ОВИДИЙ
МЕТАМОРФОЗИ

Превод от латински: Георги Батаклиев, 1974

chitanka.info

ПЪРВА КНИГА

СЪТВОРЕНИЕТО

Тегли духът ми да пея как в нови тела се превръщат
формите. О, богове — та нали ги превръщате вие, —
почина мой вдъхновете, водете стиха ми неспирен
до настоящите дни от самото световно начало!
Преди морето, земята, небето, покриващо всичко,
само един бе ликът на природата в тази вселена,
хаос наречен — сурова и неразчленена грамада —
нищо, освен тежина неподвижна и заедно сбрани
кълнове срещуположни на свързани зле елементи.
Още титан над света не кръжеше да праща светлика,
още и лунния сърп не изпълваше с прирасти Феба
и не висеше твърдта сред околния въздух свободно
при равновесно тегло, и не беше протягала още
Амфитрита ръце до далечния край на земята.
Имаше, вярно, и твърд, и море, и не липсваше въздух,
ала нездрава твърдта, неплавателна беше водата,
въздухът беше без зрак. Не запазваше своя лик нищо.
Всяко враждуваше с всяко, защото в отделното тяло
топлото беше в борба със студеното, сухото с влажно,
мекото с твърдо, това, що тежи, с вещество безтегловно.
Тази вражда отстрани бог — природната по-добра сила.
Той от небето твърдта отдели, от твърдта пък водата
и от по-гъстия въздух откъсна небето лазурно.
Щом като всичко разви и от тъмната маса извлече,
свърза неща, по места отделени, в съгласие мирно.
Тъй на небесния свод безтегловната огнена сила

блесна и място избра висината отгоре над всичко,
въздухът по лекота и пространство остана след нея.
По-плътна, земната маса притегли по-грубите части,
стегната от тежестта. Подир всички околната влага
крайното място зае да опаше кръга на земята.
Щом като тъй разположи природата богът безимен,
щом я така раздели, разделеното в слоеве свърза.
И от самото начало заобли земята, да бъде
равна от всички страни, на кълбо с исполински размери.
После разля нашироко морета, от буйните ветри
да се вълнуват, отвред да връхлитат брега на земята.
Извори той, езера и блата необятни придаде,
ограничи с брегове лъкатушни реките, които
в разни посоки текат — от тях някои почвата пие,
други догонват морето, през чисти полета се вливат
в равната, волната шир, за да плискат крайбрежия, не бряг.
И повели да се ширнат поля, долини да се смъкнат,
да зашумят лесове, да се дигнат планински чукари.
Както небесния свод прекосяват два пояса вдясно,
толкова пояса вляво, но има и по-горещи пети,
богът грижовен така раздели обградената тежест
също на толкова дяла: пет пояса стелят земята.
Който заема средата, от жега не се обитава,
двата с дълбок сняг покри, между тях разположи
два други,
даде на тях мекота, като смеси студа с топлината.
Въздухът висна над тях с по-голяма от огъня тежест,
толкова също стои след земята по тежест водата.

Там повели и мъгли, повели да се облаци трупат
с тътнещи гърмове вкуп, за да сепват сърцата човешки,
и с ветровете, които пораждат светкавични бури.
Все пак творецът световен не им позволи да вилнеят,
както си искат, в ефира: и днес те се мъчно удържат,
щом като в разни страни устремяват напора си всички,
да не разкъсат света, че такава е братската свада.
Евър завя към Аврора, към Персия и Набатея,
към върховете, огрени от ранния утринен блясък.
А бреговете, които съгрява вечерното слънце,
близо лежат до Зефира. Към скитите страшен напира
и към Голямата мечка Борей. А земята насрещна
кваси Южнякът безспир с устойчивите облаци тежки.
Горе тогава разся той ефира кристално прозрачен,
без тежина и съвсем от утайките земни пречистен.
Тъкмо на всичко така постоянните слогове сложи,
и по небето навред заблестяха звездите, които
бяха под гъстия мрак спотаявани толкова дълго.
Без живина да не би от вселената кът да остане,
с образи на богове, със звездите насели небето.
Даде вълните за дом на сребристите риби, земята
своите твари прие, пък пернатите — лекият въздух.
Но същество, по-свещено от тях, с по-възвишена мисъл,
нямаше още в света за господство над всички околни.
И появи се човекът — дали от божествено семе
оня творец, първоизвор на свят по-добър, го създаде,
или земята, едва от ефира висок отделена,
свежа, бе скътала кълн от предишното сродство с небето?

Нея примеси синът на Япет с дъжделивата влага,
образа на боговете всевластни така пресъздаде.
Докато другите твари наведени гледат земята,
стори човешкия лик възвисен, за да вижда небето,
и повели на човека да свръща очи към звездите.
Тъй, дотогава сурова, от облик лишена, земята
беше сега променена с незнайните образи хорски.

ЧЕТИРИТЕ ВЕКА

Първият, златният век избуя. Непознаващ разплата,
тачеше той без закон доброволно и правда, и вярност.
Нямаше казън и страх. По стени не стояха заплахи
в плочи, излети от мед. Не изпитваше смут пред устата
на съдия умолителна гмеж, в безопасност без съдник.
Борът не беше повалян от склона планински да търси
чужди предели, не беше се спускал по буйни потоци.
Хората никакъв бряг, освен своя не знаеха още.
Ровове и стръмнини не се виеха край градовете.
Нямаше бойна тръба, нито рогове медни извити,
никакъв шлем, нито меч. От войници народите още
нямаха нужда. Безгрижни, в покой преживяваха дните.
Още свободна от дан, неопитала остра мотика
и небраздена от плуг, им даряваше всичко земята.
Хората бяха щастливи с храна, без принуда израсла,
късаха ягодов плод и беряха планински малини,
дренки, висящи зърна от бодливия храст на къпина,
жълъди, капнали дар от дървото на Юпитер китно.
Пролет цъфтеше безкрай и прохладният лъх на Зефира
галеше с ласки цветя, покълнали без никакво семе.
Раждаше бърз урожай от орач неорана земята,
без да отдъхват, полята златееха с класове тежки.
Още реки от нектар и потоци от мляко течаха,
капеше мед златожълт от зелените дъбови клони.
След като беше Сатурн в тъмнината на Тартара хвърлен,

Юпитер грабна властта над света през века на среброто —

по-лош от златото век, от медта тъмножълта по-ценен.

Юпитер ограничи дължината на древната пролет,

четирите времена сътвори — колебливата есен,

зимата, летния пек и край тях краткотрайната пролет.

Пръв път ефирът сега засия в сухотата на зноя

и на висулки ледът натежа, вцепеняван от ветри.

Дадоха пръв път подслон домове. Домове пещерите

бяха, и гъстият храст, и с лика омотаните клопки.

Пръв път из дълги бразди семената Церерини бяха

кътани и под ярем угнетявани стенеха бици.

А след това се яви като трето потомството медно —

по-диво вече по дух, към оръжия страшни по-склонна,

все пак престъпно не бе. От желязо последното беше.

Ето, стремглаво нахлу във века на метала по-долен

всяка злина. Отлетяха Срамът, Верността, Правотата.

А вместо тях се явиха лъжи и коварни притворства,

хитрост, насилие, козни, престъпната страст към имане.

И повериха платна на стихиите, малко познати.

Китът, отдавна стоял въз високи върши планински,

пъргаво почна сега по незнайни вълни да подскача.

Почвата, обща преди като въздуха и светлината,

течният вещ измервай заотмерва с межда вдълбочено.

Искаше не само посев човекът от тучната почва

и урожая дължим, той проникна и в земното лоно,

за да изравя блага — за желания лоши съблазън, —

дето ги хранеше тя до стигийските сенки наблизо.

Вредно желязото беше, но още по-вредното злато
бял свят видя, а войната, която воюва и с двете,
с окървавена ръка заразмаха оръжие звънко.
И заживяха с грабеж. От стопанина гостът се плаши,
тъстът от зетя, дори любовта между братя е рядка.
Мисли мъжът гибелта на жена си, а тя на съпруга,
мащехи в тайни напитки отровна самакитка сипят,
смъртния час на бащата синът преди време издиря.
Тъпче се и почитта. А накрая девица Астрея,
след боговете и тя, от земята, в кръв плувнала, бяга.

БОРБАТА НА ТИТАНИТЕ

По-защитен от земята не беше високият въздух.
Хвърлили — казват — око на небесното царство гиганти,
те до самите звезди накамарили мощни масиви.
Но запокити тогава гърма всемогъщият татко,
сцепи веднага Олимп и от Оса катурна Пелион.
Легнаха под тежестта им зарити ужасни телата
и — тъй мълвят — от синовната кръв изобилно земята
беше обляна, но пак оживи тя горещите кърви.
Спомен от нейния род и за бъдните дни да остане,
облик човешки им вложи. Но тази издънка след време
пак боговете осмя, поламтя за страхотни убийства,
необуздана по нрав, че от кръв произхожда, личеше.

ЛИКАОН

Щом от небесната твърд я видя Сатурниецът татко,
спомни си с тежка въздишка деяние неразгласено —
срамния скорошен пир на трапезата на Ликаона.
Пламна от яростен гняв, подобаващ на Юпитер само,
и си съвета събра. Призованите не закъсняха.
Има нагорнищен път, той при ведро небе се съглежда,
с името Млечен познат, отличаван по мощния блясък.
Води небесният друм към чертозите и към палата
на гръмовержеца мощен. Отдясно, отляво разтварят
за посещения двери дворците на горната знатност.
Плебсът различни места обитава. Могъщите светли
небовладелци отпред са издигнали горди пенати.
Мястото тук, ако бих позволил на словата си смелост,
аз бих без страх назовал Палатин на небето велико.
Ето в мермерната зала насядаха горните сили,
Юпитер, седнал на трон по-висок и опрян върху жезъл
слоновокостен, си тръсна три, четири пъти косите —
винаги с тях и земя, и море, и звезди той разтърсва —
и след това из устата му реч възмутена избликна:
„Никога аз не съм бил за властта над света тъй загрижен,

както сега, щом за плен на небесното царство замисли

всеки гигант змиекрак да протегне по сто ръце жадно.

Все пак, макар че врагът бе свиреп, произлезе враждата

само от корен един и се води с едничка издънка.

Днес аз, додето Нерей край земята шуми, съм принуден

смъртния род да погубя. Кълна се в реките, които

пряко Стигийския лес в дълбините подземни се влачат —

всичко изпитах преди, ала неизлечимата рана

нужно е с меч да разрежа, та здравата част да запазя.

Имам полубогове, божества на полето и нимфи,

сатири, фауни, силвани — поселници на планините.

Щом те не са със честта на небето зачетени още,

нека за сигурен дом отредена им бъде земята.

Но, богове, дали те ще се чувствуват доста спокойни,

щом срещу мен, що владея гърма, що над вас съм властител,

този прочут грубиян Ликаон тъй устройва засади?“

Дигна се ропот и с жар пожелаха да бъде наказан

дръзкият. Също така, щом порочната шайка посегна

с царската кръв наведнъж да затрие и римското име,

бе се стъписал в света пред такава нечакана гибел

смаян човешкият род и потръпна кръгът на земята.

Августе, предаността и на твоите беше ти скъпа,

както на Юпитер бе. Със слова и със жест на ръката

ропота той укроти и замлъкнаха в залата всички.

Глъчката щом се смири чрез достойнството на властелина,

Юпитер пак наруши тишината със следните думи:

„Впрочем не се безпокойте, възмездие оня получи.

Как се е той провинил и каква бе разплатата, чуйте:

Стигнала беше до мене мълвата за днешното време.

Мислех, дано да излезе лъжа, та напуснах Олимпа

и, божество, сам обходих земята под образ на смъртен.

Дълго би траяло тук да изреждам злините, които

вредом открих. Но което видях, надминава мълвата.

Меналон бях прекосил, обиталнята на зверовете,

също Килена, Лицей с лесовете елови прохладни.

В негостолюбния дом на свирепия властник аркадски

влязох, когато нощта наближаваше тъкмо след здрача.

Дадох аз знак, че съм бог. Да се моли започна народът.

А Ликаон се присмя на молитвата благочестива

и продължи: «Аз по сигурен път ще науча дали е

бог или смъртен, да няма съмнение в правдата вече.»

Както задрямах в нощта, той реши да ме подло убие,

с туй изпитание щял да проникне до пълната правда.

Но му не стига това, с острието на меча преряза

той на заложник един от молоското племе гръкляна.

От полуживите още меса половината втапя

в съд със кипяща вода, над жарта половината слага.

Рече той да ме гости, но с мъстителен пламък порутих

покрива въз домакин и пенати, за него достойни.

Хуква той бързо от страх и достига полята смълчани,

вие високо, напразно се мъчи слова да изрича.

Сбира в устата беса си и прежния жад за убийства

спрямо стадата обръща, все още се радва на кърви.

Стават ръцете крака, облеклото му козина става.

Вече е вълк, но запазва следи от предишния образ:
същата пак сивина, и в чертите му същата наглост,
същият пламък в очите, в лицето му същата дивост.
Падна един дом така. Но достоен да падне не беше
само един. По земята навред Ерания владее.
Мислиш, че всеки се в клел за злотворство. Но аз
незабавно —
твърдо решение взех — провинените сам ще накажа.“
Гласно едни одобряват речта на върховника, други
към възропталия бог насърчения още отправят.
Все пак на всички е жал, че човешкия род ще загубят.
Питат се, как занапред ще изглежда земята без хора?
Кой ще посипва тамян въз олтарите на боговете?
Да не остави звера да превърне земята на пустош?
Но страховете разся — нали негова грижа е всичко? —
челникът на боговете. Зарече се ново потомство
да създаде, но различно от старото, с чудно начало.

ПОТОПЪТ

Мълния щеше да метне по всичките земни предели,
но побоя се. С гърма ще подпали ефира свещен и
ще нажежи надалече простряната ос на земята.
В книгата на ориста — той си спомни — стои, че ще дойде
време да пламнат морето, земята, небесната крепост,
в огъня да изгори обсаденото земно потомство.
Сложи лъка и стрелите — творба на ръцете циклопски
и мъст различна избра — под потоп и вълни да издави
смъртния род, дъждовете из цяло небе да изсипе.
Първо запря в пещерите Еолови той Аквилопа
с другите ветри, които дъждовните облаци гонят,
пусна Южняка. С криле овлажнели излита Южнякът.
Мрак като гъста смола страховития лик му забулва.
Тегне брадата от дъжд, по косата му капки се стичат,
челото мрежат мъгли, а гръдта и крилете влажнеят.
Стисна с ръка нашироко високите облаци гъсти,
изгромоля и дъждовен порой се изля из небето.
В пъстрия накит Ирида, Юнонина вестница, черпи
още води да подхранва небесната облачна влага.
Посевът ляга. Селякът разбитата своя надежда
жали. Напусто отива трудът на година усилна.
Юпитер все пак не си е наситил гнева от небето.
Врагът му лазурнокъдър му праща с вълните си помощ.
Всички реки той зове. Придойдоха в палата на царя

те, за да чуят: „Сега с вещания дълги не мога
време да губя. Мощта си до крайни предели излейте.
Искам от вас: домове разтворете, сринете прегради
и на вълните си буйни съвсем отпуснете юздите.“
Тъй повели. Разотиват се всички, разюздват вертопи,
те към морето напред разбушувани в бяг се търкалят.
Сушата той пък самият удари със своя тризъбец,
тя се под удара стърси и път на водите отвори.
Рукват, прелели русла, през открити полета реките.
Влачат те и дървеса, и стада, и сеитби, и хора,
и домове, и ведно с тях олтарите с техни светини.
А оцелее ли дом, устоял на бедата гигантска,
пак му залива върха, по-висока от него, вълната,
водовъртежът тежи върху кулите, скрити под него.
Между море и земя заличи се напълно междата.
Всичко бе вече море и брега си загуби морето.
Този на хълм се катери, а друг върху ладия вита
седнал, набляга греблата, където недавна орал е.
Плава над посев един, над фронтона на своята къща
други, пък оня лови от върхарите брястови риба.
Иска ли случайността, по ливадата котвата рие
или издутият кораб със дъно докосва лозите.
Дето пък нежни козите са хрупали скоро тревата,
там днес нестройните свои тела разполагат тюлени.
А Нереидите зрат под водата в почуда дъбрави,
жилища и градове. Из горите делфини се блъскат
о разлюляния дъб и играят с високите клони,
плува вълкът сред овце, жълтогривести лъвове влачи,
влачи и тигри вълна. Не помага съвсем на глигана
мълнии на мощ и червръстият крак на елена понесен.
Търсила дълго земя, на която да може да кацне,
пада в морето с криле изтощени блуждалата птица.

Хълмите беше залял безграничният бунт на морето,
но върховете планински напираха бранове нови.
Всичко поглъща вълната, вълната оставя ли нещо,
то не намира храна и безкрайният глад го сломява.

ДЕВКАЛИОН И ПИРА

Края етейски дели от аонското племе Фокида —
плодна земя, докато бе земя, сега част от морето
и необятен простор от води, придошли ненадейно.
Там планината, на име Парнас, до звездите издига
двойка чела и виши върховете над облаци гордо.
Ето тук Девкалион (бе залято наоколо всичко)
слезе от малката лодка с жена си. Мълвят те молитва
пред божествата планински и пред корикийските нимфи,
и пред Темида, тогава вещала от този оракул.
Нямаше мъж като него добър и на правото предан,
по-благочестна от нея жена не е имало още.
Юпитер, вече видял, че в мочурища тъне земята
и че остава един от безбройните жители земни,
и че остава една от безбройните жителки земни,
двама с невинна душа, боговете почитащи двама,
облачността разпиля, с Аквилона разгони мъглата —
пак за небето земята откри, за земята ефира.
И не изтрая гневът на морето. Тризъбецът слага
морският властник, ширта уталожва, след туй призовава
из дълбините Тритон, божеството лазурно, в плещите
с праснали пурпурни миди, да дъхне в ечащия охлюв,
та да възпре с прозвучалия знак и вълни, и потоци.
Той си избра раковина извита и куха, която
на ширина по спирала от долния край се разтяга.
Щом със дихание тя сред морето веднъж се изпълни,
еква от нея брегът, дето Феб се възкачва и слиза.

След като устни сега, от брадата му росни, до нея
богът опря, зазвуча повеленият знак за отбоя.
Той проеча за вълните от сушата и от морето
и на часа се смириха вълните, които го чуха.
Вече морето е в бряг, коритата си пълнят реките —
всички вълни се нишат, очертават се хълмите вече.
Почвата никне, земята нараства и спада водата.
Ей подир дългия ден дървесата оголват върхари,
дигат се те, но задържа се още в листака им тиня.
Пак се светът възроди. Но когато видя, че е празна
и че печална земята в дълбоко мълчание тъне,
Девкалион просълзен се обръща към своята Пира:
„Сестро, другарко по брак, на земята единствена жено!
С тебе ме свърза родът, по деди потеклото ни общо,
после и брачното ложе, сега и самата опасност —
двама сме целият род на земята, която огряват
ранни и късни зари. Похитило е всичко морето.
Ние и тъй за живота си няма да бъдем спокойни —
облаци още и днес ни навяват в душата боязън.
Но ако беше сама от съдбата без мен пощадена,
как би намерила ти, злополучна, в сърцето си смелост?
Как би понесла страха? От кого би била утешена?
Ако и тебе, повярвай, погълнеше морската бездна,
бих те последвал, съпруго, и мен да погълне морето.
О, да умеех отново с изкуството бащино хора
да сътворявам, да вдъхвам душите на ваяна глина!
Смъртният род е сега оцелял у нас двамата само.
Божеска воля било да останем едничките хора.“
Рече. Заплакаха те и решиха небесната сила
да призоват и съвет чрез оракул свещен да потърсят.
Без да се бавят ни час, до брега на Кефис приближават,
не още с бистри води, но течащ по корито познато.

В него потапят ръце и поръсват глави и одежди
с капки от речна вода, след това се забързват към храма,
който богинята свята държеше — фронтонът бе с тиня
и с водорасли покрит, а без огън олтарът останал.
Пред стъпалата на храма и двамата паднаха ничком,
за да докоснат с устата си трепетни хладния камък.
И се помолиха тъй: „Ако трогва небесните сили
и ако божески гняв справедливата просба отвръща,
блага Темидо, кажи как щетата на нашето племе
да заменим, помогни на земята, която потъна!“
Тя умилена оракул яви: „Отстъпете от храма
и забулете глави, разпашете одеждния пояс,
хвърляйте после зад гръб кост след кост на великата
майка!“
Дълго в почуда стоят. Проговаря от двамата първа
Пира. Отказва гласа на богинята тя да послуша,
с тръпнещи устни се моли за прошка — не ще ли обиди
сянката майчина тя, като костите майчини хвърля?
В същото време в ума си повтарят оракула, даден
в сляпа загадъчна реч, и тълкуват го тъй или инак.
С радостна реч изведнъж се обръща към Ениметида
на Прометея синът: „Или ние не сме прозорливи,
или вещецът е прав и безчестни дела не вещае.
Майка велика навярно зове той земята, а кости
земните камъни. Тях повелява да хвърляме гърбом.“
С радост титанката чу от съпруга си тази догадка,
но се в надеждата тя двоуми. Доверяват се малко
двамата на ориста. Но нима ще вреди да опитат?
Тръгват от храма, забулват глави и разпасват одежди

и според заповедта по следите си камъни хвърлят.

Камъкът — кой би приел, древността да не беше свидетел? —

почваше и твърдостта си да губи, и своята грубост,

ставаше с времето мек и смекчил се, приемаше образ.

Скоро, нараснали те, получаваха по-нежна същност.

Можеше да се съзре в очертание, не съвсем ясен,

образ човешки, подобен на мрамор, току-що извайван,

ако и несъвършен, на ваяние грубо приличен.

Всичко от камък премятан, което бе землено, влажно

и напоено със сок, се превръщаше в месните части,

всичко, което бе твърдо, негъвкаво, ставаше кости.

Дето бе жила преди, си запазваше същото име.

Всичките камъни тъй, според волята на боговете,

хвърляни с мъжката длан, получаваха мъжкия образ,

хвърлен от женска ръка възсъздаваше женския образ.

Ето защо сме корав род, на всякакъв труд издръжливи,

даваме тъй доказателства ний от какво потекло сме.

ВЪЗСЪЗДАВАНЕТО НА ЖИВОТНИТЕ

Всички останали твари сама си създаде Земята
с форми различни, когато от огъня слънчев бе сгряна
неизтощената влага. В блата и мочури набъбна
от топлината калта и родливият кълн на нещата,
в майчина сякаш утроба, кълнял в животворната почва,
лека-полека нарасна и някакъв образ получи.
Щом седмоустният Нил, напоените ниви оставил,
в старото свое легло си възвърна отново водите,
свежата глина се сгря от небесния зной и селякът
твари безброй по нивята сред рохките буци открива.
Някои тъкмо сега са във време на своя зародиш,
други са още в развой и лишени от части телесни,
сякаш са осакатени. И често на същото тяло
гледаш — една част живее, пък другата още е буца.
Там, дето влага и пек са попаднали в правилни смески,
двете зачеват плода и заражда се всичко от двете.
С влагата огънят води борба, но от влажната жега
всичко се пръква. Раздор и единство рода улесняват.
Ето, когато твърдта, от потопа тинясала още,
бе от небесния лъч и високия пек сгорещена,
видове неизчислими създаде — отчасти възвърна
старите форми, отчасти роди чудновати и нови.

ПИТОНЪТ

Без да желае, роди тя и тебе, Питоне гигантски.
Всяваше в новия род страх и ужас ти, змийо незнайна,
толкова площ в планината заемаше твоето тяло.
Нея сразил лъкодържецът бог. Дотогава не беше
опвал лъка си, освен по кози и сърни боязливи,
но я сразил с многобройни стрели — той почти си опразни
целия тул — и потече ядът й от черните рани.
От паметта да не се заличи героичното дело,
той за чутовни борби основава игрите свещени,
по укротения змей назовавани с име Питийски.
Юноша кой да е там, победил в състезание смело
с бяг, с колесница, с юмрук, получаваше дъбово клонче.
Нямаше лавър и Феб увенчаваше своето чело,
дивно под дългите къдри, с какви ли не вейки дървесни,

АПОЛОН И ДАФНА

Първата обич на Феб бе пенейската Дафна, която
сам Купидон разгневен, а не слепият случай му даде.
Тъкмо делиецът, горд, че е дракона смазал, го зърна
как на лъка тетивата огъва, и с присмех му рече:
„Ах, закачливо момче, за какво ти е остро желязо?
Повече този товар би отивал на моите плещи,
аз да ранявам звера, да улучвам врага безпогрешно,
аз, който скоро сразих със стрели многобройни Питона,
бухнал отровен търбух върху толкова югера проснал!
Задоволявай се ти да разпалваш чрез факела само
обич, на мен непозната — не гледай към моята слава!“
А на Венера синът отговори: „До всичко да стига
твоят лък, Фебе, от моя не можеш избягна. Тъй както
всички животни пред бога, пред моята слава бледнееш.“
Рече и с мощен размах на крилете раздра той ефира,
пъргаво сложи нога на обраслия връх на Парнас и
две от стрелите избра из колчана претъпкан, с различна
сила: едната рушаща, а другата будеща обич.
Тази, що буди, от злато блести на върха с остротата,
тази, която руши, е с олово в цевта си и тъпа.
Втората мята Амур към гръдта на пенейската нимфа,
първата във Аполона до костния мозък забива.
Той я залюбва в мига, от самото му име тя бяга,
само из пусти гори се развлича с гонитба на дивеч,

за да съперничи там на девицата вечна, на Феба —
само с повезка държи разпилените свои къдрици.
Не от един пожелавана тя, отклоняваше всички.
Плаха пред кой да е мъж, в непристъпни усоища броди,
към Хименей, към Амур и към брака съвсем равнодушна.
„Дъще — говореше често баща й, — дължиш ми ти зетя!“
„Дъще — говореше често баща й, — ти внуци дължиш ми!“
Тя пък, престъпен е сякаш, сватбарския факел презира.
Руменината на свян й облива лицето, увисва
тя на врата на баща си с гальовни ръце и се моли:
„О, позволи ми, най-скъпи родителю, дева да бъда
вечно! Това позволи на Диана и нейният татко.“
Вярно е, той се склони, но на теб красотата отказва
туй, що желаеш! Възпира ти волята твоята прелест.
Нея от пръв поглед Феб заобиква и страстно задиря,
той се надява в блена си, че този оракул го мами.
Както стърнище гори подир жътва на класове зрели,
както плетът се подпалва — щом пътник нехаен наблизо
факел понесъл или незагаснал го призори хвърлил, —
също тъй богът пламти, тъй в гърдите му огънят лумва
и любовта безнадеждна той храни с напразна надежда.
Гледа косите й той, по тила й безредни, и мисли:
сгладена как би била? На очите й, огнено светли,
спира — небесни звезди, и се в устните вглежда. Но само
да съзерцава ли той? И ръцете й, пръстите хвали,

и раменете й хвали — до над половината голи.
Все пак го повече блазни, което е скрито. Тя бяга
по-бързолетна от лъх, не запира пред тези му думи:
„Нимфо Пенеева, моля, почакай, не враг те преследва!
Нимфо, спри! Агнето тъй от вълка, от лъва тъй сърната,
гълъбът тъй с треперящи крила от орела избягва —
всяко страни от противник. А аз те преследвам от обич.
Горко ми! Само дано се не спънеш, крачето си мило
да не одраскаш о храст, да ти стана причина за болка.
Грапав е пътят, по който търчиш. По-уморено тичай,
чуй ме! Бега си възпри, по-умерено аз да те следвам!
Но на кого се харесваш, изслушай. Не съм аз планинец,
нито съм рошав пастир, да подкарвам стада и добитък.
О, ти не знаеш, безумна, не знаеш кого ти отбягваш
и затова ме отбягваш. На мене делфийската област
и крепостта на Патара, и Кларос, и Тенедос служат.
Юпитер мене роди. Прорицават чрез мене сегашно,
минало, бъдно. Чрез мен нагласяват за струните песен.
Точна е мойта стрела, но е още по-точна от нея
друга, която ранява в спокойна гръд право сърцето.
Аз лековете открих. «Помагач» ме зоват на земята.
И на тревите мощта е на моята воля покорна.
Ах, но защо ни една от тревите любов не лекува!
Вредом изкуството мое помага, на мен не помага!“
Повече щеше да каже, ала на Пенен дъщерята
в смут изоставя и Феб, и речта, незавършена още.
Дивна изглежда и тъй. Ветровете й тялото голят
и от насрещния лъх й пърпори развятата дреха.

Полъхът палав назад й отмята и вее косите.

Бягството по я краси. Не изтрайва младежът божествен

повече лъстни слова да пилее и дето го тласка

сам Купидон, ускорява бега подир нейните стъпки.

Както в открито поле отдалеч забелязало заек

галското псе — то за плячка търчи, за избава той бяга,

сякаш застига го то и ха-ха да си ноктите впие,

ето, изопнало врат, му докосва и лапите вече,

заекът се колебае — дали е застигнат? — избързва

и от пастта се изскубва, която го вече захапва,

тичат тъй бог и мома: от надежда той, тя от уплаха.

По-бърз е все пак, когото Амур е с криле подпомогнал.

Той й не дава покой, до гърба на бегачката стига

и му облъхва дъхът по тила разпилените къдри.

Сили загубила тя, побледняла, от трудния бърз бяг

капнала: „Земьо — мълви, — разтвори се, или чрез промяна

образа мой погуби, прекалено ме с него желаят.“

(Втора версия на оригинала, може би от Овидий:

В немощ от трудния бяг, щом съзря тя вълните пенейски,

„Помощ, мой татко — мълви, — ако имате сила реките,

образа мой погуби, той страдания само ми носи.“)

Рече молбата едва и вдървеност я тежка обхвана.

Нейните нежни гърди незабавно с кора се покриват,

нейните къдри в листа се разрастват, във вейки ръцете.

Висва кракът, досега тъй чевръст, в коренище лениво.

Скрива главата върхът. Прелестта й едничка остава.

Феб и в дървото я люби. На ствола възлага десница —

и под кората му нова как бие сърцето усеща.

Тяло са клонките сякаш, в прегръдка с ръце ги обвива,

ствола целува, дървото, и то на целувка не скланя.

Богът възкликва: „Щом моя съпруга не можеш да бъдеш,

сигурно мое дърво ти ще бъдеш. Аз вечно ще кича,

лавъре, с тебе косите, колчана и своята лира.

Вождове в Лациум ти ще красиш, щом триумф прогласява

радостен зов, Капитола щом шествие дълго възкачва.

Ти като най-верен страж ще стоиш пред вратите на Август

и неотклонно ще бдиш над венеца от дъб по средата.

Както у мене растат по младежки на воля косите,

вечно листака носи, постоянния почетен накит.“

Свърши речта си Пеан. За съгласие клонки поклаща

лавърът. Не връх дървото, главата си сякаш привежда.

ИО

Има в Хемония лес, обграден от засенчени урви.
Казват го Темпа. През него Пеней лъкатуши, избликнал
из падините на Пинд, и обръща пенливи талази.
Облак от лека роса над висок водопад се надига,
с капчици бисер влажни той околните горски върхари,
с шумола свой огласява потокът не само брега си.
Тук има дом, и покой, и олтари реката велика.
Речният бог от престол в пещера, в канарите вдълбана,
дава закон на вълните и нимфите посред вълните.
Там при бащата се стичат изпърво реките съседни,
без да разбират дали за привети или за утехи:
Сперхий тополопоячът, Еант и ленивецът Амфриз,
и Апидан, престарял, с Енипей, все така неспокоен,
още и други реки, що, където ги тласка нагонът,
влачат надолу в морето вълни, от блуждаене морни.
Само Инах не е с тях. Потаил се той вдън пещерата,
с сълзи водите множи. За Ио, за погинала сякаш
щерка, нещастен скърби. Сам не знае дали тя е жива,
или е в долния свят. Щом я никъде той не намира,
никъде сигур не е — от най-лошото тайно бои се.
Юпитер бе я видял, щом веднъж от баща си — реката,
идеше тя, и подхвана: „За Юпитер дево достойна —
с ложето ощастливила би всеки, — отбий се на сянка
ей тук в дълбокия лес.“ И дълбокия лес й посочи:

„Докато слънцето жар по земята в зенита си праща,
ако сама се боиш да навлезеш в бърлога зверилна,
в уединения лес потъни под крилото на бога,
не на какъв да е бог — аз великия скиптър небесен
с властна десница държа, аз летящите мълнии мятам.“
О, не отбягвай! Но тя го отбягваше. Лернските паши
вече остави назад и полята гористи Лиркейски,
но божеството обви с тъмнота непрогледна земята,
нейния бяг задържа и свена й девически грабна.
В същото време Юнона се вгледа в полята обширни,
там изумена видя, че сред бял ден летяща мъглата
беше довлякла нощта. Но досети се тя, че не иде
нито от онзи поток, ни от почвена влага мъглата.
И се огледа със зорко око за мъжа си — нерядко
бе уличавала вече съпруга в любовни измами.
Горе го тя не откри и помисли си: „Или се мамя,
или обида търпя“, долетя от ефира небесен
наземи и повели да напусне мъглата земята.
Юпитер, вече прозрял, че Юнона долита отгоре,
преобрази на Инах дъщерята в блестяща юница,
И като крава красива е тя. Сатурнийката хвали,
силом макар, хубостта на добичето. Сякаш не знае,
нита отде е, чия е, кое ли е нейното стадо?
Юпитер лъже: била я земята създала — рода й
повече тя да не търси. Но в дар я поисква Юнона.
Как да постъпи? Жестоко е да предаде любовта си,
отказ го би уличил. И каквото срамът го съветва,
разубеждава страстта. Пред страстта му срамът би
отстъпил,
но ако той не дари на съпругата и на сестрата
кравата — скромничък дар, ще се види, че тя не е крава.

Дава държанката той. Но страхът не напусна Юнона —

Тя се от бога боеше, боеше се тя от измама,
и повери я накрай да я пази Аресторов Аргус.

АРГУС

Цяла стотица очи окръжаваше лоба на Аргус —
винаги само по две се притваряха редом за дрямка,
другите в същото време оставаха будни на стража.
Даже и гърбом извит, от Ио не откъсваше поглед,
и да обърне лице, пак Ио пред очите му беше.
Денем я води на паша, щом слънцето подземи слезе,
той я затваря и срамен синджир о врата й овързва.
Само с дървесни листа и с горчиви треви тя се храни,
не на легло, на земята, невинаги върху морава
клетата ляга, жада утолява от мътни потоци.
Искаше тя за молба да протегне ръцете към Аргус,
бе от ръцете лишена и нямаше що да протегне.
Опит за поплак направи, устата мучене изтръгна
и от звука ужаси се, от своя си глас се изплаши.
Стигна веднъж до брега, върху който играеше често —
беше брегът на Инах. Но когато се зърна в потока
с чужди рогове, побягна, от себе сама погнусена.
Нито самият Инах се досети, ни речните нимфи
кой е пред тях. След сестрите си тя, след баща си пристъпя.
Дава им да я помилват, за тяхна почуда се гали.
Хватка трева престарелият бог на реката поднася,
лиже му пръстите тя и целува родителски длани.
Дава на сълзите воля, да можеше и да говори,
помощ поискала би, би разкрила тя име и мъка.
Но вместо думи кракът начертава на пясъка букви,
дава тъжовната вест за телесната метаморфоза.
„Горко ми!“ — виква бащата Инах и прегръща рогата
и белоснежния врат на юницата, стенеща тежко.

„Горко ми! — викна отново. — Нима си ти, щерко, която

търсих накрай света аз, но додето не бях те намерил,

по-леко носех скръбта! Ти мълчиш, занемяла не можеш

дума да кажеш пред мен. Из сърцето изтръгваш въздишки,

можеш единствено с рев да отвръщаш на моите думи.

Аз, без да зная, ти готвех и сватбени факли, и ложе,

първата моя надежда бе зетят, а втората — внуци,

но ще добиеш сега мъж от стадо, сега син от стадо.

Нямам аз право в смъртта да потърся от мъката изход —

бог за беда съм, за мен са заключени смъртните двери,

неутешимата моя печал вековечно ще трае.“

Но го напъжда, тъй както се вайка, звездатият Аргус.

Татко от рожба изтръгва, той нея към паши далечни

тегли, а сам върху връх възвисен в планината се качва,

сяда и гледа оттам надалече по всички посоки.

Но не можа да изтрае властителят на боговете

мъките на Форонида и викна сина си от светла

дева плеяда с повеля да вземе живота на Аргус.

Той на краката крилете привърза и в мощна десница

взе сънотворния жезъл, над къдрите гуглата сложи.

Вече Меркурий готов, от палата на своя родител

скочи за миг на земята и гуглата сне от главата,

още крилете свали, но си жезъла само запази.

Същи пастир, през полята направо подкарва козите,

пътем подбрани, и почва да свирка с тръстички скрепени.

Беше пазачът Юнонин обаян от новата песен.
„Можеше, който да си, да поседнеш до мен на скалата —
викна му Аргус. — Не ще за добитъка ти да намериш
другаде по-сочен злак, за пастирите по-хладна сянка.“
Сяда там Атлантиад и с обилни брътвежи запълва
в разговор целия ден, на тръстичките свързани свири,
тайно опитва се той да приспи предпазливите взори.
Съпротивява се оня на меката сънна омая —
ако и част от очите да тънеха в дрямката вече,
другите будни държи, и запитва — била е открита
свирката скоро едва — от кого е била тя открита.

СИРИНГА

Богът разказа сега: „В планините аркадски прохладни
дева наяда, зована от горските нимфи Сиринга,
гонеше по красота нонакрийските хамадриади.
Бе се изплъзвала тя неведнъж от сластта на сатири
и богове сред дълбокия лес и сред плодния посев.
На ортигийската светла богиня тя беше обрекла
обич и девство. По култа Дианин опасала пояс,
можеше тя за самата Латонина щерка да мине,
ако не беше лъкът й от рог, а на другата — златен.
Мамеше взора и тъй. Щом веднъж от върха на Лицея
слизаше, Пан я видя. Увенчал се с ела иглолистна,
думи такива мълви…“ Но оставаше той да завърши:
нимфата през пустошта му побягна, презря му молбите
и до спокойния бряг на Ладон песъчливия стигна.
Щом като там преградиха бега й вълните, помоли
нимфите, своите речни сестри, да превърнат вида й.
Тъкмо си мислеше Пан, че с прегръдка застига Сиринга,
вместо снагата моминска прегърна той блатна тръстика.
Вопъл изтръгна из гръд, през цевта на тръстиката мина
струя въздушна и звук тя издаде, на жалба подобен.
От сладостта на звука, от изкуството ново омаян,
ахна Пан: „Ето кое занапред ще ни двамата свързва!“

И тъй неравни стъбла от тръстика сближи едно с друго,

с восък ги яко слепи и по нимфата име им даде.

Но недорекъл това, забеляза младежът киленец —

склопени всички очи, натежали клепачите в дрямка.

Мигом задържа гласа, но подсилва дълбоката дрямка

и с чародейния жезъл поглажда сънливите мигли,

със сърповидния меч наранява пазача задрямал

там, дето врат и глава се сближават, и кървав трупа му

хвърля от стръмна скала и с кръвта канарата опръсква.

Аргусе, мъртъв лежиш, в светилата ти, толкова много,

гасне светликът, стоте ти очи нощ едничка забулва!

Тях Сатурнийката взе, по перата на своята птица

сложи и с маргарит звезден опашката цяла нашари.

Тозчас се възпламени за възмездие тя и посели

ужас навяваща зла Ериния в душата и взора

на арголийската дева, в гърдите й — слепи стремежи

и върху целия кръг на земята я с уплах подгони.

Най-после, Ниле, и ти изпитание крайно остана:

щом се до тебе добра, на самия предел на реката

сви колене и се свлече, отметна си шията тя и —

можеше само това — към звездите лицето си дигна.

Със жаловития стон, със сълзите, с рева си плачевен

Юпитер сякаш вини тя и моли за край на теглото.

Той от жена си поисква, обгърнал й шията нежно,

най-сетне да прекрати тя отплатата. „В бъдеще — казва —

повече страх не бери. Тя не ще ти е повод за ревност никога!“ И повели да го чуят блатата стигийски.

Щом се Юнона смекчи, и момата възвърна вида си,

стана предишната тя. Животинската козина чезне,
падат от нея рогата, кръгът на окото се свива,
пак се устата тесни, раменете, ръцете се връщат,
всяко копито се губи, на нокътя пет разделено,
нищо, освен белината от кравата тя не запазва.
Нимфата, вече доволна, че само с два крака си служи,
права върви, но се още бои да говори, че може
да замучи като скот, и речта недоречена спира.
Днес като висша богиня жреци ленодрешни я тачат.

ФАЕТОН

Вярват й най-после днес, че Епаф произхожда от нея
и от великото семе на Юпитер. С майка си има
храмове обши. По възраст и гордост на него подобен
бе Фаетон, син на Сол. Щом веднъж се похвали младежът,
че пред Епаф не отстъпва, че води от Феб потеклото,
не издържа Инахид и: „Ти, глупчо — му рече, — във всичко
майка си вярваш! Сега ми се перчиш с измислен родител.“
Поруменя Фаетон, но свенът му потисна гнева и
как го похули Епаф, на Климена, на майка си, каза:
„Ако и по-срамно, майко, да беше за тебе, мълчах си
смелият, дръзкият аз! О позор! Да го слушам как братви
хули подобни по нас, да не мога уста да отворя!
Но ако истина аз съм създаден от корен небесен,
доказ ми дай за високия род, за да бъда с небето!“
Рече така и обгърна през шията своята майка,
та във главата на Меропс и в нейната, в брачните факли
сестрини той я закле за родителя знак да получи.
Тозчас Климена — дали Фаетон я затрогва с молбата,
или по-скоро от яд, че така я винят — към небето
двете ръце си издигна и с поглед към огъня слънчев
викна тя: „В блясъка, сине, на тези лъчи златозарни,
който ни гледа и чува, пред тебе сега се заклевам.
Този, когото сам виждаш и който света направлява,
той те роди. Ако лъжа, от мен да отвърне навеки

поглед и днешният ден да е сетен за моите взори!
Малко ти струва сега да откриеш дома на баща си —
там, откъдето зори, със земята граничи палатът.
Имаш ли смелост, иди и разпитай ти него самин.“
Скача тозчас Фаетон след словата на своята майка
в изблик на радост. В ума си той вече небето преброжда.
През Етиопия своя, през Индия после прекрачва —
знойна под звездния пек, и достига до изгрева бащин.

ВТОРА КНИГА

ФАЕТОН

Гордият слънчев палат извисяваше мощни колони,
грейнал от злато, искрящ от сияйния плам на пиропа.
Бляскава слонова кост му покриваше горе фронтона,
ясно сребро и от двете крила на вратите лъчеше.
Но над среброто стоеше изкуството. Цели морета
Мулцибер там издълбал, като с пояс страните обвили,
земния кръг и небесния свод, над земята надвиснал,
и боговете лазурни в морето — Тритона звънлив и
с непостоянния образ Протей, и Егеон, прегръдка
въз гърбовете грамадни на своите китове сключил,
и посред своите щерки Дорида. Едни от тях плуват,
други седят по скали да сушат зеленикави къдри,
някои яхнали риби — в лице не са всички еднакви,
но неразлични са пак — за сестрите това подобава.
Носи земята мъже, градове, зверове и дъбрави,
още реки, божества на полетата заедно с нимфи.
Висне отгоре над всичко небесният свод лъчезарен,
знакове звездни по шест на вратата от дясно и ляво.
След като стръмния път превъзмогна синът на Климена,
влезе в дома на баща си, в когото се беше съмнявал,
и се запъти веднага към взора на своя родител,
но отдалече се спря. Не можа да изтрае отблизо
на светлината. Облечен в одежда от пурпур, седеше
Феб върху своя престол, що лъщеше от ярки смарагди
Вляво и вдясно от Феб се редяха Ден, Месец, Година
и Векове и до тях през еднакви места Часовете.
Младата Пролет със цветни венци увенчана стоеше,
голото Лято стоеше и носеше класове житни,

и Есента там стоеше, изплескана с мачкано грозде,
и ледовитата Зима, с настръхнали сребърни косми.
Щом от престола си Феб забеляза с очите всезрящи
момъка, от новостта на нещата в палата изплашен.
„Що те тук води — му рече, — що търсиш ти в моята
крепост,
о Фаетоне, мой сине, от своя баща неотричан?“
„Извор общ за светлината в огромния свят — той отвръща, —
Фебе, родителю мой, ако мога така да те казвам
и ако с думи лъжовни Климена вина не прикрива,
дай ми, родителю, знак, да повярвам, че аз съм издънка
истинска твоя, душата от лутане освободи ми!“
Каза това, и бащата свали от главата венеца
с ярки лъчи, повели на сина си да дойде по-близо
и го в обятия взе. „Не отричам, достоен мой син си —
рече му той. — Произхода ти прав е разкрила Климена.
Но да не се двоумиш, дар какъвто да бъде поискай,
и ще го имаш. Зова за свидетел Стигийското блато,
клетвено за боговете, за нашия взор непознато.“
Още несвършил, синът колесницата бащина иска,
с правото да направлява един ден конете крилати.
Че се закле, се разкая бащата. Три-четири пъти
стръсна блестяща глава. „Безразсъдна излезе — възкликна —
моята с твоята реч. Ах, да можеше да не изпълня
своята клетва! Това бих ти само отказал, признавам.
Но да те разубедя — не желаеш неща безопасни.
Преголям дар пожела, Фаетоне, съвсем не подхожда
той на момчешките твои години, на тези ти сили.

Смъртна съдба притежаваш, а искаш подарък надсмъртен.

Повече даже: което небесни не могат да стигнат,
ти от незнание искаш. Каквото и ще да се мисли,
все пак от всички не би се крепил на оста огненосна
никой, освен мен. Дори на Олимпа широк господарят,
който с ужасна десница страхотиите мълнии мята,
кара колата едвам. А от Юпитер по-голям няма!
Върл отначало е пътят — едва се катерят по него
свежи конете в зори. Сред небето е той главоломен.
Тръпна нерядко и аз да погледна оттам към морето
и към земята, в гърдите от страх ми се свива сърцето.

Стръмен е сетният път и са поводи сигурни нужни.
Тетия даже, кога от вълните си тя ме посреща,
все се бои да не се изведнъж понеса в дълбините.
Знай и това: от вртеж непрестанен небето се грабва,
влачи възбог и върти със стремглави спирали звездите.

Аз се издигам в обратна страна на напора, на който
никой не би устоял, срещу бързия кръг аз препускам.
Но да ти дам колесника? Ще можеш ли? Ще се опреш ли
срещу вртливия полюс, та бързата ос да отбегнеш?
Или навярно си мислиш, че там ще намериш дъбрави,
селища на богове и светилища с дари богати?
Пряко препятствия пътят през образи зверски минава.

Ако и ти да не се заблудиш, отклонил се от друма,
трябва да свиеш все пак през рогата грозящи на Бика,
през хемопийския Лък и пастта на Лъва кръвожаден,

през Скорпиона, превил заплашителни щипки в огромен

извие, през Рака, протегнал в кръг щипките в друга

посока.

Буйните четириноги с онези огньове, които

носят в гърдите си те и ги дъхат из паст и из ноздри,

леко не ще удържиш, едва мене понасят, когато

кипнат от дългия път и юздите вратът им отхвърли.

Ей затова да не ти причиня чрез подаръка гибел,

сине, внимавай, докле не е късно, поискай си друг дар.

А да повярваш, че ти си наистина кръв от кръвта ми,

искаш надежден залог — ей надежден залог е страхът ми.

Че съм баща, и страхът на бащата показва. Но ето

виж ми лицето! Да можеш в гърдите ми сам да надзърнеш

и да откриеш у мене страха на бащата загрижен!

Но най-накрай погледни! От това, що вселената щедра

крие, от толкова чудни блага на небето, земята

и на морето си нещо поискай, и ти ще го имаш.

Но без едното това — наказание по-право то е,

почест не е, Фаетоне, за дар наказание искаш.

Шията, глупчо, защо ми обгръщаш с ръцете си нежни?

Сигурно аз ще ти дам — във вълните стигийски заклех се —

всичко, каквото желаеш, но само желай по-разумно.“

Свърши съвета си той. Но синът за речта му нехае,

твърдо държи на обета, гори от страст за колесника.

И тъй бащата повежда, помаял се, колкото може,

към колесника висок, към дара на Вулкана, младежа.

Златна блестеше оста му, тегличът бе златен, от злато
шините на колелата, а спиците сребърни бяха.
Върху ярема поред нагласени топази и геми
хвърляха ярки лъчи, отсияващи блясъка Фебов.
Докато смел Фаетон удивено разглежда творбата,
ето че зорка Аврора от заруменелия изток
портата в пурпур отваря и с рози застлания атрий.
Пръсват се скоро пред нея звездите, завършва им строя
Луцифер, той изоставя последен небесната стража.
Зърнал го, че се стреми към земята, че тя аленее,
зърнал, че, лунният сърп се топи постепенно от края,
вика титанът да впрягат конете червъстите Хори.
Заповедта изпълняват богините бързо: извеждат
те от високите ясли конете, изригващи огън,
сити с амброзиев сок, и надяват им поводи звънки.
Ето бащата с помада свещена помаза лицето
на Фаетон, невредимо от знойния пламък да бъде,
сложи венеца лъчи на косата му с тъжен предусет,
из развълнувана гръд издълбоко въздъхна и рече:
„Този съвет на баща си поне, ако можеш, послушай,
сине — остена пести и обтягай по-яко юздите!
Бягат конете сами. Да задържаш бега им е трудно.
Пътя си ти през петте паралелни дъги не избирай.
Косо и с извит широк по небето е друмът прорязан.
Ограничен в ширина върху пояса три, той отбягва
южния полюс и горе на север съзвездната Мечка.
Този път следвай. Води се по дирите на колелата.
Да получават небе и земя топлина равномерна,
ни понижавай, ни дигай високо в ефира колата.
Минеш ли по-горе ти, ще подпалиш небесните къщи,
слезеш ли ниско — земята. Средата е най-безопасна.
И към извития Дракон надясно не се отклонявай,
ни към Олтара снижен колелото наляво отвеждай.

Дръж помежду. На Фортуна аз другото ще предоставя.

Тя да помага, от теб по-добре да се грижи за тебе!

Думам, а росна нощта е достигнала вече предела

въз Хесперийския бряг, и за бавене нямаме време.

Викат ни. Заруменяла Аврора пропъжда тъмата.

Вземай юздите в ръка или все още ако премисляш,

то на съвета ми ти довери се, а не на колата,

докато можеш и още стоиш върху сигурна почва

и не огъваш в безпомощ за жал пожеланите оси:

гледай спокойно оттук, остави светлината на мене!“

Но колесницата иска той с младото тяло, възкачва,

горе застава и с радост юздите поема, отгоре

благодари на бащата, а той по неволя го слуша.

Ето конете на Сол вихрогонни изпълват ефира

с огненодъха цвилба — и Пирой, и Еой наред с Етон,

Фрегон четвърти — и блъскат копита в преградите.

Тях щом

Тетия блъсна назад, непрозряла съдбата на внука,

и изведнъж се разкри необятен просторът световен,

те полетяха напред и с копита раздрали ефира,

облаци срещни секат, извишавани върху крилете,

Евър преварят дори, забушувал от същи предели.

Ала товарът бе лек и конете на Феб не можаха

да го усетят, лишен бе от прежната тежест яремът.

Както и витият кораб се клати без своето бреме

лек пряко мяра, насам и натам го подхвърля морето,

тъй колесникът подскача във въздуха без тежестта си,

цял се нагоре тресе, без коларя си сякаш и празен.

Сетил четворния впряг лекотата, политва стремглаво,

хуква в безреда напред, коловоза познат изоставя.

А Фаетон, ужасен накъде да насочва юздите,

пътя не знае, дори да го знае, не би се наложил.

Пръв път тогава от зноя се сгряха Воловете студни,
но в забранено море да се гмурнат — уви! — не успяха.
До ледовития пояс най-близо лежащият Дракон,
инак ленив от студа и невсяващ у никого ужас,
разгорещен от пека, придоби изненадваща ярост.
Също и ти, Воловарю — разказват, — смутен си побягнал,
муден, макар и макар от Колата си собствена сдържан.
Щом от небесния връх Фаетон злополучен се вгледа
долу в земите, под него дълбоко, дълбоко разстлани,
той побледня, от внезапния страх в колене затрепери
и от обилния блясък тъма му покрива очите.
О, да не бе пожелавал конете на своя родител
и да не беше издирял рода си, в молбата сполучил!
Би предпочел да е Меропсов син, но блуждае подобно
кораб, подбран от Борей буреносен — безпомощен вече,
на богове, на съдба предоставя кърмата кърмачът.
Що да реши? Зад гърба му — огромно небесно пространство,
повече вижда отпред. На ум мери и двата простора
и ту към залеза, дето по орис не щеше да стигне,
поглед насочва напред, ту към изгрева поглед обръща.
В шемет не знай що да стори, юзди из ръце не изпуска,
да ги сдържи, пак не може — не знае по име конете.
Гледа — надлъж и нашир е осято небето менливо
със страхотии — потръпва пред образи зверски грамадни.
Ето там вие на двойна дъга пипала Скорпионът
и на различни посоки огъва опашка и щипки,
своето тяло разстлал над простор за съзвездие двойно.

Щом го момчето видя, от потта си отровна възчерна

цял овлажнял и грозящ да го жегне с превитото жило,

обезумя вцепенено и пусна от ужас юздите.

Като разбраха, че падат охлабени те по гърба им,

кривват конете встрани не удържа ги никой, препускат

по широти непознати, увлечени в своето буйство,

и без закон по високия свод на небето в надвара

въз приковани звезди и без път колесницата влачат.

Ту нависоко летят, ту по рязък наклон се отпускат

устремно в долен простор, на просторите земни съседен.

Как тъй конете на брат й от нейните по-долу тичат,

облаци дигат пушилка, учудено гледа Луната.

Пламъкът вече обжаря високи места по земята,

почвата от сухота се разпуква, за влага жаднее,

пашата суха сивее, с листака горят и дървета,

за гибелта си доставя храна изсушеният посев.

Дребна беда! Градове със стените си гинат в разцвета.

Цели страни с племената ведно в пепелища обръща

лумнал пожарът. Пламтят и дъбравите, и планините.

В огън е Тмол и Атон, киликийският Тавър и Ета,

сухата днес, но преди изобилната с извори Ида,

и Хеликон, сбор момински, и Хемус, не още Еагров,

с двойните свои огньове пламти безпределната Етна,

с двата си върха Парнас ведно с Отрис, и Ерикс, и Цинтус,

също Родопа — най-после без сняг — и Мимант, и Микала,

Диндима и Китерон, за мистерийни жертви създаден.

Пламва Кавказ — не помага на Скития студенината, —
също тъй Оса и Пинд, и Олимп, надвишаващ и двете,
облаконосният вис Апенин и въздушните Алпи.
Ето видя Фаетон, че от всички страни е земята
в пламъци, и не можа на ужасния пек да изтрае.
Сякаш от огнена пещ сгорещения въздух с устата
вдишва и чувствува той — колесникът жежи се до бяло,
на пепелта, на искрите отскачащи не може
да устоява, отвред го обгръща горещият пушек.
Де е сега, де лети, той не знае, забулен от мрака
смоленочерен, влекат го по воля конете хвъркати.
У етиопа тогава до повърхнината телесна
бликнала — казват — кръвта, причинила му тя чернотата.
Либия стана тогава пустиня, че нейната влага
зноят отне. С разпилени коси заоплакваха нимфи
извори и езера. Тук Ефира — пиренските струи,
Аргос пък там Амимона, Беотия Дирка загубва.
Даже реките, които текат по широко корито,
сигурни вече не са. Тапаида дими сред вълните,
също Пеней застарял, и Каик тевтрантеецът пуши,
и скоротекът Исмен, Еримант — на Фегия реката,
Ксант, в нов пожар да гори отреден, и Ликорма жълтакът,
още Меандър, увлечен в игра с лъкатуши и талази,
Мелас, мигдонска река, и реката тенарска Еврота.
Във Вавилония пламва Ефрат, запламтява Оронтес,
Истър, Фасида и Ганг, Термодон бързотечният пламва,
кипва и пуши Алфей, бреговете на Сперхий са в пламък,
лее с вълните си Таг разтопеното в жегата злато.
Речните птици, които извиваха песни за слава
на меонийския бряг, се свариха в реката Каистър.
Нил ужасен до самия предел на земята побягна

и си главата зари, там до днес се таи. Седемте му
устия зеят в праха — долини без течения седем.
Същата участ, суши след исмарския Хебър и Стримон,
както и Рейн, и Родан, ведно с Пад — хесперийски потоци,
с Тибрис, на който властта над вселената бе обещана.
Пука се цялата почва, светликът прониква през процеп
в Тартара, да ужаси и подземния цар, и жена му.
Стягат се също моря. Равнина от сух пясък се ширва,
дето морето било. От вълните недавна покрити,
дигат се височини да множат множеството Циклади.
Рибите дъното дирят. Във въздуха вече не смее
тяло в извита дъга над водата да мята делфинът.
Плуват по гръб върху повърхността на морето телата
на бездиханни тюлени. Разказват, Нерей и Дорида
вдън пещерите на хлад се укрили със своите щерки.
Три пъти дръзна Нептун над водата ръце да издигне
и разгневено лице, но го три пъти жегата върна.
Ето отвред от морето стеснена. Земята кърмилна,
както си бе, сред води и сред извори, в нея стълпени
и приютени дълбоко в утробата майчина тъмна,
дигна тревожно лицето, съсухрено чак до гръкляна,
чело с ръката закри за закрила и с трясък огромни
всичко за кратко увлече надолу, сниши се самата
повече тя от преди, и с гласа си свещен изговори:
„Ако е нужно това, бог върховен, и аз го заслужих,
що си забавяш гърма? Щом от огъня аз ще загивам,
с твоята жар ме убий, да ми бъдеш утеха в бедата.
Тази молба аз едва из пресъхнало гърло изтръгвам
(пара устата й пуши)… виж тези коси обгорени,
толкова пепел в очите, в лицето ми толкова пепел!

Тази ли чест и награда за благодатта ми отдаваш,
дето превитият плуг по снагата ми рани нанася,
удар след удар търпя от мотика по цяла година,
на живините листа да поднасям, на хорското племе
блага храна — плодове, а на вас аромати за жертви?
Но ако аз гибелта заслужавам, защо пък вълните,
братът защо е виновен? Защо му се сляга морето,
щом от съдбата го има и по е далеч от небето?
Но ако нито за мен, ни за брата се трогваш от жалост,
то над небето си сам се смили. Погледни и към двата
полюса — двата димят. Увреди ли тях огънят също,
рухва небесният дом. Погледни как Атлант изнемогва,
смогва едва на плещи да поддържа оста нажежена.
Ако морета, земи и небесни палати загинат,
с хаоса прадревен пак ще се слеем. Което остава,
бърже от пламъка ти изтръгни, за света погрижи се!“
Рече Земята това. Не можа на дима да изтрае,
ни да завърши речта, затова си оттегли главата
в себе си из пещери, до подземните сили наблизо.
А всемогъщият татко се вкле в боговете и в този,
който отдаде колата, че сам ако той не помогне,
гибел света ще слети, на небесния зъбер възлезе —
там, откъдето нашир по вселената облаци праща,
там, откъдето гърма и светкавици огнени мята.
Облак в Олимп не откри да обгърне той с него земята,
нямаше и дъждове, от небето порой да излее.
И изгърмя, от ухото, от дясното, мълния тресна
в колесничаря и в миг и живот, и кола му отнесе.
Тъй със страхотния огън огньовете той укротява.
В уплах конете политат, със скокове задни изтръгват

от вратовете ярема, разкъсват и губят юздите.

Тук оглавникът лежи, там оста и тегличът строшени,

а пък на друга страна колела разкривени и спици,

от колесника разбит са разпръснати широм останки.

А Фаетон, по косите златисти от пламъка лизнат,

в бездната пада стремглав и през въздуха дълго се носи,

както от ведро небе би могла да изглежда звездата,

ако и тя да не пада, че истински пада в простора.

В чуждия край, от земята му родна далеч, го поема

токът велик Еридан и димящия лик му измива.

На хесперийски наяди ръцете зариват трупа му,

пушещ от тройния плам, и вдълбават стиха на скалата:

„ТУКА ЛЕЖИ ФАЕТОН, КОЛЕСНИЦАТА БАЩИНА ВОДИЛ.

АКО И НЕОВЛАДЯЛ Я, ТОЙ ПАДНА ОТ ДЪРЗОСТ ВЕЛИКА.“

Клетият негов баща от страдание непоносимо

мрачния поглед закри и, дадем ли ухо на мълвата,

минал без слънце денят. Светлината излъчвал пожарът,

злочестината така допринесла все някаква полза.

А пък Климена, изрекла, каквото е редно да каже

в толкова тежкото зло, жаловита и обезумяла,

дреха раздрала на гръд, пропътува света, за да търси

първо трупа бездиханен, а после самите му кости.

И ги откри, но те бяха зарити на бряг чуждестранен.

Свлече се там и прочела на мрамора скъпото име,

тя го със сълзи обля и затопли с гръдта си открита.

ХЕЛИАДИТЕ

И Хелиадите жалят, те дар безполезен отдават —
вопли и сълзи порой — на смъртта, по гърдите се удрят
и денонощно зоват Фаетон, към зова безучастен,
жалби страдални редят и се свличат отгоре на гроба.
Четири пъти сближи за кръга си Луната рогове
и според нрава си те — според нрава, от опит получен —
гръмко ридаха. От тях Фаетуза, сестрата най-старша,
щом на земята поиска да легне, веднага приплака,
че се вдървява кракът й. Лъчиста Лампеция тича
в помощ, но нейния ход коренище внезапно вковава.
Трета щом почва с ръце да си скубе от мъка косата,
скубе листа. Забелязва една ужасена, че става
корен кракът й, на друга ръцете прерастват във вейки.
Докато те се дивят, им кора слабините покрива
и по корем, по гърди, по ръце, по плещи пропълзява,
само устата остава, да стене пред клетата майка.
Тя що да стори, освен, накъдето я тегли сърцето,
тук да притичва и там, да целува, доде още може?
Само това ли? — Опитва тела от стъбла да изтръгва,
нежните гранки с ръце да прекършва, но ето че капят
кървави капки оттам, сякаш капят от рана открита,
„Майко, недей, пощади ме — мълви наранявана всяка,
о, пощади ме, в дървото самата снага ми раняваш!

Вече прощавай!“ — и глъхне в кората последната дума.

Сълзи от нея текат и от слънцето капят втвърдени

в янтарни жълти зърна. Бистроструен поток ги поема

и на латинските млади невести ги носи за накит.

КИКЪН

Беше случаен свидетел на чудото Кикън Стенелов,
родственик твой, Фаетоне, по майчина кръв, но ти беше
по-близък той по душа и по ум. Племената лигурски
и градовете могъща владя, но напусна властта си,
с воала зеления бряг и река Еридан той напълни,
с вопли напълни леса, умножен от сестрите току-що.
В стона гласът на мъжа изтънява, косата му сменят
сиви пера, а вратът се изпъва далеч от гърдите
на висина. Пръст по пръст червеникава ципа прилепва
и му поникват крила, от устата тъп клюн се издава.
В образ на птица, страни от небето, от Юпитер Кикън.
Но не забравя гърма, незаслужено пратен от бога,
дири блата, езерата открити и мрази огньове
и по реките, противни на пламъка, жилища търси.
На Фаетон пък бащата в жалейна одежда, без блясък,
както е, колчем напуска земята, по същото време
ненавидя светлината, деня, та и себе си даже.
Тъй той потъва в скръбта, към скръбта и гнева си прибавя
и изоставя света. „От началото на времената —
вика — съдбата ми беше едно безпокойствие само,
опротивява трудът непризнат и безкрайното дело!
Да поведе кой да е колесницата с виделината!
Няма ли кой, боговете признаят ли своята немощ,
да управлява пък Той! Та доде ни изпитва юздите,
да позабави гърма си, що сироти прави бащите!

Ще разбере по мощта на конете ми огненодъхи:
който не ги овладее, не си е заслужил убийство.“
Докато тъй се гневи, обкръжават го всички небесни,
да не остави света в тъмнота безконечна да тъне,
молят го с глас настойчив. Оправдава се Юпитер все пак,
дето е метнал гърма, но прибавя и царски заплахи.
Сбира конете си Феб — от уплаха те още треперят
обезумели, и с бич, и с остен свирепее от мъка.
Да, свирепее: виновни са те за смъртта на сина му!

КАЛИСТО

Богът баща всемогъщ проверява стените гигантски
на небесата дали от стихийния огън не се е
срутила някоя част. Уверил се, че всичко е здраво
както преди, той оглежда земята, делата човешки.
Но за Аркадския край с по-особена грижа заляга.
Извори връща, реки, непосмели в речища да рукнат,
възобновява, трева на земята той дава и листи
на дървесата, нарежда лесът да се раззеленее.
Но додe броди насам и натам, нонакрийска девойка
го заплени и страстта му разпали стихийно сърцето.
Нейната грижа не беше да точи от вълната нишки,
нито коси да гласи, но одеждата с фибула само
и с белоснежна повезка небрежните къдри придържа.
Въоръжена ту с лък, ту в ръката си с копие леко,
беше бойкиня на Феба. На Тривия най-скъпа дружка,
бродеше из Меналон. Първенството все пак е нетрайно.
Слънцето горе престъпи средата на друма небесен
и тя навлезе в гора, непрореждана век от секира,
Освободи раменете си там от колчана, разхлаби
гъвкия лък, след тона върху тревна постелка полегна
и върху пъстрия стрелник глава подслони за отмора.
Юпитер, щом я видя беззащитна и морна, си рече:
„Сигур жена ми сега хитрината не ще да узнае,
но и дори да узнае, то все ще си струва кавгата.“
Първо облича лика на Диана с носията нейна
и заговорва така: „О, девойко от моята свита,
де в планината ловува?“ От злака надига се тя и
казва: „Привет, божество, и от Юпитер — нека ме чуе —

по-величаво за мене!“ Той чува, не сдържа смеха си,
радва се, дето го тя предпочита пред него самия,
не съвсем хрисим, не както девица, целува момата.
Де е ловувала днес, тя току се наканва да каже,
той я с прегръдка възпира и не без вина се разкрива.
Истина, тя противи се, доколкото може жената
(де да я видеше ти, о Сатурнова дъще, не щеше
толкова строга да си!), но кого би надвила девойка,
Юпитер кой би надвил? Победил, се завръща в ефира
Юпитер. Ненавидяла леса и шумака свидетел,
стъпки понесла назад, тя едва не забрави да вдигне
тула, стрелите, лъка — той на клона си още висеше.
Ето със свита пристига Диктина въз височината
на Меналон, от лова предоволна, съглежда момата
и я повиква. Калисто на нейния зов не откликва.
Най-напред тя се изплаши, че Юпитер в нея се крие.
Но като вече видя след богинята нейните нимфи,
схвана, че няма лъжа, и се включи сама в съпровода.
Но да прикриваш в лице провинение — колко е тежко!
Дига очи тя едва, до богинята вече не смее
както преди да върви и в колоната първа да бъде,
но все мълчи. За отнетия свян е издайник цветът й.
Ако не беше девица, по знаци безбройни Диана
би разпознала вината. Но нимфите, казват, разбрали.
Щом за деветия сърп се заоблиха лунни рогове,
В братския пек след гонитба на дивеч богинята мерна
влезе в прохладна гора, от която изтичаше ручей,
с ромон търкаляше той по коритото гладкия пясък.
Както похвали тя къта, нога потопи във вълните,
после похвали и тях и подкани: „Безлюден лесът е,
да потопим във водите прелели телата си голи!“
Поруменя паразийката. Всички одеждите смъкват,
мае се само една. Но от бавната дрехата свличат.

Плащът й щом бе отнет, и по тялото блесна
вината.
Тръпне смутена, опитва с ръце да прикрие тя скута.
„Бягай далече оттук, не скверни ми свещения
извор!“ —
Цинтия викна и с гняв я прогони от своята свита.
На гръмовержеца мощен съпругата знаеше всичко,
но за жестоката казън изчакваше час по-удобен.
Този час беше дошъл. Младенецът Аркад — на
Юнона
най-вече той бе ядът — се роди от любовната
връзка.
Страшни очи тя отправи към него и помисъл
страшен.
„Липсваше само това, прелъстителко — рече и с
упрек, —
да натежиш от плода, та да стане обидата явна
чрез рождество и да блесне позорът на моя
събрачник.
Но ще ми скъпо платиш! Ей сега ще отнема вида
ти,
който, безсрамна, на тебе и моя съпруг се харесва.“
Рече тя и за косата я хвана, с лицето надолу
върху земята простря. Тя молебно издигна ръце, но
почнаха да й твърдеят ръцете с космати фъндъци.
Китките стават извити и в нокти превити
прерастват,
служат й те за крака. А лицето, от Юпитер нявга
хвалено доста, широко отворена паст загрозява.
А да не трогва с молби и молебствени думи сърцата,
нейната реч се отнема. Тя звук заплашително гневен
и ужасяващ изтръгва из своето хрипкаво гърло.
Прежната мисъл, макар преобърната в мечка,
запазва
и непрестанно ръмжи да докаже дълбоката мъка,
и към небе и звезди безобразни ръце тя издига,
неблагодарния бог, онемяла, в ума си упреква.

Колко ли пъти, сама непосмяла в леса да почине,
бродеше тя пред дома и в дъбравите, някога нейни?
Ах, неведнъж през скалите я следваше лаят на хрътки!
Бягаше често от страх пред ловците, доскоро ловджийка,
пред звероветe дори се таеше, забравила що е,
по планините от мечка се стряскаше, мечка самата,
и се боеше от вълци, макар че сред тях бе баща й.
Ето самия Аркад! Триж по пет дни рождени посрещал,
на Ликаона е внук, а за майка си нищо не знае.
Докато дивеча гони и търси удобна долчинка
и в еримантски букак омотава дърветата с мрежи,
ето насреща му тя — щом съгледа Аркад, се стъписа,
сякаш сина си позна, непознал я, младежът се дръпна,
трепна пред нея, че тя не откъсваше поглед от него
нито за миг и когато реши по-наблизо да дойде,
той се припели със смъртна стрела да пронижe гръдта й.
Осуети всемогъщият сам нечестивото дело,
двамата през празнотата въздушна издигна във вихър
и на небесния свод ги възведе в съзвездия близки.
Кипна Юнона: сега сред звездите държанката блесна!
При Океана възстар и при сивата Тетия слезе
и морската глъб — у небесните те страхопочит извикват
често. Запитана що я довежда до тях, заговаря:
„Питате що съм дошла от небесни палати царица
на боговете при вас? — На небето ме друга измести.
Нека съм лъжла, ако, щом земята в нощта притъмнее,
вие не видите горе в небето — ах! — моите рани,

обожествените скоро звезди — там високо, където
сетният най-кратък кръг край оста се извива накрая.
Истина, кой би се още боял да обижда Юнона,
пред оскърбената мене да тръпне? Мъстя, но за полза.
О, що направих! И колко е моята мощ безпределна!
Не позволих да остане човек, а тя стана богиня.
Тъй на виновни мъстя. Тъй велика е моята сила!
Нека и прежния вид й възвърне, и зверската мутра
да отстрани, той постъпи така с Форонида от Аргос.
Що не напъди Юнона и в спалните мои покои
нея той да въведе и да вземе за тъст Ликаоиа?
Но ако сещате срам за презряната питомна ваша,
Мечката дръжте далеч от лазурната бездна. Звездите,
заради блудство дарени с небе, не допускайте долу,
в чистите ваши талази разблудната да се не къпе!“

ГАРВАНЪТ

Кимнаха морските сили. Сатурния литна в ефира
въз колесницата лека, запретната с пъстри пауни.
Толкова скоро, след края на Аргус, те блеснаха в шарки,
колкото скоро и ти, до преди с оперение бяло,
гарване разговорлив, се видя с чернота на крилете.
Птицата нявга блестеше сребристо с перата си снежни,
без ни едно петънце, с белината на гълъб, подобно
водолюбивия лебед и гъските, дето по-късно
с предупредителен кряк Капитолия ще да спасяват.
Напакости му езикът. Вина на езика бъбрив е,
че белотата му днес се обърна в обратната багра.

КОРОНИДА

Първа красавица бе Коронида, мома от Лариса,
из Хемонийския край. Ти, делфиецо, в нея бе влюбен,
докато вярна ти бе или вярваше в нея. Но скоро
я залови в изневяра на Феб посветената птица.
Тайната да съобщи, непреклонният този свидетел
към господаря си пътя пое. Подир нея размаха
бързо бъбривата врана криле, да узнае тя всичко.
Чула целта на летежа му, рече: „Не чакай от пътя
никаква полза! Внимавай какво ми езикът вещае!
Гледай какво бях, какво съм и питай с какво си заслужих.
Ще разбереш, че вреди верността. Неотдавна Палада
в кошник, от върбови клонки актейски изплетен, затвори
Ерихтоний — синче, неродено от никоя майка,
и го на трите моми — дъщери на двоякия Кекропс,
тя повери със заръка към тайната да не поглеждат.
Скрита в листака трептящ на бухнатия бряст, наблюдавах
що ще направят. Следят повереното Херза, Пандроза
точно. Едничка Аглавра, напротив, нарича страхливки
двете сестри и с ръка плетеника разплита и вижда:
вътре детенце лежи и до него протегнал се дракон.
Всичко видяно разкрих на богинята. И си получих
тази награда — зоват ме Минервина прежна любимка.
И съм след нощната птица сега. Би могла да предварди

птиците моята участ, бедата си с глас да не търсят.

И, то се знае, сама ме привлече тя недоброволно,
аз го напусто желах. Ти самата Палада попитай.
Ако и гневна, не ще да откаже, макар разлютена.
Моят баща Короней е прочут по земята фокидска,
бих си царкиня преди — не говоря неща неизвестни.
Мене желаха — недей ме презира — заможни женихи.
Но хубостта ме погуби. Доде по крайбрежния пясък
някога аз се разхождах по навик със стъпки небързи,
зърна ме морският бог и по мен залетя. Но понеже
време напразно пиля за прелъсти и молби, той намисли
да ме насили. След мене той тича, аз бягам, оставям
твърдия бряг и напразно моря се по рохкия пясък.
Хора, небесни на помощ зова, но не стигна до смъртен
повикът мой. На девица Девицата само откликва.
Тя ме едничка избави. Протягах ръце към небето:
почнаха леки пера да почернят ръцете ми двете.
От рамене пожелах да си дрехата смъкна, но беше
станала пух и дълбоко под кожата корени впила.
Рекох с ръце под раздрана одежда гръд гола да бъхтя,
по нито голата гръд, ни ръцете ми бяха на място.
Тичах, но както преди не затъвах в дълбокия пясък —
щом се допра до земята едва, и през въздуха вече
горе летя, на Минерва другарка безукорна ставам.“

НИКТИМЕНА

„Имам ли полза от туй? Никтимена се в птица превърна
поради грозна вина, но от почит не ме ли измести?
Нищо нима не си чул за известната в целия Лесбос
случка? Леглото на своя баща опетни Никтимена.
Стана наистина птица, но тя осъзнава вината,
от светлина, от човешки очи тя отбягва, срама си
крие на тъмно, отвред от ефира я птиците гонят.“
Свърши брътвежа си. „Тези възпирки — й гарванът рече —
злото да върнат към теб. Аз нехая за празни прокоби.“
Пътя си той продължи и разказа на своя стопанин
как е видял да лежи с хемонийски младеж Коронида.
Чул за измяната Феб, от челото му лавърът падна,
веселостта си, цвета си, чукчето за звън на китара
богът изпусна, избухна в гърдите му необуздан гняв.
Грабна доспеха си вечен — изви на лъка си рогата,
опна го и със стрелата непредотвратима прониза
тази гръд, дето преди бе до своята често притискал.
Охна улучена тя. Щом желязото вбито изтръгна,
пурпурна кръв ороси ослепително бялото тяло.
„Фебе — извика, — вината пред тебе аз нека изкупя,
но да родя по-напред. Ще издъхнем сега ведно двама.“
Повече нищо. С кръвта наведнъж й изтече животът,
Смъртната леденина овладя бездиханното тяло.
Ах, за жестоката казън се кае любовникът късно!
Себе си мрази, защото е чул и внезапно избухнал,
птицата, що го принуди измяната той да узнае —

извор на мъката, — мрази, лъка си, ръката намразва
заедно с тези стрели, към които припряно посегна.
Топли с прегръдка трупа, със старания късни заляга
да победи ориста, лекове безполезно опитва.
Но като вече видя, че напразен е всякакъв опит —
кладата бързо расте, ще гори върху смъртния огън
тялото, — тежка въздишка (не бива лицата небесни
да овлажняват сълзи) из гърдите дълбоко изтръгна.
Не другояче телица изстенва, когато съгледа
как слепоочната кост на бозайното нейно теленце
с удар звънтящ край ухото отдясно троши с мах топорът.
После гърдите обля с аромати, но тя не усети,
сетен път той я прегърна, възвърна честта й дължима.
Но не жела в пепелта да изтлее самото му семе
и го от пламъка Феб, от утробата майчина грабна
и в пещерата самин при двоякия Хирон отнесе.
А пък на гарвана вместо награда за точния донос
Феб Аполон забрани да остава сред белите птици.

ОЦИРОЯ

Беше кентавърът горд с ученика от корен божествен,
носеше с радост честта, съпровождана с толкова грижи.
Ето дойде Оцироя, на коня — човек дъщерята,
спуснала по рамене златожълти коси, от Харикла,
нимфата, върху брега на река бързотечна родена
някога. Да овладей на баща си изкуствата, беше
малко за нея и тя пророкуваше бъдните тайни.
Скоро, обзета от бяс прорицателски, пламна от бога,
който живееше вътре в гръдта й, погледна детето
и предвеща: „О, расти ми, момче, на света избавител!
Смъртните често на тебе за себе си ще да са длъжни,
властен ще бъдеш обратно да връщаш души отлетели,
ако го сториш веднъж мимо волята на боговете,
дядо ти с пламъка свой ще те спре занапред да го вършиш,
ще се превърнеш от бог на безжизнено тяло, съдбата
два пъти ще да мениш, от мъртвец бог отново ще станеш.
Също и ти, мой родителю скъп, днес безсмъртен, създаден
от рождество със закон на света векове да векуваш,
ще пожелаеш смъртта, щом кръвта на отровния дракон
в тебе, жестоко ранен, ще нахлуе сърцето да къса.

Вечен си, но божеството ще стори смъртта да изпиташ,

трите богини ще срежат и твоята жизнена нишка.“

Имаше още какво от съдбата да каже. Дълбоко

тя из гърдите въздъхва, по бузите сълзите рукват

и тъй промълвя: „Пред мен е съдбата, но тя забранява

повече аз да говоря — гласът ми на устните секва.

Биваше ли да скъпя за изкуство, с което навлякох

на божеството гнева? Да не бях в бъдninата прозряла!

Вече аз губя — така ми се струва — човешкия образ,

вече ме мами тревата и драго ми става да припкам

пряко полето, в кобила и в тяло познато минавам.

Но пък изцяло защо? Та нали двутелесен е татко?“

Тъй си говореше тя, но напълно не бе разбираем

краят на нейната жалба — то бяха объркани думи.

По-скоро думи не бяха, не бяха и звуци кобилски,

сякаш на тях подражаваше тя. Но след малко нададе

истинска конска цвилба и ръцете си спусна в тревата.

Пръстите сраствaт тогава и роговицата слепява

всеки пет нокти в извито копито. Източва лице и

шия, най-долната част от развитата нейна одежда

става опашка. По шия пиляна небрежно, косата

в грива премина от дясна страна. Промени Оцироя

заедно образ и глас и от чудото име получи.

БАТ

Плака синът на Филира и помощ напразно поиска,
боже делфийски, от тебе, но ти не отменяш каквото
Юпитер, богът велик, повели, пък дори и да можеш,
беше отишъл далече — в месенския край и в Елида.
Беше по време, когато, с овчарската кожа на рамо,
в лява ръка ти държеше върлината горска, а в дясна
носеше свирка, слепена от седем неравни тръстики.
Докато бе се отдал на страстта и на своята свирка,
щукват в пилийски поля ненаглеждани твоите крави
спорел мълвата. Синът на Атлантова Мая ги вижда
и ги откарва оттам, с хитрина ги укрива в гората.
Кражбата никакъв мъж не видя, освен старец, известен
в цялата окрайнина, от съседите Бат назоваван.
Тревната зеленина и стадата отбрани кобили
на богаташа Нелей охраняваше той из гората.
Дръпна го богът встрани, доверчиво с ръка го поведе:
„Който и, друже, да си, ако някой потърси стадата —
каза, — слъжи, че не си ги видял. Да не свършиш напразно
тази услуга, вземи за награда най-бялата крава.“
И му я даде. Получил дара, Бат отвърна: „Спокойно,
друже, отивай, по-скоро този камък издал би грабежа.“
Камъка сочи. Привидно юнакът на Юпитер тръгва.
Скоро се връща, гласа и вида си превърнал, и пита:
„Ей ти, селяк, не видя ли насам да минава добитък?

Знаеш ли нещо, не крий, помогни да разкрием грабежа.

Ще си получиш награда сешени бик заедно с крава.“

Старецът, след като бе удвоена наградата, рече:

„Сигур са татък зад ръта.“ Наистина бяха зад ръта.

Атлантиад се засмя: „Мен пред мене издаваш, хитрецо,

мене издаваш пред мене“ — повтори и гръд вероломна

в яка скала вкорави, тя и днес се нарича Издайник.

Пази тъй от древността невиновна скалата позора.

АГЛАВРА

Литна оттам жезлоносът с еднакъв размах на крилата
и към любимия край на Минерва погледна отгоре,
към мунихийски поля и към китния лес на Лицеум.
В същия ден според стар обичай благонравни девойки
носеха върху главите си в кошнички, с цвят увенчани,
жертвени чисти съсъди към яката твърд на Палада.
Вече се връщат дома, и крилатият бог ги съглежда.
По-натам той не лети, закръжава в един и същ обръч.
Както когато съгледа месата пернатият хищник —
ястребът, още несмел — там тълпят се за жертва жреците, —
движи се около в кръг, да се отдалечи той не смее,
гладен, размахал криле, все лети над примамката плячка,
тъй и подвижният бог киленец се вие отгоре
над крепостта на Акте и се вие по същи простори.
Както от всички звезди на небето по-ярко сияе
Луцифер, още по-ярко от Луцифер златната Феба,
крачеше тъй по-прекрасна от всички момичета Херза,
беше през празник украса на шествия и на другарки.
От хубостта й омаян, на Юпитер този потомък
виснал в ефира пламти като метната топка оловна
от балеарската прашка — лети и в летежа се сгрява
на висина и добива топлик, неизпитван от него.
Пътя Меркурий мени, от небето поел към земята,

чувствата той не таи, уповаван на своята външност.

Ако и тя безупречна да беше, подсилва я с грижа —

къдри приглажда, гласи да му пада хламидата плавно

и да изпъква добре до обшивката златният накит.

Лъска тон жезъла, с който пробужда съня и го пъди,

и върху чистия крак заблестяват сандалите скоро.

Имаше в крайния кът на дома три покоя с украса

слонова кост и черупка от кост костенурча. Живяха

вдясно Пандроза, отляво Аглавра, в средата им Херза.

Първа съгледа Меркурий сестрата от лявата спалня.

Тя не изпита свена да попита той как се нарича

и за какво посещава дома. На Атлант и Плейона

внукът отвърна така: „Аз съм, който по въздуха нося

бащини словни повели. Сам Юпитер моят баща е.

Няма да крия от теб. Но пази верността към сестра си,

ако желаеш да бъдеш зована на моя род леля!

Херза ме тука влече. Помогни на любовника, моля.“

Бога Аглавра следеше със същия поглед, със който

гледаше в тайния кош на Минерва, богинята руса,

и за услугата иска небивала тежест от злато,

между това настоява той техния дом да напусне.

ЗАВИСТТА

Поглед суров устреми към Аглавра бойкиня Минерва
и издълбоко изтръгна стенание толкова тежко,
че й разтресе гърдите и върху гърдите й храбри
стърси егидата. Спомни как нейната тайна незнайна
мимо забраната с дръзка ръка тя разкри и съгледа
вътре сина, нероден от утроба, на бога лемнийски.
Мисли си: ще се хареса, освен на сестра си, на бога
и с пожеланото злато тя алчната ще богатее.
Тозчас потърсва дома на богинята Завист. Той беше
с плесен смолиста покрит, спотаен в кът далечен долинен.
Беше от слънце лишен, недостъпен за кой да е полъх,
с леностна студенина преизпълнен и вечно тъжовен,
вечно от огън негрян, в мрачина постоянно потънал.
След като стигна дотам страховитата в боя богиня,
спря се отвънка пред прага. Не биваше вътре да влезе,
та на вратата похлопа със своето копие остро.
Тя изскриптя и сама се разтвори. Навътре ядеше
змийски меса Завистта — ядивата за страсти порочни.
Щом я Минерва видя, взор извърна. Онази се вдигна
бавно от пръстния под, изостави местната змийски,
сръфани наполовин, и пристъпи с отпуснати стъпки.
Щом се в богинята взря — тя блестеше с доспехи и хубост,
вопъл сподави и лик разкриви от дълбока въздишка.
С бледо лице и уста, и по цялото тяло постала,

косо тя винаги зре, ръждавеят й зъбите жълти,
гръд зеленее от злъч и от яд й отекъл езикът.
И се не смее, освен ако види у другите мъка,
и не познава съня, неспокойна от бдителни грижи.
Тя с неохота открива, топи се, когато открива
хорски успех, тя и други, и себе си гложди отвътре,
свой изтезател сама. Отвратена, макар от вида й,
все пак Тритония тъй се накратко обърна към нея:
„С твоята гной зарази дъщерята, едната, на Кекропс!
Трябва. Аглавра е тя.“ Без да каже тя повече дума,
копие върху земята опря и политна обратно.
Изпод око Завистта проследи я в бега й нагоре,
нещо избръмви без глас, за успеха очакван Минервин
тя се скоси, но протегна ръка към върлината, цяла
в тръпни венци омотана. Обвита от облаци мрачни,
дето кракът й да стъпи, потъпква цветя и морави,
зеленината суши, покосява главите на мака.
Нейният дъх домове, градове и народи почерня.
Най-после, щом отдалеч твърдината тритонска съгледа
с празничен мир с блага, с даровити мъже процъфтяла,
сълзи едва задържа, че не вижда там нищо плачевно.
В спалнята на дъщерята на Кекропс лениво се вмъкна,
с дясна ръка, напоена с ръжда, по повелята косва
нейната гръд и изпълва сърцето й с кукести тръни,
вдъхва и вредната слуз и по всичките кости разпръсва
черния яд, и по белия дроб, по средата, го ръсва.
Тя да не търси далеч първоизвора на завистта си,
бутва пред нейния взор външността на сестра й рождена,
брака на Херза щастлив и омайната хубост на бога.
Всичко подсиля. Така се ломи дъщерята на Кекропс,

нещо в сърце я боде, разтревожена стене и нощем,
стене тревожна и денем от бавната жлъчна отрова,
чезне подобно леда, разтопяван от плахото слънце,
също така тя гори от честта на щастливата Херза,
както трънливият храст, щом се огън подложи под него —
никакъв пламък не дава, но с тлеене става на пепел.
Искаше често да мре, та подобни неща да не гледа,
често пък, сякаш вина, на родителя строг да ги каже.
Най-сетне седна отвън върху прага, та дойде ли богът,
да го не пусне. Какви не молби и ласкателства, думи
той не опита! „Назад! Не упорствувай! — тя му отвърна. —
Няма да мръдна оттук, докато си не тръгнеш по пътя.“
„Нека е тъй!“ — отговори чевръстият бог киленией и мимо нея разтвори с небесния жезъл вратата.
Тя се опитва снага да изпъне, но части, които
седнала свива, не може от тежест ленива да мръдне.
Съпротивява се, иска трупа от земята да вдигне,
но е коленната спойка скована. През ноктите плъзва студенината, бледнеят й жилите обезкървени.
Както и ракът, злина нелечима, пълзи нашироко,
от заболялата част пропълзява към здравите части,
също тъй смъртният хлад постепенно обхваща гърдите,
после преграждa отвора на нейния дъх, на живота.
Повече опит за говор не прави, дори да го прави,
нямаше проход гласът. Вцепенява се вече вратът й.
Там тя седи с вкаменена уста като образ безкръвен,
не от бял камък, цвета от душата си беше приела.

ЕВРОПА

След като Атлантиад отмести за нечистата мисъл
и за речта, изостави земята с Паладино име
и за размахал криле, полетя през ефира небесен.
Вика го скоро бащата встрани, неиздал любовта си:
„Верен вестителю — казва — на моята воля, ти, сине,
без да се бавиш, слезни с обичайния шеметен полет
ей на онази земя, що към майка ти гледа отляво
и от туземните хора сидонска се тя назовава.
В нея иди и подкарай стадата на царя, които
ей там далеч в планината пасат, към брега на морето!“
Рече, и вече подбрани юници поемат отгоре
към обявения бряг: в съпровод от тирийски девойки
често играеше там на великия цар дъщерята.
Но не живеят ведно, помежду си не се съчетават
обич с величество. Той изоставя достойния скиптър —
той, господар и баща на небесните, които в десница
мълнии тройни държи и разтърсва, щом кимне, земята.
После, превърнат на бик, се умесва в чардата от крави,
крачи сред тях и мучи хубавецът из тучна ливада.
Вял е подобно на сняг, непотъпкван от твърдо ходило
и неусещал дъха на Южняка — дъждовния вятър,
слинеста шия подул и до плешки отпуснал подгръдник.
Вярно, не му са големи рогата, но би ги помислил
ръчна творба, по-кристална дори от безценния камък.

Нито със страшна глава, ни с очи разярени пристъпя.

Кротост излъчва лицето. Учудва се Агенорида,
че е такъв хубавец и че с никакъв пристъп не плаши.
Ако и благ, най-напред тя не смее с ръка да го галне,
смелост добила, поднася цветя до устата му бяла.
Богът любовно целува дланта и мига на блаженство
нетърпеливо очаква — едва-едва сдържа страстта си,
ту и устройва шеги, по тревата зелена подскача,
ту белоснежния гръб върху жълтия пясък изтяга.
Чезне полека страхът — на девойката дава гърба си,
да го потупа с ръка, и рогата си — да ги окичи
с пъстри венци. Осмели се дори дъщерята на царя
да му възседне гърба, без да знае кого тя възсяда.
Но от земята без шум и от сухия бряг постепенно
той най-напред във водата потапя краката привидни
все по-дълбоко нагазва и пряко морето понася
своя трофей. Тя трепери, назад към брега тя поглежда,
дясна ръка на единия рог, а пък лява опряла
върху гърба му. Трепти от зефира развятата дреха.

ТРЕТА КНИГА

КАДЪМ

Богът бе вече отмахнал измамния образ на бика,
беше се вече разкрил и уседнал в диктеяските паши.
Неподозиращ, бащата нарежда на Кадъм да търси
и не намери ли той похитената, с вечна прокуда,
в същото време и любещ, и коравосърден, го плаши.
Агеноридът преброди света (но на Юпитер хода
кой би разкрил!) и изгнан, от родина и бащина ярост
той се откъсва, с молба приближава оракула Фебов,
сам да получи съвет на кой земен предел да уседне.
Феб възвестява: „В самотно поле ще те срещне добиче,
неопознало ярем и невлачило витото рало.
Ти подир него тръгни и където в тревата полегне,
там си стени въздигни и града наречи беотийски.“
От пещерата Касталска току-що бе Кадъм излязъл
и забелязва, че бавно пристъпя без никаква стража
крава, неносеща знак по врата си от служба и робство.
Тръгва той, бавно върви подир бавно вървящата крава
и мълчешком се прекланя пред Феб зарад пътя посочен.
Щом зад гърба си остави Кефис и лъките панопски,
кравата спря, към небето издигна чело, украсено
с мощни рогове, с рева си изпълни простора въздушен
и тъй обърна очи към мъжете, които я следват,
легна и тяло простря въз разкошната тревна постеля.
Кадъм възблагодари, чуждестранната почва целува
и планини и поля поздравява, все още незнания.

Жертва на Юпитер той ще принася: изпраща слугите
да му начерпят вода от жив извор за светия обред.
Имаше близо вековна гора, навидяла секира,
и пещера по средата зад върбови вейки, които
скриваха ниския свод, образуван от каменна спойка.
Вътре струяха води. Но домуваше там в пещерата
драконът Марсов свещен, с ослепителен гребен от злато.
Святкат от огън очите, пращи от отрова трупът му.
Три реда зъби му скърцат в устата, върти три езика.
Щом с бедоносните стъпки мъжете от корен тирниски
влязоха вътре в леса и съсъдът, втопен във вълните,
звънна, издън пещерата навън си главата проточи
синкавотъмният змей и изсъска с езика си страшно.
Мигом изпадна съдът и по жилите всяка кръв секна,
трепет внезапен телата обзема от страшния съсък.
Люспесто тяло звярът на преплетени кръгове вие
и на огромни дъги нависоко за скок се разтяга,
над половината дигнат в подвижния въздух, оглежда
целия лес и по труп подобява небесния Дракон,
който, погледнат надълго, разделя близначките Мечки.
Въз финикийците в миг връхлетява, додето избират
или стрели, или бяг, или пречи на двете страхът им.
Ужас! Едни от тях хапе, а други до смърт задушава,
трети убива с дъха на зловонната своя отрова.
Слънцето в своя зенит съкращаваше сенките вече —
чуди се Агенорид за бавежа на своите хора
и по следите им тръгва. Наметка му беше одрана
кожа на лъв, а защита — блестящото копие остро,
пиката, още духът, от оръжие всяко по-силен.

Ето навлезе в леса и съгледа телата избити
и върху тях победилия враг с исполинското тяло,
който с езика си кървав облизваше тъжните рани,
и промълви: „На смъртта ви ще стана или отмъстител,
верни другари, или придружител!“ Изрекъл, с десница
дигна огромна скала и със сила огромна я метна.
Дигнати градски стени ведно с техните кули високи
удар такъв ще разтърси, но змеят остана без рана,
люспите и твърдината на черната кожа му бяха
броня. Отби твърдината от кожата тежкия тласък,
но не успя да надвие на острото копие. Заби се
то във гръбначния стълб, по средата на гъвкия извив,
и острието изцяло остана във вътрешността му.
Змеят, от болка свиреп, към гърба си извърна главата,
раната той забеляза, захапа върл ината вбита
и като с напън голям я разклати на всички посоки,
с мъка от гръб я изтръгна, остана в костта острието.
И щом предишният бяс бе подсилен от жегване ново
от наедрелите жили му шията грозно набъбна
и смъртоносната паст белезникава пяна облива.
Люспите бършат и стържат земята, дъхът му излиза
чер от стигийския зев и отравя зловонния въздух.
Ту се извива в спирали на кръгове неизмерими,
или понявга се вдига по-прав от дърво великанско,
ту връхлетява с напор на река, придошла от пороя,
и на земята с гръдта си поваля, де срещне, дървета.
Малко отстъпва синът на Агенор и с лъвската кожа
сдържа напора, възпира пастта на звера наближаващ,
че острието във вира. Звярът свирепее, напразно

хапе железния връх, в острието той зъби забива.
Ето започна да капе кръвта от небцето отровно,
поаленя оросена от пръски тревата зелена.
Все пак бе раната лека, че змеят избягваше удар,
дърпаше шия ранена назад и не даваше с отстъп
ударът да го засегне, дълбоко в трупа да се вреже,
но накрай Агенорид му желязото втикна в гръкляна
и продължи да напира, додето звярът заднишката
о дъб опря и вратът му със ствола ведно бе пронизан.
От тежестта на змията превито, дървото застена,
дето му якия дънер опашката шибаше с края.

ЗЪБИТЕ НА ДРАКОНА

И докато победения враг победителят гледа,
изневиделица глас се дочу (откъде, не разбра се,
но се дочу): „Агеноров потомко, защо се заглеждаш
в дракона унищожен? Като дракон и тебе ще гледат.“
Той затрепери, загуби за дълго цвета и ума си
и му настръхна косата от ледено студния ужас.
Ей пред героя Палада, закрилница негова, иде.
Слязла от въздуха тя, заповядва му да закопава
змейските зъби в земята за прираст на бъдното племе.
Кадъм набляга с ръка върху плуга, отваря бразда и
зъбите — посев човешки — послушно наръсва в земята.
Буците почнаха — кой би повярвал това? — да се движат,
изпод браздите растат върховете на копия първо,
шлемове после, поникват глави с пъстроцветни развени
гриви, след туй рамене и гърди, и ръце под доспехи,
Новият посев мъже щитоносци така избуява,
както кога го се тегли завеса на празнична сцена,
дигат се всички картини, подават се първо лицата,
другото лека-полека, при тяга нагоре спокойна
всичко накрая се вижда, и в долния край са краката.
Тъкмо към новия враг да насочи оръжие Кадъм,
някой от тези, които създаде земята, извика:
„Хей, остави и недей се намесва в домашните разпри.“ —
и умъртвява един от земеродените братя
с меча си остър, но пада от копие сам той улучен.

Който живота му взе, на по-дълъг живот се не радва

и туй дихание, дето пое преди малко, издъхва.

Цялата гмеж по един и същ пример беснее, без милост

братята в собствен двубой се погубват от взаимни рани

и младежта, отредена да има живот мимолетен,

бъхти трепереща гръд върху окървавената майка.

Воини пет оцеляха. Единият беше Ехион.

Той по съвет Тритонидин оръжие наземи хвърли,

мирен залог пожела си от своите братя и даде.

Тези герои за помощ съзва пришълецът сидонски,

щом застрои крепостта, вдъхновен от оракула Фебов.

АКТЕОН

Тива степите си дигна и можеше, Кадъме, вече
да си преселник щастлив — ти спечели за тъст и за тъща
Марс и Венера, при туй и потомство от знатна съпруга:
толкова сина и щерки, и внуци — залози най-скъпи,
юноши вече израсли. Но трябва да чака човекът
чак до последния ден и не бива щастлив да се смята
никой до смъртния час, до последната почест над гроба.
Кадъме, първа ти скръб причини посред щастие пълно
твой внук с рогата, над чело прорасли — несвойствен
прорастък,
също и вие, с кръвта господарска наситени хрътки!
Но да погледнеш добре, ще откриеш вина у Фортуна,
не и злотворство — нима е злотворство заблуда в гората? —
Почервеня планината с кръвта на различния дивеч,
вече от пладнето бяха скъсени предметните сенки —
Слънцето беше еднакво далече от двата предела,
и заговори с реч блага другарите свои, с които
заедно броди далеч по бърлоги, героят хиантски:
„Драги, от зверската кръв ни мокреят оръжия, мрежи,
доста сполука денят ни донесе. Щом утре Аврора
въз колелата в шафран доведе светлината отново,
ще си лова продължим. Но сега и от двата предела
Феб е еднакво далеч. Мараня над полетата тегне.

Днес прекъснете лова, възловатите мрежи снемете.“

Както повелята бе, прекратяват труда си мъжете.
Имаше там долина в кипариси напети и бори —
с име Гаргафия, беше свещена на дева Диана.
Там пещера под шумак засенения зев си таеше,
не на художник творба. Но природната движеща сила
наподобила изкуство, защото от живата пемза,
още от лекия туф извисила бе свод самороден.
Извор от дясна страна ромоли и кристалните струи
пълнят просторен басейн, от перваз зеленинен опасан.
Тук подир лов изморена богинята на лесовете
влизаше с бистра роса да облива снагата моминска.
Влиза там тя и сега и на оръженосната нимфа
своето копие дава, лъка си охлабен, колчана.
Друга подлага ръце за свалената дреха. Две нимфи
снемат обувната връв. Исменидата веща Крокала,
нимфата, свива на кок разпилените по раменете
нейни къдрици, макар че тя своите волно развява.
Черпят водата Нефела, Хиала, Ранида, Псекада,
черпи Фиала, и леят я те от широките стомни.
И докато се облива титанката, както и друг път,
ето че внукът на Кадъм — отложил за утре лова си,
иде в леса и блуждае безцелно с несигурни стъпки
в този гъстак непознат — там го беше повела съдбата.
Щом в пещерата, росена от изворна влага, навлезе,
нимфите, голи, тъй както си бяха, видели ловеца,
почнаха в гръд да се удрят, изпълниха с вик ненадеен
целия лес и отвред обградиха Диана, с телата
да я закрият, но беше самата богиня израсла
по-нависоко, с глава надвишаваше всичките нимфи.
Тъй както облак, огрян от лъчите на косото слънце,
пламва от руменина, както в пурпур се багри Аврора
поруменя тъй в лицето без дреха видяна Диана.

Нищо, че беше от роя девойки отвред обградена,
тяло извърна встрани и възви си обратно лицето.
Ах, как би искала тя на ръка да й бъдат стрелите,
но като нямаше тула, загреба вода, та я плиска
в мъжкия лик, като ръсна с мъстителни пръски косата,
тези слова изговори, предвест за нещастие близко:
„Хайде разказвай сега, че ме без покривало съгледа,
стига да можеш, разказвай!“ Без друга заплаха присажда
тя върху лоба му ръснат рога на елен дълголетен
и удължава врата му, върха на ушите заостря,
сменя ръцете с крака, с удължени бедра раменете
и върху целия труп му навлича петнистата кожа,
и му придава страха. Автоноина рожба, героят
удря на бяг и се чуди в бега си на своята скорост.
Щом като още лика и рогата видя във водата,
„Горко ми!“ искаше той да извика, но глас не последва.
Само изстена — гласът му бе друг, и намокри със сълзи
чуждия лик. Отпреди мисълта му едничка остана.
Как да постъпи? Дома ли и в царския дом да се върне,
или в леса да се скрие? Страхът тук, срамът там го спира.
Докато в ум се двои, го копоите виждат. Излая
първи Меламп, след това Ихнобат следоходът знак даде —
кнососки хрът Ихнобат, а Меламп от спартанска порода,
другите хукват след тях, порившстия вятър надтичват
Памфаг, Дорцей, Орибас, чистокръвни аркадски животни,
Неброфон, якият пес, подир Лелап свирепият Терон,

Птерол, с бега си прочут, и полезната с нюха си Агра,

също Хилей, от глиган разярен преди време промушван,

Напа, потомка на вълк, с Пеменида, пазачка на стадо

до неотдавна, Харпия по нея и двата й сина,

с тесните хълбоци Ладон, копоят от род сикионски,

заедно с Алка, Канаха и Стикта, Тигрида, Дромада

и с белоснежния косъм Левкон, и със черния Асбол,

и издръжливият Лакон, Ело, в бега ненадминат,

Тоос след тях и Ликиска, бегачката, с брат си от Кипър

и отличеният с бяло нетно върху черното чело

Харпал наред с Мелакей, след тях Лахна с четинеста кожа

и на диктейски баща синовете, на майка лаконска

Лабър, Агриод, с гласа пронизителен хрътът Хилактор,

много са още на брой — настървени от жажда за плячка,

през канари и скали, през чукари, за крак недостъпни,

те и по вървища трудни, и там, де ги няма, го следват.

Бяга той сам по места, през които е често преследвал,

бяга той — ах! — от самата си хайка. Поисква да викне:

„Вижте, Актеон съм аз. Господарят си в мен разпознайте!“

Но му не идат слова. Огласява му лаят ефира.

Първа сега Меланхета в гърба му захапва месата,

после и Теродамант, Орезитроф се впива в бедрото.

Късно се втурнаха те, но по преки планински пътеки

взеха в бега преднина. И додеже господаря задържат,

иде и другата сган да си зъбите в него забие.

Няма по тялото място без рани — застенва и звуци,

ако и не на човек, но и не на елен той издава,
а върховете познати отекват тъжовните жалби.
Пада той на колене и смирен, на молител подобен,
вместо ръце той лице за молба мълчаливо издига.
Не подозираха нищо, другарите с вик обичаен
съсват свирепата сган и с очите си търсят Актеон,
сякаш не е там, в надвара „Актеоне!“ викат (при всеки
повик той вдига глава) и се жалят, че още го няма
и от немара пропуска да види ловджийската сцена.
Иска той да е далеч, но е там. И да гледа той иска,
не да усеща делата свирепи на своите псета.
Те го ограждат отвред и с муцуни месата му ръфат,
и господаря си, скрит под вида на елена, разкъсват.
Щом му животът изтля от безбройните рани, разказват,
бил уталожен гневът на красивата с тула Диана.

СЕМЕЛА

Беше неясен слухът — за едни е богинята строга
премного, други я хвалят — подхождал на нейното девство
нравът суров. И онези, и тези посочват причини.
Само едничка Юнона не казва дали я похвалва,
или кори, но бедата в дома Агеноров я радва.
Ненавистта към онази разблудна тирийка пренася
тя върху целия род, а предишния повод последва
нова причина: от кълн на великия Юпитер тегне
плодна Семела. Преди за кавга да отвори устата,
„С моите вечни кавги аз нима съм успяла? — си казва. —
Нея сега да накажа, аз нея към гибел да тласна,
ако се с право Юнона велика зова и достойно
скиптъра в геми с десница държа, ако аз съм царица,
родна сестра и съпруга на Юпитер, сигур сестра съм!
Мислех, че тайната връзка й стига и кратко ще трае
нашият срам, но натегна — това доживяхме, — вината
тялото сочи и майка — едва туй на мен се удаде —
само от Юпитер иска да бъде, от хубост надменна.
Мами се тя! Да не съм на Сатурн дъщеря, ако скоро
нейният Юпитер сам във вълните на Стикс я не хвърли!“
Става от трона Юнона, в злат облак пред прага Семелин
стига, но облака тя не разпръсва, додето не взема
лик на старица, поставя над чело коси посребрени,
кожата с бръчки бразди и поддържа превитото тяло

на подкосени нозе, на старешки преправя гласа си —
спидаврийката сякаш Бероя, Семелина дойка.
Скоро подхванаха реч. Подир дълъг брътвеж споменаха
името Юпитер те и с въздишка старината рече:
„Искала бих да е Юпитер той, но боя се от всичко —
в момини спални били са мнозина под вид на небесни.
Щом се показва за Юпитер, той любовта да докаже,
ако привиден не е. Величав и прекрасен, какъвто
сам посещава Юнона, такъв величав и прекрасен
да те притисне на гръд, и със всички отличия свои!“
Пред доверчивата щерка на Кадъм Юнона надумва
тези слова и тя иска от Юпитер дар ненаречен.
Богът: „Избирай — й рече, — не ще ти откажа аз нищо,
за да ми вярваш напълно, мощта на потока стигийски
нека ме чуе — от този бог и боговете боят се.“
В радост пред злото премощна Семела, за смърт отредена
поради готовността на любовника, рече: „Яви се
ти и пред мене, какъвто при сключен съюз на Венера
тебе Юнона прегръща!“ Да сключи устата й богът
иска — но вече избързал, гласът бе във въздуха литнал.
И той изстена — не може назад да й върне молбата,
сам да си клетвата върне. Със скръбно сърце се възкачва
горе в небето и кимнал, след себе си облаци влачи,
още поройния дъжд и примесени мълнии с вихри,
и неизбежните гръм и светкавица той си навлича,
но се опитва мощта да ослаби, доколкото може,
с огъня, с който срази Тифоей, великана сторъки,

той се не въоръжава, престрашна е жестокостта му.

По-лека мълния има, в която ръката циклопска
по-малко яростен пламък и по-малко гняв е заложил,
„Второ оръжие“ тя се зове от небесните. С нея
влиза в дома на Агенор. Небесният гръм не понесе
смъртното тяло и то изгоря от годежните дари.
Още съвсем несъзрял, младенецът от скута си майчин
бива изтръгнат и вшит, ако може това да се вярва,
крехък в едното бедро на бащата, додето съзрее.
Най-напред леля Ино го на люлката тайно отглежда,
беше предаден след туй на низейските нимфи, които
скрит в пещера го държаха и там го изхраниха с мляко.

ТИРЕЗИЙ

Докато става това на земята по воля съдбовна
и под защита бе Бакх двуроденият в своята люлка,
Юпитер, развеселен от нектара — разказват, — отхвърлил
тежките грижи, решил на Юнона, свободна тогава,
лека шега да подметне: „У вас при любовна наслада —
рекъл й — по е голяма сластта от сластта на мъжете.“
Но тя отрича, и те до мъдреца Тирезий решават
спора си да отнесат, че познавал и двете Венери —
някога сам той с тояга ранил из гората зелена
двете тела на огромни змии съчетани. И — чудо! —
в миг се превърнал от мъж на жена за през есени седем.
Същите тях забелязал на осмата пак и извикал:
„Щом като удар по вас предизвиква такова вълшебство —
в другата крайност родът на виновника да се променя,
ето ви още един!“ Щом ударил змиите познати,
прежния род и рождения вид си наново получил.
След като този арбитър на спора, подет шеговито,
дава на Юпитер право, Сатурния — както разказват —
по-тежко бе огорчена, отколкото бе справедливо,
и без вина, и над взора на съдника вечен мрак спусна.
За светлината отнета (не бива един бог на други
да обезсилва делата) отецът всемощен му дава
дарбата да прорицава, с честта облекчи му съдбата.
По аонийския край, надалече прочут чрез мълвата,

даваше той безпогрешен ответ на народа молител.

ЕХО И НАРЦИС

Първа разбра, че не му е лъжовна речта, Лириота,
синкавокосата нимфа, която Кефис бе увлякъл
в своето вито русло и насилил след плен във вълните.
От оплодената своя утроба красивата нимфа
нежно детенце доби, оттогава достойно за обич,
с името Нарцис. Запитан, гадателят на бъдninата,
дали ще стигне детето до срока на зрялата старост,
даде той отговор: „Да, ако себе си то не познае!“
Дълго изглеждаше пуст на авгура гласът, но накрая
и новостта на страстта, и видът на смъртта го доказа.
Беше синът на Кефис към петнадесетте си години
нова година придал — ту дете, ту младеж да изглежда,
беше от много девойки желан и от много младежи,
но (тъй предвзета надменност живееше в нежното тяло)
никой младеж не можа, не можа да го трогне девойка.
Зърна го, както той гони към мрежите плахи елени,
нимфа една сладкогласна, незнаеща ни да немее,
щом друг говори, ни първа да почне — екливата Ехо.
Тяло бе Ехо тогава, а не глас. Разтваряше устни
не другояче, а както сега приказливата нимфа:
от наредени слова произнасяше крайните само.
Стори Юнона това, че додето тя можеше своя
Юпитер из планината в общуване с нимфи да хване,
Ехо отвличаше с думи нарочни богинята дълго,
докато те се измъкнат. Сатурния, щом се досети,
рече й: „Твоят език, що така ме е мамил, ще има

по-малка сила за тебе от днеска — за най-кратък говор.“

Следва заканата дело. Но можеше нимфата все пак
в края речта да повтаря и чутите думи да връща.
Щом като Нарциса зърна, забродил по пусти пътеки,
тя запламтя от любов, по следите му тайно поема —
колкото по го следи, пламенее от по-силен огън,
но другояче, а както възпламната сяра, споена
около факелен връх, доближения пламък прихваща.
Колко жела да пристъпи до него с ласкателни думи,
нежни молби да му тя изрече! Естеството й пречи
първа да почне, което й то позволява — охотно
звуците чака, на тях да отвръща на слово със слово.
Викна момчето веднъж, отклонено от вярната свита:
„Има ли някого тука?“ и „тука“ отвърна му Ехо.
Чуди се то и на всички страни се оглежда и с гръмък
ясен глас вика: „Ела!“, и зовящия тя призовава.
Пак се озърна и щом не се никой показа, извика:
„Що ме отбягваш?“ и ето отекнаха същите думи.
Спира се то. Заблудено от срещния ек, се провиква:
„Тук да се срещнем!“ — на кой зов тя по-драговолно би
дала
отговор? — и за ответ: „Да се срещнем!“ — отеква му Ехо.
И от речта си сама запленена, напусна гората
и се затече с ръце да обвие любимата шия.
Бяга то и през бега: „Не протягай ръце за прегръдка!
Вих предпочело смъртта — то крещи, — вместо ти да ме
имаш!“
Тя не можа да му друго отвърне, освен: „Да ме имаш!“,

скри се презряна в леса и лика си засрамен прикрива
с листи дървесни, сега в пещери недостъпни живее.
Все пак остава страстта й, с обидата тя по̀ нараства.
От непрестанните грижи увяхва нещастното тяло,
кожата изпосталява, отлитат във въздуха всички
сокове нейни телесни. Глас само и кости остават.
Жив е гласът й, а казват, че костите станали камък.
Днес по гори се таи, в планината, макар и незрима,
всеки я чува — гласът й единствен живее у нея.
Нея така той, а също и други планински и водни
нимфи измами, така пренебрегна и множества мъжки.
Най-после дигна ръце към небето един пренебрегнат:
„Тъй да обича и то, тъй любимото да го избягва!“ —
рече. Молбата му права прие рамнунтийската дева.
Имаше извор кристален, блестящ със сребристи вълнички.
Още не бе от пастир и кози из планинските паши,
пито от друго животно докосван, не беше от птица,
пито от кой да е звяр, ни от паднал клон струи помътвал.
Беше опасан с трева, избуяла от близката влага,
и с гъст шумак, непропускащ до мястото слънчева жега.
Тука отседна момчето, от дългия лов и от пека
морно, примамено то от красивия кът и потока,
и доде своята жажда насища, жад други се ражда,
и доде пие, пленено от дивия образ под него,
пламва по блян безтелесен, водата за него е тяло.
То се само възхищава на себе си с глед неподвижен,
сякаш застинало в образ, изваян от пароски мрамор.
Наземи легнало, гледа очите — съзвездие двойно,
буклите — накит, достоен за Бакх и за Феб Аполона,

шията — слонова кост, и страните, все още момчешки,
своето нежно лице, белотата си, розовината
и се учудва на всичко, с което самото учудва,
себе си сляпо желае, обича, обичано то е.
Жадно, за себе си жада усеща — и пали, и пламва.
Колко ли пъти — напразно — целува лъжовния извор,
колко ли пъти ръце във водата потапя да галне
шията, там отразена — но себе си как да погали?
Без да съзнава що вижда, от образа виждан изгаря —
съща заблуда омайва очите му и ги възбужда.
Що, доверчиво момче, по видения бегли залиташ?
Нигде не е любовта ти. Загубваш я, щом се извърнеш,
синка на лик, отразен във водата, под себе си гледаш.
Тя съдържание няма, явява се с тебе и чезне,
с теб ще си тръгне сама, ако можеше ти да си тръгнеш!
Нарцис не може оттам ни от глад, ни от мисъл за отдих
да се откъсне и тяло простря на тревата на сянка,
неутолимия взор приковава в измамния образ
и от очите си сам се погубва — привдигне се малко
и със прострени ръце пред околния лес възклицава:
„Дали е някога някой, гори, по-жестоко обичал?
Знаете вие, били сте потаен подслон за мнозина
и продължава животът ви цели столетия вече,
дали е някой така — припомнете си — чезнел от обич?
Любя го, виждам го аз, но когото и виждам, и любя,
все ми убягва. Такава измама възпира страстта ми.
И да ми расне скръбта, ни дълбоко море ни разделя,
ни планина, нито път, ни стена със заключена порта.
Скъдна вода ни дели. За прегръдка самият бленува.

Колкото пъти протегна уста към водата кристална,

толкова пъти и той устремява уста срещу мене.

Ето, почти те докосвам, разделя ни, влюбени, малко.

Който да си, излезни! Не мами ме, момче ненагледно!

Пипна те, бягаш — защо? Ти от моята хубост и младост,

вярвам, не бягаш, по мене копнееха даже и нимфи!

Все пак ми вдъхва ликът ти приятелски тайна надежда —

щом аз протегна ръце, ти към мене нагоре протягаш,

смея се, смееш се ти, забелязвал съм твоите сълзи,

щом съм отронвал сълза, като кимна, насреща ми кимаш.

И като гледам как движиш красивите устни, разбирам —

ти ми отвръщаш словата, които не стигат слуха ми.

Аз съм това! Уверих се, не мами ме образът собствен,

от обич към мене горя. И разпалвам, и сещам огньове.

Но що да сторя? Да моля? Какво? Или той да ме моли?

Всичко, що искам, е в мен. В нищета от богатство

изпаднах.

О, ако можех сега да изляза от своето тяло!

Нова мечта на обичащ — да бъде далеч обичта му.

Моите сили отнема скръбта ми. Живот дълготраен

нямам пред себе си вече. Във възраст най-ранна умирам.

Но ми не тегне смъртта. Със смъртта ще умре и копнежът.

По-дълголетен живот за любимия бих аз поискал,

но ще издъхнем с един и същ дъх неразделни двамина.“

Рече това и към същия лик, безразсъден, се върна,
със сълзи водата смути, тъй от повърхнината смутена
образът пак помътня. Забелязал, че чезне, извика:
где бягаш? Тук остани, безсърдечен, недей изоставя,
който те люби — това, що не мога с ръка да докосна,
нека поне съзерцавам, да храня безумството тъжно
Тозчас от горния край той одеждата с вопъл разкъса
и по разголена гръд се заудря с ръцете мермерни,
розова червенина му гръдта разранена обагря
както при ябълков плод — от едната страна той белее,
а руменее от друга, и както зърната на грозда,
още преди да узреят — с петната от пурпур пъстреят.
Щом се наново видя във водата, сега прояснена,
повече не устоя той й както на лекия огън
жълтият восък се стапя, и както сланата сребриста
сутрин от топлото слънце, така от любовната мъка
той се топи и полека изгаря от вътрешен огън,
багрите вече не са белотата и руменината,
чезне и свежест, и мощ, и това, що пленяваше взора,
тлее самата снага, по която копнееше Ехо.
Щом го видя тя, макар незабравила още гнева си,
мъка изпита и колчем нещастното викне: „Горко ми!“
нимфата с вик отразяващ повтаря съзвучно: „Горко ми!“
Още додето ръцете му шибаха с плясък плещите,
същия плясък звънлив тя отпращаше из планината.
Сетната реч прикован над водата едва бе изрекъл:
„Ах ти, момче, аз напразно те любих — и мястото върна

същите думи, — прощавай!“ — и Ехо отвърна:

„Прощавай!“

И отмалял, той отпусна глава на зелените злаци,

склопи смъртта му очите, захласвани в собствена хубост.

Даже в подземното царство приет, във вълните стигийски

пак се оглежда. Сестрите наяди оплакаха брата

и му поднесоха дар от главите си рязани къдри.

Екна плач и на дриади. Плача им подемаше Ехо.

Беше приготвена клада, носилка, размахваха факли,

но бе изчезнал трупът, вместо него шафраново цвете

със снежнобели венчета съгледаха върху земята.

ПЕНТЕЙ

Туй произшествие с право прослави пророка далече
но градовете ахейски, прочу се гласът на авгура.
Само Пентей, на Ехион синът, срещу него въстава,
на боговете презрител, се смее над мъдрия старец
и над възвестената реч, укорява го за тъмнотата
И слепотата му клета. Разтърсил той къдри сребристи:
„Колко щастлив би бил ти, ако беше си зрака загубил —
рече му, — та да не видиш свещените Баххови тайнства!
Ден ще настъпи и той, пророкувам, не е тъй далечен,
в който ще дойде тук Либер новакът, синът на Семела.
Ако не го почетеш с почитта на храмовната служба,
ще те разпръснат разкъсан на хиляди части, с кръвта си
ще оскверниш и горите, и твоята майка и лели.
Тъй ще се случи. Не ще почетеш божеството със служба
и ще признаеш, че аз в тъмнотата си премного виждам.“
Щом наговори това, го прогонва синът на Ехион.
Всичко се сбъдва. Речта на пророка излиза правдива.
Либер пристига. Полята от празнични възгласи екват.
Тича тълпата — събрани мъжете с невести и майки,
и първенци, и народ се тълпят към незнайните тайнства.

„Кой бяс, о племе на Марс, змееродни — Пентей се
провиква, —
вашия ум заслепява? Медта ли, в мед удряна звънко,
силно ви действува, или рогът на извитата флейта
и чародейка измама, че вас, за които не бяха
страшни тръбата и мечът, и строеве копиеносни,
женският крясък неистов, от вино родената лудост,
тези безсрамни тълпи и дайретата кухи надвиват?
Старци, на вас да се чудя! Преплавахте цели морета,
тук да издигнете Тир, тук пенатите ваши изгнани,
а без борба ги предавате днес! На теб, по-яка възраст,
юноши, прилика моя, оръжие по ви прилича,
не тирс в ръцете и шлем на главата, не накит от листи
и не забравяйте, моля, отде произхожда родът ви,
за да почерпите смелост от дракона, който погуби
множества сам, но загина за своето езеро само,
за един извор, а вие за вашата чест победете.
Той храбреци умъртви, боязливци пък вие погнете.
Дръжте на бащина чест! Щом съдбата откаже на Тива
по-дълго да устоява, тогава мъже и хвъргачки
нека стените рушат, да трещи със желязото огън!
Клети без укор ще сме, ще окайваме нашата орис,
без да я крием, ще плачем, но без да се срамим от сълзи.
Тива ще падне сега под властта на момче беззащитно
и към война, към стрели, към яздитни коне безучастно —
но затова му подхождат коси, напоени със смирна,
женски венци, златоткана везба по одежди и пурпур.

Но — отхвърлете го само — заставил го бих да признае,

че сам измисля и своя баща, и лъжовните тайнства.

Щом като беше Акризий достатъчно смел да отблъсне

мнимия бог, да затвори пред него вратите на Аргос,

как пришелецът ще сплаши Пентей ведно с цялата Тива?

Бързо идете! — така на слугите нарежда. — Идете

и окован доведете тук вожда, недейте се бави!“

Дядото и Атамант, и тълпата останали близки

остро го мъмрят, напразно опитват се да го възпират.

Слава той по-зъл след всеки съвет и бесът му се дразни,

спиран от други, нараства, и всякоя пречка му вреди.

Аз тъй съм виждал поток — там, където по пътя не среща

пречки, е по-плавен, бяга с умерен шум към равнината.

Дето му пътя препречват скали наслоени и стволи

пени се, ври и кипи, над преградите по̀ свирепее.

Ето ги, връщат се в кръв и отвръщат на своя стопанин,

който ги пита за Бакха: самият Бакх те не видели.

„Но заловихме — добавят — ей този съпътник на култа,

негов слуга.“ И въвеждат — с ръце зад гърба му —

тиренец,

който веднъж бил последвал свещените тайнства на бога.

Стрелна го с поглед Пентей — от гнева му искряха очите.

Ако и да не желае мъстта си да бави, той почва:

„Ти ще умреш, но да бъде смъртта ти поука, кажи ми

твоето име наред с имената на твоите татко,

майка, родина, защо си участвувал в новите
тайнства?“
Той най-спокойно: „Зоват ме Ацет — отговори, — изхождам
от Меонийския край. От родители прости роден съм.
Не наследих от баща си полета, ни бикове яки,
да ги орат, ни стада вълнодайни, ни други добитък.
Беше бедняк той самият и цял живот с мрежи и куки
мамеше риба и с тръст я изтегляше, както се мята.
С този поминък живя и когато на мен го прехвърли:
«Ето, приемнико мой, на труда ми наследнико — рече, —
моя имот и богатство!» Остави ми той пред смъртта си
само едната вода. Бащиния бих нея нарекъл.
Скоро пък, да не стърча все по тия скали, се научих
още кърмата на кораб с десницата да управлявам
и да завъртам. Козата еленска — дъждовно светило,
Мечките аз разпознавам, Тайгета, звездите Хиади
и домовете на бури, и годните пристани морски.“

ТИРЕНСКИТЕ МОРЯЦИ

„Пътем за Делос веднъж се насочих към хиоска суша.

Карам натам и надясно гребла към брега направлявам,

скачам от кораба леко и стъпвам на влажния пясък.

Там аз прекарах нощта. Щом Аврора току-що започна

да руменее, се вдигам от сън, като давам повеля

прясна вода да начерпят и пътя към извор посочвам.

Качвам се после на хълм да узная какво ми вещае

вятърът, хората свиквам и пак се на кораба връщам.

«Ето и нас!» — се провиква Офелт от другарите първи.

Както той вярва, открил на поле изоставено плячка

и по брега бе подкарал момче с външността на девойка.

То пък, изглежда, се люшва, от вино и сън натежало.

Ходи едва. Наблюдавам лицето му, дрехите, хода,

нищо у него не виждам, което да сметна за смъртно.

Аз го усетих и казах на свитата: «Бог тук се крие,

сам не долавям кое, но е някое от божествата.

Който да си, о бъди милостив, подпомагай труда ни,

тези мъже извини!» — «Спри, за нас не моли се!» — извика

Диктис — не можеше друг по-чевръсто по мачти високи

да се катери, с ръце по въжата да слиза. Пригласят

Либий, Мелант — русокосият страж на носа, Алцимедон,

заедно с тях Епопей — насърчителят на духовете,

който отдаваше знак на гребците за такт и за отдих,

всички останали също, от сляпата жажда за плячка.

«Но аз не ще позволя да се опозорява съдът ни —

викнах им — с бремето свято, тук в кораба аз заповядвам.»

И се изстъпвам пред входа. Най-дързък от всички моряци,

беше обхванат от бяс Ликабант. От тускийски град гонен,

беше с изгнание той за ужасно убийство наказан.

Докато давам отпор, той с юнашки юмрук ме удари

грозно в гръкляна, едва ме не блъсна в морето. Веднага

аз о едно от въжата се хванах и виснах безчувствен.

Тази безчестна тълпа тържествува. Но Бакх уж накрая —

Бакх бил момчето — от сън се събудил от силната врява

и подир виното пак се възвръща свестта му в гърдите:

«Що е това и какъв е викът ви? Кажете, моряци,

как съм попаднал сред вас? И къде ще ме вие влечете?»

«Всякакъв страх отхвърли! — му отвърна Прорей. — Но

кажи ни

де, на кой пристан да спрем? На желания бряг ще те снемем.»

«Е, насочете тогава — отвърна им Либер — към Наксос.

Там е домът ми. Ще бъде за вас гостолюбна земята.»

И се заклеват лъжците в морето и всички небесни,

че тъй ще стане. На мене платната на пъстрия кораб

те предоставят. Надясно бе Наксос, надясно ги опнах.

«Глупчо, що вършиш? Какви бесове те…» — Офелт се

провиква.

Всеки за своя дял най се страхува. «Наляво отбивай!» —

правят ми знаци едни, на ухото нашепват ми други.

Слисах се. «Друг да поеме тогава кърмата» — отвръщам

и се отдръпвам назад, да не служа на грях и коварство.

Хули ме всеки моряк и в един глас тълпата роптае.

Еталион между тях: «Та нима ни успехът зависи

само от тебе?» — извиква, изстъпва се сам и поема

моята служба, държи по посока, различна на Наксос.

Богът привидно се чуди, едва сякаш сеща лъжата.

Тъй от извития кораб поглежда напред към морето

и с плач престорен говори: «Не тези предели, моряци,

вие на мен обещахте. За тази земя аз не молих.

Казън нима съм заслужил? Така ли се слава печели,

малко момче да подмамват младежи, само сред мнозина?»

Сълзи аз вече проливах. Плача ми безбожната шайка

взема на подбив, с весла ускорени бразди по вълните.

В него самия сега се заклевам пред тебе — тук няма

по-близък от боговете, — ще кажа аз чистата правда.

Колкото невероятно да е, сред морето застана

корабът не другояче, а както на сухата скеля.

И удивени, упорстват моряците, удрят греблата,

дигат платната и с двоен напор се опитват да тръгнат.

Но по греблата бръшлян се оплита, той с извиви обли

лази нагоре и с тежки съцветия пъстри платната.

Богът пък сам, увенчан по челото с лози гроздоносни,

копие мята в ръка, омотано от лозови листи.

Тигри го заобикалят и призрачни рисови сенки,

Стръвни пантери до него почиват с нашарени кожи.

Скачат мъжете, дали към това лудостта ги подтикна

или страхът? Най-напред зачернява снагата на Медон —

той се преви и навън му гръбнакът описа извивка.

А Ликабант го подхваща: «В каква грозота се

превръщаш!»

Но и на него самия нараства устата, кривят се

ноздрите, почва да влачи втвърдена под люспите кожа.

Докато Либид се сили да мести гребла непокорни,

гледа — заемат ръцете му късо пространство и вече

те не изглеждат ръце, назоваваш ги по-точно перки.

Някой рече да се хване с ръце за въжата обвити,

вижда, че няма ръце, и прегънат се хвърля в морето

с тяло сакато. Отзад му расте сърповидна опашка,

вита на края подобно рога на полумесечина.

Скачат от всички страни и мокреят в обилните пръски,

пак се подават навън, във водата отново се гмуркат,

сякаш в надвара за танец изхвърлят телата игриви,

всмукват море и го дъхат високо из ноздри широки.

От двайсетте от преди — върху кораба толкова бяхме —

аз бях останал един. От боязън и студ се разтърсвах

и божеството едва ме свести: «Премахни от сърцето

всякакъв страх — ми внуши, — направлявай към Дия.»

Там стигнах

и към олтара пристъпих, и станах служител на Бакха.“

„Предълго давах ухо на коварните твои брътвежи —

рече Пентей, — та от тази забава гневът ми да стихне!

Бързо, слуги, извлечете мъжа и трупа му, подложен

на изтезания страшни, в стигийската нощ изпратете!“

Бързо залавят Ацет и затварят го в яка тъмница.

Но докато донесат за тиренеца огън, желязо —

страшните средства за смърт, изведнъж се разтварят

вратите

от само себе си — носи се слух, — без насилие външно,

от само себе си падат веригите неразковани.

Но не отстъпва Пентей. Не нарежда на другите вече,

стига сам до Китерон, отреден за свещените тайнства,

дето кънти песента и звънливата глъч на вакханки.

Както пръхти вран жребец, щом ечащата мед на тръбата

бойния знак нададе, и гори от охота за боя,

тъй се възбуди Пентей от ехтежа на воеве дълги

горе във въздуха. Щом чу вика, и гневът му избухна.

Сред планината почти, от гори оградено по края,

незалесено поле се простира, отвсякъде видно.

Там доде тайнствата гледа с очите си непосветени,

първа го майка му вижда и първа от лудост обзета,

първа се втурва и с тирс запокитен улучва Пентея.

„О вие, двете сестри — се провиква, — елате на помощ,

този огромен глиган, по полята ни дето мърсува,
този глиган да сразя!“ Разбесняла тълпата връхлита
върху едничкия мъж и след него, треперещ, се спуска.
Вече треперещ говори той думи, не толкова резки,
вече проклина се сам, че е сбъркал, и вече признава.
В рани извиква все пак: „Автоноя, на майка ми сестро,
о, помогни ми! Дано те смили паметта за Актеон!“
Кой е Актеон, не спомня си тя и на своя молител
скършва ръката. Ино пък му другата хваща, изтръгва.
Клетият! Няма ръце да протегне към своята майка,
все пак сакатото тяло посочва, без крайници вече,
и заговорва: „Виж, майко!“ Агава поглежда, завива,
тръсва глава и оставя косите си да се развяват,
и му изтръгва главата от плещите, та я поема
с кървави пръсти и вика: „Йо, дружки, победа спечелих!“
Толкова скоро и буря не брули на есен листата,
щом ги слана ослани и едва се крепят на дървото,
колкото скоро трупа му раздраха ръцете злотворни.
Ето след този урок Исменидите вече участват
в новия култ и посипват тамян въз олтарите свети.

ЧЕТВЪРТА КНИГА

ДЪЩЕРИТЕ НА МИНИЙ

Но дъщерята на Миний не мисли, че трябва да тачи
култа на бога. Че той е на Юпитер син, безразсъдна,
тя не признава. Споделят сестрите безбожната мисъл
на Алцитоя. Приканил бе жрецът жени и робини
общо да честват Бакх — да оставят труда си и с кожи
да си загърнат гърдите, да спуснат коси без повезки
и увенчани с цветя, да замахат обвитите с листи
тирси. Но тъй им предрече: обидят ли те божеството,
лют ще му бъде гневът. Подчиняват се майки, невести —
кошници, станове те, недопредена вълна оставят,
пушат тамян, призовават и Бакх, и Лией наред с Бромий,
огнеродения бог, дваж създаван, единствен двумайчин,
чува се още: „Низей!“, „Тионей с неподрязани къдри!“
и „О, Леней, отгледвач на лозата, сърца веселяща!“,
още: „Никтелий!“, „Отец Елелей!“ и „Иакх!“ наред с
„Еван!“
и имена многобройни, които ти, Либере, инак
носиш по грайски предели. Запазваш невехнеща младост,
о, вековечно момче, с красотата си всички засенчваш,
от небесата блестиш. Щом без рогове ти се покажеш,

грееш с моминско лице. Под властта ти е целият Изток

чак до водите на Ганг, оросител на смуглите инди.

Своите сквернители ти, почитаем, наказваш: Пентей и

с двойната брадва Ликург, а тиренците хвърляш в морето.

Возят те на колесница два риса със шарена сбруя

по вратове и тела, а те следват вакханки, сатири

с вечно пияния старец — подпира залитащо тяло

той на тояжка, едва се държи на дръгливо магаре.

Дето и да се вестиш, проечава гълчава младежка,

смесена с възгласи женски, кънтят под ръцете тимпани,

вдлъбнати медни чинели и флейти чемширови дълги.

„Благ, милостив се яви между нас!“ — Исменидите молят

и по повелята служат на Бакх. Миниадите само

с несвоевременен труд за Минерва сквернят

празненството —

влачат от вълна влакна и пресукват на палеца прежда

или на стана тъкат и към труд и робините нудят.

Рече едната от тях, като теглеше нишка с лек палец:

„Докато други празнуват с участие в тайнства измамни,

ние, които Палада, богинята по-добра, сдържа,

иска полезния труд облекчаваме с разни беседи

и да разкажем поред за наслада на своя слух волен

всяка по нещо забавно, та времето леко да мине.“

С нея съгласни, сестрите предлагат тя първа да почне.

Но що от многото тя да разкаже, че знаеше много —

дали за теб да говори, о вавилонянко Деркета,

как ти, превърната в тяло, облечено в люспи, се хвърли

някога, както разказват мъже палестинци, в басейна

или как нейната щерка с израсли криле по плещите

сетните свои години прекара на бялата кула,

или как с биле омайно и песни онази наяда

в риби безгласни превърна телата младежки, додето

същото бе претърпяла, или за дървото, което,

с кръв оросено, плода си от светъл на тъмен превърна?

Тази легенда накрая избра, че е малко известна,

и като точеше нишки от вълната, разказа почна:

ПИРАМ И ТИСБА

„Пирам и Тисба — той пръв хубавец между всички младежи,
най-предпочитана тя сред девойките на Ориента —
къщи съседни държаха, където града си въздигнат
С тухлен зид, както разказват, опасала Семирамида.
Първата близост и дружба съседството беше довело,
с времето расна страстта. До законен брак тя би довела,
но забраниха бащите. Те само това не можаха
да забранят — от взаимно желание двама пламтяха.
Недоверили на друг, разговарят със жест и със знаци.
Колкото по се таи, по̀ бушува стаеният огън.
Общата къщна стена бе пропукана с тънка пролука
още от оня ден, в който строили съседните къщи.
Този недъг, от човешкия взор несъзиран години,
влюбени, първи видяхте — какво любовта не открива? —
и го направихте път на гласа си. През него с лек шепот
често гальовни слова се прокрадваха най-безопасно.
Често, когато пред него стояха тук Тисба, там Пирам
и бе поеман дъхът им поред от устата насреща,
казваха: «Що се изпречваш, завистнико зид, пред страстта ни?
Колко ти струваше ти да дадеш да се слеем в прегръдка?
Ако е премного то — разтвори се поне за целувка!

Неблагодарни не сме и признаваме: длъжни пред теб сме,

че до любимия слух предоставяш на думите проход.»

Тъй и отсам, и оттам си говореха те, но напразно.

Привечер казваха «сбогом!», целуваше всеки стената,

но не проникваха нивга целувките техни насреща.

Беше небесни лампади пропъдила нова Аврора,

слънцето бе изсушило с лъчите си росните паши.

На обичайното място отново дойдоха. В лек шепот

дълго тъжат и решават пазачите те да измамят

през мълчаливата нощ и от портите да се измъкнат,

да изоставят дома, да оставят и градските къщи.

Но да не би да блуждаят навън из полето широко,

двама пред гроба на Нин под дървото клонато да дойдат.

Раснеше там с плодове белоснежни по тежките клонки

стройна черница, съвсем недалече от извор прохладен.

Тъй уговарят. Денят — той за тях си отиваше бавно —

тъне в самите вълни, от които нощта се надига.

През тъмнината полека превърта ключалката Тисба

и таешком се измъква навън. Тя, лицето закрила,

идва при същия гроб, под дървото уречено сяда.

Смела я прави страстта. Изведнъж се задава лъвица

с кървава пяна в уста, преди малко раздрала добиче,

жада си да угаси във водите на близкия извор.

Вавилонянката Тисба от далечина я съгледа

в лунния лъч и от страх в пещера безпросветна побягна.

Но при бега й се смъкна от рамото лекото було.

Жаждата с много вода утолила, лъвицата дива

пак към леса се запътва, но ето по пътя намира

нежната Тисбина дреха и с кървава паст я разкъсва.
По-късно Пирам излезе. Когато по рохкия пясък
явните зверски следи забеляза, лицето му стана
бледо съвсем. Щом откри, че е дрехата с кръв напоена,
викна: «Единствена нощ ще погуби любовници двама,
но за живот дълголетен тя беше далеч по-достойна.
Аз съм виновникът! Аз те, злощастна, убих! Аз предложих,
по най-опасни места посред тъмната нощ да се срещнем,
а не пристигнах тук пръв. Ей, разкъсайте моето тяло,
сръфайте тази престъпна утроба със зъби свирепи,
лъвове — вие, които живеете тук под скалата!
Но да се само желае смъртта, не е смелост!» Повдигна
булото Тисбино той, до дървото листато донесе,
с много целувки и сълзи обсипа познатата тъкан.
«Ето, бъди напоена и с моята кръв!» — се провикна
и си заби в слабините желязото, що бе опасал.
В миг от горещата рана пред своята смърт го изтръгна,
падна по гръб на земята и бликна кръвта му високо,
както когато оловна тръба изтъняла се спука.
И през нищожната цепка със сила изтласква водата
на дълговати лъчи и със струята въздуха цепи.
Тъй, оросени с кръвта, плодовете дървесни променят
своята багра, видът им чернее, самият пък корен,
всмукал кръвта, напоява бобонките виснали с пурпур,
Още от страх несъвзета, любимия да не измами,
връща се Тисба и търси младежа с очи и сърце и
бърза да каже какво е премеждие там преживяла.

Мястото тя различи и познатия вид на дървото,
но от цвета на плода се смути. Дали същото беше?
Щом в двоумение тя върху окървавената почва
Вижда как тялото в гърч се премята, отстъпва по-бледа
и от чемшир и настръхва подобно морето, което
тръпва, когато докосне повърхнината му бризът.
Но подир кратка забава, любимия вече позната,
с удари звънки заудря плещите си непровинени
и си заскуба косите, и скъпото тяло прегърна,
раната в сълзи окъпа, плача си и в кървите смеси,
после, покрила с целувки лицето, изстинало вече,
«Пираме! — викна. — Каква орисия от мен те изтръгна,
Пираме, отговори! Виж, пред теб е любимата твоя
Тисба: но чуй, надигни от земята лице, погледни ме!»
Пирам при името «Тисба» очи, от смъртта натежали,
бавно отвори, погледна я той и отново ги склопи.
Щом като булото тя разпозна и съгледа без меча
ножната празна, извика: «Ръката ти, твоята обич,
клетнико, теб порази. Но е смела и моята китка,
и любовта ми е смела, за раната сила ми вдъхва!
Ще те последвам в смъртта и ще бъда на твоята гибел,
клетница, повод и спътник. И тебе, когото едничка —
ах! — би ми взела смъртта, тя от мене не ще те отнеме.
Но със словата на двама сега за едно ви замолвам,
о мой и негов баща, днес родители крайно нещастни:
двама ни, в общия час на смъртта в любовта неразделни,
нека не ви се зловиди, в един и същ гроб да положат.

Ти пък, дърво, що сега се надвисваш над горкото тяло
на едного, а след миг ще покриеш телата на двама,
вечно пази на кръвта ни следите и черен плод имай,
най-подходящ за скръбта, като спомен от двойната гибел!»
Рече, до своята гръд приближи острието на меча,
още от Пирам горещо, и тъй на желязото рухна.
Трогна небесните, трогна бащите им тяхната воля.
Багри се в черно плодът на дървото, когато съзрее.
Урна една съхранява останките на мъртъвците.“

МАРС И ВЕНЕРА

Разказът свърши. След малка почивка поде Левконоя
нова история, пак се заслушват смълчани сестрите:
„Даже и който пронизва света със светлика небесен,
Сол опозна любовта. Ще разкажа как Сол бе обичал.
Вярват, че този бог пръв забелязал на Марс и Венера
прелюбодейството. Всичко е този бог пръв забелязвал.
Той, възмутен, извести на съпруга — Юнонина рожба,
как и къде му леглото сквернят. От Вулкана изпадна
и мисълта, и творбата, която създаваше ловко
с дясна ръка. Начаса той скова от мед нежни верижки,
мрежи и примки, едва за очите ни забележими.
Не превъзхождат творбата ковашка и най-тънки нишки,
и по гредата таванска от паяк изплетени мрежи.
Да се затягат при слабо докосване и при лек натиск —
тъй ги създава и вещо ги около ложето слага.
Ето съпругата иде със своя възлюбен в леглото,
но ловкостта на мъжа и веригите, хитро скроени,
хванаха и приковаха и двамата в тяхната близост.
Дверите слоновокостни лемниецът тозчас разтваря
и боговете въвежда. Онези лежаха в прегръдка.
Срамно! Но от боговете един шегобиец поисква
сам да се срами така. Боговете се смяха и дълго
бе по небесни чертози това злободневната тема.“

ЛЕВКОТОЯ

Неотмъстен не оставя издайника свой Китерея.
Който смути любовта й потайна, с любов неразлична
тя го наказва. Защо ти са, о на Хиперион сине,
хубост сега, багрила, светлината, лъчаща обилно?
Ако и всички земи да изгаряш със свойте огньове,
с огън нов сам ти гориш и наместо да гледаш към всичко,
към Левкотоя ти гледаш, в девойка едничка насочваш
взори, които дължиш на света. По небето на изток
по-рано сутрин възлизаш, по-късно потъваш в морето.
Да съзерцаваш вглъбен, часовете на зимата бавиш,
губиш понякога ум и сърдечната слабост придаваш
на светлината, забулен страшиш духовете човешки.
Не от лика на луната — по-близка е тя до земята,
блясъкът твой избледнява — цвета любовта ти променя.
Нея обичаш една. Не държи те Климена, ни Родос,
нито прекрасната майка на ейската нимфа Цирцея,
Клития също, която, отблъсната, още бленува
твоя прегръдка и носи в сърцето си тежката рана.
Много жени ти забрави зарад Левкотоя, родена
от Еврином, която бе първа по хубост в страната
на благовонните храсти. Но щом дъщерята порасна,
своята майка засенчва, тъй както тя всички засенчва.
Над градове ахеменски царуваше татко й Орхам —
седма издънка от Бел прародителя той се пресмята.
Под хесперийско небе са на Слънцето конските паши,

хранят с амброзия те, не с трева. Подир дневната служба

морния впряг освежават, за новия труд го подсилват.

Там додe четириногите хрупат храната небесна,

иде нощта. Божеството се вмъква в любимата спалня

в образа на Еврином, на майката, и забелязва

как Левкотоя с вретено в ръка под светлика на лампа

тънките нишки източва сред дванайсетте си робини.

След като майчински богът целува любимата щерка:

„Тайна вест — той обявява, — девойчета, нося, излезте

и оставете ме скритом на щерка си дума да кажа.“

Всички излизат и щом не остава в покоя свидетел,

„Аз съм — й рече — тоз, който отмервам годишното време,

аз — който всичко съзирам, чрез който земята съзира

всичко — окото световно. Харесваш ми, вярвай!“ Тя тръпне

и от боязън из пръсти изпуска вретено и хурка.

Боязънта я краси и той, без да се повече бави,

връща си прежния образ и обикновения блясък.

А пък момата, макар от внезапната гледка в уплаха,

в блясъка на божеството без повече поплак понесе.

КЛИТИЯ

„Клития завист обзе (безпределно бе нея обичал
по-рано Сол) и от гняв към разблудната тя разгласява
нейното прелюбодейство, на нейния татко донася.
Той, нечовечен и див, я заравя дълбоко в земята,
докато тя към лъчите на слънцето вдига ръцете
и уверява, кълне се: «Но той ме насили, не исках!»,
тежка могила от пясък жестоко връз нея натрупва,
но я с лъчите разпръсва синът на Хиперион. Изход
той ти проправя, от който зарито лице да покажеш,
но ти не можеше вече да дигнеш главата си, нимфо,
под тежестта на земята лежеше ти труп бездиханен.
На хвърковатия впряг господарят не бе още виждал
по-тежка гледка — мълвят — подир огъня на Фаетона.
Дълго опитва се той, ако може, с мощта на лъчите
пак топлината, живота да върне на хладното тяло,
но не допуска това начинание смело съдбата.
С дъхав нектар той поръси и тяло, и място и дълго
жалил, накрая възкликна: «Но все ще докоснеш небето!»
Ето веднага трупът, напоен от нектара небесен,
стапя се и наросява земята с ухаещи капки.
В буците корен полека вдълбава тамянова вейка,
ствол извишава, върхът й пронизва могилата гробна.
Бяга от Клития вече дарителят на светлината,
ако и нейния гняв любовта оправдава, гневът й —
доноса, той прекратява любовните близости с нея.
И оттогава в печал и безумни копнежи тя вехне
и се от нимфи двои, върху гола земя гологлава,

занемарила коси, ден и нощ неподвижна остава,
девет дни цели храна и вода до уста не поднася,
храни с кристална роса и със собствени сълзи глада си,
без да се мръдне от място. Но само лицето на бога,
странствуваш горе, следи и лика си по него обръща.
Казват, че нейното тяло се впило в земята. Отчасти
върху безсочния злак бледожълтият цвят преминава,
той на места червенее и цвят теменугоподобен
скрива лицето. Извива се тя, прикована към корен,
вечно към Слънцето, пази и в цветето своята обич.“
Разказът свърши. Диви чудноватата случка ушите.
Струва се тя невъзможна на някои, други припомнят
силата на боговете същински. Но Бакх не признават.

ХЕРМАФРОДИТ И САЛМАЦИДА

След като млъкват сестрите, подема реда Алцитоя.
Мята совалката тя през основните нишки и почва:
„Ще премълча любовта на овчаря от Ида — на Дафнис,
тя е широко известна. От ревност превърна го в камък
влюбена нимфа. Изгаря сърцата любовната мъка.
Нито пред вас ще разказвам как нявга менливият Ситон
беше ту мъж, ту жена против всеки естествен порядък.
Тебе, стомана сега, а на младия Юпитер нявга
първи приятелю Келмис, вас, дъждородени курети,
вас, претворени на нежни цветенца — теб, Крокус, теб,
Смилакс,
аз отминавам и почвам история прелестна нова.
Как се посрамила беше, защо Салмацида ослабя
с меките свои води и телата, докосвани, нежни,
чуйте. Причината още е тайна, вълшебството — знайно.
Вдън пещерата на Ида откърмили бяха наяли
малкия на Китерея, богинята, и на Меркурий.
Беше с такова лице, че очите познаваха в него
майката, още бащата. От двамата име получи.
Щом три петгодия вече изпълни, момчето напусна
бащини свои върши, остави кърмилната Ида
и по незнайни места се зарея. Изпитва наслада
нови реки да съзре. Любопитен, не знае умора.
До градовете ликийски, до карите, с тях съгранични,
стига, там езеро вижда — кристалните негови струи

чистото дъно разкриват. Там блатни треви не растяха,

нито неплодни тръстики, ни с острите връхчета дзуки.

Беше водата прозрачна. Опасала беше басейна
буйно израсла трева покрай вечно зелена морава.
Нимфата, що обитава местата, в лова немарлива,
лък не обтяга, не търси на лък и стрели надпревара.
Тази наяда една се чуждее от бърза Диана.
Според мълвата така й говорили често сестрите:
«Копие ти, Салмацида, вземи или пъстрия стрелник
и в укрепителен лов си прекарвай свободното време.»
Тя нито копие взема в ръце, нито пъстрия стрелник,
ни в укрепителен лов си прекарва свободното време,
но си на извора собствен прекрасното тяло облива,
често си реше косите с киторския гребен чемширов
и огледалния ручей запитва какво й прилича.
Често облечена в дреха, откройваща нейното тяло,
ту върху мекия злак, ту на меките листи почива,
често цветя си бере. И тогава береше, когато
беше видяла момчето, видяла го и пожелала.
Но се не втурна веднага, макар че я теглеше силно.
Първо се поразкраси, поогледа си дрехите първо,
после докара лика си, наистина мил да изглежда,
и най накрай заговори: «Момче, най-достойно да бъдеш

истински бог! Ако бог си, то сигурно ти Купидон си!
Ако си смъртен, блажени са тези, чиято си рожба,
брат ти щастлив е, сестра, ако имаш, и тя е щастлива,

също и твоята дойка, която ти давала бозка.
Но е далеч по-щастлива от всички онази, която
ти си избрал годеница, достойна за факела сватбен.
Ако си някоя имаш, ще страдам от обич потайна,
нямаш ли, аз да ти бъда и нека ни ложето слее.»
Млъкна наядата тук. Изчерви се в лицето момчето —

то не познава страстта, но краси го и червенината.
Тъй се обагря по клони на припеци ябълков плод и
слонова кост оцветена, и лунният диск, руменееш,
из белота, щом за помощ чинелите екват напразно.
Нимфата моли безкрай поне сестрински да го целуне
и си протяга ръцете към слоновокостната шия.
«Спри — той извика, — или ще се махна оттук и от тебе!»
Стряска викът Салмацида и тя: «Като мой гост —
отвръща —
тук се разхождай на воля!» — извърта престорено стъпки,
но се оглежда назад и се скрива наблизо в гъстака.
Там се сниши, коленете преви и задебна. Младежът,
вече помислил се сам сред тревата и ненаблюдаван,
крачи насам и натам и потапя в игривите струи
края на пръстите първо и после до глезен краката.
И не след дълго, примамен от леките водни милувки,
сваля си меката дреха от нежното тяло. Загубва
вече напълно ума Салмацида и пламва от обич
към голотата разкрита. Очите на нимфата бляскат
не другояче, а както сияй в огледало насрещно
дискът на Феб отразен — най-блестящият, чистият образ,
с мъка търпи бавността и насладата с мъка изчаква,
вече жадува прегръдка, едва се въздържа безумна.
Той пък набързо напляска с присвитите длани снагата
и подир скок във вълните на смени с ръцете загребва
и под прозрачните струи блести — сякаш някой покрил е
образ от слонова кост или лилии бели с кристали.
«Мой е, победа!» — ликува наядата и запокитва
всяка одежда далеч, след това във вълните се спуска.

Бори се той, овладява го тя и целувка откравда,
сключва под него ръце и гръдта му отказваща стяга
и ту оттук се увий, ту оттам се увий о младежа.
Той се опъва, опитва се да се изскубне, но тя го
вплита, подобно на змея, понесен от царската птица —
той омотава увиснал краката й, след тях главата,
после заплита опашка в крилете, разперени широм,
или подобно бръшляна, увил се о стволи високи,
или подобно полипа, на дъното хванал противник
и с пипалата прострени от всяка страна приковал го.
Атлантиад не отстъпва, отказва й чакана сладост,
нимфата в него се вкопчва и тялото плътно притиска,
и прилепена извиква: «С упорството даже, жестоки,
няма от мен да убегнеш. Така, богове, отредете,
ден да не бъде без мене и ден да не бъда без него!»
Чуха веднага зова боговете. Телата на двама,
както се бяха преплели, във образ единствен се сливат.
Както при присада някой обвързва кора и филизи
и наблюдава как слети в растежа си те избуяват,
също тъй в яка прегръдка се сляха телата на двама —
двама не са, съществото е двойно, не би го нарекъл
нито жена, ни момче, нееднакво е с тях и еднакво.
Щом се видя във водата, в която току-що мъж влезе,
преобразен в полумъж и с напълно ослабено тяло,
вдига нагоре ръце за молба, но не вече с глас мъжки
Хермафродит: «Удостойте, рождени ми майко и татко,
с дар своя син, че той води от двама ви своето име!
Който мъж в извора тук се втопи, полумъж да излезе

от бистрината, докоснал водата, той да отмалее.»

Майката, таткото, двама изпълват зова на сина си

двойственополов и влагат в потока вълшебство нечисто.“

Разказът свърши дотук, но труда дъщерите на Миний

не прекратяват, за бога немарят, сквернят празненството.

Но изведнъж забумтява тътнеж на незрими тимпани,

Заедно флейти звучат, на извити рогове прилични,

Звънкат и медни чинели, ухай на шафран и на смирна.

Кой да повярва! Започват разбоите да се разлистват

и под вида на бръшлян се разшумва висящата тъкан

или в лоза преминава, което доскоро бе нишки,

в клонки се преобразява, от вътъка никнат ластари.

Пурпурът от тъканта заблестява по пъстрото грозде.

Чезнеше вече денят, наближаваше време, което

нито е още тъма, ни виделина би го рекъл,

но на деня ведрината прехожда в преднощния сумрак.

Ето внезапно домът се разтърсва и, гледайте, лумват

факли смолисти, светлеят пространствата в плам червеникав.

Чува се страшният рев на измамни видения зверски.

Припват насам и натам в задимената къща сестрите,

търсят къде от огньове и пламъци да се укрият.

И доде търсят заслон, между късите крайници техни

ципа израства, оскъдни крилца им прихващат ръцете.

Как се е случило те да загубят предишния образ,

от тъмнината не знаят. Пера ги не дигат високо,
ако и те да пърполят с крилете си светлопрозрачни.
Искат ли нещо да кажат, писукат с едва доловим глас —
според телата. С цвъртеж си изплакват напрялата мъка.
В къщи живеят, а не в лесове, светлината презрели,
нощем летят и зоват се по късната вечерна доба.

АТАМАНТ И ИНО

В цялата Тива сега се прочу божеството на Бакха:
за несломимата сила на новия бог заразказва
леля му вред. От сестрите й, толкова много, едничка,
нея скръбта пощадява, доколкото тях тя не жали.
Но забеляза Юнона, че ложето на Атаманта
и синовете, и богът, неин храненик, правят я горда,
не издържа и си рече: „Синът на държанка да може
да преобръща меонски моряци на жители морски
и да внушава на майка да къса синовна утроба,
чужди криле да прикачва на трите сестри Миниади,
аз пък, Юнона, да хленча за неотмъстена обида!
И да се задоволявам? Това ли е моята сила?
Учи ме сам що да сторя (от враг да получа поука!)
и предостатъчно той с гибелта на Пентей ми посочи
силата на лудостта. Но защо пък Ино да не може
да се подбуди към бяс, да последва познатия пример?“

ФУРИИТЕ

Стръмно се спуска пътека, под мрачната сянка на тиса
към дълбината подземна през кобно безмълвие води.
Дъха мъгли там ленивият Стикс. Новоидещи сенки,
от мъртъвците следгробни видения, слизат по нея.
Мраз и тъма над трънаци витаят и новите мани
недоумяват по кой път стигийския град да достигнат,
дето е мрачният Дит твърдината зловеща издигнал.
Хиляди входове водят в града ненаситен и зеят
градските порти вред. Както морето от цял свят реките,
всички души тъй поглъща подземното царство. Народът
никога там теснота не изпитва, тълпите се вместват.
Бродят блуждаещи сенки без тяло, без кръв и без кости,
част посещават площада, част своя подземен владетел,
част упражняват поминък, тъй както в живота предишен,
другата част претърпява заслужено своята казън.
Няма как, спуска се там от чертога небесен Юнона,
тласка такава омраза и гняв на Сатурн дъщерята.
Щом като стъпи тя там, от свещеното тяло потиснат,
прагът изстена и Цербер надигна главите си, трите,
в същото време излая трояко. Повиква сестрите —

тези чада на Нощта, божества непреклонни и строги.

Те пред тъмничния вход, зарезен със стомана, седяха,

седнали решеха те от косите си черни змиици.

Тозчас познали Юнона сред сенките на мрачината,

станаха трите богини. А мястото казват Възмездно.

Титий, на югера девет изтегнат, си даваше дроба

да го кълват. Към водата ръце ти напразно протягаш,

Тантале. Вечно плодът на дървото над тебе убягва.

Тикаш скалата, Сизифе, но тя все пропада отново,

на колелото Иксион кръжи — и се гони, и бяга,

черпят вода без почивка Белидите, тя все изтича —

дето решили веднъж братовчедите да си погубят.

Щом на Сатурн дъщерята изгледа навъсено всички,

и преди всичко Иксион, обърна очи подир него

пак към Сизиф и възкликна: „Защо пък от братята този

вечните мъки търпи, горделив Атамант пък живее

в пищен палат и оттам и жена му, и той ме презират

винаги?“ И обяснява защо е дошла разгневена

и що желае. Това тя желала: палатът на Кадъм

да не остане и бяс Атаманта да тикне към зверство.

Всичко примесва — молби, обещания, строги повели,

и подстрекава Юнона богините. След като свърши,

с гняв Тисифона си стърси косите, в безреда и сиви,

тя от лицето отмахна с ръка пропълзели змиици

и отговори: „Ненужни са дългите заобикалки.

Свършено смятай, каквото нареждаш. Противното царство

хай напусни, завърни се в ефира, в небето прекрасно!“

Тръгна Юнона доволна. Преди да навлезе в небето,

ръсна я с пръски вода на Тавмант дъщерята Ирида.
Грабва в мига Тисифона страхотна пропития с кърви
факел, намята си плаща, от капеща кръв червенеещ,
после опасва за пояс на кръста си гъвка аспида
и от дома се измъква. След себе си спътници води
Ужас, Уплаха и Скръб и с лице разтревожено Лудост.
Ето застава на прага. Вратата Еолова, казват,
се разлюлява. Крилете от явор загубиха блясък,
слънцето гасна. Изплаши съпругата тази поличба,
и Атамант се изплаши. Решиха дома да напуснат,
но ги на входа запря страхотията Ериния.
Дигна ръцете си тя, омотани със змиини възли,
силно разтърси косите. Засъскаха злобни змиите.
Част по плещите пълзят, о гърдите й част се увиват,
съсък издават и блюват отрова, премятат езици.
Ето откъсва сега от косите си две от змиите,
сграбчва ги и с бедоносна ръка ги запраща нататък.
Те по гръдта на Ино пропълзяват и на Атаманта
и утежняват с дъха си духа им. По тялото рани
те не оставят. Умът възприема ужасния удар.
Беше богинята взела и течна нечута отрова,
слуз от устата на Цербер, ужасна ехиднина слюнка,
празни заблуди и сляпа душевна забрава, и злоба,
сълзи горчиви, полуда, освен тях страстта към убийства,
всичкото стрито ведно тя размесила с алена кръв и
в меден съсъд със зелено стъбло на цволига сварила.
Още додето стоят вцепенени онези, в гръдта им
влива полудния яд и вътрешността им възбужда.
После размахва в един и същ кръг непрекъснато факел
шеметно бързо, да следва след пламъка пламък застиган.
Тъй победила се връща с изпълнена точно повеля

пак в пустошта на великия Дит и разпасва змията.
Вече беснее синът на Еол и крещи сред палата:
„Ей по онези дъбрави, другари, опъвайте мрежи!
Там забелязах току-що лъвица с два малки близнака.“
И той в полуда подгонва съпругата — истински дивеч,
грабва от майчини скути синчето Леарх — то се смее,
нежни ръчички протяга, — през въздуха два и три пъти,
сякаш е прашка, го мята и в твърда скала му разбива
с удар лицето. Едва след това ужасената майка —
мъката туй ли направи или ядовитите пръски —
почва да вие, с развети коси безразсъдна се втурва
с тебе на голи плещи, Меликерте невръстен, и вика:
„Бакхе, евой!“ — но при името Бакх се изсмива Юнона.
„Този ти питомец нека сега ти помогне“ — извиква.
Стръмно скала се издава в морето, от бранове долу
тя се подмива — покров над вълните, от дъжд ги предпазва.
Горе стърчи, към открито море си възправя челото.
Там се Ино покатери (бесът я направи безстрашна)
и невъзпряна от най-малък страх, тя се хвърли в морето,
хвърли и своето бреме. Разпени със скока вълната.
Но се Венера смили над гнета на невинната внучка,
чичото с тези слова приласка: „Божество на водите —
твоята сила, Нептуне, най-близо стои до небето, —
премного искам от теб, но над моите ти съжали се!
Виждаш, в Йонийско море ги подмята огромна вълната.
За богове ги вземи. И към мене морето е склонно,
щом като някога аз се родих в дълбината свещена,

пяна бях и си получих от пяната грайското име.“
Кимна Нептун на молбата: което у двамата тлее,
взе го, а тях той дарува с величие достопочтено,
но им смени занапред имената, смени външността им.
Бога нарече Палемон, а майка му Левкотея.

ИСМЕНИДИТЕ

Дружки сидонки, които я следваха, колкото могат,
върху ръба на скалата видяха последните стъпки.
Сигурни в нейната смърт, те заудряха с длани гръдта си
в жал за кадмейския дом и раздраха коси и одежди.
Хулят богинята те — към държанката премного строга,
несправедлива била. Не понася Юнона обиди:
„Паметник най-голям — тя се закани — на жестокостта ми
вие самите ще сте.“ И последва заканата дело.
Дружката най-вярна виква: „Царицата аз ще последвам
в морската бездна!“ Но както се канеше тя да се хвърли,
тъй неподвижна остана, вкована в скалата увисна.
Докато друга опитва от жал да бичува гръдта си
по обичая, усеща как нейните плещи се смръзват.
Ето онази случайно простира ръце към морето —
стават ръцете скала и към същата шир се протягат.
Тъкмо пък тази започва коси от глава да си скубе,
вижте, в мига се втвърдяват в косите й нейните пръсти.
В който жест бива застигана всяка, тя в него застива.
Друга част стават на птици, те още и днес, исмениди,
сягат с върха на крилете все същата водна повърхност.

КАДЪМ И ХАРМОНИЯ

Агеноридът не знае, че щерка му с малкото внуче
са божества на морето. От низ теглила и от горест,
от наблюдавани личби безчетни сломен, той напуска
този град, който бе сам основал, че го сякаш потиска
мястото, не ориста, и след дълго блуждаене стига
до илирийски предели ведно с бегълката съпруга.
Под тежестта на беди и години, додето прехвърлят
всички тегла на рода и си спомнят за мъките, Кадъм:
„Дали не беше свещена змията, която прободох
с моето копие — викна, — когато, Сидон изоставил,
змийските зъби посях — семена непознати, в земята?
Ако за нея мъстят боговете със сигурна ярост,
искам и аз като змей да изтегна търбух великански!“
Рече той и като змей се изтегна с търбух великански.
Сеща как люспи растат върху твърдата негова кожа,
как потъмнялото тяло пъстрее със синкави капки.
Пада напред по гърди и ведно му се слепят бедрата,
а изтъняват полека до крайчета обли краката,
но му ръцете остават. Ръцете останали дига
и си облива лицето със сълзи, все още човешки.
„О, най-нещастна съпруго, до мен приближи се — извика, —
докато нещо съм аз, досегни ме, хвани ми ръката,
докато имам ръка и не съм се превърнал на дракон!“
Казал би повече той, но внезапно се цепва езикът,

става на две и додето говори, му секват словата,
колкото пъти реши да изплаче по някакъв вопъл,
съсък изсъсква — този звук му природата само оставя.
Бъхти си с длан оголялата гръд и извиква жена му:
„Кадъме клет, остани, от ужасния гад измъкни се!
Кадъме, що е туй? Де са кракът ти, плещите, ръцете,
де е лицето, цветът ти и всичко, додето говоря?
Що ли, небесни, и мен не превърнете в същия дракон?“
Свършила беше. Той лизна лицето на свойта жена и
сгуши се в скъпата пазва — тя сякаш му беше позната? —
взе я в прегръдка, потърси й шията, както и друг път.
Който е близо — наблизо бе свитата, — в ужас изпадна.
Тя качулатия дракон по шията плъзгава гали
и ненадейно са двойка и в извиви сплетени плъзват,
докато двама се свират в гъстака на близка дъбрава
Все още те не странят от човека, не го нараняват —
миролюбиви, змиите, какво са били, не забравят.

ПЕРСЕЙ

Но се тешаха и двама при своята метаморфоза
с внука, когото почете след похода победоносен
Индия и на когото Ахея издигна олтари.
Само Акризий, синът на Абант, от еднакво коляно,
все още Бакха държи надалеч от стените на Аргос.
Той срещу бога воюва с оръжие и му оспорва,
че е на Юпитер син, той не смята на Юпитер рожба
също Персея, заченат чрез златния дъжд от Даная.
Скоро Акризий се кая (такава мощ правдата има),
дето е бога обидил и дето си внука отхвърлил.

ЗМИИТЕ

Вече единият е на небето възнесен, отнася
другият своя прославен трофей — змиеносния образ,
—
пърхат крилете му леко и порят гальовния въздух.
Щом над либийския пясък сразителят скоро надвисна,
капнаха капките кръв от главата Горгонина долу,
почвата жадно ги всмука и в пъстри змии оживи ги.
Ей затова е земята несигурно змийско котило.

АТЛАНТ

И по безкрая оттам, от раздорните вихри подхванат,
носи се тук или там като истински облак дъждовен
и от високо небе надалеч наблюдава земите
долу под него, прехвръква над всичките земни предели.
Триж забеляза щипците на Рака, триж мразните Мечки,
често към Изтока, често към Запада беше отвейван,
но като падна денят, на нощта да не се доверява,
спря за престой в областта на Атланта — на крайния
Запад,
да си почине за малко, додето светлика Аврорин
Луцифер пак изведе, колесницата дневна — Аврора.
Там обитава Атлант, на Япета синът, надвишаващ
всичките хора по ръст, властелинът на покрайнината
и на морето, което си повърхнината подлага
на запъхтяния впряг на Сол, на колесницата морна.
Хиляди овчи стада и говежди стада му по злаци
бродеха и от съседства не бе притеснена земята.
Раснеше там и дърво, а листата му, в злато блестящи,
криеха гранки от злато и в гранките ябълки златни.
„Друже — към него Персей се обърна, — или те затрогва
чест от родител велик — ей от Юпитер аз произхождам,
или те чудят дела, и на моите ти ще се чудиш.
Търся подслон и покой.“ А той спомни за древната

орис —

беше предсказала тази му орис Темида Парнаска:

„Време, Атланте, ще дойде дървото от своето злато

да се лиши и на Юпитер син ще се слави с трофея.“

В страх пред грабежа Атлант с планина огради дървосада,

дракон огромен тогава за страж на дървото постави

и забрани чужденец до земята му достъп да има.

„Бягай оттук — изкрещя му, — че инак не ще ти помогне

славата за мъжества недействителни, Юпитер даже!“

Сила заплахата следва, опитва се да го изблъска,

думи, ту благи, ту резки, изрича, но оня се мае.

В сили по-долу от него (че кой до Атлант е дораствал

в сила?), му рече Персей: „Щом другарството ти ми отблъсваш,

този мой дар приеми!“ — и от лява страна му показа,

сам той възвит настрани, змиеносния лик на Медуза.

Толкав Атлант, в планина се превърна. Брадата, косите

стават гори, на била се превръщат плещите, ръцете.

Туй, що преди бе глава, е високият връх в планината.

Костите стават скали. След това той нараства безкрайно

(тъй, богове, отредихте) на всички страни и небето,

цялото, заедно с всички звезди, върху него почива.

АНДРОМЕДА

Беше затворил Еол ветровете в тъмницата вечна
и на небето високо лъчистият Луцифер блесна,
канещ към труд. На краката отново Персей си завързва
вляво и вдясно перата, препасва извития меч и
с глезени, тъй окрилени, запорва прозрачния въздух.
Много народи отдолу от двете страни отминава
и етиопското племе в полята цефейски съзира.
Там Андромеда по воля на несправедливия Амон
бе изкупителна жертва за думи на своята майка.
Щом я съгледа с ръце върху твърда скала приковани,
Абантиад (ако тя не проливаше сълзи горещи
и ако лекият вятър не вееше нейните къдри,
би я помислил от мрамор творба) несъзнателно пламна.
Смая се и удивен от вида на изящната хубост,
щеше насмалко да спре да размахва криле из ефира,
слезе и рече той: „О недостойна за тези вериги,
ала достойна за тези, които обвързват сърцата,
моля те да ми откриеш земята си, своето име
и във вериги защо си.“ Девойка, мълчи тя, не смее
да заговори мъжа и на драго сърце би закрила
лик благонравен с ръцете, но беше привързана яко.
Само, което можа, си напълни очите със сълзи.
Но да не би да изглежда, че своя вина премълчава,
след като той настоя, и страната, и своето име,
на красотата си как се осланяла нейната майка
тя му разкрива, но още преди да му всичко разкаже,
шумна внезапно вълната: от дълбочината безмерна
дигна огромно животно гърди върху плоскост обширна.
Виква момата. Дотичва печален бащата и с него

майката, двамата клети, но майката с повече право.

Но те донасят не помощ, а сълзи и вопли, достойни
за това време, и вкопчват се за прикованото тяло.
А пришълецът така заговори: „Ще имате дълго
време за сълзи, а кратък е срокът да бъде спасена.
Но ако аз я поискам, на Юпитер син и на тази,
що с плодовитото злато в тъмницата Юпитер ръсна,
аз — Персей, победил змиекосия изрод Горгона,
дръзнал да поря ефира с крилете, разперени широм,
сигурно зет предпочитан ще бъда. Към тези достойнства
мога и подвиг да сторя при волята на боговете —
щом с доблестта си от смърт я спася, да е моя, предлагам.“
Те са съгласни (нима би се друг колебал?) и се молят,
и му обричат за зестра, родители, своето царство.
Както чевръстият чълн с обкования клюн на носа си,
тласкан от потните мищи младежки, бразди по вълните,
тъй и зверът под напор на гърдите зацепва водата.
Толкова бе от скалата далече той, колкото може
връв балеарска да метне оловната топка, когато
с крак поривисто героят от земната твърд се оттласка
и се издигна до облак. Щом зърна човешката сянка
върху морето, зверът забесня над видяната сянка.
Както кога отвисоко на Юпитер птицата види
змей на открито поле тъмносиния гръб да прилича,
тя изотзад го напада, ужасна паст той да не свърне,
в шията люспеста тя ненаситните нокти забива,
тъй Инахидът се спусна през въздуха с шеметен полет
и във гърба на ревящия звяр откъм дясното рамо
втъкна желязото чак до самата му кука превита.

Тежко ранен, ту високо във въздуха той се издига,
ту под водата се гмурка, след туй се обръща подобно
разсвирепял се глиган посред хайка от лаещи псета.
Оня с чевръсти криле кръвожадната паст му отбягва,
дето пък може — гърба му, осян с раковините кухи,
или ребрата му, или опашката, дето тънее,
както у риба трупът, сърповидният меч му посича.
Пурпурна кръв сред потопи вода из устата си сълза
страшният гад и овлъгват, и тегнат от пръски крилата.
Вече не смее Персей на сандалите, гизнали вече,
да се осланя, но вижда скала — тя върха си подава
при уталожена шир, а при бурно море се залива.
В нея опрян — за върха на скалата с левица се хваща, —
три пъти, четири пъти желязото в хълбока вбива.
Радостен ек огласява брега до дворците високи
на боговете. Ликуват бащата Цефей с Касиопа,
че е героят спасил и закрилил дома им, признават
и го прогласят за зет. От веригите освободена,
тяхната щерка пристъпя — причина и дар за борбата.

КОРАЛИТЕ

Сам победителят черпи вода и си мие ръцете,
да не навреди ликът змиеносен на гладкия пясък,
сипва по него листа и постила стъбла морерасли
и въз тях на Форкинида Медуза главата полага.
Клонките, свежи и живи от сока на сърцевината,
вземат мощта на ужасната твар и от нейния допир
коравината прониква по зеленина и по клонки.
Морските нимфи опитват сами чудноватото дело
в повече гранки и радост им всяка сполука донася,
пръскат отново, отново от тях семена по вълните.
Тази природа и днес са запазили всички корали,
те се втвърдяват от досег на въздух: което в морето
пръчка било, над морето се преобразява на камък.
Вдига на три божества той от чим три олтара — отляво
на Меркурий, отдясно на тебе, о войнствена дево,
средния Юпитер има. За теб, божество най-велико,
коли бик, за бързохода теле, за Минерва юница
и получава награда за подвига смел Андромеда,
но без прикя. Хименей и Амур ги повеждат под факли,
лумват огньовете, щедро насищани със аромати,
по домовете увисват гирлянди, навсякъде екват
лири и флейти, и песни — щастливите знаци за радост.
Целият атрий от злато разтваря за своите гости
двери широко и знатни цефени в изящни премени
идат на брачния пир, уреден превъзходно от царя.

МЕДУЗА

А подир пира, когато на Бакх благородния сокът
развесели духовете, Линкид пожела да научи
нравите и мисълта на мъжете и тяхната област.
Който му всичко разказа, помоли: „Герое Персее,
ти пък сега разкажи чрез какво мъжество и изкуство
някак си ти си успял змиекосия лик да добиеш.“
Агенорид заразказва: В полите на мразния Атлас
имало място, отвред защитено от стръмни долища.
Тъкмо пред входа му двете сестри Форкиниди живели.
Двете едничко око помежду си на смени делили,
но докато го предава едната на другата, с хитрост
той крадешком го отнел, през безпътие и през пустиня,
дето по стръмни скали се надигали сечища, стигнал
сам до дома на Горгоните. Там по полето и пътя
образи зверски и хорски надлъж и нашир забелязал,
живи преди, от лика на Медуза превърнати в камък,
но наблюдавал Персей в огледалната мед върху щита,
който в левица държал, страховития лик на Медуза
и доде тежкият сън приковавал змиите и нея,
той й отсякъл главата. От нейните майчини кърви
бил произлязъл Пегас бързокрилият заедно с брат си.
И за премеждия страшни от дългия път той разказа,
и за земи и морета, които видял отвисоко,
и за звездите, които, размахал крилете, досегнал.
Тук неочаквано той замълча. Но подхвана го някой
от първенците с въпроса, защо само тя от сестрите

носила редом по редом змии между своите власи.

Гостът: „Което ме питаш — отвърна, — е също достойно

да се разкаже. Та слушай. Била най-прочута по хубост

и за безброя женихи завидна надежда Медуза,

но най-красивото нещо у нея били са косите.

Сам разговарях с човека, видял ги с очите си лично.

Тя била опозорена — разказват — от морския властник

в храма Минервин. Лика си извила, с егидата скрила

строга Минерва. Това безнаказано да не остане,

преобразила на гадни змии на Горгона косите.

Още и днес, да громи враговете със страх и уплаха,

носи отпред на гърдите змиите, които създала.“

ПЕТА КНИГА

ПЕРСЕЙ И ФИНЕЙ

Докато още синът на Даная, героят, разказва
пред първенците цефени, изпълва се царският атрий
с освирепяла тълпа. То не е олелия, която
брачния празник възнася! Вести тя свирепата битка.
Гостоприемният пир, ненадейно превърнат в тревога,
наподобява морето, чиято спокойна повърхност
бясната буря за миг преобръща в огромни талази.
Води тълпата Финей, безразсъден виновник на спора.
Маха той копие с дръжка от ясен и краище медно.
„Ето дойдох — той крещи — заради похитена съпруга!
Нея не ще ми отнемат ни Юпитер в мнимото злато,
нито крилете!“ Току да преметне, Цефей се намесва:
„Що вършиш, брате, какво безразсъдство ти тласка
сърцето
към престъпление? Тъй ли заслугата възнаграждаваш,
тъй ли годежа даряваш, задето остана тя жива?
Нея не ти е Персей похитил, ако искаш да знаеш,
но на Нерей дъщерите му гневни, но Амон с рогата,
но туй чудовище морско, излязло из дълбочините
да ми изпие кръвта. Похитена ти беше, когато
тръгнала беше на смърт. А ти, коравосърден, би искал
нейната гибел, да можеш на нашата скръб да се радваш.

Но нима доста не е: пред очите ти вързана беше
и помощта й не даде ти, чичото и годеникът,
а се засягаш сега, че от някого тя е спасена?
И му желаеш дара? Ако преголям той ти изглежда,
как го не взе от скалата, където бе тя прикована?
Но остави да я вземе спасителят, който не даде
да сиротея на старост, с обет я спечели и с подвиг,
не предпочетен пред тебе, но, вярвай, пред явната гибел!“
Нищо Финей не отвръща. Насочва очи ту към брат си,
ту към Персей и не знае към този ли или към онзи
да запокити. Но скоро си копие метна със сила,
дето му даде гневът, и замери Персей, но напразно!
То се в заглавната вби и тогава едва от креслото
скочи Персей разлютен и го хвърли обратно към него.
Вражата гръд би строшил, но прикри се Фикей зад олтара
и — недостойно! — олтарът помогна на този безчестник.
Но затова пък челото на Рет острието прониза.
Рухна той. Щом от костта му желязото някой извлече,
почна да рита и ръсна кръвта наредените маси.
Но незабавно възпламва от необуздан гняв тълпата.
Копия хвъркат и чува се вик, че наравно със зетя
смърт и Цефей заслужавал. Но беше излязъл из прага,
клетва положил пред право и вярност и пред боговете
гостоприемни Цефей, че не е той раздухал раздора.
Иде бойкиня Палада и брат си с егидата брани,
окуражава. — Там беше индиецът Атис, когото
някога, вярват, родила Лимнея, на Ганг дъщерята,
в бистрите бранове, дивен по хубост, която подсилват

пищни одежди — прекрасен младеж на шестнайсет години.

Беше преметнал, по края със златна обшивка, тирийска

бойна одежда, красеше врата му огърлие златно,

беше пристегнал с повезка коси, напоени със смирна.

Имаше веща ръка да улучва далечните цели

с хвърлей на копие, още по-веща бе тя в тетивата.

Тъкмо да опне с ръката роговете гъвки, героят

грабна пън, който в олтара димеше, и щом го захвърли

в своя противник, сдроби му веднага костта на лицето.

Щом Ликабант, асирийски герой и приятел на Атис,

негов съпътник, некриещ сърдечната обич към него,

зърна лицето похвално, потънало цялото в кърви,

щом като вече оплака любимия Атис, от горка

рана загинал, изтръгна лъка му, току-що обтяган,

и се провикна: „Сега състезавай се с мене в борбата,

по-дълго вече не ще да те радва смъртта на момчето!

Тя ще ти носи омраза, не слава.“ Преди да изкаже

всичко, отсвистна стрела пронизителна от тетивата,

Той я отбягна и тя му увисна по дрешната гънка.

Но Акризониад срещу него си меча отпрати,

върху трупа на Медуза изпитан, и тресна гръдта му

Той пред смъртта си очите, заплували в нощно тъмнило,

свърна към Атис и плътно до своя другар се притисна —

бе утешен, че поемат към маните свързани двама.

Гледай, синът на Метион, сиенецът Форбас, по него

и Амфимедон, либиец, в ламтежа да почнат борбата

хлъзват се върху кръвта, нашироко заляла земята,

и се повалят. Да станат, на двамата мечът попречи —

на Амфимедон ребрата прободе, на Форбас гръкляна.

А Акторида Ерит, на когото оръжие беше

брадвата с две остриета, широка, Персей не напада

с кукест меч, с двете ръце той надига внушителен

кратер —

с тежест огромна и грапав, с високо изпъкнали форми,

и о мъжа го разбива. Забълва той алени кърви,

гътва се възнак и удря о пода умиращо теме.

Абарис още, дошъл от Кавказ, и Лицет Сперхионов

падат ведно с Полидегмон, потомък на Семирамида.

Просва той Флегий, и Клит, и Хелик, неподрязвал косите,

и през слоисти грамади от смъртници почва да гази.

Не осмели се Финей да нападне отблизо врага си,

копие метна, но то полетя по погрешка към Идас,

който напразно не бе взел страна и не влизаше в боя.

С мрачни очи към Финей безсърдечния той се обърна:

„Щом като ти ме въвличаш в борбата, то ето, Финее,

имай си враг предизвикан, за раната рана ти давам!“

Вбитото копие дръпна, но още преди да го хвърли,

свлече се на колене, от изтеклата кръв отмалели.

Също Ходит, от рода на цефените пръв подир царя,

падна от меча Клименов, Хипсей порази Протоенор,

после Хипсея Линкид. Между тях беше старец на име

Ематион, почитател на правото и боговете.

От възрастта затруднен да участва във боя, воюва

той чрез език — и проклина, и хули престъпната битка.

Но докато с треперлива ръка бе прегърнал олтара,

Хромис главата му с меча отсече и тя въз олтара
тупна и клетвена реч с полумъртъв език произнесе
той, докато му издъхна душата сред зноя на боя.
Паднаха там на Финей от ръката героите братя
Амон с близнака Бротей, в бой с юмрук ненадвивани още,
меч от юмрук ако може да бъде надвиван, и Ампик,
жрец на Церера, през чело превързан със снежна повезка.
Също и ти, Лампетиде, не беше за битка подготвен —
струните с глас съпровождаше ти, занимание мирно, —
бе призован да прославяш и пира, и празника с химни.
Щом го видя отдалече с чукчето небойно в ръката,
с присмех извика Педас: „Продължи пред стигийските
сенки
своята песен!“ и меча му вби в слепоочника, вляво.
Рухнал, той с гаснещи пръсти докосва на своята лира
струните. За гибелта му жалобната песен прилегна.
Неотмъстена смъртта му Ликормас свиреп не оставя,
но от двукрилата порта отдясно той ритлата скърши,
та по костта сред тила го удари и той се катурна
върху земята подобно заклано за жертва добиче.
Искаше също Пелат, цинифиецът, да си отпори
лявата ригла, опита, но мармариканецът Корит
му прикова на гредата десницата чрез острието.
Меч пък Абант му в гърдите затъкна, но той се не срути,
а с прикована ръка на вратата увисна умиращ.
Просва се и Меланей, що държеше страна на Персей, и

от назамонското племе Дорила, заможен стопанин —

този Дорила, богат със земя, от когото друг никой
нямаше повече ниви и повече жътви темянни, —
косо у него заби се желязото през слабините.
Смъртна е раната там. И когато, ранил го, съгледа
как си изхъхря душата, как взори извръща, подвикна
Халционей, мъж от Бактра: „Задръж от имота си само
мястото, дето лежиш!“ И остави безкръвен трупа му.
По наранителя метна отнетото все още топло
копие Абантиад отмъстител. То жулна носа му,
мина тила и застана отпред и отзад неподвижно.
И докато му помага Фортуна, на Клитий и Кланис,
рожби на майка едничка, нанесе той рани различни.
Тежкият ясен, запратен от яките мишци, прониза
кълките, двете, на Клитий, захапа пък копие Кланис.
Пада Целадон от Мендес, след него Астрей се поваля,
от палестинската майка роден, от баща неизвестен.
Етион също, преди вещ гадател, с очи в бъднината,
и път слъган от птица, и царският оръженосец
Тоакт, с Агиртес — позорно посеклия своя родител.
Живите още по брой надвишават покойните. Тичат
всички един да надвият, заклети рояци връхлитат
заради дело, което оспорва заслуга и вярност.
Тяхна защита напразно порядъчен тъст и невеста
с нейната майка поемат и атрия с викове пълнят.
Смъртните стонове там оръжейният звън заглушава
и осквернените вече пенати Белона окъпва
в кърви обилни, подклажда тя и подновява борбата.
Заобикалят един и Финей, и с Финей помагачи
хиляди. Литват безбройни стрели като в буря градушка

вдясно и вляво от него, облитат слуха му и взора.
Той, раменете опрял о грамадна колона от камък,
откъм гърба защитен и обърнат с лице към врага си,
сдържа напора нарастващ. Отляво Молпей Хаонийски,
а от рода набатейски Ехемон настъпва отдясно.
Както когато тигрица, от острия глад настървена,
чуе рева на стадата отсам и оттам долината,
де да се втурне, не знае, гори да се втурне към двете,
тъй се Персей раздвоява, надясно ли или наляво
да се обърне, Молпей отстранява, в крака го ранява
и се отдръпва в мига, че му време не дава Ехемон.
Той, разбеснял се, гори да го в шията горе пониже,
силата непреценил, разтроши си при удара меча,
че той колоната в края удари, отскочи обратно
и острието се вби във врата на самия носител.
Но за смъртта му не беше достатъчно ударът силен.
Докато в тръпки напразно простира ръце, неспособни
за бой, с киленския меч го Персей умъртвява напълно.
Но щом героят разбра, че по сила отстъпва пред роя,
„Помощ ще търся — извика, — понеже от вас съм заставен,
от неприятеля мой. Затова да извърне лика си,
тук ако имам другар.“ И откри той лика на Горгона.
„Другиго ти потърси и с оракул заплашвай!“ — извика
Тесцел, но както гласеше с ръка да запрати по него
смъртното копие, в жеста замря като мраморен образ.
Докато Ампикс, до него най-близо, се целеше с меча
в огнено смелата гръд на Линкида велик, му се смръзна

мигом десницата и ни назад, ни напред се помръдна.
После Нилей, що се бе назовавал лъжливо потомък
на седмоустния Нил (цизелирал си беше на щита
седем потока, едните са сребърни, другите златни):
„Гледай, Персее, тук — викна — на нашия род произхода!
Нека ти бъде утеха пред немите сенки следсмъртни,
дето такъв мъж те гътва!“ Но сетните негови думи
секнаха насред речта му. Отворена, сякаш устата
искала да проговори, но проход звукът не намерил.
Ерикс ги смъмря: „Душевен недъг, не Горгонина сила
вас приковава! Но хайде след мен, да го дружно нападнем!
И да прострем на земята младежа, воюващ с магия!“
Но непристъпил напред, закова му земята краката.
Той се в скала преобърна, запазил вида си на ратник.
Тези заслужили бяха отплата. Но имаше там и
войн на Персей: докато Аконтей за Персей се сражава,
зърна лика на Горгона и камък му тялото стегна.
А Астиаг, неповярвал, че той е загинал, го удря
с дългия меч, ала мечът със звън пронизителен звънна.
Озадачен, Астиаг налетява ма същата участ,
без да загуби вида на почуда в лицето от мрамор.
Да изредим имената на войни от по-долна класа,
дълго би траяло. Двеста оставаха да се сражават —
двеста тела се смразиха, когато съзряха Горгона.
Кае се вече Финей, че започнал безправната битка.
Но що да стори? Съглежда ваяния в разни стоежи.
Своите той разпознава и всекиго вика по име,
моли за помощ, опипва телата наблизо, не вярва.
Мрамор са станали всички. Обръща се, вече покорен,
моли пощада, протяга си косо ръцете и вика:

„Ти побеждаваш, Персее! Махни туй страшилище твое

и отстрани, отстрани на Медуза, която да бъде,

погледа смръзващ! Мен нито омраза подбуди към боя,

нито стремеж към властта — за невеста оръжие грабнах!

Ти си пред мене по подвиг, аз имам предимство по време.

Кая се, че не отстъпих. Дари ми, храбрецо, живота,

друго не искам, да бъде пък всичко останало твое.“

Той изговори това, но не смя да погледне, когото

молеше с глас. А Персей отговори: „Страхливко Финее,

щом като мога да дам на ленивец голяма награда

(страх не бери), ще я дам — със желязо не ще те докосна.

Още и в паметник ще те въздигна, да траеш навеки,

винаги поглед към тебе да сочат в палата на тъста

и да тешиш занапред с годенишкия образ жена ми!“

Каза това и протегна лика Форкинидин, надето

беше в страха си Финей треперливия поглед обърнал.

Ако и пак да извръщаше взор, вцепени се вратът му

и влажността на очите му каменна твърдост обхвана.

Но е лицето плашливо, очите и в мрамора молят,

ниско простира ръце, раболепен ликът му остава.

ПРЕТ И ПОЛИДЕКТ

Ето с невестата влиза победно в града на баща си
Абантиад. Ще мъсти там за дядо си, с нищо заслужил,
с Прет ще воюва, задето изгонил с оръжие брат си
и завладял Прет добре укрепения град на Акризий,
но ни с оръжие, нито с коварно превзетата крепост
той победи змиеносния звяр и очите втрещени.
Все пак и теб, Полидекте, владетел на малкия Сериф,
ни храбростта на младежа, изпитана в толкоз геройства,
нито злините смекчиха, но ти проявяваш упорно
неумолима омраза, безкраен е вражият твой гняв.
Подвигът ти подценяваш, наричаш смъртта на Медуза
басня. „Но аз ще ти дам доказателство за верността й!
Взори встрани!“ — се провиква Персей и с лика на Медуза
обезкървява и в кремък превръща лицето на царя.

МУЗИТЕ

Златородения брат съпроводи до тука Палада
и се оттегли от Сериф, прикрита под свода на облак.
Вдясно зад себе си долу остави Гиар подир Китън
и по най-краткия път излетя през морето към Тива
и Хеликон, планината на музи. На нейното било
стъпи и пред деветте сладкогласни сестри тъй започна:
„Стигна до нашия слух новината за извора, който
с твърдо копито извлякъл крилатият кон на Медуза.
Ида за него. Поисках да видя голямото чудо.
Аз наблюдавах как конят се ражда от майчини кърви.“
Ала Урания рече: „Каквото и тука, богиньо,
в нашия дом да те води, ти пълниш сърцата ни с радост.
Верен слухът е. Пегас е за извора първопричина.“
И към свещените струи веднага поведе Палада.
Дълго на ручея, бликнал под удар копитен, диви се
дева Палада и зре лесовете със стари дъбрави,
и пещерите, тревата, с безброй цветове обтъкана,
и Мнемонидите тя назовава за тяхната песен,
за лесовете щастливки. Една от сестрите отвърна:

ПИРЕНЕЙ

„Дружка на нашия хор ти, Тритония, щеше да бъдеш,
ако към висши дела те не водеше твоята доблест —
истина казваш и с право дома ни и делото хвалиш.
Имаме жребий щастлив, стига сигурни ние да бяхме,
но (на злосторника нищо не е забранено) от всичко
тръпнат сърцата момински. И днес пред очите си виждам
страшния мъж Пиренеи и не съм се напълно съвзела.
Беше дивакът с тракийска войска завладял и Давлида,
и равнината Фокида, да властвува противоправно.
Тръгнали бяхме за храма в Парнас. Той ни срещна по пътя
и се престори, че тачи божествеността ни, и рече:
«О, Мнемониди (защото позна ни), поспрете за малко!
Без колебание, моля, в дома ми при лошото време
и при дъжда (дъжд заплиска) елате. И в по-бедни хижи
влизат небесните често.» От буря и думи склонени,
ние съвета приехме и влязохме в атрия с него.
Скоро дъждът преваля, Севернякът надви над Южняка,
мрачните облаци той от небето, пак ведро, подгони.
Тъкмо да тръгнем навън, Пиренеи си вратите затваря,
готви се да ни насили. Убягнахме ние с крилете,
той върху стръмния покрив се качва, готов да ни следва:

«Дето е вашият път — се провиква, — и моят там води.»

И от високата кула безумен стремглаво се хвърля,
но на лицето си пада, сдробява си черепа, мре и
върху земята се просва, с престъпната кръв я обагря.“

Музата свърши. Дочу се от въздуха пърхане птиче,
и ние поздрав и глас от високите клони отгоре.
Дигна очи дъщерята на Юпитер, за да открие
толкова ясния зов, тя го мисли за говор човешки.
Вяха туй птици, които оплакваха своята орис —
свраки, накацали, девет на брой, подражаващи всичко.

СЪСТЕЗАНИЕТО МЕЖДУ МУЗИТЕ И ПИЕРИДИТЕ

Пред удивена богиня богиня започва: Недавна
те, в състезание бити, се вляха в ятата от птици.
Техен баща е Пиер, в равнината на Пела имотен,
тяхната майка Евипа, пеонка, зовала Луцина,
мощната, до девет пъти, че девет е пъти родила.
Но възгордя се от броя тълпата сестри глуповати
и през безброй градове на Хемония и на Ахея
те се домъкват до нас и с такава реч спор предизвикват:
„Но престанете най-после да мамите с мнимата сладост
глупав народ. Ако вие, теспийски богини, на сили
се уповавате, с нас се борете. И ние сме девет,
в глас и изкуство по-долу не сме. Отстъпете надвити
и Аганипа Хиантска за нас, и Медузкия извор
или пък ние за вас да отстъпим Ематската област
до пеонийския сняг. Да отсъдят в борбата ни нимфи.“
Срамно наистина беше да спорим, но по-срамно беше
да им отстъпим. Избрани, кълнат се в реките си нимфи
и разполагат тела върху жива скала на седалки.
Първата почва с изява, без жребие — възвеличава
битката за небесата, въздига гигантите мнимо,
а боговете велики, делата им тя подценява:

БОГОВЕТЕ В ЕГИПЕТ

Че из подземната глъб Тифоей се надигнал за ужас
на боговете небесни и всички обърнал бил в бягство,
докато тях, изморени, земята Египет приела,
заедно с нея и Нил, разклонил се на седем ръкава.
Че ги преследвал и там Тифоей земероден — разказва —
и боговете били се укрили под образи мними.
„Юпитер стана водител на стадо — тя рече, — отдето
носи и днес като Амон Либийски извити рогове.
Гарван делиецът стана, козел пък синът на Семела,
котка сестрата на Феб, а Сатурния снежна юница,
в риба Венера се скри, а в крилата на ибис Меркурий.“
Ей дотук пя в съпровод на китарните струни момата.
Иде на нас, Аонидите, ред. Но дали разполагаш
с повече време сега, да изслушаш и нашата песен?
„Грижа си нямай — отвърна Палада, — но редом изпей ми
вашата песен.“ И седна в гората на весела сянка.
Музата казва: „Решихме една песента да изпълни.“
И Калиопа се дигна, заплела в косите си волни
клонки бръшлянови, с палец задвижи жаловиите струни
и придружи песента със звъна на съзвучната лира:
„Първа с извитото рало браздите прокара Церера,
първа дари плодовете и блага храна на земите,
първа дари началата. Церерин подарък е всичко.
Нея сега ще възпея. Дано да успея достойно
песен да пея за тази достойна за песен богиня.

Остров Тринакрия бе въз трупа на гиганта стоварен —

неизмерим, с тежестта си огромна скова Тифоея,

който бе дръзнал веднъж да мечтае за дом на небето,

Съпротивява се често, опитва се да се надигне —

дясна ръка му Пелор, авзонийският нос, приковава,

лявата, Пахине, ти, Лилибей му краката наляга,

Етна въз лоба тежи. Тифоей, на гръб проснат под нея,

пламъци бълва и пясък изхвърля из страшното гърло.

Често се мъчи да снеме от себе си земното бреме

и да отмахне от гръд градове и планински масиви.

В гърчове тръпне твърдта, на безмълвните царят бои се

почвата да не пропука и през ширината на зева

да не проникне денят за уплаха на тръпните сенки.

Властникът, плах пред бедата, напусна печалното царство.

На колесника си, теглен от черния впряг, най-грижливо

той обикаляше всички устои на края сикулски.

След като се увери, че местата са непоклатими,

и се разсея страхът му, видя го на път Ерицина

от планината си свята, прегърна крилатия син и:

«Мое оръжие, сине — му рече, — ръка и мощ моя,

грабвай стрелите, Амуре, с които надвиваш на всички,

и със свистяща стрела прободи ми гърдите на бога,

който от тройното царство получи последния жребий!

Ти боговете небесни, ти Юпитер, морските сили

ти управляваш надвити и бога над морските сили.

Тартара що изостави? Защо не простреш и над него

своята, моята власт? Та това е световна третина!

И на небето дори ни презират — о, наша търпимост!

С моята мощ, Купидоне, и твоята мощ намалява.
Виждаш, от мене Палада страни и стрелецът Диана,
и дъщерята дори на Церера ще бъде девица,
ако допуснем. Тя вече такава надежда лелее.
Но зарад нашето царство, доколкото то ти се нрави,
чичо с богиня свържи.» Повели му Венера. Развърза
тула той и от хиляда стрели по Венерина воля
само една отдели, но от всички тя най-остра беше,
в удара най-безпогрешна и най на лъка си послушна.
Той о земята коляно опря, тетивата опъна,
право в сърцето на Дит той затъкна тръстичката вита.
До твърдината на Хена дълбоки си бранове лее
езеро с името Перг. И самият Каистър не чува
повече лебедни песни в струящите свои талази.
Лес покрай целия бряг увенчава басейна и спира
с листите знойния огън на Феб като с плътна завеса.
Клоните леят прохлада, моравите в багри пъстреят,
пролет безкрайна цари. Докато из леса Прозерпина
се забавлява, бере теменужки и лилии бели,
детски щастлива и скута, и кошничка пълни с цветята
и при беритбата иска връстничките да изпревари,
става почти наведнъж: Дит я вижда, залюбва, отвлича.
Пламна така любовта. А богинята с уплах в лицето
вика и майка, и дружки, но по-често своята майка.
С вопъл от горния край си разкъса одеждата тя и
както си скута отпусна, изпадаха браните китки.
Тук пролича простотата на нейните детски години —
тази щета предизвика в сърцето момичешко мъка.
А похитителят бясно препуска и вика по име,

шиба с камшика конете по техните шии и гриви,
яко разтърсва юзди, почернели в цвета на ръждата,
през езера пълноводни и през Палицейското блато,
дъхащо серния мирис от процеп кипящ на земята,
дето на Бакхис родът от Коринт, град на двете морета,
беше издигнал стени посред пристани два нееднакви.“

ЦИАНА

Между Циана и между Пизейската Аретуза
шири се морски басейн, от издадени рогове сключен.
Там бе Циана, от нея си името блатото носи.
От сицилийските нимфи тя най-знаменитата беше.
Тя се до хълбоци дигна над повърхността на водата —
беше богинята вече познала: „Тук спрете — извика, —
можеш ли зет на Церера да станеш без нейната воля?
Само с молба би успял, не с грабеж! Ако може с велико
дребното да се сравнява, и мене обикна Анапис.
Но след молба го последвах, а не, като нея, след уплах.“
Рече това и на две страни тя си разпери ръцете
да го възпре. Но синът на Сатурн не владее гнева си,
възпламенява конете си страшни и с яка десница
царския жезъл разтриса и хвърля във водовъртежа.
Пътят към Тартар за него земята след удара стори
и в глъбината прие връхлетялата там колесница.
Жали Циана, задето богинята богът отвлече
и накърни той правата на извора, и нелечима
рана в сърцето безмълвно стаява, разтапя се в сълзи,
тлее тя в тези води, на които богиня велика
беше доскоро. Ще видиш как нейното тяло омеква,
как се огъва костта й, как ноктите твърдост загубват.
Първи от цялото тяло воднеят най-нежните части —
нейните глезени, пръсти, краката, лазурните власи:

по-бързо крехките части в студени води се разпадат.

А след това раменете, гърбът и плещите изчезват
и отмалялата гръд се превръща на ручейни струи.

И най-накрай вместо живата кръв в накърнените вени

теква вода, не остава какво да докосне ръката.
Докато залудо търси обезпокоената майка
своята щерка по всички земи и навред, в дълбините,
нито Аврора, изгряла с коси оросени, я вижда
някъде да си отдъхва, ни Хеспер. От жара на Етна
палва тя огнени факли и с двете ръце ги понася
през осланените нощи без никакъв сън, без отмора.

Щом през деня съживителен пак избледнеят звездите,

щерка си тя продължава да търси от залез до изгрев.

НАКАЗАНОТО МОМЧЕ

Морна от труд, тя веднъж зажадня, ненаквасвала в извор
устни, когато съгледа къщурка със сламенен покрив.
Чукна на ниската порта. Оттам се подаде старица,
зърна богинята тя и подаде — вода тя поиска —
сладка напитка, отгоре със стрити зърна ечемични.
Докато пивото пие, пред нея застана нахално
дръзко хлапе и на присмех нарече я то ненаситна.
Пламна Церера от гняв и остатъка тя недопила —
смес със зърната ечемични, върху присмехулника плисна.
Всмуква ликът му петната. Където бе движил ръцете,
виждаш крака, към трупа променен се придава опашка,
но да не може той много да вреди, видът му се свива
и от нищожния гущер размерът му по-малък става.
От удивената бабка, която със сълзи пресяга
към живината, побягва и търси къде да се скрие,
според цвета се нарича — пъстрее му тялото с капки.
Дълго е да се изрежда по колко земи и морета
вече богинята броди. За търсене край не остана.
Пак към Сикания припва, оглежда по пътя си всичко
и пред Циана дойде. Ако преобразена не беше,
тя би разказала всичко. Опита се да промълви, но
нямаше нито уста, ни език, нито средство за говор.
Явен знак все пак й даде — изнесе, да плува отгоре,
пояса на Персефона, известен на майката, който
тъкмо тук беше случайно в свещените струи изпуснат.
Щом го Церера позна, си заскуба косите без накит,

сякаш научи сега за похитата на дъщеря си.
И си заудря отново, отново ръце о гърдите.
Щерка й де е, не знае, но всички земи тя проклина,
неблагодарни към нея, за плод недостойни нарича,
главно Тринакрия — в нея открила следа от грабежа.
И със жестока ръка разтрошава ралата, които
ровят браздите, предава селяк и оратни волове
тя разгневена на гибел еднаква, нарежда полята
да задържат повереното в тях и хаби семената.
Този богат урожай, по земята широко известен,
ляга повреден. Погива посятото с първите кълни —
ту прекаленият зной, ту дъждът прекален го развaля.
Още му вредят звездите и сприите, птиците жадно
посева хвърлен кълват. Задушават пшеничната жътва
букнали плевели, тръни и непобедимият троскот.
Ей Алфеяда подаде глава из вълните елидски,
росни коси от челото прибра към ушите и рече,
„Майко на дирена вред по земята девойка и майко
на плодове и зърна, прекрати непосилните мъки
и на земята си вярна недей се сърди неудържимо!
Няма земята вина, пред грабежа без воля тя зина.
Не за земята си родна те моля. Дойдох чужденка тук.
Пиза е моя родина, в Елида на бял свят явих се.
Аз пришълка съм в Сикания тук, но от всякоя почва
най любя тази земя. Аретуза тук дигна пенати,
Тук има дом. Пощади ми го ти, милостива богиньо!
Как се преселих оттам и пристигнах през морски талази
до Ортигийския край, ще настъпи удобното време
да ти разкажа, когато ще бъдеш свободна от грижи
и с разведрено лице. В дълбините земята ми даде

достъп и проход, проврях се аз през пещерите отдолу,

тук да издигна глава и да видя отново звездите.

Та докато по стигийския дол под земята се плъзгам,

лично с очите си там Прозерпина, детето ти, зърнах.

Още бе тъжна и страх й лицето издаваше още.

Но е царица сега, най-великата в мрачното царство,

но е съпруга могъща на властника на дълбината.“

Майката, чула вестта, се стъписа като вкаменена,

дълго бе сякаш от гръм поразена. Щом тежката мъка

тежкият шемет пропъди, възлезе в ефира небесен

на колесника, застана пред Юпитер с горка

омраза —

беше лицето й в облак, разпуснати бяха косите.

„Ида за моята кръв и за твоята да ти се моля,

Юпитер — рече му тя. — Ако майката ти не зачиташ,

то дъщерята бащата да трогне. Не бива за нея

по-малко грижа да имаш, че в моя утроба я носих.

Ето след търсене дълго намерих накрай дъщеря си,

ако намиране казваш да бъде загубена явно

или да знаеш къде е. Че той ми я грабна, прощавам,

само сега да я върне. Не е дъщеря ти достойна

за похитител съпруг, ако моя престава да бъде.“

Юпитер в отговор рече: „Залог е и бреме на двама

нашата щерка, но ти ако с истинско име желаеш

да назоваваш нещата, това не е никак обида,

не е любов и не ще се срамуваме ние от зетя,

стига, богиньо, да бъдеш съгласна. И друго да няма,

Брат е на Юпитер той, но и другото той притежава.

Само по жребий отстъпва на мен. Ако ти за разтрога

много държиш, да се върне в небето при теб Прозерпина

при уговорка, че долу не е до устата допряла
хапка храна — тъй присъжда гласът на съдбовните парки.“

АСКАЛАФ

Рече той. Да изведе дъщеря си Церера решава.
Ала отказва съдбата: не постила долу момата.
Докато ходела тя из градинска пътека невинно,
от натежало от бреме дърво си откъснала нар и
седем зърна си отронила тя под кората възжълта
и ги раздъвкала тя. Аскалаф я единствен съгледал.
Както разказва мълвата, родила го някога Орфна,
не най-нищожна по слава от сонма от нимфи авернски,
от Ахеронта, от своя любим, в лесовете на мрака.
Той я видял и жестоко възврата й с донос пресече.
Тя пък — царица на Ереб — след вопъл издайника стори
птица прокобница, с пръски от Флегетон ръсна лика му
и го на клюн, на пера, на грамадни очи преобърна.
Той, от вида си лишен, с възкафяви криле се навлича
и големее в главата, превива си дългите нокти,
с мъка помръдва пера, по ръцете отпуснати расли.
Става омразно пернато, вестител на бъдните скърби —
леностен бухал, зловеща поличба за смъртните хора.

СИРЕНИТЕ

Все пак изглежда, че той е заслужил с езика — издайник
тази отплата, но вие защо, Ахелоеви щерки,
имате птичи пера и крака, а лица на девойки —
дето напролет, когато береше цветя Прозерпина,
о, песнопойки сирени, играехте заедно с нея?
След като вие напразно я дирихте вред по земята,
искахте този час още да сети скръбта ви морето,
да се крепите с криле, не с гребла на вълните отгоре,
и боговете ви чуха молбата — веднага видяхте
как ви жълтеят телата и как ги покриват перата.
Но им остана ликът на девойки, гласът им човешки,
да не загине дарът на езика им и на устата
и песента им, родена да гали слуха, да го мами.
А раздвоен между брат и сестра огорчена и скръбна,
Юпитер разполови кръговрата на всяка година:
вече богинята, в двете царства божество приобщено,
месеца шест е при майка си, месеца шест при съпруга.
И по душа, по лице изведнъж се тя преобразява —
тази богиня, която пред Дита изглежда печална,
мигом с челото си грейва подобно на слънце, което,
скрито зад облак дъждовен, изскача победно из облак.

АРЕТУЗА

Пита кърмилна Церера, доволна, че пак си намери
рожбата: „Що, Аретуза, побягна, защо си свят извор?“
Млъкват вълните, глава из дълбокия извор надигна
речната нимфа, с ръка изцеди зеленикави къдри
и за предишната страст на потока елидски разказа:
„Принадлежах към рода на ахейските нимфи — тя почна, —
никоя с повече ревност не бродеше по лесовете,
никоя с повече ревност не мяташе ловните мрежи.
Ако и да не залягах за славата на хубостта си,
ако и снажна да бях, ме зовяха все пак хубавица.
Но ме не правеха горда хвалбите за моята външност
и руменеех по селски за дарите на прелестта си,
радващи други, да бъда харесвана, смятах престъпно.
От Стимфалийския лес уморена се връщах — аз помня —
зноен ден бе и немалкият труд удвояваше зноя.
Гледам води — без вртоп си текат и без никакъв ромол,
бистри до речното дъно, през тях в дълбината отбройваш
камъче всяко, вълните едва-едва сякаш се плъзгат.
Бял върбалак и тополи, засмукали влагата, хвърлят
от само себе си сянка върху полегатите склони.
Аз до брега доближих, потопих най-напред ходилата,
*после крака до коляно, незадоволена, съблича*м
меката моя одежда, на виснал клон върбов закачвам
и във водата се гола потапям. Удрям, загребвам,

плувам по всички похвати, протягам, размахвам ръцете.

Изпод водата внезапно дочух подозрителен шумол
и изумена се спускам към близкия бряг на потока.
«Де, Аретуза, забърза — Алфей от вълните извиква,
де тъй забърза» — извиква ми още веднъж с глас охрипнал.

Бягам аз, както си бях, без одежда. Оттатък реката
моята дреха остана. Той повече пламва, напира,
щом като гола ме вижда, изглеждам му вече готова.
Тъй се затичах и тъй подир мен полетя разярен той,
както с крила трепетливи пред ястреба гълъби бягат,
както връхлита на тях, трепетливите гълъби, ястреб,
чак до Орхомеп и чак до Псофида, и чак до Килена,
до еримантския студ, Меналонския кръг и Елида.
Аз устоявах в бега и не беше по-бърз той от мене,
ала, неравна по сили, не можех на бяг дълготраен
да издържа, докато той удържа на трудности дълги.

Въпреки туй през полета и през планини залесени,
през камънаци, скали, през безпътия аз не запирам.
Слънцето беше зад мене. В краката пред себе си виждах
сянка грамадна, навярно я виждаше само страхът ми.

Ужас изпитвах от ека на близките стъпки, дъхът му,
силен, развяваше вече повезките мои в косите.
Морна от тежкия бяг: «О Диана — крещя, —
той ме стига!
Оръженоската своя спаси! Нали даваше често
аз да ти нося лъка и стрелите в набития стрелник!»
Чу ме богинята, грабна от своите облаци облак

най-тъмен и ме закри. Не навлиза потокът в тъмата,

не подозира той нищо, край свода на облака дебне,

два пъти мястото, дето се крих, невидял ме, отмина,

дваж той «Ио, Аретуза, ио, Аретуза!» извика.

Що преживях аз, горкана! Не е ли така и с овцата,

щом като вълчия вой край висока кошара дочуе,

или със заека в храста, когато съгледа враждебни

псешки муцуни и тяло от страх да помръдне не смее!

Но не отстъпва Алфей, че не вижда той никакви стъпки

да продължават навън, и той мястото с облака варди.

В този плен ледена пот ме побива по всичките части,

синкави капки се стичат от мене от цялото тяло.

Дето да сложа крака, образува се вир. От косите

капе роса и по-бързо, отколкото днес го разказвам,

аз се разплувам на влага. Потокът веднага познава

драгите струи, оставя си мъжкия преходен образ

и на вълните си сам се превръща, та с мен да се слее.

Делия почвата пуква и през пещери в мрак се свличам

чак до Ортигия — скъпа за мене, че тя се нарича

както богинята моя. И там ме на бял свят извежда.“

ЛИНК

Тук замълча Аретуза. Богинята на плодовете
впрегна си двойка змии в колесницата, паст им заюзди
и полетя между земната твърд и небето по въздух,
а колесницата лека в града Тритонидин отпусна
на Триптолем. Семена му предава тя да ги разсейва
в грубата почва отчасти, отчасти въз по-ранна угар.
След като мина високо над Азия и над Европа
на колесницата той, къмто скитския бряг се възземa —
Линк управляваше там. Посещава палата на царя.
Как и защо е дошъл, за родина, за име запитан:
„Моята родна страна е прочутата Атина — рече, —
мене зоват Триптолем. Не дойдох ни със съд през вълните,
нито по суша пеша. Предостави ми въздухът пътя.
Нося дара на Церера, по ширните ниви разсеян,
той да донася богат урожай и храна благодатна.
Варварин, той завидя и да може дара да обсеби,
даде на госта подслон и додето потъва той в дрямка,
с меч се промъкна при него, но тъкмо гръдта
да пронижe,
в рис го превърна Церера и пак на мопсопския момък
ти повели да подкара в ефира свещения запрег.“
Старшата наша сестра тъй завърши надпева уречен.
Единогласно на нас, хеликонските музи, признаха
нимфите първото място. Понеже не спряха, надвити,

да ни охулват онези: „Не ви ли е доста — извиках, —
дето заслужихте мъст с препирнята си, та към винаta
сипете и ругатни? Но търпежът ни няма да трае
вечно: зовът на гнева ни най-сетне към мъст ще ни тласне.“
А Ематидите с присмех грозящата реч пренебрегват,
но докато се опитват да викат и шумно да махат
дръзки ръце, забелязват, че никнат из техните нокти
птичи пера и че цели плещите им с пух се покриват.
Всяка у другата вижда как расне в лицето на всяка
рогова човка и нови пернати в леса се заселват.
Докато махат ръце да раздират от мъка гръдта си,
висват във въздуха те — злоречивите свраки в гората.
Птици, запазват и днеска предишната красноречивост,
пазят брътвежа си хрипкав с безкрайната воля за говор.

ШЕСТА КНИГА

АРАХНА

Повест след повест Палада изслуша, похвали надпева
на аонийските музи, гнева им призна и си рече:
„Малко е други да хваля! Но нека и мене да хвалят!
Без наказание друг с божеството ми да се не гаври!“
И в участта на Арахна, меонката, взря се, дочула,
че във вълнарския труд й оспорва тя първото място.
Не с произхода си беше прочута, не с родното място,
но чрез едничък похват. Колофонецът Идмон, баща й,
в сока на охлюв фокейски топеше попивната вълна.
Мъртва бе нейната майка, но водеше, както мъжът й,
тя потекло от народа. Спечели с упорство Арахна
почетно име по всички лидийски градчета, макар че
беше от незнатен род и живееше в малка Хипепа.
Нерядко, да наблюдават омайното нейно изкуство,
бяха напускали нимфи лозята на своя Тимол и
Место пактолските нимфи напускали бяха реката —
гледаха с пълна наслада не само готовата тъкан,
но изработката също — изкусница беше момата,
или кога на кълбета мотаеше грубата вълна,
или когато къделя и дело оправяше с пръсти,
та след развличане бавно да бухнат подобно на облак,
или когато въртеше вретеното с ловкия палец,
или красеше с игла, от Палада научена сякаш.
Тя го отрича, такава учителка тя не признава:
„Да се преборим! — извиква. — Надвита, бих всичко понесла!“

Старчески образ приема Палада, на чело полага
видимо бели коси, на тояжка крепи се превита
И заговорва: „Не е за отхвърляне всичко, което
носи дълбоката старост. С годините опитът иде.
Моят съвет не отхвърляй! Стреми се към слава едничка,
че между смъртните ти обработваш най-опитно вълна.
Но преднина на богинята дай и за дръзките думи
прошка смирено поискай. Простила би, щом я помолиш.“
С поглед навъсен оставя Арахна начената нишка,
сдържа едва тя ръката, гнева си с лицето издава
и отговаря така на привидния образ Паладин:
„Идеш загубила разум, сломена от старост дълбока!
Вредно е да се живее тъй дълго. Глупешките думи
пред дъщеря и снаха, ако в къщи ги имаш, разправяй.
Аз съм достатъчно умна. Съвсем не си въобразявай,
че ти приемам съвета — на стария възглед оставам.
Що тя не дойде сама? Състезание с мен що отбягва?“
„Ето я!“ — викна Палада, отмахна старешкия образ
и се показа богиня. Посрещат я с почит и нимфи,
и мигдонийски невести. Не стряска се само момата.
Въпреки всичко тя скочи и тозчас обля й лицето
руменината, и пак се загуби, тъй както се багри
в пурпур небето, когато ранила изгрява Аврора
и не след дълго, когато се слънцето вдигне, бледнее.
Но тя не се преклонява, от глупава жажда за слава
на гибелта си връхлита. Минерва не я отклонява,
вече не я увещава, надварата тя не отлага.
Без да се бавят, и двете на разни места разполагат
станове и върху тях най-изящната прежда обтягат.

Станът е стегнат с кросното, отделя основата бърдо,
напреки с остри совалки провира се средният вътък,
който ръцете редят, между нишките той се провира
и от зъбците на гребен насечен се вбива след тласък.
Двете залягат на стана, загърнали с дреха гърдите,
движат похватно ръце, в ревността си не сещат умора.
Пурпурни нишки, които в тирийски котел са топени,
там се тъкат ведно с нежни, едва доловими отсенки,
както когато лъчите на слънцето в дъжд се пречупват:
в дълга извивка дъгата обагря небето просторно
и на различни пространства сияят със хиляди краски,
по от окото отбягват местата на техния преход —
дето е допирът, същ е цветът, но е в края различен.
Още втъкават и двете конците от ковкото злато,
повествования древни в платната си те натъкават.
Вплита Палада скалата на Марс въз Кекропската крепост
заедно с древния спор, кой да наименува земята.
Седнали върху престоли дванайсет небесни, в средата
Юпитер, във величаво спокойствие, от боговете
всеки различен. Лицето на Юпитер е господарско.
Морският бог е възправен и удря с източен тризъбец
върху неравния зъбер. От раната на канарата
бликва море, та залогът за него града да спечели.
Дава на себе си щита, и крепкото копие дава,
дава на лоба си шлема, гърдите егидата брани.
Изобразява как с удар на нейното копие никне
изпод земята сребриста маслина с маслинки по клони,

как се дивят боговете. С победата свършва творбата.

Да се поучи Арахна, съперница в нейната слава,
що за отплата я чака за нейната дързост безумна,
четири ъгли в платното изпъстря със четири спора,
ярки по своите багри, украса от фигурки малки.
Първият ъгъл съдържа Родопа тракийката с Хемус,
днес планини мразовити, а смъртни тела в старината,
дръзнали да се зоват като първите от боговете.
Вторият ъгъл съдържа печалния край на онази
майка пигмейка — Юнона отсъди да стане на жерав,
на състезание бита, с народа си тя да воюва.
И Антигона рисува, тя дръзна веднъж да се мери
и със самата велика Юнона. Царица Юнона
я преобърна на птица. Ни Илион злото премахна,
ни Лаомедон, баща й. Навлича крила и сама си
с тях одобрително пляска, бял щъркел, тя с човката трака.
В ъгъла, който остава, заема сиротен Кинирас,
вижда се как стъпалата на храма прегръща — телата
на дъщерите си, свлечен на камъка, сълзи пролива.
После опасва ръба с миротворни маслинени вейки,
по обичая творбата завършва с дървото свещено.
А меонийката влага Европа, от мнимия бичи
образ подмамена. Живи са сякаш вълните и бикът,
гледа момата назад към земята, която напуска,
дружките вика на помощ, бои се от допир с водата,
с нейните пръски, и дига нагоре сандалите плаха.
Влага орела — той сграбил Астерия, тя противи се,
влага и Леда — как тя под крилете на лебеда ляга,
влага как Юпитер, скрил се под мнимия образ на сатир,
с двойния плод оплоди на Никтей миловидната щерка,

как, като Амфитрион доближи, тиринтийке, до тебе,
в злато измами Даная, във огън и плам Азопида,
в пъстра змия Деоида, във вид на пастир Мнемосина,
вмества тя също и тебе, Нептуне, във вид на юнец див
пред еолийската дева, като Енипей ти създаваш
на Алоей синовете, в овен Бизалтида прелъстваш,
теб като кон възприе златокосата благостна майка
на плодовете, във вид на пернат змиекосата майка
на хвърковатия кон, Меланто пък делфин те понесе.
Вярно предава лицата на всички и възпроизвежда
вярно местата: стои там и Феб под селяшкия образ:
лъвската кожа тук носи, а там е с крилете на ястреб,
като пастир запленява той на Макарей дъщерята
Иса, как Либер, превърнат в лоза, прелъсти Еригона
и как Сатурн като кон сътвори двутелесния Хирон.
В края на своята тъкан, където кенарът теснее,
влага цветя, между тях натъкава бръшлянови клонки.
Ни завистта, ни Палада упрекнали биха творбата,
но уязвява успехът бойкинята руса Минерва
и тя раздира платното с втъканите страсти небесни,
после с киторската пръчка, която държеше, по чело
първа три, четири пъти момата на Идмон Арахна.
Клетата не издържа и безстрашно с въжето си стегна
шията. Но милостива Палада я сне от въжето.
„Все пак живей, но виси занапред, нечестивке! — й рече. —
Тази присъда — да бъдеш за бъдното смутна, изричам
още за целия твой род и твоите внуци далечни!“
После отстъпи и ръсна й сок от Хекатино биле.

Ето че нейните власи от допира с тъжните пръски
чезнат веднага, след тях и носът, и ушите й чезнат,
най-малка става главата, смалява се цялото тяло,
вместо краката увисват встрани отънелите пръсти.
Инак е всичко търбух и от него излъчва тя нишки
и като паяк подхваща предишното свое изкуство.

НИОБА

Лидия цяла роптае, мълвата за случката шества
по градовете фригийски, прониква в далечни предели.
Още небрачна, Ниоба познаваше тази девойка —
беше тогава домът на Арахна в Меония, в Сипил,
но не поучи се тя от мъстта над момата землянка,
да се не мери с небесни и с по-скромна реч да си служи.
С много неща се гордее. Но ни песента на мъжа й,
нито на двама родът, ни мощта на великото царство
будеха тъй радостта й, макар че я радваше всичко,
както чадата й. Щеше сред майките тя най-щастлива
да се зове, но за зло се помисли такава самата.
Ето Манто, дъщеря на Тирезий, гадателка веща,
от божество вдъхновена, предсказваше тъй по стъгдите:
„О, дъщери на Исмен, в многолюдие тук се стечете
и на Латона и двете Латонини рожби отдайте
с блага молитва тамян, заплетете в косите си лавър!
Тъй повелява Латона чрез мен.“ Подчиняват се всички
тивски невести: чела по повелята с листите китят,
хвърлят в свещения пламък тамян и нашепват молитви.
Ето пристига Ниоба посред многочислена свита,
дивна с фригийската дреха, обвезана с нишки от злато.
Прелестна, колкото гневна да беше, главата изящна
ти си разтърси с косите, разстелени по раменете,
метна наоколо поглед надменен и викна: „О лудост!

Да се зоват богове, за които сме слушали само,
не боговете пред вас! По олтари се тачи Латона,
аз, божество, без тамяни оставам! Баща ми е Тантал,
който единствен седя на трапезите на боговете,
моята майка е съща сестра на Плеядите. Моят
дядо Атлант великанът поддържа оста на небето.
Юпитер — вторият дядо, за моя чест тъст ми е също.
Тръпне фригийското племе пред мене. В кадмейската
крепост
аз разполагам. Стените, които въздигна съпругът
с лирата, както народът, на мен и мъжа са покорни.
В който и кът на чертога си погледа аз да насоча,
виждам безмерни богатства. Освен това аз притежавам
лик, за богиня достоен. Придай дъщерите ми седем
и синовете ми седем, снахици и зетьове скоро —
питайте вие тогава защо съм тъй горда й смейте
да предпочитате явно на някой си Цей дъщерята,
тази титанка Латона! На нея, когато да ражда,
скъдно местенце отказа земята пространна. Ни суша,
нито небе, ни море приютиха богинята ваша.
Беше немила в света, но смилил я в скитнята й Делос,
рече: «Ти чужда блуждаеш по суша, а аз по вълните»,
та й отстъпи подвижен подслон. Там на двете си рожби
майка тя стана. Това е седмина от моето лоно!
Аз съм щастлива — това кой оспорва? Щастлива ще бъда,
кой се съмнява в това? И ме сигурна броят им прави,
по съм велика, не може на мен да навреди Фортуна.
Много да вземе от мене, тя повече ще ми остави.

Тези богатства изключват страха ми. Дори допуснете,

че от орляка ми вземат част някаква — няма да бъда

и след щетата смалена до броя на нейните двама —

колкав орляк! Но нима я дели от бездетните много?

Тайнствата изоставете в мига, от косите снемете

лавъра!“ Снемат го те и прекъсват подетите тайнства,

шепотом — само тъй могат — молитствуват пред божеството.

Люто богинята кипна, възлезе на Цинт, на върха му,

и към близнашките рожби с такива слова заговори:

„Ето ме, вашата майка, тъй горда, че вас е родила,

и не по-долу от всяка богиня, освен от Юнона!

В мойта божественост вече не вярват, от култ и олтари

мене ме гонят, освен ако, рожби, не се притечете!

Но нима само това? Дъщерята на Тантал прибавя

към светотатството хули, тя дръзна и вас да подрежда

след челядта си, а мене нарече сирота — което

да й се връща, — показа, безбожна, езика си бащин.“

Искаше още Латона молби към вестта да прибавя.

„Стига! — Феб каза. — Забавят разплатата дългите жалби.“

Същото рече и Феба. И мигом с летеж през ефира

двамата в облачно було дойдоха в кадмейската крепост.

Беше се ширнало равно поле недалеч от стените,

тъпкано все от конете, където корави копита

и върволяк колела наситняваха земните буци.

Някои от седемте синове на Амфион там яхат

яки коне, и възсядат им те гърбовете, блестящи

в тирения пурпур, и дърпат юздите, от златото тежки.

Ето Исмен между тях, пръв зачатък на майчино лоно,
докато в определен кръг обръща бега на жребеца
и усмирява с юздата устата му, в пяна обляна,
виква внезапно „горко ми!“, в гръдта му се вбива стрелата,
той из ръцете, които умират, изпуска юздите
и постепенно се свлича през дясната плешка на коня.
Близкият Сипил, дочул през ефира звъна на колчана,
конския повод отпусна, тъй както кормчията, който
пред буреносния облак отпуска платната, висящи
от вси страни, да не би да пропусне и най-малък повей,
но и в стремглавия бяг го застига трептяща стрелата
неотклонима, забива се тя във врата му отгоре
и от гръкляна отдолу желязото голо изскача.
Както се беше навел, през врата и краката на коня
той се преметна и топла кръвта му опръска земята.
Клетият Федим и Тантал, наследник на дядово име,
тъкмо привършили бяха редовната конска обяздка
и за младежка борба към палестрата светла минават.
Вече се счепкаха яко, преплели телата си плътно
гръд срещу гръд. Изсвистя из изопната струна стрела и
както се бяха преплели, тя двамата братя прониза,
рухнаха те наведнъж, наведнъж те, от болка превити,
проснаха върху земята тела, наведнъж те склопиха
проснати сетния взор, наведнъж се простиха с душите.
Щом ги видя Алфенор, се заудря до кърви в гърдите
и се притичва да дигне с прегръдка телата студени,
Но неизпълнил дълга си, се свлича — във вътрешността му
вбива делийският бог съдбоносното остро желязо.

Той го изтръгна, но с него изтръгна и част от дроба си,

в куката впита, и рукна в ефира с кръвта му душата.

Не проста рана срази Дамазихтон с момчешките къдри.

Беше улучен, където започва бедрото и дето
меката вдлъбнатинка задколенните жили минават,
и докато се стреми да измъкне стрелата злотворна,
друга стрела до перата си чак във врата му се вбива,
ала назад я отхвърля кръвта му, която избликва
в струя висока нагоре и въздуха реже с лъча си.
Пиопей най-последен напразно ръце за молитва
беше издигнал и: „О богове, вие заедно всички —
той се провикна, незнаещ, че не всички трябва да моли. —
Милост!“ Смили се сега лъкодържецът, но безвъзвратно
метна желязото вече. И все пак от най-лека рана
падна той — не надълбоко му сегна сърцето стрелата.
Общата скръб и мълвата, и сълзи на свои донасят
сигурна вест на Ниоба за тъй ненадейната гибел.
Чуди се тя, че решили това боговете, гневи се,
дето са дръзнали тъй, че с такива права разполагат.
Тозчас бащата Амфион затъкна в гърдите си меча
и тъй умиращ завърши скръбта си ведно със живота.
Колко сега бе Ниоба различна от тази Ниоба,
що от Латонини жертви разгонваше скоро народа
и през стъгдите вървеше навирила гордо главата!
Будеше завист у свои, а днес и врагът я оплаква,
върху телата студени се хвърли тя и безразборно
на синовете си седем раздава последни целувки.
И като вдига от тях към небето ръце посинели:

„О, наслади се, жестока Латоно, от моята горест —

рече й тя, — наслади се, сърце насити със скръбта ми!

Диво сърце насити! А мен с трупове седем погребват.

О, тържествувай, сияй, неприятелко, ти побеждаваш!

Но побеждаваш ли ти? От щастливката теб притежавам

повече клетата аз. Побеждавам след толкова смърти.“

Рече тъй, но иззвъня из извития лък тетивата.

Ужас всади тя у всички, освен у едничка Ниоба.

Дръзка я прави злината. Пред братските одри стояха

в черни одежди сестрите, косите отпуснали в жалост.

Иска една из гърдите на брата да вади стрелата,

но като свежда лице върху брата, в смъртта отмалява.

Друга при опит да вдъхне утеха у клетата майка

спря отведнъж, онемя от невидима рана превита,

устни дори не разтвори, доде да издъхне дъха си.

Тази в бега си напразен се свлича, а друга погива

върху сестра си, една се прикрива, а друга се гърчи.

Шест претърпяха смъртта си от рани различни, остана

сетната. С цялата дреха и с цялото тяло закри я

майката виком: „Едната, най-малката ти остави ми!

Искам от многото само едната, най-малката само!“

Но доде моли, се свлича и тази, която тя иска.

И сред телата на мъж, синове, дъщери се отпуска,

камък я прави бедата. Косите й повей не вее.

Бледо, без кръв е лицето, от тъжните нейни ланити

поглед бездеен се втренчил, животът в лицето изчезнал.

И по-навътре самият език и небцето й твърдо
се вкаменяват и спира по жилите всякакъв тласък.
Повече врат не извива, не може ни крак да помръдне,
ни да раздвижи ръце. Вкаменена е вътрешността й,
все пак тя плаче. Отнася я вихър страхотен от буря
в нейната родна земя. Там навръх планината вкована,
тя се топи и текат и днес още от мрамора сълзи.

ЛИКИЙСКИТЕ СЕЛЯНИ

От очевидния гняв на богинята вече се плашат
всички — мъже и жени, и с по-ревностни жертви почитат
всички божествеността на великата майка близнашка.
И както става, припомнят след случката случки предишни.
Почва един: По полята на плодната Ликия нявга
не безнаказано бяха презрели селяци Латона.
Случаят малко познат е — не са благородни мъжете,
но удивлява. Самият аз блатото, мястото виждах,
дето се чудото случи. Баща ми, на път неиздържащ
и немощна старост, ми беше поръчал оттам да докарам
яки волове, сам беше ми дал от ликийското племе
мъж за водач. Докато обикаляхме пасбища с него,
гледам — стои стародавен олтар посред езеро малко,
череп от жертвена пепел, обвит с трепетлива тръстика.
Тозчас водачът се спря и „смили се!“ с плах шепот изрече,
аз подир него „смили се!“ със същия шепот изрекох.
„Чий е олтарът — попитах, — дали на наяди, на Фаун
или на тамошен бог?“ И разказа това чужденецът:
„И този олтар, о младежо, не е бог планински поселен.
Тази нарича го свой, на която царица Юнона
място отказа в света, на която подвижният Делос

даде приют след молба — дотогава той плуваше леко.

Там се опря на дървото Паладино тя и до палма

даде на двама близнаци живот против мащинска воля.

Но и оттам от Юнона избягала, казват, родилка,

носейки върху гърдите си двете божествени рожби.

В Ликия — тази земя на Химера, накрай се прибрала.

Жареше тежкото слънце полята. От мъката морна,

беше отпаднала тя, зажадняла от звездната жега —

лакомо бяха децата изсукали нейното мляко.

В дъното на долината тя езерце малко съгледа.

Селяни в нея сечаха шумнатите върбови клонки,

буен шавар и тръстика, обичаща блатната влага.

Близо титанката дойде и върху брега коленичи

да си почерпи с ръка и да пие студена водица.

Селската гмеж забранява. Богинята тъй заговорва:

«Да ме възпрете да пия? Водата е благо за всички.

Не за един е създала природата слънце и въздух,

нито водата прозрачна. До общо имущество ида.

Все пак ви моля, недейте ме спира. Не съм аз желала

тук заморени ръце и крака да измивам и тяло,

но да си жада наситя. Устата ми съхне при говор,

гърлото грозно гори, на гласа ми едва дава проход.

Глътка вода ще ми бъде нектар и, признавам, живота

бих си възвърнала с нея: с водата живот ми дарете.

Нека ви трогнат и тези, които от скута протягат

нежни ръчички.» И тъкмо протягаха двете ръчички.

Кой пред любезната реч на богинята би бил безчувствен?

Но мимо всички молби упорито препречват й пътя

и ако тя не отстъпи, прибавят заплахи и хули.

Но и това им не стига: с крака и ръце те размътват

цялото езеро, ровят от дъното меката тиня,

после насам и натам я разхвърлят със скокове злобни.

Жада гневът й надви. Дъщерята на Цей не замолва
вече мъжете жестоки, молби, недостойни за нея,
спря да отправя. Но дигна ръце към звездите и викна:

«Ето от днеска нататък живейте във вашето блато!»

Сбъдва се нейният глас. Във водата те киснат охотно
и ту в дълбокото блато си цялото тяло потапят,
ту си главата подават, на повърхнината изплуват.
Често излизат отгоре на блатния бряг, оттам често
скачат в студената локва отново, но още и днеска
в спорове те упражняват безсрамно позорни езици
и под водата, макар под водата, опитват да хулят.
Дрезгав е вече гласът, вратовете отичат издути,
хулите тъкмо разтягат устите, и без туй широки,
гръб и глава се преливат, изглежда, че шиите липсват.
Техният гръб зеленее, белее огромен коремът,
скачат те, новички жаби, сега из блата и мочури.“

МАРСИЙ

Някой разказа така гибелта на мъжете ликийци,
други припомва за сатир, когото синът на Латона
на надпревара със свирка тритонска надви и наказа:
„Що ме изтръгват — той викнал — от мене, от моята кожа?
Ах, как се кая сега! Не си струваше флейтата толкоз.“
Но през ръце и крака, доде вика, му кожата свличат.
Всичко по него е рана: отвсякъде капе кръвта му,
мускули зеят открити, а жилите тръпнат без кожа,
можеше да отброиш из утробата всичко, което
трепка ритмично, наред с отчетливите нишки в гърдите.
Плачеха полските фауни — те, на леса божествата,
сатири — техните братя, Олимп, знаменит и тогава,
плачеха нимфите още и всички, които пасяха
из планината овце вълнодайни, стада от добитък.
И плодородната почва влажней, овлажняла поема
сълзните капки, навътре в дълбоките жили ги всмуква
и ги превръща на струи, които избликват на въздух.
Тъй към бурливо море се стреми с брегове полегати
Марсий, и днес тъй зован, от реките фригийски най-бистър.

ПЕЛОПС

Всичко изслуша народът и скоро към първата случка
пак се повърна: скърби за Амфион и за челядта му.
Майката жал не събужда. За нея, говори се, плакал
Пелопс единствен, но щом от гърдите си дрехата свлякъл,
слоновокостното рамо от лява страна той показал.
При рождеството му то бе досущ като дясното рамо —
беше от плът, но когато с ръце го насякъл баща му,
казват, слепили трупа боговете, намерили всичко,
липсвало само парчето, което споява врата му
с рамото. Слонова кост за замяна на същото място
сложили те и отново си образа Пелопс възвърнал.

ПРОКНА

Знатни съседи пристигат съчувствия да му изказват,
молиха да го споходят царете им селища близки —
Аргос и Спарта, Микена, на Пелопиадите столна,
и Калидон, ненамразен все още от гневна Диана,
и плодороден Орхомен, Коринт, всеизвестен чрез бронза,
неустрашима Месена, и Патра, и Долна Клеона,
Пилос, градът на Нелей, и Трезена, не още питейска,
и градовете, които прегражда двуморският Истъм,
още, които оставя отгоре двуморският Истъм.
Кой да повярва? — Атино, единствена ти изостана.
Бран на дълга ти попречи. Пълчища от варвари бяха
откъм морето дошли да заплашват Мопсопската крепост.
Тракът Терей ги отблъсна със своето помощно войнство
и чрез победата той си спечели прочутото име.
С този владетел могъщ, разполагащ с мъже и богатства
и от Градив, от великия бог, произлязъл, сроди се,
давайки Прокна, Пандион. Отсъства сватовна Юнона
и Хименей е далеч, и при ложето Грация липсва.
Но Евменидите факли, от гробници взети, държаха,
но Евменидите ложе постлаха и бухал злокобен
буха на покрива там, на фронтона на брачната стая.
Бухалът двамата — Прокна с Терей, съчета за съпрузи,
с бухала майка тя стана. Разбира се, поздрав поднесе

Тракия. Благодариха те на боговете и тоз ден,
в който на славния княз бе отдадена Пандионида,
в който се Итис роди, занапред обявиха за празник.
Ползата дълго остана незнайна. — Извел бе Титанът
вече през есени пет времената на нови години,
и приласкала мъжа си, замолва го Прокна: „Отмалко
ако ме любиш, или позволи да споходя сестра си,
или тя тук да гостува. На тъста си да обещаеш,
че ще я върнеш наскоро. Ще бъде голям дар за мене,
ако дадеш да посрещна сестра си.“ Нарежда съпругът
кораб да спуснат в морето, поема с платна и веслари
към Кекропийския залив и стига брега на Пирея.
Още щом влиза при тъста, десница с десница се влагат
и разговорна подемат — уж благоприятна поличба.
Тъкмо Терей заразказва защо е дошъл, що поръчва
Прокна и дава обет, че ще върне веднага сестра й,
влиза при тях Филомела, прекрасна в богатия накит,
но по-богата по хубост, тъй както сме чували често,
че сред горите пристъпят наяди, пристъпят дриади,
стига въз тях да положиш подобна одежда и накит.
Също така се запали Терей при вида на момата,
както когато е някой възжълтите класове палнал
или е мушнал главня под сеното и сухата слама.
Мами ликът й, но тласка го повече похот вродена —
племето в тези земи се отдава със страст на Венера.
От склонността на рода си, от своята собствена пламва,
цял е обзет от стремеж да подкупи грижливата свита

заедно с вярната дойка, а нея с не малко богати
дарове да прелъсти, да пожертвува цялото царство,
или да грабне жената и в яростна бран да я пази.
Той е на всичко решен, обладан от любов неудържна,
и не побира гръдта му стаения пламък любовен.
Всяка отсрочка го мъчи и с жадна уста той се връща
пак на молбата на Прокна, чрез нея си бляна изказва.
Красноречив любовта му го прави и колкото пъти
той се увлича да моли, твърди, че тъй искала Прокна.
Още проронва и сълзи — и тях сякаш тя му поръча.
О, богове! Как държи заслепени сърцата на смъртни
тъмната нощ! Ей додето Терей се подготвя за злото,
вярват, че той е добър, и хвала си печели с вината.
Но настоява сама Филомела. Прегърнала нежно
бащино рамо, желае да иде да види сестра си
и за живота си собствен, и срещу живота си собствен.
Гледа Терей към момата и сладост очите му пълни.
Виждайки как тя целува, ръце о врата как обвива,
всичко приема за подтик, главня и храна на беса си.
Колчем прегърне тя своя баща, пожелава да бъде
сам той бащата. Не ще е по-малка и тъй низостта му.
Таткото скланят молбите на двамата. Радва се тя и
благодари му сърдечно и смята сполука за двете,
клетата, нещо, което ще бъде печално за двете.
Малко усилие още на Феб предстоеше. Конете
тъпчеха с яки копита по стръмния скат на Олимпа.
Слага се царска трапеза и в златни съсъди се лее
Бакх. След това на спокойния сън се отдават телата.
Ала одриският княз отдалече изгаря за нея.

Нейните жестове той си представя, лицето, ръцете,
в своя угода рисува каквото не виждал е още,
огъня сам си подклажда и грижата гони съня му.
Съмва се. Стиска Пандион прощално ръката на зетя
и му предава през сълзи за спътница своята щерка:
„Скъпи ми зетко, на теб я предавам от бащина обич,
както те двете желаят и както, Терее, сам искаш.
В твоята вярност те моля и в нашето близко роднинство
и в боговете. Пази я по бащински ти и върни я —
сладката моя утеха през опечалената старост,
най-скоро. Всяка забава на мен би изглеждала дълга.
А, Филомела, и ти — че далеч е сестра ти, ми стига, —
ако обичаш баща си, най-скоро при мене върни се.“
Старецът дава заръка и в същото време целува
щерка си, ронейки сълзи на обич по бащини бузи.
За верността им залог той поисква — от двама десници,
свързва ги, щом ги подават, с молбата си да не забравят
да поздравят там далече от него със щерката внука.
Но едва сетното „сбогом“ изрече с ридаещи устни,
и се изпълни сърцето му плахо с печален предусет.
Щом се веднъж изкачи Филомела на пъстрия кораб
и чрез веслата навлезе далече от суша в морето,
викна Терей: „Победил съм! Мечтата ми с мене пътува!“
Варварин, вече ликува и в себе си дивата радост
сдържа едва, не откъсва очите си от Филомела —
както грабливата птица на Юпитер с ноктите вити
на недостъпното свое гнездо е замъкнала заек —

няма плененият изход, грабителят гледа трофея.
Вече завършиха пътя и вече от морния кораб
слязоха те и повлече към дворище отдалечено
в непроходима гора на Пандиона щерката царят.
Там я задържа. Трепери тя бледа, бои се от всичко
и през избликнали сълзи го пита къде е сестра й.
Той си разкрива сластта и насилва безсилната дева,
ако и тя да зовеше напразно и често баща си,
често сестра си, над двамата тях боговете велики.
Тръпне тя, както ранена плашлива овца, от устата
на сив вълк освободена, без чувство за сигурност още,
и като гълъба, който, с кръвта по перата си, тръпне
от страх пред алчните нокти, които току са го вплели.
Но щом се върна свестта й, разпуска и скубе косите,
сякаш тъжачка, се бъхти в гърдите и стене, издига
горе ръце и възкликва: „О, варварско страшно злодейство!
Как те не трогна, жестоки човече, съветът на татко,
даден през сълзи на обич, ни грижовността на сестра ми,
ни чистотата моминска, ни право и вярност на брака?
Всичко погази. Аз станах наложница срещу сестра си,
ти пък — двуженец съпруг. Като враг заслужавам разплата.
Що ми не вземеш живота, измамнико, да не остане
друго злодейство да вършиш? Защо преди срамното дело
ти го не стори, невинна в подземното царство да сляза?
Но ако виждат това боговете, ако съществува
божеска сила и вече не е с мен угаснало всичко,

ще ми платиш ти кога и да е! Ще презра аз позора
да ти разкрия делата. И щом като бъде възможно,
ще разглася сред народа. Дори да ме вържеш в гората,
ще проглуша и гората, аз всички скали ще затрогна.
Нека ме чуе небето и бог ако има на него!“
Гняв у свирепия властник извикаха тези закани
и не по-малка боязън. Подбуден от тези две чувства,
вади от ножнята меча си, с който се беше препасал,
хваща я той за косата, на гръб й завързва ръцете
и във вериги я сключва. Видяла над себе си меча,
врат Филомела протяга с надежда за своята гибел.
Все пак бунтува се тя, призовава баща си по име,
Мъчи се да заговори, но той й залавя езика
в клещи и с меча сече. На езика остатъкът трепка,
Той пък лежи и трепти, и шепти на възчерната почва,
скача подобно опашка на осакатена змеица
и пред смъртта по следите на свойта стопанка се мята.
И след позорното дело — едва бих повярвал, — разказват,
над изтерзаното тяло насищал бил пак похотта си.
Имал след всичко това смелостта да се върне при Прокна.
Пита го тя, като вижда мъжа си, къде е сестра й.
С вопли престорени той заразказва измислена гибел.
Вяра му сълзите будят. От рамото Прокна раздира
светлата дреха, по края с блестящата златна обшивка,
черна одежда навлича и гробница празна съзижда,
там изкупителни жертви на несъщи мани принася —
жали за нейната орис, а трябвало инак да жали.
Слънцето дваж по шест знака измина, изтече година.

Що Филомела да стори? Възпира й бягството стража,

зидове скални стърчат за ограда на дворното място,

нищо не може уста онемяла да каже. Но жив е

в нейната болка духът, досетлива е в злочестината.

Хитро на варварски стан, на кросното, основа положи

и в белоснежните нишки втъка низ от пурпурни букви —

вест за престъпната случка, и щом я втъка, на робиня

за господарката с жест я предаде и според молбата

тя я занесе на Прокна: не знае какво тя съдържа.

Ето разгъва платното жената на страшния властник

и разгадава по него вестта за съдбата си жалка,

но — кой да вярва? — немей. Запечатва й устните болка,

беше езикът й слаб да намери достатъчно гневни

думи — не можеше тя и да плаче — и право — неправо,

бесен напор я обзема да мисли за мъст и разплата.

Честваха тъкмо тогава трилетните Бакхови тайнства

всички ситонски невести — нощта бе довереник техен.

Нощем Родопа кънти от звъна на резливи чинели,

нощем чертога напуска царицата и се подготвя

по обичая, полага доспехите за бесовете:

вие лоза о главата, от лява страна си намята

кожа еленова, веси на рамото копие леко.

Пряко леса, придружена от своите, тича възбудна,

тласкана от лудостта на скръбта, ужасената Прокна

в твоя бяс, Бакхе, изпада, намира обора далечен,

вика, надава вой „Йо“ и, менада, разбива вратите,

грабва сестра си оттам, нагласява я с накита Бакхов,
после забулва лика й с бръшлянови ветви и листи
и я въвежда в покоя на своя палат поразена.
Щом Филомела разбра, че е влязла в дома на злодея,
трепна горката от страх и ликът й загуби цвета си.
Прокна на сигурно място й снема следите на култа
и посрамения лик на сестра си злочеста разбулва,
хвърля се да я прегърне, а тя не посмява да дигне
поглед, видяла се вече съперница тя на сестра си,
свежда очи към земята и клетва гласи да положи,
да се вкълне в боговете, че силом била поругана,
но не с гласа, а с ръцете си служи. И Прокна не може
да овладее гнева си, гори, укорява сестра си,
дето ридае: „Ненужни са сълзи, желязо е нужно —
вика — и нещо, дори на желязото да надделее!
Сестро, ти виждаш, че аз съм готова за всякакво дело:
или чертога на царя чрез факелен плам ще подпаля
и насред пламъка него, самия измамник, ще хвърля,
или езика, очите му аз ще изтръгна и члена,
с който свена ти е взел, или тази виновна душица
в хиляди рани ще грабна. Замислям аз дело велико,
но колебая се още.“ Додето говори тъй Прокна,
тича към майка си Итис. Какво би могла да извърши,
той я самият подсеща. Тя с поглед суров го поглежда:
„Как на баща си приличаш!“ — мълви и без повече думи
тъжното дело замисля, кипи от гнева си сподавян.
Но щом синът приближи и поднесе на майка си поздрав,
с нежни ръчички притегли към себе си нейната шия
и доверчивата детска милувка с целувка завърши,
майчински тя се смекчи, обезсилен, гневът й затихна

и овлажниха неволно страните й сълзи на жалост.

Щом пък почувствува тя, че се мае от жал прекалена —

майка е тя, от сина към сестра си отново поглежда.

Гледа ту него, ту нея, и двамата гледа и казва:

„Що той се гали пред мене, а тя безсловесна немее?

Щом ме нарича той «майко», защо мине вика тя «сестро»?

Но помисли, на Пандиона щерко, с кой мъж си венчана!

Ти се израждаш. Да жалиш съпруга Терей, е престъпно.“

Бързо повлича тя Итис — същинска тигрица, която

в гъстия лес покрай Ганг похищава бозайно сърненце.

И щом в странично крило на високата къща навлизат,

тя го погубва: додето ръце той протяга и вижда

вече съдбата си, вика трогателно „майко, ах, майко!“,

Прокна го с меча пробожда там, дето се срещат гръд с

хълбок,

без да извърне лице. За смъртта му достатъчна беше

рана една, но желязо му вби във врата Филомела.

Все още топлото тяло, с искрица живот, на парчета

двете разсичат. Една част в дълбокия медник възвира,

друга нанизват на шиш. От кръвта му овлъгва покоят.

И на съпруга го Прокна прикрито поднася на блюдо.

Мами: било то свещен обичай на бащите, единствен

достъп да има мъжът, и прогонва и роби, и свита.

Ето Терей, на високия трон на дедите си седнал,

лакомо гълта и трупа в утробата своя утроба.

Той е съвсем заслепен: „Доведете тук Итис!“ — нарежда.

Повече Прокна не може да крие жестоката радост

и пожелава да каже тя своята собствена болка.

„В теб е, когото сам търсиш“ — извиква. Терей се оглежда,

пита къде е, повтаря въпроса. Тогава изскача

и Филомела, каквато си бе след клането безумно,

с пръски в косите, и хвърля в лице на бащата главата

окървавена на Итис, и по-силно нивга не беше

искала тя да говори и гръмко на глас да ликува.

С вик пронизителен тракът от себе си блюдото блъсва

и от стигийския дол призовава сестрите с змиите.

Ту пожелава да може гърдите си той да продъни

и да избълва месата погълнати — гнъсната гозба,

ту пък през плач се нарича печалния гроб на сина си.

И той подгонва с гол меч дъщерите на царя Пандион.

Сякаш сега се крепят на криле кекропидките, двете.

Вярно, висяха крилати. Онази се шмугва в гората,

тази под къщната стряха. Издава убийството знакът

върху гърдите. Личи си все още кръвта по крилата.

Също и той, окрилен от печал и мъстителна воля,

става на птица. Прораства по него, по темето, гребен

и вместо дълго острило пониква му предълга човка.

Птицата казват папуняк, в лицето на воин прилича.

БОРЕЙ И ОРИТИЯ

Мъката прати Пандион без време, преди да изпълни
срока на своята старост, при сенките в Тартара долу.
Скиптъра, царската власт Ерехтей получава след него,
с право ли повече или със сила, това кой би казал?
Имаше четири рожби от мъжки пол той и от женски
същия брой, но от тях две блестяха еднакво прекрасни.
От тях ти ощастливи, о Прокрида, Цефал, внук Еолов,
с брачен съюз. На Борей пък Терей и тракийците пречат.
Бе без Орития дълго, макар че я любеше, богът,
докато искаше само с молби да я вземе, не силом,
но не помагаха думи и богът люти се в гнева си,
който е негова същност и свойствен на северна сприя:
„Тъй ми се пада — извиква, — нали си оставих доспеха,
жестокостта, и мощта, и гнева, и хучащата хала,
и се опитвах с молби, непривични за мене! Чрез сила
аз побеждавам, чрез сила аз чемерни облаци гоня,
стръсвам чрез сила морето и чворести дъбове кърша,
снежни навеи сковавам и шибам с градушки земята.
Стигна ли своите братя в открити небесни пространства —
мой е просторът, — с такова могъщество аз връхлетявам,
че по средата ефирът от нашия сблъсък громоли

и от валматия облак изскача чрез удара огън.
Също кога под земята се пъхам през обли отвори
и разлютен пещерите дълбоки с гърба си повдигам,
сенките на мъртъвците тревожа, тресе се земята.
Трябвало силом да грабна невестата и да принудя
тъст Ерехтей да ми стане, а не да го моля и моля.“
Тези слова или още по-дръзки Борей изговори
и си размаха крилата. Кога ги размахне, разтърсва
цялата суша, настръхва и повърхността на морето.
През върхове, планини прахоносната мантия влачи,
с нея земята мете, в тъмнина цял забулен, обгръща
той с пепеляви криле обичта си, Орития плаха.
Дарът му още по-силно, додето лети, се разгаря
и не потегля юзди, и във въздуха ход не запира,
докато той, похитител, не стига киконското племе,
дето актейката стана съпруга на студния властник,
скоро от него и майка. Роди тя момчета близнаци,
взели от майката всичко, от таткото само крилата.
Според мълвата не им се явили криле с рождеството,
а докато под косите им рижи отсъства брадата,
все още бяха безкрили момчетата Зет и Калаис.
Скоро, едва отстрани им поникнаха бавно крилата,
както при птиците, и зарусяха мъхати страните.
Още щом тяхното детство отстъпи пред младата възраст,
с първия съд през море непознато с минийци поеха
руното да овладеят, блестящо със златната вълна.

СЕДМА КНИГА

МЕДЕЯ

Вече браздяха морето минийците с чълна пагаски.
Срещнаха скоро Финей, проживяващ безпомощна старост
в нощна безкрайна тъма. От устата на клетия старец
рожбите на Аквилона прогониха птиците — деви
и след премеждия много с водача си, славния Язон,
стигнаха те до Фасида и нейните бързеи мътни.
Там се явиха при царя за златното Фриксово руно,
но от минийците иска той множество страшни геройства.
Огнена страст се разпали в гърдите на Еетиада.
Дълго се тя противи, но умът не можа да надвие
пойната лудост, „Напразно, Медея, се бориш! —
промълвя. —
Някакъв бог се възправя на пътя ти. Чудно! Това е
или което наричат любов, или нещо подобно.
Инак защо според мен са повелите таткови строги?
Премного строги! Защо се боя, да не би да загине
гостът, когото едва съм видяла? Отде този трепет?
Хайде гаси, ако можеш, нещастнице, тези огньове
в момина гръд! Ако можех, щях по-разсъдлива да бъда.
Нова стихия ме грабва безволна. Едно аз желая,
друго умът ме съветва. Доброто и виждам, и искам,
а се влека подир злото. Защо за един чуждоземец,
царска девойко, гориш и за ложе далечно бленуваш?
Можеш и в тази земя да залюбиш. Животът, смъртта му
от боговете зависят. Но нека живее! Туй мога
и без любов да желая. Какво пък е Язон извършил?

Как е бездушен, когото не трогва с годините Язон,

и с доблестта, и с рода? Дори с тях да не може, кого ли

няма с лицето да трогне? То вече сърцето ми трогна.

Бързо не му ли помогна, то бичият дъх ще го лъхне

и с враговете, които от посева негов изникнат,

той ще се бори или ще е плячка на жадния дракон.

Ако това понеса, ще призная: била съм родена

аз от тигрица и нося в сърцето желязо и камък.

Но пък защо да не гледам как гине и с гледката поглед

да опетня? Срещу него да пусна стървените бици

и земеродната паплач, и вечно безсънния дракон?

О богове, от това ме пазете! Не бива да моля,

трябва да действувам тъй! Да предам аз родителско

царство

и с помощта си един непознат чужденец да избавя,

той пък, предпазен от мен, да разпъне без мене платната?

Друга съпруга да вземе, Медея за мъст да мечтае?

Но ако, неблагодарен, не мене, а друга обикне,

по-добре нека умре! Но не му е такова лицето

и благородният дух, и прекрасната негова външност,

да се боя от лъжа и забрава на моя заслуга.

По-напред нека пред мен се врече и съюза ни нека

да потвърдят боговете. Защо се все още страхуваш?

Действувай бързо, така ще обвържеш завинаги Язон,

с факли тържествени с теб ще се свърже и множества

майки

из градове пеласгийски спасителка тебе ще славят.

Но нима да изоставя сестра, брат, баща, богове и

родна земя, надалече отнасяна от ветровете?

Татко е, вярно, жесток и родината варварска, вярно,

Брат ми е още дете, а сестра ми е с моята воля,

най-величавият бог е у мен. Не напускам велико,

следвам велико: честта да спася младежта на Ахея,

да опозная места по-добри, градове, на които

славата стига дотука, просвета и местно изкуство,

и Езопида, когото не бих заменила за всички

земни богатства, с когото ще бъда честита съпруга,

на боговете любимка, звездите с глава ще докосна.

Що от това, че в морето връхлитат планински грамади,

както мълвата мълви, и Харибда, врагът на плувците,

сърба и бълва вълните, насреща в сикулската бездна

лае грабливата Сцила, препасана с бесните псета?

С моя любим, прислонила глава на гърдите на Язон,

плуввам по морската шир. Тъй прегърнала, страх не изпитвам,

все пак изпитам ли страх, за съпруга ми само ще бъде.

Брак ли вината наричаш и с прелестно име ли искаш

да я прикриеш, Медея? Но виж към какво светотатство

ти се стремиш — избегни си простъпката, докато може.“

Рече така и видя пред очи и дълга, и свена, и

покорността си. Надвит, Купидон се отдръпваше вече.

Към многодетен олтар на Хеката — на Перс дъщерята,

тя се запъти, потулен в лес сенчест и тиха дъбрава.

Беше сърцето й храбро, от погледа огънят стихнал,

но щом видя Езонид, и стаеният пламък пак лумна.

Поруменяха страните, лицето й цяло изгаря.

Както и малката искра, покрита от тлееща пепел,
щом си получи подхрана от вятъра, пак се възземa
и разгоряла се, расне, възвръща предишната сила,
тъй и страстта на Медея: изглеждаше слаба, замряла,
но пред вида на младежа прекрасен отново възпламна.
Тъкмо през онзи ден беше по-хубав, отколкото друг път
Езонов Язон и трудно не бе да простиш любовта й.
Гледа го тя — прикован е в лицето му нейният поглед.
Сякаш за пръв път го вижда, очи не откъсва от него,
обезумяла, не сеща, че гледа лицето на смъртен.
И щом отвори уста и с десница ръката й хвана
той, пришълецът, и помощ от нея свенливо поиска,
и обеща да й стане съпруг, тя през сълзи изрече:
„Виждам какво ще направя. Разбирам кое е доброто,
но любовта ме прелъства. Ще бъдеш спасен от дара ми,
вече спасен, изпълни си обета!“ Кълне се той в култа
на трителесната мощ — на богинята в тази дъбрава,
и във всезрящия татко на бъдния свой тъст, кълне се
в своя стремеж да надвие такава голяма опасност.
Тя, доверила се, тозчас му дава вълшебното биле,
учи го как да си служи и весел дома той се връща.
В ранни зори, щом Аврора подкара звездите лъчисти,
отвред стълпи се народът в полето свещено на Маворс
и върху ръта насяда. В средата самият цар сяда
в пурпурна дреха, отличен със слоновокостния жезъл.

Ей медноногите бици из ноздри стоманени дъхат
огън и пламък. От допир със знойните издишани струи
пламва тревата и както главните в огнището пукат
или пък както, изваден от землена пещ, варовикът
жежък възвира, когато му плиснат водата отгоре,
тъй им пращят и гърдите, в които бушуват стихии,
и загорели гърлата. Но тръгва насреща им Язон
смело. Додето той крачи, вбесени възвиват към него
своите страшни глави и рога с остриета железни,
удрят о прашната почва крака с раздвоени копита,
околността огласяват с рева си и с пушеци пълнят.
Ужас скова вси минийци. Но той не усети, пристъпил,
жежкия облъх — тъй силна излезе обайната билка.
Смело с десница погалва подгръдните техни висулки,
бързо надява ярема и кара да влачат на плуга
тежкото бреме, да порят с желязото пустата почва.
Колхите чудом се чудят, минийците гласно ликуват,
и виком го окуражават. Тогава от меден шлем вади
змийските зъби и сее ги той в разораната нива.
Метнал в пръстта семената, попили могъща отрова,
и от посетите зъби кълни поколение ново.
Както детето приема полека във майчино лоно
образ човешки и вътре се скрепя една част о друга,
но докато не съзрее, на белия свят не излиза,
Също тъй, щом се развие в непразната земна утроба
хорският образ, изскача той от плодородната нива
и — удивително! — дрънка оръжие, вече готово.
Щом забелязаха те, че мъжете се готвят да хвърлят
острите копия право насреща младежа хемонски,
сведоха лик и загубиха дух пеласгийците в уплах.

Даже потръпна и тази, която от смърт го предпази.

Щом тя видя, че младежа едничък тълпата напада,

и побледня, и в мига се отпусна безкръвна, без чувство.

И за да имат тревите достатъчна сила, зашепва

припев магесен и вика на помощ потайни похвати.

Към враговете си Язон запраща скала великанска,

блъсва от себе си Марс и към войните той го насочва.

Земнородените братя погиват от рани взаимни

в междуособна война. Тържествуват ахейците буйно,

и победителя грабват и жадно до гръд го притискат.

Варварко, би пожелала и ти да прегърнеш героя,

но се боя, да не би да загубиш доброто си име,

само свенът ти попречи. Прегърнала би го охотно…

Радост изпитваш в безмълвно вълнение ти, благодарна

на боговете, внушили ти тези словесни магии.

Идеше ред да приспи той с тревите безсънния дракон,

които с грозящия гребен и с трите езика и с остри

кукести зъби бе страж на дървото със златното руно.

Още едва той го ръсна със сока от билка летейска,

и триж изрече словата, унасящи в сладостна дрямка

и приковаващи бурни морета и буйни потоци,

и непознатият сън му споходи очите. Спечелва

златното руно героят на Езон и горд от трофея,

взема със себе самата виновница — втората плячка,

и победил се завръща с невестата в пристана Йолкос.

ЕЗОН

Вече в Хемония майки, бащи престарели принасят
дарове за синовете спасени, обилен тамянът
върху жарта се топи. Позлатяват рогата на жертви
и не забравят обета. Но липсва от жертвите Езон,
той наближаваше края, съсипван от тегнеща старост.
Каза тогава на Езон синът: „О съпруго, признавам:
своя живот ти дължа и макар че ми всичко отдаде —
невероятно велики дела спрямо мене извърши,
но ако могат (какво ли не могат?) магесните думи,
към възрастта на баща ми придай част от моята възраст.“
Не издържа тя, заплака, синовната обич я трогна.
С друго сърце за баща си, Еет изоставен, си спомня,
чувствата все пак стаява. „Какво светотатство, съпруже —
казва в ответ, — от устата ти днес се изтръгна? Нима аз
мога от твоя живот да прехвърля години на други?
Не позволява Хеката, че дръзка е твоята воля.
По-голям, Язоне, дар от желания дар ще получиш.
Ще удължа аз живота на свекъра с мое изкуство,
а не с години от тебе. Но само онази богиня
с трите лица да помогне на необичайния почин.“
Липсваха три нощи само, додето да сключат рогата
целия кръг, и когато изгря с най-сияйния блясък
и се загледа Луната с най-ясния лик към земята,
тръгна Медея от къщи, разпасала дрешния пояс,
боса, коси разпиляла без никакъв накит въз плещи.

Крачи с блуждаеща стъпка в среднощно мълчание нямо
без съпроводи. Безгрижни почиваха в сън несмущаван
хора и птици, и дивеч. Пристъпва без никакъв шумол.
Сякаш заспали дълбоко, безшумни са всички шубраци.
Листите неми не трепват, не трепва и росният въздух,
само звездите трептят. Към звездите протяга ръцете,
триж се обръща, триж черпи вода от потока и впръсква
росните капки в косите, надава триж воеве волни
и коленете превила на твърдата почва, извиква:
„О Нощ, на тайните вярна, о златни звезди на небето —
спътнички лунни, които сподиряте дневната жега,
о троеглава Хекато, която ми почина знаеш
и помагачка пристигаш на моите песни магесни,
Земьо, която предаваш на мага обайните билки,
о ветрове, о ефир, планини, езера и потоци,
о богове на нощта, богове на леса, помогнете —
с вашата помощ възвръщам при воля реките към извор,
да се дивят бреговете, моря неспокойни смирявам
със заклинания, тихи вълнувам и облаци гоня
или повеждам след мен, ветрове и разгонвам, и викам.
С моите песни магесни разтварям устите на змии,
живи скали из земята изтръгвам и дъбове яки,
клатя горите, повелям чрез вас планините да тръпнат,
земното лоно да тътне, души да излизат из гроба.
Тебе, Луна, призовавам, макар че медта от Темеза
твоето зло намалява. Бледнее на дядо колата
от песента ми, бледнее от мои вълшебства Аврора.
Вие ми бичия плам потушихте и с витото рало

обременихте врата, непривикнал на никакво бреме,
вие въвряхте в ужасен раздор земеродните воини,
вие приспахте пазача безсънен и пратихте в грайски
пристани златното руно, измамили зорката стража.
Сокове днес са ми нужни, чрез тях старостта, надделена,
да се възземa в разцвет, да набира младежки години.
Ще ги дадете — не са заблестели напразно звездите,
ни е напразно дошъл, от крилатите дракони теглен,
тук колесникът.“ Дошъл от ефира, бе там колесникът.
Тъкмо се тя възкачи, обузданите драконски шии
тъкмо погали, с ръцете потърси юздите послушни
и се въздигна. Следи тесалийската Темпа там долу
и направлява змиите по вече познати предели,
гледа тревите, които подхранват със сокове Оса,
Пелион, Отрие и Пинд, и Олимп — и от Пинд по-надигнат.
Тези, които хареса, тя или от корен изскубва,
или грижливо сече с кривината на своя сърп меден.
Много магесни треви си подбра от брега на Амфриз и
много покрай Еридан, а помогна и ти, Енипее,
даде от себе си дан и Пеней, из вълните и Сперхий,
нещо прибави брегът и на Беба, обрасъл с тръстика.
Късва тя жива трева от евбейския град Антедона,
още нестанал прочут с променената Главкова външност.
След като от колесника с крилатите дракони сглежда
девет дни всички полета и толкова нощи Медея,
вече се върна. Змиите, от мириса лъхнати само,
свлякоха старите кожи и върнаха своята младост.
Щом се завърна, застана пред прага тя и пред вратите.
Само небе е над нея. Докосване мъжко отбягва.

Там два олтара издига от чимове. Вдясно олтарът
принадлежи на Хеката, а левият е на Ювента.
Двете огнища оплита с листак и със злакове полски,
близо до тях издълбава в земята две ями и върши
тайнства: забива в гръкляна на жертвата с черното руно
ножа и с нейните кърви залива широките ями.
Върху кръвта тя възля от съсъда с несмесено вино,
после възля от съсъда с току-що доеното мляко,
ля и слова из уста, призова божествата подземни,
царя на сенките моли, съпругата крадена моли
да не избързват да грабнат душата на старото тяло.
След като тя ги смилява с молби, с продължителен шепот,
дава повеля да сложат болнавото тяло на Езон
вън на открито. С вълшебство в дълбока го дрямка потапя,
сякаш безжизнен труп, тя го полага въз злачна постеля.
Но отстранява на Езон сина, отстранява слугите,
с непосветени очи да не гледат магесните тайнства.
Пръсват се те начаса, а Медея с коси разпилени
като вакханка кръжи покрай двете олтарни огнища,
в черната яма с кръвта напоява нацепени факли
и напоени ги пали от двата олтара, пречиства
три пъти стареца с плам, триж с вода и със сяра три пъти.
А върху огъня в медник могъщите сокове вече
врат и кипят в белотата на буйната пухкава пяна.
Корени там тя сварява, подбрани в хемонския дълбей,
и семена, и цветя, и разяждащи сокове черни.
Камъни сипва отгоре, ломени от крайния Изток,
и песъчинки, измити от отливи на океана.
Още насипва роса, уловена през нощ пълнолунна,

и от прокобния бухал крилата му, не без месата,
кълцана вътрешността на менлив вълк, привикнал да сменя
зверския образ с лика на човека. Не липсваше там и
на цинифийската тънка хелидра петнистата кожа,
черният дроб на елен дълголетен, въз всичко прибавя
с клюна главата на врана, живяла до девет потомства.
След като тя си приготви и тези, и хиляди други
неименувани средства за дело свръх сили човешки,
всичко Медея забърква с отдавна засъхнала клопка
от миролюбна маслина и слоеве горни и долни размесва.
Ето че сухата съчка, в горещия медник вртяна,
първо се раззеленява и скоро се в листи облича
и изведнъж натежават по нея готови маслинки.
Колчем пък огънят пръсне от облия меден съд пяна,
там по земята, където попаднат горещите капки,
почвата цъфва, цветя избуяват и най-меки паши.
Щом ги видя, и веднага си меча измъкна Медея,
порна гръкляна на Езон, предишната кръв му източи,
после му сока изсипа. Кога го прие през устата
или през раната той, белотата си губят косите,
губи брадата и те чернотата отново си връщат,
мършавината изчезва, премахват се бръчки и бледост,
свежа плът пак се наслагва, дълбоките бръчки изпълва.
В тялото бликва живот. С удивление Езон се чувства
силен, какъвто се помни преди четирийсет години.

ДОЙКИТЕ НА БАКХ

От висината съгледа бог Либер нечутото чудо.

Дойките негови могат — помисли си — да си възвърнат

своята младост. И в дар от колхидката той я получи.

ПЕЛИЙ

Но хитрината не свършва. Фасидката, сякаш в разтрога
с Язон съпруга, уж търси закрила пред прага на Пелий.
Но я приемат дома дъщерите. Над техния татко
тегнеше старост дълбока. Колхидката в най-скоро време
хитро подмами момите под вид на престорена дружба.
И докато им разказва най-чудната своя заслуга —
как подмладила тя Езон (нарочно си разказа бави),
у дъщерите на Пелий възниква надежда, че може
да подмладее с подобно изкуство и техният татко,
и за това я помолват, каква не цена обещават.
Някое време Медея мълчи, колебае се сякаш,
важна, държи в неизвестност сърцата, които я молят.
Скоро съгласна им казва: „Да имате повече вяра
в този мой дар, доведете водача на вашето стадо,
старшия между овцете, магесан да стане на агне.“
Тозчас довеждат овен, изтощен от безчетни години,
с хлътнали слепи очи, над които се вият рогата.
Нож хемонийски му вбива Медея в посталото гърло,
капки кръв само изцапват желязото. И потопява
в кухия медник овена вълшебката, заедно с него
сокове мощни. И чудо! Те цялото тяло смаляват
и му опадват рогата, с рогата загубва години
и изсред медния съд се дочува поблейване тънко.
Скоро за обща почуда изскача от медника агне,
тозчас игриво то припва и търси бозайното виме.
Пред вцепенените щерки на Пелий така се доказа

истинността на обета и по-силно те настояха.
Триж в иберийски води потопи и разпрегна конете
Феб, на четвъртата нощ засияха лъчисти звездите.
Ето сега на Еет дъщерята измамница сложи
върху жаравата чиста вода и недействени билки.
Вече омаян от сън, бездиханен е сякаш, лежеше
царят с отпуснато тяло, а с царя и цялата стража,
с припева бяха приспани, с мощта на магесните клетви.
Вече по знак на Медея сестрите прекрачиха прага
и оградиха леглото. „Защо не пристъпвате, плахи?
Меча вадете — им рече — и старата кръв източете,
та да напълня отново с младежка кръв празните жили.
Възраст, живот на баща ви във ваши ръце се намират:
има ли обич у вас, не таите ли празни надежди,
с меча на помощ елате, негодната кръв извлечете
и изтръгнете с желязо от своя баща старостта му.“
От благочестие всяка към неблагочестие тръгва,
да не простъпи, простъпка извършва. Не могат сестрите
да наблюдават как удрят, очи от бащата извръщат
и напосоки с десници нанасят жестоките рани.
Ако и в кърви облян, се опира на лакътя Пелий,
мъчи се, полуразкъсан, в леглото си да се надигне
и посинели ръце посред толкова мечове дига:
„Щерки, що вършите? — вика. — И кой ви насочва ръката
към гибелта на баща ви?“ Отпада с ръцете духът им.
Той не завърши: гръкляна, речта му преряза Медея
и на парчета нарязан го хвърли във врящата течност.

КАТАЛОГ НА МЕТАМОРФОЗИ

Ако не бе излетяла с крилатия впряг на змиите,
надали щеше от мъст да избегне. Побягна високо
първо над Пелион сенчест, над обителта филирейска,
после над Отрие, прочут със съдбата на стария Керамб —
дигнал се върху крила, подпомогнат от нимфи, когато
бе потопило морето навсякъде тежката почва,
тъй оцелял, пощаден от талазите девкалионски.
Пътем отляво остави града еолийски Питана
и вкаменения образ на дракона, тяло източил,
после гората на Ида, където скри Либер юнеца,
който открадна синът му под мнимия вид на елена,
дето под скъдния пясък почива бащата на Корит,
после полята, който изплаши с внезапен лай Мера,
после града Еврипилов, където невестите коски
бяха рогати, когато отрядът на Херкулес тръгна,
Родос, на Феб посветен, и народа Ялизов телхини,
чиито лоши очи покваряваха всичко видяно —
Юпитер, ненавидял ги, ги хвърли в морето на брат си.
И над картейската крепост в прадревната Кея премина —
по-късно там Алкидам ще се чуди как може да литне
плаха една гълъбица от тялото на дъщеря му.
После видя бреговете на Хирия, Темпа на Кикън,
с лебеда вече, явил се внезапно, прочута: там Филий,
да угоди на момче, му дари усмирения лъв и
хищните птици, но бик укротен след това то поиска.

Също бик той укроти, но от гняв, че го то пренебрегва,

вече не му го дари и последния дар му отказа.

Рече му сопнато Кикън: „Ще жалиш!“ И хвърли се в бездна

от канара отвисоко. Помислиха всички, че пада,

но като лебед със снежни криле то във въздуха висва.

Хирия — че е синът й спасен, тя не знае — се стапя

в сълзи, на езеро става, запазило нейното име.

Ей наближава и Плеврон, където офийката Комба

с трепетен полет побягна, преследвана от синовете,

после Медея съглежда летойския край Калаврея,

нявга видяла как стават на птици и цар, и царица.

Вдясно стан дига Килена, където по-късно Менефрон

с майка си щеше да легне по нрава на диво животно.

Вижда Кефис отдалеч, той оплаква съдбата на внука,

който бе от Аполон на подпухнал тюлен преобърнат,

и на Евмела дома, той тъжи за сина си в ефира.

Най-после стигна на змийски криле до пиренска Ефира,

де от дъждовните гъби по стари предания расли

някога в най-древно време телата на смъртни човеци.

Но щом колхидският яд обгоря новобрачната Главка,

двете морета видяха горящата крепост на царя,

меча безчестен Медея окъпа в кръвта на децата

и след ужасната мъст се спаси от ръката на Язон.

Носена тя от титанския впряг на змиите, навлиза

във крепостта на Палада, видяла в задружно летене

с теб, добродетелна Фена, теб, стар Перифанте, видяла

как на криле се понася и внучката на Полипемон.

Там я приема Егей. Той в едно заслужаваше укор:

не само гостенка тя е, той с нея се в брак съчетава.

ТЕЗЕЙ

Вече пристигна Тезей, неизвестен за своя родител,
след като бе усмирил с храбростта си двуморския Истъм.
Да го погуби, Медея отрова, самакитка готви,
някога брана от нея из скитски крайбрежни предели.
Казват, ядът произлязъл от зъби на псето, което
злата Ехидна роди. — Пещера там открива зловещ зев
с върла пътека. По нея повлече тиринтският херос
Цербера, ако и той да се дърпа, очи да извърта
пред яркостта на деня и лъчистото слънце, в железни
тежки вериги, а песът, възбуден от неудържим бяс,
в същото време нададе от трите гърла лай в простора
и с белезникави слюнки опръска зелените ниви.
Вярват, че те се втвърдили и пуснали корен в земята —
дива и плодна, добили така вредоносната сила,
и че расте върху твърда скала издръжлив треволякът,
„скален злак“ всеки селяк го зове. От жена си подведен,
като на враг, на сина си бащата Егей го поднася.
Неподозиращ, протяга ръка към стакана Тезей, но
татко му зърна случайно по слоновокостната ножня
своя знак родов и дръпва в мига от устата му злото.
С време избягна Медея смъртта си чрез облак вълшебски.
Ала бащата, макар че се радва на своя спасен син,
в ужас изпада, задето е можел без малко да стори

страшно злотворство. Наклажда огньовете върху олтари

с дарите за боговете — секири секат вратовете

на угоени волове с рогове, обвити в повезки.

Никой друг ден — тъй разказват — не грееЛ е толкова ярко

за ерехтейското племе. На пиршества идат бащите,

иде и по-прост народ, гласове се издигат за химни —

виното, то вдъхновява: „На тебе, велики Тезее,

цял Маратон се дивеше за критския бик и кръвта му.

Дето оре Кромиона селякът без страх от глигана,

ти си заслужил. Видяха полетата на Епидавър

как на земята поваляш сина на Вулкан с боздугана,

а кефисийският бряг — как Прокруст издевателят пада,

и Елевсин, на Церера свещен — гибелта на Керкион.

Падна и Синис, за зло употребял огромната сила —

стволи огъваше той и навеждаше от върховете

борите чак до земята, далеч да отхвърлят телата.

Вече бе пътят открит към лелегската твърд Алкатоя,

щом той и Скирон надви. На разсетите кости злодейски

прием отказа земята, вълните отказаха прием.

Дълго подхвърляни — казват, — накрая в подмол ги втвърдило

времето и на подмола останало името Скирон.

Ако речем да претеглим делата ти с твоите години,

ще надделеят делата. За тебе, герое, се молим

всичките вкупом. На теб посвещаваме Бакхови дари.“

Еква палатът на царя от благоговейни молитви

И от народни възторзи, в града не остава кът тъжен.

МИНОС

Ала дори и когато посрещна честито сина си,
пълна не бе радостта на Егей (ах, наистина няма
чиста наслада, все нещо при радост гнети мисълта ни!).
Минос подготвя война. Той, с пълчища и кораби мощен,
черпеше най-много сила от своята бащинска воля
да отмъсти за смъртта на сина Андрогей с бран правдива!
Но най-напред за войната потърсва приятелски сили.
Плава с крилатия флот по морето, в което се смята
властник. Присъединява Анафа и Астипалея
(Астипалея с война, с обещания царство Анафа),
и низината Микон, на Кимол белоглинната почва,
Сир с нацъфтелия дъхав тамян и Сериф с равнините,
Парос, богатия с мрамор, и острова, който предаде
Арна, безчестна ситонка. Получи тя, алчната, злато,
но се превърна на птица, която по злато залита.
Гарга е, черна в краката е тя, с оперение черно.
Но Олиар и Гиар, и Дидимите, Тенос и Андрос,
и Пепарет, благодатен с маслината светла, не дават
помощ за критската флота. И Минос поема наляво,
към Енонийския край, към господството на Еакиди.
Островът прадревността е зовала Енопия нявга,
но го нарече Еак според своята майка Егина.
Тича тълпата да види героя с голямата слава.
Втурва се и Теламон Еакид, и Пелей, на години

от Теламона по-малък, и Фок, най-последен потомък,

даже излиза Еак, в теготата си старческа бавен,

крета едва той и пита какво е тук Минос довело.

И незабравил скръбта за сина си, въздъхва дълбоко

и господарят на сто племена му така отговори:

„Искам от теб да помогнеш за бран справедлива, която

ще поведа за сина си. Утеха за гроба му търся.“

Рече му Азопиад: „Невъзможното искаш. Градът ми

няма да стори това. Не е никой друг свързан тъй крепко

със кекропийците, както страната ни. В тесен съюз сме.“

Мрачен оттегля се той: „Ще ти скъпо излезе съюзът!“ —

казва, но смята с войната да плаши, че по е разумно,

вместо да води войната, да губи мощта си отрано.

Още ликтейската флота се виждаше в далечината

от енопийската крепост, когато, платната отпуснал,

кораб атически иде и влиза в съюзния пристан,

беше понесъл Цефал и поръки от свойта родина.

Дълго не виждали бяха Цефал на Еак синовете,

но го познават веднага, подават десници за поздрав

и го завеждат в дома на баща си. Героят прославен,

който запазваше още следите от прежната хубост,

влиза в покоите с клонче от родна маслина в ръката.

По-стар самият, от дясно и ляво със себе си води

двамата по-млади Клитос и Бутес, Палантови рожби.

Щом размениха словата, привични за първата среща,

вече Цефал изпълнява поръката на Кекропида:

моли за помощ, припомня съюза, дълга на бащите,

предупреждава — опасност надвисва над цяла Ахея.

Красноречиво изложи поръката той и отвърна

царят, облегнат с левица на светлата жезлова дръжка:

„За помощта не молете, сами я вземете, атинци,

смятайте сигурно ваши тук всичките сили, които

нашият край притежава, и всичко под мое господство…

Бойна мощ имам аз доста. Остава ми и за защита.

С времето, от боговете щастливо, не се извинявам.“

„Тъй да е — казва Цефал. — Дано все се разраства градът ти,

както се хвалиш. Току-що пристигнал, се радвах, когато

беше дошла да ме срещне младеж тъй прекрасна, на възраст

тъй еднородна. Но търся напразно мнозина, които

нявга, когато за пръв път гостувах, видях из града ви.“

ЧУМАТА В ЕГИНА

С глас натъжен след дълбока въздишка Еак отговори:

„Беше началото жалко, но по-добра участ последва.
Нея да можех пред вас, без началото, аз да разкажа!
Но ще започна, не ще ви оставя да чакате дълго.
Тези, които си спомняш, почиват днес в кости и пепел.
Колко нищожна са част те от всичко, което загубих!
С най-страшна чума наказа народа враждебна Юнона
в гняв към страната, че носи на нейна съперница име.

Докато смятахме земна бедата и скрита остана
нейната вредна причина, воювахме с лекове само.
Но гибелта надвиши помощта и тя рухна безсилна.
Първо небето потисна земята с мрак непроницаем,
в гъстите облаци включи то горещините лениви,
четирикратно Луната, роговете съединила,
сключи кръга си и, пълен, го четирикратно разнищи.
Зноен, Южнякът започна да дъха дъха смъртоносен.
Чумата явно проникна и в извори и водоеми.
Плъзнаха змийски котила по неразорани полета
и заразиха водите в реките със свои отрови.
Най-напред трупове кучи, на птици, овци и волове
и зверове изразиха мощта на внезапната болест.
Гледа в почуда нещастен орачът как яките бици
при оранта се повалят и лягат насред на браздата.
Блеят болнаво стада вълнодайни и тяхната вълна
от само себе си пада, от слабост телата линеят.
Буйният някога кон, подвизавал се на хиподрома,
крее негоден за палма и почести прежни забравил,

пъшка над празната ясла, обречен на лепостна гибел.

Не свирепее глиганът, кошутата в бяг се не впуска,
мечката не връхлетява стадата от жилав добитък.
Вялост е всичко сковала. По път, по гори, по полета
лешове гнъсни лежат и вонята им въздуха трови.

Странно звучи: не докосват ги псета, ни лакоми птици,
ни дори сивите вълци, разплуват се трупове, гният
и със смрадта пакостят и широко заразата пръскат.

С по-разорителна сила напада селяка нещастен
чумата, но и в стените на столния град тя бушува.
Вътрешността най-напред се възпалва. На скрития огън
червенината е признак и знойният задъх. Езикът
бъбне от налеп, от огън устата. Тя съхне и жадна
зине пред знойния вятър и вдъхва заразния въздух.
Нито заглавка понасят болниците, нито завивка,
но о земята притискат безчувствена гръд. Но не може
почвата да ги разхлажда, а почвата те сгорещяват.
Няма и кой да помогне, самите лечители сваля
страшната чума, дори вещината на вещите вреди.
Колкото по̀ приближава за помощ до болния някой,
толкова по-скоро мре. И понеже загубват надежда
да се избавят и виждат на мъките свършека в гроба,
всички на сласт се отдават, не търсят каква да е полза.

И не помага им нищо. Край извори и край потоци,
и край широки герани срамотно налягали болни,
колкото те и да пият, животът, не жаждата гасне.

Много тела, отмалели, не могат оттам да се дигнат
и във водата умират. А някой от нея ще пие!

Гледат с такава погнуса леглата си клетите болни:
скачат веднага или ако силите пречат да станат,
валят тела върху пода и всеки от своя дом бяга,
своят дом собствен изглежда на всеки губителен гробник
и като никой не знае вината, винят теснотата.
Гледаш, едни — полуживи, доде се държат на краката,
бродят по друмища, други лежат на земята и стенат
или извръщат със сетни усилия гаснещи взор и
и към звездите протягат ръце, към небето гнетящо,
тук и там, дето ги свари смъртта, те издъхват дъха си.
Как се усещах? Не инак, а както бях длъжен. Презирах
вече живота, желаех да ида при моите мъртви.
И накъдето очи да обърнех, навсякъде виждах
наземи проснат народа, тъй както от люшкани клони
гнилите ябълки падат и жълъд от дъб разлюляван.
Виждаш ли храма отсреща, въздигнат на дълги стъпала?
Той е на Юпитер свят. На олтара му кой не отдаде
празни тамяни? Как често, доде за сина си бащата
и за съпруга съпругът изрича словата молебни,
върху олтара се свличат с нечути молби на устата
и непокътнат тамян се открива в ръцете им после!
Колко ли пъти пред храма, додето над жертвени бици
жрецът мълвеше оброци и лееше чистото вино
между рогата, не мряха те пред смъртоносния удар?
Почнах веднъж да принасям на Юпитер жертви за мене,
за синовете ми и за страната. Съвсем ненадейно

жертвата ревна страхотно, несегната тя от секира,

падна и пръсна с оскъдна кръвчица под себе си ножа.

Нездрава, вътрешността бе загубила божески личби

непогрешими — нахлула в утробата тъжната болест.

Трупове бях забелязал простреми пред светите порти.

Там пред самия олтар, за да бъде смъртта по-противна,

стяга врат някой с въжето, страха от смъртта той прогонва

пак чрез смъртта и зове сам съдбата, която е близка.

И не изнасят телата на мъртвите по обичая

както преди: не побират и портите скръбни колони,

те на земята тежат незарити или ги приема

кладата необдарени. И без страхопочит избухват

свади за клади, горят мъртъвци върху чужди огньове.

Няма кой сълзи да лее, навред неоплакани бродят

на синове и мъже духовете, на млади и стари.

Няма места за гробове, за огън дървото не стига.“

МИРМИДОНЦИТЕ

Смазан от водовъртежа на страшното бедствие, викнах:

„Юпитер, ако не лъже слухът, че в любовна прегръдка

някога ти си държал дъщерята на Азоп Егина

и се не срамиш, велики, да бъдеш зован мой родител,

моите хора върни, ако не, зарови и мен в гроба!“

Този час благоприятна поличба той прати — гърма си.

Рекох: „Приемам, и нека това е за мене щастлива

личба за твоята воля. Вестта за залог възприемам.“

Рядък дъб с клони, широко разперени, близо растеше,

беше на Юпитер свят, от додонското семе покълнал.

Мравки, на плод събирайки, съгледахме там върволица

дълга. На малки уста те пренасяха бреме огромно

из равномерна пътечка по пукнатина на кората.

Гледам им броя, дивя се, възкликвам: „О, милостен татко,

толкова граждани дай ми, стените си пак да изпълня.“

Тръпне грамадният дъб, зашумяват разклатени клони

без лъх на вятър. Обзе ме уплаха, от страх потреперих

и ми настръхна косата. Земята, дървото целувах,

без да призная на себе си аз, че лелея надежда,

все пак надявах се тайно, в сърцето подхранвах копнежа.

Пада нощта и сънят ме, от мъките морен, оборва.

Същият дъб се явява отново насъне пред мене

с толкова клони, по клоните с същия брой животинки.

Точно по същия начин дъбът, затреперил, изръсва
върху поляната долу рояка от зърноносачки.
Те неочаквано раснат и все по-големи изглеждат,
и от земята се вдигат, застават с туловища прави.
Чезне из мършавината големият брой на краката
и чернотата и скоро приемат човешкия образ.
Щом се събуждам, пустосвам наяве съня и се жаля,
че от небесните помощ не иде. Но в този миг слушам:
пълни палата гълчава, личат гласове на човеци,
скоро нечувани тука. Помислих, че още сънувам,
но Теламон се изправи на прага задъхан и викна:
„Татко, ще видиш тук нещо над всяка надежда и вяра,
бързо излез!“ Аз излизам и виждам мъжете — каквито
бе ми се сторило всъне, че виждам, такива ги гледам,
в същия строй подредени. Те идат и царя поздравят.
Аз изпълнявам обета пред Юпитер и разпределям
новия род по града и по обезлюдените ниви
и наспроти произхода наричам ги аз мирмидонци.
Тяхната външност познаваш. Предишните нрави запазват
още и днес. Пестеливо е племето и работливо,
в мъките яко, готово да пази каквото добие.
Те за война ще те следват еднакви по дух и години,
щом като Евърът, който щастливо дотук те доведе
(именно Евър го беше довел), на Южняк се превърне.

ЦЕФАЛ И ПРОКРИДА

След като с тези и други беседи запълнили бяха
дългия ден, посветиха на пиршество здрачевината,
а на покоя нощта. При лъчите на златното слънце
(още сковаваше Евър обратния ход на платната)
ей на Палант синовете спохождат Цефал, като по-стар,
и със Цефал на Палант синовете отиват при царя.
Още владетелят беше обзет от дълбоката дрямка
и затова върху прага ги Фок, Еакидът, посрещна,
че Теламон ведно с брат си набираха рат за войната.
Води в разкошната зала във вътрешността на палата
Фок кекропийските внуци и заедно с тях сам присяда.
Копие той забелязва в ръката на внука Еолов
от непознато дърво и накрая с острило от злато.
След като по-напред Фок за това-онова поговори,
каза: „Увличам се аз, като страстен ловец, по гората,
но от кои лесове си отсякъл дървото, което
стискаш в ръка, се запитвам отдавна. Да беше от ясен,
трябваше то да жълтее. А дрянът би чепове имал.
Колкото него красиво метателно копие още
аз не съм виждал с очите, макар че не зная отде е.“
И отговори един от актейските братя: „Красив е,
вярно, видът му, но има то по-удивителни свойства.
Винаги стига целта си, след хвърлей не го направлява
случаят и при стрелеца самичко се кърваво връща.“
Всичко поисква сега да узнае младежът Нереев:
как и защо, от кого е дарена безценната рядкост.

Онзи разказва каквото свенът позволява и друго,
но премълчава какво тя му струва. Потиснат от болка,
че е загубил жена си, със сълзи в очите тъй почва:
„Този доспех, на богиня потомко, ме кара да плача —
кой би повярвал? — сега и задълго, додето съдбата
моя живот продължава. Със скъпата моя съпруга
той ме погуби. Дано да не бях получавал такъв дар!
Беше Прокрида сестра на онази Орития, дето
бе похитена — навярно си чувал ти нейното име.
Двете по хубост и нрав да сравниш, за похитата беше
тя по-достойната. С мен Ерехтей съчета я, баща й,
с мен любовта съчета я. Щастлив аз се смятах, щастлив бях.
Щях да съм още сега, но не го боговете желали.
Още на втория месец след брачния обред, когато
мятах ловджийските мрежи за сури елени рогати,
утром, прогонила мрака, шафраненобагра Аврора
чак от върха на Химет, зеленеещ се вечно, ме вижда
и похищава насила. За моите искрени думи
нека не ми се тя сърди! С лицето си розово дивна,
властва над междините на зрака и на мрачевата,
храни се само с нектарни води. Но обичах Прокрида,
носех Прокрида в сърцето, Прокрида ми бе на устата,
все за обета свещен и за първата връзка говорех,
за любовта и правата на ложе, което оставих.
Не изтърпя, разгневи се богинята: «Неблагодарник,
стига въздиша, задръж си Прокрида! Но бъдното зная —
ще се разкайваш за брака.» И гневно ме прати при нея.
Пътем за къщи обмислям какво ми богинята каза
и ме обхваща страхът, да не е нарушила Прокрида
брачния дълг и закони. При нейната младост и прелест

беше това допустимо, при нрава й — недопустимо.
Но бях далече, но тази, отдето се връщах, бе пример
на провинена, но ние, щом любим, от всичко боим се.
И тъй реших с дарове — от които по-късно пострадах —
да проверя верността й. Страхът ми подклажда Аврора.
Тя ми променя лицето (това аз, изглежда, усетих).
Вмъквам се неузнаваем в Атина, града на Палада,
влизам в дома си. Там улики не забелязвам. Долавям
знак целомъдрен — страха за похитата на господаря.
С хиляди хитрости аз се добирам до Ерехтида.
Смаях се, щом я видях, и забравих почти да поставям
на изпития верността й, насмалко щях да си призная
всичко пред нея и както би следвало, да я целуна.
Тъжна бе тя, но в тъгата не можеше друга да бъде
прелестна колкото нея. В копнение силно гореше
по похитения свой мъж. О Фоке, ти сам преценявай
колко красива бе тази, която скръбта тъй красеше!
Що да разказвам? Та колко ми опита тя отклонява
в невинността си и колко втори: «Едного аз обичам,
за едного, той, където да е, ще си пазя сърцето!»
Кой със здрав разум не би бил доволен от тази проверка
на верността? Недоволен съм аз и към своята мъка
се устремявам — за нощ й предлагам богата награда,
увеличавам дара си, най-после я разколебавам,
и, за беда прелъстител, извиквам: «Любовник лъжлив съм,
аз съм, невернице, твоят съпруг, на греха ти свидетел.»
Тя не отвърна, но само, потънала в срам, занемяла,
от недобрия съпруг из коварния праг се измъкна.
И от омраза към мене, презряла рода на мъжете,

из планината заброди, отдадена там на Диана.

Щом като тя ме напусна, главата ми пламна от огън,

още по-буен. За прошка се молех, признавах, че сбърках

и че и мене самия могли към подобна постъпка

дарите да съблазнят, ако дари такива получа.

След като вече признах, тя, за прежния срам възмездена,

върна се пак и сговорно ми сладки години отдаде.

Сякаш е малък подарък самата тя, дава ми още

същото куче, което й нейната Цинтия дала

някога с думите: «То ще преваря по бягане всички.»

Дава ми заедно с него и копие (ето в дланта си

аз го държа).“

ТЕВМЕСКАТА ЛИСИЦА

За съдбата на втория дар ти ме питаш?
Слушай тогава: За чудо и приказ е странната случка.
Припевът, който не беше от по-раншен ум разгадаван,
вече Лаяд отгада, и лежеше в дълбоката бездна
тази възвестница тъмна, забравила смътните думи.
(Явно, свещена Темида наказва такива постъпки!)
Над аонийската Тива след всичко връхлита и нова
напаст: мнозина селяци ведно със стадата добитък
стават храна на звера. От съседната област младежи,
ние дойдохме и мрежи широки разстлахме в полята.
Но той със скокове леки прескачаше мрежите бързо
и преминаваше тъй над високите ленени клопки.
Пускат по него копои, но от преследвачите бяга
и не по-бавен от птица от хайката той се изплъзва.
Всички в един глас ме молят за Лелап, за моето куче.
Тъй се зовеше дарът ми. То вече насилва синджира
и се опитва с уста да отмахне врътва от врата си.
Още едва го отвързах, и вече не знаехме де е.
Още бе пясъкът топъл в следите на кучите стъпки,
и от очи се изгуби. От него ни копие беше
по-бързо, нито клъбцето, запращано с ремък на прашка,
нито тръстичката лека, която гортински лък мята.
Имаше хълм сред полето със слабо издигнато било.
И аз се качвам, оттам наблюдавам невиждана гонка.
Ето зверът е захапан, изглежда, след миг се изплъзва
пак от устата на песа, не бяга направо, но в зигзаг

тази хитруша, излъгва устата на своя гоняч и
в кръг се върти, да не може врагът да се метне на нея.
Следва той плътно звера, на бяг равен, и ха да го стигне,
все го не стига и прави във въздуха скокове празни.
Своето копие в помощ потърсвам. Додето с десница
аз го притеглям и пръсти към ремъка вече нагласям,
поглед за малко откъсвам. Щом дигам отново очите,
насред полето — о, чудо! — съглеждам два образа в мрамор,
сякаш единият бяга, а сякаш го другият гони.
Сигур да бъдат и двата в борбата си непобедими,
някакъв бог е желал, ако някакъв бог им помагал.
Толкова, и замълча. „А туй копие в що е виновно?“ — пита го Фок. И за тази вина му Цефал заразказва:
„С нашите радости, Фоке, започват и нашите мъки.
Първо за тях ще разкажа. На драго сърце, Еакиде,
спомням щастливото време, когато в самото начало
бяхме щастливи съпруг и съпруга, тъй както се следва.
Грижа съвместна и обич взаимна ни свързваше двама.
С Юпитер брак тя не би предпочела пред моята обич,
друга не би ме пленила, дори и самата Венера
долу да слезе. В еднаква любов ни горяха сърцата.
Рано, щом слънцето първен златеше билата планински,
търсех редовно горите за лов с радостта на младежа
без съпровод от слуги, от коне и от душещи псета
и не обичах да нося със себе си възляни мрежи.
Само туй копие вземах. Щом бъдеше сита ръката
от поваления дивеч, потърсвах прохлада и сенки,
и долини, от които да лъха милувният повей.

Повея нежен аз търсех тогава по знойното пладне,
повея жадно очаквах, да бъде отрада в труда ми.
Повей (добре съм запомнил), дойди! — аз обичах да пея. —
Радвай ме и изпълни ми гърдите с желаната свежест,
и потуши като друг път пожара, от който изгарям.“
Тук съм добавял навярно (така пожелала съдбата)
повече думи гальовни. „О, моя велика наслада —
сигурно аз съм възкликвал, — отмора и свежест ми носиш,
с тебе обикнах горите, местата самотни. Да можех
винаги аз на устата да сещам лъха на дъха ти!“
Някой наблизо, когато дочул заблудено словата
с двойния смисъл, помислил, че повеят, който тъй често
виках, е име на нимфа, че нимфата аз съм обикнал.
Тозчас спохожда Прокрида нелепият изобличител
на светотатството мнимо и чутото той й подшепва.
Ах, лековерна любов! От внезапната мъка обзета,
както научих, тя рухва. Едва се съвзела отново,
клетница тя се зове, от съдбата си онеправдана,
скършена вярност оплаква, терзана от пустия упрек,
тръпне от нищото, тръпне от име, лишено от тяло.
Страда нещастната, сякаш съперница истинска има.
Все пак съмнява се често, надява се тя, че се мами,
на клеветата горката не вярва, преди да я види,
и не желае вината на своя съпруг да осъди.
Следната нощ бе отстъпила пак пред лика на Аврора.

Ставам, отивам в леса, след успешния лов се излягам.

„Повей, ела! — промълвих. — След отмалата ведрост

вдъхни ми!“ —

и ненадейно — така ми се стори — дочух сред словата

някакъв вопъл. Извиках веднага: „Ела, о любима!“

След като падащи листи отново издадоха шумол,

„дивеч“ — помислих и мигом хвъркатото копие хвърлих.

Беше Прокрида, и точно в гърдите със смъртната рана.

„Горко ми!“ — виква. Познавам гласа на съпругата вярна

и начаса по гласа главоломно безумен се втурвам.

Там полумъртва я виждам, в одежда, оплискана с кърви,

своя дар (о, аз нещастник!) от раната тъкмо изтръгва.

Тялото дигам, за мен от самия мен много по-скъпо,

с мека грижовна ръка от гърдите си дрехата сдирам,

връзвам жестоката рана, потискам й кръвната струя

и със смъртта си злодея мен да не напуска я моля.

Немощна тя, пред часа на смъртта се насилва за тези

няколко думи: „Сърдечно в съюза на брачното ложе

моля те и в боговете — в небесните, в моите долу,

и ако нещо заслужих за теб, в любовта ми, която,

за гибелта ми причина, сега пред смъртта продължава,

не позволявай на Повей да легне на моето ложе.“

Рече така. Чак тогава открих и й казах, че беше

в името тя заблудена. Но що от това, че научи?

Свлича се тя и с кръвта я напускат и малкото сили.

Поглед от мен не откъсва, додето очите й гледат,
и върху мене, в устата, издъхва горката душата.
Но прояснен е ликът й, личи, че мре успокоена.
Пред просълзени разказа през сълзи героят и ето
с двата си сина Еак и с набраните войни пристига,
да ги приеме Цефал ведно с техните храбри доспехи.

ОСМА КНИГА

НИЗ И СЦИЛА

Луцифер вече пропъжда нощта и въвежда отново
ведрото утро. Затихва пак Евър, надигат се влажни
облаци. Кротък, Южнякът понася обратно по пътя
бойната рат на Еак и Цефал. И достигат щастливо
в много по-кратък срок те до желания пристан. Но Минос
в тези дни опустошава брега на лелегското племе
и си военната сила премерва над град Алкатоя,
който владееше Низ. По средата на своето теме
сред сивотата почтена той имаше бляскава къдра,
истински пурпур, тя беше залогът за власт и господство.
Шести път вече Луната изгряла издига рогове,
но се менеше все още военното щастие. Дълго
с мах колеблив на крилата Виктория сменя страните.
Бе към стените кънтящи придадена царската кула.
Някога, казват, под нея летойският бог си оставил
златната лира и още живеел звънът й в стената.
Често се качваше там дъщерята на Низ да извиква
с хвърлено камъче ситно звъна на скалата еклива
още когато бе мир. Във войната обичаше Сцила
да наблюдава оттам боевете на страшния Маворс
и от развоя на боя научила бе на князете
и имена, и лица, и доспехи, коне и кидонски
стрелници. Знаеше първо сина на Европа, водача,
повече даже от нужно. По нейното мнение Минос
беше пленителен в шлема, когато му шлемът качулест
скрива с перата главата, когато си дигнеше щита,
кой го блестеше от мед, бе прекрасен в ръцете му щитът,

колчем ръцете извие и гъвкото копие дигне,
хвали похвата му тя и с похвата му силата хвали,
или опъне широкия лък и постави на него тръстичка —
тя се кълне, че така Аполон със стрелите изстъпва,
снеме ли шлема си той от главата, лице ли оголи
и върху снежния кон, с покривалото шарено блеснал,
седне на пурпурен чул и насочи бегача разпенен,
вече загубва ума дъщерята на Низ, не владее
себе си вече, нарича щастливо туй копие, дето
стиска в ръката си той, и нарича щастливи юздите.
Порив изпитваше тя — о, да беше това позволено! —
право през вражия строй да насочи моминските стъпки,
порив изпитва да скочи отгоре в гнозийския лагер
или вратите от мед да разтвори пред своя враг, или
друго, каквото й Минос поиска. И както седеше
с поглед към белия шатър на царя диктейски, възкликна:
„Радост ли, мъка ли аз от печалната битка изпитвам,
още не зная! Скърбя, че е враг на любящата Минос,
но без войната нима бих узнала, че той съществува!
С мене заложница той би могъл да привърши войната
и за залог за мира, и за спътница мене да вземе.
Ако, царю най-прекрасен, която е тебе родила,
е като тебе, тя с право у бог е любов разгорила!
Триж бих била аз щастлива, да можех по въздух крилата
да прелетя и да кацна сред стана на царя гнозийски,
своята жар да разкрия, да питам какво би поискал
той за прикя — но дано крепостта на града да не иска.
По-скоро нека пропадне желаното ложе, отколко
да го получа с измяна, макар че е често изгодно

от милостив победител да бъдат надвити мнозина.
Сигурно води пък бран справедлива: убили сина му.
Прави го правото силен, с оръжие правото търси.
Вярвам, ще паднем. Тогава какво за града ни остава?
Но пък защо да разтвори вратите на нашата крепост
не любовта ни, а Марс? По-добре без забава, убийства,
без да пролее кръвта си, победата той да спечели.
Няма и аз да треперя, че може безумец в гърдите,
Миносе, да те рани. Кой е толкова жестокосърден,
да запокити нарочно суровото копие в тебе?
Ето, решена съм твърдо на него ведно с мен за зестра
нашия град да додам и така да завърша войната.
Ала желание само не стига! На входа бди стража,
ключа на портата татко държи. Аз от него единствен
клета боя се. Единствен на пътя ми той се изпречва.
Сирота чрез боговете да бях! Но за себе си всеки
сам си е бог. Малодушни молби отразява Фортуна.
Друга жена, от подобна страст възпламенена, отдавна
щеше спокойно да махне преградите пред любовта си.
Но пък защо да е друга по-храбра? През меч и през огън
бих се решила да мина. Но огънят нужен не ми е,
нито и мечът, косата на моя баща ми е нужна.
Тя е за мене по-скъпа от злато. Тоз пурпурен кичур
те ме направи щастлива и властна над своята воля.“
Докато тъй си говори, настъпи нощта — подхранвачка
на страст любовна, и с мрака укрепваше нейната смелост.

Първият отдих настъпи, душите, от дневните грижи
морни, потънаха в дрямка. В покоя на татко си влиза
тя крадешком и — о, дело позорно! — лишава баща си
от съдбоносния кичур. Безчестната плячка отнела,
бързо отнася трофея, навън от вратата изскача,
през враговете тя стига — заслугата вдъхва куража! —
до властелина и него, учуден, така заговаря:
„Обич ми делото вдъхна. На Низа съм царската щерка,
Сцила съм аз и предавам ти моите дом и родина,
друга награда не искам, освен теб. Залогът за обич —
кичура пурпурен — ето, вземи го и, вярвай ми, с него
аз ти поднасям главата на татко.“ С престъпна десница
тя му поднесе дара. Но подаръка Минос отказа
и поразен от вида на нечутото дело, отвърна:
„О ти, позор на века ни, дано боговете те махнат
от своя свят и дано и земя, и море те отблъснат.
Сигурно няма аз да позволя да докосне тоз изрод
Крит, моя свят, що бе люлка на Юпитер, на младенеца.“
Минос завърши, наложи правдивият властник закони
на победения враг, повели да развържат въжата
и да подкарат гребците в медта обкованите чълни.
След като Сцила видя, че те, спуснати, плават в морето
и че не бе наградена от вожда за злостното дело,
след безполезни молби преминава към неукротим гняв,
лудо, коси разпиляла, простряла ръцете, извиква:
„Що изоставяш жената, която ти помощ донесе,

о, предпочетен пред родна земя, пред баща предпочетен?

Бягаш ти коравосърд, на когото победа поднесох
аз чрез вина и заслуга! Не те ли затрогна дарът ми,
с моята обич отдаден, това, че възложих на тебе
всичките мои мечти? Изоставена, де да отида?
В родния град? Той лежи победен. Да речем, че остана.

Нямам с измяната достъп до него. Пред взора на татко? —

Него поднесох на тебе. В града ни виновника мразят,
примерът плаши съседа, оставам аз осиротяла.
Мога единствено в Крит да потърся подслон и закрила!

Щом и оттам ти безчувствен ме пъдиш и щом ме напускаш,

майка не ти е Европа, а негостолюбната Сирта
или арменска тигрица, Харибда, що шиба Южнякът,
нито от Юпитер бил си роден, ни била прелъстена
майка ти с бичия образ: лъжа е за твоя род митът.
Истински бесен бик бил, непочувствувал страст към юница,

който те раждал. Въздай ми възмездие, татко мой Низе,

вие, стени, що предадох, ликувайте над горестта ми!

Аз я заслужих, признавам, достойна съм за гибелта си,

но да ме някой от тези затрие, които обидих
неблагочестна! Защо, победил чрез вината ми само,
ти я преследваш? Престъпна е тя за баща и родина,
но е заслуга пред тебе. За теб е достойна съпруга
блудната, дето с дървото подмами свирепия бик и
плод безобразен зачена в утроба. Дали ще достигне
моята жалба слуха ти? Или ветрове ще отвеят,
неблагодарнико, както и кораба, празните думи?
Ясно е вече защо Пазифая пред теб предпочете

бика. Ти още по-груб и безчувствен си бил и от него.

Клетата аз! Той нарежда да бързат. Шуми под греблата

в пяна морето. Пред взора му чезнем и аз, и брегът ми.

Що ще постигнеш? Напразно заслугата ти ми забравяш —

въпреки теб ще те следвам, прегърнала вития кораб,

ще полетя през морето.“ Изрече и скочи в вълните.

Стигна до кораба тя — любовта я направи безстрашна,

и на гнозийския кил прилепи се ненавистен спътник.

Щом я съгледа бащата — във въздуха вече висеше,

беше на морски орел червеникав току-що превърнат, —

спусна се той да разкъса с извития клюн дъщеря си.

Корабът тя изостави в уплаха. Когато да падне,

лекият лъх я подхвана, талазите да не докосва,

пяната ръсва пера — преобърната в птица, зове се

цирис и името тя от косата подрязана носи.

ЛАБИРИНТЪТ

Минос изпълва оброка. На Юпитер в жертва принася
сто бика, след като стига отново куретския остров,
и украсява отвътре палата с военната плячка.
Ала срамът на дома му растеше и стана известна
грозната майчина страст от двоякия уроден образ.
Минос реши да премахне петното на своето ложе
и да го скрие в постройка с преплетени входове, мрачна.
Майсторът Дедал, прочул се с изящното свое изкуство,
сторва строежа. Мотае той знаците и с лъкатушни
ходове разнообразни въвежда окото в заблуда.
Както фригийски Меандър играе с вълните си бистри —
плъзга се той ту напред, ту назад, колебае се вечно,
тича насреща си сам, наблюдава вълните отсреща,
или към извора свърне, или към морето открито
погне несигурни струи, — тъй Дедал изпълва с измами
ходници неизброими, едва той самият намира
пътя към прага. Такива измами в постройката вложи.

ВЕНЕЦЪТ НА АРИАДНА

След като двойния образ от бик и младеж там затвори
и от актейска кръв бе минотавърът два пъти кърмен,
третата смяна след девет години накрай укроти го
и щом с моминската помощ достигна развито кълбото
трудната порта, която не беше друг дваж преминавал,
бързо Егидът отплава оттам с дъщерята на Минос
право към Дия и там на брега безсърдечен остави
своята спътничка. Там я откри изоставена, скръбна
Либер. Обикна я богът, утеха й даде — от нея
вечна звезда да блести: от челото отне й Венеца
и на небето го прати, лети той през лекия въздух
и при летежа минават елмазите в искри лъчащи
и се задържат на място — между Коленилия образ
и Змиеносеца горе остават във вид на корона.

ДЕДАЛ И ИКАР

Крит и безкрайния плен бе намразил в душата си Дедал.

Чезнеше той, окръжен от море, по земята си родна.

„Нека земя и море да завардва! — изгнаникът викна. —

Все пак небесната шир е свободна. През нея ще минем.

Всичко дори да владей, над ефира не властвува Минос.“

Каза тъй Дедал и с дух, устремен към изкуство незнайно,

нова природа твори. Той от птици перата събира,

малките слага напред, а към дългите къси прибавя —

сякаш израсли сами. И сиринга — овчарската свирка,

тъй постепенно расте от неравни стъбла на тръстика.

Долу споява след туй при основите с восък перата,

с нишки от лен по средата ги свързва и леко извива —

истински птичи крила! До бащата Икар пък стоеше.

Без той да знае дори, че играе със своята гибел,

тичаше с радостен смях по перцата, от вятър подети,

ту пък от жълтия восък омесваше топчета с пръсти.

Детска безгрижна игра! — но за таткото пречка неволна

беше туй в странния труд. Над творбата щом сложи

грижовно

майсторът сетна ръка, към крилата готови привърза

своето тяло и виж — в затрептелия въздух увисна!

И след това на сина си реди: „Запомни! По средата на пътя

само, Икаре, върви — че от влага крилата ще тегнат,

ниско прелиташ ли ти, а високо ги слънцето жари.

Дръж се далече оттам! Повелявам, очи не обръщай

към Воловаря, Хелика, към меча грозящ на Орион.

Пътен проправяй след мен.“ След това го съветва усърдно

как да лети и на рамо му скрепя крила непознати.

Учи го бащински тъй, но страните от сълзи овлъгват,

бащини верни ръце потреперват. Целува сина си —

сетна целувката бе — и подел се нагоре с крилата,

литва в тревога и страх той за своя другар като птица,

крехките рожби извела навън от гнездото високо.

Мами го леко напред и показва му пагубна ловкост,

сам той размахал криле, към крилете на своя син гледа.

Някой, що риба лови на брега с разлюляна тръстика,

или пастир, върху гега облегнат, орач, да отдъхне

сложил връз ралица длан, щом в ефира ги смаян съгледа,

мисли ги за богове. Вече Самос Юнонин отляво

бяха отминали те, прелетяха над Делос и Парос,

вдясно остана Лебинт и Калимна, прочута с меда си.

Почна тогава момчето на полета смел да се радва,

втурна се то без водач и в копнеж да достигне небето

път нависоко набра. Ала зноят на близкото слънце

восъка дъхав смекчи — на перата спояваща връзка.

Восъкът се разтопи. От крилата лишено, напразно

то оголели ръце, незагребващи въздух, размахва.

„Татко!“ — напусто зове. И прие го морето лазурно

в своята бездна тогаз, от момчето получила име.

Без да е вече баща, се провиква злощастен бащата:

„Где си, Икаре любим? И къде да те диря, Икаре?“

Вика: „Икаре!“ безспир. Но съгледа пера над вълните,

своята сръчност прокле и зарина той тялото в гроба.

Островът носи сега на заритя клетото име.

ПЕРДИКС

Както зариваше в гроба трупа на сина си нещастен,
зърна го яребица бърборина от тинеста вада.
Плесна с криле и така радостта си чрез песен издаде,
беше единствена птица, незнайна до тези години,
стана току-що перната за вечен твой, Дедале, укор.
Нему сестра му предаде, незнаеща бъдната участ,
да обучава сина й, дарен със способност да схваща.
Щом отпразнува момчето рожден ден дванадесет пъти,
също зъбчатата кост от гръбнака на риба изкусно
за образец то използва и с остро желязо наряза
по непрекъснат ред зъби, така изнамери триона.
Същото съедини два железни ръкава на възел,
тъй че, когато са равно един от друг отдалечени,
първата част да стои, а пък втората кръг да описва.
Дедал от завист го хвърли от святата твърд на Минерва
в бездната долу и слъга, че сам се бил плъзнал. Палада —
тя подпомага творците — в мига го подхвана, на птица
тя го превърна, с пера го във въздуха още облече.
Подвижността на ума му предишен премина в крилете,
мина в краката. Остана да носи той първото име.
Птицата все пак не вдига високо във въздуха тяло,
тя си не вие гнезда върху горни вършини и клони,
а до земята лети и в трънаци яйцата си снася,
от висини се бои, незабравила древната случка.
Вече в етнейски предели намери покой след бедите

Дедал. Оръжие дигна тогава от дружба за него
Кокал, така го избави. От жалкия данък Атина
вече бе освободена чрез славния подвиг Тезеев.
Храмове кичат богато, приканват бойкиня Минерва,
канят и Юпитер, канят и другите сили, които
тачат с оброчната кръв, с дарове и с обилни тамяни.
По градове арголийски разнесе скитална Мълвата
юначността на Тезей и народите в плодна Ахея
молеха за помощта му при всяка голяма угроза.
И Калидон с настойчива молба пожела помощта му,
ако и там Мелеагър да бе. За молбата причина
беше глиганът, слуга и мъстител на гневна Диана.

КАЛИДОНСКИЯТ ЛОВ

Казват, Ойней от годишната своя родитба принесъл
първия плод на Церера, възлял на Лией от вината
и на богинята руса Минерва — Паладино масло.
Най-напред полските сили постига желаната почит,
после и всички небесни. Но тя отминава, разказват,
само Диана. Единствен е нейният жертвеник гаснещ.
И боговете гневът овладява, „Без мъст не ще мине!
Ако ми почит откажат, отплата не ще ми откажат!“ —
викна отхвърлена тя и в нивята Ойнееви прати
мъстник глиган. Плодороден Епир не бе още откърмял
по-едри бици от него, в сикулски поля са по-малки.
В жар и кръв святкат очите, вратът му се ежи четинест,
космите щръкнали, сякаш изправени копия остри,
върху широките плешки, щом грухне хрипливо, потича
врящата пяна, на бивни индийски са зъбите равни.
Мълнии бълва из паст и горят от дъха му листата.
Ту в стъбълцето потъпква едва покълналия посев,
ту в зрелостта потрошава селяшката празна надежда
и в класовете погубва Церера. Напразно харманът
чака вещаната жътва, напразно хамбарът я чака.
Заедно с дългите гранки налягват налети гроздове,
с клонките — и плодовете на вечнолистата маслина.
И над овцете върлува. Не могат пастир, нито куче.

Нито свирепите бици да пазят стадата добитък.
Бяга изплашен народът. И само в града зад стените
смята се сигурен всеки, додето ведно с Мелеагър
отбор младежи се сбират с еднаквата воля за подвиг,
два Тиндариди близнаци, единият годен на коня,
брат му с юмрука, с тях Язон, строител на първия кораб,
и Пиритой, и Тезей — образци на щастливия сговор,
на Афарей синовете, Линкей, Тестиадите двама,
бързият Идас, Ценей, незапазил си женския образ,
дързък Левкип и Акаст, знаменитият копиеметник,
и Хипотой, и Дриант, и синът на Аминтора Феникс,
и с Акторидската двойка Филей, от Елида изпратен,
и Теламон, и Пелей — на Ахила, героя, бащата,
заедно с Ферециад, с Полай Хиантейски там бяха
още Евритион, пъргав при битка, и Хилей с Ехион,
непобедим върху кон, Панопей, нарикийският Лелег,
дивият Хипас и Нестор, все още младеж на години,
и от антична Амикла на Хипокоон синовете,
редом с Анцей Парасийски и свекърът на Пенелопа,
и Ампицид, вражалец, и Еклид, от съпругата още
незастрашен, и момата тегейска, лицейска украса.
Бляскава фибула горе захапваше нейната дреха,
носеше просто косата, прибрана във възел единствен.
Греещ от слонова кост, й висеше от лявото рамо
звънкият тул със стрелите, с левица държеше лъка си.
Беше с такива доспехи. Лицето й ти би нарекъл
с право в момиче момчешко, в момче пък момичешко с
право.
Щом я видя, начаса пожела я мъжът калидонски.
Въпреки божеска воля подхранва стаени огньове
в себе си той и: „Щастливец — възкликва — е този, когото

тя ще направи съпруг.“ Но ни време, ни срам позволяват

повече думи, зове по-великото дело на боя.

Многодървесна гора, неразреждана от вековете,

от равнината възлиза и гледа надолу полята.

Щом там дойдоха мъжете, едни от тях мрежи разтягат,

други от псетата снемат синджири, а трета част следват

ясните дири и стръвно на опасността си налитат.

Там се ниши долина, през която се свличат порои,

рукнали от дъждовете. Буят в дълбината на рова

гъвка върба, гъсталаци и влаголюбни шавари,

храсти лескови и малки тръстички под дългите цеви.

Погнат глиганът оттам, се устрелва против враговете

бесен, подобен на лъч, из раздирани облаци блеснал.

В пристъпа гътва леса, под краката му пука гората:

викват ловците, протягат със силни десници към него

копия мощни, които блестят със железни острила.

Спуска се, хрътове пръсва глиганът, застане ли някой

пред яростта му, отблъсва лаячите с удар страничен.

Най-напред копие хвърли с десница Ехион — напразно.

То не сполучи, а леко одраска стъблото на явор.

Следното, ако не беше запратено толкова силно,

можеше да се забие в гърба на животното сигур,

но надалеч отхвърча. Пагасийският Язон го прати.

„Фебе — извика на Ампикс синът, — ако аз те почитах

и те почитам, то дай да улуча целта безпогрешно.“

Колкото можеше, богът склони на молбата. Глиганът

беше ударен, но не наранен. При летежа Диана
беше развила върха му, държалото стигна без края.
Вече зверът побесня, като огнена мълния пламна.
Свитки изхвърлят очите му, пламък му ноздрите дъхат.
Както от опната прашка излита запратена топка,
щом се в стените цели или в кули, отрупани с воини,
тъй се нахвърли опасен глиганът със сигурен устрем
връз младежта и простря Пелагон и Хипалмон, заели
вдясно крилото. Прибраха телата им техни другари.
Но не успя да избегне съдбовния удар Енесим
Хипокоонов. Додето треперещ се готви да бяга,
жилите на колената, раздрани, му вече не служат.
Също пилиецът щеше преди времената троянски
зле да завърши, но той се оттласна от копие мигом,
скочи на клона на близко дърво и погледна отгоре
сигурен вече врага си, от който успя да избяга.
Гневно си зъбите точи глиганът на дънера дъбов,
с гибел грози и на свежо оръжие той доверил се,
кълката на Евритид великана разпаря със зурла.
Ала близнаците братя, не още звезди на небето —
двамата великолепни, препускащи заедно двама
върху коне с гърбове, от снега по-блестящи, — и двама
метнаха с трепетен тласък през въздуха копия остри.
Щеше да бъде ранен, но се шмугна в гъстак четинякът —
мястото беше за кон и за копие непроходимо.
Втурва се там Теламон, но увлечен в страстта за гонитба,
непредпазливо връхлита на дънер и пада. Додето
тича Пелей да го дигне, тегейската дева постави
на тетивата си бърза стрела, сви лъка, та я метна.
Ето тръстичката сегна трупа на звера, зад ухото
тя го одраска и с малко кръв космите тя почерви му.

Но от успешния изстрел не толкова тя бе щастлива,
колкото сам Мелеагър. Той първи видял бил — разказват —
и на другарите първи показал видените кърви.
„Тебе се пада — изрече — заслужено чест и награда.“
Почервеняват мъжете от срам, насърчават се виком,
дават един друг кураж, безразборно те копия хвърлят,
но суматохата пречи целта безпогрешно да случат.
Бесен проклина съдбата аркадецът с двойната брадва:
„Вижте, приятели, колко надхвърля оръжие мъжко
женския хвърлей — възкликва, — но само пред мен
отстъпете.
Нека Латония даже с оръжие да го закриля,
ще го погубя с десница и мимо самата Диана.“
Всичко това самохвалецът сам изговори надменно,
с двете ръце той надигна двуострата своя секира
и се на пръсти привдига, едва о земята опира.
Но го превари звярът, той и двата си бивна затъкна
във слабините му, дето е най-смъртоносното място.
Пада Анцей на земята, с потоци от кръв му изтичат
вън омотани червата, кръвта му облива земята.
Срещу врага Пиритой се изстъпва, синът на Иксион,
и със могъща десница ловджийското копие маха.
Вика насреща Егид: „Стой далеч! От душата ми част си,
по си ми скъп и от мен. Храбреци е възможно да бъдем
и отдалеч. На Анцея навреди безумната смелост.“
Каза и тежкия дрян със железен завършък замахна,
той го умело преметна и чакаше то да улучи,

ала отрязан от дънер шумнат клон му пътя препречи.

Копие хвърли сега Езонид. От глигана случайно
то се отплесна, удари копой, незаслужил съдбата,
по слабините, премина през тях и в земята заби се.
Хвърля Ойнид — с нееднаква сполука две копия хвърля,
първото удря в земята, в гръбнака се второто вбива.
Бързо, додето глиганът беснее и тяло извръща
в кръгове, пени се, съска, отново се в кърви облива,
близо ранителят иде и в ярост докарва врага си,
точно забива в плещите му своето копие светло.
С възклик ликуващ издават другарите своята радост,
към победителя тичат да стиснат десница с десница,
гледат гигантския звяр, на огромно пространство проточен,
и му се чудят, те още не смятат съвсем безопасно
да го докосват, но всеки оръжие топва в кръвта му.
А победителят слага крак въз смъртоносния череп
с повика: „Моята плячка вземи, нонакрийска девойко,
нека победната слава сега поделя ведно с тебе!“
И начаса й дарява той кожата откъм гръбнака
с острата четина, още главата с огромните бивни.
Радва се тя на дара, на дарителя негов се радва.
Но породената завист възбужда сред хайката ропот,
измежду тях синовете на Тестий надигат ръцете:
„Плячката, жено, върни, не отнемай дела ни — извикват
с яростен глас — и напразно не се уповавай на хубост,
а от дарителя влюбен закрила не чакай!“ Лишават
нея от дар, а пък него от правото да подарява.

Скръцва в яда си със зъби потомъкът Марсов и виква:

„Хайде узнайте сега, ограбвачи на чужди трофеи,
колко далеч от заплаха е дело!“ И злото желязо
вбива в гръдта на Плексип, не очаквал той нищо такова.

Мисли Токсей що да стори, наистина иска за брат си
да отмъсти, но съдбата на брата го плаши. Но дълго
да се размисля не му позволява героят и още
топлото копие той от роднинската кръв сгорещява.
Носеше в храма Алтея дара за сина победител,
но щом видя, че донасят студеното тяло на брат й,
тя се заудря в гърдите и с вопли на жалост напълни
родния град и смени златотканите дрехи със черни.
Но щом й стана известен убиецът, мигом забрави
всякаква скръб и от сълзи премина към страст за разплата.

СМЪРТТА НА МЕЛЕАГЪР

Пазеше тя цепеница, която, кога Тестиада
като родилка лежеше, поставиха Парките, трите,
в огъня лумнал и с палец предейки фаталната нишка,
рекоха те: „На главнята и тебе, о новородено,
даваме същото време.“ След тази изпята присъда —
Парките бяха излезли — изтръгна от жаркия огън
майката клона веднага, със струя вода загаси го.
Дълго го криеше тя в най-потайно домашно пространство,
дето запазен, младежо, той пазеше твоите години.
Вади го майката вече, нарежда да сложат куп съчки
с борина и доближава до купа враждебния огън.
Четири пъти понечва да хвърли въз пламъка клона,
четири пъти се сепва. Сестрата и майката спорят,
късат едното сърце имената на двата нагона.
Често бледнее в лицето от страх пред злодейството близко,
често горещият гняв зачервява издъно гледа й,
ту й лицето издава заплаха за нещо жестоко,
ту би могъл да повярваш, че в него се милост оглежда.
И пресуши ли плача й свирепият жар на гнева й,
сълзите рукват отново. Тъй както и корабът, който
сприята грабва, от нея насрещен го вихър поема,
двоен той натиск изпитва, залита към нея, към него,
тъй дъщерята на Тестий се бори с различните чувства —
редом тя ту укротява гнева си, ту пак го раздухва,
все пак започва сестрата над майката да надделява,
с кръв да умилостиви кръвосродните сенки решава,

в немилостта милостива. Щом пагубен огънят лумва,

виква: „Дано в тази клада кръвта и плътта ми угасне!“

И както беше с главнята съдбовна в ужасна десница,

клетата майка застана до гробната клада с молбата:

„Поглед насам обърнете, възмездни божествени сили

три Евмениди, към тази безумствена свещеножертва.

Моята мъст е злодейна. Със смърт аз смъртта

възмездявам —

ще се стовари вина въз вината и гроб въз гробове,

скръб, върху скръб наслоена, безчестния дом ще погуби!

Ощастливен да се радва Ойней на сина победител,

а да е сиротен Тестий? — Тогава скърбете и двама!

Мани на моите братя, току-що при сенките слезли,

чувствайте моята жертва еднички и скъпата жертва

възприемете — залога злощастен от мойта утроба.

Горко ми! Де се увличам? Простете на майката, братя!

Да го изпълня, отказва ръката. Смъртта за разплата

той е заслужил, признавам. Но мога ли аз да убивам?

Тъй ненаказан и тъй надживял победител да дойде,

горд от успеха си той, калидонски властител да стане,

вие пък купчини пепел лежите и ледени сенки?

Няма да бъде! Но нека погине злодеят и нека

да повлече и надежда, и царство, и власт на баща си!

Де си ти, майчина обич? Къде си, родителска грижа,

де сте, неволи, които през месеци десет понасях?

О, да бе още отроче угаснал ти в първия огън,
лесно понесла го бих! Ти живееше от милостта ми.
С твоя вина ще умреш — за делата награда. Живота
дваж ти дарявах — кога те родих и кога ти главнята
дръпнах. Върни ми го днес или с братята ти закопай ме.
Искам, но сили ми липсват. Какво да направя? Ту виждам
цялата сеч нечестива и братята в кървави рани,
ту ми сърцето ломи състрадание, майчина обич.
Клетата аз! Зла победа, но, братя, все пак победете,
ако след тази утеха, която ви дам, и самата
аз ви последвам.“ Изрекла това, с треперяща десница
хвърля, извърнала поглед, главнята сред смъртния пламък.
Или застена главнята, или пък се стори, че стене,
щом като пламна, обзета от недружелюбния огън.
А Мелеагър, далече оттам, без да знае, изгаря
в същия пламък, усеща как съхне от огън неведом
вътрешността му и храбро надвива ужасните мъки.
Само скърби, че ще падне от гибел безславна, безкръвна,
и облажава Анцей, че от своите рани загина.
Старият татко, сестрите любящи и братята вика
с вопли из гаснещи устни и своята мила съпруга,
може би майка си също. Със зноя и мъката расне,
но те отново отслабват и заедно гаснат и двете,
и постепенно минава дъхът му в подвижния въздух,
и постепенно покрива жарта белезникава пепел.

МЕЛЕАГРИДИТЕ

Ляга висок Калидон. Скръб събаря и млади, и стари,
стене и знатен, и прост. На брега на Евен в гръд се бъхтят
майките от Калидон — те тъжат и си скубят косите.
Върху главата си сипе и върху лице състарено
пепел бащата, прострян на земята, той старост проклина.
Майката — тя се наказа сама. Осъзнала ръката
грозното дело, затъкна желязото в своето тяло.
Сто благозвучни езика дори да получех от бога
и прорицателен ум, та и цял Хеликон, аз не можех
да изразя със слова жалостта на сестрите нещастни.
Те хубостта пренебрегват, по гръд синини си нанасят,
докато още е читав трупът, го затоплят и топлят,
него самия целуват, целуват и смъртния одър.
Но като изпепеля, пепелта към гърдите притискат,
просват тела върху гроба, прегръщат надгробния камък
с името, там издълбано, и сълзи над името ронят.
Най-после, задоволена от злото в рода на Партаон,
но пощадила снахата на знатна Алкмена и Горга,
всажда Диана пера по телата им и перушина
и по плещите прикачва им дълги крила за летене,
с човки от рог на устата във въздуха тя ги повдига.

АХЕЛОЙ

В същото време Тезей, взел участие в общата хайка,
крачеше към крепостта Ерехтеева, на Тритонида.
Но Ахелой, придошъл, се изпречи на пътя му, спря го
и: „Знаменит Кекропиде — му рече, — под моята стряха
тук подслони се, на луди талази не се уповавай.
Носят те яки греди и търкалят с могъществен бобот
скални отломъци тежки. Видях как ведно със стадата
влачат крайбрежни високи загради, от своята сила
нямаха биците полза, конете от пъргавината.
Много тела на младежи при снегопадеж в планината
този порой потопява в кипежа на водовъртежа.
По е добре да отдъхнеш, додето потокът се върне
в своя предел и руслото поеме снишено вълните.“
Кимна синът на Егей: „Ще приема — му той отговори —
твоя подслон и съвет, Ахелое.“ Така и постъпи.
Влиза той в атрий, иззидан от шуплеста пемза и туфи
негладки. Бе овлажняла земята от мъхове меки,
редом сглобен бе таванът от охлюви и раковини,
От светлината две трети Хиперион вече отмери
и се възлегнаха там и Тезей, и другарите редом —
тук на Иксион синът Пиритой, там трезенският херос
Лелег, над челото вече с коса, на места посивяла.
Удостоява и други с еднаквото гостоприемство
речният бог акарнански, доволен от своя могъщ гост.

Ей босоноги наяди веднага поставиха маси
и ги отрупаха с гозби. Когато гощавката мина,
вино разляха в елмази. И мощният херос попита,
взор устремил към морето, пред него лежащо: „Кое е
мястото ей там (посочи го с пръста) и как се нарича
оня там остров, кажи ми, макар че един не изглежда.“

ЕХИНАДИТЕ

Рече потокът: „Не е единична земята в морето, острови пет там лежат. Отдалече пространството мами.

Слушай сега и недей се чуди на гнева на Диана. Всичките бяха наяди. Веднъж те за жертва заклаха десет юнеца, зоваха над тях божества на полето, без да се сетят за мен, и поведоха празнични танци. Аз придойдох пълноводен, какъвто съм някога бивал, и необуздан еднакво в гнева и вълните потекох, къртих гори от горите, изтръгвах поля от полята и до морето довлякох местата и техните нимфи, докато спомнят за мене. Нарязват вълните, и мои, и на морето, на толкова части земята едничка, колкото острова виждаш, и те се зоват Ехинади.“

ПЕРИМЕЛА

Както и сам забелязваш, ей в далечината се вдига
остров — любимецът мой. Перимела зове го морякът.
В нимфата влюбен безумно, лиших я от невинността й.
Но Хиподам се разсърди и гневно захвърли баща й
тялото на дъщеря си от стръмна скала в дълбината.
Аз я поех от вълните. „Носителю ти на тризъбец —
рекох, — владетелю втори в света — на вълните игриви,
о, помогни й, че тя по гнева на баща си потъва.
Място, Нептуне, й дай или място сама да си бъде.
Още преди да завърша, обхваща й лекото тяло
нова земя и променя се тялото в тежкия остров.“

ФИЛЕМОН И БАВКИДА

Речният бог замълча. Любопитната случка покърти
всички. Едничък синът на Иксион, презрял боговете,
както бе с дързостна мисъл, осмя доверчивите: „Басня
ти, Ахелое, разказваш и премного мощни представяш
тези небесни, щом мислиш, че лик и отнемат, и дават.“
Всички, изпаднали в ужас, отхвърлиха дръзките думи.
Лелег, героят, съзрял по години и разум, от всички
пръв заговори: Мощта на небето не знае предели,
тя е велика. Рекат ли небесните нещо, то става.
Чуй, да не се колебаеш. Растат по Фригийското бърдо
дъб и до него липа, защитени от скромна ограда.
Мястото сам съм видял. Към полята на Пелопс ме прати
нявга Питей — преди време над тях е царувал баща му.
Има наблизо там блато — земя обитаема нявга,
днес по водите му плуват гмурците и блатни кокошки.
Юпитер в образ на смъртен дошъл и с баща си дошъл бе
Атлантиад жезлоносец, от себе си махнал крилата.
Хлопаха двама за отдих и място на хиляди къщи,
хлопнаха хиляди порти. Прие ги единствена къща —
ниска, покрита със слама и блатна тръстика. Но в нея
благочестивата бабка Бавкида ведно с Филемона,

своя връстник, от младежки години се свързали бяха,

старост дочакаха там, облекчаваха там нищетата —

нея не криеха те и търпяха я двамата мирно.

За господар, за слуга ли запиташ, едно бе и също.

Цялата къща са двама, нареждат те, те изпълняват.

Стигнали скромната хижа, небесните жители скоро

влязоха вътре, главите привели през ниска вратичка.

Старецът сложи седалка, покани да седнат за отдих.

Груба покривка на нея побърза да сложи Бавкида,
гребна от топлата пепел в огнището, после раздуха
огъня, вчерашен, с листи и суха кора го подсили
и със старешкия дъх го разпали, свали от тавана
борина, ситно ситнена, донесе изсъхнали съчки
и натрошени на дребно, под медно котле ги постави.
После обряза листата на зелка, която съпругът
бра от поена леха, откачи тя с двузъбата вила
свинска опушена плешка, на черна греда закачена,
пазена дълго там горе, и рязна от нея парченце.
И наситнява го тя, и във вряща вода го потапя.

В същото време развличат те с приказки своите гости,

после изтупват дюшека от меката блатна тръстика,

сложен отгоре на одър с подставка от върбови стволи,

и го покриват с покривка, която се случваше само

в празници те да постилат. Но беше тя проста, протрита

тъкан, подходна съвсем за легло от върба. Боговете

скоро възлегнаха там. Треперяща Бавкида, в престилка,

масичка слага, но беше единият крак нееднакъв.

След като с чиреп го тя изравни и премахна наклона,
тъй изравнената маса избърса с разлистена мента.
Слагат двуцветни маслини — плода на девица Минерва,
есенес късани дренки, лежали в мътилка от вино,
репички, мляко, сгъстено в извара, салата маруля,
още яйца, върху пепел нежарка обръщани леко,
всичко в съсъди от глина, поставят на масата още
кратер, от също сребро цизелиран, и букови чаши,
по кухината отвътре намазани с пласт от жълт восък.
И не след дълго предлага огнището топлите гозби,
скоро поднасят и вино, наистина неотлежало,
то се измества за малко встрани, за да дойде десертът.
Има там орехи, има сушени фурми и смокини,
ябълки сочни, побрани в разлати панерки, и сливи,
има и гроздове, брани от пурпурни лозови гранки,
бляскава медена пита лежеше в средата пред ясни
гостоприемни лица и не лоша, не леностна воля.
Двамата виждат тогава, че колчем съдът се опразни,
от само себе си с вино отново се пълни догоре.
Тръпнат, от чудото те поразени, издигат ръцете
и Филемон, и Бавкида в уплаха подземат молитва,
молят за прошка, задето поднесли оскъдна трапеза.
Хранеха гъска едничка, пазачка на скромната хижа.
Нея обрекоха в жертва на своите гости небесни.
С бързи криле, изморява тя изнемощелите старци,
дълго от тях се изплъзва и най-после — вижте — дотичва
до боговете. Клането на птицата те забраниха.
Рекоха: „Да, богове сме и нашата мъст ще получат
всички безбожни съседи. А вие сте удостоени
да се спасите от злото. Но само дома напуснете,
следвайте нашите стъпки и по стръмнините планински

с нас поемете!“ И двама приемат съвета. Подпрени
върху тояжки, се силят да лазят по дългата урва.
Вече на хвърлей стрела от планинския връх отстояха.
Поглед обръщат назад и съглеждат: заляло е блато
цялата местност, едничка останала тяхната хижа.
Докато те се дивят и оплакват съседската участ,
тяхната къщичка стара, дори и за двамата тясна,
се преобръща на храм, на колони подпорите стават,
покривът, някога сламен, се жлътва и грейва от злато,
дверите блясват дълбани с длето, а земята
е в мрамор.
Кротко им казва тогава синът на Сатурна: „Кажете,
старче почтен, за почтения мъж о достойна съпруго,
що ви желае сърцето.“ Съветва се малко с Бавкида
и извести Филемон на безсмъртните общата воля:
„Нека ви станем жреци и да бдим над светините ваши.
След като ние в живота живяхме сговор ни години,
нека един и същ час да ни грабне, та аз да не видя
гроба на мойта жена, нито тя да ме в гроб закопава.“
Тяхната воля се сбъдва. Додето живяха, те бяха
стражи на храма. Когато, сломени от дълги години,
пред стъпалата свещени веднъж си разказваха случки
из местността, Филемон забеляза внезапно Бавкида
и Филемона, старика, Бавкида видя как шумнее.
Вече, когато по двете лица се развиха върхари,
докато беше възможно, разменяха поздрав: „Прощавай,
скъпа съпруго“, „Прощавай, съпруже“, и скоро устата
листи закриха. Показва и днеска тинийският жител

стволове два съгранични, от двете тела произлезли. Тази история слушах от старци, съвсем не измамни (няма защо да ме мамят). Самият видях на клонака вити венци окачени. Аз нови възложих и рекох:
„Бог е любимият богу, почитан е, който почита.“

ПРОТЕЙ

Свърши така. Разказвачът и разказът трогнаха всички,
първо Тезей. Той поиска да чуе и други легенди
за боговете. Подпря си на лакът главата потокът
на Калидон и започна: „Но някои само един път
образ променят, храбрецо, и в тази обнова застиват.
Някои повече форми приемат. От тях си, Протее,
жителю ти на морето, което опасва земята.
Ту се покажеш младеж, ту веднага на лъв се превърнеш,
или си бесен глиган, или дракон — от допир до тебе
всеки се плаши, или като бик те показват рогата.
Често ти можеш да бъдеш дърво, а нерядко и камък,
ти подражаваш понявга вида на водата прозрачна,
бил си река, бил си огън понявга, врагът на вълните.“

ЕРИЗИХТОН

Щерката на Еризихтон, съпругата на Автолика,
имаше същата сила. Баща й, презрял боговете,
никога върху олтари не жареше дъхави жертви.
Той със секира — разказват — увредил леса на Церера
и със желязото сам осквернил светостта на гората.
Там с многодетно стъбло се издигаше дъб необхватен —
цяла дъбрава. В средата дървото опасваха ленти,
паметни плочи, венци — за могъщо оброчество знаци.
Често под него дриади извиваха празнични танци,
често, преплели ръце, обикаляха ствола в редица.
Триж по пет лакътя беше обхватният кръг на дървото,
всичките други дървета в гората стояха под него,
както тревата растеше под всяко от тези дървета.
Ала синът на Триопас не щя да запази дървото,
той повели на слугите да тътнат свещения дъб, а
щом забеляза, че те не започват, сам грабна секира
от едного, та изрече безсрамникът тази закана:
„Даже да беше самата богиня и нейна любимка,
пак ще докосне дъбът със зеленото върше земята!“
Викна той, но докато със секирата косо замахна,
в тръпка въздъхна дълбоко дъбът, посветен на Део, и
почнаха общо листата и жълъдът да побеляват
и бледнината обхвана далече прострените клони.
Щом светотатна ръката отвори на дънера рана,
ето че кръв от кората строшена потече не инак,
а като струята кръв на грамадния бик, пред олтара

в жертва пронизан, когато шурти от раздраната шия.

Всички изтръпнаха в страх, осмели се един между всички

жестокостта му да спира, да пречи на страшната брадва.

Веждите свъсил, крещи тесалиецът: „За милостта ти

ето награда!“, от ствола към него секирата свръща
и му отсича главата, и пак по дървото заудря.
Чу се из вътрешността на дървото такава прокоба:
„Тук съм под дънера аз, на Церера най-вярната нимфа.

За нечестивото дело очаквай отплата — утеха

за гибелта ми, това пред смъртта си сега ти вещая.“

Оня упорствува в злото си дело, накрая разклаща
с удари неизброими и гътва с въжето дървото.
Падна дъбът и затисна стъблата на много дървета.
Всички дриади в тъга пред бедата, и горска, и своя,
всички сестри пред Церера пристъпват във черни одежди

скръбни и молят от нея възмездие за Еризихтон.
И хубавица Церера с главата си кима съгласна —
тежките ниви разтърсва с богатите техни сеитби, —

ето скроява му казън тъй жалка, доколкото този
жалък престъпник заслужва с делата си някаква жалост —
да го разкъсва Гладът. И понеже самата не бива
да приближава до него (Гладът и Церера не могат
да се събират, не дава съдбата), повиква планинска
нимфа и тъй заговаря на селската ореада:

ГЛАДЪТ

„Има в далечните скитски предели сковано в лед място,
тъжно и неродовито, без плод, без дърво е земята.
Леностна Мразовина обитава там, Бледност и Трепет,
мършав Гладът. Той, предай, да насели утробата скверна
на светотатния мъж, да не сеща насита от нищо,
в съревнование той да надвива на моите сили.
Да се не плашиш от пътя далечен, вземи колесника
с моя впряг змейски и пускай юздите му във висината!“
Даде на нифмата впряга. През въздуха тя прелетя и
слезе на скитска земя. Върху зъбера на планината
(там я наричат Кавказ) облекчи от ярема змиите
и забеляза целта си — Гладът на поле каменисто
скубеше с нокти и зъби нарядко прорасла тревица.
Беше с четинести косми, със хлътнали взори и бледен,
с плесен по сивите бърни, с нечиста ръжда по гръкляна,
кожата груба — през нея прозираше вътрешността му,
сухите кости стърчаха из хълбок, пропаднал надолу,
вместо корем празнината коремна се виждаше само,
сякаш гръдта му виси на гръбначния стълб. Отличава
ставите мършавината, а кривулът на колената
гледа навън. Прекалено издут му е глезенът сякаш.
Щом го видя отдалеч (не посмя да отиде наблизо),
тя съобщава какво му заръчва богиня Церера.
Скоро, макар отдалеч и макар долетяла току-що,

както поне й се стори, усети Глада и подкара
змейския впряг, и по въздуха тя към Хемония литна.
Заповедта на Церера, макар че към нейната воля
беше враждебен, Гладът изпълнява, през въздуха стига
с вятъра той до палата и в спалнята влиза направо,
дето, потънал в съня си, лежеше мъжът светотатен —
беше по нощната доба, — и с двете ръце го прегръща,
вдъхва се в него, в гръкляна, в гърдите, в устата се
вдъхва,
чувство на глад предизвиква той в празните негови жили.
Свършил заръката вече, напуща земята богата,
в пустия дом се завръща, в полята, с които бе свикнал.
Все още с меките свои криле Еризихтона гали
кроткият сън. Той насъне за ястия вече жадува.
Челюсти трака напусто, един о друг зъбите точи,
с въображаемо блюдо измъчва отучено гърло
и вместо гозба напразно преглъща летливия въздух.
Щом се разсява сънят му, беснее страстта за ядиво
с власт върху жадната глътка и вътрешността му гореща.
Иска веднага каквото поднася морето, земята,
въздухът, даже на пълна трапеза от глад се оплаква,
в пиршество пиршества търси. Не стига му явно, което
цели градища насища, което народа насища.
Колкото повече тъпче търбуха си, повече иска.
Както морето поема от всички предели реките
и се не сити с водите, но пие реки отдалече,
както и хищният огън — той нивга храна не отказва,
много дървета изгаря и колкото повече гълта,

толкова повече търси, от многото по-лаком става,
тъй Еризихтон безбожен налапва една подир друга
гозба, все нова желае и всяка храна е причина
друга да търси, яде, но стомахът му вечно е празен.

МНЕСТРА

Вече гладът намали, намали му стомашната бездна
бащин имот и наследство, но ненамален му остана
страшният глад. Не угасва му неутолимата жажда
в гърлото. И щом изгълта той цялото свое богатство,
щерка му само остана, която друг татко заслужва.
И обеднял, я продава. Отказва тя робството знатна
и от брега към вълните издига ръце за молитва:
„От господаря ми ти ме спаси, та нали си получил
платата — моето девство!“ (Нептун бе й девството грабнал.)
Чу той зова й, макар господарят да беше я зърнал
скоро едва, промени я — лицето й мъжко направи,
сложи й дрехи, каквито рибарите носят при улов.
Щом я съгледа, запита стопанинът: „О въдичарю,
който с нищожна примамка прикриваш висящата кука —
тъй да е тихо морето и рибата тъй доверчива,
твоята въдица тя да не види, додето се хване, —
де е жената с коси разпилени, облечена скромно,
тук на брега преди малко стоеше (стоеше, видях я,
ето тук). А се не виждат следите й по-надалече.“
Сети тя, че милостта на Нептун й помага, и рече
на запитвача, доволна, че нея за нея запитва:
„Който да си, о, прощавай. Не свалях очи от морето,
в дълбочината загледан, бях вдаден всецяло в труда си.
Бога ми, вярвай, кълна се пред морската сила, която
нека ми дава сполука. Освен мен на този бряг никой,
нито мъж, нито жена, не е стъпвал от много отдавна.“

И господарят, повярвал, извръща по пясъка стъпки
и си отива подведен. Тя прежния вид получава.
Щом забеляза бащата, че тялото тя си превръща,
щерка си вече на този и онзи продава, а Мнестра,
ту като птица, ту крава, сърна, ту кобила, офейква
и на баща си така лакомията задоволява.
Но като грозната напаст му всички запаси изчерпа
и го подбуди към жажда жестока за нова прехрана,
почна със собствени зъби месата си сам да разръфва,
тялото да си смалява нещастникът, за да се храни.
Що да разказвам за други? Променям и аз сам вида си.
Само че броят, младежо, на моите форми е малък.
Ту съм, какъвто ме виждаш сега, ту пълзя като дракон,
ту като стаден водач получавам в рогата си сила,
стига да имам рога. Виж, сега ми защитата липсва
над половината чело. Въздишка последва речта му.

ДЕВЕТА КНИГА

РОГЪТ НА ИЗОБИЛИЕТО

Пита героят нептунов защо божеството въздъхва,
що му е скършен рогът, на което отвръща потокът
на Калидон, увенчал си безредните власи с тръстика:
„Тъжна е твоята просба. Та кой победен ще поиска
да си припомня за боя? Но нека поредом разкажа:
По-славна беше борбата, по-малък срамът ми, че паднах —
немалко аз се теша, че съм имал такъв победител.
Името на Деянира е стигнало сигурно вече
твоя слух. Някога беше тя първа по хубост девойка,
беше завидна надежда на многото влюбени в нея.
Заедно с тях у дома на желания тъст аз отидох
и му предложих: «За зет ме вземи, на Партаона сине!»
Същото рече Алкид. Пред нас двама отстъпиха всички.
Юпитер той им обрича за свекър, честта си от трудни
подвизи, още каквото изстрадал по мащина воля.
Аз пък: «Позорно е бог да отстъпва на смъртен —
възкликнах
(още не беше той бог). — Тук стои пред теб цар на вълните,
дето през твоето царство текат в лъкатушна гонитба.
Зет ще ти бъде не кой да е гост от чужбински предели —
аз съм тъдявашен жител, съставка от твоята област.
Но да не би да вреди, че не съм от царица Юнона
ден и нощ гонен и мъки натрапни за казън не зная?

Перчиш се, сине Алкменин, че бил си на Юпитер чадо,
но ако мним твой родител не е, той е прелюбодеец.
Дириш баща от позора на своята майка. Избирай:
или е Юпитер мним твой баща, или в срам си заченат.»
Докато аз му говорех, ме гледаше, веждите смръщил,
с мъка успяваше той да сдържи яростта си кипяща,
но ми това възрази: «Не с езика, с юмрука си служа.
Нека те в боя надвия, пък ти ме надвивай с речта си!»
Хвърли се освирепял. Да отстъпя след смелите думи
беше ми срамно. Отхвърлих от рамо зелената дреха,
плещи изнесох широко напред за защита, изпружих
свити пестници пред гръд и застанах готов за борбата.
С шепа загреба той пясък и с пясъка той ме посипа,
но на свой ред пожълтя и самият от жълтия пясък.
Ту за врата ме лови, ту лови за бедрата лъщящи
или ме дебне, но гледа от всички страни да връхлита.
Той без успех ме напада, аз от тежестта си удържам,
както скала, о която се бият с могъществен бобот
в пристъп вълните: стои си тя, от тежестта защитена.
Малко се дръпваме двама, отново се хвърляме в боя
и се държим на земята, решени сме да не отстъпим.
Крак о крак двама опряхме, аз цялата гръд си накланям,
пръсти о пръсти притискам и чело о чело облягам.
Гледал съм, тъй се нападат един други яките бици,
всеки за себе си иска наградата — първата крава
в цялата паша. Стадата ги гледат и недоумяват
кой, победил, ще получи господство над тази държава.

Триж се опита Алкид да отхвърли гръдта ми опряна,

но все напразно. Едва на четвъртия път той отблъсна

моя напор и когато успя да си дръпне ръцете,

с мощен юмрук ме халоса — самата си истина казвам —

и повали ме, и просна теглото си той на гърба ми.

Ако ми вярваш — не търся аз слава сега чрез лъжливи

думи, — помислил си бях, че връз мен планина се стоваря.

С мъка измъкнах ръце, от които шуртеше потта ми,

с мъка си освободих от гърдите коравата примка.

Дишам едва, той напира, не дава ми да се съвзема

и за врата ме залавя. Тогава едва колената

аз о земята притиснах, в устата си пясък налапах.

По-слаб от него по сила, прибягвам до моята дарба

и преобърнат на дълга змия, от мъжа се изплъзвам.

След като на колелета аз тяло извих по земята

и като диво засъсках, разцепен език заразклатих,

на хитрината ми с насмех отвърна героят тиринтски:

«Да укротявам змиища е моето люлчино дело,

ако и други змии да си ти, Ахелой, побеждавал.

Все пак каква част, един змей, си ти от Лернейската

хидра?

Тя се плодеше от рани. Не можеше да й отрежеш

нито една от стоте й глави — ще те казън последва,

с двойния прираст веднага ще стане по-силен вратът й.

Този звяр с клони — змии, подир сеч подновявани с двойни,

и след щетите растящ, укротих и плених, укротил го.

Що ще излезе от тебе, превърнат на дракон привиден,

който във временен образ тук чуждо оръжие дрънкаш?»

Каза и сякаш с окови ми шията най-горе стегна

с пръсти. Спрях в гърлото дъх — като с клещи сподавено

беше,

с мъка успях да изтръгна от пръстите своята шия.

И след това, като паднах, остана ми третият образ —

образ на див бик, и аз продължих като бик да се боря.

Но той от лява страна ми притиска подбрадника с длани.

Да се измъкна опитвам, а той ме сподиря, в земята

вбива рогата ми твърди и цял ме на пясъка просва.

Само това ли? Прекършва ми якия рог, задържал го

с немилостива десница, и челото той загрозява.

Но с плодове и с ухайни цветя го наядите пълнят

и освещават, в Рога на обилие той се превръща.“

Свърши потокът и нимфа, препасана както Диана —

беше от нейната свита, — с коси на вълни по плещите,

влиза и в същия рог благодатен със себе си носи

цялата есен — плода и насладата в края на пира.

Ето зори и при първия лъч, озарил върховете,

тръгват младежите вече, не чакат реките да стихнат

и потекат по корита спокойно, напълно водите

пак да улегнат. И скрива дълбоко във водовъртежа

грубо лице Ахелой и главата обезобразена.

НЕС

Все пак една бе бедата — да бъде лишен от украса,
иначе нищо му няма. Той може да крие щетата
с върбови клонки над чело или със венци от тръстика.
Тебе, див Несе, страстта ти по същата тази девойка
вече погуби. В гърба те прониза крилата стрелата.
Тръгнал със своята млада невеста към бащина стряха
Херкулес беше достигнал Евен и вълните му бързи.
По-пълноводен и бурен бе станал, от зимни порои
с чести вртопи потокът бе всичките бродове свлякъл.
Няма за себе си страх, за жена си се грижи героят.
А здравенякът Нес иде, той плитковините познава,
и му предлага: „За тази, Алкиде, е грижата моя
за през потока, а ти го преплувай със собствени сили.“
И поверява на Нес аониецът Калидонида.
Тя пребледнява, трепери от страх пред реката и Неса.
Скоро, кога му натегна колчанът и лъвската кожа
(бе през реката прехвърлил извития лък с боздугана),
рече героят: „Нагазил веднъж, ще надвия реката!“
И се не бави, не търси къде е водата най-тиха,
и се отказва, не иска да плува по кротки талази.
Но щом достигна брега и подигна лъка си прехвърлен,
чу той зова на жена си и викна на Нес, осмелил се
собствеността му да граби: „Къде те повежда, безумни,
празната вяра в краката? На тебе говоря, ей, Несе

двойнотелесен! Но чуй: не посягай на собствеността ми!

Ако боязън от мен те не спира, дано те предпази

от забранената страст колелото ми бащино вечно.

Но ти не ще ми убегнеш, макар че те носят копита.

С удар, не с крак ще те стигна.“ И сетните думи последва

действие: прати стрела, тя в бега му прониза гърба му

и закривено, изскочи желязото откъм гърдите.

Беше изтръгнато то, но от двата отвора избликват

черните кърви със смеси от слуз на лернейска отрова.

Нес я поема и: „Няма аз неотмъстен да загина“ —

казва и своята дреха, попила горещите кърви,

на похитената дава уж дар за любовна магия.

СМЪРТТА И АПОТЕОЗЪТ НА ХЕРКУЛЕС

Време измина. Делата на Херкулес, на великана,
стигнаха целия свят и наситиха мащина ревност.
На Ехалийската битка героят ще носи в Ценеум
жертва, на Юпитер свята, но стига до теб, Деянира,
разговорлива Мълвата, която изкарва лъжата
правда, от малък зародиш чрез свои измислици расне,
че залетял по Иола потомъкът Амфитрионов.
Клетата влюбена вярва, вестта за измяна я хвърля
в ужас, на сълзите тя се отдава, но воплите скоро
нейната мъка разсейват. „Защо пък да плача — се сепва, —
че да ликува онази разблудна над тези ми сълзи?
Но тя ще дойде и трябва, додето е все пак възможно,
докато ложето още е мое, все нещо да сторя.
Да се тъжа? Да мълча? В Калидон ли да ида, или пък
тук да остана? Оттук да се махна или да се браня?
Да, бих могла, Мелеагре, щом помня, че твоя сестра съм,
подвиг да свърша, на който способна е само жената,
в чест обругана: в скръбта да погубя съперница нагла.“
Бродят й мислите в разни посоки. Накрай тя избира
нему да прати с кръвта напоената дреха на Неса,
за да събуди страстта охладняла, и дава на Лихас,
който не знае какво тя му дава, и тя, без да знае,
клета, скръбта си предава и с ласкави думи го моли
да предаде той дара на мъжа й. Незнаещ, героят
слага на своите плещи яда на Лернейската хидра.
Сипеше с думи молебни тамян върху пламъка лумнал,

лееше той из патера над мраморен жертвеник вино.
Сгря се отровната сила, от пламъка освободена,
и се разля по снагата на Херкулес тя нашироко.
Колкото може, привично той стона си храбро потисна,
но щом бедата надви над търпежа, отблъсна олтара
и с виковете си почна да пълни гористата Ета.
Този час почва да къса одеждата, криеща гибел,
дето я къса, дере му тя кожата и — гнусотия! —
или виси мимо всяко усилие да се изскубне,
или оголва месото раздрано с огромните кости.
А и самата му кръв от отровния яд ври и съска,
както желязото жежко, в студена вода потопено.
Само това ли? Разяжда утробата алчният пламък,
синкава пот му се стича от тялото, жилите пукат,
нагорещени от зноя, от вътрешна гной се втечнява
костният мозък. Той дига ръце към небето и вика:
„На гибелта ми сега, Сатурнийке, се ти наслаждавай,
о, наслади се, жестока, и гледай отгоре бедата,
диво сърце насити! Ако враг състрадание буди —
явно е — враг съм за тебе, — вземи ми веднага душата,
опротивяла с теглата и само за мъки родена.
Дар ще ми бъде смъртта, но на мащеха по той подхожда.
Аз бях наистина, който премахнах Бузирис, опръскал
със чуждестранна кръв храма, ограбих от майчина сила
тоз юначага Антей, не ме стресна пастирът иберски
с трите тела, нито, Цербере, ти под троякото тяло!
Вие, ръце, не превихте ли яките бичи рогове,
вас споменава Елида, вълните стимфалски ви славят

и Партенийският лес! Сам чрез вашата сила отвлякох
пояса с чудната кован от златото на Термодон и
ябълки, пазени зорко от дракона с вечните взори!
Не устояха ми нито кентаврите, нито глиганът —
злото в аркадския край, — не помогна на хидрата никак,
че подир удар нараства и мощ удвоена добива.
Да, и конете на трака съм виждал — те бяха гоени
с кърви човешки — над ясли, с разкъсани трупове пълни.
Щом ги видях, ги отхвърлих — сразих и коне, и стопанин!
В тази прегръдка лежеше сподавен звярът на Немея,
тук на врата си небето държах. Умори се Юнона
да ми нарежда жестока, не се уморих да й служа.
Но ме напада зло ново, не мога аз да го отблъсна
ни със стрели, ни със сили. Дълбоко ми в дроба блуждае
стръвен пожар, той оттам пропълзява по цялото тяло.
А Еврисгей си живее. И все още хората вярват
на богове!“ — възклицава той и през високата Ета
тръгва жестоко ранен като бика, понесъл в гърба си
копие, вбито дълбоко — а вече стрелецът избягал.
Често ще видиш, че вопли издава, че нерядко тръпне,
често отново се мъчи той цялата дреха да смъкне,
стволи по пътя си тръшка, гневи се и на планините
или простира ръце към небето на своя родител.

ЛИХАС

Ето съглежда и Лихас: под скален навес той трепери
сгушен. И рече героят, изпаднал от болката в ярост:
„Ти ли ми, Лихас, донесе подаръка, кой го убива.
Ти ли ще бъдеш виновник за моята смърт?“ А той тръпне
и побледнял от уплаха, слова извинителни шушне.
Шушне, опитва с ръце коленете му той да обвие,
но го Алкидът улавя, три-четири пъти завърта
и от метателен уред по-мощно в Евбейски талази
го запокитва. Доде той лети, затвърдява в ефира,
както, разказват, дъждът от студения вятър твърдее,
става на сняг, а когато снежинките дълго се вият,
снежният пух се затяга, слой се на тънки градушки,
тъй и той през празнотата запратен от яките мищци
и от страх обезкървен, без каквато и влага останал,
в твърда скала се превръща — разказва дълбоката древност.
Още и днес от Евбейско море се надига подмолът
из дълбината и пази следи от човешкия образ.
Сякаш е жив той, бои се морякът да стъпя на него,
Лихас подмола зове. — А ти, рождо на Юпитер славна,
след като гътват дървета, по върлата Ета израсли,
и ги за клада кладат, на сина на Пеант поверяваш
тула обхватен, лъка и стрелите, които ще видят
според съдбата повторно троянското царство. Подмушва

факела той и додето стръвнишкият огън
припламва,
ти на дървата отгоре простираш немейската кожа
и се излягаш на нея, възлагаш врат на боздугана
не другояче, а сякаш възлягаш на пиршество пищно
с накит венци на главата пред пълните с вино
стакани.
Огънят буйно буеше на всички страни и пращеше
и към безгрижното тяло и своя презрител пълзеше,
но боговете изтръпват за земния освободител.
Юпитер, син на Сатурн, забелязва това и доволен,
реч изговаря: „За мен, богове на небето, е радост
вашият страх спотаен. От сърце съм ви аз
благодарен,
че съм зован властелин и баща на народ не без памет
и че е сигурен моят потомък под вашата грижа.
Ако и да се дължи на делата му необичайни,
пак съм ви аз задължен. Ала верни сърца не мъчете
с празна боязън. И тези огньове недейте презира —
който е всичко надвил, ще възмогне и пламъка, който
гледате. Само частта му от майка ще сети
Вулкана,
мощния. Що е от мене получил, е вечно, на смърт е
неподатливо, съвсем не е то укротимо от пламък.
Него, след земните мъки, в чертозите на небесата
аз ще приема и вярвам, че моето дело ще бъде
радостно за боговете. А някой посрещне ли с ропот
Херкулес в божия вид недоволен от тази награда,
все пак, неволно макар, за делата му той ще го
слави.“
И боговете склониха. Жената на царя — видяха —
не тъй сърдито изслуша на Юпитер другите думи,
но се навъси накрая, защото я намекът сегна.
В този час Мулцибер грабна каквото от пламъка
беше
опустошимо. Не може на Херкулес старият образ
да се познае и нищо в лика си от своята майка

той не запазва, а само следите на Юпитер пази.
Както и нова аспида, изхлузила старата кожа,
живо се вие, расте и блести с подновената броня,
тъй и когато съблече тиринтецът смъртното тяло,
с по-благородната част все по-бодър и снажен изглежда,
почит внушава и страх с величавото свое достойнство.
Него отвлича оттам на четворка всемощен бащата
и през кълбото на облак извежда на звездни простори.

ГАЛАНТИДА

Сети товара Атлант. Евристей пък, синът на Стенела,
не овладява гнева, към бащата омразата дива
над синовете пренася. Тревожна от дългите грижи,
има Алкмена от Аргос за старчески жалби Иола,
да й разказва делата на своя син, знайни по цял свят,
и да изплаква пред нея скръбта си. Иола приел бе
Хилус в легло и сърце — туй по воля на Херкулес
беше, —
нейното лоно изпълнил със знатен зачатък. Пред нея
почна Алкмена: „На теб да помогне поне божеството,
срокът ти да съкрати, щом след време съзряла отправиш
зов към Илития. Тя на родилките плахи помага,
но по Юнонина воля от мен склонността си отвърна.
Щом се задаваше вече рожденият ден на героя
Херкулес — слънцето беше в десети знак на зодиака, —
моето тяло натегна и бремето носено беше
толкова тежко — по него личеше бащата на кълна
Юпитер, — по-дълго вече не можеше да се понасят
болките — още и днеска, додето говоря, ме хваща
ледена треска и част е от воплите този ми спомен.
Дни непрекъснати седем и толкова нощи се мъчих
и най-накрай отмаляла издигнах ръце към небето
и призовах с вик Луцина и с нея еднаквите Никси.
Вярно, притече се тя, но подкупена, беше решила
да ми главата дари на Юнона, врагуваща с мене.
Стонът ми чула едва, пред вратата на двора приседна

и колената кръстоса — въз дясното лявото сложи,
пръстите плътно преплете един в друг, така да попречи
на рождеството. Магесни слова шепнешком тя промълвя
и рождеството, започнало вече, магията спира.
Аз се надигам и хуля напразно, загубила разум,
Юпитер неблагодарен, проклинам живота си клета —
твърдия камък да трогна. Свещени оброци за мене
шепнат кадмейските майки и смелост ми в болките вдъхват.
Близо стоеше робиня от незнатен род — Галантида,
с руси коси, отзивчива и пъргава в своята служба,
моя любимка. Тя вижда, че несправедлива Юнона
нещо замисля, додеже през вратата излиза и влиза,
гледа: седи край олтара богинята, сключила пръсти,
сложила въз коленете ръце, и веднага извиква:
«Странниче, хай поздрави господарката. Блянът си вече
стигна Алкмена от Аргос, родилката освободи се.»
Скача, отпуска ръцете богинята на рождествата
слисана, падат звената и раждам аз освободена.
Че божество надхитрила — мълвят, — Галантида се
смяла.
Но при смеха я залавя богинята в гняв за косите
и по земята повлича, рече ли снага да надигне,
тя я потиска и в предни крака й ръцете превръща.
Прежната чевръстина й остава. Цвета си не губи
тя на гърба. Променила е само предишния образ.
Щом е с устата лъжлива помогнала тя на родилка,
ражда с устата и както преди посещава дома ни.“

ДРИОПА

Свърши тя и натъжена за старата своя робиня,
охна. Но тъй се обърна снаха й към нея в скръбта й:
„Ти се разчувствува, майко, че взела нов образ жената
чужда на вашата кръв. Но какво ли ще е да разкажа
чудната сестрина участ, макар че и сълзи, и горест
пречат на моите думи? Единствена беше на майка —
аз съм от друга родена. В Ехалия беше Дриопа
първа по своята хубост, но беше веднъж я насилил
този бог, който простира властта си над Делфи и Делос.
Ала Андремон я взе, за щастлив той минаваше в брака.
Езеро има наблизо, брегът му възлиза несетно —
истински бряг на море, окръжават го миртови храсти.
Слезе до него Дриопа, незнаеща своята орис.
Повече да негодуваш, венци тя ще носи на нимфи.
В скута държеше дете, ненавършило още година,
беше й бремето сладко, и с топло го мляко доеше.
Ненадалеч от вълните, с цвета на тирийския пурпур
водолюбивият лотос цъфтеше за плод изобилен.
Почна Дриопа да къса оттам цветове за забава
на младенеца. Поисках и аз да бера като нея —
бях до сестра си наблизо. Но гледам, че кървави капки
от цветовете се стичат и клонките в тръпки се тръскат.
Знайно било, чак сега го разказват небрежни селяци:
нимфа Лотида при бяг от страстта на Приап си там скрила

преобразеното тяло, запазило нейното име.
Но на сестра ми то бе неизвестно. Тя в уплах се дръпна,
нимфите да изостави, които бе вече почела.
Пуснаха корен краката. При опита да ги измъкне
тялото само отгоре помръдна, расте му отдолу
мека кора, слабините тя цели полека обхваща.
Щом се видя, се опита с ръка да си скубе косите —
шепата шума напълни, главата й листи покриха.
А младенецът Амфис (той от дядо си Еврит туй име
беше получил) разбра, че гърдата на майка му вече
закоравява — бозае, но млечният извор пресеква.
Аз наблюдавах отблизо жестоката случка, но, сестро,
да ти помогна, не бе ми по сили. Доколкото можех,
гледах с прегръдка да спирам и ствола пълзящ, и клонака
и — да призная — желах под кората сама да се свия.
Ето Андремон, мъжа й, след него нещастен бащата,
двамата търсят Дриопа. Додето те търсят Дриопа,
лотоса аз им посочих. Целуват стъблото му топло,
хвърлят се те пред дървото, в самия му корен се вкопчват.
Само лик, скъпа ми сестро, запази, а другото всичко
беше дърво. От листата, израсли из клетото тяло,
сълзи росят. И доде е възможно и дава устата
проход на нейния глас, тя във въздуха жалбата лее:
«Ако на клетите вярват, заклевам се пред боговете,
злото съвсем не заслужих. Невинна възмездие нося!
Непровинена живях. Ако лъжа, то нека изсъхнат
и ме оголят листата, отсечена с брадва да пламна.
Но поемете детето от тези ми майчини клони
и на кърмачка го дайте, под моята сянка то често
нека бозае и нека под моята сянка играе.

Щом проговори, да дойде и майка си да поздрави то
с тъжните думи: „Таи се под този ствол моята майка.“
Но да страни от блата, цветове от дърво да не къса,
нека да знае, че всеки храст крие божествено тяло.
Сбогом, съпруже, прощавай, прощавайте, сестро и татко!
Ако живей любовта ви, от рани на острия косер
и от уста на добиче ми листите вие пазете.
Щом не ме удостоява съдбата към вас да се свеждам —
вие лица протегнете, до моите устни елате,
още доде се досягат, подайте ми горе детето!
Вече гласът ми пресеква. По бялата шия се вие
гъвкото лико, погребвам се аз под зелени върхари.
Но ми от взора снемете ръце, и без вашата грижа
вече кората пълзи и ми тули светлика замиращ.»
Чезнат словата, с тях чезне устата, и още за дълго
клонките пазят топлика на преобразеното тяло.“

ИОЛАЙ

И доде чудната случка разказва Иола, додето
сълзите на дъщерята на Еврит избърсва Алкмена
с палец (сама тя ридае), събитие ново засенчва
всяка печал. На високия праг Иолай се възправя —
цяло момче с едва първия мъх, по страните покарал,
с преобразено лице, към младежки години възвърнат.
С този го дар сподоби дъщерята Юнонина Хеба —
нейният мъж я предума.

СИНОВЕТЕ НА КАЛИРОЯ

Току да положи тя клетва,
че подир него на други такъв дар не ще подарява,
клетвата осуетява Темида: „Започва се вече раздорна
битката в Тива — мълви тя — и само от Юпитер може
да се надвий Капаней. Ще са братята в раните равни,
ще се разтвори земята и своята сянка пророкът
приживе още ще види. На майка за татко синът им
ще отмъсти, наведнъж благочестен и неблагочестен,
и сполетян от бедата, лишен и от дом, и от разум,
ще го преследва ликът Евменидин и майчина сянка
чак докато му жената поиска съдбовното злато,
докато мечът фегейски прободе роднинското тяло.
Щерката на Ахелой Калироя ще проси горещо
за челядта си невръстна от мощния Юпитер зрелост.
Да не остане смъртта на мъстителя дълго безмъстна,
Юпитер ще сподоби развълнуван с дара на снаха си
и дъщерята несъща, в момци ще превърне децата.“
Щом с прорицателни устни Темида, към бъдното зряща,
рече това, боговете се впуснаха да негодуват.
Ропотът беше, защо се не удостояват и други
с този подарък. Оплаква се от възрастта на мъжа си
Палантиада. Оплаква се блага Церера, задето
вече сивеел Язион, а Мулцибер млади години
за Ерихтоний поисква, Венера е също тревожна

за бъдността: за Анхиз подмладени години желае.
Всеки бог има любимец, и шумният ропот нараства
от благосклонност, додето си Юпитер устни разтваря
и възклицава: „Към мен ако храните що-годе почит,
от що роптаете? Вярва ли някой от вас, че е мощен
да превъзмогне Съдбата? Едничка Съдбата възвърна
към младостта Иолай, от Съдбата едничка съзряват
рожбите на Калироя, а не от принуда и милост.
И над вас, и — да го вие с по-леко сърце понесете —
даже над мен е съдбата. Да можеше да я променям,
нямаше моят Еак от годините да се превива,
щеше във вечен младежки разцвет Радамант да сияе
заедно с Минос. Не е той на почит, че горката немощ
тегне над него, не може да властвува както по-рано.“
Действуват силно словата на Юпитер. Всеки замлъква,
след като вижда как грохват от старост Еак, Радамант и
Минос. Додето той беше в разцвета на своята сила,
всяваше страх и самото му име сред мощни народи,
а се страхува сега от Милет, от сина на Дейона,
който е горд от младежката мощ и от Феб — от баща си.
Вярваше Минос, че той му властта застрашава, и все пак
нямаше сам смелостта от родината да го изгони.
Но доброволно избягваш, Милете, и с бързия кораб
пориш вълните егейски и върху азийската суша
дигаш стени, оттогава зовани по своя строител.

БИБЛИДА

Докато следваше там лъкатушния бряг на баща си,
който — Меандър, насреща си често тече, Цианея,
щерка му, лична по хубост, Милете, те срещна и скоро
двама близнаци — Библида и Каун — роди тя от тебе.
Дава Библида урок да обичат девойките чинно.
Пламна Библида по брат си, потомъка на Аполона:
не както брата сестрата го люби и не както трябва.
Не осъзна отначало огньовете, лумнали в нея,
тя не помисли за грях, че си братът обсипва с целувки
или че шията тя му обвива с ръцете си често.
Дълго измамвана беше от мнимото чувство на нежност.
Но любовта из ден в ден надделява. Да види тя брата,
иде нагиздена, силно желай да изглежда красива
и забележи ли друга красавица, тя й завижда.
Но не е още наясно пред себе си. Щение още
огънят не предизвиква, но вътре страстта й клокочи.
Брата зове господар, обръщение родствено мрази
и предпочита да бъде зована „Библидо“, не „сестро“.
Будна, — все още не смее нечисти надежди да храни
в жарко сърце, но кога се отпусне в спокойната дрямка,
често любимия вижда и сякаш в прегръдка се слива
с него, и поруменява, макар от съня упоена.
Чезне сънят й. Тя дълго немее и пак, и пак търси

сънния образ, накрай с колебливо сърце произнася:

„Горко ми! Що означава сънят ми в нощта безсловесна?

Щом го не чакам наяве, защо се тогава присъня?

Но е наистина хубав дори за враждебните взори

и ми се нрави, аз можех, мой брат да не бе, да го любя.

Беше достоен за мен. Но за жалост рождена сестра съм.

Щом пък наяве не бих се решила на нищо подобно,

нека се често възвръща това ми видение сънно!

Няма свидетел в съня, ала има мираж на блаженство.

Нежна Венеро и с майка си нежна крилат Купидоне,

о, каква радост изпитах, каква осезаема страст и

как си в леглото лежах отмаляла до костния мозък!

Как ми е споменът сладък, макар от тъй кратка наслада!

Беше стремглава нощта, завистлива към нашия почин.

О, ако можех с промяна на името с теб да се слея,

Кауне, щях да се аз назовавам снаха на баща ти,

Кауне, щеше да бъдеш наричан ти зет на баща ми!

Да отредяха небесни съвместно да имаме всичко,

но без предците! Защо ти не беше от мене по-знатен?

Аз, ненагледни, не зная коя ще направиш ти майка,

но пък за мене, за жалост на същи родители рожба,

нищо, освен брат ще бъдеш. Дели ни, което ни свързва.

Но туй видение що означава за мене? Какво пък

сънища значат? Но все пак не значат ли сънища нещо?

О богове! Боговете — те могат сестри да залюбват.

Ето Сатурн — за съпруга вземал Опс, сестра си рождена,

Тетия взел Океан, олимпийският властник — Юнона.
Имат божествен закон. Но защо по небесното право
земните нрави отмервам и чужди съюзи опитвам?
Или греховния огън в сърцето си аз ще сподавя,
или, не мога ли, нека загина и нека да легна
мъртва на одър и нека там мъртвата брат ми целува!
Но се изисква да стигнем съгласие двамата — може
то да се нрави на мене, за него да бъде престъпно.
А на Еол синовете от сестрино ложе не бягат!
Но откъде аз ги зная, защо ги за пример аз вземам?
Де ме той влачи? Далече от мене, нечисти огньове!
Нека си братът сестрата обича по ред и прилика.
Но ако беше той първи възпламнал от обич по мене,
може би щях към безумния аз да съм по-милостива?
Бива ли, щом не съм щяла копнежа му да пренебрегна,
аз да го моля? И как да говоря? И как да призная?
Нуди страстта, ще успея! Скове ли свенът ми езика,
може потайно писмо да разкрие стаения огън.“
Тъй тя реши и надви мисълта колебание всяко,
та се привдига встрани и на левия лакът опряна:
„Нека сам види — мълви, — ще призная безумната обич!
Горко ми! Де се понасям? Кой огън ми жари душата?“
И с треперяща ръка да чертае обмислени думи,
в дясната хваща калема, а в лявата гладкия восък.
Тъкмо започне, и спира, чертае, и восък проклина,
пише и трие, променя, отхвърля, приема писмото,
редом го взема и хвърля, и хвърля, и взема отново.
Що тя желае, не знае. Това, що току-що решава,
не одобрява. В лице смелостта със свена й се бори.
Вече написва „сестра“, но решава „сестра“ да изтрие
и върху новия восък такива слова издълбава:

„Влюбена поздрав ти праща, която, освен ведно с тебе,

няма да бъде щастлива. Срамувам се да се разкрия

и ако питаш що искам: безименна бих аз желала

да те постигна и в мене да видиш Библида, когато

мога да бъда спокойна, че моят копнеж ще се сбъдне.

Че съм ранена в сърцето, ти можеше лесно да видиш

по слабостта, по цвета, по лицето, по влажните взори

и по въздишки, които изтръгвам без явна причина,

и по прегръдките чести, по тези целувки, които,

може би ти забелязваш, съвсем на сестра не подхождат.

Но и самата, макар и в сърцето си с тежката рана,

ако и с жарко безумство в гърдите си, всичко опитах —

знаят това боговете, — накрай да се аз излекувам,

дълго се съпротивявах горка на стрелите могъщи

на Купидона. По-силно аз страдах, отколкото вярваш,

че би понесла девойка. Надвита съм, ето признавам,

и съм принудена плахо да моля за твоята помощ.

Влюбена, можеш единствен ти да ме спасиш и погубиш.

Ето избирай. Не враг те замолва, а тази, която

близо до тебе стои и желае да бъде до тебе

още по-близо и с теб да се свърже чрез по-плътна връзка.

Старците нека си гледат закона — кое е престъпно,

що е възможно, що не, и в порядките да се придържат.

На възрастта ни Венера, богинята дръзка, прилича.

Още не знаем що може и вярваме, че е възможно

всичко — сами боговете велики ни служат за пример.

Нас нито бащина строгост, ни страх пред мълвата възпира,

нито боязън пред друго. Тогава какво ще ни плаши?

Нашата сладка измама сестрата и братът ще крием.

Имам си аз свободата със теб насаме да говоря,

явно разменяме двама прегръдки и явно целувки,

що ми е повече нужно? Смили се, страстта си признавам —

нямаше да я призная, но зноят сърцето ми тласка, —

да те не сочи над гроба ми надписът: Ти си виновен!“

Щом й ръката запълни със знаците целия восък,

сетния ред изчерта на дъската, че площ не достигна,

и подпечата вината със своята гема, с плача си

тя я накваси, защото в езика й нямаше влага.

Порученяла, извика служител от своята свита

и с нерешителна ласка: „Мой верни, предай писъмцето —

тя го замоли и после, след време, прибави: — … на брат ми.“

Докато да го даде, из ръцете изпусна писмото.

Тази поличба я сепна, но все пак го прати. Издебнал

време удобно, слугата предаде потайните думи.

Младият внук на Меандър зачете, но още несвършил,

в ужас внезапен изпаднал, захвърли дъсчиците с восък.

С мъка ръката сдържа от лицето на плахия вестник

и: „Доде можеш, проклет помагачо на страст незаконна,

бягай — му рече — далеч! Ако твоята смърт не влечеше

още и нашия срам, със живота си би ми платил ти!“

Той се измъква изплашен и гневните думи на Каун

на господарката казва. Отхвърлена ти си, Библидо,
ледена студенина ти обзема снагата, бледнееш.
Но със свестта й се върна и прежната нейна полуда
и приглушено изрече езикът й следните думи:
„Тъй ми се пада! Защо му показах така безразсъдно
своята рана? Защо запечатах словата, които
трябваше да се потулват, на восъка толкова бързо?
Трябвало с околни думи аз най-напред да разузная
как е духът му настроен. Дали е бил благоприятен
вятърът, с край на платното е трябвало да го изпитам
и след това в безопасно море да се впускам. Сега пък
на неизпитани ветри платната съм аз поверила.
Нося се право в скали, ще потъна и цял върху мене
ще връхлети океанът, платната не ще оцелеят.
Да се предпазвам от обич престъпна ми още тогава
сигурна личба подсказа: когато дъсчиците връчвах,
аз из ръце ги изпуснах и рухна ми всяка надежда.
Трябвало да променя може би и деня, и кроежа,
по-скоро само деня? Божество ме съветвало явно,
пратило сигурна личба, но аз съм била заслепена.
Лично е трябвало аз да разкрия безумната обич,
да му говоря сама, не на восъка да се осланям —
сълзите щеше, лицето на влюбена щеше да види,
повече можех да кажа, отколкото хваща дъсчица.
Можех, дори да се тегли, на шията да му се хвърля
и ако той ме отблъсне, да види, че гина пред него,
да му обгърна нозете, простряна да моля пощада!
И не успее ли само едно, бих опитала всичко,
заедно всичко да може да трогне сърцето му твърдо.
Може би имал е част от вината и моят вестител?
В час неудобен при него отишъл е, вярвам, когато
нямал свободна минута, била мисълта му заета!
Ето кое ме погуби. Той ни от тигрица е раждан,
нито сурова скала или твърдо желязо той носи
или елмази в гръдта си, ни мляко бозал от лъвица!

Въпреки всичко ще бъде надвит! Ще опитам отново,
без тегота до последно дихание аз ще упорствам.
Първо, да можех да върна постъпката, по-добре беше
да не съм почвала, второ, щом вече започнах, ще свърша.
Ако от бляна си аз се откажа, не мога самата
да излича от ума му безумната моя постъпка.
Ако престана, ще мисли, че моята воля е слаба,
повече даже — че аз чрез коварство му готвя съблазън,
или най-малко ще вярва, че мене ме тласка не богът,
който гръдта ми гнети и гори, а влечение плътско!
Най-сетне връщане няма. Ужасното вече извърших —
писах, греха пожелах: опетнена е моята воля.
Само това да извършех, не бих се зовала невинна.
Туй, що остава, е много за блян, за вина то е малко.“
Казва това и (така й се лута смутено сърцето)
за дързостта си се кае, и дръзва отново, не знае
мярка и смее нещастна да бъде отхвърляна често.
Щом като края не вижда, далеч от вина и родина
Каун побягва и нов град на чужда земя той издига.
А на Милет дъщерята — разказва мълвата — от мъка
обезумяла — раздрала одеждата тя от гръдта си
и в безразсъдството длани започнала в нея да удря.
Явно безумна издава стремежа си към страст греховна,
тъй като тя изоставя родина и дом ненавиждан
и по следите на брата, побягнал от нея, поема.
Както, Семелино чадо, теб славят в екстаза на тирса
всяко тригодие редом исмарските волни вакханки,
виеше тъй през полята просторни Библида пред взора
на бубасийски невести. Остави и тях и споходи

карите, лелеги бойки и после ликийската област.
Скоро остави и Крагос, Лимира, вълните на Ксантос,
хребета още, от който изригваше зноя Химера —
чудото с гръд и уста на лъвица, и змийска опашка.
Вече накрай лесовете, от дълга гонитба сломена,
падаш, Библидо, и стелеш коси въз коравата почва,
просната тамо, с лицето затискаш листака нападал.
Неведнъж с нежна прегръдка лелегските нимфи опитват
да я привдигнат, съветват я неведнъж как да лекува
своята страст и утеха на глухата мисъл внушават.
Няма Библида лежи и в зелените злакове впила
нокти, ридае, овлъгва тревата с потоци от сълзи.
Нимфи наяди тях в извор с несекващи струи събрали —
както предава мълвата, — какво по-добро те да сторят?
Ей като капки смола от кората със свежия нарез
и като лепкаво масло, течащо из земното лоно,
както вълната, която, доскоро скована от зима,
пак се на слънце топи подир първия дъх на Фавоний,
тъй се всълзява Библида, на Феб злополучната внучка,
и се превръща на струи, които и днес в долината
с нейното име тъжовно под тъмния дъб си ромонят.

ИФИС

Може би щеше мълвата за чудото да овладее
критските сто племена, ала Крит бе наскоро свидетел
на преживелица местна — превърна си образа Ифис.
В окрайнината на Фестос, съседен на царството Кносос,
нявга живееше Лигдус. Не беше по име известен,
бе от незнатно коляно. Богатството негово беше
не по-добро от рода му, но беше в живота и нрава
безукоризнен и честен. Той своята трудна съпруга
с тези слова посъветва, кога предстоеше да ражда:
„Двойна е моята воля: по-леко да дойде детето
и младенец да родиш, че обратният род ще ни тегне —
аз съм бедняк по съдба. Ако бъде — да пази небето —
нашата рожба момиче, противно на своята воля
ще заповядам да бъде (о, бащина милост!) убита.“
Рече съпругът така и обляха си в сълзи лицата,
който повелята дава, която повелята слуша.
Все пак неспирно обсипва с безплодни молби Телетуз
своя съпруг, да не й той надеждата ограничава,
но е решителен Лигдус. Едва тя успяваше вече
тялото да си влече, натежало от зрялото бреме,
и посред нощ насъне на Инах дъщерята застана
(или така й се стори) направо пред нейното ложе
в своята свита, с рогата си луноподобни на чело
и с класовете, които жълтееха с грейнало злато —
нейната царска украса. Там бяха лаячът Анубис
и разнобагрият Апис, там бяха светата Бубастис
и мълчаливият бог, въдворяващ мълчание с пръста.

Има и сестри, присъства Озирис — бог, винаги дирен,
и чуждоземният дракон, с упойна отрова набъкан.
Сякаш от сън се отърсва и сякаш наяве я вижда,
тъй й богинята дума: „От моите ти, Телетузо,
тежката грижа махни и нехай за речта на мъжа си.
Без двоумене, когато ти бремето махне Луцина,
що да е то, поеми го. Богиня съм помощна, помощ
молена нося. Не ще се разкайваш, че ти си почела
неблагодарна богиня.“ След този съвет си излезе.
Радостна критката става от ложето и към звездите
дига молебно невинни ръце, да се сбъдне сънят й.
Болката скоро нарасна, на бял свят плодът се показа
и се роди дъщеря, без да знае бащата. Обажда
майката, че е момче, и на чужда кърма я предава.
В тайната бе посветена единствена нейната дойка.
Свършва оброка бащата, по дядо детето нарича —
дядото казваха Ифис. Зарадва се майката силно
на двоезначното име, че никога няма да лъже.
Благочестива, лъжата остана от всеки взор скрита.
Беше с момчешка носия — с момче и с момиче детето
прилика има в лицето, прекрасно то беше за двете.
Вече навърши ти, Ифис, тринайста година, когато
за златокосата Янта те твоят родител сгодява.
Тя, дъщеря на Телест, на диктееца, беше призната
най-надарена със хубост от всички девойки на Фестос.
Бе възрастта, хубостта им еднаква, те първа наука —
на младостта им основа — от същи учители взеха
и любовта тъй докосна сърцата невинни на двама —
рана еднаква отвори, но несъща мисъл пробуди.

Янта очаква деня на обетния факел сватбарски,
вярва, че неин мъж ще стане, когото за мъж си представя,
Ифис обича, когото не се уповава да има,
тъй се разгаря страстта и гори за момиче момиче.
Сълзите сдържа едва. И си мисли: „Как всичко ще свърши —
храня любовен копнеж, неизпитван от никого още,
тъй причудлив! Боговете, щом искали да ме запазят,
трябвало да ме щадят, ако трябвало да ме погубват,
да ми дадяха поне орисия по нрав и природа!
Нито кобила кобила, ни кравата крава сподиря —
гони овцете овенът, сърната преследва елена.
Птиците тъй се сешават и тъй между всички животни
никоя самка по самка от страст не била е копняла.
Що съм дошла на света? Извратености всякакви ражда
остров Крит. Ей дъщерята на Сола по бика възпламна,
но по самеца тя самка. А по-луда моята страст е,
нека сама си призная! Могла на любовна наслада
да се надява, и пак с хитрина и под образ на крава
с бика се тя съчета, прелъстителя тъй прелъсти тя.
Да се от всички предели стечеше тук всичката ловкост,
да прилетеше с крилете си, с восък слепени, сам Дедал,
щеше ли той да помогне? Момиче, момче да ме стори
чрез чудновато изкуство? Теб би ли те, Янто, превърнал?
Що не си, Ифис, сърцето калиш и не се овладееш?
Огънят глупав безсилен махни, изтръгни от ума си!
Виж се каква си родена, не можеш се самоизмами.

По допустимото тичай, люби, както любят жените!

Пали надежда страстта, от надежда страстта се подклажда,

нея родът ни отне. От прегръдката теб не възпира

ни зоркостта на съпруг предпазлив, нито бдителна стража,

ни строг баща, на копнежа ти твоята мила откликва.

Ала не ще да я имаш. Каквото да стане, щастливец

няма да бъдеш дори с помощта на небесни и хора.

Все още никоя моя мечта не бе осуетена

и боговете, каквото можаха, ми дадоха лесно,

с моята воля е татко, самата тя, бъдният свекър,

но против мен се опълчва природата, много по-мощна,

тя ми единствена пречи. Желаният ден ето иде,

близък е факелът сватбен. И вече ще имам аз Янта,

без да се слеем в едно — ще жадуваме насред вълните.

Що приближаваш, о брачна Юноно, и ти, Хименее,

за празненството? Тук две годеници сме, липсва женихът.“

И тя потиска гласа. Не по-слабо девойката друга

в огън изгаря, зове тя да дойдеш по-скоро, Химене.

А Телетуза се плаши от туй, що онази бленува,

срокове често отлага и с болести, сънища, личби

често се тя извинява. Но всички възможни измами

вече изчерпа. И бракът отлаган сега предстоеше,

беше единствен ден само останал. И тя от главата

на дъщерята, от свойта повезките — скъпия накит,

смъква, коси разпиляла, обхваща с ръцете олтара

с повик: „Изидо, която в поля мареотски живееш

и в Паретоний, във Фарос и в Нил, в седемте му рогове,

о, помогни ни, те моля, от нашия страх избави ни!

Тебе, богиньо, веднъж аз съгледах и тези украси…

всичко — звънтящите сестри, и факли, и твоята свита,

аз възприех и в сърцето повелята аз ти закътах.

Че дъщеря ми е жива, че всякаква гибел избягнах,

то е подарък от твоя съвет. Съжали се над двете

и ни съдействувай с помощ.“ Последваха думите сълзи.

Сякаш разтресе олтара богинята — тя го разтресе —

и затрепери вратата на храма, и луноподобни

грейнаха светли рогове, издрънна звънтящият систър.

Не съвсем успокоена, но радостна все пак от знака,

майката тръгва от храма. Последва й стъпките Ифис

много по-живо от друг път. От нейния лик бледнината

чезне, набира тя сили, чертите й видимо стават

по-резки и на косите несресани мярката къса.

Повече огън издава, отколкото дева. Защото

беше жена, а сега си момче! Надарете тук храма,

смело ликувайте вече! Отдават храмовните дари

Надпис оставят за памет със следния стих единичен:

ИФИС МОМИЧЕ ОБРЕЧЕ ДАРА, НО МОМЧЕ ГО ПРИНЕСЕ.

Следният ден си разтвори просторния свят за лъчите

Ей Хименей и Венера за сватбата идат с Юнона

и съчетава се Ифис младежът със своята Янта.

ДЕСЕТА КНИГА

ОРФЕЙ И ЕВРИДИКА

Шествува бог Хименей по безкрайния въздух, наново
в плаща шафранен обвит, към киконски далечни предели,
дето гласът на певеца Орфей го тъжовно приканва.
Той прилетява дотам, но не носи тържествени химни,
радостно ведро лице и поличби за щастие бъдно.
Даже и факелът, който държеше в десница, мъждее,
пуши сълзливо и съска, от силния мах не припламва.
Изходът по-страшен бе от предвестните знаци. Когато
стъпяше с роя наяди в полето, невестата млада
падна в миг мъртва, от змийския зъб уязвена в петата.
Дълго за нея рида пред небето певецът родопски
и най-накрая реши да предума подземните сили,
одързости се до Стикс през Тенарската порта да слезе.
Мина тълпите без плът и задгробните призрачни сенки,
пред Персефона и царя на мъртвите в скръбното царство
той се яви и запя песента в съпровода на струни:
„О божества на света, обитатели на дълбината,
сетна обител за всички, които сме тленни родени!
Ако на мен разрешите притворната реч да оставя,
истина вам ще мълвя, аз не съм се тук спуснал да гледам
мрачния Тартар, не ща да овързвам на песа медузки
шията с трите глави, по които се гърчат аспиди.
Ида за свойта жена. Че настъпена с крак пепелянка

в нея вля яд и отнесе годините на младостта й.
Болката аз пожелах да възмогна, не искам да крия,
но Купидон ме надви. На земята е той всеизвестен.
Тука дали е така, се съмнявам, но сигур така е.
Ако не лъже слухът за похитата древна, вас също
е съчетал Купидон. В долината на страх и боязън,
в тез онемели поля и в безкрайната бездна кълна ви —
на Евридика съдбата скосена сплетете отново.
Всички ви принадлежим и макар с краткотрайна забава,
рано ли, късно ли, все към едничкия отдих ний крачим.
Всички насам се стремим, тук е сетната наша обител —
вие човешкия род управлявате най-дълговечно!
Ето и тя, щом съзрей в отредените нейни години,
пак ще се върне при вас. Но сега ми я дайте за малко.
Ако венчалния дар ми откаже съдбата, аз нивга
горе не ще се вестя. Ще ви радва смъртта на двамина.“
Тези слова той мълвеше с раздвижени струни за приглас.
В сълзи душите без плът се обляха. Не гонеше Тантал
чезнещи бързо води. На Иксион запря колелото.
Дроба орли не кълвяха, Белидите лакти опряха
в празните урни. А ти на скалата си седна, Сизифе.
Казват, че от песента овлажнели за пръв път страните
на Евменидите три умилени. Не връщат молбата
нито съпругата царска, ни властникът на дълбината.
Те Евридика зоват. Между скоро дошлите тя беше,
стъпяше горка едва, угнетена от змийската рана.
Заедно с нея прие уговорка героят родопски
да не поглежда назад, докато долината Авернска

той не отмине съвсем. Ще пожертвува инак дара си.

В нямо мълчание двама възкачваха стръмна пътечка,

беше тя душна, безлюдна, застлана с мъгла непрогледна.

Стигнали бяха току до междата на земното царство.

Жаден за нейния лик и тревожен от нейната слабост,

взор той към нея възви и невестата мигом изчезна.

Страстно протегнал ръце да прегърне, прегръдка да сети,

друго не сети злочест, а едничкия полъх от нея.

Дваж тя изпита смъртта, но съпруга си не укори тя.

Но за какво да го тя укорява — че той я обича?

Сетното свое „прощавай!“, едва до слуха долетяло,

тя отдалече изрече и пак в дълбината се върна.

СКРЪБТА НА ОРФЕЙ

Беше Орфей вцепенен от повторната смърт на жена си,
както виделият в уплах на Кучето трите му шии —
средната само в синджир: изоставен от ужаса беше,
щом промени същността си — щом стана му тялото камък,
или пък както Олен — той пое на жена си вината,
за да изглежда престъпен, и както злочеста Летея,
на хубостта доверена — сърцето, отдадено нявга,
каменно днес съхраняват недрата на влажната Ида.
Молеше той заридал да преплава обратно реката,
но го лодкарят възпря. Неотлъчно дни седем запуснат
все пак седя на брега, пренебрегнал дара на Церера.
Мъка и болка душевна и сълзи му бяха храната.
После, жестоко проклел безсърдечните сили на Ереб,
скри се в Родопската вис и във Хемус, що брули Горнякът.
Трети път вече Титанът завърши година, която
водните Риби затварят. Орфей продължи да отхвърля
женската обич — било, че от нея бе страдал дълбоко
или че беше се врекъл. Но много жени се стремяха
да се сближат с песнопоя, отблъснати, страдаха много.
Той племената тракийски научи към млади момчета
да отнесат любовта си и в най-ранна младост да вкусват

от краткотрайната пролет и първия цвят да откъсват.

АТИС

Имаше хълм и въз хълма равнинна площадка, която
се зеленееше само от пищна растителност злачна,
беше от сянка лишена. Едва там уседна певецът
богосъздаден, едва той докосна звънтящите струни,
сянка над мястото легна — не липсваше стволът хаонски,
ни хелиадският лес, ни дъбът със шумната корона,
ни мекостволи липи, нито бук, нито лавър безбрачен,
нито леската трошлива, за копия годният ясен,
невъзловата ела и превитият с жълъди дъб и
на веселбата дървото — чинарът, петнистият явор,
водният лотос, до него върбите крайречни, чемширът —
вечно в зеления цвят, тамариската с тънките клонки,
миртата капчеста, още калината с синкаво зърно,
също пристигна и ти, витокраки бръшляне, дойдоха
буйни лози и с лозите облечени брястове, с тях и
осени, бори, дървото, с червените ягоди тежко,
гъвките палми, с които се възнаграждава победа,
пиния, с клони отдолу подкастрени, с рошаво било,
на богомайката свята, защото под нея отърси
Атис човешкия образ и в нейния ствол вкорави се.

КИПАРИС

И Кипарисът довтаса, източил се, сякаш колона.
Вече дърво, той преди бе момчето, любимо на бога,
който раздвижва еднакво в лъка и китарата струни.
Нявга живееше снажен елен, под закрилата беше
той на картейските нимфи. С широко клонатите свои
рогове можеше сам на главата си сянка да хвърля.
Златни блестяха рогата, от облата шия по плешки
виснеше светло огърле от наниз на камък безценен.
Сребърен медальон той полюшваше леко на чело
с тъничък ремък, скрепен му от раждане още. Искряха
перли от всяко ухо върху вдлъбнатини слепоочни.
Той, от боязън лишен, от естествена плахост свободен,
ходеше по домовете, поднасяше гиздава шия
на непознати ръце да я милват до пълна насита.
Но между всички на теб, хубавецо на кейското племе,
беше най-драг, Кипарисе. Повеждаше сам ти елена
към светлоструйния извор, повеждаше в свежи ливади —
ту плетеници цветя му изплиташе ти по рогата,
ту като конник гърба на елена възсядаше весел
и го насам и натам направляваше с пурпурен повод.
Пладнешка задуха беше, от зноя на слънцето вече
вити щипците на Рака, крайбрежния жител, горяха.
Тяло простря уморено на тревната почва еленът
и от дървесната сянка задиша той хлад освежаващ.
Ала момчето неволно го с острото копие сегна
и щом видя Кипарис, че той гине от страшната рана,

сам пожела да загине. Какви ли не думи утешни
Феб му не каза! Напомни му с мярка да жали и леко.
Мимо съвета той стене и моли небесните сили
сетния дар да получи — да трае скръбта му навеки.
Ето кръвта му изтича в пороя на многото сълзи,
зеленина постепенно му цялото тяло обсяга,
над снежнобялото чело косите, доскоро висящи,
щръкват, превърнати в листи, и щом в твърдина се разшумват,
тънкият връх се заглежда нагоре в звездите небесни.
Горестен богът въздъхна и рече: „По теб ще сме скръбни,
ти ще си скръбен по други, до опечалените близък.“ —
Ето такъв лес певецът увлече. Седеше в средата
той сред огромна тълпа зверове, сред ята от пернати.
След като доста опитва по струните с палец, усети,
че мелодично звучат и в хармония се съчетават
тонове разнообразни, и почна Орфей песента си.

ГАНИМЕД

С Юпитер, музо и майко — пред Юпитер всичко
отстъпва, —
ти поведи песента ми. На Юпитер силата често
по-рано славех — възпявах с възвишена лира гиганти,
пях за флегрейски поля и за гръмове победоносни.
Днес се нуждая от по-лек напев. Ще възпявам момчета,
на боговете любимци, и още девойки, които,
възпламенени от страст незаконна, заслужиха казън.
По Ганимед, по фригийския син, на небесните царят
пламна и тъй живина се намери, в която да иска
Юпитер да се превърне. Достойна е птица едничка
нейния вид той да вземе — която отнася гърма му.
И забрази незабавно с крилете си мними ефира
да отвлече Илиад. Той сега му разлива нектара,
мимо Юнона поднася на Юпитер пълните чаши.

ХИАЦИНТ

Също и теб, Амиклиде, отнесъл би Феб на небето,
ако тъжовната орис му беше оставила време.
Все пак, доколкото може, си вечен и колчем подгони
зимата цветната пролет и водните Риби Овенът,
ти се надигнеш отново в зелени морави и цъфнеш.
Най-вече тебе обикна баща ми, останал бе Делфи,
който заема средата на целия свят, без защитник,
докато богът спохожда Еврота и неукрепена
Спарта, не иска да знае за лирата и за стрелите.
Той се забравя, готов е да носи ловджийските мрежи,
псетата води и следва младежа през непроходими
върхове и с непрестанно общуване плама си храни.
Между настъпваща нощ и изминала нощ по средата
беше Титанът, от двете еднакво далеч отстоеше.
Двамата, дрехи свалили, от сока на тлъста маслина
лъснали, почват на хвърлей на диск състезание
дружно.
Диска пръв Феб запокитва и праща високо в ефира
и с тежестта му раздира в летежа му облаци срещни.
Падна отново на твърда земя подир дълга забава
дискът. Така той показа мощта и похвата на бога.
Непредпазлив, Тенарид, от страстта към играта увлечен,
стрелна се пръв да поеме кръга, но от твърдата почва
дискът отскочи със сила нагоре и право в лицето
теб, Хиацинте, уби. Побледня не по-малко от тебе
и божеството, повдига ти тялото, рухнало вече —
ту се опитва да върне топлика, ту успокоява
тъжната рана, ту с билки душата излитаща спира.

Но не помага изкуство, бе раната неизлечима.
Както когато в градина ръката превие шибой и
лилия, в чашката с жълто езиче, и мака изправен,
вехнат внезапно цветята, отпускат глава натежала,
повече не устояват, заглеждат с венчета земята,
тъй му поляга и гасне лицето, самата му шия,
от живостта си лишена, натяга и клюмва на рамо.
„Ойбалов сине, ти падаш, изтръгнат от първата младост —
рече Феб, — виждам те аз наранен и престъпникът аз съм.
Ти си ми мъка и дело. Ще бъде десницата моя —
за гибелта ти причина — виновна в надгробния надпис.
Ала къде е вината? Нима се наричам виновен,
че съм играл? Че съм любил, вина ли това се нарича?
Само да можех живота заслужено сам или с тебе
аз да загубя! Защото съдбовен закон ни обвързва,
ти ще си винаги с мен, на душата ми и на устата.
Ще те възпявам и с песен, и с лира, задвижвана с пръсти,
в цвете превърнат, ще пазиш завинаги стона ми в надпис.
Време ще дойде, когато най-храбрият херос ще бъде
в същото цвете превърнат и в същите листи подписан.“
Докато с вярна уста Аполон бъдninата вестява,
ето изтекла кръвта на младежа, обагрила злака,
повече кръв не остава. Пониква от пурпур тирийски
по-ярко цвете и форма на лилия то получава,
само че тя е сребриста, а цветето яркочервено.
Феб — почитта бе дар негов, с това се не задоволява.
Сам на листата надписва той своята горест и АЙ АЙ —

вопълът на жалостта, върху цветето надпис остава.

Спарта не чувствува свян, че роди Хиацинта. Честта му

трае до нашите дни. Хиацинтии всяка година

по обичай на предците с достоен разкош се празнуват.

КЕРАСТИ И ПРОПЕТИЛИ

Но ако питаш сега Аматунта, богат на метали,
дали признава, че той е създал Пропетидите, сигур
ще отрече и за тия керасти, които в челата
някога бяха с два рога, които им името дават.
Тъкмо пред техните порти на Юпитер гостоприемник
беше олтарът. Злодейство! Ако пришълец би го зърнал
окървавен, начаса би помислил, че там току клали
агнета аматунтийски ведно със сукални теленца.
Не! Там заколили гост. Възмутена от грозната жертва,
блага Венера се кани полетата на Офиуса
и градовете си да изостави: „Но що са виновни
моите скъпи места, градове? Що са сторили? — пита. —
По-скоро злостният род да плати със прокуда, убийство
или пък с нещо, което стои между смърт и прокуда.
А за възмездие що по̀ подхожда от метаморфоза?“
Докато мисли какви да ги стори, тя погледа спира
върху рогата и сеща, че могат те тях да запазят.
И преобръща телата грамадни на диви бичета.
А Пропетидите гнъсни посмяха дори на Венера
да отрекат божеството. Така се простили — разказват —
поради нейния гняв и с телата си, и с хубостта си.
И щом кръвта от лицата и руменината изчезват,
стават те кремък корав при едва доловима промяна.

ПИГМАЛИОН

Пигмалион бе видял как престъпно те дните си влачат
и възмутен от пороци безчет, по природа присъщи
на мисълта на жената, живееше дълго самотен
и без съпруга, безбрачен, без дружка на своето ложе.
Между това сполучливо и с чудно изкуство изряза
слонова кост белоснежна и форма извая, която
още не виждал светът, и творбата си той заобича.
Имаше лик на същинска девойка — тя сякаш е жива
и ако нейният свян я не спира, от място ще тръгне.
Тъй засенява изкуство изкуство. Обаян, усеща
Пигмалион жар в гърдите към уподобеното тяло.
Често прокарва ръка по творбата да види дали е
слонова кост или тяло! Но кост не е вече за него.
Той я прегръща, целува, тя сякаш отвръща, той шепне,
пипа с ръка мекотата на нейното тяло, бои се
сам да не би синини да остави при натиска с пръсти.
Ту я досяга с милувка, ту дари дари, за които
всички девойки лудеят — низ бисер зърна, раковини,
пухкави птичета или цветенца от хиляди багри,
лилии, шарени топки и на Хелиадите сълзи —
капки дървесни. Дори й снагата с одежда обвива,
слага на пръстите геми, на шията дълго огърле,
кити ушите й с перли, с гирлянди гръдта й накитва.
Всичко добре й стои. Но и гола е също чаровна.
Той я полага в постеля, обагрена с охлюв сидонски,
дружка на своето ложе я той назовава, обляга
нейния врат върху мекия пух, че тя сякаш усеща.
Честувува целият Кипър свещения ден на Венера.
Гътваха с удар на брадва над свети олтари юници

със вратове белоснежни, с рогове от златна обковка.

Пушек тамянен дъхти. Към олтара пристъпя възлял, плах

Пигмалион и мълви: „Богове, ако можете всичко,

дайте ми дружка“ — но той не смя „слоновокостната дева“

да изрече, а изрече: — „да бъде на нея подобна“.

Златна Венера сама не отсъствува от тържеството,

тя се заслуша в молбата и личба на божеска склонност

даде — триж пламъкът лумна с извити нагоре езици.

Връща се Пигмалион и потърсва любимия образ.

Сведен над ложето, той я целува, тя сякаш топлее.

Пак приближава уста и с ръка й опипва гърдите.

Слоновокостната хубост омеква и твърдост загубва,

тя се от пръстите вгъва тъй, както на слънце химетски

восък смекчава, под натиск на палеца той се огъва,

форма променя и става по-годен подир употреба.

Докато смаян се радва несмело — дали се не мами? —

пак и пак той проверява с ръка пристрастена мечтата

Да, тя е жива. Потрепват под палеца нейните жили.

Ето пафийският херос отправя щастлив към Венера

думите на благодарност и най-после в истински устни

своите устни притиска, а тя руменее в лицето.

Сеща целувката тя, към светлика очите повдига

и забелязва с небето лицето на своя гальовник.

Бракът устройва Венера, на сватбата гостенка скъпа.

Щом съчетаха девети кръг вече роговете лунни,
Пафа на бял свят дойде и по нея се островът казва.

МИРА

Неин син беше Кинирас. Да беше останал без рожба,
без дъщеря той да беше, би минал за пълен щастливец.
Песен ужасна подхващам. Бащи, дъщери, отстъпете!
Или пък, в случай че трогне сърцата ви моята песен,
то, без доверие в мене, не вярвайте в тази простъпка
Ако повярвате в нея, повярвайте в нейната казън.
Но ако все пак търпи естеството такава порочност,
то облажавам народа исмарски и нашата област —
тази земя, че лежи надалеч от онези предели,
дали живот на такова чудовище. Нека да бъде
с костус богата и с храста амом и с канела Панхея,
още с тамян, от дървото изтичащ, и с други цветя, но
нека си мурата пази. Дървото й струваше скъпо.
Нямал вина Купидон за простъпката — сам уверява,
никога. Мира, по теб ни стрела, нито факел отпращал.
В тебе стигийска възбуда една от сестрите, от трите,
вдъхна с отекли змии. Да се мрази родител, е долно,
ала любов като тази е двойно престъпна. Женихи
знатни отвред те желаят, момците от целия Изток
идат да искат ръката ти, Мира. Ти можеш от всички
да избереш едного, но от всички един да не бъде.
Явно тя всичко разбира, с ужасната обич се бори
и си говори: „Какво съм намислила? Що е в ума ми?

Моля ви, о богове, о свещени права на бащите,
обич синовна, възпрете ми ужаса, спрете вината,
ако това е вина. Та подобна любов не отхвърлят
кръвните връзки! Без избор и волно между си се свързват
другите твари, не смята юница позор да подложи
гръб на баща си, на кон дъщерята съпруга му става,
влиза козелът във връзка със своите рожби. И семе
птица приема от този, от който била е родена.
Истина, те са щастливи! Едничка човешката грижа
лоши закони създава. Завистните норми отричат
туй, що природата дава. Но имало — казват — народи,
дето се майка със син съчетава и щерка с родител —
от любовта придвоена тъй взаимността им нараства.
Клетата аз, че не ми се удало сред тях да живея,
страдам от родния край. Но защо все това е в ума ми?
О, забранена надежда, отмри! Заслужава той обич,
но като татко. И тъй на Кинирас великия щерка
ако не бях, щях леглото с Кинирас сега да споделям.
Днес той, понеже е мой, мой не е и самото ни родство
е съдбоносно за мен. Като чужда аз повече можех.
Трябва да бягам далече оттук, да напусна родина,
за да избягна вината. Ужасната страст ме възпира
тук да говоря с Кинирас, с очи да го гледам и галя,
да го обсипя с целувки, щом повече няма да мога —
може ли повече ти да очакваш, порочна девойко?
И че обърквaш права, имена, ти нима не разбираш?
Ти ли ще бъдеш на майка съперник, на татко изгора?
Ти ли сестра на сина ще се казваш, на брата си майка?
Как те не плашат сестрите с възчерни змии по косите,

дето с ужасните факли връхлитат очите, лицата,
виждат сърцата виновни? Додето ти още остава
тялото неопетнено с греха, не носи в мисълта си
страст забранена, пази на природата мощна закона!
И да желаеш, не бива! Той помни дълга си и нрава.
О, ако същият този копнеж и у него гореше!“
Тъй тя мълвя, а Кинирас, що роят достойни женихи
бе в колебание хвърлил, запита какво да направи —
той имената изрежда, — кого за съпруг тя избира.
Най-напред тя занемява, глед впива в лика на баща си,
пламва веднага и сълзи горещи очите й мрежат.
Вярва Кинирас, че то е от плахост моминска: не бива
тя да ридае, с целувка й сълзите той пресушава.
Мира се развеселява и тъй отговаря, когато
таткото пита какъв мъж желае: „Такъв като тебе.“
Той, неразбрал я, похвалва ответа: „Синовните чувства
все тъй да пазиш“ — прибавя. Щом той спомена за синовност,
сведе, съзнала вината, девойката взор към земята.
Беше среднощ и сънят бе отпуснал тела и тревоги,
но на Кинирас момата очи не затваря, лудее
от негасими огньове и блянове бесни лелее.
Ту се отчая съвсем, ту реши да опита, срами се
и възжелае, не знае тя изход и както огромен
ствол, от секира засечен — той сетния удар очаква,
де ще се струпа, не знаят, от всяка страна се страхуват,
тъй и духът й се люшка, разтърсван от рани различни,
тук и там неустойчив, и към двете посоки залита,
цели покой в любовта не намира, в смъртта си ги търси.

Изход смъртта е. Решава да стегне с въжето врата си,

пояса яко завързва за горния ръб на вратата.

„Сбогом, любими Кинирас, сети се защо аз умирам!“

казва и в примката вмъква врата си в предсмъртната

бледност.

Стигна звукът на словата ушите на вярната дойка,

според мълвата пред прага на своята питомка бдяла.

Старата скача, отлоства вратата и щом забелязва

уреда самоубийствен, започва веднага да вика

и да се удря, разкъсва си плаща, от шията смъква

пояса и го раздира, и вече тя може да хълца

и да прегръща, да пита какво я до примката води.

Гледа безмълвна скована момата земята, разкрита,

жали, че нейният опит за самоубийство бил бавен.

Старата пак настоява, оголва след белите власи

празната пазва и вклева я в люлката, в първата бозка,

да сподели що я мъчи. Девойката не отговаря,

а се извръща и стене. Решава кърмачката всичко

да разбере и обрича й не само вярност. „Разкрий се —

казва й, — да ти помогна. Не е старостта ми ленива.

Бяс ли е, зная коя ще го с билки и клетви прогони,

а от магия ще бъдеш пречистена с обред магесен.

Ако е божески гняв, ще се той уталожи чрез жертва.

Може ли друго да бъде? И дом, и имот притежаваш

сигурни и благодатни, родител и майка си имаш.“

Щом като чува „родител“, изтръгва тя тежка въздишка,

но за порока й още не сеща се нейната дойка,

все пак предчувствува тя, че причина е някаква обич,

и на стремежа си вярна, каквото да е, настоява

да го узнае и в скута старешки в плача я притегля
и с треперливи ръце я в обятия взема и казва:
„Виждам, обичаш. И тук ще ти бъде (недей се страхува)
моята ревност от полза. Не ще да узнае баща ти.“
Лудо от скута тя скочи, захлупи в леглото лице и
викна: „Върви си, те моля, в нещастния срам пощади ме!“
Тъй като тя настоява: „Върви си, не питай какво ме
мъчи — отвръща, — порок е, което залягаш да знаеш.“
Старата тръпне, простира ръце, треперящи от ужас
и от години, в краката на своята питомка пада,
ту я лъсти, ту заплашва момата, не се ли разкрие,
тя за въжето ще каже, за опита самоубийствен,
а обещава й вярност, когато признае страстта си.
Мира повдига глава и връх скута на дойката рукват
нейните сълзи. Тъй често опитва се тя да признае —
всеки път секва гласът й, накрая, лице срамежливо
в дрехата скрила, промълвя: „О, майко, с мъжа си
щастлива!“
Само това, и простенва. Но ледена тръпка пронизва
дойката — вече разбрала — до костния мозък, настръхва
нейната бяла коса и по целия лоб се смразява.
Дълго съветва тя Мира от гръд да изтръгне, щом може,
страшната страст. Справедлив е съветът, девойката знае,
но не спечели ли тя любовта си, на смърт е решена.
Рече онази: „Живей, и ще имаш…“ Не смя да добави:
„своя баща“. Замълча тя, но с клетва подсили обета.
Благочестивите майки посрещат деня на Церера,
в който, според обичая, облечени в снежни одежди,

носят в жътварски венци плодовете от първа беритба

и се отказват от страсти и досег с мъжете за девет

нощи. В редицата и Кенхреида, съпругата царска,

заедно с другите майки участвува в свитите тайнства.

И докато без законна съпруга е празно леглото,

зле услужливата дойка издебва Кинирас нетрезвен

и под измислено име донася за вярната обич,

хвали лицето. „На колко години е тази девойка?“ —

„С Мира е — казва — връстница.“ И той разпорежда да

дойде.

„Радвай се, мое дете, победихме!“ — кърмачката вика,

щом се завръща дома. От сърце се не радва нещастна

Мира, в предчувствия зли се надига в гръдта й скръбта й,

все пак и радост изпитва, в душата си тъй раздвоена.

Беше настъпил часът на покоя, към Мечката беше

свърнал кола Воловарят, тегличът бе косо обърнат.

Иде към злото си тя. От небето избягва Луната,

златната, облаци гъсти забулват звезди спотаени.

Без светлина нощ! Икаре, ти пръв си закриваш лицето

и Еригона, свещена от обич синовна, се скрива.

Триж се препъва момата, триж предизвестява я знакът,

бухалът, птица мъртвешка, забуха в прокоба за гибел.

Мира не спира, нощта и тъмата срама намаляват.

С лява ръка се държи за ръката на дойката, с дясна

път си през мрака проправя. Ей стига на спалнята прага,

вече отваря вратата и вече се вътре въвежда.
Но коленете подгъва, краката й тръпнат, кръвта й
с руменината изчезва, загубва тя в стъпките смелост
и с близостта на вината изпаднала в по-голям ужас,
кае се за дързостта, би се върнала неразпозната,
но я старицата тегли, додето се тя колебае,
и към високия одър я води: „Вземи я, Кинирас —
каза му, — твоя е тя.“ И телата обречени свързва.
В блудното ложе приема родителят своята рожба,
вдъхва кураж и страха на девойката успокоява.
„Дъще“ той може би казва в съгласие с нейната възраст,
както тя „татко“, така в имената да блесне порокът.
Тежка от татко напуска покоя и в скверна утроба
семе чудовищно скрила, понася позора получен.
Следната нощ удвоява порока. И той се повтаря,
но подир толкова блудства веднъж любопитен Кинирас
своята мила да види, при светнала лампа открива
щерка си, с нея вината. Гневът заглушава словата,
но от висящата ножня искрящия меч той изтръгва.
Мира побягва и в мрака на пълната нощ се спасява
от гибелта и след дълго блуждане низ ширни предели
края панхейски оставя назад и арабските палми.
Зърна в скитнята девети път лунния сърп подновявал
и най-накрая се спря отмаляла в земята сабейска.
Бремето влачи едва. В колебание що да измолва,
тя пред страха от смъртта, от живота си тя отвратена,
скърпва такава молба: „Богове, ако сте отзивчиви
към откровения, имам вина и възмездие тъжно
аз заслужавам, но жива аз живите, мъртвите мъртва

да не срамя, и до двете царства ми не давайте достъп

и подир метаморфоза живот ми и смърт откажете.“

Някакъв бог я послуша. Поне божества си намери
в нуждата сетното нейно желание: докато моли,
пръст и застила краката, през ноктите косо избива
коренът, който е здрава опора на ствола издигнат.
Костите се вдървеняват, а сърцевината остава,
става кръвта й мъзга, а ръцете грамадни клонаци,
пръстите — гранки, в кората се нейната кожа втвърдява.
Вече дървото израсло, сковава утробата трудна,
беше й скрило гърдите и тъкмо да скрие врата й,
повече тя не търпя, под дървото, пълзящо нагоре,
вече сама се сниши, потопи под кората лицето
и ведно с тялото тя се прости и с предишните чувства,
но все сълзи — от дървото се стичат горещите капки.
Сълзите имат цена. От дървото сълзящата мура
старото име запазва, не ще го затрие забрава.

АДОНИС

Под твърдината растеше детето с порочна заченка,
търсеше пътя, по който, напуснало своята майка,
да се покаже на свят. По средата стъблото набъбва,
майката тежко разпъва, но в болката думи тя няма,
пред рождеството не може да викне на помощ Луцина.
Все пак, подобно родилка, дървото се гърчи превито,
често изтръгва въздишки и влъгне в потоците сълзи.
Но милостива Луцина застана на страдните клони,
сложи отгоре ръце и родилните думи изрече.
В миг се пропука дървото, от пукнатината изскочи
бремето живо, момченце проплака. Наяди го слагат
въз мекотата на злака и с майчини сълзи помазват.
И Завистта ще похвали дори хубостта му. Тъй както
върху картини рисуват телата на голи амури,
същото беше. Да бъде еднакво на тях по носия,
дай му или отнеми от амурите лекия стрелник!
Недоловимо тече и ни мами крилатото време,
нищо по-бързо не е от годините. Син на сестра си,
син и на дядо си той, съхраняван недавна в дървото,
беше недавна роден и доскоро омайно детенце,
юноша бе, възмъжа, с красотата си сам се засенчи,
та го обикна Венера възмездно за майчини мъки.
Докато своята майка целува момчето с колчана,
без да съзнава, с върха на стрелата одраска Венера.
Бързо отблъсна сина наранената. Но по-дълбока
раната беше, отколко богинята първо помисли.
В плен от лика на ловеца, оставя брега на Китера,
не посещава и Пафос, опасан с дълбоки талази,

и Аметунт, изобилен с метали, и Книдос — със риба,
и от небето страни, пред небето избира Адонис.
Следва го тя, не дели се от него, привикнала инак
в грижа за повече хубост да търси прохлада и сянка,
рее се низ планини, низ гори, низ трънясали чуки.
До колената одежда запрята подобно Диана,
хрътки припряно насъсква и гони към сигурна плячка —
зайци в бега си стремглави и високороги елени,
диви кози и сърни. Но отбягва тя яки глигани,
хищните вълци отбягва и страшните лапи на мечки,
лъвове още, които насищат глада си с добитък.
Да се страхуваш от тях, тя, Адонисе, тебе съветва
ако съветът помогне. „Бъди към плашливите храбър —
казва му тя, — безопасна не е смелостта срещу смели.
Чрез дързостта си, младежо, недей ме поставя в опасност
и не дразни зверове, от природата въоръжени,
да не ми скъпо излезе честта ти. Ни младост, ни хубост,
нито що трогва Венера, жестоките лъвове трогва
или глигана четинест, очи и сърца на зверища.
Огнени мълнии крие глиганът под витите бивни,
яростни бясно нападат ръждивите лъвове. Мразя
тези животни.“ — „Коя е причината?“ — пита младежът.
„Чуй сетниците потресни на прежна вина — тя отвръща. —
Но заморена съм вече от необичайния труд, а
гледай, топола ни кани на весела сянка, там злакът
наша възглавка ще бъде. Жадувам отмора до тебе“
(и тя полегна). Тревата, самият той ложето бяха
и подслонила глава въз гръдта на ловеца, започна
тя да разказва, но често прекъсва с целувки речта си

АТАЛАНТА И ХИПОМЕН

„Може би вече си чувал: девойка на бяг победила
някога бързи мъже. Не разказва ни басня мълвата —
тя побеждаваше всички. Не можеше да се отсъди
по бързина ли е тя или по красота по-отлична.
А за съпруг се допита до бога. «На теб, Аталанта —
той отговори, — съпруг не е нужен. Отбягвай от брака.
Все пак не ще го отбегнеш и, жива, ти ще се загубиш.»
Тя, след оракула плаха, живее безбрачна в дъбрави
и непреклонна отблъсква рояк настойчиви женихи
при уговорка: «Ще бъда спечелена само когато
бъда надвита на бяг. В бързина преборете се с мене.
Бързият мене ще има и брачното ложе в награда,
бавния чака смъртта. За борбата това е залогът.»
Беше законът жесток, но (тъй властна бе нейната хубост)
цяла тълпа безразсъдни женихи склониха на него.
И Хипомен наблюдаваше там съдбоносния бяг и:
«Как може да се стремиш за жена към такава опасност?»-
гласно упрекна момците за тяхната страст прекомерна.
Но щом й зърна лицето и тялото без покривало —
то като моето бе, като твоето, женско да беше, —
цял се прехласна. «Които обидих, прощавайте — рече,
дигнал ръце, — не ми беше известна наградата, що ви
блазни.» Но както я хвали, и него самия обхваща
жарът. Желае сам той да не я състезател надтича

и завистта го гнети. «Но защо пък и сам не опитам
своето щастие аз на това състезание? — пита. —
Смелите богът подкрепя.» Додето така разсъждава
сам Хипомен, прелетява девойката с крачка крилата.
Ако и според младежа аопски да бяга по-бързо
тя от стрелата на скита, той повече на хубост й
се възхищава. Богът повишаваше нейната хубост:
пърхат от полъха джувки отзад от петите крилати,
върху гърба й, с цвят слоновокостен, се диплят косите,
връзки с обшивна везба се развяват отзад колената,
по белотата моминска на нейното тяло играе
руменината подобно на цветната сянка, която
в белия атриум хвърля завесата с пурпурна багра.
Докато гостът оглежда, пределът е вече достигнат
и увенчават пред него с победен венец Аталанта,
а победените стенат и плащат съгласно оброка.
Но се не плаши младежът от тяхната участ, настъпва,
погледа впива в лика на девойката и заговорва:
«Търсиш ти евтина слава с победа в борба със слабаци!
С мене излез да се мериш! С Фортуна сега победя ли,
ти от такъв победител надвита не ще се срамуваш.
Моят баща Мегарей онхестиецът има за дядо
бога Нептун, аз съм правнук на царя на водните бездни.
И храбростта ми не е под рода. Победиш ли, ще имаш
име велико и славно, че ти Хипомен си надвила.»
Тя, на Схеней дъщерята, през всичкото време го гледа
мило, не знае какво да желае — дали да надвие,

или да падне. «Кой бог, хубостта ненавиждащ, би искал —

казва си — да го погуби и с риск на живота му свиден

ще го подтиква към брака? Не струвам аз толкова, мисля.

Трогва ме не външността му (тя можеше да ме затрогне),

но че е още момче, младостта му, не той ме вълнува.

После нима не е храбър, нима от смъртта се страхува?

После не е ли четвърти потомък на морския властник,

после… не ме ли обича, не ми ли желае ръката?

И е готов да умре, не даде ли ме орис сурова!

Но, чужденецо, махни се от моето кърваво ложе,

докато можеш! Жесток ми е бракът. Не ще те отблъсне

никоя друга, ти можеш да вземеш разумна девойка.

Що пък се грижа за теб, като вече мнозина погубих?

Сам да реши! Да загине, понеже не взема поука

от гибелта на момците и бреме му става животът!

Но да умре затова, че поискал бил с мен да живее,

за любовта му да бъде награда смъртта недостойна?

Непоносима ще бъде омразата, ако надвия.

Но не е моя вината. Дано се самият откажеш!

Или, понеже безумстваш, дано да си по-бърз в нозете!

Ах, как момински изглеждат чертите в момчешкия образ!

Ах, Хипомене злочест, да не беше ме никога срещал!

Ти за живот си достоен и аз ако бях по-щастлива,

ако жестоката орис не бе ми отказвала брака,

ти бе едничкият, с който бих искала в брак да се свържа.»

Каза. Подобно новачка, вълнувана пръв път от обич,

как да постъпи, не знае, обича, любов не съзнава.
Но за поредния бяг настояват народ и родител.
И с умолителен глас Хипомен: «О Китерска богиньо —
внукът Нептунов зове те, — съдействувай на дързостта ми
и помогни ми на жара, от тебе самата разпален.»
Повей до мен услужливо донесе молбата му нежна:
аз се затрогнах — признавам — и помощ веднага му дадох.
Има поле, назовано от местните хора Тамаско,
най-ценен дял от земята на Кипър, на мен посветено
от стародавни старей, на моя храм дадено даром
с тяхната воля. Дърво сред полето излъчваше блясък
с златна корона, шумяха му клоните в жълтото злато.
Тъкмо оттам се зададох и носех три ябълки златни,
бях ги с ръката си брала и без да ме друг забележи,
пред Хипомен се явих и поучих го как да постъпи.
Заедно с тръбния звук от предела изтичаха двама
презглава, с пъргави стъпки едва о земята опират,
сякаш над морска повърхност се плъзгат със сухи стъпала
или над сивия посев се носят, без клас да превият.
Окуражават младежа, ехтят викове сред гълчава
с възгласи чести: «Сега, ей сега да залягаш е време!
Беж, Хипомене! Сега напрегни и последните сили!
Не изоставай! Победа!» Дали на сина Мегареев
по се харесваха тези слова или на Аталанта?
Ах, за кой път, вместо тя да изтича, се вече помайва
и неохотно оставя лицето, оглеждано дълго!
Сухо дихание той из устата издъхваше морен,
а бе далече пределът: тогава най-после от трите
плода дървесни подхвърля единия внукът Нептунов.
Смайва се тя, от блестящия плод съблазнена, момата

свръща бега си встрани и повдига овалното злато,
а Хипомен отминава. Ехти от възторзи полето!
Но ускорява бега Аталанта и скоро наваксва
времето, и зад гърба си тя пак изоставя младежа.
Ябълка хвърля отново мъжът. И сега тя забавя
и пак избързва. Остава последна отсечка от пътя.
«Тук помогни ми, богиньо, дарителко ти на дара ми!» —
рече и косо подхвърли в полето, отдето по-бавно
тя ще се върне, със сила младежка блестящото злато.
Подвоуми се момата (видяхме) дали да се спусне.
Аз я подбудих, тя вдигна плода, но подсилих теглото.
От тежестта на плода и забавата тя изостана.
И да не би от бега да е по-бавна моята повест:
беше момата надвита, в трофей победителят взе я.
Но нима бях недостойна, Адонисе, за благодарност
и за честта на тамяна? Не ми благодарност отдаде
и не отдаде тамян. Неочаквано аз се разлютвам,
тежко понасям срама, да не съм подценявана вече,
давам поука, самата на двамата аз отмъщавам.
Те се отбиваха в храм на Кибела, строен от Ехион
заради даден оброк, в тишината на гъста дъбрава.
Морни от дългия път, те поискаха да отпочинат,
но ненавременна страст за любовна наслада обхвана
тук Хипомен, разгоряна от моята божеска воля.
Имаше близо до храма едва осветявано кътче,
на пещера бе подобно, със свод от естествена пемза,
от древността наследена светиня. Там жрецът бе струпал
на божества стародавни изваяни дървени форми.
С непозволената блудност той светия кът осквернява.
Взор божествата възвиха и куловенчаната майка

искаше вече да хвърли виновните в Стикс, във вълните.

Но й се стори туй малко. По шиите, все още гладки,

жълти им гриви насажда, превива им пръстите в лапи,

плешки плещите им стават, в гърдите напред преминава

цялата тежест, праха по земята помитат с опашки.

Гняв е изписан в лицата, не речи, а рев те издават,

не домове, а гори обитават, за другите страшни,

лъвове те укротени, юздите Кибелини хапят.

Бягай, любими, от тях и от всичките диви животни —

те за борбата гърди, не гърба си за бягство обръщат, —

да не излезе за двама ни пагубна твоята смелост.“

Даде съвета си тя и на двойката лебеди литна

пак по ефира. На този съвет смелостта е противна.

Погнали бяха веднъж от бърлога по сигурни дири

хрътките дива свиня и току от леса тя изскочи,

с косвен я удар удари младежът, синът на Кинирас.

Мигом с извитата зурла строши упоритият вепър

ловното копие, в кръв потопено, ловеца изплашен

той връхлетя и заби в слабините му целите бивни,

и върху жълтия пясък го просна, ранен смъртоносно.

Лекият впряг на крилете на лебеди носеше още

пряко ефира Венера, преди да достигне до Кипър.

Но отдалече дочула предсмъртните стонове, свърна

белите птици и щом от небето високо видя, че

в собствени кърви се валя и гърчи любимото тяло,

скача веднага, дере си и скути, дере си и власи

и в гоещата си забъхтва гърдите с ръце невиновни.

Но укорила съдбата: „И все пак не всичко ще бъде

в твоята власт — тя извиква, — за моята скръб ще остане

вечен, Адонисе, спомен, картината на гибелта ти

ще се явява годишно с подобие на горестта ми.

Цвете ще стане кръвта ти. За тебе ли само ще бъде,

о Персефона, възможно момински тела да превръщаш

в мента ухайна? Нима да превърна сина на Кинирас

някой на мен ще попречи?“ След тази изява поръсва

дъхав нектар над кръвта му. Докосната тя от нектара,

бъбне нагоре, тъй както нараства прозрачен мехурът

изпод кафявата тиня. Не мина и час, и поникна

цвете от същата кръв, и цветът му е кървавоален,

както пунически плод, що закрива с кората корава

малките сочни зърна, но не трае той толкова дълго,

зле се държи за стъблото си, за лекотата се вее

от ветровете, от тях си е цветето името взело.

ЕДИНАДЕСЕТА КНИГА

СМЪРТТА НА ОРФЕЙ

Докато с песни подобни певецът тракийски обайва
и зверове, и гори и повежда скали да го следват,
ето киконски невести, гръд в опиянение скрили
в кожи на диви животни, от връх на рътлина съглеждат
как си напева Орфей съпровожда със звънките струни.
От тях една, като вее косите си в лекия въздух
„Ей го — извиква, — ей кой ни презира!“ — и тирса запраща
право по звучния лик на сина Аполонов, певеца.
Ала листатият жезъл не рана отвори, а белег.
Вместо с оръжие втора си с камък послужва, но той е
още в летежа надвит от съзвучните песен и лира
и сякаш моли за прошка за толкова бясната дързост,
ляга му той пред краката. Расте безогледната свада,
мярката тя надминава, владей Еринията бясна.
Всичките удари би песента укротила, но страшен
вик ведно с витите цеви на берекинтийските флейти,
ек от тимпани и плясък, бакхически възгласни вопли
струнния звън заглушиха, скалите най-после тогава
поаленяха с кръвта на певеца и стихна гласът му.
Първо менадите в буйство разкъсват безчетния орляк
птици, змии, зверове, от гласа на Орфей несъвзети,
и тъй лишават певеца от цялата зрелищна слава.
И към Орфей се обръщат, ръцете си окървавили,
те се тълпят като птици, които са денем видели

нощната сова да пърха, тъй в амфитеатъра става,
дето обречен еленът ще падне за плячка на псета
в здрача въз жълтия пясък. В певеца безмилостно хвърлят
раззеленелите тирси, за друга цел предназначени,
буци запращат едни, а пък други — прекършени клони,
кремъци — трети, и никак те не утоляват беса си.
Тъкмо наблизо волове браздяха с лемежи земята,
ненадалече селяци залягаха с пот изобилен
за урожая и с мишци копаеха твърдата почва.
Щом се задава роякът, разпръсват се с бяг и оставят
те на труда сечивата — лежат в опустелите ниви
пръснати тежки мотики и кирки, и дълги лизгари.
В своето буйство жените ги грабват и скоро разкъсват
бици с грозящи рогове и пак към певеца се втурват
да го погубят. Той дига ръце и за пръв път тогава
думи напразно изрича, че нищо гласът му не трогва.
Те го кощунно посичат. О Юпитере, из устата,
слушана от канарите, разбирана от зверовете,
литна навънка душата, издъхната във ветровете.
Жалят за тебе, Орфее, тълпите от диви животни,
тъжните птици, горите, които са следвали често
твоята песен, безлистно дървото, отпуснало клони,
заедно с тях камънакът. Реките от собствени сълзи —
казват — прелели. Наяди тогава, дриади облекли
чернообшити одежди и пуснали волно косите.
Бе на парчета разсят. Ти му, Хебре, главата прие и
лирата, ала — о чудо! — доде сред реката се носят,
лирата някак печално ехти и печално езикът
шепне, макар без душа, и отвръщат в печал бреговете.
Вече далеч от реката си родна те плуват в морето
и се добират едва до лесбийския бряг на Метимна.

ДРАКОНЪТ

Там върху чуждия пясък див дракон нападa главата,
още косите — от тях се оттичаше росната влага.
Най-после Феб приближава и спира змията, готова
да ги захапе, на камък смразява устата открита —
както бе зинала тя, вкаменява й зева огромен.
Слиза там долу духът и познава местата, които
нявга бе виждал, в полята на благочестивите сенки
той Евридика открива и с жадни ръце я прегръща.
Ту се тук двама разхождат със стъпки сдружени в простора,
ту подир нея пристъпва Орфей, ту закрачва пред нея
и безопасно се вече обръща той към Евридика.

НАКАЗАНИЕТО НА МЕНАДИТЕ

Но не оставя Лией безнаказано тази постъпка,
опечален, че загуби певеца на своите тайнства.
Първо едонските майки, които видяха в гората
злото деяние, той с омотан коренак приковава.
Там, дето всяка вилня, на краката им пръстите свлече
и удължи, върховете им вби надълбоко в земята.
Както понякога в клопка на хитър ловец неусетно
птица крака си вплете и съзнае какво я затиска,
пляска с криле и се мята, но връзката по се затяга,
също тъй всяка жена, прикована към твърдата почва,
в ужас напразно се мъчи да бяга, задържа я жилав
коренът яко и спира напразния напън да скача.
Докато търси къде й са пръстите, де е кракът й,
ноктите, виж — дървесина пълзи по прасците овални.
Щом в отчаяние почне с ръка да се удря в бедрото,
удря по якия дънер. Гърдите в дърво се превръщат,
стават дърво раменете. Ръцете, напред устремени,
ти би помислил за клонки и никак не би се измамил.

МИДА

Но туй не стига на Бакх, и полята му опротивяват,
купом с достойния хор сред лозите на Тмол той отстъпва
и до Пактол, до реката, макар че не беше тя още
златна, макар че не беше за завист за своя скъп пясък.
Сатири, личен отряд, и вакханки вилнееха близо.
Само Силен закъсня. Олюляван от вино, старикът
бе похитен от фригийски селяци и в цветни гирлянди
стигна пред Мида — деспот, на когото певецът тракийски,
както на жреца Евмолп, завеща празненствата на Бакха.
След като царят позна съучастника в оргийни тайнства,
в чест на желания гост уреди забавление чутно.
Десет изнизани дни и нощи продължи веселбата.
Звездното горно хоро бе подбрала Зорницата вече
за единайсети път и в полята на Лидия весел
царят възвръща Силен на младежа, възпитаник негов.
Богът, зарадван, че пак му довеждат гледача, допусна
Мида за себе си дар да поиска — уви, безполезен!
Царят отвърна така, но за своя беда: „Позволи ми
всичко, каквото допра, да превръщам на злато блестящо.“
Кимна, съгласен, с глава и дари го с опасен подарък
Либер, макар огорчен, че не иска той по-добър избор.
Берекинтийският цар, от злината щастлив, отминава.
Тука и там се допре, да изпита обета изпълнен.

Вярва едва на очи, затова си откършва зелена
клонка от близкия дъб — златолиста е цялата клонка.
Камък повдигне с ръка — засиява в ръката му злато.
Буца грамадна допре — от вълшебния допир за приказ
буцата става руда. Класове на Церера отскубне
зрели и злато бере. От дървото си ябълка късне —
на Хесперидите дар! — ще помислиш. Високата порта
пипне учудено с пръст — заблестява двукрилата порта.
С бистра вода ли рече след това да умие ръцете,
може Даная дори да измамят разлетите струи.
Всички надежди умът не побира. Мечтае за злато
цели камари. Слуги пред засмения слагат трапеза,
пищно редена за пир и отрупана с печено жито.
Само с десница току се докосне до дар на Церера
и посветеният дар на Церера се в миг вкаменява.
Лакомо вече тъкми със зъби да заръфа месото.
Ето, допира зъби, но притиска ги златна пластинка.
След като смеси дара на дарителя с чиста водица —
истинско чудо! — тече по уста разтопеното злато.
Смаян от туй неочаквано зло — сиромах сред имане,
той за имот не ламти, ненавижда, каквото е искал.
Плува в блага, а се мъчи от глад и засъхнало гърло
жажда гори. Справедливо гнети го презряното злато.
Вдига тогава ръце към небето и длани златисти.
„Татко Ленее, прости! — се провиква. — Сгрешил съм
сега, но
милост към мен прояви, отмахни благовидната напаст!“
Бакх, благосклонният бог, от призналия своята грешка
взема обратно дара, уговорката прежна разваля.

„Но да не тегне над теб за беда пожеланото злато —

казва му богът, — върви към реката до славния Сарди

и по високия бряг срещу буйно течащи талази

следвай по същия път до самата глава на потока.

Дето водата със сила ручи от пенливия извор,

бързо глава потопи, със снагата измий дързостта си.“

Мида се в тези води потопи. И обагри вълните

златната сила, дошла от човешкото тяло в реката.

Още и днес съхранява зърна от предишната жила,

златна земята твърдей, напоените буци златеят.

Царят, богатства презрял, се пресели в гори и поля и

стана служител на Пан, в пещерите планински поселен.

Все пак умът му е тъп, затова предстоеше отново

властникът, както преди, да пострада от глупава мисъл.

Тмол неподвижно стърчи, над морето далече се взира

мощен с отвесни скали, а по двата му склона прострени

Сарди граничи отсам, а смирена Хипепа оттатък.

Там доде Пан със свирня забавлява чаровните нимфи

и на слепена тръстика си леката песен извива,

той се равни с Аполон, песента му презира и дързък

с него под съдство на Тмол състезание неравно почва.

Сяда на своя си връх престарелият съдник, отмества

буен шумак от ушите — а синкави власи му кичи

само дъбът, над вдълбания лоб са надвиснали китки

жълъди. „Аз съм готов“ — съдията извиква, погледнал

скотския бог. Начаса той надува овчарската свирка.

Мида изслуша с възторг — на борбата случаен свидетел —
грубия Панов напев. Ей свещения лик си извърна
Тмол съдията към Феб. По лицето възви се гората.
Златни коси Аполон си окичил с парнаския лавър,
плащ по земята влече, напоен от тирийския пурпур.
Лира, със слонова кост украсена и с камък безценен,
стиснал е с лява ръка, а в десница е хванал чукчето.
Стойка зае на артист. И веднага с похватния палец
струните дрънна за звън. Упоен от съзвучната сладост,
Тмол забранява на Пан да сравнява тръстиката с лира.
Тази оценка, речта на свещения съдник възхвалват
всички. Оспорва се тя, незаконна се съдбата смята
само от Мида. Уви! Не оставя делиецът дълго
тези глупашки уши да запазят човешката форма.
Той ги разтяга надлъж и ги пълни със сиви фъндъци.
Долната гъвкава част за движения леки нагажда.
Инак е Мида човек, прокълнат на единствено място —
богът дари го с уши на пристъпящо бавно магаре.
Знака на своя позор, за да може тогаз да прикрие,
с яркочервена чалма слепоочия ниско прихлупва,
Само че негов служител, привикнал да реже на царя
къдрите, всичко видя. Да разкрие позорната гледка
нямаше смелост, макар че желаеше всички да знаят.
И да мълчи не можа, затова се отделя, земята
рине, какви господарски уши е неволно съгледал,
тихичко с глас предпазлив на вдълбаната яма нашепва.
Връща веднага пръстта и узнатата тайна зарива
вътре, след туй мълчалив изоставя заритата яма.
Скоро възze се гъстак от стъбла трепетливи тръстика,
щом се гората разви след изминала пълна година,
своя сеяч извести. Разлюлявана тя от долняка,

шушне заритата реч и разнася ушите на Мида.

ХЕЗИОНА

Щом отмъсти тъй синът на Латона, напусна той Тмола,
литна през ведрия въздух към тесния проток на Хела
Нефелеида и стигна в пределите на Лаомедон.
В дясна страна от Сигей, от Ретейския залив наляво
има олтар стар, свещен на гръмовния бог паномфейски.
Вижда Феб как Лаомедон там около новата Троя
дига стени и разбрал, че огромният почин израства
с мъки и труд, че поглъща постройката немалки средства,
образ на смъртен приема ведно със бащата, вълнуващ
морската бездна с тризъбец, и те на фригийския властник
за уговорена плата от злато издигат стените.
Свършва строежът, но царят отказва заплатата, даже
с клетва лъжлива — върха на коварството, той си
послужва.
„Няма без мъст да останеш!“ — му морският властник
извиква
и заобръща води към брега на скъпливата Троя,
тъй на земята придава вида на море и залива
той на селяка имота, засипва с порои нивята.
Тази отплата не стига. Чудовище морско поисква
царската щерка, която, на твърда скала прикована,
освобождава Алкид и конете уречени иска.
Но щом за славния подвиг наградата царят отказва,
той завладява стените на Троя, дваж клетвопрестъпни.

Бойният негов другар Теламон не остава без почест —
взема си той за жена Хезиона. Пелей се прочува
като съпруг на богиня, и с дядо си той се гордее,
но не по-малко и с тъста. На Юпитер внук да се казва
може и друг. Но съпруг на богиня единствено той е.

ПЕЛЕЙ И ТЕТИДА

Казва старикът Протей на Тетида: „О морска богиньо,
плод зачени и синът ти, когато съзрей, ще надмине
и на баща си делата, и по-велик ще се нарича.“
И на земята да няма от Юпитер нищо по-мощно,
ако и нехладен огън любовен в гърди да усеща,
Юпитер бяга от брака с Тетида, със морското чадо,
и на сина на Еака, на своя внук, той заповядва
да приближи за годежно обятие морската дева.
Има в Хемония залив, извит на дъга сърповидна.
Дето се вдават крилата, при дълбочина на водата
би бил удобен за пристан, но пясъка плиткост покрива.
Твърд е край него брегът, не запазва следите на стъпки,
крачките не умъчнява, по склона е без водорасли.
Расне наблизо дъбравка от мирти с двубагри бобонки
и с пещера по средата, изкуствена или природна,
ние не знаем, по-скоро творба на изкуство. Там често
върху обязден делфин ти, Тетидо, пристигаше гола.
Но те в покоя, пленена от дрямка, Пелей изненадва
и се опитва, защото молбите му ти не приемаш,
да те насили, и с двете ръце той ти шията вплита.
Ако не бе се обърнала ти към познатата хитрост
често да сменяш вида си, успял би той в дръзкото дело.
Ту се превръщаше в птица (той птицата здраво държеше),
ту в неподвижно дърво (но се вкопчваше той и в дървото),

трети път беше петниста тигрица. От нейното тяло

мигом изпусна ръце ужасеният син на Еака.

Но над вълните той вино разлива и морските сили

с вътрешността на овца и с тамянния дим призовава,

докато из дълбината пророкът карпатски извиква:

„Ще овладееш, о сине Еаков, желаното ложе,

ако, когато тя в сън в пещерата в скалата потъне,

яко я вържеш с въже и вериги, преди да усети.

Образи сто да приема пред тебе, недей се измамва,

дръж я, каквато да е, доде прежния образ приеме.“

Тъй го Протей посъветва и скри си лицето в морето,

тозчас вълните заляха последните негови думи.

Вече титанът бе слязъл с наклонен теглич нанадолу

към Хесперийския залив, кога Нереидата дивна

търси скалата и влиза в привичното място за отдих.

Още едва приближава Пелей до моминското тяло,

нови лица тя приема, додето усета, че здраво

той я държи и ръцете й в разни посоки извива.

Най-после стене и вика: „Не без боговете надвиваш“ —

и се явява същинска Тетида. Пелей я прегръща,

негова тя е, от него тя ражда Ахила безстрашен.

Ощастливяват и син, и съпруга Пелея и всичко

би било благополучно за него, но той да не беше

Фока посякъл. Виновен за клетата гибел на брат си,

бе от родина изгнан и трахинският край приюти го.

Царството тук без убийства и кръв управляваше Кейк,

беше на Луцифер син, от баща си в наследство получил

грейнала хубост в лице. Но тогава той беше печален

по-другояче от друг път: скърбеше за брата отвлечен.

Щом, изморен и от път, и от грижи, синът на Еака

дойде и влезе в града, придружен от малцина другари,

вън от стените остави в прохладна долчина стадата

крави и дребен добитък, които вървяха след него.

След като бе позволено да влезе в палата на царя,

с вълнени ленти в молебни ръце съобщава той кой е,

кой е баща му, но скрива какво е злодейство извършил.

Лъжепричина измисля за бягството той и поисква

селище или поле. С миролюбна уста отговаря

царят трахински: „Дори и на по-скромни хора, Пелее,

помощи давам. Не ми е негостоприемна земята.

Тежест на твоята просба придава самото ти име,

Юпитер, дядо ти, също. Недей да се повече молиш:

всичко по воля вземи. Ти и част от земята, каквато

сам я видя, ще получиш. Дано да е по-благодатна!“

И той заплака. Запитва го свитата, сам Еакидът

що му голямата скръб причинява и той заразказва:

ДЕДАЛИОН И ХИОНА

„Може би смятате вие, че вечно била е крилата
граблата птица, която е ужас за всички пернати?
Беше тя мъж — твърдостта на духа е такава, — но беше
див и свиреп във война, към насилие винаги склонен,
с името Дедалион, той и аз сме от този родител,
който извежда Аврора и сетен напуска небето.
Моята грижа мирът бе, стремях се да пазя мира и
брачната вярност, на брат ми допадаха дивите битки.
Той покоряваше в бой с храбростта си царе и народи,
днес подир метаморфоза тисбейските гълъби гони.
Имаше щерка Хиона, мома милолика, която
четиринайсетгодишна ухажваха много женихи.
Феб и на Мая синът я видяха на връщане в къщи —
онзи напускаше Делфи, а този — върха на Килена.
Заедно те я видяха и заедно пламнаха двама.
Но любовта Аполон си отлага за нощната доба,
другият не изтърпява. Моминския лик той докосва
със сънотворния жезъл. Приспана под мощния досег,
тя се поддава. Разся по небето звездите нощта и
Феб, преобърнат в старица, добива наслада втори.
Ето узряла, изпълни утробата своето време:
от крилоногия бог се роди измамлива издънка —
беше синът Автолик за каква не измама способен,
можеше бялото в черно и черното в бяло да сторва,
бе в хитрините достоен наследник на своя родител.
От Аполона се ражда (защото близнаци тя ражда)
син Филамон, знаменит със съзвучната песен и с лира.

Що от това, че близнаци роди, че се влюбиха в нея
две божества, че бе щерка на храбър баща, че бе внучка
на гръмовержеца тя? Не погубва ли слава мнозина?
Нея без друго! Тя дръзна дори да се мери с Диана
и подцени хубостта на богинята. И тя в гнева си
люта закана отправи: «Делата ми ще й харесат!»,
опна рога незабавно и от тетивата отпрати
остра стрела и стрелата прониза езика заслужил.
Млъква езикът, гласът й скован занемява, напразно
мъчи се тя да говори, с кръвта и животът й чезне.
Аз я нещастен прегръщам, споделям скръбта на бащата
с милост сърдечна, опитвам се брата си да утешавам.
Не другояче ме чува бащата, а както скалите
чуват шума на морето: скърби за отнетата щерка.
Щом я видя да гори върху кладата, четири пъти
в огъня той пожела да се хвърли и четири пъти
беше възпиран. И търти да бяга подобно на бика,
който, усетил жилата на стършели върху врата си,
тича без никакъв път. Но видя ми се още тогава,
че е по-бърз от човек и че има крила на краката.
Всички надтичва така и в стремеж към смъртта не след
дълго
стига върха на Парнас. Аполон се смилява над него:
щом като Дедалион полетя от планинския зъбер,
той му подложи крила и го стори във въздуха птица,
даде му човка превита, на пръстите кукести нокти,
прежната смелост и сила, на тялото несъразмерна.
Днес той е ястреб, не е разположен към никоя птица,
всички напада, и страда, и кара и други да страдат.“

ВЪЛКЪТ

Докато още разказва на Луцифер чадото тази
метаморфоза на брат си, дотичва задъхан Онетор,
който пасеше стадата, фокиецът, и се провиква
силно: „Пелее, Пелее! Ужасно известие нося!“
И му Пелей заповядва, каквото е, да го разкаже.
И трахиниецът в уплах, с уста треперяща, започва:
„Към лъкатушния бряг бях повел замореите бици,
богът на слънцето в своя зенит зад гърба си остави
също пространство, каквото стоеше пред него в небето.
Някои бици, превили колене на жълтия пясък,
гледаха, както лежат, към огромната шир на водите.
Други въртяха насам и натам със забавени крачки,
някои плуват, глави над вълните отгоре подават.
Гуши се храм край морето, негреещ от мрамор и злато,
но засенен бе от лес стародавен и сплетени грани.
В него домува Нерей с Нереидите — морските сили,
както разказа морякът, разгънал на пясъка мрежи.
Езеро с храма граничи, с надвиснали гъсти върбаци,
то се водни от вълните, които преливат брега си.
Ето оттам рев и трясък разтърсват околната местност.
Страшно чудовище, вълк! Цял опръскан от блатната тиня,
той се устрелва, омацал устата си с пяна и кърви —
мълния сякаш, в очите му кървави пламъци святка.
Ако вълкът да вилней от глада и беса си еднакво,
но го възбужда бесът му, не гледа той да уталожи
със умъртвените бици ужасния глад, но издавя

цялото стадо и стръвен го върху земята натръшква.

Докато даваме ние отпор, част от нашите падат

в рани от острите зъби и мрат. От кръвта червенеят

първо брегът и вълните, и блатото, с рев огласено.

Всякакво бавене вреди, за мислене нямаме време.

Докато нещо остава, да тръгнем с оръжие вкупом,

нека оръжие грабнем и копия заедно дигнем!“

Рече овчарят това, но щетата не трогна Пелея.

Спомни убийството той и се сети: сирота Псамата,

дето е Фока убил, му нанася имотната пакост.

Царят етейски нарежда да вземат мъжете доспехи

с въоръжение страшно. Поиска и той да замине.

Но Алциона, жена му, в уплаха от общата гледка,

скача и още преди да си сложи порядък в косите,

тя ги заскубва в ръце и прегръща врата на съпруга,

моли го с думи и сълзи да прати без себе си помощ,

тъй чрез един живот той да запази живота на двама.

Казва синът на Еак: „Прогони си страха благороден,

хубав, царице! Молбата ти вече ме с радост изпълва.

Не чрез оръжие мисля дошлия звяр аз да отблъсвам.

Нека богинята морска помолим!“ Стоеше там кула

и върху нея огнище — желан знак за изнемощели

кораби. Качват се там и печални въз жълтия пясък

виждат натръшкани бици и техния опустошител

с окървавената паст и с кръвта по сплъстените власи.

Вдига ръцете оттам към брега на морето открито

и се помолва Пелей на Псамата, на модрата дева,

да си гнева прекрати и помогне, но тя от молбите

на Еакида не скланя. Едва за мъжа си Тетида

прошка измолва. Макар и подмамван вълкът да се върне,

той се не спира, опитал веднъж на кръвта сладината,

докато, както клони към врата на раздрана юница,
бива превърнат на мрамор. Запазва и тяло, и всичко
той, без цвета си, показва от камъка новата багра,
че не е вече вълкът и не може да всява уплаха.
Но на Пелей, на беглеца, съдбата не дава и тука
да се посели. Изгнаник, в Магнезия стига скиталец,
дето греха му Акаст, хемонийският властник, очиства.

КЕЙК И АЛЦИОНА

Кейк, в прозряло сърце безпокоен от лошите личби —
чудото с брат му и всичко, което след чудото става, —
за да узнае съдбите свещени — утеха за смъртни,
иска да иде при бога на Кларос (към храма делфийски
пътя бе вече завардил с флегийци злосторникът Форбас).
Но най-напред доверява на теб, Алционо, съпруго
предана, своята воля. Щом чува тя, нейното тяло
ледени тръпки побиха, страните й както чемшира
бледност покри, овлажня й лицето от рукнали сълзи.
Триж да говори понечва, триж плач оросява лика й
и жалостта си разкрива през хлипове тя благочестна:
„В що съм се аз провинила, любими, че ти си отвърнал
мисъл от мене? Къде ми е твоята прежна грижовност?
Можеш ли без Алциона спокоен сега да отплаваш?
Вече от мен се делиш? Отдалеч съм ти по-мила вече?
Но ако пътят ти беше по суша, бих само тъжала,
нямаше да се страхувам, с тъга, но без страх бих живяла.
Плаши ме страшно водата и тъжният глед на морето.
Скоро видях на брега разтрошени от вихрите талпи.
Често по празни гробове чета имена на крушенци.
Ти упования пусти недей да лелееш в сърцето,
че ти е тъст на Хипотес синът, що затваря в тъмница

мощните ветри, при воля вълните сам успокоява
и ако той ги отпусне и те овладеят морето,
нямат задръжка пред нищо, плющят върху цялата суша
и върху морската шир, по небето те облаци гонят,
в сблъсъци диви пораждат огньовете аленобагри.
Колкото по ги познавам — през детството в бащини двори
често ги виждах, — ми всяват все повече ужас в душата.
Ако не може молба да пречупи сега мисълта ти,
скъпи съпруже, и ти безвъзвратно решаваш да тръгнеш,
в кораба с мене възлез. Ще кръстосваме двама вълните,
няма, освен при опасност, за нищо да тръпна, ще носим
общо съдбата и общо над морската шир ще се носим.“
С тази молба — със словата през плач, на Еол дъщерята
трогна съпруга си звезден, не по-слабо влюбен от нея.
Но той съвсем не желае презморския път да отлага,
ни да споделя със него опасности тя, Алциона.
Много утешни слова за сърцето й плахо говори,
но не се тя убеждава. И Кейк накрая добавя
тази утеха, която едничка съпругата скланя:
„Всяка раздяла е дълга за нас, но кълна се пред тебе
в звездния отчески блясък: даде ли съдбата да тръгна,
ще се завърна, преди — дваж кръга си да сключи луната.“
Тъй се пробуди у нея надежда за връщане скоро
и той нарежда да спуснат веднага от дока в морето
чамов чълн и да приготвят платната, греблата и мачта.

Щом Алциона съгледа съда, в бъдninата прозряла
сякаш, тя в ужас изпада и сълзи очите й мрежат,
и си прегръща съпруга, и клетата опечалена
„сбогом!“ му каза и падна в безсилие върху земята.
Кейк все търси предлог да забавя, но вече момците
в двойни редици притеглят гребла към могъщите мищци
и забраздяват морето с отмерени удари. Вдигна
пак овлажнени очи изоставена тя и загледа
своя съпруг. Той стон върху борда и първи с ръцете
маха за поздрав и тя отговаря. Макар че земята
вече се губи и взорът не може лица да познава,
тя не отделя очите си от хвърковатия кораб.
Щом като, в далечината потънал, той чезне пред нея,
гледа му само платната, плющящи на мачтата горе.
Щом и те чезнат, потърсва печалната пустото ложе
и върху него се просва. Събуждат отново плача й
ложе и място, говорят й те за другаря заминал. —
Вяха далеч от брега. Управляваше повей въжата,
вече веслата висящи морякът прибира встрани и
рея на горния край на дървото издига, платната
сваля съвсем и поема в тях благоприятния повей.
Или преди половината път, или точно в средата
чълнът браздеше вълните, насрещният бряг бе далече,
и през нощта ненадейно започна да вей поривисто
Евърът и да белее с бухлати талази морето.
„Най-после снемайте рея отгоре — извиква кърмачът —
и привържете веднага о мачтата сбрани платната!“
Той заповядва, но спира му заповедта ураганът,
никакъв вик се не чува от грозния вой на морето.
И без повеля едни се опитват да вмъкнат веслата,

пушат отворите, други от вятъра дърпат платното.

Оня там черпи водата, вълни във вълните налива,

бързо притегля друг рея. Доде суетнята им трае,

бясната буря нараства, от всички страни ветровете

почват свистящата битка и месят вълни разгневени.

Тръпне самият кормчия, признава самият: не знае

как да постъпи, какво да нарежда, какво да решава.

Толкова тегне бедата, изкуството тя одолява!

Екне викът на мъжете, въжата на кораба скърцат,

тряскат една върху друга вълните, небето громоли.

Дига морето вълните, напира то към небесата,

с пръски от пяна опръсква покрова от облаци ниски.

Ту, щом из дъно разравя възжълтия пясък, приема

същия цвят, ту тъмнее подобно вълните стигийски,

ту се внезапно разстила и грейва в шумящата пяна.

А трахинийският кораб се мята във водовъртежа:

ту нависоко се вдигне и сякаш от връх планината

вглежда се към долините и царството на Ахеронта,

ту надълбоко изпада сред бранове, гребен превили,

сякаш че гледа небето от дън дълбината на Стикса.

Често му бордът трещи под напора на водните маси,

в блъсъка мощно гърми, като че стеноломът железен

или балистата тръсва зида на разбитата крепост,

сякаш че лъвове диви, набрали за скокове сила,

се устремяват с гърди срещу щитове, копия остри,

тъй и вълните препускат под удара на ветровете

срещу стените на чълна, надвесени грозно над него.

Цапфите вече се клатят, лишени от восъчна плънка,

фугите зеят и път на водите губителни дават.

Ето безкраен порой се от зейнали облаци сипва,

цяло небето пропада — така ти се струва — в морето,

сякаш отекло, морето се качва в небесната бездна.

Гизнат от облачна влага платната, с небесни потоци

месят се морски води. Светилата в небето тъмнеят,

над непрогледната нощ тъмнината и бурята тегнат.

Но тъмнотата раздират и с блясъка свой озаряват

мълнии. В мълниен огън огньовете звездни припламват.

Вече вълните нахлуват във вътрешността на строежа

на морехода и както сред всички най-храбрият воин,

след като върху стените на град защищаван е стъпил,

най-сетне стигнал успеха и пламнал от жажда за слава,

измежду хиляди други заема едничък стената,

тъй подир пристъпи девет вълната десета се спуска,

най-властна вече от всички, в отвесните борди на чълна,

пак и пак тя в неспира връхлита съда изнемогващ,

докато в края нахлува в търбуха на пленника кораб.

Част от морето напира да влезе във вътрешността му,

част пък е в чама и чълна. Треперят изплашени всички,

тъй както тръпне градът, щом едни вън стените подравят,

други по същото време заемат отвътре стените.

Всяко изкуство е слабо, отпада духът им. Изглежда,

колкото много вълни връхлетяват, и толкова смърти.

Плаче един, друг безумства, друг смята щастливци, които

чакат гробове, зове с обещания друг боговете

и към небето, което не вижда, протяга ръце и
моли напразно за помощ, друг мисли за брат и родител,
друг за деца и за дом и каквото е всеки оставил.
Към Алциона се Кейк стреми. На устата на Кейк
е Алциона една. И макар че едната желае,
радва се, че е без нея. Жадува да види отново
родния край, към дома си последния взор да обърне.
Но сам не знае къде е. В кипежа на водовъртежа
блика морето и сянка от облак, чер както смолата,
цяло небето закрива и нощния мрак удвоява.
Скършва се мачтата с трясък от удар на вихър пороен,
скършва се също кърмата, вълна се високо въздига
и победила, поглежда вълните, от плячката горда —
сякаш е някой изтръгнал Атон или Пинд из основи
и ги е цели в открито море запокитил, тъй мощна
се сгромолясва стремглаво и ударът, и тежината
пращат на дъното чълна и немалка част от мъжете
под тежестта на вртопа, недъхнали повече въздух,
своята орис понасят. В разбитите корабни части
други се вкопчват. С ръката, която е скиптър държала.
Кейк докопва строшено гребло и към тъст и родител —
ах! — се напразно обръща, но най на уста на плувеца
е Алциона, жена му. За нея гори и говори.
Моли трупа му вълните пред нейния взор да изхвърлят
и от ръцете най-верни да бъде удавник погребан.
Докато плува той, колчем вълната допусне да дъхне,
„О Алциона далечна!“ — мълви, под водата го шепне.
Ей над морето издигна се арка от черни талази,
тя се пречупи и скри му главата под врящата пяна.
Беше Денницата мрачна, не можеше да се познае

в оня ден, но от небето не можеше тя да отстъпи
и затова си лицето забули със облаци гъсти.
Между това Еолида, нечула за страшната гибел,
нощите в къщи брои и подбира одежда, която
той ще заметне, когато си дойде, и дреха, с която
тя ще го срещне, но празна мечта за възврата му храни.
Тачеше всички небесни с тамянния благочестив дим,
повече все пак от всички въздигаше храма Юнонин
и за мъжа си угаснал пристъпяше тя пред олтара:
читав и здрав да остане съпругът й, да се завърне,
моли горещо, и друга сърцето му да не спечели.
Само последното нейно желание бе постижимо.
Не пожелава да слуша богинята просби за мъртви.
Да се отмахнат нечисти ръце от олтара й, виква:
„О възвестителко вярна на моята воля, Иридо,
в обителта сънотворна на сънния бог появи се
и повели да изпрати той на Алциона в съня й
смъртната сянка на Кейк, та правдата тя да й каже.“
Свърши. Облича Ирида одеждата с хиляди багри
и очертала небето с дъгата си обла, забързва,
както повелята бе, към мъгливите двори на царя.

СЪНЯТ

До Кимерийския край се таи в пещера, издълбана
сред планината, домът на бездейния Сън и покоят.
Никога — нито в зори, ни на пладне, ни вечер — не влизат
в него лъчите на Феб. Непрестанно от почвата дъхат
мъглявини с мрачина, в тях втъкана, и неясен сумрак.
Никога там с песента качулатата бдителна птица
не призовава Аврора. Покоя с глас не нарушават
псета възбудни и гъски, от псетата по-досетливи,
нито звяр, нито добитък, ни клони, от ветри люлени,
звуци издават, не чуваш и хули от хорски езици.
Властвува пълен покой. От скалата отдолу оттича
с влага летейска поток и водите му леко се плъзгат
с бълбол и сънно унасят със звън по зърнистото дъно.
Пред пещерата, пред входа, цъфти сред безчислени злаци
мак многосеменен. Сбира сънливост от тяхното мляко
росна Нощта, да я ръси върху притъмнялата почва.
Няма в дома да откриеш да скръцне навремени порта,
няма ключалки и панти, не вардят на входа вардачи.
Сред пещерата на подстав от чер абанос се издига
пухена мека постеля с покривка от същата багра.
Тук божеството почива, в отмала отпуснало тяло.
Около него лежат, подобяващи образи разни,
съновидения пусти безчет — като листи в гората
и класове низ полята, и пясъка въз бреговете.

Щом като влезе Ирида, отмести от пътя си с длани
съновидения срещни и грейна от нейната дреха
святият дом. И едва от съня утежнелите взори
богът издигна, отново, отново обратно залита
и като клима, брада на гърдите си тръска отгоре.
Най-после той от съня се отърсва. Привдигнат на лакът,
вече познал я, запитва защо е дошла. Тя промълвя:
„Съньо, отмора на всички, най-тихият от боговете,
мир на душата, гонител на грижата, който възраждаш
за занимания нови телата, от труд изморени,
о, повели на съня, подражател на живия образ,
в царския лик да слети до стените на Херкулов Трахин,
пред Алциона да иде, крушенеца той да покаже.
Тъй повелява Юнона.“ Заръката вече предала,
девата тръгва, не може мощта на съня да изтрае.
Щом тя усети, че пъпли сънят върху нейното тяло,
с бяг се завръща в дъгата, отдето току-що изплува.
От синовете безчетни разтриса бащата Морфея —
наподобяваше този омайник човешкия образ,
нямаше друг по-умело от него да възпроизвежда
всяка походка и жест на лицето, човешкия говор
и облеклото привнася, и точните думи на всеки.
Но той единствено в хора се превъплъщава. А втори
става на звяр, на пернато или на змия дълготела.
Икел наричат съня боговете, зоват го Фобетор
смъртните. Има и трети, вълшебник на други
изкуства —
Фантаз. Той може в бездушни предмети да се
претворява —
и във вълна, и в земя, и в дърво, и в скала, и във всичко.
Само в лица на царе и на вожди едни се явяват
в нощната доба, а други спохождат народа и плебса.

Тях отминава старикът. От всичките братя се спира

той на Морфей да изпълни повелята на Тавмантида.

И пак Сънят, обезсилен от сладостно мека отмала,

върху високия одър глава преклони и полегна.

Ето полита Морфей, не издават му шумол крилата

през мрачевата, летежът му дълго не трае, дохожда

той в хемонийския град, там отмахва от тяло крилата,

взема лицето на Кейк и тъй под лъжовния облик —

труп на удавник, без дреха, пред ложето на Алциона

бледен мъртвешки застана. Изглеждаше мокра брадата,

цялата, а от косите обилно се стичаха струи.

Сведе се той над леглото, лицето си с сълзи обля и

каза това: „Ще познаеш ли Кейк, злочеста съпруго?

Или ликът ми е други? Загледай се, ще ме познаеш,

но не съпруга, а сянка от своя съпруг ще откриеш.

Никаква полза аз нямах от твоя оброк, Алциона.

Вече съм мъртъв! Недей ме очаква с лъжлива надежда!

Облаконосен, Южнякът в Егейско море ме застигна,

кораба той ми развя по вълните с ужасния придъх

и, Алциона, морето изпълни устата, зовяща

твоето име напусто. Това ти вести не лъжовен

някой вестител, не слушаш какви да е приказки празни.

Сам след крушение аз си разкривам пред тебе съдбата.

Хайде, стани, посвети ми одежди на траур и сълзи,

без възридания ти ме не пращай при сенките в Тартар!“

И си молбата Морфей изговаря с глас, който да вземе

тя за гласа на съпруга, проронва — така й се стори —

истински сълзи и с жест на ръцете, привичен за Кейк.

С плач Алциона застенва, насъне простира ръцете
и към мъжа устремена, прегръща едничкия въздух.
„Ах, остани… де отиваш? — възкликна. — Ще тръгнем
двамина.“
Сепната тя от гласа си или от вида на съпруга,
скача и първо поглежда дали е там този, когото
гледала беше. Слугите, от нейния вик безпокойни,
внесоха факли. Но щом не можа да го нийде открие,
почва в лице да се удря, на гръд си одеждата сдира,
бие самата си гръд, не отпуска коси, но ги реже
и на въпроса, защо е печална, на дойката казва:
„Не съществува от днес Алциона, тя не съществува!
С Кейк загина, със своя любим. Утешения спрете!
Той е погинал крушенец. Видях го, познах го, ръцете
аз си протягах към него, когато понечи да тръгва.
Сянка наистина беше, но беше същинската ясна
сянка на моя съпруг. Ако питаш, той нямаше вече
обикновения вид, не блестеше с предишната хубост.
Бледен и гол го нещастна видях, от косата му още
капеха капки. Застана окаян на ей това място,
ето там! — И тя започна да търси оставени дири.
—
Стана това, да, това, от което в предусет се плашех,
молех при мен да останеш, по ветрища да се не носиш!
Как аз желах, ако все пак отиваш на гибел, да вземеш
в чълна и мене: полезно бе с тебе да дойда, да плавам
с тебе! Тогава не щях в самота да прекарвам нещастна
сетната част от живота, ще срещнехме заедно края.

Но днес загивам далече, далече ме носят вълните.
Има ме, без мен самата, морето, по-жестокосърдна
нека от него да бъда, ако продължа да живея
и ако водя борба да надвия великата мъка.
Но не ще водя борба, нито, клетнико, ще те оставя —
ще те последвам, поне като спътница, и върху гроба
ако не урна, нас надпис ще свързва, щом няма да сложа
кости до твоите кости, поне ще сме име до име.“
Болката по-натам пречи, след всяка от нейните думи
плясък последва и стон от сразено сърце тя изтръгва.
Беше в зори: към брега Алциона поема и скръбна
мястото търси, отдето го гледаше как той отплава.
Спира се там и повтаря: „Ей тука развърза платната —
тука на морския бряг при раздялата той ме целуна!“
Докато спомня какво и къде се е случило, хвърля
глед към морето и вижда, че нещо се носи далече
върху вълните, то сякаш е тяло, какво е, не може
най-напред да се познае, но щом го вълната изплиска,
ако и още далече, личеше все пак, че е тяло.
Вижда крушенец, но кой е, не знае, от личбата смутна,
сякаш за чужд мъж сълзи ще лее, възкликва: „О клети,
който да си, ако имаш съпруга.“ Но носят вълните
тялото още по-близо. И колкото по го заглежда,
повече, повече губи свестта си. Той вече е близо,
вижда го тя до брега и го вече добре разпознава.
Гледа — това е съпругът й. „Той е — провиква се, — той е!“
Лик и коси, и одежда раздира, протяга към Кейк
тръпни ръце и повтаря: „Така ли, любими съпруже,

клетнико, тъй ли се връщаш при мене?“ Лежи пред вълните
бент ръкотворен, пречупва той първия гняв на морето,
за да омаломощава водите при техния пристъп.
Скочи оттам и е чудно какво произлезе: след скока
с тъкмо израсли криле забраздява ефирния въздух
и над самите вълни полетява злочестата птица.
И при летежа издава с уста — изтънена днес човка —
звукове резки, подобни на песен от болка и жалост.
Щом като вече докосна трупа му безмълвен, безкръвен,
с младите свои криле се обви о любимото тяло
и със студени целувки го твърдата човка обсипа.
Беше ли Кейк усетил, или пък се стори, че дига
изпод вълните лице, двоуми се народът. Но Кейк
беше усетил. Накрай боговете над тях се смилявят
и ги обръщат на птици. Дори и сега се запазва
както преди обичта им и в птиците се не разтрогва
техният брак: съчетават тела и родители стават.
Дойде ли зима, през седем безветрени дни Алциона
мъти в гнездото, което се носи по морската гладкост.
Ляга вълната тогава, Еол от затвора не пуска
вихрите и предоставя морето на своите внуци.
Някакъв старец видя, че летят над морето широко
заедно те и похвали докрай оцелялата обич.
Други наблизо до него, а може би сам той разказа:

ЕСАК

Виж, и онази там птица, която лети над вълните,
с тънки крака — и показа гмуреца с източена шия, —
царска кръв носи и ти ако искаш до нея рода й
в последователен ред да издириш, за прадеди има
Ил, Асарак, Ганимед — той от Юпитер беше отвлечен,
и Лаомедон, старика, Приам, доживял от съдбата
сетното време на Троя, така че на Хектор е брат той.
Ако на младост не беше го чудна съдба сполетяла,
може би щеше да носи не по-долно име от Хектор.
Ако и той да бе рожба на знатната Димантида,
тайно родила, разказват, Есак под гористата Ида
Алексироя, а тя на двурогия Граник е щерка.
Мразеше той градовете, далече от блеснали двор и
бродеше из планините, из нечестолюбни полета
и се вестяваше рядко на сборове на илионци.
Не със сурово сърце, със сърце, на Амур податливо,
търсеше той на Кебрен дъщерята Хесперия често
из лесовете (видял я на нейния бащин бряг, дето
тя си на слънце сушеше косите, развети по плещи).
Нимфата тозчас побягва тъй, както кошутата плаха
пред сиво-жълтия вълк и пред ястреба патица бяга
нейде далече от блато — така я троянецът следва,
от любовта окрилен, окрилената нея от уплах.
Но както бяга, в крака й превития зъб си забива
свита в тревата змия, тя отрова й в тялото влива.
Свършва с живота бегът й. Есак я бездъха прегръща
обезумял и въздъхва: „Защо, ах, защо те преследвах,
можех ли аз да допусна? Не търсех такава победа.
Двама, нещастна, те ние погубихме: змийската рана

аз причиних. Но от нея съм аз по-виновният, който
с моята собствена смърт ще ти вдъхна в смъртта ти утеха!“
Каза и скача в морето от зъбера, който вълната
бе поддълбала бучаща, но Тетия, сетила жалост,
леко го вдига и както той плува, крила му навлича
и му не дава възможност да търси желаната гибел.
Но в любовта си роптае, не иска живот по принуда,
че на душата му пречат из жалката своя обител
да излети, и щом нови криле по плещите му никват,
литва, но скоро в морето си тялото спуска стремглаво.
Спусъка пухът смекчава. Беснее Есак и се стрелва
към дълбината и търси неспирно път към гибелта си.
Но в любовта посталее. Остават му дълги краката,
дълъг вратът му, главата от тялото отдалечена.
Люби морето и носи от честото гмуркане име.

ДВАНАДЕСЕТА КНИГА

АВЛИДСКИЯТ ДРАКОН

Още не знае Приам, че Есак оцеля под крилете,
и за сина си жалее, над наименуван гроб празен
Хектор със своите братя принася свещената жертва.
От милосърдната служба единствен отсъствува Парис,
който навлече на свойта родина война дълготрайна
с тази жена похитена. Заклети го следват хиляда
кораба със общността на рода пеласгийски. Не щеше
да се забавя мъстта, но направиха грозните вихри
непроходимо морето и в рибообилна Авлида
на беотийска земя мореходите бяха сковани.
Докато готвеха жертви за Юпитер по обичая,
докато огънят лумва и стопля олтара вековен,
гледат данайците: тъмно змиище пълзи по платана,
който бе клони разперил до топлия жертвеник близо.
С пилета осем бе свито гнездо на върха на дървото.
Тях ведно с тяхната майка, която над плахите малки
пърхаше, драконът сграбчи и в лакома паст ги напъха.
Смайват се всички, най-вече авгурът, прозрял в
бъдninата.
Виква на Тестор синът: „Ще надвием, пеласги, дерзайте!
Троя ще падне, но няма да бъде теглото ни малко.“
Деветгодишна война той по птичия брой предвещава.
Оня пък, както се беше увил о зелените клони,
става на камък и още запазва пълзящия образ.

ИФИГЕНИЯ

Необуздан, не допуска Нерей да преминат бойците
през аонийския проток. Едни предполагат, че брани
Троя Нептун — та нали е издигнал стените й сам той?
Но не на Тестор синът. Той разбира и не премълчава:
кръв на девица изкупва гнева на богиня девица!
Щом надделява над чувства държавното благо и царят
бащини чувства надвива, застава пред жертвеник чиста
пред просълзени слуги Ифигения кръв да пролива.
Трогната, казват, покрила богинята с облак очите
и сред свещената служба, и сред гласовете молебни
тя със сърна заменила микенката недоловимо.
Щом като, както бе редно, бе с кървите Феба смекчена
и след гнева на Диана улегна гневът на морето,
благоприятния повей усещат хилядата чълна
и след безброй теглила до фригийския пясък достигат.

МЪЛВАТА

Между морето, небето насред широтите световни
гуши се място, което е свързано с тройното царство.
Де що се случи, макар надалече, оттам се съглежда,
всеки, и най-малък звук там прониква до ушния дълбей.
Дом си е дигнала тук на връх височината Мълвата
и е снабдила дома си с хиляда отвора с безбройни
входове и не прегражда какви да е прагове с порти,
денем и нощем отворен, от звънка мед цял изкован е.
Връща ек, глас отразява и чутото той удвоява,
няма мълчание вътре и отдих из кой да е ъгъл,
няма и врява, но само с шепня гласовете бълболят,
както когато отеква далече шумът на вълните
или пък както когато си Юпитер облаци черни
тряска и подир тътнежа последните мълнии глъхват.
Лека сган атрия пълни, пристига, излиза безспирно.
Хиляди слухове — примес от истински и от лъжливи,
бродят надлъж и нашир и гъмжи бъркотия от думи,
някои пълнят с брътвежи ушите свободни, а други
всичко разказано пръскат. Расте на лъжите размерът.
Всеки нов осведомител прибавя към чутото нещо.
Там е Доверчивостта, безразсъдна, Заблудата там е,
празната Радост е там ведно със страховете възбудни,
нововъзникнал Вълнежът и Шепотът с извор незнаен.
Вижда Мълвата самата какво по небето, морето

и по земята се случва и цяла вселена обследва.

ЦИГЪН

Тя извести новината, че кораби грайски пристигат
с храбри бойци, и не беше нечакана вражата сила.
Бранят троянци брега, не допускат войската на суша.
Протезилае, по орис теб с копие Хектор прониза,
първи ти падна и в боя данайците скъпо платиха,
вече познаха, че Хектор е, който погуби героя.
И на фригийци показа що може ахейска десница,
не съвсем скъдната кръв — зачерви се сигейският пясък.
Цигън, синът на Нептуна, бе вече съсякъл хиляда
воини, вече Ахил, изкачил се върху колесника,
цели пълчища громеше с пелийското копие свое,
докато търси по бойни редици и Цигън, и Хектор.
Той връхлетява на Цигън, двубоя си с Хектор отлага
чак за десетото лято и възпламенява конете
с белите шии в ярема — насочва юзди към врага си
и като с длани разтърсва трептящото копие, виква:
„Който и, момко, да бъдеш, бъди утешен в гибелта си,
че от Ахил хемониеца ти си погубен!“ Извиква
тъй Еакид и словата му тежкото копие следва.
Ала, макар че не се отклонява — то сигурно беше,
не нарани с острието желязото своя противник.
След като само разтърси гърдите му тъпият удар,
викна троянецът: „Сине богинин — по слух те познавам, —
що се учудваш, че аз невредим и без рана оставам?
(Той бе учуден.) Ни шлемът, що виждаш, с ръждивата
конска

грива, ни щитът вдълбан, ни товарът на мойта левица
са ми защита. Те само за накит ми служат, тъй както
носи оръжие Марс. Та дори да отмахна от мене
всяка защита, не може желязото да ме одраска.
Не да си на Нереида син, има цена, а на този,
който владей над Нерей, дъщерите му и над морето.“
Рече и копие прати по внука Еаков, но в щита
то се заби и проби след медта деветте му наслойки —
бичешки кожи, и все пак на слоя десети заседна.
Но го героят с безстрашна десница изтръгна и метна
тръпното копие пак, но остана отново без рана
тялото и без ущърб. И на третия път острието
беше безсилно пред Цигън, отдал гръд на удара явно.
Пламна героят от гняв като бика в открита арена,
който с ужасния рог връхлетява пунически кърпи —
своя дразнител, и вижда, че рани напразно нанася, —
гледа дали острието не е отделено от пръта:
беше на място. „Тогава ръката ми сигур отпада —
рече си — и въз един е изчерпала прежните сили?
Силен наистина бивах, когато лирнеската крепост
първи порутих, когато аз Еетионова Тива,
още и Тенедос къпех във техните собствени кърви
или когато потече Каик от сечта на народа
ален: усети дваж Телеф мощта на ей тази десница.
Тук повалих аз мнозина, на този бряг аз накамарих
от тях грамади, че имах и имам могъща десница.“
Каза и сякаш не вярва на прежните подвизи, хвърли
копие срещу мъжа от народа ликийски Менойтес
и мигновено в гръдта му през бронята то се забоде.
Щом със умираща гръд на земята се той сгромоляса,
същото копие оня из топлата рана изтръгва
с възклика: „С тази ръка и с туй копие ние надвихме!

Нека ги тласна към този, дано и сега да успея!“
Рече и метна към Цигън, и ясенът вярно улучи,
без отклонение звънна под лявото рамо на Цигън:
както от зид и от твърда скала, той от него отскочи.
И там, където опря острието, Ахил забеляза
белег от кръв по снагата, зарадва се той, но напразно —
нямаше никаква рана, то бе от кръвта на Менойтес.
От колесника висок в яростта си героят се хвърля
и със искрящия меч въз безгрижния враг връхлетява,
вижда, че щитът му, шлемът му се раздвояват от меча
и че от твърдото тяло железният връх отъпява.
Той не изтрайва и удря със щита лицето открито
три пъти, четири пъти, и по слепоочника удря
с меча си, следва врага си отстъпващ, напада го, блъска,
на изумения отдих не дава. Той в ужас изпада,
плуват пред взора му сенки, додето заднишком заотстъпва.
Посред полето по пътя зад него се камък изпречва,
силно го блъсва въз него Ахил и с извърнато тяло
Цигън отзад се препъва и върху земята се гътва.
С щита Ахил, с колената корави притиска гръдта му,
тегли му шлемния ремък, обтегнат отдолу брадата,
стяга врата и заключва дъха му и в двата отвора,
тъй му изтръгва душата. Но плячката тъкмо да вземе,
вижда доспехите само. На бяла го птица превърна
морският бог и от Цигън тогава тя име получи.
Тази напрегната битка донесе за много дни отдих,
всяка от двете страни по повеля оръжие сложи.
Докато зорката стража закриля стените фригийски,
зорката стража додето арголийския ров охранява,

иде ден празничен, в който Ахил, победител на Цигън,

за милостта на Палада кръвта на заколена крава

лее. Щом вътрешността й на топлия жертвеник слага

и се в ефира възнася дъх, на боговете угоден,

жертвата взема частта си, за пиршество другото служи.

Първите войни възлягат на ложета и се услаждат

с печено и с питието и грижи, и жад уталожват.

Но нито звън на китара, ни песни героите радват,

нито пък дългата флейта чемширена с много отвори,

не, те в беседи прекарват нощта, разговарят за доблест

и за геройства, разказват за битки — и вражи, и свои.

Кой как изпаднал в опасност и как тя била одоляна,

често поред се разказва. Ахил за какво да разказва

или по-скоро какво пред Ахила велик да разказват?

Най-вече те разговарят за тази най-близка победа

над укротения Цигън. На всички изглеждаше чудно,

дето младежкото тяло, с оръжие неуязвимо,

бе несломимо от рана и всяко желязо хабеше.

ЦЕНЕЙ

Сам Еакид се дивеше, дивяха се всички ахейци,
докато Нестор започна: „Единствен през ваши дни Цигън
беше желязо презрял, устойчив срещу всякакъв удар.
Но аз самият видях как на хиляди рани удържа
с ненараняемо тяло Ценей от перебското племе —
този перебец Ценей, обитател на Отрие, прочул се
с подвизи. Повече беше това любопитното в него:
беше създаден жена.“ От незнайното чудо се смайват
всички, замолват го да им разкаже, Ахил между всички:
„О сладкодумецо старче, о разум на нашето време,
хайде разказвай, тук всички желаят от тебе да чуят
кой бе Ценей и защо се в противоположност превърна,
кой бе военният поход, коя бе борбата, в която
ти го позна, от кого бе надвит, ако бил е надвиван.“
Нестор започна: „Макар че в гнета на ленивата старост
от младините си много видяно аз вече забравям,
повече все пак си спомням. Но нищо от всичко, което
в мир и война преживях, не е врязано в моята памет,
както известната случка. Щом дългата старост ни прави
зрители на многобройни дела, проживял съм аз вече
двеста години, сега в поколение трето живея.
Мила и прелестна бе на Елат дъщерята Ценида,
от тесалийките първа по хубост мома в градовете,
близки и твои (защото, Ахиле, бе твоя землячка),
и за мнозина женихи тя беше завидна надежда.

Може би също Пелей се домогвал до нейното ложе
или пък вече бе сключил съюза си с твоята майка,
или бе вече обвързан. И с никой от тези женихи
се не омъжи Ценида. Веднъж по усамотен бряг
морският бог я насили (така разгласява мълвата).
И щом Нептун пръв изпита любовната сладост, изрече:
«Сигурно нима да бъде отблъсната твоята воля.
Избора свой изкажи.» (И това известява мълвата.)
Каза Ценида: «Желая, насилена, нещо велико:
повече да не изпащам. О, дай ми жена да не бъда!
Всичко така ще си дал.» Произнесе последните думи
с по-нисък тон и гласът й изглеждаше мъжки, какъвто
вече наистина беше, че нейната воля изпълни
богът на морската бездна, той още направи Ценея
ненараним, да не може желязото да го поваля.
Развеселен от дара, се оттегля атракският момък
и се отдава на мъжки дела низ пенейски полета.“

КЕНТАВРИ И ЛАПИТИ

С Хиподамея сватбува синът на нахала Иксион
и в пещера, засенена от клони, за пир пригласява
дивите облакородни на ложета в ред да възлегнат.
И първенци хемонийци гостуват, гостувах и аз там.
Екнеше от веселбата в глъча на тълпата палатът.
Ето зоват Хименей, задимява от огън олтарът.
Булката вече пристъпя сред сонм от невести и майки,
чар от лицето й грей. Облажавахме ний Пиритоя
заради тази жена, но едва с предвестта не сгрешихме,
тъй като, Еврите, в тебе, най-див от кентаврите диви,
гръд от изпития сок и от младата булка възпламва,
опиянение те овладява, от сласт удвоено.
И изведнъж се катурят трапези, разстройва се пирът
и за косите насила улавят невестата нова.
Еврит — Хиподамея, от другите кой коя може
или хареса повлича — картина от взета в плен крепост.
Викове женски дома огласяват. Наскачаме бързо
всички и пръв се провиква Тезей: „Що за бяс те обзема,
Еврите, та оскърбяваш, макар че съм жив, Пиритоя?
Без да съзнаваш, двамина ни ти, не един предизвикваш!“
Нямаше всичко това да изрича нахалост героят.
Той враговете отблъсва, от бесните плячката дърпа.
Оня не казва ни дума (та може ли да оправдава

дръзкото дело със слово?), но удря нахално с юмрука
своя мъстител в лицето и бъхти гръдта благородна.
Беше случайно оставен наблизо високорелефен
кратер старинен. Издигна Егидът съсъда огромен,
сам по-огромен, и право във вражия лик го захвърли.
Мозък и вино и кръв от устата и раната рукват
и сгромолясва се той и се сгърчва на мокрия пясък.
Пламват от гняв от смъртта двутелесните негови братя.
Вик „на оръжие!“ в миг, „на оръжие!“ вик се разнася.
Виното дава куража и с първата схватка политат
чаши във въздуха, делви трошливи, издути стакани —
съдове инак за пир, а сега за борба, за убийства.
Одързости се синът на Офион, Амик, пръв да грабне
дар за оброк от олтара и пръв от светинята дигна
тежък светилник, окичен на гъсто с искрящи лампади,
дигна го той нависоко и сякаш издига секира,
бялата шия на бика — свещената жертва, да скърши,
прасна лапита Целадон по челото и го премаза.
Обезформи му лицето — костта бе сдробена. Очите
цели изскочиха вън, през строшените челюстни кости
беше носът му в устата вврян и затъкнат в небцето.
Грабна Пелат — мъж от Пела — откършен крак кленов
от маса,
с него халоса врага си, до гръд му провеси брадата.
И додe с черната кръв из устата той зъбите блюва,
с нова го рана запраща надолу при сенките в Тартар.
Близо до него Гриней — към димящия жертвеник беше

страшен взор вперил — възкликна: „Защо не докопам
и него?“
Дигна олтара огромен съвкупно с огньовете в него
и към тълпата напрели лапити го той запокити.
С удара двама затисна — Бротей и Ориос. Ориос
беше синът на Микала, за нея се знаеше: може
чрез заклинателни думи и лунния сърп да притегли.
„Няма мъстта да избегнеш, да имах оръжие само!“
—
казва Ексадий и вместо оръжие грабна от бора,
дето висеше, рога на елена, принесен оброчно.
И с раздвоения клон на Гриней му очите прободе
и изтърбуши, една част от тях по рогата полепва,
друга тече по брадата и в кръвни съсиреци капе.
Ето и Рет из самата среда на олтара отмъква
сливова жежка главня и ударя Харакса отдясно
по слепоочника, който закриваха русите къдри.
Както узрелият посев, от бързия пламък обхванат,
тъй и косите му пламват и кървите в раната съскат
нагорещени, тъй както парче нажежено желязо
съска ужасно, кога го ковачът с щипците си криви
вади от огъня и го топи във ведрото, втопено,
съска парчето, цвърчи под водата, която завира.
Бързо лапитът ранен от стърчащите власи отърсва
жадния огън, изкъртва от почвата праг и го вдига
—
за колесница товар, на плещите. Но от тежината
той не успя към врага да го метне. Със скалната тежест
само премаза Кометес, другаря си, който бе близо.
Рет радостта си не скрива: „Желая да бъдат —
възкликна —
толкова храбри и всички останали в твоята чета!“-
с пръта полуобгорен удвоява той първата рана,
три пъти, четири пъти го удря, на черепа длаба

строшва и костите тънат строшени в потеклия мозък.

И победител, напада Корит и Дриант, и Евагър.

След като гътна Корит, на когото едва бе покарал

мъх по страните, Евагър му виква: „Спечели велика

слава, че тръшна момчето!“ Но повече да продължава

не позволява свиреп Рет, в устата му зинала пъхва

тежката факла, оттам, през устата, в гръдта му я пъха.

И срещу тебе, жестоки Дрианте, се втурва, размахал

покрай главата ти пръта. Но този край тебе не стигна.

Докато той тържествува от своя успех постоянен,

вбиваш му ти обгорен кол, където врат с рамо се срещат.

Охна и с мъка изтръгна от твърдата кост Рет главнята

и той самият побягна, опръскан от собствени кърви,

бягат далеч и Орней, Ликабант и по дясната плешка

тежко раненият Медон, Тавмант, подир тях и Пизенор,

бяга и Мермер, недавна надвивал в надбягване всички

(но след получена рана сега му бе по-бавен ходът),

бягат и Фол, Меланей и Абант, преследвач на глигани,

и прорицателят Астил, напразно раздумвал от боя

своите. Той посъветва и Нес при страха му от рани:

„Ти остани, за стрелите на Херкулес тебе ще пазят.“

А Еврином и Лицидас, Арей и Имбрей не успяха

да се спасят от смъртта. Тях с десница Дриант поразява,

също, Кренее, и тебе отпред поразяват, макар че

беше за бягство обърнал гърба си. Когато извърна

поглед за малко назад, те постигна желязото тежко

там, дето чело и нос между двете очи се докосват.

В толкова грозната глъчка лежеше Афидас, във всички

жили от най-дълбок сън упоен, и в ръка отмаляла

стискаше още насъне стакана със смесено вино,

върху космата кожа на мечка от Оса изпънат.

Щом отдалече видя, че оръжие той не размахва,

пръсти на ремъка Форбас постави и викна: „Ще пиеш

виното в смес със водата на Стикса!“ — и без да се бави

копие върху младежа преметна и както лежеше

той на гърба, му прободе врата обкованият ясен.

И не усети смъртта, от препълнен гръклян му потече

в ложето черна кръвта, а дори и в самата му чаша.

Сам аз видях как опита Петрей да изтръгне из корен

с жълъд отрупан дъб и докато го с прегръдка обгръща

и го насам-натам клати и стволът се друса и люшка,

копие хвърли и вби Пиритой на Петрея в ребрата

и към коравия дъб му притегна гърдите могъщи.

От Пиритой, от мощта му, загина Лик — казва мълвата,

от Пиритой, от мощта му — и Хромис. Но по-малка слава

на победителя всеки донесе от Диктис и Хелопс.

С копие Хелопс уби — слепоочника то му прониза

и от ухото отдясно през лявото то се показа.

Докато Диктис се спуска от стръмна скала в планината,

в паника пред преследвача напиращ — сина на Иксион,

в пропаст пропада и скършва с товара на своето тяло
осен грамаден и хълбок нахлузва на кърния дънер.
Тича за мъст Афарей. Отломява той от планината
цяла скала, но преди да я хвърли, Егид го преваря —
с дъбов кол му разтрошава костта на огромния лакът.
Но по-натам да му той доубие негодното тяло,
няма ни време, ни грижа, та яхна гърба на Бианор,
на великана, несвикнал да носи, освен себе никой,
и му опря о ребрата коляно, издърпа косата
с лява ръка и с чепатия кол му премаза лицето
и слепоочника твърд, и устата, която заплашва.
С пръта простря на земята Недимн и стрелеца Ликопес,
още и Хипас, на който брадата прикрива гърдите,
още Рифей, надвишаващ високи върхари дървесни,
после Терей — в планините хемонски той често ловеше
мечки и живи ги вкъщи донасяше, гневно ръмжащи.
Демолеонт не понесе, че все тъй Тезей надделява,
и с великанската мощ се опита от твърдата почва
заедно с корена бор многолетен с ръце да изскубне,
но неуспял, го прекърши и срещу врага си запрати.
Но отдалече Тезей настрани се от удара дръпна,
предупреден от Палада — така му се щеше да вярва.
Все пак не рухна елата напразно. На дългия Крантор
цялата гръд от врата му и лявата плешка откърши.
Оръженосец той беше, Ахиле, на твоя родител.
Някога царят долопски Аминтор, загубил войната,
на Еакид го отстъпи заложник за мир и за дружба.
Щом го Пелей забеляза разкъсан от гнъсната рана,
викна: „Но ето от мене, о Кранторе, скъпи ми момко,
поменен дар!“ — и с могъща десница по Демолеонта
копие — ясен отпрати със силата на яростта си.
Гръдния кош то проби и заседна му между ребрата,

там затрептя. Той изважда, но без острието, дървото —

и то излиза едва, — острието му в дроба засяда.

Болката сили събужда: раненият се извисява

срещу врага си и почва да тъпче с копита героя.

Звънките удари той върху щита и шлема приема,

а раменете прикрива, отпреде оръжие дига

и наведнъж през плещите гърди след гърди му пронизва.

Но преди туй издалеко погуби Флегрей подир Хилес,

а порази Ифиной ведно с Кланис на бой ръкопашен:

тяхната участ последва Дорила, покрил си главата

с вълчешка кожа и вместо жестокото копие вдигнал

бичешки вити рогове, в обилие с кръв начервени.

„Гледай — извиках (защото ми даваше сила гневът ми) —

колко рогата на бика отстъпват пред мойто желязо!“

Копие метнах към него, не можеше да го избегне,

чело с десница закри той, от раната да се предпази:

но прикова се ръката за челото. Другите виквят.

И както бе прикован и надвит от жестоката рана,

с меч го улучи Пелей (той стоеше по-близо) в стомаха.

Скочи напред разярен и черва по земята повлече,

хем ги влече, хем ги тъпче, додето ги тъпче, ги къса,

в тях си заплита краката и пада, опразнил търбуха.

И хубостта не помогна на тебе, Циларе, в борбата,

ако на тази порода признаваме някаква хубост.

Тъкмо набола брадата, брадата му златна, и златна

падаше от рамена досред плешката долу косата.

Живост лъчеше ликът му, вратът, раменете, ръцете,

бяха гърдите подобни на дивни творби на ваятел,

заедно с мъжката част не стоеше и конското тяло

по-долу по красота. Придадеш ли врата и главата,

става достоен за Кастор! Така е удобен гърбът му,

тъй си привдига гръдта! От смолата е целият по чер,

но е със снежна опашка, краката му също белеят.

Немалко самки по него лудяха. Една Хилонома

бе го спечелила вече — жената, най-нежна от всички

полуживотни, които живеят в планински дъбрави.

Тя е, която едничка пленява Цилара с милувки,

с обич и клетви за обич. Доколкото може да гизди

тяло подобно, го гизди, косите си с гребена реше,

ту розмаринов цвят вплита в тях, ту теменуги, ту рози,

често за накит избира и лилии, бляскаво бели,

дваж на ден в извор, ручащ от гористия връх пагасейски,

мие лицето, в реката си тялото дваж потопява,

носи на плещи или върху хълбока, левия, кожи

от племенития дивеч, които й тъкмо отиват.

Взаимна е любовта им. Ведно планините обхождат,

влизат ведно в пещерите. В лапитското жилище също

влязоха двамата, двама се впуснаха в лютата битка.

Кой го направи, не знаем: отляво туй копие дойде

и те, Циларе, прободе отдолу, където граничат

шия и гръд. Наранено от рана нищожна, сърцето,

с него и тялото скоро, щом меча изтеглят, изстива.

А Хилонома веднага пое полумъртвото тяло,

раната топли с ръка, до устата уста тя притиска

и се опитва да спира душата, която отлита.

Но щом видя, че е мъртъв, изрече тя думи, които

не долових от шума, от трупа острието измъкна

и се натъкна, съпруга прегърна в предсмъртна прегръдка.

Още и днес ми стои пред очи Феокомес. Той беше

лъвски шест кожи завъзлил и всяка о друга завързал,

беше човешкото тяло и конското тяло обгърнал.

Метна пън, който не биха поместили две колесници,
с него премаза сина на Олена, Тектаф, по главата.
(Беше му пукнат овалът на темето и от устата,
и от ушите, очите, от ноздрите мозък течеше,
сякаш от дъбова сплетка се стича съсирвано мляко,
сякаш че виното капе при натиск от рядко решето
и като гъстичък сок се изцежда през тесни отвори.)
Както гласи от лежащия враг да загради доспеха
(твоят баща е свидетел), аз меча забих в слабините
на ограбвача. И Хтоний от меча ми люпва, след него
Телебоант. От тях онзи бе въоръжен със разсоха,
с копие този и той ме със своето копие перна.
Белега виждаш — и днес ми личи заздравялата рана.
Трябвало, пратен тогава, аз Пергама да овладявам!
Можех тогаз, ако не да надвия, поне да забавя
страшната сила на Хектор! Но още не е съществувал
или момче е бил Хектор, а днес възрастта ме оборва.
За Перифант, що надви над Пирет, лих кентавър,
за Ампикс
що да разказвам? Отпрати той дрянов прът без острието
право в лика на Ехекъл, крепящ се на четири крака.
А Макарей, лост забил му в гръдта, повали Еригдупа,
пелетрониеца. Помня аз, копие Нес запокити
собственоръчно и то се заби в слабините на Цимел.
Но да не мислиш, че може на Ампикс синът Мопс само
за бъднината да пее? Мопс копие мята, и пада
и да говори напразно се мъчи двувиден Ходитес:
той му в брадата езика вкова, и в гръкляна брадата.
Прати на гибел петима Ценей. Порази той Стифел, Бром
и Антимах, и Елим, и Пиракте с двуострата брадва.
Рани не помня, но броя им и имената записах.

Скача с доспеха на Халес, боец ематийски, когото
беше погубил, Латрей, великан според мищци и тяло,
не млад на възраст, нестигнал и старост, но силен младежки,
над слепоочия вече прошарена бе му косата.
С щита, със своя си шлем, с македонското копие личен,
поглед поредом отправи към двата враждуващи сбора,
стърси оръжие той и препусна наоколо в кръг и
високомерно изрече към празно пространство словата,
„Теб да понасям, Ценидо? Жена си оставаш за мене,
все си Ценида за мене. Нима си забравила вече
ти потеклото? Не помниш ли случая, заради който
като награда получи лъжовния мъжки свой образ?
Как си родена, какво си понесла, спомни си. Върви си,
хурката с кошника грабвай и нишките с палец пресуквай,
нека мъжете се бият!“ Додето го тъй предизвиква,
с копие в хълбока, опнат в бега му, Ценей го улучва,
дето човекът и конят се скрепят. Той вие от болка
и към открития лик на филееца копие мята,
но то отскача тъй, както от покрив градушка и както
ако е с камъче някой земерил дайрето надуто.
Втурва се в бой ръкопашен, опитва се да му забие
меча си в твърдия хълбок. Но няма за меча му проход.
„Не, ти не ще ми убегнеш! Щом краят на меча тъпее,
то от резеца ще паднеш!“ — извика и косо насочи
меча и с дълга десница самият му хълбок обхвана.
Тялото гръмко изстена под удара, сякаш е мрамор,
и острието отскочи, строшено о твърдата кожа.
Доста оставил врага да се чуди на крепкото тяло,
викна Ценей: „Сега аз да опитам о твоето тяло

мойто желязо!“ и меча съдбовен му в плешката вбива

до ръкохватката и слепешката го вътре извърта
и му така издълбава с десницата в раната рана.
Тозчас полузверовете връхлитат с вой обезумели,
копия всички към него единия мятат и блъскат.
Всички втъпени отскачат. От кой да е удар остава
и непронизан Елатов Ценей, и от кръв неоплискан.
Чудо! Стоят като гръмнати всички. „Хей, срам безподобен! —
Моних крещи. — Цял народ сме, а нас превъзмогва едничък,
с мъка мъж! Нека е мъж, но при нашата вялост сме ние

туй, що бе той. За какво ни са тези тела великански
и удвоената мощ, за какво е природата сляла
в нашите двойни тела съществата, в света най-могъщи?
Не, нас не ни е богиня родила, не сме на Иксион
рожбите! Толкова беше велик той, че взори обърна
към възвисена Юнона. А нас победи враг полумъж!
Валяйте стволи, скали върху него и цели вършини,
запокитете гори, изтръгнете душата му яка!
Нека му наместо рана гората гръцмуля затисне!“
Каза и зърна дърво, от безумната мощ на Южняка
гътнато, дигна го той и въз мощния враг го стовари.
Примерът беше последван и в най-късо време бе Отрис

вече оголен, загуби и Пелион своите сенки.
И на дървесното бреме, на цял хълм Ценей устоява,
носи на яките плещи натрупани дъбови стволи,
но щом огромната тежест лице и глава му покрива
и продължава да расне, той нямаше въздух да диша
и ту безсилен лежи, ту напразно се мъчи да дигне
тяло в открития въздух, от гръб да изваля горите,
ту се понявга разтърси подобно на Ида, когато —

ето пред нас планината — се люшне тя от земетръси.

Но неизвестен е краят. Камарата от лесовете

смъкнала тялото — казват едни — до пустинния Тартар.

Друго твърди Ампицид. Той видял как от купа нагоре

птица с ръждиви криле отлетява във ведрия въздух —

птицата пръв път тогава, тогава последен път зърнах.

Щом като Мопс я видял да се носи над лагера бавно,

околността да оглася широко с огромния плясък,

в същото време с душа и с очи проследил я, възкликнал:

„Поздрав на тебе, о слава и чест на лапитското племе,

някога най-велик мъж, днес единствена птица, Ценее!“

Вестникът вяра заслужва. Растеше от болка гневът ни,

тежко ни беше, че толкоз врази едного задушиха.

И не престанахме с меч да показваме нашата мъка,

докато част повалихме, а други побягнаха в мрака.

ПЕРИКЛИМЕН

Този двубой на лапити и на полухора кентаври
беше разказал героят пилиец. Но мъка изпита,
че е подминат Алкид, затова Тлеполем заговори:
„Чудно е, старче, защо ти делата на Херкулес тулиш,
често наистина беше разказвал пред мене баща ми,
че е надмогнал той сам съществата, от облак родени.“
Нестор печален отвърна: „Защо ме заставяш да спомням
минали вече злини, да разравям забравена горест?
Да ти признавам раздора и ненавистта ни с баща ти?
О, богове! Той извърши дела немислими, изпълни
с подвизи целия свят — ако можех, аз бих го отрекъл!
Но не възнасяме ний Деифоб, нито Полидаманта,
ни дори Хектор самия — та кой превъзнася врага си?
Някога твоят родител порути стените месенски
и разруши градове невиновни — Елида и Пилос,
родните мои пенати на сеч и на огън подложи.
Няма сега да разказвам за другите негови жертви —
бяхме дванадесет сина Нелееви — младост прекрасна,
Херкулес всички дванайсет без мене с мощта си натръшка.
Че той можа да надвие на другите, то се разбира.
Необичаен е краят на Периклимен, на когото
даде Нептун, на кръвта на Нелидите родоначалник,
да възприема по воля и да изоставя нов образ.
След като се преобръща напразно във всякакви форми,

в птицата той се превърна, която с извитите нокти

мълнии носи, любимка на властника на боговете:

с орлова сила воюва, с крилата, с превития клюн и

с кукести нокти издира лицето на своя противник.

Ала тиринтепът опва към него лъка безпогрешен

и както бе се възел нависоко сред облак орелът,

случва го тъкмо където страната в крило преминава.

Раната тежка не бе, но разкъсани, жилите вече

изнемощяха, не могат да хранят мощта на летежа.

Наземи пада, не може с безсилни криле да загребва

въздух, стрелата, където тя леко засегна крилото,

от тежината оттам се забива в раненото тяло,

горе страната пробива, избива през шията вляво.

Още ли вярваш, че мога да славя делата на твоя

Херкулес, о най-прекрасен водачо на флота на Родос?

Ще премълча по-нататък, в отплата за братската участ,

другите славни геройства. Но с тебе си дружбата пазя.“

След като всичко разказа с уста сладкодумна Нелидът

и след речта на старика се пак насладиха на Бакха,

станаха те от възглавки за сън през нощта, що остава.

СМЪРТТА НА АХИЛ

А божеството, което смирява с тризъбец вълните,
в бащина гръд огорчено, че бе преобърнат синът му
във Фаетонската птица, намрази Ахила жесток и
повече непримирим е гневът му, отколкото бива.
Щом се проточи войната почти до десета година,
пред божеството сминтейско с разстелени къдри
възкликна:
„О, измежду синовете на брат ми далеч най-любими,
който ведно с мен напразно издигна стените на Троя,
как не скърбиш, като гледаш, че пада сега твърдината?
Хилядна рат крепостта защищаваше, но бе сразена —
нея нима не оплакваш? Не ще назовавам аз всички —
сянката само на Хектор, край своята Пергама влачен!
В същото време Ахил, по-жесток от войната жестока,
необуздан разрушител на нашето дело, живее!
Той да ми падне на мене, ще види на що е способен
тоя тризъбец! Понеже не мога с врага да се срещна
в бой ръкопашен, ти е твоя стрела ненадейно срази го!“
Ето делиецът скланя пристрастен от чичов и свой гняв,
към илионската рат се запътва забулен от облак.
Там сред убийства и сеч на мъжете съглежда той Парис,
пращаше той единични стрели по незнатни ахейци.

И се разкри като бог: „Но защо си пилееш стрелите —

рече — по долен народ? Ако грижа за своите имаш,
в мъст за убитите братя цели се във внука Еаков!“
Каза и с пръст му посочи Пелид — той с желязото тъкмо
войни троянски сечеше, — насочи към него лъка му
и безпогрешна стрела му отпрати с ръка смъртоносна.
Можеше вече старикът Приам подир края на Хектор
да възликува. Ахиле, а ти, побеждавал смелчаги,
бе победен от страхлив похитител на грайска съпруга,
ако било отредено от женска ръка да загинеш,
по-скоро би предпочел термодонтската двойна секира.
Вече бе внукът Еаков, закрила и чест на пеласги,
страх за фригийского племе, глава, ненадвита в борбата,
в пламъка. Богът, преди обръжил го, сега го гореше.
Прах е сега и остава сега от героя Ахила
дребна останка, която не пълни гробовната урна.
Но му е славата жива, тя целия свят ще запълни —
тази му мярка подхожда и с нея синът на Пелея,
равен на себе си сам, пустотата на Тартар не сеща.
Но предизвиква раздори самият му щит, да се знае
чий е бил той, за оръжие спор чрез оръжие пламва.
Нито Тидид, нито Аякс, синът Оилеев, посмяват
да го поискат, ни младши Атрид, нито старши — по-храбър
в боя, ни друг: осмеляват се само синът Теламонов
и Лаертидът за чест и достойнство борбата да водят.
За да не си навлече Танталидът ненавист, нарежда
да се сберат на съвет арголийските вожди сред стана

и върху всички прехвърля последната дума за спора.

ТРИНАДЕСЕТА КНИГА

ОРЪЖИЕТО НА АХИЛ

Седнаха войнските вожди, отвред огради ги народът.
Аякс, героят със шита от седем наслойки, въстана —
неовладял яростта си, навъсен си поглед отправи
върху сигейския бряг и оттам върху цялата флота,
дигна ръце и възкликна: „О Юпитер, тука сред стана
нашият спор се решава и с мен Одисей се сравнява,
но той не се колеба да отстъпи пред плама на Хектор —
аз го изтраях и аз го отхвърлих от ей тази флота.
По-безопасно е, вярно, с преструвки слова да воюваш,
вместо с юмрук да се бориш. Не съм аз способен в езика,
но той в делата, аз както съм силен в борби безпощадни
и във вълнежа на боя, така той е силен в брътвежа.
Своите подвизи няма, пеласги, пред вас да изреждам,
вие сами ги видяхте. Делата си той да разкрива,
вършени без очевидец — едничка нощта ги познава.
Искам, признавам, голяма награда. Но нейната стойност
този съперник смалява. Не струва за Аякс да иска,
ако и нещо огромно, кога Одисей го поисква.
Вече при туй състезание той получава награда:
и да загуби дори, ще се казва, че бил мой противник.
Аз, и дори да ми някой оспорва дела и геройства,
по благородството силен бих бил: Теламон ме е раждал —

с бойкия Херкулес той налетя на троянската крепост

и с пагасейския кораб достигна брега на Колхида.

Той е синът на Еак, съдия на безмълвните сенки,

дето Сизиф Еолидът се мъчи с огромния камък.

Юпитер, висшият бог, припознава Еака за свой син,

тъй съм самият аз Аякс на Юпитер трети потомък.

Но пък защо да прибягвам до някакъв ред на предците,

ако, ахейци, не ме той сродява с Ахила велики?

Беше ми истински брат, и наследството братово търся.

Ти пък, роден от кръвта на Сизифа, подобен на него

в хитрост, в измама, защо се вреш в чуждия род Еакидов?

Или понеже аз пръв без доносчик съм грабнал доспеха,

ще ми откажат доспеха и този ще има предимство,

който последен го взел, отклонил се от бойния поход

с мнима полуда, додето на Навплий синът, и от него

по-находчив, е показал лъжата на този страхливец,

и то за своя вреда, и го въоръжен тук довлякъл?

Всяко оръжие той е отблъсвал, а първото търси!

Аз да остана без почит, лишен от дара братовчедов,

че връхлетях героично на първата още опасност!

Де да му бе лудостта нелъжлива, да вярвахме в нея,

нямаше заедно с нас пред фригийската крепост да идва

само за злостни съвети! Ти, сине Пеантов, не щеше

поради наша вина да останеш отхвърлен на Лемнос,

дето — мълвят — пещери и гори обитаваш, скалите

с вопли затрогваш, проклинаш заслужено Лаертиада,

та богове ако има, дано ти го клетвите стигнат.

Който се кле като нас да участва в същия поход,

войнският вожд, на когото остави в наследство лъка си

Херкулес — ах! — той се мъчи сега и от глад, и от болест,

храни се и се облича от птици и носи стрелите,

определени за гибел на Троя, за лов на пернати!

Все пак живее, защото не е придружил Одисея.

Искал би сам Паламед злополучният да си остане,

щеше да бъде той жив, ако не, да загине почтено.

Че му разкри — за нещастие! — той лудостта, не прости му,

наклевети го, че бил ни предал. Клеветата изкусно

той подкрепи, че показа зарито от него уж злато.

Тъй Одисей обезсили ахейската мощ чрез убийство

или прокуда — така се сражава, така е опасен.

Верния Нестор дори в сладкодумствата да превъзхожда,

как ще ме той убеди, че не е престъпление, дето

Нестор в беда изостави? Кога Одисея за помощ,

от старостта той безсилен, помоли — раниха му коня, —

беше от своя другар изоставен. Че то не е басня,

знае синът на Тидей. Той го викаше често по име,

смъмра приятеля плах и за бягството той укори го.

Със справедливи очи боговете към смъртните гледат!

Помощ не даде, но ето потърси и както оставя,

трябваше да го оставят, присъдата сам си изрече.

Своите вика на помощ — притичвам и виждам: трепери,

бледен от уплах, уплашил се бил от грозящата гибел.

Тичам, огромния щит върху него лежащия слагам

и му душата бездейна избавям — тъй евтина слава!

Но ако още упорстваш, на мястото нека се върнем:

там е противникът, там си ранен, там по навик трепериш,

свил се под щита. Да почнем сега да се браним под щита.

След като аз го избавям — че нямал от раната сили, —

с все сила в бягство се втурва, не бави го раната вече.

Хектор наблизо увлича в борбата дори боговете,
дето вилнее, не ти, Одисее, единствен се плашиш,
плашат се и храбреците: такава уплаха възбужда!
И както той тържествува над своето кърваво дело,
аз го замерих с балван и го възнак прострях на земята.

Щом се огледа с кого ще се бие, едничък утраях,
вие, ахейци, желахте на мен да се жребият падне.
Беше молбата ви чута. И мен ако питате вие
как се завърши двубоят, не съм побеждаван от него.
С Юпитер, с огън и меч застрашават данайската флота
войни троянци — къде бе витийството на Одисея?
С гръд аз хилядата съда прикрих — за поврата надежда.

Ето за толкова съда на мене доспехите дайте,
но, да си правото кажа, за тях е честта по-голяма,
а не за мене, защото е нашата слава еднаква —
Аякса търси доспехът, не Аякс доспехите търси.

Да ме сравни с Рез мъжът от Итака и с плахия Долон,
с Хелен, сина на Приам, похитен с помощта на Палада!

Нищо деня не е сторил и нищичко без Диомеда!
Щом за тъй слаби заслуги раздавате вие доспехи,
то след делба Диомед по-голямата част да получи.
На итакиеца те за какво са? Невъоръжен, той
вечно воюва и мами коварно небрежен противник.
Яркото злато на шлема с искрящия негов отблясък
биха го лесно издали, когато се тули зад храста,
но дулихийският лоб не издържа под шлема Ахилов

тежест такава, не може да бъде за слабите мишци
друго, освен непосилно пелийското копие тежко.
Нито пък щита, на който е ваян светът, ще подхожда
на малодушна левица, родена за хитрости само.
Що ли, безсрамнико, искаш дар, който ще тегне над тебе?
Ако народът ахейски те възнагради по погрешка,
ти на врага си не страх ще внушаваш, а плячка ще станеш,
няма и с този бяг, с който надвиваш, страхливецо, всички,
да се спасяваш, когато навличаш такива товари.
А прибави и това: неучаствал в множества битки,
твоят щит още е здрав. От стрели многобройни улучван,
моят е станал решето. Той трябва да търси заместник.
Най-после (тук нима думи са нужни?) да видим делата.
Но захвърлете доспеха на храбрия мъж сред врага и
щом по повеля го той донесе, наградете го с него.“
Теламонидът завърши. Последните думи народът
с ропот посрещна, додето синът на Лаерт се възправи,
след като беше за кратко очи приковал към земята,
дигна ги към първенците, отвори уста и гласът му
в тона си пак зазвуча и потече приятна речта му:
„Ако, пеласги, по мое и ваше желание беше,
нямаше тук да се спори за толкова ценно наследство.
Щеше, Ахиле, да имаш доспеха си, тебе пък ние.
Но щом от мен и от вас го изтръгна горчивата орис
(в същото време избърса очи, като че просълзени),
кой по-добре ще замести Ахила велики от оня,
който накара героя данайската рат да последва?
Но тъпотата не може да бъде предимство за Аякс,

нито на мене, ахейци, да вреди разсъдъкът, който
винаги бил ви е ценен, и словото, ако го имам —
служа си с него за мене аз днес, за самите вас често, —
нека не буди ненавист. От дарбата кой се отвръща?
Прадеди и произход, и което не съм придобил сам,
мои едва ли наричам, но щом като Аякс изнесе,
че бил на Юпитер правнук, и моята кръв сътворил е
Юпитер — същи стъпала и мене отделят от него.
Моят баща е Лаерт, а пък негов Аркизий, а негов
Юпитер и между тях не е никой злодей и прокуден.
Чрез киленисца аз и по майчина линия водя
още едно благородство. От бог са и татко, и мама.
Но не защото родът ми от майка е по-благороден,
нито, защото баща ми не е кръв на брата проливал,
искам оръжие спорно. Съдете сега по заслуги.
Но да не смятате вие заслуга на Аякс това, че
братя били Теламон и Пелей — не се родството гледа,
а доблестта на героя в отсъда на плячка такава.
Ако се търси най-близко роднинство и първи наследник,
той е родителят негов Пелей или Пир е, синът му.
Де са правата на Аякс? — Навярно във Фтия и Скирос!
Но не е по-малко сроден с Ахил братовчедът му Тевкър.
Той нима иска, нима ако иска, ще вземе доспеха?
И тъй, понеже при спора ни става въпрос за геройства,
повече подвизи аз съм извършил, отколкото мога
с думи докрай да разкажа, но все пак поред ще започна.
Бъдната гибел прозря Нереидата, негова майка,
и преоблече сина си и всички въвлече в заблуда,
също и Аякс, с изкусно предрешаване на облеклото.
Но между женския накит аз вмъкнах оръжие, дето

мъжкия дух да събуди у него. В моминска носия
беше героят. Щом щита и крепкото копие пипна,
«Сине божествен — му рекох, — очаква те, да я порутиш,
Пергама! Но що се бавиш да сринеш могъщата Троя?»
Сложих ръка върху него, при храбрите храбрия пратих.
Тъй че делата му стават и мои. Аз Телеф ударих
с копие и го сразих, победен след молба излекувах.
Тива да рухне, е моя заслуга. И Лесбос, и Скирос,
Тенедос, Хриза и Кила, живелища на Аполона,
вярвайте, аз покорих. Припишете на тази десница,
че до самите основи порутих стените лирнески.
Другото да премълча, аз доведох на храбрия Хектор
унищожителя, падна чрез мене прочутият Хектор.
Зарад доспеха си, с който намерих Ахила, желая
този. От мъртвия искам, което на живия дадох.
Щом горестта на един бе засегнала всички данайци,
срещу Евбея в Авлида се сбират хилядата съда.
Вятърът, дълго очакван, не вее или пък насреща
вее. Оракул жесток повелява за жертва невинна
щерка си да принесе Агамемнон пред гневна Диана.
Но го отхвърля бащата, сам сърди се на боговете.
Цар е той, но и родител. Склонявам за общото дело
чрез убедителни речи сърцето му бащино меко.
Трябва сега да призная — Атрид да прощава! — спечелих
делото не съвсем леко пред неблагосклонния съдник.
Все пак народното благо го скланя, и братова чест и
санът от царския жезъл, той славата с кръв да изкупи.
Бях и при майката пратен — не трябваше да се съветва,
а с хитрина да се мами. Да бе теламонецът пратен,
щяха платната и днес да очакват попътния повей!

И в Илпопската крепост изпратен сърцат говорител

влязох, видях, посетих аз съвета на гордата Троя —

беше все още гъмжило от войни. Безстрашно застъпвах

делото на общината на Гърция, мен поверено.

Париса аз обвинявам, поисквам грабежа — Елена,

и увещавам Приам и Антенор, Приамов съветник.

Парис със своите братя и техните хора грабачи

с мъка сдържаха престъпни ръце (Менелае, ти знаеш!).

Пръв път през оня ден с тебе споделяхме обща опасност.

Дълго е да ви разказвам какво съм за общото благо

словом и делом извършил през тази война продължила.

Беше след първите схватки за дълго останал врагът ни

скрит зад стените на Троя и нямаше явни двубои,

чак на десетото лято избухнаха пак боевете.

Що вършиш толкова време, щом само сражения знаеш?

Как го оползотвори? Ако питаш за мои прояви:

хитро подмамвам врага ни, опасвам със ровове стана,

нашите аз ободрявам с търпение те да понасят

дългата тежка война, поучавам ги как да се хранят,

как да се въоръжават. Изпрашат ме, дето е нужно.

Ето чрез образ присънен подведен от Юпитер, царят

дава повеля по стана да свърши военната мъка,

на божеството опрян, той веднага намира подкрепа.

Аякс не се осмелява да иска на Пергама края!

Нека се бие, щом може! Защо не възпря бегълците

и що не грабна доспеха за пример на сган колеблива?

Премного нивга не е то освен за такъв самохвалко.

Сам дори бяга. Видях го, от гледката сам се засрамих.

Щом като ти се затече да вдигаш безславно платната,

тозчас: «Що вършите — викнах, — каква ви е лудост

обзела

да изоставяте Троя, едва не превзета, другари?

Що, освен срам на десета година отнасяте в къщи?»

С тези и други слова — сладкодумен от мъката станах —

върнах назад бегълците от флота, отпуснал платната.

Свиква веднага Атрид от уплаха обзетите хора
и не посмява ни дума да каже синът Теламонов,
докато даже Терсит се решава да сипе нападки
срещу царе, но пред мене не бе безнаказано дързък!
Ставам аз и насърчавам за боя унилите войни
и като виквам, гласът ми възвръща куража загубен.
Ако наистина той оттогава е нещо извършил,
следва да бъде то мое, че аз го от бягството върнах.
Най-после кой от данайците би те възхвалил и търсил?
Винаги с мене обмисля какво да извърши Тидидът,
той ме цени и на своя другар Одисей доверява.
Струва си: бях предпочетен сред толкова хиляди граи
от Диомед. За това не помогна ми никакъв жребий.
Но ако мимо тъмата и опасността от вразите
унищожавам аз Долон, фригиеца, който безстрашно
дръзна каквото и ние — тогава едва той издаде
и аз узнах що крои срещу нас вероломната Троя, —
нямаше, след като всичко научих, какво да съгледвам,
можех назад да се върна заслужено с почест и слава.
Но се не задоволявам, поемам към шатъра Резов
и насред стана посякох и царя, и царската свита.

След като всичко постигнах, аз победоносно се върнах

сякаш на весел триумф въз откарана в плен колесница.

Дайте доспеха на този, чиито коне за нощта бе

Долон условил, на мене, и ти ще си, Аяксе, по-мек!

Свитата на Сарпедон, на ликиеца, с меча подавих —

трябва ли да го разказвам? — прострях върху техните

кърви

Керан, сина на Ифит, и Аластор, Алкандър и Хромий,

Халий, Ноемон, Пританис, отдадох на гибел внезапна

Херзидамант, подир него погубих и Тоон, и Харопс,

Еном, когото съдбата преследваше неотстъпчиво,

и не тъй знатни мъже, въз които стоварих десница

под крепостта на града. Но и рани аз, граждани, имам,

и то на славни места. Да не вярвате само на думи,

вижте ги тук!“ И с ръка си одеждата свлече и рече:

„Ето гърдите, които за вас са се винаги били!

Аякс за тия години не жертва капка кръвчица

в полза на своите другари. Той рани по тялото няма.

Дето се бие в гърдите, че за пелазгийската флота

срещу троянци се бил, срещу Юпитер, нямайте вяра.

Бил се, признавам — не ми е по нрава да омаловажавам

чужди заслуги от завист. Но бива ли да си приписва

общи заслуги? Не бива честта ви той да ощетява!

Внукът на Актор отби под доспех на Ахила троянци —

иначе чълните, с тях и бранителят, щяха да пламнат.

А си втълпил, че нападнал бил въоръжения Хектор,

без да продума ни дума за царя, за вожда, за мене.

Беше деветият там, предпочетен пред други по жребий.

Но как, воителю храбър, завърши накрая борбата?

Хектор се отдалечи незасегнат от никаква рана.

О аз, нещастен, принуден с такава печал да си спомням

оня час, в който Ахил, твърдината на граите в битви,

падна! Не можеха сълзи, не можеше скръб, ни боязън

да ме сдържат от праха да не дигна трупа на мъртвеца.

Ей тук на рамо понесох трупа на Ахила, на рамо

тези оръжия, дето и днеска желая да нося.

Имам достатъчно сили да нося могъщи товари,

сигурно имам сърце да усети и вашата почит.

Та затова ли се моли лазурната майка богиня

с толкова страст за сина си, че този небесен подарък,

дело на дивно изкуство, да кити войник недодялан

и простоват? Той не знае релефа, изваян на щита —

и океан, и земя, светила на небето високо,

още Плеяди, Хиади и Арктос, отбягващ вълните,

и градовете различни, блестящия меч на Орион, —

иска оръжие той, за което познание няма!

Дръзва пък да ме вини! Пред несносната служба на Марса

късно едва съм се бил причислил към страхотния почин,

но не съзнава, че той за Ахил, за храбреца, злослови.

Ако преструвката смяташ вина, то виновни сме двама,

ако бавежът е грях, аз по-рано от него пристигнах.

Мен задържа любовта на съпруга, Ахила — на майка.

Тяхно е първото време, а ваше — което остава.

Но и дори да не се защитя, не боя се от укор,

който споделям с героя. И все пак Ахила намери
на Одисея умът, не на Аякс умът — Одисея.
Че върху мене изсипва с езика си хули, не бива
да ни учудва. Безсрамни слова и към вас е подхвърлял.
Ако е срамно за мен да виня Паламеда лъжливо,
чест ли ще бъде за вас, че го вие признахте виновен?
Но Навплиад не можа да отбие тъй страшния укор
и очевиден, та вие не само му чухте вината,
но и с очи я видяхте. Цената лежеше пред всички.
Ни, че синът на Пеант обитава Вулканския Лемнос,
мога да бъда винен — защитете си вие делата! —
ваше решение беше. Наистина мой бе съветът
той да остане далече от пътя и воя на боя
и да смекчи на спокойствие там нетърпимите болки.
Но той се вслуша и жив е! Съветът не само бе верен,
щастие той му донесе. Достатъчно бе, че е верен.
Но го пророците викат, че Пергама трябва да падне —
мене не пращайте вече! Синът Теламонов да иде
да усмири с красноречие мъж, и от бяс, и от болки
буйстващ, и да го тук доведе чрез каква да е хитрост.
По-скоро ще потекат на Симбент водите обратно,
Ида без лист ще остане и помощ Ахея на Троя
ще обещае, преди да помогне на грайското племе
Аякс глупакът, щом аз от борбата за вас се отдръпна.
Хайде бъди, Филоктете хаплив, на другари, на царя
враг и на мене, сипи въз главата ми клетва след клетва,
мъчен от болки желай да ти някога падна в ръцете,
моята кръв да пролееш и както над тебе наложих,
също така и над мене насилие ти да наложиш.
Въпреки всичко ще дойда при теб да те върна обратно,

ако склонява Фортуна стрелите ти да овладея,
както веднъж овладях аз дарданския птицегадател,
както разкрих чрез божествен оракул съдбата на Троя,
както задигнах от храма лика на фригийска Минерва
сред враговете! И с мене желай да се Аякс сравнява?
Но да се Троя превземе без нея съдбата не дава!
Де е тук Аякс, храбрецът? Къде са предвзетите думи
на мъж смелчага? Защо се страхуваш? Защо Одисея
стражи не плашат, минава през тях, на нощта доверил се,
и пряко мечове диви не само в стените троянски
и във високата крепост ще влезе, самата богиня
ще похити той от нейния храм, през врага ще я носи?
Ако не бях го извършил, напразно синът Теламонов
в лява ръка би поел седмослойната бичешка кожа.
В тази нощ аз извоювах над Пергама твърда победа,
в тази нощ Троя оборих, направих я аз победима.
Но не сочи ми с лице и със шепот сина на Тидея,
моя приятел, той има частта си от тази заслуга.
Щита и ти не държа над съюзната флота самичък,
беше сред цяло гъмжило, на мене един мъж ми стигна,
ако не знаеше той, че храбрец пред умника отстъпва
и че не се награждава десницата необуздана,
щеше да иска доспеха. След него по-скромният Аякс
и Еврипил, смел при бой, и синът на Андремона знатен,
също тъй Идоменей, Мерион, сънародникът негов,
би го поискал, и братът на старшия син на Атрея.
Те са могъщи в ръката и в Марса не са подир мене,
но пред ума ми отстъпват! Юначна десница ти имаш,
но се нуждае умът ти да бъде от мен ръководен.

Силен си ти, но без разум, а аз в бъднината се вглеждам.

Ти си способен за бой, но за бой часовете Атридът

заедно с мене подбира. Ти с тялото полза принасяш,

аз пък с духа си и както кърмачът на кораб надраства

служба весларска и както водачът стои над боеца,

тъй по-високо от тебе съм аз. Но в човешкото тяло

по е могъща гръдта от ръката — в гръдта е животът.

Вие, водачи, отдайте доспеха на вашия бдител!

Дайте ми тази награда в отплата за моите грижи

и безпокойства, които понесох през тия години.

Мъката вече привършва. Отблъснах омразната орис,

Пергама аз овладях — разгромима тя стана чрез мене.

В общата наша надежда да падне троянската крепост

и в боговете, които отнех от вразите, ви моля,

още във всичко, което разумно сега ще се върши,

ако все още е нужна постъпка стремглава и дръзка

и според вас ако нещо на Троя оставя съдбата,

мене спомнете, на мен не дадете ли вие доспеха,

дайте на тази!“ И сочи съдбовния лик на Минерва.

Беше затрогнат съветът. Какво сладкодумството може,

тук прилича: сладкодумникът взе на храбреца доспеха.

СМЪРТТА НА АЯКС

Който бе преодолявал и Хектор, и огън, и меч, и
Юпитер толкова пъти, гнева си не преодолява.
Непобедим, победи го обидата. Грабна си меча:
„Сигур е мой той, нима Одисей ще поиска и него? —
вдигна вик. — Ще го обърна към мене, с фригийска кръв
често
плискан, ще бъде оплискан с кръвта и на своя носител,
за да не може над Аякс да вземе връх друг, освен Аякс.“
Рече и право в гръдта, неусещала иначе рана,
на уязвимото място заболе желязото смъртно.
Нямаше сили ръката забития меч да изтръгне,
но го изтласка кръвта му. Земята, от кръв зачервена,
пурпурно цвете роди, избуяло из злачната почва,
дето преди избуя от кръвта на момчето на Ойбал.
Врязва се върху листата знак, общ за мъжа и момчето,
името той при мъжа, при момчето той стона показва.

ХЕКУБА

Плава оттам Одисей към родината на Хипсипила
и на прославен Тоант, къмто острова, опозорил се
с древните отцеубийства, да вземе стрелите тиринтски.
Щом ги на граите той с притежателя техен довози,
най-после сетна ръка на ужасната бран се положи.
Пада и Троя с Приам. А горката жена на Приама
вече накрая загуби човешкия образ и почна
с лаеве нови да плаши чуждински простори, където
през теснини удължен Хелеспонтът водите въвежда.
Троя гореше и още не гаснеше нейният огън.
С малко кръвчица олтара на Юпитер беше опръскал
старият вече Приам, а жрицата на Феб към небето
дигна ръце безуспешно — врагът за коси я повлече.
Докато могат, обгръщат в горящите местни светини
знатните майки дарданski ваяния на боговете,
но за завиден трофей тях отвличат надвилите граи.
Хвърлят те Астианакс от високата кула, отдето
гледаше често, насочван от своята майка, баща си —
как се сражава за него, как брани твърдта на дедите.
Вече Борей ги подканва за път, от попътния вятър
пляскат платната, подканва морякът да ползува бриза.
„Троя, прощавай, влекат ни!“ — троадите викат, целуват
родния бряг и напускат димящата своя родина.
В кораба — жалостна гледка! — последна се качва Хекуба,

беше намерена тя сред гробовете на челядта й.

И дулихийски ръце я привдигнаха, както прегръща

гроб и обсипва с целувки останки. От Хектора сгреба

пепел и в пазвата скъта, със себе си тя я понесе,

а върху гроба на Хектор бял кичур от лоба си сложи,

скъдната жертва прощална — и кичур, и майчини сълзи.

Ей срещу Фригия — дето бе Троя — се област простира,

на бистонийците краят. Разкошен палат е издигнал

там Полиместор, където те тайно баща ти изпрати,

о Полидоре, и там от фригийската бран те изтегли.

Умно решение! Но да не беше придал и богатства,

за престъпление подтик, за алчен дух възпламенител!

И щом пропадна съдбата фригийска, тракийският властник

меча изтегли нечестен и вби в поверения момък

и като че наведнъж и вината с трупа ще изчезне,

хвърли в морето от стръмна скала бездиханното тяло.

ПОЛИКСЕНА

Своята флота Атрид на тракийския бряг бе закотвил,
докато пак се смири до попътния вятър морето.
Там изведнъж се продъни широко земята, из нея
горе Ахил се подаде, какъвто бе приживе снажен,
със заплашителен поглед досущ като нявга, когато
с несправедливия меч Агамемнона в ярост нападна.
„Тръгвате — рече, — ахейци, забравихте вече за мене,
с мене признателността си за моите геройства зарихте.
Редно не е! Да получи и моят гроб своята почит,
на Поликсена с кръвта упокойте духа на Ахила.“
Каза това и покорни на гневната сянка, бойците
грабват момата из скута на нейната майка — едва не
нейна единствена радост — и храбра, и клета, към гроба
те я за жертва повеждат — от всяка жена по-безстрашна,
тя потеклото си помни. Кога пред олтара ужасен
спря и видя, че се готви за нея жестокото тайнство
и че там Неоптолем е с десница желязото хванал
и към лицето й той е очи приковал, го подкани:
„Хайде, започвай веднага да лееш кръвта благородна!
Аз съм готова — забий или в шията, или в гръдта ми меча!“ И в същото време и шия, и гръд тя оголи:
„Аз, Поликсена, не мога да бъда на други робиня.
Но ни един бог не ще умилите чрез жертва подобна.
Само желая да бъде смъртта ми за майка ми тайна.

Мъчи ме тя — радостта ми от края смалява, макар че

трябва не моята гибел, а своя живот да оплаква.

Но отстъпете далеч, при стигийските сенки да ида

вече свободна — то мое е право, — моминското тяло

не доближавайте с мъжки ръце, че за оня, когото

готвите с моята смърт да смилявам, кръвта на свободна

явно по-драга ще бъде. Но ако ви трогват сърцата

моите сетни слова — на Приам дъщерята ви моли,

пленница днеска, — на мама предайте без откуп трупа ми.

Нека тя тъжното право на гроба откупи със сълзи,

а не със злато. Преди, като можеше, плащаше злато.“

Рече тъй. Сълзите тя си задържа, но не и народът.

Плаче и жрецът дори, но накрай против своята воля

в нейната гръд, доброволно разкрита, желязото вбива.

Немощна тя, с колена подкосени, се наземи свлича,

но до последния миг бе лицето й неустрашимо.

И доде падаше още, се грижеше да си закрива

туй, що се крие, да пази честта на срама благонравен.

Майки троянки я вдигат, броят челядта на Приам и

жалят за кръвните жертви, които едничък дом даде,

тебе, девойко, окайват и тебе, доскоро съпруга

царска и царствена майка, на цъфнала Азия образ,

днес вещ за плячка, която дори Одисей победител

би отклонил и презрял, ако ти не бе раждала Хектор,

Хектор за своята майка едва би намерил стопанин!

Тя бездиханния труп на душата тъй смела прегръща,

лее за щерка си сълзи, които е толкова ляла

за синове, за родина, за мъж, и ги в раната лее,
с устни устата притиска, гръдта си отново забъхтва
и побелели коси по изтеклите кърви помита.
Повече рече, но още това, разранила гръдта си:
„Дъще, скръб сетна (какво ми остава?) за твоята майка,
дъще, лежиш и аз виждам в гърдите ти моята рана
и да не би неубит да загубя от своите някой,
раната зее по тебе. А мислех, че си защитена
като жена от желязо. Жена, от желязо ти падна.
Твоите братя погуби Ахил, той погуби и тебе,
Троя погуби и мене той сирота майка остави!
Ала когато стрелите на Парис и Феб го простряха,
сигурни вече — си казах — не ще ни Ахил застрашава,
но застрашавал ни още и днес! По рода ни беснее
и пепелта на мъртвеца, врагът и от гроб ни напада!
Раждах аз за Еакида! Огромният Илион рухна
и след ужасния край се завърши сечта на народа,
но се завърши и само за мене е Пергама жива.
Моята мъка край няма. Доскоро все още могъща,
сигурна с толкова зетя, с деца и снахи, със съпруга,
днес ме безсилна отвличат от мои гробове в чужбина,
на Пенелопа да служа. Когато аз вълна ще влача,
на итакийците тя ще ме сочи: «Това е на Хектор
славната майка — ще казва, — жената Приамова тя е.»
След като всичко загубих и ти ми едничка утеха
в майчина мъка остана, ти ставаш въз вражи гроб жертва.
Жертва за враг съм родила! Защо пък живея желязна?
Още ли чакам? Защо ме държиш, дълговременна старост?
О, богове безсърдечни, защо ми отлагате края,

нови гробове старица да гледам? Та кой да допусне,

че подир Пергама може Приам за щастлив да минава?

Но е щастлив, че загина! Убита теб, дъще, не вижда,

той си загуби живота и царството в същото време.

Сигурно с чест погребална ще бъдеш, о царска девойко,

удостоена, ще сложат в семейния гробник трупа ти?

Нашият дом не познава туй щастие! В дар ще получиш

майчини сълзи над гроба и шепичка пясък в чужбина.

Всичко загубих. Един ми единствен син още остава,

най-свиден, да издържа да живея за малко за него,

днеска едничък, преди най-невръстният от синовете,

пратен бе в тази земя Полидор при исмарския властник.

Но що се бавя, защо не промия жестоката рана,

що не изплакна лицето, оплискано с грозните кърви?“

Каза тя и към брега се отправи със старчески стъпки,

скубейки белите власи. „Но дайте ми урна, троянки“ —

каза нещастната тя, да налее от бистрите струи.

Но на брега забеляза изхвърлен трупа Полидоров

и върху него от меча на трака дълбоката рана.

Викват жените на Троя, а тя занемява от болка.

Но ненадейно преглъща гласа си и сълзите, дето

в мъката рукват, и тя като твърда скала се смразява.

Погледа тя приковава пред себе си върху земята.

Дига от време на време сурово лице към небето,

ту на сина си изпънат лицето, ту раната гледа,

най-много раната, тъй тя кладе и подхранва гнева си.

Щом той избухна — тя сякаш царица остава — решава

да отмъсти, за отплата сърцето й бясно напира.

Както лъвица бесней, от бозайното малко лишена,

и проследява следите на враг, несъгледан все още,

тъй и Хекуба, когато се смеси гневът с горестта й,

без гордостта да забрави, годините тя си забравя

и Полиместор потърсва, извършил убийството грозно.

Моли за разговор с него. Желаела да му покажа

злато, останало скрито, да бъдело дар за сина й.

Царят одриски повярва, подтикван по навик от алчност,

иде на тайното място и ласкаво — хитро й казва:

„Бързо, Хекубо, предай ми дара за сина си! Ще бъде

негово всичко — което ми даваш, което ми даде.

Ей в боговете кълна се.“ И както пред нея говори

с клетва лъжлива, гневът й, избухнал, все повече расне.

Щом се разраства, тя виква тълпата от пленнички майки

и задълбава в очите, в неверните, своите пръсти,

из кухините им тя, побесняла от гняв, ги изтръгва,

рови с ръце и зачерпва виновната кръв на злодея

не от очите (там вече ги няма), от тяхното място.

Гневно тракийското племе от зверството над господаря,

с камъни и със стрели към троянката се устремява.

А тя с хрипливо ръмжене се спуска по камък захвърлен

и го захапва, опитва уста да отвори за говор,

но не говори, а лае. Зовано от чудната случка,

мястото още се сочи. И дълго, запомнила злото,

пълнеше с лаеве тя неутешна полята ситонски.

Нейният жребий затрогна и всичките нейни троянци,
и враговете пеласги наред с боговете — тъй всички, —
даже самата сестра и съпруга на Юпитер каза,
че не е с нищо Хекуба заслужила тази си участ.

МЕМНОНИДИТЕ

Нямаше време, макар към такова оръжие склонна,
да се вълнува Аврора за Илион и за Хекуба.
По-близка грижа и скърби домашни богинята мъчат —
Мемнон загуби. Видя го тя, шафранодрешната майка,
как на фригийски поля от Ахила пронизан погина.
Щом го видя, изостави я руменината, с която
ранни зори руменеят, и облак забули ефира.
Майката, не издържала да гледа на сетния огън
сложен сина си, тъй както отпуснала беше косите,
без колебание падна на Юпитер пред коленете
и към великия бог просълзена изрече молбата:
„Най-долна от боговете, която държи злат ефирът —
малко светилища имам аз върху земята, — и все пак
като богиня пристъпвам не с храмове да се сдобия,
нито със жертвени дни и с олтари, от огън съгрети,
но да помислиш, жена макар, колко ти давам, когато
нотните граници пазя със своя светлик подновяван.
Чест заслужавам. Но не за това се тревожи Аврора,
не за това е пред тебе, да иска заслужена почит.
Осиротяла от Мемнон аз ида: оръжие храбро
дигна напразно за чичо си той и в разцвета на младост
падна по вашата воля сразен от Ахила безстрашен.
С някаква чест удостой за утеха мъртвеца — те моля, —
раната майчина ти облекчи, висш божествен кърмачо!“
Юпитер кимна съгласен. Високата клада на Мемнон,

пламнала буйно, се срина и черни валмата от пушек
в мрак потопиха деня, сякаш дъха мъгла от реката
и не допуска лъчите да стигнат през нея земята.
Черната пепел хвърчи, уплътнява се тя намотана
и се превръща на образ, от огъня той получава
и топлина, и душа, лекотата криле му придава.
Първо подобно на птица, а после действителна птица,
плясва криле. Подир нея безбройни сестри запърполват,
все сътворени еднакво. Кръжат покрай кладата трижди
и глас жаловен съзвучен във въздуха трижди се носи,
а при четвъртия полет те вече се разграничават
и разделени на два войнолюбни рояка, започват
яростен бой помежду си и с клъвки, и с нокти превити.
Диво се бъхтят с крилете и гръд срещу гръд се нахвърлят
новите птици, сродени с праха погребален, и падат
жертва над гроба, да спомнят от кой са герой произлезли.
Те се зоват Мемнониди — от своята първопричина
името водят. Щом мина през всички дванадесет знака
Слънцето, те подновяват борбата след вик саможертвен.
Тъй докле на Димантида лаежът изглежда за всички
жалък, едничка Аврора, потънала в своята горест,
сълзи за своя син рони и целия свят оросява.

ЕНЕЙ В ДЕЛОС

Но не допуска съдбата с троянската крепост да рухне
всяка надежда — героят китерски понася на рамо
с други светини светиня родителя — почетно бреме.
Този трофей и сина си Асканий избра пред имота
благочестивият мъж и с обратната флота потегли
от град Антандър, напусна тракийския бряг осквернен и
тази земя, напоена със кървите на Полидора,
и от попътни ветри над сгодно течение носен,
влезе в града Аполонов, съпътстван от своите хора.
Гостоприемно в дома си и в храма посреща го Аний —
той като цар над народа, над Феб като главен жрец бдеше —
и му показва града и прочутите храмове с двата
ствола, които подпряха Латона, когато да ражда.
Дим от тамян се възнася, в тамяна се вино възлива,
вътрешността на заклани животни горят според култа,
влизат в палата на царя и там на високи възглавки
седнали, вземат плода на Церера и сока на Бакха.
Рече Анхиз благочестен: „О, изборен жрецо на Феба,
нали когато в града ти за първи път аз пребивавах,
имаше четири щерки, освен син, доколкото помня?“

ДЪЩЕРИТЕ НА АНИЙ

Аний поклати глава, увенчана със снежни повезки,
и нажалено отвърна: „Съвсем не се мамиш, герое
най-велик! Някога ти ме видя на пет рожби родител,
ала сега (променлива съдба направлява човека!)
виждаш, почти съм бездетен. Каква ли опора ми дава
моят син, който живее на остров, зован като него
Андрос, владее земята и царството вместо баща си?
Даде му дар да предсказва делиецът. Други дар Либер
даде на женската челяд, какъвто не бяха желали,
невероятен: каквото докосне коя да е щерка,
да се превръща в зърната или в течността на Минерва,
или във вино — така обладаваха страшно богатство.
Щом се научи синът на Атрей, разрушилият Троя —
ще разбереш от това, че и ние усетихме нещо
от разразената буря над вас, — чрез оръжие, сила
той дъщерите изтръгва из бащини скута с повеля
към арголийската флота небесния дар да приложат.
Те се разбягват коя къде види. Побягват в Евбея
две от тях, другите две се отправят за Андрос при брат си.
Войни пристигат: не ги ли получат, война ще открият.
Над обичта надделява страхът и предават телата
на еднокръвните — можеш страхливеца да оправдаеш,
нямаше там ни Еней за защита на Андрос, ни Хектор,

с който десета година на тази война устояхте.
Готвят се вече да сложат в окови сестрите пленени,
но към небето те дигат ръцете си, още свободни,
с позива: «О, помогни ни, родителю Бакхе» — и помощ,
благоволил, той им даде, но помощ нима се нарича
да ги погуби по начин нечут? Как се те промениха,
никога аз не можах да узная, та днес да разкажа.
Зная какво произлезе. Покриха се те с перушина,
станаха гълъби бели, на твойта съпруга са птици.“

ДЪЩЕРИТЕ НА ОРИОН

След като с тези и други беседи запълниха пира,
ето раздигат трапези, за отдих се отдалечават.
Рано на утрото стават и търсят оракула Фебов.
Той ги насочва към родни крайбрежия, дето да търсят
„древната майка“. Провожда ги царят, прощален подарък
жезъл дари на Анхиз, а на внука колчан и хламида,
а на Еней подарява той кратера, който му прати
от аонийски предели исменският негов гост Терзес.
Терзес го прати, но бе изработка на Алкон от Хила,
който бе върху съсъда изписал история дълга.
Там се издигаше град, седемте му врати си личаха,
те вместо името бяха, показваха кой град бе този.
А пред града погребални колони, могили, огньове,
клади и майки с развети коси и разголени плещи
сочат на мъка и скръб. Дори нимфи през сълзи оплакват
извори обезводнени. Дърво там издига клонаци,
голи, без листи, козите огризват засъхнали чуки.
Ето сред Тива стоят на Орион злочестите щерки.
Тази съвсем не по женски открития врат наранява,
с леко оръжие друга пронизва гръдта си и пада
заради своя народ, из стъгди ги понасят и двете
в почетни шествия и ги горят сред човешко гъмжило.
От пепелта на момите се двама младежи възправят,
да не погине родът, от мълвата зовани Корони,
те незабавно повеждат колоната с майчина пепел.
Дотук на стария бронз издълбани блестяха картини,
горе опасва съда фриз акантов от злато, изпъкнал.

Но и троянците дават подаръци, не по-нищожни:
жертвен съд жрецът получи — ковчеже, да къта тамяна,
още корона, искряща от камък безценен и злато.

СТРАНСТВАНЕТО НА ЕНЕЙ

Спомнили тевкрите вече, че водят начало от Тевкър,
тръгват към Крит, но небето на Юпитер много за дълго
не издържаха и пак изоставиха тези сто града
и се насочиха те към авзонските пристани. Бясна
буря подмята мъжете. Измамния залив строфадски
стигнали вече, ги сплашва крилатата кучка Аело.
Скоро отминаха те дулихийския залив, Итака,
Самос, неритските къщи и царството на Одисея
дълбокоумния, виждат Амбракия, за боговете
някога толкова спорна, съглеждат смразения съдник —
днеска на Акцийски Феб назовава се вече скалата,
виждат земята додонска с дъба, възвестяващ съдбата,
още Хаония, дето децата на царя молоски
бяха избягнали с нови криле от престъпния огън.
И към феакската област поемат те, благословена
с ябълков плод, а оттам към Епир и Бутрот се отправят —
наподобява той Троя, фригийският жрец там владее.
Сигурни те в бъднината, която им вярно предсказа
Хелен, синът на Приама, пристигат мъжете щастливо
на сиканийска земя — тя в морето се вдава с три носа:
от тях е Пахин обърнат към облаконосния Аустер,
а на зефирния лъх Лилибей е изложен, към Арктос,
който страни от вълни, към Борей е Пелор разположен.

Тевкрите тук приближават, с гребла и течение сгодно

флотата в нощния мрак на занклейския пясък пристава.

Вдясно заканва се Сцила, отляво Харибда заплашва,

кораби граби тя, гълта и пак ги из гърло избълва.

Първата, с дивите псета обвила търбуха си черен,

носи моминско лице и доколкото всичко, което

пеят певци, не е басня, била преди време девойка,

нея желали мнозина женихи, но тя, недостъпна,

стига при морските нимфи, любимка на морските нимфи,

и за страстта на момците отблъснати тя им разказва.

АЦИД И ГАЛАТЕЯ

Докато дава на нея веднъж Галатея да реше
струйните къдри, разказва сред чести въздишки на Сцила:
„Тебе, девойко, поне са желали мъже не жестоки
и безнаказано можеш наистина да ги отблъсваш.
Аз, дъщеря на Нерей и Дорида, богиня лазурна
и оградена от роя сестри, бях самата безсилна
пред любовта на циклопа, освен чрез печал и чрез мъка
да се избавя.“ И сълзи попречиха да продължава.
След като с мраморен палец ги тя пресушава, момата
с тези слова утешава богинята: „Скъпа, разкрий се!
Не премълчавай пред мен (довери ми се!) своята болка!“
И Нереида разказа на щерката на Кратеида:
„Рожба на Фаун бе Ацид, синът на симетската нимфа,
радост честита за своя баща и за своята майка,
повече беше за мене — единствено него обичах.
Беше красавец, празнувал повторния осми рожден ден,
бяха му нежните бузи от първия мъх зарусели.
Аз се домогвах до него, циклопът до мене безкрайно.
И ако питаш дали съм обичала повече Ацид,
или циклопа по-силно съм мразила, мога да кажа:
любех и мразех еднакво. Догде не достига властта ти,
о, милостива Венера! Тоз изрод, пред който горите
тръпнат, когото не е безнаказано странник поглеждал,
той за Олимпа велик немареше и за боговете,

но осъзна любовта, обладан от стихийния порив,
пламва по мене, забравил стадата си и пещерите.
Вече за външност се грижиш и вече да бъдеш харесан
вече редовно с мотика косите четинести решеш,
вече със сърп, Полифеме, брадата си рунеста режеш
и във водата оглеждаш лицето си и го докарваш.
Секва свирепост и страст за убийства, и неумолима
жажда за кърви и чълни спокойно пристават и тръгват.
Телем през същото време, пристигнал в сикулската Етна,
Телем, на Еврим синът, неизмамван от полет на птица,
пред Полифема ужасен пристъпя: «Окото, едното,
що насред челото носиш — мълви, — Одисей ще ти грабне.»
Той му отвръща със смях: «О, най-глупав от всички пророци,
друга го вече превари.» Така той нехае за този,
който му вярно предсказа, и с тромави стъпки закрачва
върху брега и се връща в прохладата на пещерата.
Клинообразно виши се в морето хълм с продълговат връх,
морска вълна му се плиска в едното и другото рамо.
Тук се възкачва циклопът и сяда дивакът в средата:
идат сами без водач подир него вълнати овцете.
Щом пред краката си сложи стъблото елово, което,
годно да носи и рея на кораб, му служи за гега,
пъхна в устата си свирка от съединени сто цеви.
Всякъде по планините проникна свирнята пастирска,
всякъде върху вълните. Пригушена аз под скалата
в скута на скъпия Ацид, с ушите си чух отдалече
следните думи, които се врязаха в моята памет:
«О Галатея, от листе на птичия дрян по-блестяща,

по-разцъфтяла от паша, по-стройна от гиздава елша,

по-светла и от стъклото, от младо козле по-игрива,

по-гладка от раковина, люляна безспир от вълните,

по си от зимното слънце и лятната сянка приятна,

по-благородна от плод, от платана висок по-красива,

по си лъчиста от лед, от узрели гроздове по-сладка,

още по-мека от пуха на лебед, от млечна извара,

по-пищна, стига от мен да не бягаш, от росна градина,

но, Галатея, по-дива от неукротена юница

и от вълна по-измамна, от дъб многолетен по-твърда,

много по-гъвка от лозов ластар и от върбова вейка,

по-безучастна от тези скали и по-буйна от буря,

по-горделива от пъстър паун, по-гореща от огън,

по си бодлива от трън, по-гневлива от мечка кърмачка,

по-глуха и от вълните, по-зла от настъпен с крак дракон

и туй, което — да можех — как искам от теб да отнема —

не само ти от елена, подгонен от лаеве ясни,

но и от ветрите ти, от крилатия лъх си по-бърза.

Ако ме знаеше, щеше за тоя бяг да се разкайваш,

без двоумене самата би искала да ме спечелиш.

Имам аз от планинната част — в жива скала пещерата,

в нея ни знойното лято, ни зимният мраз се усеща.

Имам овощия аз по натегнали клони съзрели,

гроздове имам по дълги лози, те блестят като злато

и като пурпур. За тебе едните и другите пазим.

Ще си береш ти самата с ръцете си сочни малини,

расли на горска прохлада, самата ти — есенни дренки,

още и сливи — не само от тъмния сок оцветени,

също и най-породисти — досущ като свежия восък.
Моя съпруга, не ще си лишена от ягодов плод и
кестени, всяка фиданка на тебе ще служи. И мой е
всичкият този добитък, и много снове в долините,
много укрива гората и много лежи в пещерите,
да ме попиташ какъв му е броят, не мога ти каза.
Само беднякът добитък брои. Но не се доверявай
сам да ти хваля стадата. Ти можеш и лично да видиш
как те едва избикалят с крака наедрялото виме.
Имам тук агнета в топли кошари — по-млада родитба,
имам там в други кошари козлета на същата възраст,
имам си винаги мляко, по-бяло от сняг. Част от него
пазя за пиене, друга гъстее с разбита подкваса.
Не само лека наслада с подаръци обикновени
ти ще получиш — сърне и козичка, и зайчета, още
две гълъбета — с гнездото отнети от връх планината:
скоро намерих близнета, с които ти ще си играеш,
двете са лика-прилика, не се различават между си —
малки мечета, котило на рунтава мечка планинска.
Щом ги открих и си рекох: „За моята обич ще бъдат!“
Но най-накрай си главата подай из вълните лазурни!
Близо ела, Галатея, недей да отхвърляш дара ми.
Аз се познавам отлично. Видях си недавно лицето
в бистра вода отразено, от пръв поглед то ми хареса.
Гледай какъв великан съм! Не е по-голям на небето
Юпитер даже (защото, разказвате, бил управлявал
някакъв Юпитер там). По лицето, мъжествено строго,
спуска се буйна коса, като лес ми засеня плещите.
И не ми тялото смятай за грозно, че то е обрасло
цялото с четина гъста. Без листи е грозно дървото,

грозен е конят, щом грива по шия златиста не вее.
Птиците пухът покрива, с руна се пременят овците,
а на мъжете подхождат брада и разрошени власи.
Имам сред чело едничко око, то напълно прилича
на щит огромен. Но що? Не съглежда ли от висината
всичко великият Сол? А едничък диск той притежава!
И освен всичко в морето ви моят баща управлява.
Него за свекър ти давам! Но имай пощада, изслушай
жарката моя молба! Пред единствена тебе аз падам,
след като Юпитер хуля, небето и мълниен огън,
теб, Нереидо, почитам. От мълния по-страховит е
твоят гняв! Надменността ти понесъл бих още по-леко,
ако отбягваше всички. Но що, неприела циклопа,
Ацида любиш, пред моите прегръдки избираш ти Ацид?
Но той дали ще хареса на себе си, или — което
аз, Галатея, не искам, на тебе: сега да го пипна,
ще разбере той каква е мощта ми на тежкото тяло.
Ще му изтръгна аз жива утробата и на парчета
ще му я пръсна в полята и — с теб да се слей — из вълните.
Цял аз горя и потискан, по-буен в мен огънят лумва.
Сякаш в гърдите си нося пренесена цялата Етна
с нейния огън, а ти, Галатея, от мен се не трогваш.»
След като тъй се оплаква напразно — да, всичко аз виждах, —
скача той и като бик, побеснял за отнета му крава,
без да се спре, по гъстаци, по паши познати се юрва.
Дивият вижда внезапно до Ацид и мене — а ние
не подозирахме нищо такова — и виква: «Видях ви,
ала часът на любовната страст ще ви бъде последен.»

Мощен звучеше гласът му, какъвто единствен циклопът
може да има. От този му вик се разтърси чак Етна.
Аз, обладана от страх, се потапям в потока наблизо.
Той пък, симетският херос, веднага удари на бягство.
«О, помогни, Галатея, родители, о, помогнете —
викна, — заплашен от смърт, ме във ваши поля приютете.»
Бяга по него циклопът, той от планината отломва
дял и го мята по него. Най-външният край на скалата
сяга нещастника Ацид, но целия пак го затиска.
Сторихме всичко, каквото ни бе позволила съдбата,
Ацид да може да вземе на дядо си пъргавината.
Вече пуническа кръв изпод скалното тяло шуртеше,
но подир малко започна червената багра да чезне
и най-напред се получи цветът на река потъмняла,
но се полека избистри. Допряна, скалата се пуква,
пръква през цепнатината тръстика — и стройна, и жива,
и от пролуката скална избликва шумливо водата.
Чудо! Внезапно из кея до пояс младеж се подава,
върху главата с израсли рога под венци от тръстика.
Ако не беше му ръстът по-едър и синкав ликът му,
щеше да бъде сам Ацид. А беше наистина Ацид,
но преобърнат в реката, запазила старото име.“
Разказа свърши дотук Галатея, разпръсна се роят
и по спокойни вълни нереидите плуват отново.
Сцила се връща, не смей да се впуска открито в морето,
ту без каква да е дреха се рее по жадния пясък,
ту след умора, когато открие местенце на залив
усамотен, във вълните си тялото втапя за свежест.

ГЛАВК

Ето подава се шумно нов жител на морската бездна,
пред Антедона евбейска недавна вида си превърнал.
Главк, щом девойката зърна, в сърцето безумна страст
сети.
Думи, с които помисля, че нейния бяг ще забави,
той произнася, но тя се не спира и в силния уплах
качва се въз планина, до брега разположена близо.
Издатина над самото море се надвесва огромна,
горе във връх се стеснява, засенчен от шума дървесна.
Тука на сигурно място бега си запира. Не знае
чудо ли, бог ли е той и учудва се тя на боята
и на косата, която покрива гърба и плещите,
и че минава търбухът му в гъвкава рибя опашка.
Сети се той и опрян на подмола, издигнат до него:
„Ни съм страшилище — виква, — ни морско животно,
девойко,
бог на вълните съм. Нямат в моретата повече сила
нито Протей, ни Тритон, ни синът Атамантов Палемон.
Някога смъртен аз бях, но, разбира се, още тогава
бях се отдал на морето дълбоко, край него прекарвах —
или на суша изтеглях рибарските теглещи мрежи,
или седях на скала и вървта направлявах с камъша.
Близо до морския бряг се разстилаше свежа ливада,
плискана тук от вълните, а там оградена от злаци.
Ни рогоноси юници увреждаха нейната паша,
нито я хрупахте, кротки овци и кози рунтавели,

още не беше пчелата събирала цветен прашец там,
хората още не брали цветя за венци на челата,
нито косили ръцете със сърпи. Отседнал бях първи
в тази ливада, додето ми мокрите мрежи изсъхнат,
там на брега да си разпределя уловената риба.
Аз я изтърсих — една част попаднала в моята мрежа,
друга част от доверчивост захапала моята кука.
Наподобява лъжа, но нима ще ме ползва лъжата?
Уловът, щом се докосва до злаците, почва да шава
и се премята и скача на сушата както в морето.
Докато аз се дивя, двоумя, във вълните се връща
целият улов, напуска стопанина нов и лъката.
Смаях се, поколебах се и дълго причината търсих —
някакъв бог ли това причини или сокът на билка?
«Но що за свойство — си казвам — тук билето крие» —
откъсвам
стръкче с ръката, откъснал, го сдъвквам със зъби в устата.
Сокът незнаен едва бе проникнал до моето гърло
и ненадейно усетих, че силно сърцето ми бие
и че привлича гръдта ми нагонът към нова природа.
Дълго аз не устоях и: «Прощавай завинаги, земьо,
няма от днес да ме видиш» — извиках и скочих
в морето.
Удостояват ме с прием и чест като свой боговете
на дълбините, зоват Океана и Тетия викат,
смъртната част да ми вземат, в божественост те ме обличат.
Девет чак пъти пречистни магесни слова изговарям
и повеляват гърдите си аз в сто реки да облея.
Ей незабавно потичат от всички посоки порои
и ми главата обливат вълните на всички морета.
Толкова мога от всичко, което се случи, да кажа,
толкова аз съм запомнил. А другото сам не усетих.

Щом се завърна свестта ми, видях се по-инак на тяло,

не както бях по-напред, изменена бе и мисълта ми.

Тук си съгледах за пръв път брадата ръждивозелена,

също косата, която надълго влека по морето,

още огромните плещи, ръцете си синкави зърнах,

долу бедрата извити, пригодни за рибешки перки.

Що ми е този вид, що ми е милост на морските сили,

що съм аз обожествен, ако всичко това те не трогва?“

Може би богът не беше молбата докрая изказал,

но изостави го Сцила. Отблъснат, той кипва и тръгва

към титанидата Кирка, към нейния дом чародеен.

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА КНИГА

СЦИЛА

Вече евбеецът, жител на морската бездна, отмина
Етна — масива грамаден, затиснал гигантското гърло,
после циклопските паши, които не знаят ни рало,
нито мотика, ни бици, напънали шии в ярема,
после подмина и Занкла, отсреща на Региум вала
с протока, който троши мореходи и с двата си бряга
до авзонийска земя и сикулски предели опира.
С яки ръце Главк отплува оттам през тиренски талази
до билконосните хълми на Кирка, на Сол дъщерята,
и приближи до палата, гъмжащ с привидения зверски.
Щом я съгледа и поздрав поднесе, и поздрав получи,
рече: „Богиньо, смили се над бога! Едничка ти можеш
моята страст да смекчиш, ако аз ти изглеждам достоен.
Колко е силна, титанко, мощта на тревите, не знае
по-добре никой от мене, защото чрез тях съм превърнат.
И да ти бъде известна причината на лудостта ми:
на италийската суша отсреща месанската крепост
Сцила съгледах. Срамя се сега да разказвам какво съм
аз обещавал и молил и как бях отблъснат от нея.
Ти, ако власт притежават вълшебните думи, вълшебства
с устни свещени речи, ако билето по е могъщо,
употреби ти мощта на изпитано действено биле!
Раната само недей ми лекува, недей я оздравя,

студенината не търся. Но тя да ми плама споделя.“
Кирка (от нея не беше усещала по-надълбоко
друга любовната жар, дали беше причина сама тя,
или го стори Венера за донос на нейния татко?)
определи: „По-добре да си вземеш съгласна, която,
от страст еднаква обзета, да храни еднакви копнежи!
Беше наистина, беше достоен да бъдеш обичан
и ако — вярвай! — надежда дадеш, да лудее по тебе.
Никак не се двоуми, довери се на своята хубост:
аз, дъщерята на Сол златозарен, самата богиня,
толкова с билките мощна и със заклинателни думи,
аз те желая. Презирай презрялата тебе, обичай
тази, която те люби. Ведно отплати се на двете.“
Докато тъй го прелъства, Главк виква: „По-скоро ще
раснат
листи въз морската шир, водорасли на връх планината,
но не изменям страстта си към Сцила, додето е жива.“
Люто богинята кипна. Понеже не може на него
(влюбена, тя и не ще), разгневи се на тази, която
той предпочете пред нея. Отблъсната тъй от Венера,
този час бурени стрива — ужасни, със сокове страшни,
и над сместа смотолевя Хекатини думи магесни.
Мята лазурния плащ и така от средата на двора
тя през умилкващ се рой от животни върви устремена
право към Регион, тъкмо насреща скалите занклейски,
и въз вълните възлиза, които кипят и бушуват,
върху които пристъпя тъй, както на твърдата суша
и върху повърхността им притичва със сухи стъпала.

Имаше заливче тихо, извито в дъга сърповидна —
място за отдих на Сцила. Тя търсеше тука защита
от яростта на морето и зноя небесен, когато
слънцето най-жарко грее от свода при най-къси сенки.
Мястото опорочава богинята с чудни отрови,
ръсва отгоре от корен зловреден изстискана течност,
три пъти по деветорни загадъчни клетви промълвя
из чародейци уста, от нечувана реч затъмнени.
Ето и Сцила пристигна, до кръст във вълните навлезе,
но ужасена видя, че чудовища лаещи срамят
нейното лоно и първо помисли, че те не са нейни
части телесни, и пъди, и бяга, и тръпне от тези
кучешки нагли усти, но каквото отбягва, влече го.
Дето си хълбока търси, бедрата, краката, намира
там вместо тези си части устите на Цербер. Над бесни
кучета тя се държи, гърбовете на диви животни
с осакатена утроба, с търбуха издаден възсяда.
За любовта си Главк плаче, отказва съюза на Кирка,
вражески тя прекалила със силата на буренака.
Сцила остана на място и щом като време настъпи,
тя от омраза към Кирка лиши Одисей от другари.
Можеше да потопи и тевкрийските кораби скоро,
ако не беше в скалата, която и днес се издига,
преобразена. Скалата все още отбягва морякът.

СТРАНСТВАНИЯТА НА ЕНЕЙ

Вече отмина и нея, и алчната паст на Харибда
и наближи авзонийски предели троянската флота,
но до либийския бряг я отхвърли обратно стихия.
Дом и сърце пред Еней там разтваря жената сидонска,
но със съпруга фригийски разлъката тя не понася
и върху клада, за жертва свещена въздигната божем,
рухва направо на меча. Измамена, всички измами!

ПИТЕКУЗА

От песъчливия бряг и от новия град се измъкна,
за да се върне героят до Ерикс и верния Ацест.
Жертви там носи, почита гроб бащин и чълните впуска,
дето почти бе Ирида Юнонина възпламенила,
царството на Хипотад отминава, де пуши от сяра
нагорещената пръст, на сирените Ахелояди
скалния бряг той следи и съдът без кърмача минава
край Инарима, Прохита и край Питекуза — а този
остров — пустинен хълм, води от своите жители име:
На боговете бащата, намразил керкопското племе
за вероломния дух и делата измамни, му стори
мъжките образи грозни животни, така да изглеждат
в същото време подобни на хората и неподобни.
Ръста им богът смали, носовете им сплеска, нагоре
той ги възви, набразди им лицата със старчески бръчки,
с лъскава козина цели телата облече и в тези
селища той ги засели, но от употреба на думи
и на езика, способен за клетви лъжливи, лиши ги,
само остави да могат със сипкав скимтеж да се жалят.

СИБИЛА

Минал край тях и оставил отдясно твърдта Партенопа,
гроба на оня тръбач син Еолов оставил отляво,
стига героят местата, със блатни води изобилни,
върху кумейския бряг, в пещерата на вечна Сибила
идва и моли да стигне душата на своя родител
пряко Аверн. Приковала за дълго лице към земята,
най-сетне тя го издигна, обзета от бога, в безумство.
„Търсиш великото — рече, — герое на подвизи славни,
с меча мощта си доказал, а в огъня своята вярност.
Страх не бери, ще се сбъдне, троянецо, твоята воля.
Аз ще те водя самата, ще видиш Елизиум ти и
царството сетно световно, и скъпата таткова сянка.
Няма друм, за доблестта на героя закрит.“ След речта си
клонка, блестяща от злато, в леса на авернска Юнона
тя му посочи с повеля от ствола й да я откъсне.
И подчини се Еней, и видя на ужасния Оркус
всички богатства, дедите си и на Анхиз, на героя,
старата сянка, научи предопределеното долу
и през какви боеве и премеждия той ще премине.
Докато морните стъпки възнася обратно по пътя,
мъката той облекчава в раздумка с жената кумейска
и докато се възкачва по здрача пътеката страшна:
„Или богиня си ти, или божа любимка — й казва, —
винаги за божество ще те имам и все ще признавам:

своя живот ти дължа — до света на смъртта ме заведе

и от видения свят на смъртта ме изведе отново.

Заради тази заслуга, когато на бял свят изляза,

храм ще ти вдигна, честта на тамянен дим ще ти въздавам.“

Взор ясновидката свърна към него и рече с въздишка:

„Нито богиня съм аз, ни с честта на свещени тамяни

удостоявай човешка глава. Да не се заблуждаваш

незапознат: обещана ми бе светлина безконечна,

ако пред Феб и страстта му пожертвувам своето девство.

И докато с дарове се надяваше да ме спечели:

«Дево кумейска — той каза, — избирай каквото желаеш

и пожеланото ти ще получиш.» Куп пясък посочих.

Колкото броя зърна се съдържаха в него, глупачка,

толкоз рождени дни в моя живот пожелах да празнувам,

но изумих да поискам да бъдат младежки години.

Щях да получа от бога и тях с вековечната младост,

да понесях похотта му. Презряла подаръка Фебов,

аз си оставам безбрачна. Но мина щастливата възраст

и с разтреперан крак иде досадната старост, която

дълго ще нося. Аз вече живея столетия седем,

но ми остава, додето достигна на пясъка броя,

триж по сто жътви да видя и триж по сто есени още.

Време ще дойде и ръста ми дългият ден ще направи

да удребнее, от старост стопен ще загуби трупът ми

всякаква тежест и няма да вярват, че любена бивах,

че божество се е влюбвало в мене. Дори Феб самият

или не ще ме познава, или ще отрича, че нявга

сам ме е любил. Дотам ще съм друга, незабележима. Ще ме издава гласът ми. Гласа ми оставя съдбата.“

ЦИКЛОПЪТ

Докато всичко Сибила по стръмния път му разказва,
ето героят троянски Еней из стигийското царство
стига в евбейския град и подир обичайната жертва
той към брега, ненаречен на дойката още, поема.
Тук неритийският мъж Макарей се поселил, другарят
на Одисея страдален, след тягостни дълги неволи.
Някога той бе видял сред скалите на Етна залутан
Ахеменид и внезапно открил го повторно, се смая,
дето все още е жив, и възкликна: „Кой — случай ли, бог ли,
Ахемениде, те пази? Нима върху борд чуждестранен
плаваш ти, грай? Накъде направлявате вашия кораб?“
И на въпроса отвръща, не вече навлякъл си дрипи,
Ахеменид, и не вече прибол си наметката с тръни:
„Нека наистина видя за втори път аз Полифема,
още устата с бълвочи от кърви човешки да видя,
ако от него е по-скъп за мене домът ми и бордът
на Одисей, ако тача по-малко Еней от баща си!
Нивга не ще му се аз отплатя, да му дам дори всичко!
Ако говоря и дишам, и гледам сияйното слънце
върху небето, нима ще съм неблагодарен, нечестен?
Негово дело е, дето не глътна пастта на циклопа
моето тяло. Дори да напусна сега светлината,
сигурно в гроб ще ме спуснат, но не и в циклопското гърло!
Що на душата ми беше, когато в страха си загубих
всякакъв дух и кураж, като гледах, от вас изоставен,
как ви отнасят вълните? Бих викнал, но спря ме боязън

да ме не чуе врагът. И без друго на вашия кораб
щеше с вика Одисей да навреди! Видях как преметна
от планината ломена огромна скала сред вълните.
Още веднъж аз видях как захвърли с гигантска десница,
сякаш метателен уред изстреля, внушителен камък.
Страх ме обзе да не би от скалата или от вълната
да ни потъне съдът — бях забравил, че вече не съм там.
Щом се изплъзнахте вие чрез бягство от близката гибел,
той, разфучал се от ярост, се втурва по цялата Етна
и от светлика лишен, преопипва с ръка дървесата,
по канарите се впуска, ръце, от гнойта омърсени,
той към морето протяга, проклинащ ахейското племе:
«О, ако случай — извика — ми тук доведе Одисея
или пък негов другар, да излея въз него гнева си,
да му утробата схрускам, с десницата да му разкъсам
тялото живо, кръвта да ми цялото гърло напълни,
ставите да му изпраскат, под моите зъби сломени!
Дребна остава за мене, нищожна щетата с окото.»
Извергът рече това, пък и повече. Тръпна, бледнея,
докато гледам лицето му, още оплескано с кърви,
гледам ръцете жестоки и празния кръг на окото,
тялото, още брадата, сплъстена от кърви човешки.
Гледам с очите смъртта, тя най-малката бе от злините,
мислех: сега ще ме сграби и вече в утробата своя
моята той ще натъпче. В душата ми тозчас изплува
прежната гледка, когато натръшква той върху земята
три пъти, четири пъти телата на двама другари,
после, отгоре им легнал по нрава на лъв рунтавеещ,

къса червата с месата и костите с белия мозък
и полуживото тяло натиква в търбуха си жаден.
Тръпки от страх ме обзеха. Сковах се безкръвен, печален,
виждах как дъвче и как след това из устата повръща
кървави гозби и бълва във виното киснали залци.
Виждах, че тази съдба и за клетия мене се готви,
много дни аз се спотайвах, при най-малък шум затрепервах,
хем се боях от смъртта, хем смъртта непрестанно желаех,
само със жълъди, листи, треви си залъгвах стомаха,
сам, беззащитен, отчаян, попаднал на мъст и на гибел.
Но подир време видях отдалече ей този тук кораб,
с жестове помощ потърсих, до морския бряг се притичах,
и съжален, грай така бе приет на троянския кораб!
Ти пък, приятелю скъп, разкажи ми какво сте понесли
ти и водачът с отряда, оставил се с теб на морето.“

КИРКА

И той започна: „Царува Еол над морето тускийско —

той, на Хипотес синът, ветровете в тъмница удържа.

Тях дулихийският вожд бе получил натъпкани в бичи

мях — удивителен дар! — и при благоприятния вятър,

след като девет дни плава, съгледа земята желана.

Щом след деветия ден се надигна отново Аврора,

пламнаха всички другари от завист и жажда за плячка —

търсейки злато, отнеха завръзките на ветровете.

Те по вълните, веднъж прекосени, назад ги отвяха

и се завърна съдът на брега на еолския властник.

После пристигнахме — рече той — на лестригойския Ламос

в стария град. Антифат управляваше тези предели.

Бях изпроводен при него със спътници двама другари.

С бягство едва се спасихме единият спътник и аз, но

третият скоро обагри с кръвта си устата престъпна

на лестригона. В бега Антифат ни подгонва, насъсква

цели тълпи. Надошли, по нас мятат скали и дървета,

Чълните те потопяват и с тях потопяват мъжете.

Само един се спаси с Одисея и мене на борда.

Страдахме страшно, задето загубихме толкоз другари.

В жал и тъга се добрахме до тези предели, които

виждаш далече оттук (отдалече, повярвай ми, трябва

островът, виден от мен, да се гледа!). Троянецо най-прав,

син на богиня — не трябва, Енее, да бъдеш наричан
враг след войната, — отбягвай цирцейския бряг, чуй съвета!
Щом на брега на Цирцея привързахме чълна, и ние
в спомена за Антифат и циклопа свиреп не желахме
да продължаваме. Кой да отиде в палата незнаен,
жребият определи — мен и верния Полит посочи
жребият, и Еврилох, освен тях и пияча Елпенор,
със осемнайсет другари да тръгнем към двора на Кирка.
Щом приближихме и спряхме пред къщния праг,
дотърчаха
хиляди вълци и мечки сред вълчата гмеж, и лъвици.
Те предизвикваха ужас, но бяха животните кротки,
никое не причини на телата ни някаква рана.
Махаха само опашки ласкателно сякаш за поздрав,
около нас се умилкват и ходят, доде ни поемат
и ни повеждат робини през атрий с постелка от мрамор

към господарката. Вътре в красивата зала седеше
тя върху трона тържествен, облечена в пищна одежда

и припокрила главата със златообвезано було.
С нея седят нереиди и нимфи, но с пръсти чевръсти
никаква вълна не влачат, ни нишки послушни пресукват.
Само подреждат треви и цветя, разпилени безредно,
в кошнички грижно наслагват и злакове с багри различни.
Кирка наглежда труда им. Тя знае на всичките листи
ползата и по какви съразмерности те се размесват,

всичките злаци отмерва сама и сама проверява.
Щом ни съгледа и поздрав поднесе и поздрав получи,
дружески поглед ни хвърли, гласът й ни даде надежда.
Да опекат ечемични зърна, да ги смесят нарежда
заедно с вино и с мед и със мляко сгъстено, но тайно
сокове сипва, които прикриваше тяхната сладост.
Чашите ние поехме от нейната свята десница.
Щом със засъхнали жадни гърла ги опразнихме скоро
и ни докосна косите ужасна богинята с жезъл —
срам ме е да го разказвам, — покривам се е твърда четина,
секва речта ми, не думи, а тъпо грухтене издавам.
С цяло лице се превих към земята и вече усещам:
надебелява устата ми в длъгнеста яка муцуна,
шийките мускули бъбнат, с ръцете, които доскоро
пълната чаша държаха, започнах да тъпча земята.
С моите другари по мъка — тъй силна магията беше —
пъхнати бяхме в свинарник. Единствен — видях го — запази
стария вид Еврилох, неприел питието единствен.
Ако не бях му го блъснал, завинаги щях да остана
четиноносна гадина, не щеше да дойде при Кирка
уведомен Одисей за отплата на злото ужасно.
Бялото биле му даде киленският мироносител:
«Моли» — така го зоват боговете — цвят бял от чер корен.
Сигурен с него и също предпазен с небесни съвети,
влиза в палата на Кирка, поканен с коварната чаша.
Щом се опитва косата му с жезъла тя да докосне,
той я отблъсва и меча изтръгнал, я в уплах довежда.
Стискат ръце за обет и приет въз леглото на Кирка,
зестра поисква й той на другарите прежния образ.
С по-добър сок от незнайна трева ни веднага поръсва,

с удар на жезъл обратен докосва ни тя по главата.
Пее напеви, противни на прежните пети напеви.
Колкото повече пее, ни повече отземи вдига
и ни възправя, опада ни косъмът, чезне ни врязът
на двукопитния крак и ръцете ни пак се повдигат.
Всеки прегръща разплакан разплакани свои другари
и на врата на водача увисваме, без да говорим
друго, преди да му ние признателността си изкажем.
Там престояхме година и в този престой дълготраен
много с очи съм видял и с ушите си много съм слушал.
С многото друго ми тайно разказа едната девойка —
четири нейни робини помагаха в тези магии.
Докато с моя водител се усамотяваше Кирка,
в светия храм ми показа тя образ на юноша строен,
ваян от снежнобял мрамор, накитен богато с гирлянди,
а на главата му горе бе кацнал кълвач, пак изваян.
Кой и защо се почита в свещения храм, аз поисках
да разбера и защо тя кълвач на главата си носи.
Слушай — започна, — и ти ще узнаеш мощта, Макарее,
на господарката моя. Внимателно разказа слушай.“

ПИК И КАНЕНТА

„Беше Пик син на Сатурн, на Авзония беше той царят —
неуморим отгледвач на нарочни коне за войската.
Хубав бе, както го виждаш от мрамора ваян, от него
ти ще заключиш каква бе същинската негова прелест.
Хубава беше душата му, липсваха само години
четири пъти да гледа петлетата битка в Елида.
Свръщаха поглед към него дриадите из планините
в Лациум, него желаха наядите, изворни сили,
нимфите на Аниен и на Албула речните щерки
и на Нуминий, на Алмон, потока с най-късия пробег,
на главоломния Нар и на сенчестоструйния Фарфар,
тези от горското блато на скитска Диана и тези
от езерата наблизо. Но тях той отблъсна и — казват —
нимфа едничка обикна, която Венилия нявга
на Палатинския хълм от йонийския Янус родила.
Стигнала зрели години, лаврентския Пик тя залюби —
той, предпочетен пред всички, съпружество с нимфата
сключи.
Чудна бе нейната хубост, но по-чудна нейната песен —
беше зована Канента — «певица». Горите, скалите
трогваше тя, зверовете смиряваше, буйни потоци
спирала беше с гласа си, задържаше волните птици.
Докато с нежния глас бе веднъж тя подхванала песен,
Пик, от палата излязъл, пое за лаврентските паши

местни глигани да бие. Възседнал гърба на жребеца,
ловни две копия в лява ръка той държеше, а беше
с фибула златна прикопчил хламидата пурпурнобагра.
В същата тази гора дъщерята на Сол бе отишла,
нови треви да отбира от плодните хълми, далече
от местността, назована по нея «Цирцейски полета».
Щом като тя, притаена в шубрака, съгледа младежа,
смая се и из ръцете изпусна тревите набрани,
пламък я цяла обжари — личеше — до костния мозък.
Щом от горещия зной се свестта й възвърна, поиска
да му признае копнежа, но нямаше достъп до него:
конят препускаше в тръс, обкръжаваше свита ловеца.
«Няма от мен, и от вихър понесен — мълви, — да убегнеш,
ако добре се познавам и ако не е излетяла
всякаква мощ от тревите и моите напеви не мамят!»
Каза и тозчас създаде мираж на глиган безтелесен
и отдалеч повели той да мине пред взора на царя
и да се шмугне привиден в гъстака от сплетени клони,
дето лесът е най-гъст и не е проходим за конете.
Неподозрял, устремява се Пик след привидната плячка,
тозчас обляната с пяна гърбина на коня напуска
и след измамната стръв надълбоко в гората прониква.
Кирка молитва мълви, заклинателни думи изрича
и боговете незнайни с незнаен напев пригласява,
с който помътваше често сребристия лик на Луната
и обтъкаваше лоба на татко си с облаци влажни.

Ей и сега се сгъстява с магесните песни небето,
почвата дъха мъгли и наоколо в слепи пътеки
ловната свита се рее, далече е царската стража.
Място и време издебва: «В очите ти — каза, — които
мене плениха, и в тази, красавецо, външност, която
прави богиня да падам пред тебе, жара насити ми!
Слънцето, виждащо всичко отгоре, за тъст приеми и
в студенина не отритвай титанската рожба Цирцея!»
Но той сурово отблъсва молбата и нея самата
с възклик: «Която да си, твой не съм аз, в плен друга държи ме
и се надявам навеки под нейния плен да остана.
С външна Венера не ще нарушавам съюза и брака,
докато пази съдбата за мене Канента, на Янус
рожбата.» Често молбата напразно втори Титанида
с викове: «Ще ми платиш! При Канента не ще се завърнеш!
Ти ще узнаеш на що е способна жена, оскърбена
във любовта си! Жена, в любовта оскърбена, е Кирка!»
Дваж се извръща на запад и дваж се на изток извръща,
косва триж с жезъл младежа, триж припев магесен припява.
Той се затичва, но вижда: от своя бяг по-бързо бяга,
и се учудва, поглежда — пера му покриват снагата.
И ненадейно в гората на Лациум влита той — нова
птица, с коравия клюн по чепатите ствол и почуква
и разгневено нанася по дългите клонища рани.
Още от ловната дреха си пурпура пазят перата,
златната фибула, дето захапваше прежната дреха,
в пух се превръща, врата му възжълтото злато опасва

и освен името нищо предишно от Пик не остава.
Свитата в същото време безспирно зове по полята:
«Пике! Ей, Пике!» — напразно. И нийде го тя не открива.
Кирка (защото по нейна повеля просторът яснее,
тя позволи да разсеят и слънце, и ветри мъглите)
с право ловните винят и от нея си паря поискват,
те я заплашват със сила и страшно оръжие готвят.
Но тя с вредителна слуз ги поръсва, със сокове смъртни,
вика от Ереб и Хаос Нощта, на Нощта боговете
и подир воеве дълги отправя молби към Хеката.
Скача внезапно от място лесът — удивително чудо! —
почва да стене земята, белеят дърветата близо,
ръсната, почервенява тревата от кървави капки.
Камъни, тъй ни се счува, издават хрипливо мучене,
псета залайват и плъзват възчерни змии по земята,
вижда се как духове лекувати по въздуха хвъркат.
Смаян от чудото, тръпне народът. Додето унива,
Кирка докосва лицата смутени с вълшебния жезъл,
с който докоснати, всички младежи се преобразяват
в диви животни. И никой предишния вид не запазва.
Хвърля Феб сетни лъчи към тартеския бряг преди залез,
по все напразно с очите, сърцето очаква Канента
своя съпруг. И слуги, и народ се притичват веднага,
целия лес те претърсват, понесли в ръцете си факли.
Нимфата се не насита да плаче, да скубе косите
и да се бъхти в гърдите (но всичко това тя извършва),
хуква безумна и броди навред по полята латински.
Цели шест нощи и толкоз повратни светлика на Слънчо
гледаха как се тя рее, лишена от сън и ядиво,
през планини, през долини, където я случаят води.

Тибрис я зърна последен. От скръб и от пътища морна,

най-сетне тяло положи на дългия бряг да почине.

Там тя и сълзи излива, и своята мъка излива

горестна с най-тихи вопли подобно на лебеда, който

пей песента погребална, предчувствал погибелта си.

Нейният мозък, изнежен от крайната жалост, се стапя,

лека-полека тя крее и в лекия въздух изчезва.

Мястото спомена пази. Старинните още Камени

с право по клетата нимфа му името дават — Канента.

Много подобно ми беше разказано тази година,

много и сам преживях. Но отвикнали и застояли,

трябваше пак да навлезем в морето, платна да развием.

Каза ни там Титанида: пред нас са опасни пътеки,

път ни очаква далечен и грозни беди по морето.

Страх ме обхвана, признавам, на същия бряг си останах“.

Свърши речта Макарей. На Енея доилката в урна

там закопали, вдълбаха на мрамора краткия надпис:

ПРЕДАНА МЕНЕ КАЕТА ОТ ПЛАМ АРГОЛИЙСКИ ИЗТРЪГНАЛ

ТУКА НА ПОЧЕТЕН ПЛАМЪК КЪРМИЛНИКЪТ МОЙ ВПЕПЕЛИ МЕ

БОЙЦИТЕ НА ДИОМЕД

Освобождават въжата, скрепени за тревния насип,
и изоставят дома на богинята с лошото име
и хитростта й, в леса устремени, където засенен
тъмният Тибрис се влива по жълтия пясък в морето.
Тук на Латина, на Фаун сина, дом и щерка той взема,
но не без Марса. Подема той кръвопролитната битка
с бойкото племе. Невеста обречена лудо Турн брани.
Сблъсква се с Лациум цяла Тирения, дълго се търси
в неуморимите битки победа, спечелена тежко.
С външна подкрепа си всеки мощта заякчава: мнозина
рутулска рат укрепяват, мнозина троянския лагер,
но ненапразно Еней се яви в крепостта на Евандър,
Венул пък — пред Диомед, пред беглеца, в града му — напразно.
Дигна наистина той в областта на япигеца Даун
силни стени и държеше земята, получена в зестра.
Пратеник, Венул изпълва поръката на Турн и моли
за помощта. Но войската отказва етолският херос —
той не желал да се дигне, да дигне мъжете на тъста
в бран, ни да въоръжи от числото на своите хора
някого. „И да не би за лъжа да помислите всичко,
ако и да си възвръщам със спомена горката мъка,
ще издържа да разкажа. Щом гордият Илион рухна,
щом оплячкоса данайска десница благата пергамски
и нарикийският войн, от девица девицата грабнал,
тази отплата, която заслужи, на всички прехвърли,

нас ветровете отнасят, нас пръсват враждебни вълните,

мълнии, мрак и стихии, гнева на морето, небето

носим данайците, и — Кафарея, върха на бедите.

Премного да се не бавя по низа на скръбните случки:

сълзи за Гърция щеше дори и Приам да пролива!

Но с милостта си избави ме оръженосна Минерва

и от вълните изтръгна. И пак ме от роден край гонят.

Помнеше още Венера, хранителна, старата рана

и тя потърси отплата — такива неволи понесох

аз по вълните, такива неволи по битки на суша,

че неведнъж назовавах щастливци другарите мои,

дето покрай Кафарея негостоприемен ги буря

всички втопява в морето. Защо с тях и сам не потънах?

В бран и вълни претърпели най-лошото моите войни,

молят обезкуражени да свърши скитнята, но Акмон,

сприхав по нрав, при това озлобен от злината, извиква:

«Има ли повече нещо, мъже, да отказвате вие

да понесете? Нима Китерея ще може да стори

(воля й) повече нещо? Доде се боим от по-лошо,

трябва да чакаме рани. Когато най-тежкото дойде,

бяга страхът. На върха на бедата сме вече спокойни.

Нека тя чуе и нека другарите на Диомеда

всички да мрази докрая. Но тази омраза презряхме

всички — огромната сила изкупихме толкова скъпо.»

С тези слова предизвиква Венера, без туй разлютена,

Акмон от Плеврон, гнева й възбужда и повече нали.

Хвалят малцина речта. Мнозинството приятели мълчат

Акмона за дързостта му. Поисква той да ни отвърне,

но му тънее с гласа на гласа му каналът, косите

стават пера и с перата обраства му новата шия,
още гърбът и гръдта, а с по-дълги пера се обличат
плещите, докато в леки крила му се лакътят свива.
Пръстите повече място заемат в крака, вроговена
вече твърдее устата, на края заострена в човка.
Гледат го смаяни Идас и Лик, и Никтей, и Рексенор,
също Абант му се чуди, додето се чудят, приемат
същия образ и те, по-големият брой от състава
литват нагоре и пляскат с крилете си покрай греблата.
И ако искаш да знаеш от кой вид са редките птици:
ако не лебеди, те са до белите лебеди близки.
И отстоявам едва столнината и сухата почва,
зет на япигеца Даун, с нищожния брой оцелели.“

АПУЛИЙСКИЯТ ПАСТИР

Свърши Ойнидът. А Венул, напуснал брега певцетийски
и калидонското царство, пристига в земята месапска.
Там пещера забелязва, от гъста гора засенена,
от трепетлива тръстика прикрита, населена днеска
от козлорогия Пан, а преди обиталня на нимфи.
Тях апулиец пастир от местата им с уплах прогони.
Но подир първия трепет внезапен кога се опомнят,
за преследвача нехайни, повеждат си те хороводи,
в такт разлюлели нозе. На пастира това не допада
и подражава ги той присмехулно със селски подскоци
и с непристойни нападки надумва им думи селяшки
и не замлъква, доде му гръкляна дърво не запушва.
Става дърво и по сока и днес му се нравът познава
като маслина дивачка той пази следи от езика
в горкия плод, възприел на словата му горчивината.

КОРАБИТЕ НА ЕНЕЙ

Щом се легатите връщат оттам и донасят, че няма
помощ етолска да дойде, рутулите неподкрепени
почват войната. От двете страни кръв обилно се лее.
Ето понесъл е Турн към еловите кораби жадни
факли. Огньове грозят пощадената част от водите.
Вече гореше смолата и восъка с друга подхрана
Мулцибер, стига пожарът платната на горната мачта
и върху вития кораб седалките почват да пушат.
Но богомайката свята Кибела познава елите,
гътани в Ида от нея: във въздуха медни чинели
звънват и звуци на флейта чемширова екват. Тя виква
от колесницата с впряга на лъвове два укротени:
„Със светотатна десница напразно пожара прехвърляш,
Турне. От теб го изтръгвам и няма на стръвния огън
да позволя да изгаря дървета и част от леса ми.“
Гръм изтрещя след речта на богинята. Облаци тежки
следват гърма, те изсипват пороища с едри градушки.
И с ненадейни вихрушки размесват астрейските братя
въздуха с морски грамади и тяхната свада започва.
От тях един помагач си избира хранилната майка,
скъсва кълчищните върви, държащи фригийските чълни,
та ги понася, надига отзад и в морето потапя.

Щом се размекват гредите, дървото в тела се превръща
Задните корабни части в глави и липа се променят,
пръсти и плувни нозе се явяват наместо греблата.
Пак рамена рамената остават. Под кораба килът,
който заема средата, поема гръбначната служба.
Стават въжата къдрици, плещи пък напречните мачти.
Пак е лазурен цветът им. И в тези вълни, от които по-рано те се бояха, момински игри заиграват
морски наяди. Макар в планини каменисти родени,
плуват през гъвко море и нехаят си за потеклото.
Те, незабравили колко заплахи в морето са често
срещали, често подставят ръце под изпаднали в трудност
кораби. Но на ахейци единствено помощ отказват.
Мразят пеласгите те, в паметта им е крахът фригийски
и на неритския кораб останките с радост видяха,
с радост в лицата видяха и как изведнъж каменее
корабът на Алкиной и как враства скалата в дървото.

АРДЕЯ

Мимо надежда рутулът да спре да воюва, изплашен
от чудесията — в нимфи се чълните превъплъщават,
твърд е той. Има си всяка страна богове и упорство —
на боговете е то равностойно. Ни царството зестра,
нито престолът на тъста, ни, дево Лавиния, ти си
повече цел на войната — воюват от срам, за победа.
Вижда накрая Венера сина си в победни доспехи,
пада и Турн, и Ардея, която зовяха могъща
само при Турн. А когато чуждинският меч го погуби
и подир него зари домовете горещата пепел,
из пепелището птица излита, невиждана още,
тя, като пляска с криле, пепелта от земята раздухва.
Звук и посталост, и бледност, и всичко у нея прилича
на завладения град, дори старото име Ардея
пази и с жаловен плясък си маха крилете рибарят.

ОБОЖЕСТВЯВАНЕТО НА ЕНЕЙ

Със смелостта си принуди Еней боговете небесни,
сред тях самата Юнона, предишния гняв да забравят.
Щом пък направи мощта на растящия Юл устойчива,
на Китерея синът в зрелостта си възлезе в небето.
Всички небесни обходи Венера, врата на баща си
нежно прегърна и рече: „О татко, към своята щерка
нивга суров, аз те моля сега да си най-мил към мене.
Моят Еней удостой — той е твой внук, от моята кръв е —
с божеска същност, най-благи, макар и по-долна, но все пак
нещо да бъде. Че зърна веднъж неприятното царство
и че премина веднъж през стигийското блато, му стига.“
И боговете склониха. Съпругата царска не пази
лик неподвижен, а кимва спокойно. Бащата отсича:
„За дар небесен достойни сте двама — която ме молиш
и за когото ме молиш. Вземи пожеланото, дъще.“ —
Юпитер рече. Тя с радост възблагодари на баща си
и пряко лекия въздух на гълъбов впряг се понесе
към лаврентийския бряг. През тръстиката там лъкатуши
с речните свои вълни към морето, тъй близко, Нумиций.
Нему нарежда, което в Еней на смъртта е подвластно,
да го изплави и в бяг мълчалив да го плисне в морето.

Следва зова на Венера рогатият бог на реката:
всичко, което бе смъртно в Енея, със своите струи
ръсне и плакне: у него остава нетленната същност.
Вече пречистен, помазва го майката с божески мирис,
косва устата със сладък нектар и амброзия в смеска
и възвишава го в бог. На Квирина народът зове го
Индигет и го почита в светилище и по олтари.

ЦАРЕТЕ НА АЛБА

Ето дойде под властта на Асканий, зования двойно,
Алба с латинския свят. Подир него царуваше Силвий.
После синът му Латин с наследения скиптър получи
старото име. А него смени бележитият Алба.
Негов наследник е Епит, последван от Капет и Капис,
по-напред Капис живя. Тиберин от тях скиптър получи,
но се удави в тускийски води и му името мина
върху реката. От него изхождаше Ремул и още
смелият Акрота. Ремул, в годините по-пръв, загина
от гръмотевичен удар, когато гърма подражава.
Акрота, по-малко дързък от брата, предава властта си
на Авентин, на храбреца. Лежи закопан той на хълма,
дето царува, от него си името хълмът получи.

ВЕРТУМН И ПОМОНА

Вече царуваше Прока над племето на Палатина.
В негово време Помона живя. Не се грижеше друга
хамадриада латинска по-опитно за дървосади,
не по-старателно друга за добива на плодовете.
Името има оттам. Не обича дъбрави, потоци,
а равнината и клони, от радостен род натежали.
Не меч в десница държи, а лозарските ножици криви.
Ту с тях подрязва израсли филизи, ту буйни растежи
с тях укротява, ту цепи кората, присажда на нея
вейчици, сокове тъй на заетия храненик дава.
И не търпи да изгаря от жажда смукателен корен,
а оросява влакната със струи от водните вади.
Ето страстта, радостта й, ни капка копнеж по Венера,
но от боязън пред грубост селяшка затваря отвътре
своите градини, отблъсва тя всякакви пристъпи мъжки.
Що не опитваха всички — сатири, изкусната в танец
младост, и панове, с клонки от бор увенчали рогове,
или Силенът, що вечно младее в години, и богът,
който подплашва крадците със члена си или със сърпа —
да овладеят Помона? От всичките по-силно беше
в нея увлечен Вертумн и от тях по-щастлив той не беше.
Колко ли пъти предрешен в жътвар обгорял й поднася
в кошничка класове той, на жътвар заприличал напълно?
Често, когато си с меко сено слепоочник увие,

имаше вид на току-що косил и обръщал тревата!

В слинеста китка той често държеше остена и можеш

да се кълнеш, че току-що разпрягал юнци заморени.

Сърпа щом хване, е същи кастрач, орезвач на лозите!

Стълба нарами ли той, ще помислиш, че плод ще събира.

С меча изглежда на войн, а с тръстиката — на риболовец.

Образи разнообразни приел, той накрая намери

достъпа, да съзерцава с наслада красивата нимфа.

Наподобяващ старица, веднъж си повърза главата

с пъстра повезка, подпря се с тояжка, с коси посребрени,

вече прониква в лехите на нейната китна градина

и се диви на плода: „Наспорил се трудът ти“ — й вика.

И след хвалбата й дава целувки, каквито не дава

никога съща старица, навежда се, сяда въз буца

и наблюдава клонете, превити от есенно бреме.

Редом растеше красив бряст, окичен със златни гроздове.

След като с бряста похвали лозата, обвита о него:

„Ако самотен без нея — той рече — тук стволът стоеше,

нямаше нашия поглед с какво да влече, освен с листи.

Но и лозата, сплътила се с него, почива на ствола,

инак в безбрачие тя ще лежи на земята превита.

Но теб не трогва дървото, поука от него не вземаш,

от любовта се делиш, не желаеш да се съчетаваш.

Само поискай! Ще имаш женихи наравно с Елена,

колкото има, която разпали лапитската битка,

колкото на Одисея, смелчак пред страхливци, жената!

Днеска, кога се отвръщаш и от ухажваните бягаш,

наплив момци те желаят, полубогове, богове и

от планините албански наоколо божески сили.

Ако си що-годе умна и търсиш честит брак, послушай

мене старицата, дето от всички те повече любя,

без да се сещаш дори! Не желай обичайна женитба,

а си вземи за другар на леглото Вертумн, за когото

аз съм залогът, защото и той се не знае тъй, както

аз го познавам: не броди насам и натам по земята,

в тези широки поля е заседнал, не както мнозина —

види ли, и да се влюби. На тебе — и първа, и сетна

негова обич, и само на тебе обрича живота.

А добави, че е млад и че има естествена прелест,

знае той да се превръща изкусно във всякакъв образ.

Всичко, каквото поискаш (а искай си всичко), ще имаш.

Имате същия вкус. Плодовете, които отглеждаш,

пръв притежава и с радост дара ти задържа в десница.

Но той сега не желае плода, от дървото откъснат,

ни от градината твоя тревите със сокове благи,

нищо, освен теб! Изгаря! Смили се над него и вярвай:

всичко, каквото желае, с устата ми той го желае.

Бой се от божеска мъст, от Идалия, що ненавижда

твърди сърца, не гневи рамнунтийската паметна дева!

Повече да се боиш (от живота аз много научих),

ще ти разкажа сега произшествие, в целия Кипър

знайно, да можеш сърцето си да омекчиш и разнежиш.“

ИФИС И АНАКСАРЕТА

Ифис, от по-долна кръв произлязъл, веднъж забеляза
знатната Анаксарета, издънка на стария Тевкър.
Щом я видя, мигновено му жилите зноят прониза.
Дълго се съпротивява, но с разум страстта не потисна
и приближи се молител пред къщния праг на момата.
Скоро любовната мъка откри на кърмачката с просба
да му помогне за благо на своето чадо кърмилно.
Скоро спечели с хвалби от прислугата всички робини
и с покъртителен глас той измоли благосклонността им.
Често изпраща по тях писъмца със затрогващи думи,
често над нейната порта окачва венци осълзени,
ляга по мекия хълбок въз твърдия праг на вратата
и нажалено пустосва и хули резето проклето.
По-люта тя от кипящо море, щом Козичките тънат,
по-твърда тя от желязо, ковано на огън норийски,
и от скалата, която държи за земята жив корен,
тя му се смее надменно, обидните свои обноски
с дръзки слова придружава, отнема му всяка надежда.
Повече не издържа на тъй дълги мъчения Ифис
и произнесе словата прощални пред нейната порта:
„Анаксарето, ликувай! Най-после не ще ти досаждам!
Ти, победителко, весел триумф си подготвяй! Главата
с лавър блестящ окичи и на помощ Пеана повикан.

Аз, победеният, с радост умирам. Ликувай, желязна!
Все ще ти нещо хареса от моята обич, с което
да ти веднъж домилея — заслугата ще ми признаеш.
Но запомни, че едва след дъха ще изтлей любовта ми:
трябва аз да се лиша наведнъж и от двата светлика.
Няма вестта за смъртта ми до теб от мълвата да дойде.
И да не се усъмниш, осезаем сама ще ме видиш,
с моето тяло бездъхо жестоки очи да наситиш.
Но ако, сили небесни, следите делата на смъртни,
памет за мен не губете (в молбите езикът ми няма
да устои), отредете за мен да се дълго разказва
и на мълвата отдайте частта, от живота ми взета.“
Каза и влажни очи и ръце побледнели издигна
Ифис към нейната порта, с венци украсявал я често,
и над вратата завърза на примка въжето и рече:
„Този венец ти се вече харесва, жестока, безбожна!“
и си запримчи главата, все още извърнат към нея,
стегна въжето врата му и висна нещастното бреме.
Охна вратата, когато при спазъм с нозете я блъсна,
ако и няма, разтвори се тя и бедата издаде.
Гръмко слуги се развикват и тялото смъкват — но късно! —
и го пред прага на майка му носят (бащата бе мъртъв).
Ах, тя на скута поема студения труп на сина си,
та го прегръща и жали, тъй както нещастните майки
жалят, и прави, което нещастни родители правят.
С нея начело потегли печалното шествие в сълзи,
носеха бледия труп през града към готовата клада.

Къщата беше край пътя на тъжните съпровождани —

стигна плачът им ушите на твърдата Анаксарета

и се въз нея стовари отплатата на божеството.

„Нека да видя вървежа печален!“ — покъртена каза

и се изкачва припряно до стая с широки прозорци.

Щом забелязва тя Ифис, почиващ на смъртния одър,

нейният взор се смразява, горещата кръв й отстъпва

пред бледнината, опитва се стъпки назад да обърне,

те й отказват, опитва се да си извърне лицето,

но и това не успява и бавно я цяла обхваща

камъкът, който доскоро в гръдта си жестоко таеше.

Разказът басня не е. Саламин и сега съхранява

мраморен лик на любима в свещения храм на Венера,

Взряната. — Всичко това не забравяй, о скъпа, и твърда

ти не оставай, с любящия мене свържи се, о нимфо!

Няма тъй пролетен мраз да ти пари плода при растежа,

няма свирепата буря цвета на клонете да рони.

Щом под старешкия образ напразно това й разказа,

богът в младеж се възвърна, отмахна той всички уредби

на старостта и показа пред нимфата хубост, в каквато

ясното слънце, надвило, насрещните облаци гони

и без препятствие вече насочва отново лъчите.

Готви принуда, но тя е ненужна. Пленена от чара

на божеството, усети и нимфата взаимна рана.

РОМУЛ И ХЕРСИЛИЯ

После в авзонското царство царува мощта на Амулий
противоправно. Чрез внука си старецът Нумитор връща
своето царство. В деня на Палилия дигат стените
на столнината. Но Таций с бащите сабинци започват
битки. Тарпея отлости им портата към твърдината
и заплати със живота — с доспехи затрупана беше.
И синовете на Курес като мълчаливите вълци
без нито звук из устата нападат мъжете в съня им
и към вратите напират със сила. Залостил ги беше
с яко резе Илиад, но самата Сатурнова щерка
скришом отвори едната без никакъв шум от гредата.
Само Венера усети, че пада преграда от входа.
Можеше да го залости, но никога бог не отменя
дело на друг бог. Там нимфи авзонски наяди живяха
близо до Янус, където ручеше студеният извор.
Тях тя повика на помощ. И нимфите не отклониха
нейната воля правдива. От извора те призоваха
да зашуртят и води, и потоци. Но входът на Янус
пак бе достъпен, не беше водата препречила пътя.
И в пълноводния извор изсипват възжълтата сяра
и сгорещяват с димящи асфалти подземни проводи.
С тези и други похвати до дъното изворно пращат
врящия зной и, води, що с алпийския лед до недавна
дръзвахте да се равните, сега сте на огъня равни.
Пушат от огнени пръски и двете крила на вратата,
входа, макар обещан на сабините твърди, прегражда

новите изворни струи, додето мъжете на Маворс
грабват доспехи. Когато ги Ромул в атаката хвърля,
с трупове на сабиняни покрива се римската почва
и се покрива с телата на свои, безсъвестен, мечът
смесва роднинските кърви — на зетя кръвта и на тъста.
Все пак решават чрез мир да завърши войната, не бива
да се избиват докрай, да получи власт царска и Таций.

ОБОЖЕСТВЯВАНЕТО НА РОМУЛ

Таций погина и право еднакво за двата народа
даваше, Ромуле, ти. Шлем си Маворс тогава отмахна
и заговори бащата на хората и божествата:
„Времето, татко, настъпи, защото на твърди устои
римското царство лежи, от единия цар не зависи,
да наградиш — обеща ми — и мене, и внука достоен,
отземи да го издигнеш и да го въздигнеш в небето.
Рече ми някога ти на събрание на боговете
(помня добре, запечатах в ума благочестното слово):
«Ще възнесеш ти един до лазурите на небесата!»
Рече: сега превърни си на дело обета изречен.“
Кимва и в облаци черни всемощният тули небето,
с мълнийни гръмове той, със светкавици тряска земята.
Зърнал Градив несъмнения знак за грабежа обречен,
смелият бог се премята на окървавения процеп
(в копие той се опря), над конете си бича размаха
с плясък, колата се спусна през въздуха право надолу
и на върха на гористия хълм, на Палациум, слезе.
И докато Илиад на квиритите нетиранично
право раздава, го грабва. Топи се през лекия въздух
бренното тяло, тъй както широката прашка запраща
топче оловно и то се стопява насред небесата.
Прелестен блясва ликът му, достоен за боже възглаве,
беше, какъвто Квирин се явява под мантия царска.

ХЕРСИЛИЯ

Сякаш е мъртъв, жена му жалей, но царица Юнона
дава повеля Ирида по вития път да се спусне
долу при нея и тъй на вдовицата тя да поръча:
„О, най-достойна матроно, най-знатен на Лациум накит
и на сабинското племе, която по-рано заслужи
и заслужаваш сега да се казваш жена на Квирина,
спри утешена плача. Ако искаш да видиш съпруга,
с мене дойди до леса въз зеления хълм на Квирина —
храма на римския цар той със зеленината засеня.“
Слиза Ирида покорна тозчас през дъгата си пъстра
да възвести на Херсилия що повелява Юнона.
Тя пък с лице срамежливо, с очи към земята, отвръща:
„Хайде, богиньо (коя си, не мога да кажа, но явно
ти си богиня), води ме, води ме — отвърна, — яви ми
ти на съпруга лика! Ако само дадеше съдбата
да го погледна веднъж, ще получа, признавам, небето!“
И начаса с Тавмантида, девицата, двете възкачват
хълма на Ромул. Ей плъзна се, падна звезда от небето
върху земята, възпламна от нейния блясък косата
на Херсилия и със звездата тя литна в ефира.
Там основалият Рим я приема с позната прегръдка
и ведно с нейното тяло предишното име променя.
Хора зове се с Квирин съчетаната, вече богиня.

ПЕТНАДЕСЕТА КНИГА

НУМА

В същото време се питат кой може да носи такова
бреме и кой би могъл да замести цар толкова мощен.
Сочи мълвата, предвестник на истина, славния Нума.
Да опознай обичаи и бит на сабинското племе,
той се не задоволява. С обхватния ум се домогва
до по-възвишена мисъл, изследва дълбоко нещата.
Този стремеж го подтикна, напуснал родината Курес,
да се отправи в града на приелия в своя дом Херкул.
Иска да чуе там кой в италийския край е издигнал
грайската крепост и тъй от туземците някакъв старец,
много добре запознат с времената от древност, разказа:

МИСЦЕЛ

Херкулес нявга — мълви се, — побрал иберийските крави,
от океана е щастлив ход дошъл до брега лацинийски.
И доде стадото броди за паша по сочни ливади,
в гостолюбивия дом на великия Кротон той влиза,
дето след дълга умора си силите възстановява,
и на раздяла изрича: „През време на бъдните внуци
място на град ще е тук.“ Обещаното вярно излезе.
Казват, живял в Арголида Мисцел, на Алемона рожба,
беше в ония години най-драгият на боговете.
В тежък сън беше веднъж той потънал и сведен над него,
каза мъжът с боздугана: „Прощавай се е родно огнище
и надалече търси на Езар каменистото дъно.“
С много и страшни неща го заплашва при случай на отказ.
И на мига излетяват от него сънят му и богът.
Става синът на Алемон и мълком премисля съня си,
но му се борят за дълго в душата една с друга мисъл.
Богът нарежда да тръгне, законът това запрещава —
смърт се отрежда, рече ли да сменя родината някой.
Яркият Сол си лъчиста глава потопи в океана
и притъмнялата Нощ си показа главата звездата,
пак му се същият бог появява със съща повеля
и ако той се не вслуша, го с повече, с по-страшно плаши.
И се подготвя изплашен към селище ново да носи

бащини скъпи светини. Но почват в града да шушукат
и нарушителя викат на съд. Подир първия разпит
блесна вината, показа се тя без свидетел. Издигна
към боговете лице и ръце той, в нечистата дреха:
„О ти, чиито дванайсет дела завладяха небето —
рече, — сега помогни. За вината ме ти посъветва.“
Имаше стар обичай обвиняеми да се осъждат
с камъче черно, а с бяло — да бъдат признати невинни.
Тъй и сега произнасят тъжовната съдба, че всеки
спуснал бе камъче черно във немилостивата урна.
Но щом обърната тя за броеж се опразни, смени си
всяко цвета и от черно превърна се в камъче бяло.
С тази намеса на Херкул присъдата бяла избави
Алемонид. На баща си, потомък на Амфитриона,
благодари той, в Йонийско море при попътните ветри
плуввa, минава Тарент, град дъщерен лаконски, след него
Сибарис, после Неретум, лежащ в салентински предели,
залива Сирин, Кримиза, накрая земята на Япикс.
Тъкмо преброди страните, обърнати къмто морето,
и забеляза реката Езар със съдбовното гърло,
ненадалече и гроба, където пръстта бе зарила
светите кости на Кротон, и тук по повелята дигна
градски стени и нарече града по зарития в гроба.
По достоверна мълва тъй се сложило първоначало
на местността и града, в италийски предели въздигнат.

ПИТАГОР

В Кротон живееше мъж, произхождащ от Самос. От Самос
и от деспотите беше беглец и тиранство намразил,
беше той волен изгнаник. Достигна с ума боговете,
отдалечени, макар на небето, и с вътрешен поглед
схвана, което от хорски очи е природата скрила.
Щом като всичко изследва със зорката грижа и мисъл,
той го на други предава и пред ученици смълчани
и възхитени показва причината и произхода
на необятния свят, поучава природата що е,
що е бог и откъде и снегът, и гърмът произхожда,
Юпитер ли или сприя громоли из облак раздиран,
що разлюлява земята, по кой закон тичат звездите,
още и всяка потайност. Осъждаше пръв обичая
да се ядат животински меса и с такива поуки
пръв възвестяваше мъдрост, от хората невъзприета:
„Не замърсявайте, смъртни, телата си с ястия скверни!
Расне пшеница и тегне по клоните плод изобилен
и по лозите пъстреят налетите гроздове тежки.
Има и благостни билки и други, които на огън
скоро омекват сварени, и никой не ще ви отнеме
млечния сок и меда с аромата на мащерка цветна,
щедра земята предлага богатства и блага прехрана,
тя ядива подарява без капчица кръв, без убийства.
Само животните ситят глада си с месо, но не всички.
Конят живее с трева и стадата овце и добитък,
само животните с дива и необуздана природа —
тигри арменска порода и лъвове неукротими,

заедно с вълците, мечки, налитат на кървави гозби.

Колко ужасно злодейство, да тъпчеш в утроба утроба,

лакомо тяло от тяло на друг да гоиш, да живее

одушевената твар от смъртта на твар одушевена!

И при благата, които най-грижната майка земята

ражда, една ли е радост за тебе с жестоките зъби

тъжните рани да дъвчеш и нрава циклопски да връщаш?

И ако друг не погубиш, нима ти не ще уталожиш

гладен стомах ненаситен, привикнал на лошото само?

Но стародавното време, което наричаме златно,

ощастливено с плода на дървото и с билки, които

щедрата почва подхранва, уста не оцапваше с кърви.

Пореха въздуха птици с крилете си обезпечени,

заек подскачаше смело насам и натам по полето

и се не хващаше риба на куката от доверчивост,

беше свободен светът от засада, от страх от измама,

в него цареше дълбок мир. Но щом като някой вредител

първи погледна със завист на жертвите пред боговете

и настървен си натъпка телесни месища в търбуха,

пътя на злото проправи. А може би първо убийство

на зверове бе нагряло желязото, с кръв опетнено?

Беше достатъчно то, че което със смърт ни заплашва,

трябва да бъде убито, без нашата милост да страда.

Да се убива, е право, но не да ни бъде и гозба.

После нарасна вината и смятат, че първа свинята

станала жертва, кога семената с широката зурла

тя из земята изрила, да рухнат годишни надежди.

Дето козелът изгризал лозата — разказват, — заклан бил

върху олтара на Бакх отмъстител. На двама навредил!

Що сте овцете виновни, за грижа човешка родени

кротки животни с нектара от мляко във вашето виме?

Вие за мека одежда отдавате вашата вълна,

носите повече полза, когато сте живи, не мъртви.

Що пък е бикът, далеч от лъжа и измама, виновен,

тъй безобиден, безвреден, родил се за труд и покорство?

Неблагодарен съвсем е, съвсем недостоен за жътва,

който могъл да си бика заколи, от който току-що

снел тежестта на извития плуг, и е с брадвата скършил

врат, от теглото протрит, преобръщал за своя стопанин

често коравата угар и толкова жътви дарявал.

Но туй кощунство не стига. С вината са обременили

и боговете, дори божеството най-висше в заблуда,

че му е драга смъртта на това издръжливо добиче!

Водят прекрасната жертва, без ни петънце по снагата

(пагубна е хубостта!), украсена с повезки и злато,

ей пред олтара, молитви тя без подозрение слуша,

вижда как слагат зърната, плода на труда й, във чело

между рогата и после с кръвта й се ножът обагря,

който навярно преди отразен във водата видяла,

вътрешността й веднага изтръгват из тръпнещо тяло,

за да проникнат чрез нея в уж някакъв промисъл божи.

После (така ли ви мъчи гладът за храна запретена?)

смеете, смъртни човеци, оттам да ядете, но, моля,

не го правете, сърцата за моя съвет разтворете!

Щом до небцето допрете месата на клани волове,

знайте, сетете, че вие ядете орачите ваши!

Щом като моите устни бог движи, ще слушам аз бога
по обичая. Пред вас ще разтворя и моето Делфи,
и небесата, разкрил на възвишена мисъл оракул.
Пея велики неща, неизследвани от старината,
дълго таени, обичам да литна високо в звездите
и да оставя земята и нейната маса ленива,
носен на облаци, аз да стоя на Атлант въз плещите
и да се взирам надолу към обезумелите хора,
както се лутат без цел, треперящите в страх пред смъртта им
да ободрявам, пред тях да разкривам закона съдбовен!
О същества, от страха пред студената смърт поразени!
Що се боите от Стикса, от мрака, от призраци празни —
те са предмет за певците, опасности от свят измислен!
Но не мислете, че могат телата, от пламък на клада
или от гнилоч в земята изтлели, да сещат болезни!
Да, не умират душите, те вечно напускат местата
и се поселват в нов дом и приети, го те обитават.
Ето, самият аз (помня добре) през Троянската битка
бях Пантоидът Евфорб, на когото в гърдите тогава
тежкото копие втъкна по-младият син на Атрея.
Щита, що някога съм носил в левица, познах аз наскоро,
щом като в храма Юнонин в абантския Аргос пристъпих.
Всичко вида си мени, не мре нищо. Оттук там, оттам тук
иде дъхът на живота, във всякакви твари се вмъква
и от животни в човешки тела преминава душата,

също в животни от нас, и тъй вечно се тя съхранява,

както и гъвкият восък се меси за образи нови,

прежните форми не пази, какъвто е бил, не остава,

все пак остава си същи, какъвто бил, и поучавам:

вечна остава душата, но в образи разни прехожда.

И милостта да не бъде надвита от чревоугодства,

да не изтръгвате нивга душите на родствени твари!

Сам ясновидствам: със злостно убийство кръв с кръв не

хранете.

Впуснах се вече в дълбоки води и платната отпуснах

на ветровете: не е във вселената нищо стабилно.

Всичко тече. Претърпява промяна създание всяко.

Времето даже, самото, оттича в поток непрекъснат

както реката, защото не може да секне реката,

както чевръстият час, но вълна по вълната напира,

плискана всяка от друга, пред себе си първата плиска.

Тъй времената еднакво летят и еднакво се следват,

винаги нови. Каквото преди е било, отминава,

а небилото кълни, подмладяват се всички минути.

Виждаш, и нощите тъй отминават пред прага на зрака

и подир тъмната нощ лъчезарна зората изгрява.

Баграта сменя небето, когато в среднощния отдих

всичко лежи и когато на белия кон се явява

Луцифер блеснал, и инак, когато в предвест на зората

Палантиада обагря света и на Феб го предава.

Румен е щитът на бога, когато зори от земята,

румен е сутрин и румен, когато потъва в земята,

по висината е светъл, защото е горе ефирът

с по-чиста същност, че там е далече от земния досег.

Същ и еднакъв не може да бъде на нощна Диана

образът, винаги днес е по-малък от вчера, когато
расне, и все по-голям е, когато се дискът стеснява.
Но и годината — тя се явява на четири дяла —
четирите периода на всеки живот подобява.
Нежна и сочна е тя като също сукалче по ранна
пролет — тогава блестят покълнали тревите, все още
слаби и неустойчиви, но радват с надежда селяка,
всичко тогава цъфти и в цвета на цветята се люшка
пъстро полето, но още не стига на листите сила.
След пролетта преминава по-яка годината в лято —
става тя юноша силен: наистина няма от него
по-силна, по-родовита и повече пламенна възраст.
Лятото есен сменява, затихва младежкият пламък,
зряла и мека е тя, между стария мъж и младежа,
и равновесна, косата й по слепоочника — сива.
Следва старешката зима, наежена, с трепетна стъпка,
или съвсем без коса, или с бяла коса оцеляла.
Нашето собствено тяло, и то без застой се променя
вечно: каквото били сме, каквото сме, няма да бъдем
повече утре. А беше ден, в който сме ние живели
като надежда и кълни човешки низ майчино лоно.
С творческа мощ се намесва природата, тя не желае
нашата плът да се стяга в утробата майчина тежка
и подир тласък отвътре на белия свят ни извежда.
Вече на въздух излязло, лежи беззащитно детето,
скоро на четири крака пълзи, на животно подобно,
и постепенно се дига с несигурно още коляно,
слабички, ставите все се нуждаят от малка опора.
После човекът навлиза и силен, и бърз в младината,
но като мине средата на своя живот и години,
вече по стръмния път на безсилната старост запъпля.

Тя пък руши и разстройва мощта на предишната възраст.

Старият Милон се жали за своите мишци, с които

с Херкулес на младини се сравнявал, с развити и крепки

мускули: те му висели отпаднали вече и слаби.

Плаче, когато в стъклото съгледа старешките бръчки

щерката на Тиндарей и се чуди за двете похити.

О ти, разяждащо време, и ти, зложелателна старост,

всичко рушите и всичко, що времето глозга със зъби,

правите от постепенно отмиране да се разпадне!

Не устоява и всичко, което зовем елементи.

Как се те видоизменят (внимавайте!), ще ви покажа.

Четири раждащи всичко основни тела образуват

тази всевечна вселена. От тях две са тежки и падат

от тежестта си надолу — това са земята, водата.

Други две нямат тегло и свободни от всякакъв натиск —

въздухът с огъня — по-чист от въздуха, горе излитат.

Ако и разграничени по място, от тях произхожда

всичко и всичко пак в тях се разлага: кога се разслаби,

в течната влага минава земята, втънена, тя става

пара и въздух, когато отново тегло той загуби,

най-изтънен заблестява в огньовете на висината.

И се обратно възвръщат, и в същия ред се повтарят:

огънят, вече сгъстен, преминава във въздух по-плътен,

той във вода, а водата, вклъбена, в земя се сгъстява.

Нищо не пази вида си, природата възобновява

всички неща и създава от старите образи нови.

В цялата тази вселена, повярвайте, нищо не гине,
формата само мени, обновява. Рождение значи
нещо да почне да става различно от по-рано, смърт пък —
същото то да не бъде. Едно то насам да премине,
друго натам да отиде, остава си цялото също.
Нищо не може — аз вярвам — задълго под същата форма
да се запази. Така, векове, към желязо от злато
минахте. Също така се мени на местата съдбата.
Виждал съм аз да се шири морето, където бе някога
най-твърда почва, видях и земя, из вълни произлязла,
и надалеч от морето лежат раковините дънни,
и на планинския връх се откриват прадревните котви.
Дето било равнина, продълбал долината потокът,
а надалеч в равнината пороят отвел планината.
По-рано блатна земя, зажаднял е днес сухият пясък,
а наводнена е с блато земята, горяла от жажда.
Извори нови тук тласка природата, там пък запушва
други, реките, закрити от прежните трусове земни,
бликват отново или в глъбината просмукани тънат.
Пример е Лик. Той, погълнат от пукнатина на земята
пак се показа далече, родил се низ устие ново.
Тъй Еразин ту се всмуква, ту, минал по скрити корита
връща се пак пълноводна река в арголийски полета.
Опротивели — мълвят — на Каик, на реката мизийска
първият бряг и главата и в ново корито тече днес.
Ту си водите влече Аменан по сиканския пясък,
ту пък пресъхва, защото понякога изворът секва.
Лееше някога Анигър водата си пивка, но днеска
кой ще я с устни докосне? Двутелите плакнали в него

ако не сме се отрекли напълно от вяра в певците,
рани, които им сторил с лъка си героят с кривака
Херкулес. Та и Хипан, из билата на Скигия бликнал,
по-рано сладък, не се ли порочи от соли горчиви?
Бяха от всички страни обкръжили вълните Антиса,
Фарос и Тиф финикийски, но остров от тях не остана.
Някога бе в континента Левкада със своите хора,
днес я обсажда морето. Била и с Италия — казват —
по-преди свързана Занкла, додето морето отнесло
нейната спойка, додето вълна връхлетяла земята.
Ако потърсиш Хелика и Бурис, ахейски градчета,
ще ги намериш дълбоко в морето, и днеска морякът
сочи им рушевините ведно с потопените кули.
До град Трезена, където царува Питей, се издига
стръмен хълм незалесен, преди време широка поляна
днес е той височина. В пещери непрогледни запряна
(разказът страшен изглежда), мощта на свирепите ветри,
искала де да е да изфучи и направила опит
под по-свободно небе да излезе, но нямало прорез
нито един из затвора, ни пътища за ветровете:
опнала тя и подула земята — така разширява
дъх из устата мехур или мях от одраната кожа
на пръч двурог — вкоравена, подпухналостта на земята
наподобява на хребет, запазена за вековете.
Примери много ми идат на ум, и видени, и чути,
малко от тях ще разкажа. Нима не приема, не дава
образи нови водата? Вирът ти е леден по пладне,
Амоне, китен с рогове, а сутрин и вечер топлее.
Казват, че върху водата дърва атаманите палят,
там на небето луната в най-малък кръг се източи.
Има киконска река, преобръщаща в камък утроба,
пила от нея: докосне ли нещо, превръща го в мрамор.

Кратис и Сибарис, близки една с друга в нашата област,

багрят коси, в тях втопени, подобно на янтар и злато.

Има води, и това е далече по-чудно, които

могат не само телата, но също духа да променят.

Кой не е чул за вълните въздействени на Салмацида,

за Етиопското блато? — От него напие ли някой,

лудост го сграбва или в упоение странно изпада.

От Клиторийския извор насити ли жада си някой,

той се въздържа от вино, на бистра водица се радва,

или че сила поема, противна на буйното вино,

или — което разказват туземци: щом с песен и билки

на Амитаон синът бил Претидите от бяс избавил,

той във водите му хвърлил бил душепречистното средство

и гнусотата от вино останала там във вълните.

А линкестийска река упражнява въздействие друго:

смуче ли който да бъде без мяра от нейните струи,

не инак той се полюшва, а сякаш пил най-чисто вино.

Има в Аркадия място, Феней го наричат предците:

там през нощта се пази от водите на лошата слава,

нощем напити, вредят, през деня без навреда се пият.

Тъй мощ различна различни блата и реки притежават.

Имало време, когато Ортигия плува в морето,

днес е уседнала твърдо. Боял се е корабът «Арго»

от Симплегадите, в тях се разбивали бурно вълните.

Днес те стоят неподвижни, на ветрища те устояват.

Нито пък Етна, кипяща със серните пещи, ще бъде

огнена вечно, защото не е била огнена вечно.

Тъй като или земята е живо животно, което

има изригващи пламък душници на много места и

може дихателен път да мени, та кога се разтърси,

тука запушва едни, а там нови пролуки отваря,
или подвижните ветри, напъхани вдън пещерите,
мятат скали въз скали и различна материя, скрила
пламъчни кълни, в която при удари огънят лумва,
стихнат ли ветрите вътре, остава студът в пещерите,
или асфалтови маси избухват внезапно в пожари,
или възжълтата сяра изгаря с оскъдния пушек.
Щом пък земята престане, от времето изнемощяла,
да предоставя подхрана и тлъста кърма на пожара
и си изчерпи храната природата неутолима,
глад не търпи и напуска местата напуснати пламът.
В хиперборейска Палена живели мъже, на които
според мълвата телата обраствали със перушина,
ако в тритонското блато се топнели до девет пъти.
Но на това аз не вярвам. Разказват, че скитски невести
с билкови пръски по тяло постигали същото нещо.
Но ако трябва сега провереното да утвърждавам:
не забелязваш ли как се разлагат телата от време
и от разслабваща жега и как животинки те стават?
Бици подбрани, току-що заклани, с пръст в яма затрупай
(както ни опитът учи): излитат пчели медоносни
скоро из цялата мърша и според родителски навик
плъпват навред из поля и залягат усърдно в надежда.
Бойният кон под земята начало на стършели става.
Ако на рака крайбрежен изтръгнеш извитите щипки,
другото скриеш в пръстта, скорпион ще изскочи веднага
из закопаната част, заплашителен с крива опашка.
А гъсениците, дето в полето нерядко втъкават

в листите сивите нишки (селякът добре ги познава),
вземат друг образ — превръщат се те в пеперуди гробовни.
Тинята семена крие, с тях ражда зелените жаби,
първо сакати ги ражда, но после им дава краката,
годни за плуване, годни за дълги подскоци, защото
предните кълки по мярка отстъпват на задните кълки.
Новороденото малко на мечка не е животинче,
но е месо полуживо. Чрез лижене майката дава
форма на новото тяло, каквато самата тя има.
Виждал си ларви, които закрива шестстенният восък,
на медоносни пчели. Те се само туловища раждат
и едва късно порастват крака и крила на пчелите.
Че от жълтъка се раждат и птицата на Юнона
с нейната звездна опашка, на Юпитер оръженосът
и на богиня Венера свещените гълъби, птици
всякакъв други вид — който не знае, как би се досетил?
След като, в гроба заринат, човешки гръбнак се разплуе,
както говорят, в змия се превръща гръбначният мозък.
Всичките те потеклото си водят от други животни.
Птица една се заменя и възобновява самичка,
от асирийците феникс зована. Ни с плод, нито с листи,
само със сок от амом и със сълзи тамянни се храни.
Щом възрастта си напълни, столетия пет проживяла,
с нокти и чисти уста си веднага извива гнездото
в дъбови клони или по върхари на трепетна палма.
С майчин лист стеле леглото и със класовете на мек нард,

още с възжълтата смирна и с примес от стрък на канела,
ляга на него и свършва живота си сред аромати,
после, разказват, възниква от тялото бащино малък
феникс и той ще живее пак същия брой от години.
Щом възрастта му заякне, да може да носи товари,
той от високия клон на дървото гнездото нелеко —
своята люлка и гроба родителски, носи синовно
и щом през лекия въздух града на Хиперион стигне,
там го пред святия праг на дома на Хиперион слага.
Но ако в разказа нещо ви невероятно изглежда,
чудно не е ли това, че хиената сменя рода си
и че се в мъжка превръща търпялата мъжката женска?
А живината, която се храни от въздух и вятър,
наподобява цвета на нещата, които докосне.
Индия даде надвита на гроздовенчания Бакха
риса, каквото тече от мехура на този звяр, казват,
мигом се в камък превръща, твърдее от допир на въздух.
Също така и коралът, кога се покаже на въздух,
докато бил във водата доскоро растение меко.
Но ще отмине денят, запъхтените свои коне Феб
ще потопи в дълбините, преди със слова да обхвана
всичко, приемащо нов вид. Така наблюдаваме ние
как се менят времената — едни племена се въздигат,
други отпадат. Така бе велика с мъже и богатства
Троя, но можеше девет години да дава кръвта си,
сринатата днес до земята, показва еднички руини
и на дедите гробове наместо съкровища скъпи.
Спарта се беше прочула, цъфтеше велика Микена,
но не по-малко на Кекропс градът, крепостта на Амфион:
Спарта е гола земя, повали се велика Микена.
Що, освен името Тива сега е градът на Едипа?
Що, освен името пази градът на Пандион Атина?

Днеска пък, както разказват, дарданският Рим се издига
по бреговете на Тибрис, ручащия из Апенина,
и за огромни строежи полага велики основи.
Форма променя в растежа и някога той ще израсне
главен в широкия свят. Ясновидецът тъй прорицава,
казват съдбовните книги. Доколкото аз си припомням,
рекъл бе Хелен, синът на Приам, на Енея, когато
той бе загубил надежда, унил пред разгрома на Троя:
«Божески сине, прекрасно познаваш ти моя предусет:
Троя при твоя избава напълно не ще да пропадне.
Огън и меч ще отстъпят пред теб. Ще потеглиш, понесъл
Пергама, вече спасена, додето и Троя, и тебе
външна земя те приеме, от бащина повече близка.
Виждам града, от фригийски потомци въздигнат, какъвто
няма сега, не ще има и никога никой не виждал,
с други герои ще стигне могъщество за вековете,
ала с издънка от Юл на света господарка ще стане,
щом със земята той свърши, селения горе в ефира
ще му се радват, небето ще бъде целта му последна.»
Хелен тъй пя на Енея, от Троя с пенатите тръгнал —
аз ви предавам по памет, изпитвайки радост, че расне
родствен град, че победиха пеласги фригийското племе.
Но на конете подобно, които целта изоставят,
да се не рея далече. Небето и всичко под него
своите форми мени — и земята, и всичко въз нея,
както и ние: не сме, като част от света, само тяло,
но и крилати души, ние можем и в дом животински
да се преселим, в тела на добичета да се поместим.

Тъй че телата със скрити души на бащи и на майки
или на братя, или на роднини, с нас свързани някак,
или на хора все пак да се пазят от нас и почитат
и да не тъпчем в търбуси блюдата с Тиестови гозби!
Как се приучва към злото, как оня безчестник се готви
и за човешката кръв, като скършива врата на телета
с ножа и жалния рев на животното слуша безчувствен
или пък дръзва да коли козлето, което надава
врясъци детски, или да се храни с месото на птици,
след като сам им поднасял храната! До пълно злодейство
колко тук още е нужно? По този път де ще се стигне?
Нека си бикът оре и на старост смъртта да посреща,
нека овцата ни пази от лютия вой на Борея,
вимета сити козите да дават в ръце на дояча.
Махайте възлести мрежи, въжетата и хитриите
и не мамете пернато с клеисто мазило на пръчка,
никога плахи елени с уловки, с пера не плашете,
никога кривите куки не крийте в храните привидни!
Вредните твари требете, месата им само не яжте,
да ги не вкусва устата, тя благи храни да приема.“

ЕГЕРИЯ

След като с тези и други поуки ума си възпита,
пак се в родината връща — тъй както разказват, — повикан,
и от народа лацийски юздите му Нума получи.
Той, от Камените воден, щастлив от съпружество с нимфа,
обредни жертви създаде и племето, свикнало само
с дивите битви, приучи на мир и полезни изкуства.
След като на старини той с години и царство завърши,
всички — латински невести, ведно със сената народът
жалеха Нума покоен. Жена му напусна града и
низ арицийския валог из гъсти гори се зарея
и с плач и вопли смути празненства на Диана, които
беше Орест основал. Ах, съветвана беше от нимфи,
изворни, горски, да спре жалостта си, а колко утешни
думи изрече синът на Тезея на сълзната нимфа!
„С мяра тъжи! — той й каза. — Не си ти единствена с тази
жална съдба. Погледай подобната участ на други
и ще понасяш по-леко. Дано да ти твоята мъка
вън от мен чуждите болки смекчат. Но и моите стигат.“

ИПОЛИТ

„За Иполита мълвата е стигнала сигур слуха ти.
От лековерен баща и от мащеха зла и коварна
той налетя на смъртта. Ще се чудиш, едва ще повярваш!
Сшият аз съм. Излъга, след опита да ме подмами,
щерката на Пазифая, че искам — а тя го поиска —
да опетня на баща си леглото, прехвърли вината
(в страх ли от донос или от обида, че беше презряна?).
Оклеветен без вина, от града ме изгони баща ми
и на раздяла живота ми, сякаш съм враг, прокълна той.
На колесница поех за Трезена, града на Питея,
вече на длъж по брега на Коринтския залив пътувах:
мигом морето се дига и виждам, извива се воден
гребен огромен, сравним с планина, той нараснал издава
тътен ужасен и ето отгоре върхът се разпуква
и през вълните раздрани изскача нагоре рогат бик,
той до гърди се възправя високо във ведрия въздух
и заизригва из ноздри и зеещо гърло морето.
Моите хора треперят, единствен оставам безстрашен
и за прокудата мисля, доде вратове към морето
четириногите диво извръщат, ушите наострят
и пред звера се подплашват и бясно се втурват с колата
към пропастта от скалата. Опитвам с ръце, но напразно,
да овладея юздите, облени от бялата пяна,
силно изпънат назад, да задържам коравия повод.
Нямаше конският бяс да надвие над моята сила,

но колелото, където оста му се вечно завърта,
в пън се удари, строшено, на разни страни разпиля се.
Падам аз от колесника с оплетено в ремъци тяло,
жив на парчета разкъсан, на пъна ми жилите висват,
част от месата измъквам, а други кървят закачени.
Костите тъпо пропукват строшени, ще видиш душата
как излетява и няма по цялото тяло една част
да разпознаеш, защото бе всичко единствена рана.
Можеш ли, смееш ли, нимфо, ти твоята с моята мъка
да съпоставиш? Видях в мрачева потопеното царство
и освежих във вълните на Флегетон тяло раздрано.
И без могъщия лек на сина Аполонов не можех
да си възвърна живота. Когато с целебните билки
и с помощта на Пеан, мимо Дит, го получих отново,
да не подсиля видът ми омразата за тази милост,
в същия час ме обгърна богинята Цинтия с облак
и да съм сигурен сам, безопасно навред да се движа,
тя удължи възрастта ми и неузнаваем лика ми
стори. За жилище Делос ли, Крит ли на мен да предложи,
дълго се тя колеба. Но отхвърли и Делос, и Крит и
тук ме посели, където ми името, да не подсеща
някак си то за конете, променя. «Ти, който — тя рече —
бе Иполит, отсега занапред ще се Вирбий наричаш!»
И затова обитавам леса божество, макар низше,
тук се тая под властта на богинята в нейната свита.“
Все пак не може скръбта си Егерия да уталожи
с чуждата участ и ляга в основите на планината
и се разплува на сълзи, додето сестрата на бог Феб
от верността се покърти и в леден я извор превърна,

и разтопи във вълните, вековните, нейното тяло.

ТАГЕС

Нимфите чудото трогна, потомъкът на амазонка
също се смая — не инак, а както орачът тиренски,
който внезапно съгледа в полето съдбовната буца.
От самосебеси тя се раздвижва, без външна намеса,
скоро загубва вида си и форма човешка облича,
за да разтвори уста да вести съдбините световни.
Наименуват го Тагес туземците. Той научава
първи етруския род да прониква напред в бъднината.

КОПИЕТО НА РОМУЛ

Също тъй Ромул се смая, когато веднъж забеляза
на Палатинския хълм как се копие с листи покрива,
пуснало корен в земята наместо желязно острило —
копие вече не беше, а просто дърво разклонено,
що пред очите на всички нечакано хвърляше сянка.

ЦИП

Също тъй смая се Цип, щом с рога на главата видя се
в речна повърхност. Видя се, но първо помислил измама
водния образ, опипа той неведнъж с пръстите чело,
дето докосна, каквото видя. Неупрекнал очите,
тъй си застина подобно воител, надвил над врага си,
дигна ръце към небето, натам и очите и рече:
„Сили небесни, каквото и чудото да предвещава,
щастие ли, да важи за града и рода на Квирина,
или заплаха — за мене!“ От чимове раззеленели
вдига той тревни олтари и в благоуханния огън
вино от блюдото лей и на скоро закланите жертви
вътрешността треперяща разглежда, разгадка да търси.
Щом като в нея се вгледа тиренският жертвогадател,
важни събития там разпозна и велики промени,
но все мъгляви. Когато от дроба на агнеца дигна
острото свое око към рогата на Ципа, възкликна:
„Царю, привет, че на тебе, на теб и рогата ти, Ципе,
ще се прекланя туй място ведно с твърдината латинска!
Но не бави се, побързай! Отворени порти те чакат.
Тъй повелява съдбата. Посрещнат в Града и почетен,
ти ще царуваш и скиптър завинаги ти ще получиш.“
Стъпки и мрачно лице той обърна назад от стените
на Столнината: „Далече, далече дано да прогонят —
о! — боговете такива поличби! Живот на изгнаник

по ме привлича от туй, в Капитолия цар да ме видят.“

Рече и тозчас народа съзва и сената достоен,
но по-напред си потули рогата над мирния лавър
и възкачи се въз вала, въздигнат от смелите войни,
и призовал според стар обичай най-напред боговете:
„Има мъж — рече, — не бъде ли той надалече заточен,
цар ще ви стане. Не го назовавам, но белега соча:
носи на чело рогове. Авгурът пред вас прорицава:
ако се в Рим настани той, ще имате робски закони.
Можеше сам през вратата отворена вътре да влезе,
но му попречихме ние, доколкото няма от мене
по-близък никого той. От града го, квирити, махнете
и ако той заслужава, вържете го в тежки вериги
или страха отстранете чрез смърт на деспота фатален!“

Както се шумно вълнуват върхари на китни борики,
щом из тях гневният Евър свисти, или както в морето
буйстват вълните и стига шумът отдалече ушите,
тъй и народът боботи. Но през гласовете безредни
на множеството се чува над всички един вик: „Но кой е?“

Гледат един друг челата и белега търсят — рогата.
Цип се отново намеси: „Когото сподиряте, тук е!“ —
и от глава сне венеца. Макар от народа възпиран,
той слепоочника сочи с украсата, двата си рога.
Всички навеждат очи и дълбока въздишка оттръгват:
бяха видели главата, с делата спечелила слава —
кой би могъл да повярва, — неволно. Но те не желаха
да я лишат от честта и възлагат венеца тържествен.

А първенците, при тази забрана да влезеш в степите,

с толкова почетен полски имот те сдобиват, о Ципе,

колкото с впрегнати в плуга волове самият би смогнал

в ден да обхванеш до залез от изгрева на светлината,

и върху медната порта вдълбават подобни рогове,

чудния образ за дълго да спомнят на бъдни потомства.

ЕСКУЛАП

О божества, на певци помагачки, кажете днес, музи —
знаете вие, защото не мами ви древност дълбока, —
как към свещените тайнства на Ромулов Рим бе прибавил
островът, мит от вълните на Тибрис, сина Коронидин.
Въздухът в Лациум беше отравян от грозната чума,
крееха бледи телата от гнъсната, смъртната болест.
От погребения морни, щом смъртните виждат, че няма
полза от кой да е опит, ни полза от лек и изкуство,
търсят небесната помощ — оракула на Аполона,
който е в Делфи уседнал, в самата среда на земята,
той да даде на бедата отпор със спасително слово,
молят се да прекрати на великия град теготата.
Мястото, лавърът, тулът в ръцете на бога изтръпват
всички в един и същ миг и от най-съкровеното място
глас, из тринога идещ, разтърсва сърцата тревожни:
„Туй, що ти, римлянин, търсиш оттука, от по-близко
място
би го намерил, търси го от по-близко място. Скръбта ви
не Аполон ще смекчи, но издънката на Аполона.
При благосклонна поличба пред нашия син се явете.“
Умен, сенатът приема повелята на божеството
и разузнали къде обитава потомъкът Фебов,
пращат на кораб легати до пристана на Епидавър.

Щом като с вития кораб легатите стигнаха в него,
влязоха вътре в съвета на грайските знатни с молбата
да им дадат божеството, което веднъж край да сложи
на авзонийския мор. Тъй съдбата била прорицала.
Но се двоят гласовете. Една част не смятат, че трябва
да се откаже подкрепа, доде мнозинството предлага
да задържат помагача и бога си да не отстъпват.
И докато се двоят, светлината изчезна пред здрача
и над кръга на земята се спуснаха нощните сенки.
Ето в съня от леглото съгледа ти, римски герое,
бога лечител, какъвто си в храма стои обичайно.
Лява ръка той държеше опряна на полска тояга,
докато с дясна ръка си приглажда брадата порасла,
и приветливо такива слова от сърце изговаря:
„Страх не бери! Ей сега си променям вида и пристигам,
гледай змията, която се вие по тази тояга,
и запомни я добре, за да можеш да я разпознаеш!
Аз ще се в нея превърна, но по-голям тъй ще изглеждам —
колкото трябва, когато небесни тела се превръщат.“
Тозчас изчезва с гласа си и богът, с гласа му и с бога
чезне сънят, след съня светлината хранителка следва.
Беше Аврора отново прогонила звездни лампади.
Знатните как да постъпят не знаят и в храма разкошен
на божеството отиват с молба да им някак посочи
с божески знаци къде би желало да има обител.
Без да изчака речта им, вестява чрез съсъци богът,
в змийския образ превърнат и златния гребен изправил,

че приближава, разтърсва той статуя, жертвеник, двери,

както и пода от мрамор и горе фронтона от злато,

после в средата на храма застава възправен високо

до над гърдите и мята наоколо огнени взори.

Тръпне тълпата от уплах. Веднага позна божеството

жрецът, обвързал със снежна повезка косите свещени:

„Ето го бога, ей бога! Език и сърца овладейте

пред близостта му! — той викна. — Добре ни дошъл, ненагледни,

о, закрили ни народа, отдаващ на култа ти почит.“

Който присъствува там, се прекланя пред бога и всички

двойния призив на жреца повтарят, и тънат в молитви

благоговейно със слово и мисъл Енееви внуци.

Кимна им богът и даде залога: разтресе той гребен

И неведнъж си езика проточи и с него изсъска.

По стъпалата блестящи пролазва, обратно главата

свръща, при хода поглежда назад към олтара античен

и със светинята стара, със свидния дом се прощава.

После по пода, посипан с цветя, пропълзява огромен

и през самата среда на града кривини заобръща,

после поема направо към пристана и вълнолома.

Там се запря и — видяха — отпрати с приятелски поглед

своята свита — тълпата от почетни съпровождани,

и в авзонийския съд труп намести — товара божествен

сети съдът и се слегна поради тежината на бога.

Радост изпълва рода на Еней. На брега бик заколват

и украсили с венци ветрохода, отпускат въжата.

Корабът плъзва пред бриза. А богът се вири високо

и въз кърмата извита отгоре той шия полага,
гледа водите, лазура и с тихи зефири достига
пряко Йонийско море до Италия в шестия изгрев
на Палантида, минава Лациниум, който се слави
с храм на богинята, свръща покрай брегове сцилацийски,
после Япигия той изоставя, с гребла отминава
вляво скалите амфризки, целенските урви отдясно,
покрай Рометиум плава, минава Нарация, Кавлон,
протока преодолява, стеснен от Пелора сикулски,
царството на Хипотад подминава, темезките руди
и към Левкозия свива, към розите в топлия Пестум,
Капрен после обхожда, след нея следи нос Минерва
и сурентинските хълми, където виреят лозите,
Стабие и Херкулан, Партенопа, която се грижи
само за мир, и свещения храм на кумейска Сибила,
право държи към Литерн, пребогатия с мастикс и с топли
извори, и към Волтурн с изобилния пясък в потока,
към Синуеса, със снежни гугутки прочута, съглежда
болна Минтурна и гроба на дойка, от питомец дигнат,
на Антифата дома и Трахант, от блатата опасан,
още земята на Кирка, на Анциум брежните храсти.
Щом тук насочиха съд платноходен моряците — вихър
бе се в морето извил, — криволиците богът изгъва
и на големи дъги, и на извиви чести долазва
той върху жълтия пясък до храма на своя родител.
След като стихва морето, напуска олтарите богът
от Епидавър, гостувал на своя божествен родител,
и по крайбрежния пясък бразди със звънтящите люспи,
после пролазва в кърмата на чълна, главата полага
пак на високия борд и накрая достига до Каструм
и до Лавиниум — свят град до речното гърло на Тибър.

Тука се стича народът — бащите и майките вкупом,
също и тази, о Весто троянска, която ти пази
вечния огън, и бога приветствуват с радостен възглас.
Там, дето бързият кораб бразди по насрещни талази,
върху олтари, от двете страни на брега наредени,
праскат и пълнят ефира с дим благоуханен тамяни,
окървавени ножове се сгряват от кланите жертви.
Щом като стигна до Рим, до главата световна, издига
змеят снагата отвесно, до горната мачта извива
врат и оглежда на кръг, да открие удобна обител.
На две дели се реката с водите си заобиколни.
Казва се мястото „Остров“. Проточват се равни ръкави
вляво и вдясно напред и заграждат земята в средата.
Тук от латинския кораб змията на Феб се насочва
и получава отново небесния образ, да сложи
край на бедата, и става настолния град избавител.

ОБОЖЕСТВЯВАНЕТО НА ЮЛИЙ ЦЕЗАР

Но той пристъпи тогава към нашия храм другоземен,
докато Цезар в Града си е бог, несравним в мир и битки:
не само за кръвниците, които завърши с триумфи,
и за делата държавни, за бурно спечелена слава
в новоизгряла звезда се превърна и в светла комета,
но и за своя потомък. От всички заслуги на Цезар
най-величавата беше, че негов родител той стана.
По ли бе важно, че той надделя над британите морски,
че седмоустния раждащ папируса Нил той преплава
с кораби победоносно, надви нумидийците дръзки
и цинифиеца Юба, и Понта, изпълвал със гордост
не един цар Митридат, покори за рода на Квирина,
много триумфи заслужи, но чествува няколко само —
от това, че роди той мъжа, през чието господство
ощастливихте, небесни, човешкия род безгранично?
И да не бъдеше Август създаден от семе на смъртен,
Цезар бе обожествен. Бе видяла това на Енея
златната майка: видяла как за понтифекса подготвят
тъжно убийство и как съзаклятният меч се примъква,
и пребледняла, където из път божество тя да срещне,
викаше: „Гледай каква ми ужасна засада замислят
и чрез какво вероломство се целят в главата, която
само една от дарданския Юл ми остана. Така ли
винаги аз ще се мъча сама от най-тежките грижи?

С острата мед ме рани пред вратите Тидид калидонски
и ми порутват стените на Троя, не ще ги опазя.
Виждам сина си подмятан надлъж и нашир по морето
в дълго скиталчество, влиза в света на безмълвните сенки,
почва сражение с Турна или, да си правото кажа,
по-скоро битка с Юнона. Защо пък сега си припомням
древни беди на рода си? Пред днешния страх ми бледнеят
старите болки. Ей вижте, престъпните мечове точат.
Но попречете, ви моля, злодейството вий отблъснете,
не загасявайте плама на Веста с убийство на жреца!“
Тъй из небето напразно говори тревожна Венера
и боговете покъртва. Макар и да нямат те сила
да преломяват желязната реч на сестрите старици,
все пак безгрешните знаци на бъдната скръб те изпращат.
Звън оръжеен — разказват, — сред черните облаци тътнещ,
кобни кънтящи тръби от небето и бойни рогове
предизвестяваха злото. На слънцето тъжният образ
пращаше бледи лъчи към земята обезпокоена.
Често се виждаха факли да лумват в подзвездни пространства,
често в поройния дъжд се примесваха кървави капки.
Грееше мътно лицето на Луцифер с пръски от черна ръждавина, поросяваше кръв колесницата лунна.
Бухаше хилядократно прокоби стигийският бухал,
статуи слоновокостни сълзяха и хилядократно
из лесовете свещени се чуваха гласни заплахи.

Няма от жертвите полза, велики вълнения сочи
вътрешността им, разрязан, разкрива си отока дробът.
Казват, на форума нощем край сгради и храмове божи
чували кучешки лай и блуждаели в тъмното неми
призрачни сенки. Градът се разтърсва от трусове земни.
Да победят не можаха поличбите на боговете
неотвратимата Орис. Изтеглени мечове внасят
в святия дом, не намират от градската курия място,
по-подходящо за дело престъпно и грозно убийство.
Тозчас забъхтва и с двете ръце Китерея гръдта си
и се старае да скрий на Енея потомъка в облак,
както бе Парис изтръгнат преди от гнева на Атрида,
както Еней се избави от пристъпа на Диомеда.
Рече бащата: „Самичка ли, дъще, замисляш да трогнеш
неодолимата Орис? Самата в дома на сестрите,
трите, влезни, ще намериш там великомощна постройка
от мед и твърдо желязо — световни архиви, които
нито небесния гърмел грози, нито мълнии бесни,
сигурни за вечността си, от рушевина се не плашат.
Там ще намериш вдълбани на неизтощима стомана
идните дни на рода си. Прочел ги и запаметил ги,
бъдното ще ти вестя, да не бъде за тебе то тайна.
Този, за който се ти, Китерея, тревожиш, завърши
своето поприще — времето, дето дължа на земята.
И като бог да възлезе в небето, и храм да му дигнат,
ти ще го сториш ведно със сина му. Наследник на име,
той ще поеме товара на своя съсечен родител
и склонността ни ще има в борбата героят мъстител.

Мир обсадената крепост Мутина ще моли от него,
на победители вожда, Фарсалия ще го изпита,
Филипи, край ематийски, ще тъне отново във кърви,
и ще надвие в сикулски води той прославено име,
предоверена на брака египтянка, на пълководец
римски съпруга, ще падне, напразно боязън внушила,
че на града й Каноп Капитолият наш ще робува,
цялото варварство, всички народи край два океана —
що да изреждам пред тебе? — каквото земя обитава,
то ще му принадлежи. Ще му служи дори и морето!
Мир на земята даде ли, ума си към гражданско право
той ще насочи, създател на най-справедливи закони,
нравите ще направлява по свой образец, ще се грижи
за времената напред, за доброто на бъдните внуци,
ще повели предвидливо синът на достойна съпруга
заедно с името в Рим да му носи и всичките грижи.
Късно, когато застигне пилиеца според години,
той висините въздушни, звездите роднински ще стигне.
Тъкмо тогава грабни от убитото тяло душата
и в светлина превърни, от чертога небесен да гледа
нашия хълм Капитолий и форума Юлий божествен.“
Още речта незавършил, и блага Венера застава
насред сената, незрима от никого тя, и на своя
Цезар извежда душата и не позволява на въздух
да се разпадне, а в нова звезда на небето въздига.
Докато тя я възнася, усеща, че огнена блясва,
та я от скута отпуска. Лети тя над лунни пространства
и си косата влече като дълга опашка от пламък.

ВЪЗХВАЛА НА АВГУСТ

Горе звезда, на сина си делата видял, го признава
за по-велик и се радва, че бил е от него надминат.
Той забранява самият с делата му да го въздигат
и над бащата, но волна, мълвата не се подчинява
и пряко отказа него избира, в едно го не слуша.
Тъй и Атрей изостава пред славата на Агамемнон,
тъй превъзхожда Егея Тезей, и Ахил тъй Пелея,
най-после ще приведа и за двамата пример достоен:
тъй и Сатурн е по-долен от Юпитер. Както владее
Юпитер горното царство и тройното царство световно,
Август владее земята. Баща и владетел е всеки.
О богове, на Еней придружвачки, които прогони
жар и меч, о Индигети и непобедими Квирине,
татко на Рим, и Градиве, родителю смел на Квирина,
Весто, богиньо свещена сред всички пенати на Цезар,
Феб Аполоне, на Цезар домашен бог заедно с Веста,
Юпитер, що величав обитаваш Тарпейската крепост,
и богове, по закон и по дълг от певеца зовани:
бавен денят да настъпи, далече след нашата възраст,
в който ден Август, напуснал земята, която урежда,
ще се въздигне в небето, ще слуша отгоре молитви!

ЕПИЛОГ

Ето завърших труда си. Ни Юпитер може с гнева си
да го затрие, ни огън, ни меч, ни разяждащо време.
Щом пожелае денят, що права над плътта притежава,
нека прекъсне потока на моя живот неспокоен:
с по-благородната част ще възляза в надзвездни простор
моето име ще трае завинаги незаличимо:
там, дето властвува Рим над земи покорени, народът
ще ме чете и във слава, доколкото само не мами
техният усет певците, ще бъда жив през вековете.

МИТОЛОГИЧЕСКИ, ИСТОРИЧЕСКИ И ГЕОГРАФСКИ БЕЛЕЖКИ ПО СОБСТВЕНИТЕ ИМЕНА

Абант — 1) митически цар на Аргос, баща на Акризий, прадядо на Персей („Абантиад“), 2) участник на страната на Финей в битката му срещу Персей, 3) кентавър, 4) другар на Диомед, превърнат в птица.

Абантиад — потомък на Абант, неговият правнук Персей.

Абантски — принадлежащ на митическия цар Абант: абантски Аргос.

Абарис — от Кавказ, приятел на Финей, противник на Персей.

Авгий — цар на Елида, притежател на безбройни стада добитък. Овидий подсеща за шестия подвиг на Херкулес — той изчистил огромните купища тор от Авгиевите обори, като пуснал през тях реката Алфей.

Авгури — римски жреци гадатели, гадаели волята на боговете и предсказвали бъдещето по мълнии и гръмове, особено по поведението на птиците при летеж, кълване, писък и др. Изразът „гласът на авгура“, се отнася до гърка Тирезий.

Август (лат. „възвеличен“, „възвишен“) — прозвище, дадено от римския сенат на Гай Юлий Цезар Октавиан (63 г. пр.н.е. — 14 г. от н.е.) при обявяването му за римски император (от 27 г. пр.н.е.). Осиновен син и наследник на Цезар. Съсредоточил върховната държавна власт в свои ръце, като запазил старите републикански форми, установил дългоочаквания граждански мир, който довел до разцвет на изкуството и поезията (Вергилий, Овидий, Хораций, Проперций, Ливий). Той е дарител на мира, при който небесните ощастливяват безгранично човешкия род. Още Питагор предвижда световната мощ на Рим през Августовата епоха. Самият Юпитер предсказва, че наследникът на съсечения Цезар ще има в борбата с неговите убийци благосклонността на боговете. В 43 г. пр.н.е. Октавиан се сражава при Мутина (дн. Модена) в Северна Италия все

още на страната на сенаторската партия (начело на която стон Цицерон) с Антоний, в същата година влиза с него и с Лепид във втория триумвират. Триумвирите без Лепид разбиват през 42 г. пр.н.е. при Филипи в римската провинция Македония убийците на Цезар Брут и Касий, които там се самоубиват. През 36 г. пр.н.е. Октавиан разбива в Сицилия Секст Помпей, сина на Гней Помпей, през 31 г. пр.н.е. флотата на своя предишен колега триумвира Антоний и на египетската царица Клеопатра. През 4 г. от н.е. осиновил сина на съпругата си Ливия от първия й брак Тиберий, и го утвърдил за свой наследник. Посмъртно обявен за бог, след като и приживе се радвал на божески почести. — Биография от Светоний. Най-известната му статуя, намерена при Прима Порта в Рим, се пази във Ватикана. Камея „Обожествяването на Август на Олимп“.

Авентин — цар на Алба Лонга, на когото е наречен един от седемте римски хълма.

Авери (дн. Лаго д’Аверио) — дълбоко 65 м. езеро източно от Куме в Кампания, което изпълва стар вулканичен кратер, заградено от стръмни склонове и засенчено от гъста гора, с отровни изпарения. Според древните там бил входът за подземното царство.

Авернски — прилагателно от Аверн, синоним на подземен. Авернската долина, е долината на Аверн, авернските нимфи, са нимфите на езерото Аверн, а авернска Юнона, е Прозерпина — царицата на подземното царство.

Авзонийски, авзонски — прилагателно от авзони, авзонийци, грецизирана форма от лат. аурунци, най-старите обитатели на Южна и Средна Италия, в поезията синоним на италийски, страната на авзоните е Авзония, поетически вместо Италия, носът Пелор в Сицилия е авзонийски, защото е разположен срещу Южна Италия.

Авзония — страната на авзоните, поетически синоним на Италия.

Авлида — пристанищен град в Беотия, откъдето гръцката флота потеглила срещу Троя и където Ифигения трябвало да бъде принесена в жертва.

Аврора (лат. „утринна зора“, гр. Еос) — богиня на утринната зора, дъщеря на титана Палант (затова Палангиада), майка на ветровете. Пурпурна, розовопръста, с росни коси и шафранена одежда, извежда в ранно утро светлината на колесница с два лъчезарни коня, подкарва звездите и пъди тъмата. Похитила Цефал, влюбения в своята

Прокрида, но отблъсната, му отмъстила жестоко. Взела за съпруг Титон, когото също похитила. Измолила от Юпитер безсмъртие за него, но не се досетила да поиска и вечна младост, затова той се състарявал и се смалявал, додето, превърнат в щурец, запазил само гласа си. От Титон родила етиопския герой Мемнон, който участвувал в Троянската война на страната на Троя и паднал от ръката на Ахил. При смъртта му избледняла руменината на Зората. Из пепелта от кладата на сина й излитат птиците мемнониди. Оттогава майката плаче при всяко зазоряване, нейните сълзи са утринната роса.

Автолик — син на Меркурий и Хиона, съпруг на Местра, дъщерята на Еризихтон, баща на Антиклея, майката на Одисей. Известен със своите хитрини и притворство, които наследил от баща си.

Автоноя — дъщеря на Кадъм и Хармония, майка на Актеон. В бакхическо безумие скършва ръката на племенника си Пентей.

Агава — дъщеря на Кадъм и Хармония, съпруга на Ехион, майка на Пентей, когото в пристъп на безумие сметнала за див звяр и раздрала, призовала на помощ „двете сестри“ Ино и Автоноя.

Агамемнон — митически цар на Микена, като правнук на Тантал наричан Танталид, като син на Атрей, наричан Атрид, младши Атрид, подобно на Август превъзхожда баща си, брат на Менелай, съпруг на Клитемнестра, баща на Орест, Електра и Ифигения, предводител на гръцката войска срещу Троя. За да смекчи гнева на Диана и да измоли попътните ветрове пред похода, принася в жертва дъщеря си Ифигения. Острата си свада с него за красивата пленница (Бризеида, „Илиада“) Ахил не забравя и в подземното царство. След падането на Троя се завръща с пленницата си Касандра, но бива погубен от Клитемнестра и нейния прелъстител Егист. — Трагедии от Есхил и Сенека.

Аганипа — извор на планината Хеликон в Беотия, свещен за музите.

Агенор — финикийски цар, син на Нептун и Либия, баща на Кадъм (който се нарича Агенорид, Агеноров потомък, дворецът му е „дом Агеноров“ по името на бащата) и Европа (Агенорида). Агенорид е също неговият правнук Персей. Пратил Кадъм да търси сестра си, похитена от Юпитер, с поръка да се не връща без нея.

Агиртес (гр. „измамник“) — отцеубиец и воин от свитата на Финей, убит от Персей.

Аглавра (гр. „светлата“) — една от трите дъщери на Кекропс, на които Палада поверила в затворено кошче младенеца Ерихтоний, пазен отвътре от дракон. Нарушила запрещението на богинята и разплела от любопитство кошчето. Взела от Меркурий подкуп в злато, за да го пусне в спалнята на сестра си Херза. От ревност към нея се превръща в черен камък. Притежавала светилище на атинския Акропол.

Агра (гр. „ловджийка“) — хрътка на Актеон.

Агриод (гр. „див зъб“) — хрът на Актеон.

Адмет — син на тесалийския княз Ферес (затова Ферециад), участник в Калидонския лов. Според мита можел да се спаси от смъртта, ако някой друг се съгласи да умре вместо него. Никой, дори баща му и майка му, не пожелал да се пожертвува, единствена съпругата му Алкестида била готова да даде живота си за него. — Трагедия от Еврипид „Алкестида“.

Адонис — митически ловец, син на кипърския цар Кинирас и на дъщеря му Мира, за изключителната си красота обикнат от Венера, затова разкъсан от глиган, който Марс насъскал срещу него, кръвта му превърната от Венера в цветето съсънка (анемона). По молба на Венера царицата на подземното царство позволила да прекарва на земята шест месеца годишно. — Скулптура „Влюбена двойка“ (Афродита и Адонис) от Варна.

Ело (гр. „вихреният“) — 1) един от хрътовете на Актеон, 2) харпия, крилата богиня на смъртта, птица с момичешко лице.

Азийски — принадлежащ на Азия, азийска почва вместо Азия.

Азия — днешна Мала Азия, за римляните западната ѝ половина, римската провинция Азия Минор, наследена след смъртта на Атал III през 133 г. пр.н.е.

Азоп — река в Беотия, Гърция, и речният бог на реката, син на Океан и Тетия, баща на Егнна („Азопида“) и дядо на Еак, който е син на Егина от Юпитер („Азопиад“).

Акантов — прилагателно от акант: растение (Acanthus mollis) от Средиземноморието, красивите му дълбоко врязани листа служили в стилизиран вид като орнамент в архитектурата, особено на коринтския и композитния капител, във фризове, надгробни плочи, стенописи и в изобразителното изкуство.

Акариански — принадлежащ на Акарнания, област по западното крайбрежие на Средна Гърция. Акарнанският речен бог е Ахелой.

Акаст — син на хемонийския (т.е. тесалийския) цар Пелий, участник в Калидонския лов. Оневинил по-късно цар Пелей, който убил несъщия си брат Фоколо.

Аквилон — Севернякът, северният вятър, у гърците Борей. Съпруг на Орития, баща на Калаис и Зет, домът му е пещера в Хемус (дн. Стара планина).

Акмон — другар на Диомед, от град Плеврон в Етолия, превърнат от Венера, която предизвиква, в птица.

Аконтей — привърженик на Персей, случайно превърнат от него в скала.

Акризий — митически цар на Аргос, син на Абант, и Аглая, баща на Даная, дядо на Персей (които затова се нарича Акризиониад), изгонен от града си от своя брат Прет, но възвърнат от Персей (Абантиад), от когото, в изпълнение на едно предсказание, бил неволно убит.

Акрота — цар на Алба, брат на Ремул.

Акте (гр. „крайбрежие“) — по-старото име на най-известната област в Гърция Атика, която имала дълга крайбрежна ивица, с главен град Атина.

Актейка — обитателка на Акте, атинянка.

Актейски (синоним на атически) — принадлежащ на областта Акте. Актейските братя, са Клитос и Бут, синовете на Палант.

Актеон (гр. „бог на крайбрежието“) — митически ловец, внук на Кадъм, син на дъщеря му Автоноя („Автононина рожба“), и на Аристей, превърнат от Диана в елен и бил разкъсан от собствените си кучета. Гневът на богинята се обяснява различно, според Овидий Актеон я видял неволно, когато се къпела в пещерен извор.

Актор — 1) бащата на Ерит (който затова се назовавал Акторид), когото убил Персей, 2) бащата на Менонтий, чийто син е Патрокъл, когото Ахил след свадата си с Агамемнон облякъл в собствените си доспехи и изпратил начело на мирмидонците срещу Хектор и троянската войска (вж. „Илиада“).

Акторидската двойка — близнаците Еврит и Ктеат, синове на месенския цар Актор, взели участие в Калидонския лов.

Акцийски — принадлежащ на Акциум, нос в Северозападна Акарнания на Амбракийския залив, там Август издигнал статуя на Аполон („Акцийски“) за възпоминание на победата си над Антоний и Клеопатра през 31 г. пр.н.е.

Аластор (гр. „злодей“) — ликиец от троянските войни, противник на Одисей.

Алба (лат. „бял град“) — 1) с прозвището Лонга: най-старият град в Лациум, т.нар. римска метрополия, разположен на дълъг хребет на Албанските планини (Монс Албанус), близо до дн. Лаго ди Албано, и основан според преданието от Юл, легендарния син на Еней, разрушен безвъзвратно от третия цар на Рим Тул Хостилий. 2) цар на Алба Лонга.

Албански планини (на лат. albus „бял“, „снежен“) — планина край Рим, дн. Монте Каво, на която бил издигнат градът Алба Лонга.

Албула (лат. „бяла вода“) — поток със серни води, течащ в Лациум край гр. Тибур (дн. Тиволи).

Алексироя — дъщеря на речния бог Граник и внучка на морската богиня Тетия, майка от Приам на Есак.

Алемон — жител на Арголида, баща на Мисцел, строителя на гр. Кротон.

Алка (гр. „сила“) — хрътка на Актеон.

Алкандър — ликиец от троянските войни, противник на Одисей и убит от него.

Алкатоя — поетично прозвище на гр. Мегара според името на възстановителя на градската и крепост Алкатой, син на Пелопс.

Алкид — потомък на Алкей, обикновено така се нарича Херкулес, който израснал като природен син на Амфитрион, съпруг на Алкмена, син на Алкей и внук на Персей.

Алкидам — жител на гр. Картея на о. Кеос. Заклел се да даде дъщеря си Ктезила за жена на атинянина Хермохар, но решил да я ожени за другиго. Наистина Хермохар я отвлякъл от олтара, но за клетвопрестъпничеството на бащата дъщерята починала преждевременно. Пред очите на всички ковчегът й изчезнал, след като от него излетял гълъб.

Алкиной — митически цар на феаките на о. Схерия, изпратил с богати дарове Одисей за родния му остров Итака с чудотворния кораб, който бил превърнат при обратния му курс от Нептун на скала.

Алкмена — от Тиринс (затова „тиринтинка“), съпруга на Амфитрион, с която Юпитер могъл да се сближи през една тройно удължена нощ под образа на мъжа й, от тази близост тя родила Херкулес, „син Алкменин“, нейна снаха е Деянира. Юнона се опитала от ревност да попречи при раждането на Херкулес.

Алкмеон — синът на прочутия гадател Амфиарай (Еклид) и на Ерифила, убил по внушение на оракула своята майка, за да отмъсти за нейното предателство спрямо съпруга й, затова преследван от ериниите, изпаднал в безумие.

Алкон — изкусен гравьор на мед, от Хила в Беотия.

Алмон — малка река, която се влива южно от Рим в Тибър.

Алоен — гигант, съпруг на Ифимедея, която родила от Нептун Алоадите — двата великана От и Ефиалт.

Алпи (келт. „височина“, „висока планина“), алпийски.

Алтея — дъщеря на Тестий, съпруга на калидонския цар Ойней, майка на Мелеагър (според един мит от Ойней, според друг от Марс). Парките й предрекли, че нейният син ще живее, докато се изпепели главнята, която горяла при раждането му в огнището. Алтея я скрила на тайно място, но когато Мелеагър, вече младеж, при свада убил своите вуйчовци — двамата нейни кръвни братя, я хвърлила в огъня, и се пробола с меча.

Алфей — най-голямата река в Пелопонес, извира от Аркадия, тече край Олимпия през Елида и се влива в Нонинско море. Богът на реката, син на Океан и Тетия, преследвал под морето изворната нимфа Аретуза. — Релеф на източния фронтон на храма на Зевс в Олимпия.

Алфенор — един от седемте синове на Ниоба, когото Феб поразил с невидима стрела.

Алфеяда — прозвище, с което Овидий нарича речната нимфа Аретуза от Елида поради връзката й с речния бог Алфей, от чието задиряне тя се спасила с бягство.

Алцимедон — тиренски моряк от свитата на Ацет.

Алциона — 1) внучка на Полипемон и дъщеря на разбойника Скирон, който за лекомисления й живот я хвърлил от скала в морето, където тя се превърнала на птичката алционка (морско рибарче), 2) дъщеря на повелителя на ветровете Еол („Еолида“), съпруга на Кейк, пример на съпружеска обич. След като съпругът й на път за оракула на Аполон в Кларос намира при корабокрушение смъртта си и вълните

изхвърлят трупа му на родния бряг пред нея и от жал тя се хвърля в морето, богиня Тетида превръща съпрузите в две птички алционки (морски рибарчета).

Алцитоя — една от трите дъщери на митическия цар Миний, които отхвърляли култа на Бакх и сквернили празненството му, като влачели вълна и пресуквали прежда. Превърната в прилеп.

Амазонки — митическо племе от войнствени жени по бреговете на р. Термодонт. Амазонка била майката на Иполит Антиопа или Иполита („потомъкът на амазонка“). — Статуя „Наранена амазонка“ от Крезилас.

Амалтея — възведената в небесна звезда оленска (от Олен в Ахея) коза, която откърмила младенеца Юпитер.

Аматунт — прадревен град на южното крайбрежие на о. Кипър, дн. Лимасол, разположен близо до богати медни рудници и прочут с храма и култа на Венера.

Аматунтийски — принадлежащ, на гр. Аматунт.

Амбракия — град в Южен Епир, дн. Арта. За него водили спор Аполон, Диана и Херкулес. Привлеченият за съдник Крагалей се произнесъл в полза на Херкулес, затова бил превърнат от Аполон в камък. — При входа на Амбракийския залив Август след победата си над Антоний и Клеопатра при Акциум през г. пр.н.е. издигнал колосална статуя на Аполон (Акцийски).

Амброзиев — съдържащ амброзия.

Амброзия (гр. „безсмъртие“) — храната на боговете, чрез която те получават безсмъртието си, и на конете на бога на слънцето.

Аменан — река в Източна Сицилия, дн. Индичело.

Амик — кентавър, син на Офион, на сватбата на Пиритой умъртвил лапита Целадонт, но паднал убит от ръката на Пелат.

Амикла — античен град в Лакония, южно от Спарта, прадревно културно средище със светилище и колосална статуя на Аполон Амиклейски.

Амиклид — „младежът от Амикла“, любимецът на Аполон Хиацинт, чийто гроб сочели в този град, откъдето се разпространило по цяла Лакония празнуването на ежегодните Хиацинтии.

Амимона — извор и река в Арголида, тече през езерото Лерна.

Аминтор — цар на долопите, баща на Феникс („потомък на Аминтор“), който взел участие в Калидонския лов. Победен, предал на

Еакид (Пелей) за заложник гиганта Крантор.

Амитаон — основател на гр. Пилос, глава на гадателски род в Пилос, баща на гадателя Меламп, който излекувал дъщерите на цар Прет („Претиди“) от лудостта им, вдъхната им за тяхното непокорство на Бакх. Лечебното средство захвърлил в Клиторийския извор.

Амом — ароматично тревисто растение, отглеждано предимно в Индия, от плода му се приготвял благоуханен балсам, добре познат в Рим.

Амон — 1) ориенталско божество, почитано първоначално в египетска Тива, по-късно бог — оракул с прочут храм в оазиса Сивах в Либийската пустиня, в Гърция отъждествяван със Зевс (Пиндар му посветил един от своите химни), а в Рим приет като Юпитер Амон, с овнешки образ или като мъж с овнешка глава и вити рога (Амон Либийски). Изворът при либийското му светилище показва значителни температурни колебания през различните часове на денонощието. 2) брат — близнак на Бротей, другар на Персей, паднал от ръката на Финей.

Ампик — жрец на Церера, привърженик на Персей, на чиято сватба бил умъртвен от Финей.

Ампикс — 1) войн на страната на Финей, вкаменен от Персей чрез погледа на Медуза. 2) лапит, баща на гадателя Мопс (сина на Ампикс, „Апицид“), на сватбата на Пиритой умъртвил кентавъра Ехекъл.

Амулий — син на Прока, царя на Алба Лонга, отстранил от престола по-стария си брат Нумитор, сина му умъртвил, а дъщеря му направил весталка. Нейните (на Рея Силвия, или Илия) синове — близнаци, Ромул и Рем, които при раждането им Амулий подхвърлил в реката, убили тирана и възвърнали властта на дядо си Нумитор.

Амур (лат. Амор, „любов“), Купидон (лат. Купидо, гр. Ерос) — син на Венера, и на Марс, бог на любовта, която разпалва не само у хората, но и у боговете чрез вълшебната сила на своя факел, или на невидимите си стрели. Той е най-велик бог, съпротивата срещу него е невъзможна, красиво момче, или крилат младеж, в колчана си носи два вида стрели, с едните събужда любовта, за да отмъсти за обидата на Аполон, с една стрела разпалил у него страстна любов към Дафна, а с друга предизвикал в гръдта на нимфата, и без туй равнодушна към Амур и брака, отвращение от бога, тя бяга с всичка сила от него. По

молба на Венера упражнява мощта си и върху бога на подземното царство: най-острата и най-безпогрешната му стрела прави Дит да пламне от любов към Прозерпина и да я похити, за въздействието на Купидон върху подземните богове говори в самия Тартар Орфей. Капризното момче не жали и собствената си майка: със случайно одраскване с върха на стрела събужда у нея любов към красивия ловец Адонис. Името на бога е също синоним на любовното чувство. Овидий въвежда в разказа си и амури (купидони) — боговете на любовта, любими персонажи в античната живопис. — Статуи от Лизип.

Амфиарай — вж. Еклид.

Амфимедон — либийски войн от свитата на Финей, убит от Персей.

Амфион — син на Юпитер и Антиопа, брат — близнак на Зет, цар на Тива („твърдта на Амфион“). Получил от Меркурий (или Аполон) дарбата да пее и да свири вълшебно. Под звуците на неговата лира скални отломъци сами се подреждали в зидовете на тиванската крепост, която издигнал заедно с брат си. Съпруг на Ниоба, дъщерята на Тантал, която му родила седем сина и седем дъщери. Сложил край на своя живот след трагичната смърт на рожбите си.

Амфис — син на Феб и Дриопа, внук на Еврит.

Амфитрион — митически цар на Тиринс, Арголида, син на Алкей, внук на Персей и съпруг на Алкмена. Изгнаник в Тива, където Алкмена родила синовете си близнаци — от него Ификъл и от Юпитер Херкулес, който се споменава като „потомък Амфитрионов“, „потомък на Амфитрион“. — Комедия на Плавт „Амфитрион“.

Амфитрита (гр. „шумящата“) — една от нереидите, съпруга на Нептун, от когото родила Тритон, богиня на морето, често негово олицетворение.

Амфриз — малка река в Тесалия, извира от пл. Отрие и се влива в Пагасейския залив, също богът на реката.

Амфризки — принадлежащ на Амфризия, днес неизвестна област по крайбрежието на Южна Италия.

Анаксарета — знатна кипърска девойка от рода на стария Тевкър. Заради коравосърдечието й към безумно влюбения в нея Ифис превърната от боговете в камък.

Анапис — река в Източна Сицилия, дн. Анапо, влива се в морето южно от „големия пристан“ на Сиракуза. Като речен бог, любовник на

нимфата Циана, която влива водите си в него малко преди морето.

Анафа — един от Цикладските острови в Егейско море.

Андремон — 1) баща на Амфис и съпруг на превърнатата в лотос Дриопа. 2) цар на етолийския град Калидон, баща на неназования Тоант, вожда на етолийците срещу Троя.

Андрогей — син на критския цар Минос и на Пазифая, коварно убит от атиняните, които му завидели за победите във всички състезания на Панатенсите.

Андромаха — дъщеря на Еетион, царя на Тива в Киликия, и съпруга на Хектор. Вж. Хелен.

Андромеда — красивата дъщеря на етиопския цар Цефей и на Касиопа. Понеже царицата оскърбила нереидите с хвалбите си, че ги превъзхожда по хубост, за наказание Нептун пратил морско чудовище да опустошава страната. На допитването на етиопците оракулът на Амон в Либия отговорил, че те ще се избавят от чудовището, ако му дадат в жертва царската дъщеря. Андромеда била прикована върху скала край морето, но там я съгледал и обикнал Персей, той я спасил при условието да му дадат за съпруга красавицата.

Андрос — 1) най-северният от Цикладските острови в Егейско море, югоизточно от о. Евбея, с едноименен град, в който бил издигнат храм на Бакх. Наречен по името на Андрос. 2) синът на Аний, владетел на о. Андрос.

Анигър — малка река със серни извори в пелопонеската област Елида. Павзаний разказва, че рибата не се задържала в зловонните й води. Според преданието в тях кентаврите промивали раните си, нанесени им от отровните стрели на Херкулес.

Аниен — река в Лациум, приток на Тибър.

Аний — син на Реб и Аполон, негов жрец и владетел на Делос, дал гостоприемство на Анхиз и Еней, на които разказва за превръщането на дъщерите си в гълъби, и ги отпраща с богати дарове.

Антандър — древен пристанищен град в Малоазийска Мизия, недалеч от пл. Ида.

Антедона — град и държава в Беотия, с пристанище на брега на Евбейския залив.

Антей — великан от Либия, син на Нептун и на Гея (Земята), от която получавал нова сила, когато се докоснел до нея. Предизвиквал на борба чужденците, които минавали през страната, и ги убивал.

Херкулес го задушил, като го вдигнал нагоре във въздуха. — Многобройни антични рисунки върху вази.

Антенор — мъдър троянски старейшина, съпруг на една от сестрите на Приамовата съпруга Хекуба.

Антигона — дъщеря на троянския цар Лаомедон (различна от героинята на Софокловата драма). Според етиологичния мит горда от дългите си коси, се сравнявала с Юнона, за наказание богинята превърнала косите й в змии. Боговете се смилили и я превърнали в щъркел — врага на змиите.

Анимах — кентавър, когото посякъл със секира Ценей.

Антипа — дъщеря на Никтей, майката на Амфион и Зет.

Антиса — град, разположен на северозападния бряг на о. Лесбос. Плиний съобщава, че най-напред бил самостоятелен остров и по-късно се съединил с Лесбос.

Антифат — цар на лестригоните — племе от великани людоеди. Нагълтал един от другарите на Одисей и потопил корабите му („Одисея“). Древните търсели царството му („дома на Антифат“) в околността на гр. Формие в Лациум, дн. Моле ди Гаета.

Антоний — Марк Антоний, римски триумвир, живял през 83–31 г. пр.н.е. Пълководец на Цезар, след неговото убийство сключил т.нар. втори триумвират (43 г. пр.н.е.) с Октавиан, по-късния император Август, и по-незначителния Лепид. След като били унищожени убийците на Цезар, при разпределяне на властите между триумвирите той получил Изтока, където попаднал под влияние на египетската царица Клеопатра, с която сключил брак. Отцепил се от Октавиан, победен от него в битката при Акциум (31 г. пр.н.е.), сложил край на живота си.

Анубис (егип. „кученце“) — син на Озирис, главно египетско божество, представяно с глава на чакал или куче, затова наричано „лаяч“, в мистериите на Изида отъждествяван с Меркурий като съпровождач на душите.

Анхиз — митически дарданси владетел, внук на Асарак, син на Капис и Темида, любимец на Венера, която му ражда Еней, тя моли Юпитер да му подмлади годините. Синът му го понася на гръб от опожарената Троя към нова родина, умира през време на странствуването по морето. От Елизиум, където слиза при него Еней, съобщава на сина си бъдещето на Рим.

Анцей — син на Ликург, от аркадската област Парасия, затова „аркадецът с двойната брадва“, прочут участник в Калидонския лов, дръзва да се похвали, че против волята на Диана ще убие глигана, но той го промушва. — Изобразен в момента на нараняването върху източния фронтон на храма на Атина в Тегея, изваян от Скопас през IV в. пр.н.е.

Анциум — град на брега на Лациум, разположен върху вдаден в морето скалист нос, дн. Горто д’Анцио.

Аониди — беотийски девойки, музите, които обитавали край извора Аганипа планината Хеликон в Беотия (Аония).

Аонийски, аонски — принадлежащ на Аония, поетически синоним на Беотия, беотийски. Аонийски край, Аонийски предели вместо Беотия. Аонийски деви, са музите като обитателки на пл. Хеликон в Беотия, гр. Тива в Беотия е аонийски, за разлика от едноименните градове в Горен Египет, Тесалия и Мизия, аонски е младежът Хипомен, който произхожда от Онхест в Беотия, аонийски проток, е заливът пред Авлида в Тесалия.

Аонийци — туземното население на Беотия, поетически синоним на беотийците. Аониец е също Херкулес, който според предание се родил в беотийска Тива.

Апенин — дн. Апенини.

Апидан — малка река в Тесалия, южен приток на Пеней.

Апис — свещеният бик в Мемфис, Египет, който египтяните почитали като бог. Свещен на луната, на слънцето или на Озирис. Трябвало да притежава отличителни белези: според Херодот да бъде черен и да има четириъгълно бяло петно на челото.

Аполон (гр. „сразител“) — син на Юпитер и Латона, брат — близнак на Диана, роден на о. Делос, убил при Делфи дракона Питон и основал там свое светилище, най-разностранното божество на античността: бог на лъка и на всякаква висша духовна дейност — на предсказанието (което предава и на смъртни), музиката, поезията и на другите изкуства, затова водител на музите — „музагет“, изобразяван с лирата, която получил от Меркурий (Хермес), наказал сатира Марсий, който дръзнал да се мери с него, по-късно отъждествяван с Хелиос (Сол) с прозвището Феб (вж.) като бог на светлината, слънцето и чистотата, като Аполон Сминтейски („мишеизтребител“), покровител на земеделието, като бог на лечението отпъжда болестите, „издънката

на Аполона“, е неговият син от Коронида Ескулап. Отмъстил на възгордялата се Ниоба, която оскърбила майка му Латона и на Титий, който посегнал на нея. Неговото свещено дърво е лавърът (гр. дафне), в който се превърнала преследваната от него нимфа Дафна. В античното изобразително изкуство идеалният образ на младежка мъжественост. Най-прочути антични статуи: т.нар. Каселски Аполон, римско копие от оригинал на Фидий (V в. пр.н.е.), Аполон Белведерски — от Леохарес(?) — римско мраморно копие на бронзов оригинал от IV в. пр.н.е., „въплъщава висшия идеал на античното изкуство“, централната статуя от западния фронтон на храма на Зевс от Олимпия и Аполон — Савроктонос („гущероубиец“) от Праксител.

Аполонов — принадлежащ на Аполон: „синът Аполонов“ е Орфей, лекуващият „син Аполонов“ е Ескулап, син на Аполон, „градът Аполонов“ е Делос на едноименния остров, където се родил богът.

Апсирт — син на колхидския цар Ет, брат на Медея.

Апулиец — принадлежащ на Апулия, област в Южна Италия, или произхождащ от нея. Апулийски овчар бил превърнат от музите заради присмехулството му в дивачка маслина.

Арахна (гр. „паяк“) — девойка от Меония (Лидия), дъщеря на Идмон, най-сръчната тъкачка в страната. Предизвикала Палада на състезание в тъкачество и навезала в килим позорни любовни истории на боговете, особено на Юпитер. Уязвена от нейното изкуство и от изображенията на нейните платна, богинята я превърнала в паяк, омразното нейно животно.

Арго (гр. „бързият“) — корабът, на който аргонавтите начело с Язон потеглили към Колхида, на брегове на Черно море, за златното руно. Първият военен кораб, нарича се пагаски, пагасейски по името на града, в който бил построен.

Арголида — област в Пелопонес.

Арголийски = арголидски — 1) прилагателно от Арголида, арголийска дева, е Ио, защото баща й Инах е цар на Аргос, главния град на Арголида, 2) поетически синоним на гръцки: арголийски градове, арголийски вождове, арголийска флота, арголийски ров (пред Троя), арголийският пламък, е пожарът, на който гърците подложили Троя.

Аргонавти (гр. „моряците от Арго“) — Язон и неговите спътници, между които Адмет, диоскурите Кастор и Полукс, Херкулес,

Мелеагър, Пелей, Теламон заедно с траките Орфей и бореадите Калаис и Зет, моряците от кораба „Арго“. Вж. Минийци. — Епос на Аполоний Родоски „Походът на аргонавтите“.

Аргос — 1) главният град на пелопонеската област Арголида. 2) синоним на Арголида.

Аргус — син на Арестор (у Овидий), стоок гигант, когото Юнона поставила за пазач на превърнатата в крава любимка на Юпитер Ио, (Юнонин пазач), (звездат поради стотиците очи по главата му). Приспан и убит от Меркурий по заповед на Юпитер, Юнона („Сатурнийката“) поставила очите му върху опашката на своята птица пауна. Те остават като шарки на пъстрите пауни.

Ардея (лат. „рибар“ — птица) — главният град на рутулите на брега на Лациум, южно от Рим, опожарен след победата над Турн, се превърнал на птицата рибар, която излетяла из пепелта му. Всъщност градът съществувал до императорската епоха.

Арей — кентавър, умъртвен на сватбата на Пиритой от лапита Дриант.

Арес — гръцкият бог на войната, вж. Марс.

Аресторов — синът на Арестор (само у Овидий) Аргус.

Аретуза — 1) извор в Елида, Гърция, и при Сиракуза, 2) нимфата на единия или другия извор, нереида от свитата на Диана, която преследвал влюбеният в нея речен бог Алфей от Елида. Благосклонната богиня на целомъдрието я превърнала в поток и й дала силата да се провре под Йонийско море и да избликне чак в о. Ортигия до Сиракуза. Но Алфей я последвал под морето, така двете реки се слели на сицилийска почва. Разказва на Церера, че видяла в земните дълбини похитената й дъщеря Прозерпина. Назовава се и Алфея по името на речния бог.

Ариадна — дъщеря на критския цар Минос, и на Пазифая, сестра на Федра. Предала на Тезей кълбо с прежда, с което след убийството на Минотавъра героят намерил обратния път из криволиците на Лабиринта. Избягала от Крит с Тезей, който обещал да се ожени за нея, но по пътя за Атина героят я изоставил на о. Наксос. Там я намерил спяща Бакх, той се оженил за нея, а венеца — годежния дар, от главата й издигнал между звездите на небето. — Изображения върху помпеянски стенописи и римски саркофази.

Арицийски валог — разположен при Арриция, едно от най-старите селища в Лациум, дн. Арича. Там се намирало прочуто старо светилище на богиня, която отъждествявали с Тавридска, Скитска Диана — култът й бил съпровождан с човешки жертви.

Аркад — син на Юпитер и почитаната под мечи образ Калисто, родоначалник на аркадците, превърнат в небесното съзвездие Воловар, което се движи близо до Голямата мечка.

Аркадия — централната област в Пелопонес, единствена в Гърция без излаз на море, поради планинския й характер и неплодородната почва повечето от нейните жители били бедни овчари или наемни войници в чужди градове. Поради идеализиращата буколическа поезия (Тиокрит, Вергилий) за жителите на големия град била щастливата идилична страна.

Аркадски — принадлежащ на Аркадия, вместо нея: аркадският край, аркадският властник, е Ликаон, на чийто внук Аркад, била назована страната. Секирата с две остриета е обичайното оръжие на аркадците, него размахва Анцей, „аркадецът с двойната брадва“.

Аркизий — син на Юпитер, баща на Лаерт, дядо на Одисей.

Арменски — арменска тигрица, тигри арменска порода.

Арна — жителка на Цикладския остров Сифное. Предала за злато родината си, затова била превърната във врана.

Артемида — гръцката богиня на лова. Вж. Диана. Статуи „Артемида Ефеска“, „Артемида от Версай“ в Лувър.

Асарак — троянски цар, син на Трос, дядо на Анхиз.

Асбол (гр. „чернилка“) — един от копоите на Актеон.

Аскалаф — син на Ахеронт и на авернската нимфа Орфна, издал, че Прозерпина яла в подземното царство, затова тя го превърнала в бухал.

Асканий — син на Еней и Креуза, избягал заедно с баща си от Троя и основал в Италия Алба Лонга, „зован двойно“ — още Юл, митически родоначалник на Юлиевците (Цезар, Август).

Асклепий — гръцкият бог на лечението. Вж. Ескулап.

Астерия (гр. астер — „звезда“) — дъщеря на титана Цей и на Феба, сестра на Латона, понеже отблъснала прегръдката на Юпитер, превърната в пъдпъдък, когато върховният бог продължил да я преследва като орел, се хвърлила в морето, но там се смразила в

остров, който най-напред се наричал Астерия, после Ортигия („пъдпъдъчен остров“), накрая Делос („светъл“, „лъчащ“).

Астиаг — привърженик на Финей, превърнат от Персей чрез главата на Медуза в мрамор.

Астианакс (гр. „владетел на града“) — малолетният син на Хектор и Андромаха, когото гърците след превземането на Троя хвърлили от градската крепост поради предсказанието, че той щял да въздигне отново града.

Астил — предсказателят на кентаврите.

Астипалея — един от Спорадските острови близо до Крит с едноименен град, дн. Стампалия, където почитали Ахил като бог.

Астрей — един от привържениците на Финей, повален от Персей.

Астрейските братя — боговете на ветровете (вихрите) като синове на титана Астрей и на Аврора.

Астрея (гр. „звездна девица“) — богиня на справедливостта, отъждествявана с гръцката Дике. През златния век живяла сред хората, през сребърния забягнала в планините, а в медния отлетяла на небето, превърната там на съзвездието Дева (Virgo), наричано от антични писатели Астрея.

Аталанта — 1) девойка от град Тегея в Аркадия, дъщеря на Ясион, „тегейска мома“, „тегейска дева“, 2) девойка от Беотия, дъщеря на цар Схеней, красива ловджийка, участничка в Калидонския лов, която първа поразила глигана с копието си. Предупредена от оракул да не се омъжва, тя поставяла на кандидатите си условието да бъде надвита в бягане, но надвитият трябвало да загине. Мнозина смелчаци, състезавали се с нея, заплатили с живота си, докато Хипомен (Меланион) успял да я надбяга с хитрост, подучен от Венера: той подхвърлял на промеждутъци по пътя на състезанието трите златни ябълки от градината на Хесперидите. Накрай богинята на любовта превърнала в лъвове младите съпрузи, защото забравили да благодарят за помощта й.

Атамани — народ, населявал обл. Атамания в Южен Епир. Още Плиний назовава „извора на Юпитер“ при епирския град Додона: водите му на обед пресъхвали, но от въздушния пласт над тях жителите си палели дървата.

Атамант — цар на беотийския град Орхомен, син на бога на ветровете Еол, следователно от еолийски произход. От първата си жена Нефела (богиня на облаците) имал две деца: Фрикс и Хела. Те избягали от мащехата си Ино върху гърба на златния овен, който им пратила Нефела. Ино родила на беотийския цар синовете Меликерт и Леарх, но защото преди това гледала Бакх — сина на съперницата на Юнона, разгневена, небесната царица вдъхнала безумие в гърдите на двамата съпрузи. В изблик на лудост Атамант убил Леарх. От уплаха да не убие и другия им син, Ино се хвърлила в морето, където станала морската богиня Левкотея, а Меликерт се превърнал в морски бог Палемон („синът Атамантов“).

Атина — главен град на областта Атика в Гърция, най-могъщият и красив гръцки град, морска сила, център на античните науки и изкуства, философия и красноречие, посещаван от млади римляни за овладяване на повече знания. Наречен по името на своята покровителка Атина Палада, богиня на мъдростта и военното умение, назоваван по нейното прозвище още Тритонидин град, по имената на митическите й царе Монсония, Монсонска крепост, Кекропия, Кекропска крепост, по името на пристанището й мунихийска, и др. По времето на Овидий загубила значението си, но все още оставала културен център на античния свят. Върху атинския Акронол — центъра на града, се издигали най-старите и най-значителни градски светилища: Партенонът с 12-метровата хризелефантинна статуя на Атина Партенос („Девицата“), широкото мраморно стълбище Пропилей — вход към храмовете, Ерехтейонът, посветен на създателите на благополучието на града — Атина, Посейдон и митическия цар Ерехтей, от едната страна с колонадата с шестте Кариагиди, храмът на Атина Нике („Победа“) и в подножието на крепостта Одеонът на софиста Херодес Агикус и Дионисовият театър.

Атис (Athis) — индиец, син на Лимнея, дъщеря на Ганг. Принадлежи към свитата на Финей, приятел на асириеца Ликабант, (между привържениците на Финей имало представители от всякакви източни народности). Убит от Персей.

Атис (Atthis) — красив младеж, любимец на фригийската богиня Кибела и почитан като бог на вегетацията заедно с нейния култ. Превръщането му в пиния — свещеното дърво на Кибела, се среща само у Овидий.

Атически — принадлежащ на областта Атика или произхождащ от нея, синоним на атински: атически кораб.

Атлант (гр. „носач“) — титанът, който държи на плещите си небесния свод, наказан за участие в бунта на титаните срещу боговете, според Овидий, превърнат в планина от Персей чрез главата на Медуза, защото като цар на Мавритания отказал гостоприемство на героя. Властелин на земния предел и на морето, от него получил името си океанът, което споменава още Плиний Стари. Син на титана Япет и Климена, брат на Прометей и Епиметей, баща от Плейона на седемте плеяди, от Етра на седемте хиади, дядо на Меркурий — сина на Мая от Юпитер (затова споменаван като Атлантиад, като внук на Атлант и Плейона, дядо на Хермафродит (назоваван Атлантиад както баща си Меркурий), баща на танталидите и дядо на Ниоба. Дъщери на Атлант от океанската нимфа Хесперида са хесперидите, пазачки на градината на златните ябълки, която титанът оградил с планини, поставил и дракон за страж и забранил да влизат в нея пришълци.

Атлантиад — потомък на Атлант: Меркурий, който е внук на Атлант, син на дъщеря му Мая, Хермафродит, синът на Меркурий (Хермес).

Антлантов — принадлежащ на Атлант: синът на Атлантова Мая е Меркурий, внукът на Атлант.

Атлас — планина в Северозападна Африка, в която Персей превърнал титана Атлант.

Атон — планински масив в Македония, югоизточният край на Халкидическия полуостров на Егейско море, сега известен и като Света гора.

Атракски — поетически синоним на тесалийски, от името на гр. Атракс в Тесалия.

Атрей — цар на Микена, син на Пелопс и Хиподамея, брат на Тиест, баща на Агамемнон, и Менелай, брат на стария син на Атрея, по-младият син на Атрея, затова наричани по него Атриди.

Атриди — синовете на Атрей: Агамемнон, и Менелай, като „младши Атрид“.

Аустер (гр. Нотос от notia, notis — „влага“) — южният вятър, Южнякът (Долнякът), който носи в Гърция и Италия облаци и дъжд.

Афарей — 1) митически цар на Месения, баща на близнаците Линцей и Идас, които се явяват в преданието като противници на

Диоскурите, участници в Калидонския лов, 2) кентавър, на когото Тезей на сватбата на Пиритой раздробява лакътната кост.

Афидас — кентавър, който, унесен в дълбок сън на сватбата на Пиритой, бил прободен от копието на лапита Форбас.

Афродита — гръцката богиня на любовта, вж. Венера.

Ахейски — 1) принадлежащ на Ахея, 2) синоним на гръцки.

Ахейци — 1) жителите на областта Ахея, наречена по своя родоначалник Ахей, 2) за времето на Омир събирателно име на гръцките племена, които воювали срещу Троя.

Ахелоев — принадлежащ на Ахелой, Ахелойски щерки са сирените.

Ахелой — река в Акарнания, най-голямата в Гърция, извира от пл. Пинд и се влива в Йонийско море, също и могъщият бог на реката, който подслонил в дома си Тезей, превърнал схинадите в острови, по негова молба Нептун превърнал също в остров любимата му Перимела, потокът на гр. Калидон, приема всякакъв образ, победен от Херкулес, загубва единия си рог, който, напълнен от наядите с плодове и цветя, става рогът на изобилието, символ на богатство и земна благодат, негова дъщеря е Калироя.

Ахелояди — дъщери на речния бог Ахелой, поетически синоним на сирени.

Ахеменид — спътник на Одисей, изостанал случайно в циклопския край, там Еней го спасява от Полифем.

Ахеменски — персийски, по името на Ахемен, родоначалника на персийската династия Ахемениди, дядо на Кир Стари.

Ахеронт (гр. „река на въздишките“) — 1) тинеста ленива река в подземното царство, която сенките на мъртвците трябвало да преплават на лодката на Харон, 2) богът на тази река, баща на Аскалаф.

Ахея — 1) област по северното крайбрежие на Пелопонес, 2) след 146 г. пр.н.е. означава цяла Гърция (без Тесалия) като римска провинция.

Ахил — най-храбрият, най-бързият и най-красивият от гръцките герои пред Троя, син на морската богиня Тетида и на царя на тесалийска Фтия Пелей, затова назоваван Пелид, като внук на Еак наричан Еакид. Победил Нептуновия син Цигън, честувал с празненства победата си над него, завладял Лесбос, Скирос, Тенедос,

Хриза и Кила — селища на Аполон, принася жертви за милостта на Палада. Нептун, разгневен от превръщането на Цигън в лебед, убеждава Феб да го убие, по негово внушение Парис го ранява със стрела на уязвимото място („Ахилесова пета“), за оръжието на Ахил избухва свада между Аякс и Одисей. При завръщането от Троя сянката на Ахил пожелава на тракийския бряг да й се принесе в жертва Поликсена. Убил в бой Мемнон. Превъзхожда баща си Пелей.

Ацест — сицилийски цар от троянски произход, на когото гостува Еней.

Ацет — тускийски (етруски) мореплавател, под чиито образ се явява богът на виното и веселието Бакх.

Ацид — сицилийски пастир, син на Фаун в нимфата на реката Симет, любимият на Галатея, от ревност Полифем го убива, кръвта му се превръща на едноименната река.

Аякс (*Аянт*) — 1) Малкият Аякс, син на локрийския цар Оилей („син Оилеев“), „по-скромният Аякс“, братовчед на прочутия Аякс. При падането на Троя изнасилил в храма на Палада пророчицата Касандра, поради което „нарикийският войн“, навлякъл върху гръцката флота при обратния й път гнева на богинята, при разразената буря при нос Кафарей бил поразен от мълния, 2) Големият Аякс, син на саламинския цар Теламон, затова „син Теламонов“, „Теламонид“, след Ахил най-силният и най-храбрият от гръцките войни пред Троя. Надвивал често Хектор край гръцките кораби, устоявал на Юпитер. Води спор с Одисей за доспехите на Ахил, представен от противника си. Когато гърците присъждат оръжието на Одисей, Аякс не може да надвие гнева си и се пробожда с меча. От кръвта му се ражда пурпурно цвете, върху листата му се изписват първите букви на героя (гр. AI AI). — Трагедия от Софокъл.

Бавкида — благочестива старица от Фригия, съпруга на престарелия Филемон. Двамата посрещнали дружелюбно в бедния си дом Юпитер и Меркурий, които пътували под образи на смъртни.

Бактра — главен град на старата персийска област Бактриана, източно от Каспийско море.

Бакх (лат. Либер) — латинското име на гр. Дионис, бог на виното и лозарството, красив младеж с женствена фигура и неподрязани къдри. Носел подвижни рога, които прикрепял с повезки за челото. Сокът на Бакх — виното, с което често се отъждествява, е неговият

дар. Първоначално тракийско божество, за гърците син на Зевс и Семела, дъщерята на тиванския цар Кадъм. Култът му, широко разпространен сред народа в Гърция, в елинистическите страни и Рим (където се слива с местното божество на плодородието Либер), бил съпътствуван от мистерии и диви оргии. Преди да се роди, ревнивата Юнона, предрешена като старица, предизвикала съперницата си Семела да поиска от своя любим да се яви пред нея в пълно божеско величие. След като Юпитер не могъл да й откаже, от блясъка на неговата мълния Семела била изпепелена. Детето било спасено из майчината утроба, получило божественост от допира с божеския огън, но понеже било недоносено, Юпитер го държал вшито в бедрото си до срока на раждането. Затова в Бакх е двуроден. Меркурий поел младенеца и го предал да го отгледа тайно Ино, сестрата на Семела, заедно със съпруга си Атамант, затова той е с две майки, а след като Юнона наказала двамата съпрузи с безумие, Бакх бил откърмен в пещера от нимфите на планината Пиза. Въвеждането на негръцкия култ на Бакх в Гърция срещало съпротива, но трагичният край на Пентей показва, че тя била напразна. След като тиванският цар не се вслушал в предупрежденията на самия Бакх, явил му се под образа на тиренския моряк Ацет, той бил разкъсан от вакханките. Бакх се оженил за красивата Ариадна, дъщеря на критския цар Минос, изоставена на о. Наксос от Тезей, а венеца на невестата направил небесно съзвездие. Когато гигантът Тифоей преследвал боговете, Бакх се превърнал в козел — свещеното негово животно, символ на оплодителната му сила. Превърнал бик, откраднат от сина му, в елен, за да го скрие от пастира. Във вид на лоза прелъстил Еригона. В чест на Бакх се устройвали различни празненства. Невести и девойки чествували всеки три години екстатичните му оргии в планината при светлината на факли през най-дългата зимна нощ. В буйно веселие участничките менади, наметнали еленови кожи, размахвали тирсове (тояги, обвити с бръшлян и лозови листа), разпуснали косите си, удряли звънтящите чинели и свирели пронизително на флейти, танцували и раздирали с голи ръце горски животни в знак на страданията, които изпитва съзидателната природа на гористата планина. След като едонските менади посекли Орфей, певеца на Бакховите тайнства, богът ги превърнал в дървета, и се оттеглил от Тракия в Мала Азия. Задето митическият фригийски цар Мида върнал

при Бакх залуталия се негов възпитател, участник в оргиите му, Силен, богът изпълнил глупавото желание на царя да превръща чрез докосване всичко в злато, но когато и храната, и питието в устата му почнали да се втвърдяват, го освободил от опасния си дар чрез изкъпване във вълните на р. Пактол. Подобен дар получили и дъщерите на Аполоновия жрец Аний — да превръщат с едно докосване всичко в зърно, вино и масло. Когато Агамемнон им заповядал да подпомагат с небесния дар гръцката флота, богът по тяхна молба ги превърнал в гълъби. Бакх е многоименен бог, както го зове хорът в Софокловата драма „Антигона“. Освен латинското си име Либер, и др., той притежава култовите прозвища Бромий — „Шумния“, Иакх — „вик“, „вопъл“, Елелей и Евхан — звукоподражателни имена по радостните възгласи в мистериите, Леней — „изстискващ соковете“, Лией — „освобождаващ от грижи“, Никтелий — „Нощния“, Низей — „богът от планината Низа“. — Любима тема на вазовата живопис. Статуи: релеф от паметника на Лизикрат в Атина, Бакхови сцени от римски саркофаг, помпеянски стенописи.

Бакхис — митически родоначалник на Бакхкадите — род, който дълго време излъчвал владетелите на Коринт, през негово време (около 730 г. пр.н.е.) коринтците основали и поселили колонията Сиракуза с голямото и малкото й пристанище. Около 600 г. пр.н.е. родът бил отстранен от властта от тиранина Кипсел.

Бакхически — 1) извършван в чест на бог Бакх: празненства, 2) предизвикан от бога: възгласни вопли.

Балеарска прашка, балеарска пръв — жителите на Балеарските острови в Източното Средиземноморие били прочути хвърлячи на прашка.

Бат (гр. „бъбрица“) — стар пастир на пилоския цар Нелси. Въпреки дадената дума издал на Аполон скривалището на откраднатите му от Меркурий крави, затова превърнат от него в скала.

Беба, Бебанда — град и езеро в обл. Тесалия, Североизточна Гърция.

Бел — митически основател на Вавилон и на асирийското царство, прародител на персийския цар Орхам (Овидий не разграничава строго източните царства). Почитан като бог Баал.

Белиди — петдесетте сестри, внучки на египетския цар Бел, дъщери на Данай, по когото се наричат също Данаиди. Баща им бил прогонен в Арголида, Гърция, от своя брат Египт, за отмъщение по негова заповед погубили в първата брачна нощ съпрузите си — своите братовчеди, петдесетте сина на Египт (само Хипермнестра пощадила съпруга си Линцей). За наказание в подземното царство пълнели непрекъснато урни без дъна. — Трагедия на Есхил „Молителките“.

Белона — римска богиня на войната, праиталийско божество с храм на Марсово поле в Рим.

Беотийски — принадлежащ на Беотия или произлязъл от нея. Беотийският град, е главният град на страната Тива.

Беотия (гр. „страна на говеда“) — област в Средна Гърция с главен град Тива, поетически наричана Аония и Хиантия.

Берекинтийски — прилаг. от берекинтийци, отдавна изчезнала народност в малоазийска Фригия. Поетически синоним на фригийски. Берекинтийската флейта, всъщност е инструмент от празненствата на фригийската богиня Кибела, не на Бакх. Берекинтийският цар, е фригиецът Мида.

Бероя — епидаврийка, дойка на Семела.

Бианор (гр. „насилник“) — великан кентавър, когото убива Тезей на сватбата на Пиритой.

Библида — злополучната внучка на Феб, дъщеря на Милет, и Цианея, залюбила греховно своя брат Каун, по следите му прекосила Кария, Ликия и други области на Мала Азия, докато най-накрая, изморена и безнадеждна, се всълзила и превърнала в струите на едноименния извор.

Бизалтида — Теофана, дъщерята на Бизалт. За да отдалечи красавицата от многобройните й обожатели, Нептун я отвлякъл на остров, където превърнал нея на овца, а себе си на овен. От връзката си с морския бог родила овена със златното руно, за което аргонавтите тръгнали през морето за Колхида.

Бистонийци, бистони — тракийско племе.

Борей (гр. „Севернякът“, „северният вятър“) — латинският Аквилон, най-буреносният вятър, който прогонва дъждовете, смятан от гърците за тракиец. Олицетворение на вятъра. Крилат бог с разрошени коси и змиевидни опашки, отвличал млади девойки, така от брега на р.

Илис похитил дъщерята на Ерехтей Орития, която му родила синовете Каланс и Зет. Също означава североизточната посока върху небето.

Ботрес — син на Аполоновия жрец Евмел, ял мозъка на жертвено агне, преди то да бъде положено на олтара, затова ударен от бащата със запалена главня по главата, паднал в гърчове на земята, но Аполон се смилил над воплите на жреца и превърнал прегрешилия в пъстрата птичка пчелояд (merops apiaster).

Британи — жителите на остров Британия, които Цезар не могъл да покори, макар че ги побеждавал в походите си през 55 и 54 г. пр.н.е.

Бром — кентавър, убит през време на битката между лапити и кентаври от Ценси.

Бромий (гр. „шумният“) — култово прозвище на Бакх.

Бротей — 1) брат — близнак на Амон, привърженик на Персей, паднал от ръката на Амон, 2) лапит, убит заедно със свой сънародник от кентавъра Гриней.

Бубасийски — прилаг. от Бубас, град и област в Кария, Югозападна Мала Азия.

Бубастис — египетската богиня на луната Бастет, отъждествявана в Гърция с Артемида, в Рим с Диана, изобразявана като котка или само с котешка глава, свещеното ѝ животно била котката, символ на светлината в мрака. Поради прилика с нея Диана се превръща пред Тифоен в котка.

Бузирис — син на Нептун, митически цар на Египет, които принасял всички чужденци в жертва на боговете. Когато повел към олтара и Херкулес, героят разкъсал веригите и го убил.

Бурис — или Бура, град на Коринтския залив в Ахек, при земетресение през зимата на 373/372 г. пр.н.е. потънал в морето. В текста Овидий е допуснал анахронизъм: Питагор не е знаел за бедствието, защото е живял около 190 години по-рано.

Бутес — син на Палант и внук на Кекропс (затова „кекропийска рожба“), атинянин в свитата на Цефал.

Бутрос — пристанищен град в Епир, срещу северното крайбрежие на Коркира. В него се поселил Хелен, синът на Приам, и построил наблизо втора Троя, като пренесъл там прежните местни имена.

Вавилония — древна държава по средното и долното течение на р. Тигър и Ефрат.

Вавилонски — прилаг. от Вавилония (страната) и от Вавилон (столицата й). Ненаименуваният град на Пирам и Тисба, опасан с тухлен зид, е Вавилон.

Вакханки (менади, гр. „безумстващи“) — жени или девойки, които участвували в свещените тайнства на Бакх с оргиастични танци, обхванати от винената омая на божеството, изпадали до такъв екстаз, че разкъсвали с голи ръце кози, бикове и хора.

Венера (гр. Афродита) — италийска богиня на пролетта и цъфтежа в природата, по-късно като богиня на красотата и любовта отъждествявана с гръцката Афродита. Според един мит родена от морската пяна (древните извеждали името й от гр. афрос — „пяна“). Според друг мит била дъщеря на океанидата Диона и на Юпитер, когото назовава „татко“. Така Нептун е неин чичо. Вози се на колесница с впрегнати лебеди. Гълъбите са нейните свещени птици. Участвува като скъпа гостенка в сватбените празненства. Нейната власт над богове и хора е неотразима. Често я упражнява чрез стрелите на синя си от Марс — Амур (Амор, Купидон), великия бог на любовта. Самата тя изпитва върху себе си въздействието му. Неин съпруг е хромият и грозен Вулкан, на когото красавицата изневерява не само с богове, особено с Марс, но и със смъртни. От бога на войната е дъщеря й Хармония, за която се оженил Кадъм. От всезрящия бог на слънцето не останала скрита любовната й среща с Марс, от Сол узнал за нея маменият съпруг и той с хитрост впримчил двамата в любовната прегръдка и ги показал на всички богове, затова обидената богиня не преставала да преследва издайника, неговите любимки и потомки.

Рожба на любовната близост на Венера с Меркурий е Хермафродит, който обединява имената на двамата. Тя отправя молба до Юпитер да подмлади любимия й Анхиз, който затова се назовава с нейното прозвище, китерски, от когото заради русите си коси тя е „златната майка на Еней“, когото подпомага, за когото измолва от Нептун възшествие на небето. Обикнала красивия ловец Адонис, на него разказва историята на Аталанта, а след смъртта му от глигана го превръща в съсънка (анемона). По нейна молба Нептун превърнал нещастните съпрузи Ино и Меликерт в богове. Дала повеля на Купидон да разпали у Дит обич към Прозерпина. Към нея се обръщат за помощ влюбените. Тя се вслушва в молбата на Пигмалион и вдъхва живот на изваяната от него статуя на жена от слонова кост. Помогнала

на Хипомен да спечели за съпруга Аталанта, но когато двамата забравили да й благодарят, ги превърнала в лъвове. През време на Троянската война била на страната на троянците заради Парис, който й присъдил ябълката, и когото тя покровителствува. Поради близката й намеса в битките била наранена от Диомед, за отмъщение превърнала неговите другари в птици. Вкаменила Анаксарста поради коравосърдечието й към Ифис, наказала керастите и пропетидите. Пред чудовището Тифоей, което преследвало боговете до Египет, се превърнала в риба. Като майка на Еней от Анхиз била провъзгласена за прародителка на императорския род на Юлиевците и закрилница на Рим — тя осуетила опита на сабиняните да нахлуят в града, безпокоила се за съдбата на Цезар и напразно се опитала да отклони бедата от главата му, но извоювала неговото обожествяване. Често Овидий употребява името й като синоним на любов.

Прозвища: Ерицина по прочутия й храм на планината Ерикс в Сицилия, Идалия по Идалион, планината на о. Кипър, където се издигал един от главните й храмове с общогръцко значение, Китерея (Цитера) от остров Китера, разположен южно от Пелопонес, където според мита богинята излязла из морската пяна, и др.

Многобройни рисунки върху вази и статуи: от Алкаменес („Венера в градината“), Праксител („Книдска Венера“), Лизип („Венера от Капуа“), Дондалзес („Клекналата Венера“), „Венера Милоска“, „Венера Киренска“, релеф „Раждането на Венера от пяната на морските вълни“ и др.

Венец — небесното съзвездие Корона. Овидий е допуснал грешка относно мястото му. Намира се не между Змиеносеца и Коленилия образ (т.е. Херкулес), а между Херкулес и Воловаря (Боотес).

Венилия — древна римска богиня, майка от Янус на нимфата Кинента. У Вергилий е майката на Тури.

Венул — пратеник на царя на рутулите Тури пред Диомед.

Вертумн — първоначално етруско божество, което било бързо възприето в Рим, бог на вегетацията, на градините и на годишния кръговрат. Понеже римляните извеждали неговото име от лат. глагол verto („превръщам“), му приписвали особената способност да възприема различни образи. Предрешен като старица, склонил хамадриадата Помона да му стане съпруга.

Веста (гр. Хестия) — древноиталийска богиня на домашното огнище. В нейния храм — кръгла постройка на римския форум, горял вечно свещеният й огън. Бдели над него да не угасне весталки — девици, които трябвало да служат в продължение на години и се радвали на особена почит и Рим, а за нарушение на целомъдрието си били заравяни живи. Веста е троянска, защото според мита култът й заедно със свещения огън били донесени в Италия от Еней. В огъня на Веста виждали залога за благополучието на римската държава. Весталките били подчинени на върховния жрец, с когото живеели в служебно жилище близо до храма на богинята. Когато Август станал и върховен жрец, за да не се премества в старата базилика на форума, издигнал до своя дворен на Палатинския хълм нов храм на Веста (Vesta Palatina).

Вирбий — италийското име на Иполит, което му дала Диана, когато, след като го съживил Ескулап, тя му променила образа.

Воловар (гр. Боотес) — съзвездие близо до Колата (Голямата мечка). Снишава се бавно, сякаш не иска да изостави Колата.

Волове — вж. Голямата мечка.

Волтурн — река в Кампания, северно от Неапол.

Вулкан — римският бог на разрушителния огън, отъждествяван с гръцкия Хефест, който е бог още на ковашкото изкуство и на занаятите, за които е нужен огънят. Син на Юпитер и на Юнона, затова е „Юнонина рожба“. Той е изкусният майстор на украсата в двореца на бога на слънцето, изработил колесницата на Сол. Макар грозен и хром от рождение, съпруг на най-красивата, но невярна богиня Венера. С помощта на Сол, който вижда всичко, открил нейната изневяра с Марс и омотал двамата с изкусно изработената си мрежа в любовната им прегръдка. Баща на получовека — полузмей Ерихтоний, за когото иска от Юпитер вечна младост, баща и на разбойника Перифет, който пресрещал пътниците и ги убивал с боздугана си. По молба на Тетида изковал оръжието на сина й Ахил. Върху щита му, необикновена художествена творба, изваял целия свят, заедно с океана, земята, градовете и съзвездията. Древните вярвали, че живее във вулканите (оттам тяхното име) и че в тях се намират ковачниците му, където негови помощници са циклопите. Затова култът му бил поддържан във вулканични области, най-вече на о. Лемнос, откъдето е прозвището му лемнийски, лемниец, на пл. Етна в Сицилия. Неговото римско

прозвище е Мулцибер — „размекващ желязото“, „леяр“. Негов е храмът Тезейон на агората в Атина.

Вулкански — принадлежащ на бога на огъня Вулкан: о. Лемнос, защото според мита ковачницата на бога се намирала в загасналия вулкан на острова.

Галантида — робиня на Алкмена. Превърната в невестулка, защото измамила богинята на раждането Илития, когато Юнона искала тя да попречи на Алкмена да роди Херкулес. Макар и рядко, античните вярвали, че невестулките раждали малките си през устата. Споменатата легенда е създадена, за да обясни това вярване.

Галатея (гр. „млечнобялата“) — нимфа, дъщеря на Нерей и Дорида, красива нереида, обикнала Ацид, но била безсилна да се избави от любовта на Полифем. Нея циклопът не могъл да стигне, но се нахвърлил срещу нейния любим.

Галски — произхождащ от Галия, страната на галите, която обхваща цяла днешна Франция, Белгия и част от Нидерландия.

Ганг — 1) индийската река, 2) богът на реката, баща ма нимфата Лимнея.

Ганимед — най-красивият между смъртните, син на троянския цар Трос, затова назоваван Илиад („троянецът“) и на Калироя, Юпитер под образа на своята птица орела го похитил и взел на Олимп за свой и на боговете виночерпец, като му дарил вечна младост. Статуи от Леохарес, гръб от антично (старогръцко) огледало с релеф „Орелът отвежда Ганимед“.

Гаргафия — долина в Беотия, с извор, свещен на Диана.

Герана или *Енона* — според мита пигмейска жена, която отхвърляла култа на боговете и особено на Юнона, затова била превърната от нея в жерав и възбудила вечна вражда между тази птица и пигмеите.

Герион — великан с три тела, с три глави, шест ръце и шест крака, син на Хризаор и Калироя, живял на испанския остров Еритея, според античния човек на западния край на света, притежавал стада от дойни крави, затова „иберски пастир“, убит от Херкулес, който му отвлякъл стадата (подвиг).

Гея, Ге (лат. Телус) — богинята на Земята, олицетворение на земята.

Гиар — един от Цикладските острови в Егейско море.

Гиганти — синове на Гея (Земята), змиекраки исполини, нападнали Олимп, като накамарили една върху друга планините Оса и Пелион, но надвити от Юпитер и другите олимпийци, били хвърлени в Тартар. От тяхната кръв произлязъл необузданият човешки род. Пиеридите възпяват борбата им, а Орфей — победата на Юпитер. Гигантомахията е любим мотив на античното изобразително изкуство (най-известен е фризът на големия олтар от Пергам от II в. пр.н.е.).

Главк — рибар от близкия до Евбея град Антедопа, след като вкусил от вълшебна билка, се хвърлил в морето, където Океан и Тетия го превърнали в морско божество с прорицателки дар, получовек-полуриба. Безумно обикнал Сцила, която вълшебницата Кирка превърнала от ревност в морско чудовище.

Главка — дъщерята на митическия коринтски цар Креонт, наричана още Креуза, за която искал да се ожени Язон, затова изоставената Медея й пратила дреха с отрова, с която изгорила нея, баща й и царския палат.

Гнозийски, кнососки — принадлежащ на критския град Кносос (Тнозос), синоним на критски.

Голямата мечка — най-ясно видимото съзвездие на северното звездно небе. За жителите на нашия земен пояс не залязва зад хоризонта като другите съзвездия от зодиака, според древните, защото Юнона й забранила да се потапя в океана (вж. Калисто). Римските селяни оприличавали седемте й звезди на седем вършитбени вола (septem triones), поради близостта им до северния небесен полюс „студени Волове“, и наричали съзвездието още Колата.

Горга — дъщеря на Алтея, сестра на Мелеагър, пощадена от Диана при превръщането на сестрите й мелеагриди в птици.

Горгона (гр. „ужасната“) — Медуза, най-страшната и единствената смъртна от трите дъщери на морския дракон Форкин (затова назовавани форкиниди, още горгони) и на китоподобната Кето. Най-напред била първа хубавица с красиви коси, които Минерва превърнала в змии, когато Горгона била насилена в нейния храм от Нептун. Според един мит била майка на крилатия кон Пегас от Нептун, който се сближил с нея в образа на птица. Нейното лице вкаменявало всеки, който я погледнел. Персей й отсякъл главата, като се приближил заднешком до нея и наблюдавал образа й отразен в щита си. От трупа й изскочили крилатият кон Пегас, великанът Хризаор и

змиите. Капките кръв от главата й, всмукани в либийския пясък, се превърнали в змии. От допир до главата на Горгона се вкаменявали растения, животни и хора, дори богове. С нея героят Персей превръща в камък неприятелите си: Атлант, в двореца на Цефей, Финей, други неприятели. Цербер е чудовище както Горгона Медуза.

Горгонин — притежаван от Горгона.

Гортински — прилаг. от Гортина, през римско време главен град на о. Крит, синоним на критски. Жителите на острова били прочути със стрелбата си на лък.

Градив (лат. „напредващ в борбата“) — прозвище на бог Марс, който произхожда от сурова Тракия.

Гран — поетическо име на гърците, като героичен прадревен народ.

Грайски — прилаг. от граи, поетичен синоним на гръцки. „Грайската съпруга“ е Елена, съпругата на Менелай, която грабнал Парис („похитителят плах“), убиецът на Ахил. „Грайската крепост“ е крепостта на гръцката колония Кротон в Южна Италия.

Граник — 1) река в Троада, Северозападна Мала Азия, извира от пл. Ида, 2) богът на реката, син на Тетия, баща на Алексироя, двурог или като речен бог, или защото се дели на два ръкава, преди да се влее в морето.

Грации (гр. харити) — трите дъщери на Юпитер и океанидата Еврином, богини на прелестта, придружителки на Венера, Дионис, Аполон и др. богове: Аглая (гр. „блясък“), Ефросина („веселие“), Талия („разцвет“).

Греи (гр. „старици“) — две дъщери на Форкин и Кето, сестри на горгоните, наричани като тях по баща си Форкиниди. Хубавобузи, но от рождение с бели коси, имали двете едно око и един зъб, с които си служили общо.

Грипей — кентавър, който на сватбата на Пиритой убил лапитите Бротей и Ориос, самият убит от лапита Ексадий.

Давлида — добре укрепен град на пл. Парнас, в областта Фокида, Средна Гърция, където живеели траки, дн. с. Давлия. От него водел път към върховете на планината.

Дамазихтон — един от синовете на тиванската царица Ниоба, когото убил Феб със стрелата си.

Данаиди — петдесетте дъщери на Данай, наричани също Белиди по името на дядо им Бел.

Данайци — гръцко племе, наречено по Данай, митическия основател на Аргос, в поемите на Омир събирателно име за всички гърци.

Даная — дъщеря на аргоския цар Акризий, който заради предсказание на оракула, че ще бъде убит от внука си, я затворил в желязна кула под земята, но Юпитер я посетил във вид на златен дъжд и тя след съответното време родила от него Персей.

Дарданси — прилаг. от Дардан, син на Юпитер и Електра, митически основател на гр. Дардания в Троада и родоначалник на троянците, синоним на троянски: дарданси майки, дарданси птицегадател — Хелен, брат на Хектор. Понеже Еней се смята родоначалник на римляните (Ромул е негов потомък), Рим също се нарича дарданси.

Даун — митически цар на Янигия, област в Апулия, затова наричан япигец. Оказал прием на Диомед, когато той слязъл с гръцки колонисти на италийския бряг, и му дал дъщеря си за жена.

Дафна — нимфа, дъщеря на тесалийскии речен бог Пенен (затова „пенейската нимфа“), преследвана от влюбения в нея Аполон, моли за помощ баща си, от когото в момента, когато я настига преследвачът, бива превърната в лавър (гр. „дафне“), свещеното дърво на Аполон, чиито листа според древните притежавали очистителна и пророческа сила.

Дафнис — син на Меркурий и нимфа, красив млад овчар на планината Ида (на о. Крит в малоазийска Фригия), любимец на Пан, основоположник на буколическата песен, превърнат в камък от влюбената в него ревнива нимфа Ехенаида.

Девкалион — тесалиец, син на титана Прометей и съпруг на Пира, чрез сина си Хелен родоначалник на елините. Двамата съпрузи като верни почитатели на боговете се спасили единствени на Парнас от световния потоп, чрез който Юпитер погубил покварените хора. От камъните, които след оттеглянето на водите хвърляли зад себе си, се появил новият човешки род, издръжлив поради потеклото си. Може би митът е създаден поради игрословието на гръцки: laoi — „хора“, „народ“, laas — „камък“.

Девкалионски — прилаг. от Девкалион, предизвикан от големия потоп, девкалионски талази.

Дедал (гр. „художник“) — митически архитект, механик и скулптор от Атина. Понеже от завист хвърлил от Акропола ученика си Пердикс, принудил се да избяга на остров Крит при цар Минос, там построил Лабиринта за чудовището Минотавър. Минос го задържал на острова заедно със сина му Икар, за да не издаде тайната на Лабиринта, но той скрепил с восък пера и направил крила за себе си и за сина си, с тях двамата полетели през въздуха към Атина. По пътя Икар паднал в морето и се удавил. След погребението му Дедал се озовал в Сицилия при цар Кокал, чиито дъщери го удавили в басейн с гореща вода.

Дедалион — син на Луцифер, брат на Кейк, баща на Хиона, от скръб по дъщеря си, която загинала от стрелата на Диана, скочил от върха на Парнас, но Аполон го превърнал в ястреб и така му спасил живота.

Дейфоб — син на Приам и Хекуба, брат на Хектор и Парис, съпруг на Елена след смъртта на Парис.

Дейона — майка на Милет, митическия основател на едноименния град в Мала Азия.

Делиец, делийски бог — прозвища на бог Феб Аполон от името на родния му остров Делос.

Делия — прозвище на богиня Диана, получено от името на родния и остров Делос.

Делос (дн. Дилос) — малък Цикладски остров южно от Евбея в Егейско море, в античността търговски център, свободно пристанище, пазар на роби и старо средище на култа на Аполон. Според мита единствен от всички земи и морета дал подслон на Латона, когато наближило времето да роди божествените близнаци Аполон и Диана, след като никоя страна, гряна от слънцето, не посмяла да приеме съперницата на ревнивата Юнона. От този момент скалистият остров, който дотогава странствувал непрекъснато сред пълните, уседнал, закрепен здраво за морското дъно, и станал наред с Делфи свещен на Аполон. Наричан, както малкият остров пред Сиракуза, още Ортигия („пъдпъдъченият остров“).

Делфи — град във Фокида в подножието на пл. Парнас, с най-прочутия през древността „делфийски оракул“, първоначално на

Темида, после на Аполон, и с храма на Аполон, днес в развалини при с. Кастри. В средата на храма се намирал свещеният на бога полукръгъл камък омфалос (гр. „пъп“), запазен до днес, където според древните бил центърът на земята. Плутарх предава, че два орела, излетели от двата края на земята към Делфи, се срещнали точно на това място. Божеските отговори давала пророчицата Пития, наречена по името на питона, убит от Аполон. Тя, като дъвчела лаврови листа и седяла на тринога върху пукнатина на почвата, от която излизали упойващи пари, произнасяла в екстаз несвързани думи, които жреците възвестявали в двусмислена реч като волята на Аполон. До оракула се допитвали по частни, военни, политически и др. въпроси не само обикновените граждани, но често и фараони, царе и императори, като отговорите били от важно значение не само за Гърция. С времето Делфи се издигнал като търговски, занаятчийски и финансов център, наблизо до него празнували всеки три олимпиадни години прочутите питийски игри. Питагор нарича града „моето Делфи“, поради мъдростта, която възвестявали от него боговете. Освен храма са разкрити стадионът, театърът, съкровищници на гръцки градове, култови сгради и др. с множество оброчни дарове — статуи, триноги и др.

Делфийски, делфиец — принадлежащ на Делфи или произлизащ от него: делфийската област — Делфи, делфиец, делфийски бог — Аполон, делфийски храм — храмът на Аполон.

Деметра — гръцката богиня на плодородието и земеделието, отъждествявана с римската Церера.

Демолеонт — кентавър, убит от Пелей на сватбата на Пиритой.

Део — краткото галено име на Деметра, т.е. латинската Церера.

Деоида — дъщерята на Део, т.е. Прозерпина.

Деркета (Деркето) — наричана още Атаргата, сирийска богиня на майчинството и плодородието, оприличавана на гръцката Афродита. От срам за любовта си със сирийски младеж, от когото родила Семирамида, се хвърлила в езеро и се превърнала в риба. Изобразявана като жена с рибя опашка. Прозвището вавилонянка е необоснована прибавка на Овидий.

Деянира (Деянейра) — дъщеря на митическия калидонски цар Ойней (затова наричана още Калидонида) и на Алтея, сестра на Мелеагър, но избягнала заедно с Горга участта на останалите си

сестри, които се превърнали в птици, съпруга на Херкулес, който, за да я спечели, трябвало да надвие речния бог Ахелой. Известно време младите съпрузи живели щастливо, родил им се син Хил. По-късно при преминаване на реката Евен кентавърът Нес се опитал да отвлече Деянира, за която дързост бил убит от героя. За да си отмъсти, пред смъртта си кентавърът предал на невестата дрехата си, напоена със собствената му кръв, уж като средство за любовна магия. Когато след време Деянира се измъчвала от ревност към Пола, дъщеря на цар Еврит, си послужила с дрехата на Нес и така причинила неволно мъчителната смърт на съпруга си.

Диана — богиня на лова, оприличена на гръцката Артемида, дъщеря на Юпитер, и Латона (затова наричана Латония, Латонина дъщеря, щерка, рожба, сестра — близначка на Феб. Според мита Латона родила двамата близнаци на остров Делос, опряна на старо палмово дърво, Диана се родила първа и помагала на майка си при раждането на Аполон, затова към нея по-късно се обръщали за помощ родилките. Като девствена богиня, защитница на девойките, ревнителка за чистота и целомъдрие, за да избави оръженоската си нимфата Аретуза от преследванията на речния бог Алфей, й вдъхнала силата да се промъкне под Йонийско море и да се подаде чак в Сицилия. Наказвала жестоко престъпилите нейните повели, без да щади и своите нимфи: прогонва от себе си аркадката Калисто, която Юпитер прелъстил под образа на самата Диана. Често богинята на лесовете се къпела заедно с нимфите си в планински потоци и пещерни извори, надвишавала нимфите на ръст с цяла глава. Като богиня на лова носи къса до коленете туника без ръкави, опасала пояс, като стрелец, носи копие, лък и колчан със стрели, придружена от дружките си, които й обричат своята обич и девство. Една от тях е нейна оръженоска, безпощадна е към смутителите на моминската й непорочност: понеже ловецът Актеон я видял гола в пещерния вир, ръснала в лицето му капки, чиято вълшебна сила го превърнала в елен, и така ловеца разкъсали собствените му хрътове. За оскърбление на майчинството на Латона по нейна молба пронизала със стрелите си една след друга дъщерите на високомерната Ниоба. Подарила на Прокрида кучето Лелап, което надтичвало всяко животно, и копие, което улучвало безпогрешно целта си. Понеже калидонският цар Ойней при жертвоприношение на боговете оставил олтарите на Диана

да гаснат без жертви, предизвикал нейния гняв и възмездие: тя пратила огромен глиган, който опустошавал страната, додето царският син Мелеагър устроил Калидонския лов и убил звера. После заради глигана тя преследвала Мелеагър и рода му, всяла вражда между героите на Калидон: Мелеагър убил своите вуйчовци — братята на майка му Алтея, тя пък проклела техния убиец — сина си, след смъртта на Мелеагър и майка му богинята превърнала сестрите на калидонския герой, без две от тях, в птици, наказала със смърт Хиона, задето дръзнала да се мери с нея по хубост, от скръб по дъщеря си Дедалион се хвърлил от върха на Парнас. Разгневена, задето Агамемнон убил свещената й кошута, Диана попречила на събраната в Авлида гръцка флота да потегли за Троя, като спряла всички ветрове. Гадателят Калхант възвестил, че богинята иска в жертва дъщерята на Агамемнон. Когато повлекли Ифигения към олтара, Диана се смилила над невинната девойка, спуснала облак пред присъствуващите и поставила на нейно място жертвена сърна, а Ифигения отвела в Тавреда, там я направила своя жрица. По-късно нейният брат Орест я отвел заедно със статуята на богинята в Италия, където тя била почитана като Скитска Диана. По молба на богинята Ескулап съживил трагично загиналия неин почитател Иполит, а тя му променила образа и му дала името Вирбий. От състрадание превърнала Егерия, безутешно скърбящата за съпруга си цар Нума, в едноименния извор. Пред преследването на Тифоей се превърнала в котка (свещена на египетската богиня Бубастис, в която гърците виждали своята Артемида). Като сестра на Феб, който бил отъждествен с бога на слънцето, Диана станала богиня на луната с прозвището Феба (гр. „светлата“, „сияйната“), като богиня на лова носи епитета Диктина (гр. „ловуваща с мрежи“), като закрилница на родилките, отъждествена с Илития, се нарича Луцина (гр. „извеждаща на бял свят“). Други прозвища на Диана са: Делия по името на родния й остров Делос, Ортигия, ортигийска светла богиня, по другото име на същия остров (Ортигия — „пъдпъдъчен остров“), Цинтия, циитийска богиня по планината Цинт в остров Делос, титанка — като внучка на титана Цей, Тривия (лат. „кръстопътна“) — като богиня на магиите, почитана на кръстопътищата, оприличена на Хеката.

Дидими — два малки Цикладски острова в Егейско море, източно от о. Сир.

Дидона — царицата на Картаген, наричана сидонка (сидонска жена), понеже се преселила в Либия от финикийския град Сидон.

Диктейски — синоним на критски, по името на планината Дикте на о. Крит.

Диктина (гр. „ловуваща с мрежи“) — критско прозвище на Диана в качеството ѝ на богиня на лова, изведено от името на пл. Дикте.

Диктис — тиренски моряк на служба при Ацет) кентавър, убит на сватбата на лапита Пиритой от самия младоженец.

Димантида — прозвище на троянската царица Хекуба като дъщеря на Димант.

Диндина — планина във Фригия, Мала Азия, свещена на богиня Кибела.

Диомед — 1) етолиец, цар на Аргос, син на Тидей, затова Тидид, отличил се с подвизите си пред Троя, в една битка Венера едва избавила любимеца си Еней от неговия пристъп, наранил Марс и Венера, когато те се намесили в боя на страната на троянците. Той и Одисей пленили троянския съгледвач Долон и отвлекли конете на тракийския цар Рез(ос), когото убили. След падането на Троя, преследван от Венера за нанесената ѝ рана, странствувал на различни места, след дълги неволи бил отнесен от ветровете в италианска Апулия, където се оженил за дъщерята на цар Даун и наследил царството му. Отказал на Турн военна помощ срещу Еней, като разказал на Турновия пратеник Венул странствуванията си и превръщането на другарите му в птици, подобни на лебедите, песен от „Илиада“ възпява подвизите му, 2) цар на тракийското племе бистони, син на Марс и Кирена, който хвърлял чужденците, попаднали на неговия бряг за храна на дивите си кобили. Надвит от Херкулес.

Дионис (гр. „богът от Ниса“) — гръцкият бог на нивото и лозарството, латинският Бакх.

Дирка — извор и рекичка при Тива в Беотия.

Дит (лат. „богатият“) — древно италийско божество, отъждествено с гръцкия Хадес (Аид, Плутон), син на Сатурн (Кронос) и брат на Юпитер, владетел на земните дълбини и на техните богатства, на мрачното подземно царство (гр. Тартар, Ереб), дето издигнал зловещата си твърдина, справедлив, но неумолим цар на безмълвните сенки, вози се на колесница с впряг от черни коне и с

черна сбруя. Наранен от стрелата на Купидон, вижда, залюбва и отвлича Прозерпина, за да я направи своя съпруга и велика царица в царството на мрака. Юпитер посредничи между него и отчаяната Церера, майката на похитената. Медея го моли да подмлади Езон. Орфей, слязъл в подземното царство, измолил от него разрешение да изведе рано загиналата си съпруга Евридика. Гневи се, когато съживяват преминалия под негова власт Иполит.

Дия (гр. „божествената“) — старо прозвище на остров Наксос.

Додонски — произхождащ от Додона, град във вътрешността на Епир с най-старото светилище и оракул на Зевс (Юпитер), където жреците долавяли волята на боговете по шумола на листата на свещения вековен дъб.

Долон — разузнавач в троянската войска. Поискал от Хектор за награда безсмъртните коне на Ахил. Заловен от Одисей и Диомед, след като издал разположението на траките в троянския стан, бил убит от тях.

Долопи — храбро племе, което живяло в Югозападна Тесалия и Епир.

Дорида — морска богиня, дъщеря на Океан и Тетия, съпруга на морския бог Нерей, майка на петдесетте нереиди.

Дорила — 1) заможен земевладелец, воюващ на страната на Персей срещу Финей, 2) кентавър, убит от Нестор и Пелей.

Дорцей — едно от ловните кучета на Актеон.

Дракон — небесно съзвездие в Северното полукълбо.

Дриади (от гр. drys — „дъб“), хамадриади — горски нимфи, които според мита живеели в дърветата и, особено хамадриадите, умирали заедно с тях. Случвало се, когато се сече дърво в планината, нимфата в него да изстене.

Дриант — 1) син на Марс или на Япет, брат на тесалийския цар Терей, участник в Калидонския лов, 2) лапит, който победил кентавъра Рет, и убил други пет кентавъра.

Дриопа — от Ехалия, дъщеря на Еврнт, несъща сестра на Иола, възлюбена на Аполон, по-късно съпруга на Андремон, майка на Амфис. Поискала да откъсне клонче от лотос за играчка на младенеца си, но още с допира се превърнала в същото дърво.

Дромада (гр. „бегачка“) — хрътка на Актеон.

Дулихийски — вместо Одисеев, от Дулихий, остров в Йонийско море, близо до Итака, част от владенията на Одисей, дулихийският вожд — Одисей, дулихийският залив — заливът на Дулихий.

Еагров — подвластен на Еагър, бога на едноименната река в Тракия, бащата на Орфей: тракийската планина Хемус (Стара планина) не била още негово владение през време на световния пожар, предизвикан от Фаетон.

Еак — митически цар на о. Егина, син на Юпитер и на нимфата Егина, по майка внук на Язон (затова Язопиад), баща на Теламон, и Пелей от Ендеида и на Фок от Псамата, дядо на Ахил („внук Еаков“), и на Аякс, отказал да даде военна помощ на Минос срещу Атина, но помага на нея, разказва за произхода на мирмидонците от мравки, след смъртта му заради неговото благочестие и справедливост боговете го направили съдник в подземното царство заедно с Минос и Радамант.

Еакиди — потомци на Еак, 1) синът му Фок, 2) синът му Пелей, 3) внукът му Ахил.

Еакидов — принадлежащ на Еакидите (потомците на Еак).

Еант — река в Епир, сега Вьоса.

Евагър — лапит, когото убил кентавърът Рет на сватбата на Пиритой.

Еван (възклицанието „еван“ при бакхически празненства) — прозвище на Бакх.

Евандър — митически цар от обл. Аркадия в Гърция, основал на мястото на Рим върху хълма, наречен по-късно Палациум, пеласгийска колония, дал военна помощ на Еней срещу Тури.

Евбеец — произхождащ от о. Евбея: Главк от гр. Антедона в о. Евбея.

Евбейски — принадлежащ на о. Евбея, разположен на него: град Аитедона, евбейският град, е Куме в Кампания, Средна Италия, като гръцка колония от Евбея. Евбейско море, евбейски талази, вместо Евбейски проток, между острова и континента.

Евбея — голям остров в Егейско море край източния бряг на Гърция.

Евен — река, която тече в Етолия край гр. Калидон, по-старо име: Ликорм, дн. Фидарис.

Евипа — съпруга на Пиер, майка на деветте пиериди.

Евмел — тиванец, ревностен жрец на Аполон. Убил сина си Ботрес, защото той ял от жертвеното животно, преди да бъде положено на олтара, което се смятало за светотатство, но богът го съживил и превърнал в пчелояд.

Евмениди (гр. „благосклонните“, „милостивите“) — евфемистично прозвище на богините на отмъщението Фурии (гр. Еринии).

Евмолп (гр. „сладкопевец“) — трак, син на Нептун и бореадата Хиона, ученик и съпровождач на Орфей, родоначалник на жреческия род Евмолпиди, смятали го основател на Елевсинските мистерии.

Евридика — горската нимфа, съпруга на тракийския певец Орфей, която той измолил от боговете на подземното царство, но по мрачната пътека за горния свят отново загубил.

Еврилох — един от спътниците на Одисей, останал единствен от тях неомагьосан от питието на Кирка.

Еврим — баща на гадателя Телем.

Еврином — кентавър, когото на сватбата на Пиритой убил лапитът Дриант.

Евринома (гр. „нашир управляваща“) — дъщеря на Океан и Тетия, майка на Левкотоя.

Еврипил — 1) син на Нептун, цар на Спорадския остров Кос в Егейско море и на главния му град, наричан по него Еврипилов. Убит от Херкулес, когато героят на връщане от Троя поискал да слезе на брега, но островитяните го отблъснали, защото помислили него и другарите му за разбойници. Коските невести били превърнати в крави, защото се мислели за по-големи красавици от Венера, 2) тесалиец, един от най-храбрите гърци пред вратите на Троя.

Евристей — страхливият и хилав син на Стенел, цар на Микена, потомък на Персей, следователно и на Юпитер, сродник и господар на Херкулес. По внушение на Юнона изискал от Херкулес да извърши знаменитите дванадесет подвига, след неговата смърт пренесъл омразата си върху сина му Хил.

Еврит — 1) баща на Хипас (който затова се нарича Евритид), 2) цар на Ехалия в Евбея, баща на Иола и Дриопа. Негов неназован син се споменава като Евритид. Дъщерята на Еврит е Иола, 3) кентавър, който се опитал на сватбата на Пиритой да му отвлече невестата. Убит от Тезей.

Евритион — участник в Калидонския лов.

Европа — дъщеря на Агенор (затова се нарича Агенорида), царя на финикийския град Тир, и на Телефаса. Юпитер я обикнал и под образа на бял бик отвлякъл от играта й на брега през морето в остров Крит, където родила Минос („сина на Европа“), Радамант и Сарпедон. Нейното отвличане се изобразява често през античността върху вази, стени и монети, на релефи и скулптурни групи, то е извезано върху платното на Арахна, — континентът, „нашата област“. Как е получил името на героинята, не е известно и на историка Херодот.

Еврота — главна река в Лакония, която тече през гр. Спарта.

Евфорб — син на Пантой, един от храбрите троянски войни, убит от Менелай. След смъртта му неговата душа се била преселила в Питагор, който вярвал в преселението на душите.

Евър — югоизточният вятър, богът, олицетворение на югоизточния вятър.

Егей — митически цар на Атика, син на Пандион, внук на Кекропс, правнук на Ерехтей, баща от Етра, дъщерята на трезенския цар Питей, на Тезей, който израсъл при своята майка. При раздялата си с нея Егей скрил меча и обувките си под една скала и поръчал на Етра, когато синът им стане достатъчно силен да повдигне скалата, да го изпрати в Атина с тези знаци на неговия произход. Приютил Медея и се оженил за нея. По нейно внушение едва не отровил Тезей, когато той се върнал непознат при него. Синът превъзхожда бащата.

Егейски — принадлежащ на Егеон (Егейско море).

Егеон — сторък великан, морски бог, изобразяван седнал върху гърбовете на морски животни, за които се държи с огромните си ръце. Името му вероятно е изведено от Егейско море. Според Омир боговете го назовавали Бриарей.

Егерия — римска изворна нимфа, съпруга на цар Нума Помпилий и негова съветничка по службата на боговете. След смъртта му, безутешна, се разтапя в сълзи. Почитана като богиня в леса на Диана при Арипия и заедно с Камените пред Порта Капена в Рим.

Егид — Тезей като син на Егей.

Егина — нимфа, дъщеря на речния бог Азоп (затова Азопида). Юпитер я прелъстил във вид на пламък и я отвел на остров Енопия, близо до гр. Атина, който по-късно синът й в нейна чест нарекъл Егина.

Едип — син на тиванския цар Лай, когото не познавал, защото израсъл в двора на коринтския цар Полиб. След като убил баща си по пътя за Тива, Едип попаднал на чудовището Сфинкс — полулъв — полужена, което вардело на портите на града и задавало на всеки минувач гатанката: „Кое същество ходи сутрин на четири крака, на пладне на два, а вечер си служи с три крака?“ Който не давал верния отговор, бил хвърлян в близката пропаст. Едип разрешил гатанката („човекът“), след което чудовището само се строполило в бездната. От благодарност бил провъзгласен от тиванците за цар на гордата Тива и се оженил за нейната царица Йокаста, която, без той да знае, била собствената му майка. Станал баща на Антигона, Исмена, Етеокъл и Полинейк. Когато след избухнала чума узнал от слепия ясновидец Тирезий истината, си избол очите и напуснал града.

Едонски — принадлежащ на тракийското племе в Югоизточна Тракия едони, прочути почитатели на Бакх, синоним на тракийски.

Еет — цар на Еа в Колхида, син на бога на слънцето, баща на Медея, чрез чиято помощ аргонавтите му отнели златното руно, тъст на Язон.

Еетиада — дъщерята на колхидския цар Еет — Медея.

Еетионов — принадлежащ на Еетион, царя на малоазийска Тива, бащата на Андромаха.

Езар — река в Южна Италия, край Кротон, сега Езарс.

Езон — цар на Йолкос в Тесалия, природен брат на Пелий, баща на Язон, който се нарича също Езонид, Езопов. Подмладен чрез магесните сокове на Медея.

Езонид — Язон, синът на Езоп.

Езонов — принадлежащ на Езон: синът му Язон.

Ейски (от еейски) — принадлежащ на о. Еея, прозвище на нимфата Кирка (Цирцея), която обитавала тези остров.

Еклид — прочутият митически гадател Амфнарай от Аргос, син на Екъл и Хипермнестра, участвувал в Калидонския лов, преди съпругата му Ерифила заради огърлицата на Хармония, предложена й от Полинейк, да издаде скривалището му и да го принуди да участвува в похода на Седемте срещу Тива, макар че виждал нещастния му край. Преди да умре, заклел синовете си да отмъстят за него. Поръката му изпълнил Алкмеон, но той бил наказан от Ериниите с безумие. Преследван от богините на възмездието, намерил убежище при Фегей,

царя на Псофида в Аркадия, и се оженил за дъщеря му Арсиноя, на която подарил съдбоносната огърлица. Гонен и оттам от Ериниите, той се приютил при речния бог Ахелой, който му дал за жена дъщеря си Калироя. Когато и тя пожелала огърлицата, синът на Амфиарай се върнал да я поиска от Фегей под предлог, че ще я принася на Аполон. Но лъжата му била разкрита и Фегей наредил на синовете си да го убият. След това Юпитер изпълнил молбата на Калироя двамата й невръстни сина да възмъжеят преди време, за да отмъстят за баща си, те убили убийците на Алкмеон заедно с баща им.

Ексадий — лапит, който на сватбата на Пиритой убил кентавъра Гриней.

Елат — бащата на девойката Ценида, която по-късно се превърнала в мъж.

Елевсин — град, разположен близо до Атина, през VII в. пр.н.е. свързан с нея, с храм на Деметра (Церера), място на прочутите ежегодни есенни и пролетни Елевсинии — полски празненства с мистични обреди в чест на богинята на земното плодородие и на дъщеря й Персефона (Прозерпина).

Елелей — прозвище на Бакх, звукоподражателно от празничния възглас „елелей“.

Елена — според мита най-красивата жена на Елада, дъщеря на спартанския цар Тиндарей (така в Овидий, в другите автори — на Юпитер) и на Леда, сестра на тиндаридите Кастор и Полукс (гр. Полидевк) и на Клитеместра. Желана от първите герои на Елада, още дете отвлечена от Тезей в Атина (първата й похита), откъдето я освободили нейните братя. Избрала си за съпруг спартанския цар Менелай — най-богатия между всички, и живяла спокойно с него няколко години, през които му родила Хермиона. В отсъствие на Менелай похитена по внушение на Венера от Парис, така разпалила Троянската война.

Елида (гр. „долина“) — 1) крайбрежна област в Северозападен Пелопонес, където в долината на р. Алфей е разположено старото културно селище Олимпия, в него през 776 г. пр.н.е. било сложено началото на Олимпийските игри, празнувани всеки четири години (олимпиади). Овидий смесва промеждутъка между две последователни игри с латинския празник Луструм, който се честувал на пет години.

Възрастта на Пик — четири олимпиади, би била шестнадесет години, 2) едноименният град на областта.

Елидски — 1) водещ началото си от Елида: водите на р. Аретуза, които извират в Елида, но оттам се промъквали под Средиземно море, за да бликнат отново в Сицилия, 2) разположен, течащ в Елида.

Елизиум — полята из блажените в подземния свят, обитавани от героите, получили безсмъртие и особена милост от боговете (напр. Диомед, Ахил, Кадъм, Менелай, Пелей).

Елим — кентавър, убит през време на битката между лапити и кентаври от Ценей.

Елпенор — един от спътниците на Одисей, които Кирка превърнала в свине.

Ематиди — дъщерите на македонеца Пиер като жителки на Ематия.

Ематион — богобоязлив старец, убит от Хромис през време на боя между Персей и Финей.

Ематски — синоним на македонски, по името Ематия, област в Македония.

Еней — дарданski вожд, праправнук на Трос, син на Приамовия братовчед Анхиз и на Венера. След падането на Троя, пощаден от гърците заради своето благочестие и храброст, повежда с флота свита оцелели троянци, понесъл на рамене домашните богове и почетното бреме — баща си, заедно със сина си Асканий, или Юл, към ново отечество (съпругата му Креуза загинала в пожарищата на града). След кратък престой на тракийския бряг отплава за Делос, където гостува на главния жрец Аний. Насочени от оракула на Аполон да търсят „родни крайбрежия“ (Италия), троянците плават оттам към Крит, където не останат дълго, после пристигат в Епир и след предсказание на Хелен слизат в Сицилия, там Анхиз умира и Еней погребва с почести баща си. След година троянската флота се насочва към Италия, но внезапна буря, предизвикана от Юнона, я отхвърля на либийския бряг близо до Картаген. Царицата Дидона посреща гостоприемно Еней, пламва по него и му става съпруга, но след няколко месеца героят по повели на боговете я напуска, стига в Италия, слиза близо до Куме, там с помощта на пророчицата Сибила се спуска в подземното царство, където научава от Анхиз бъдещата история на Рим. Спасява Одисеевия спътник Ахеменид от Полифем. Предупреден е от Макарей за

опасностите, които го грозят на брега на Кирка (Цирцея). Погребва с почести дойката си Каста. Оженва се за Лавиния, дъщерята на Латин, царя на Лациум, сражава се с годеника й Турн, получава подкрепа от Епандър, след победата над Турн възлиза обожествен на небето. Римляните, които са „Енееви внуци“, „род на Еней“, го почитат като Индигес. Венера е „златната майка на Еней“, тя говори за странствуването на сина си, негов потомък е Цезар, който водил произхода си от Юл (Асканий), принадлежал към римския род на Юлиевците.

Енесим — син на Хипокоон, участник в Калидонския лов, промушен от глигана.

Енипей — 1) южен приток на р. Пеней в Тесалияц, 2) богът на реката, под чийто образ Нептун прелъстява неговата любима. Тук Овидий смесва два мита: Нептун създал под образа на Енипей на синовете на Ифимедея — Алоадите великани От и Ефиалт, а синовете на Тиро („Земята“) Нелей и Пелий („Одисея“).

Еном — троянец, противник на Одисей.

Енона или *Герана* — пигмейка, почитана от своето племе като богиня, презряла Юнона, затова била превърната от нея в жерав.

Енонийски — 1) принадлежащ на Енония (о. Егина): Енонийският край вместо страната, 2) разположен в Енония (о. Егина): епонийската крепост.

Енония — старото име на о. Егина.

Еой (гр. „утринният“) — един от конете на бога на слънцето.

Еол (гр. „подвижният“) — 1) син на Хипотес, затова Хипотад, владетел на Еолийските или Липарски острови, повелител на ветровете, които затваря във вечна тъмница. Оженил шестте си синове за шестте им сестри. Неговата дъщеря Алциона, (Еолида), е предана съпруга на Кейк. След превръщането на двамата в морски птици всяка зима за седмица Еол уталожва ветровете, докато женската мъти над морската повърхност. При странстването на Одисей той го посреща гостоприемно и на прощаване му предава бич и мях, в който е напъхал ветровете, но другарите на Одисей помислили, че вътре има съкровища, и отвързали меха, така ветровете излетели и отвели кораба обратно при Еол, у когото сега не намерили същия прием, 2) тесалийски цар, син на Хелен, родоначалник на еолийците, баща на

Атамант, на Сизиф (затова Еолид), на Канака и Деион, дядо на Цефал, (Еолид).

Еолид — син на Еол: коринтският цар Сизиф.

Еолида — дъщеря на Еол: Алциона.

Еолийски, еолски — 1) принадлежащ на Еол: еолийската дева — дъщерята на Еол Капака, 2) принадлежащ на Еолия (Еолида), област в Северозападна Мала Азия: еолийски град, еолски властник: повелителят на ветровете Еол.

Еолов — принадлежащ на Еол: пещерите Еоловн, син Еолов Мизен, тръбачът на Еней, син на господаря на ветровете Еол, по него са наречени носът и градът Мизенум — мястото на неговото погребение в Кампания, преносно: вратата Еолова, защото тиванският цар Атамант е син на Еол.

Епаф (гр. „роденият от докосване“) — внукът на Инах (затова наричан Инахид), син на превърнатата в крава Ио и на Юпитер. Почитан в Египет като свещения бик Апис.

Епидаврийка — жителка на гр. Епидавър в Арголида: Бероя, дойката на Семела.

Епидавър — пристанищен град в Арголида на Саронския залив, култово средище на бога на лечението Ескулап, който, под образа на свещената змия, бил пренесен оттам в Рим. В околността се издигал храмът Асклепион, в който се стичали болни от разни краища на Елада. Театърът на Епидавър е много добре запазен, побира зрители и се използува още и днес.

Епиметей (гр. „комуто късно иде умът“) — боязливият и глупав брат на Прометей, баща на Пира (затова тя се нарича Епиметида), която нейният братовчед Девкалион (син на Прометей) нарича „сестро“.

Епиметида — дъщерята на Епиметей: Пира.

Епир — крайбрежна област в Северозападна Гърция, през античността между Илирия, Македония и Тесалия.

Епит — цар на Алба Лонга.

Епопей (гр. „надзорник“) — тиренски моряк от свитата на Ацет.

Еразин — река в Арголида, Гърция, сега Кефалари.

Ереб (гр. „мрак“) — подземният свят, мракът на земните дълбини, роден из първичния хаос. Царицата на Ереб, е Прозерпина,

съпругата на владетеля на мъртвите Дит. Двамата са безсмъртни божества на Ереб.

Ерехтей (гр. „тресящият“) — атински цар и герой, син на Пандион, имал четири сина и четири дъщери, между тях Кекропс, Прокрида и Орития. Ерехтейското племе, са атиняните, Ерехтида е Прокрида, Ерехтеевата крепост е Акрополът в Атина, където се издигал храмът му Ерехтейон.

Ерехтида — дъщеря на атинския цар Ерехтей, Прокрида.

Еригдуп (гр. „произвеждащ гръмък тропот“) — кентавър, убит от лапита Макарей на сватбата на Пиритой.

Еригона — дъщеря на атинянина Икар (не сина на Дедал) или Икарий, прелъстена от Бакх под образа на лоза. Сложила край на живота си, когато нейният баща бил убит от селяните в Атика: при празненство на Бакх той за пръв път им поднесъл да пият вино, а те помислили, че им дава отровно питие. Заради синовната си обич превърната в съзвездието Девица, ужасява се, като вижда от небето кръвосмесителното деяние на Мира. Митът бил широко разпространен в древността поради поемата „Еригона“ на учения и поета от III в. пр.н.е. Ератостен.

Еридан — митическа река, която гърците отъждествявали с различни реки в далечния Запад, най-често с По. В тази река се сгромолясал Фаетон, поразен от мълнията на Юпитер.

Еризихтон — син на тесалийския цар Триопас, баща на Мнестра. Презрял боговете, наказан от Церера за сеч от нейната свещена дъбрава с неутолим глад. Изял цялото си имущество, прибягнал до просия, продавал дъщеря си, накрай почнал да ръфа собствените си меса.

Ерикс — 1) планина и град в Северозападна Сицилия, сега Сан Джуляно, с прочуто светилище на Венера, оттам прозвището Ерицина, което носи тази богиня, 2) боец на Финей, вкаменен от Персей, 3) син на Венера, построил едноименния град.

Еримант — 1) река в Аркадия, 2) планина в Северозападен Пелопонес на границата между Елида, Ахея и Аркадия.

Еримантски — принадлежащ на Еримант, еримантски букак, еримантски мраз.

Еринии — богини на отмъщението от подземния свят, отъждествявани с латинските фурии. Демонични персонажи, които, от

една страна, тласкат хората към престъпления, а от друга, всяват ужас и безумие, но справедливи отмъстителки, особено при накърняване на кръвното родство.

Ерит — син на Актор (затова Акторид), привърженик на Финей, убит от Персей.

Ерифила — съпруга на аргоския цар и гадател Амфиарай (Еклид, като син на Екъл), срещу огърлицата от скъпоценни камъни издала скривалището на съпруга си пред похода на Седемте срещу Тнва и така го пратила на явна смърт. Алкмеон отмъстил на суетната си майка.

Ерихтоний — роден от земната почва („нероден от майка“), син на Вулкан, получовек — полузмей, поверен от Атина на Херза, Пандроза и Аглавра — дъщерите на Кекропс, да го пазят във върбова кошница, без да я отварят. Митът е етиологичен, той е създаден, за да обясни произхода на култовото тайнство Ерзефории в Атина. През юнска нощ две атински девойки ерзефори („носителки на росата“) поемали от ръцете на жрицата на Палада на Акропола и понасяли на главите си кошница с тайнствено съдържание, към което не бивало да поглеждат — вътре се намирали символите на оплождането и рождението. Девойките отнасяли и полагали кошницата в подземна пещера, свещена на Афродита (Венера). Вулкан искал от Юпитер да подмлади сина му.

Ерицина — прозвище на Венера по прочутото й светилище в Ерикс, Северозападна Сицилия.

Есак — син на Приам и Алексироя, от майчина страна правнук на богиня Тетия. Влюбен в Хесперия, дъщерята на троянския речен бог Цебрен, от мъка за нейната смърт, за която се смятал виновен, се хвърлил от скала в морето, но Тетия го превръща на гмурец.

Ескулап (гр. Асклепий) — бог лечител, син на нимфата Коронида от Феб Аполон, посветен в лечебното изкуство от кентавъра Хирон, който го отгледал. Както му предсказала Оциройа, щом дръзнал да лекува мимо волята на боговете, бил умъртвен от мълнията на Юпитер, после възвърнат към живот, два пъти променял в божествена смъртната си същина. Съживил умъртвения Иполит, което се смятало престъпление спрямо природата и съдбата и накърняване правата на подземното царство. За отбиване на чумата в Лациум през 293 г. пр.н.е. след допитване до Сибилинските книги пренесен тържествено от

прочутото му светилище в Епидавър — Гърция, в Рим. Богът скочил под образа на свещената си змия от кораба на остров сред р. Тибър, където веднага построили храм на Ескулап. По подобие на храма му край Епидавър били издигани негови асклепиони и в други гръцки градове. В асклепиона му в древна Пауталия (дн. Кюстендил) търсили облекчение много жители на римската провинция.

Ета — планина в Южна Тесалия, на която се самозапалил Херкулес.

Еталион — тиренски моряк.

Етейски — произхождащ от пл. Ета: етейският цар, е Кейк, защото родният му град Трахин бил разположен на пл. Ета.

Етеокъл — син на Едип и брат на Полинейк, предизвикал войната на Седемте срещу Тива.

Етион — гадател, привърженик на Финей.

Етип (гр. „обгорял на слънцето“, „загорял“) — жител на страната Абесиния (Етиопия).

Етиопия — днешна Абесиния, която в древността се деляла на Източна и Западна. Още като Етиопски край.

Етиопски — принадлежащ на Етиопия: Етиопски край вместо Етиопия, етиопско блато.

Етна — вулкан на о. Сицилия. Лежи върху гърлото на гиганта Тифоей, който, затрупан с тази планина от Юпитер, все още се бунтува, като изригва пламъци и пясък. Огнен, вулканът кипи със серните си пещи през многото душници или ветровете предизвикват в пещерите му пламъци чрез сблъсъци на скални маси.

Етнейски — принадлежащ на Етна, преносно, сицилийски.

Етолски — принадлежащ на етолите и на Етолия, област в Западна Средна Гърция: „героят етолски“ е Диомед, защото е роден в Етолия, „помощ етолска“, е помощта на етолиеца, т.е. пак на Диомед.

Етон (гр. „искрящият“) — един от четирите коня на бога на слънцето.

Етруски (туски, гр. тирсени, тиренци) — древен народ с висока култура, населявал Етрурия, дн. Тоскана, в Северна Италия, вероятно преселници от Северна Мала Азия.

Ефиалт — един от синовете — близнаци на Алоей, брат на От.

Ефира — старото име на Коринт.

Ефрат — реката в Месопотамия.

Ехалийски — станал при гр. Ехалия: Ехалийската битка.

Ехалия — град в Евбея, седалище на цар Еврит, бащата на Иола и Дриопа, разрушен от Херкулес.

Ехекъл — кентавър, когото убил на сватбата на Пиритой лапитът Ампикс.

Ехемон — мъж от дружината на Финей, убит от Персей.

Ехенаида — нимфа, влюбена в Дафнис.

Ехидна (гр. „змия“) — чудовище от подземното царство, според Хезиод дъщеря на Хризаор и Калироя, полужена — полушия, оженила се за Тифоей и му народила страшни чудовища: Цербер, Лернейската хидра, Химерата, Сфинкса на Тива и Немейския лъв.

Ехиднии — произлязъл от чудовището Ехидна.

Ехинади (гр. „таралежови острови“) — група от повече от малки скалисти острова срещу устието на р. Ахелой, принадлежащи на Акарнания, дн. под различни имена. Митът за превръщането на наядите, е далечен спомен за образуването на островите от наноси. Името получили от релефа си.

Ехион (гр. „змийски мъж“) — един от петте въоръжени „спарти“ („посети мъже“), които пръкнали от посетите от Кадъм драконови зъби и оцелели след яростната битка. Оженил се за Агава, дъщерята на Кадъм, на когото помагал при построяването на Тива. Издигнал храм на Кибела. Неговият син Пентей получил от своя дядо властта над града.

Ехо — ореада, олицетворение на природната сила на планината. Понеже увличала със сладката си реч Юнона, додето Юпитер общувал с планинските нимфи, ревнивата небесна царица й отнела способността да изговаря думите цели. Опитала се да спечели любовта на Нарцис, най-красивия от всички младежи, но не намерила отзвук, скрила се и се вкаменила, останал едничък безтелесният и глас — ехото в планината.

Занкла — старото име на гр. Месана, дн. Месина, в Сицилия.

Занклейски — принадлежащ на Занкла.

Зевс — върховният бог на гърците, цар и баща на боговете и хората, с когото е отъждествен латинският Юпитер.

Земя (лат. Телус, гр. Гея) — олицетворение на земната сила, прадревна майка на всички създания, величава и щедра богиня, майка на титаните, гигантите, и на други великани като Тифоей и Антей. По

нейния зов Юпитер поразил с мълния Фаетон, за да сложи край на пожарищата, които заплашвали целия свят. Медея се обръща към нея, преди да пристъпи към своите вълшебства.

Зет(ес) — 1) брат — близнак на Калаис и син на Борей (лат. Аквилон) и на Орития, участник заедно с брат си в похода на аргонавтите. Когато двамата израснали, им поникнали едновременно криле и руси бради. На път за Колхида прогонили грабливите птици харпия, които грабели или замърсявали храната на слепия тракийски цар и гадател Финей. 2) брат — близнак на Амфион, син на Юпитер и Антиопа, дъщерята на Никтей, храбър войн и ловец.

Зефир — западният тих и приятен вятър, който топи в началото на пролетта снеговете.

Змиеносец — небесно съзвездие.

Иакх — прозвище на Бакх, произлязло от радостния възглас в чест на бога при мистериите му в Атина и Елевсин, първоначално божество от свитата на Деметра (Церера) в Елевзинския култ, отъждествено с Бакх поради съзвучието на имената.

Иберийски, иберски (хиберински, хиберски) — прилаг. от ибери, прастарото неиндоевропейско население на Испания (Иберия), чиито наследници са дн. баски, синоним на испански. Иберийските води, означават Западното Средиземно море, иберският пастир е великанът Герион, притежавал на остров в Кадиския залив стада от дойни крави („иберийски добитък“).

Ида — 1) планина на остров Крит, където в пещера според някои митове се родил Юпитер, дн. Пенторитис, 2) планинска верига в Троада, Мала Азия, дн. Коздаг, прочута с култа на богиня Кибела, мястото, където се състояла свещената сватба на Юпитер и Юнона и където Парис отсъдил спора между трите богини и полза на Венера. Неопределено на коя от двете.

Идалия — прозвище на Венера по Идалион, планината на о. Кипър, където се издигал храм на Венера сред неин свещен лес.

Идас — 1) гост на сватбата на Персей, поразен по погрешка от копието на Финей, 2) син на Афарей, участник в Калидонския лов, 3) другар на Диомед при пътуването му към Италия, превърнат в птица.

Идмон — бащата на лидийката Арахна.

Идоменей — критски цар, предводител на критяните в Троянската война.

Изида — главната богиня на древен Египет, покровителка на плодородието и майчинството, сестра и съпруга на Озирис, майка на Хор (Харпократ), нейният култ още през елинистическата епоха се разпространил от Индия до Дунав, в Рим проникнал през I в. пр.н.е. Жреците и се обличали в дълги ленени дрехи и се возели на коли, теглени от крави, като богиня и на луната тя била изобразявана с извити кравешки рога, каквито древните различавали в лунния сърп. Така гърците стигнали до отъждествяването ѝ със своята Ио, също изобразявана с кравешки рога, затова и Изида е дъщеря на Инах (бащата на Ио). Тя откликва на зова на Телетуза и превръща дъщеря ѝ Ифис в момъка със същото име.

Икар — 1) син на митическия строител Дедал. Отлетял от о. Крит заедно с баща си, който му приготвил изкуствени криле, но не послушал съвета му, през време на полета се издигнал близо до слънцето, восъкът на крилете му се стопил и той паднал в морето близо до Крит, наречено по него Икарско. 2) баща на Еригона, живял в Атика по времето на цар Пандион и дал гостоприемство на Бакх, за благодарност получил от бога неговия дар — виното, и почнал в служба на бога да учи народа да го пие, но бил убит от пастири, които помислили, че с винения сок той ги е отровил. Вярната му дъщеря го търсила дълго и когато с помощта на кучето си Мера намерила трупа му или гроба, се обесила. Бакх възнесъл двамата заедно с кучето на небето и ги направил съзвездия — бащата като Икарий, или Воловар, Еригона като Девица, животното в съзвездието Куче.

Икел (гр. „подобният“) — божественото име на един от сънищата, който приемал различни животински образи, наричан от хората Фобетор („ужасяващият“).

Иксион — престъпен цар на лапитите в Тесалия. Пожелал да прелъсти Юнона, но Юпитер му изпратил под нейния образ облака Нефела, от сближението му с него бил създаден родът на кентаврите. За наказание бил привързан в Тартар на огнено колело, което се въртяло вечно. Негов син от друга майка е Пиритой.

Ил — син на Трос и Калироя, брат на Ганимед и Асарак, баща на Лаомедон. Митически основател на Троя, която се нарича по неговото име също Илион.

Илиад — 1) Ромул като син на Илия (Рея Силвия), 2) Ганимед като царски син от Илион (Троя).

Илион — другото име на Троя, главния град на Троада, наречена така в чест на нейния основател Ил.

Илионей — най-младият от синовете на тиванската царица Ниоба, убит от Аполон.

Илинец, илински — от Илион, синоними на троянец, троянски.

Илирийски — прилаг. от Илирия — древна област на източния бряг на Адриатическо море, и от илири — племената от индоевропейски произход, които я населявали.

Илития — дъщеря на Юпитер и Юнона, богиня на раждането и родилната помощ, известна още с името Луцина. Изпратена от Юнона да забави раждането на Херкулес, била надхитрена от Галантида, която за това била превърната в невестулка.

Илия — или Рея Силвия, дъщеря на Нумитор, майка от Марс на Ромул и Рем, затова Ромул се нарича Илиад („син на Илия“).

Имбрей — кентавър, убит от Дриант на сватбата на Пиритой.

Инарима — друго име на остров Енария, дн. Исхия, в Неаполския залив. Близо до него Палинур, кормчията на Еней, паднал в съня си от задната палуба на кораба в морето и се удавил.

Инах — 1) река в Арголида, в Североизточен Пелопонес, дн. Паница, 2) богът на реката и първи цар на гр. Аргос в Арголида, син на Океан и Тетия, баща на Фороней и на Ио, отъждествената с египетската богиня Изида, която се нарича дъщеря на Инах. В Инахид е внукът му Епаф, синът на Ио, Персей, далечният правнук на Инах.

Инди, индийци — жителите на Индия.

Индигети — римски домашни божества, прадедите, които след смъртта си стават закрилници на страната. Индигет става също Еней след обожествяването му.

Индийски — произлязъл от Индия: индийски бивни вместо слонова кост.

Ино — според мита дъщеря на Кадъм и на Хармония, сестра на Семела и Автоноя, втора съпруга на тиванския цар Адамант, на когото родила синовете Деарх и Меликерт, мащеха на Фрикс и Хела. Отгледала тайно от Юнона сина на Семела Бакх, заради което царицата на боговете си отмъщава жестоко: призована от Агава, Ино в бакхическо безумие раздира сина й Пентей, а когато в порив на безумство съпругът и помислил сина си Леарх за елен или лъв и го умъртвил, за да не постигне същата участ и Меликерт, заедно с него се

хвърлила в морето, там Нептун я превърнал в морската нимфа Левкотея (гр. „бяла богиня“ или „бегачка по бяло“, т.е. по пяната), която като закрилница на корабокрушенците се притекла на помощ на Одисей със спасителното си було.

Ио — красивата дъщеря на арголийския речен бог Инах, („арголийската дева“), и сестра на Фороней (затова наричана Форонида), която Юпитер обикнал, но поради ревността на Юнона превърнал в крава. Юнона, усетила съпружеската хитрост, я поискала в дар, който Юпитер не могъл да откаже. Ревнивата божествена съпруга я поверила на гиганта Аргус, който имал очи по цялото си тяло. По повеля на Юпитер синът му Меркурий приспал стоокия страж, посякъл го и освободил нещастницата, но Юнона не престанала да я преследва, вселила в гърдите й безумие. Мъчена от него, Ио след дълго странствуване се озовала в Египет, където Юпитер чрез докосване с ръка (гр. epaphao „докосвам“) й възвърнал предишния образ, там тя родила Епаф, почитана от египтяните като богиня Изида, чиито служители, като всички египетски жреци, носели дълги ленени одежди, съпруга на Озирис.

Ио, йо — радостен възглас на вакханките в чест на бога на виното, като общ възглас.

Иола — дъщеря на стрелеца Еврит, митическия цар на Ехалия. Бащата обещал да даде ръката й на този, който победи него и синовете му на стрелба с лък, но отказал да даде дъщеря си на Херкулес, който изпълнил условието. Затова героят завладял града, убил царя и синовете му, а Иола отвел. От ревност към нея Деянира изпратила на съпруга си напоената с отрова дреха на кентавъра Нес и причинила смъртта му. Преди да умре, Херкулес оставил Иола за съпруга на сина си Хилус. Тя разказва на Алкмена превръщането на несъщата си сестра Дриопа.

Иолай — син на Ификъл, следователно братовчед на Херкулес и негов спътник при много от подвизите му, като тивански (хиантенски) герой участник в Калидонския лов, подмладен от Хеба по молба на обожествения Херкулес.

Иполит — син на атинския цар Тезей, и на амазонката Антиопа или Хиполита. Понеже не отвърнал на горещите чувства на своята мащеха Федра, бил обвинен от нея лъжливо пред Тезей, че той искал да я прелъсти, и бил прогонен от царския дом. Бащата, на когото

Нептун бил обещал да изпълни три негови желания, помолил морския бог да погуби момъка. Когато Иполит тръгнал на изгнание, пред него се изпречило морско чудовище, конете се подплашили и го изхвърлили от колесницата. Но по молба на Диана, чийто ревностен почитател бил загиналият, бил съживен от Ескулап, а богинята му променила образа, дала му новото име Вирбий и го пренесла в своята дъбрава при Арриция.

Ирида (гр. „небесна дъга“) — дъщеря на Тавмант, (затова Танмантида), и на Електра, дъщерята на Океан. Като богиня на небесната дъга извлича, „пие“ вода за облаците от земята, защото се простира от небето до земята, бързонога вестителка на боговете, особено служителка на Юнона. С помощта на Ирида царицата на боговете, противница на троянците, се опитала да опожари корабите на Еней, но Юпитер потушил пожара с дъжда си. По поръка на господарката си съобщава на Херсилия за обожествяването на съпруга й Ромул.

Иса — дъщерята на Макарей, която Феб прелъстил под образа на пастир, олицетворение на лесбийския град Иса.

Исмарски — синоним на тракийски, от планината Исмар в Тракия, исмарският властник е Полиместор.

Исмен — 1) река близо до Тива в Беотия и богът на реката, 2) най-големият син на Ниоба, пронизан от стрелата на Феб.

Исмениди — дъщери на Исмен, беотийската река, поетически синоним на тиванки или беотийки. Част от тях се превърнали в неизвестни птици със същото име.

Исменски — прилаг. от името на планината Исмен, поетически синоним на тивански или беотийски.

Истъм (гр. „провлак“) — Коринтският провлак. „Градовете, които прегражда двубрежният Истъм“ са градовете в Пелопонес, а градовете, „които оставя отгоре двубрежният Истъм“, лежат в Северна Гърция.

Истър — река Дунав в долното си течение.

Итака — родина и владение на Одисей („мъжът от Итака“), малък планински остров срещу западните брегове на Гърция в Йонийско море, между Кефаления и Акарнания, дн. Тиаки или според археолога Дьорпфелд остров Левкада.

Итакийци — жители на о. Итака: итакиецът е Одисей, итакийки — жителките на острова.

Италийски — принадлежащ на Италия.

Италия — наричана също с поетическото име Авзония, „древната майка“, според Вергилий, „Енеида“, във връзка с преданието, според което митическият родоначалник на троянския владетелски род произхождал от Италия.

Итис (или Итил) — според мита момченцето на тракийския цар Терен и на атинянката Прокна, което собствената му майка и нейната сестра убили и поднесли на трапезата на баща му, за да отмъстят за опозоряването на Филомела.

Ифигения — дъщеря на Агамемнон, царя на Микена (затова „микенката“) и на Клитеместра. Трябвало да бъде принесена в изкупителна жертва на Диана, за да измоли попътни ветрове за гръцката флота пред похода й от Авлида към Троя. Когато я довели от родния й град под предлог, че ще я венчават за Ахил, вместо със сватбени одежди я обвили с обичайните за жертвените животни вълнени ленти и така я повлекли към олтара, но в този миг Диана, смилена, подложила на нейно място сърна, а самата Ифигения отвела в Таврида, където я направила своя жрица. По-късно оттам я отвел брат й Орест в Италия.

Ифиной — кентавър, убит от Пелей на сватбата на Пиритой.

Ифис — 1) дъщеря на Телетуза и на бедняка Лигдус от о. Крит. Преди раждането бащата заплашил, че ако рожбата бъде момиче, ще го убие, затова детето израснало далече от него като момче, в момчешко облекло, и така събудило любовта на красивата Янта, пред сватбения олтар девойката била превърната в момък от богиня Изида, която се вслушала в майчиния зов, 2) беден младеж от остров Кипър, който от любовен копнеж по знатната Анаксарета сложил край на живота си.

Ифит — баща на ликиеца Керан, когото погубил Одисей.

Ихнобат (гр. „следоход“) — един от хрътовете на Актеон.

Йолкос — пристанищен град в Тесалия, родно място на Язон.

Йонийски — Йонийско море, „йонийски“ Янус (етнмологическо игрословие).

Кавказ — планинската система.

Кавлон — крайбрежен град в Калабрия, на източната страна на Южна Италия, дн. Каулония.

Кадмейски — прилаг. от Кадъм: кадмейската крепост, е гр. Тива по името на нейния основател, кадмейските майки са тиванките.

Кадъм — внук на Нептун и син на финикийския цар Агенор (затова Агенорид), брат на похитената от Юпитер Европа, баща на Семела, Ино, Агава, Автоноя и Полидор. Докато по заповед на своя баща бродил по света да търси сестра си, по съвета на делфийския оракул тръгнал по стъпките на невпрягана крава с бяло луноподобно петно на гърба и на мястото в Беотия (гр. „страна на кравите“), където тя се отпуснала на тревата, основал град Кадмея, по-късно наречен Тива, а кравата принесъл в жертва на Атина. Преди да построи крепостта, умъртвил страшния дракон, син на войнствения Марс, и по внушение на Палада посял зъбите на чудовището в земята. От тях изникнали напълно въоръжени воини, които почнали да се сражават помежду си (митът навярно е спомен за борбите на древните обитатели на страната). Оцелели петима, които помогнали на Кадъм при построяване на крепостта, те са предците на знатните тивански родове, известни като „спарти“ („посети“). Заради убийството на дракона Кадъм бил наказан от Марс с робство, но накрай се помирил с него и се оженил за неговата и на Венера дъщеря Хармония. На сватбата гостували боговете, музите участвали с прекрасните си песни, но все пак престъплението останало да тегне върху потомството му — върху внука му Актеон, върху дъщеря му Семела, върху Ино. Накрая Кадъм и съпругата му се превърнали в змии.

Каета — 1) дойката на Еней, 2) нос и град в Южен Лациум, където според преданието тя била погребана, дн. местността Гаета, близо до Неапол.

Каик — река в Мизия, Западна Мала Азия, дн. Бакърчай.

Каистър — река в Лидия, Мала Азия, дн, Кючукмендерес, известна с ятата лебеди по нейното течение.

Калаврея — остров в южната част на Саронския залив срещу брега на Арголида, дн. Порос. Свещен на Нептун, който го получил от Латона в замяна на о. Делос, затова се нарича летойски според Лето, гръцката форма на името Латона. Коя царска двойка се е превърнала в птици, не ни е известно.

Калаис — син на Борей и Орития, брат — близнак на Зет(ес), двамата „Бореади“ участвували в похода на аргонавтите.

Калидон — главен град в Етолия, седалище на цар Ойней, известен с мита за Калидонския лов на глигана, който незачетената с жертви Диана пратила да опустошава страната. Ловът е загатнат предварително, в него участвували прочути гръцки герои, между които били Мелеагър и Аталанта, той завършил с убийството на звера. Висок Калидон е в преносен смисъл, потокът на Калидон, е реката Ахелой.

Калидонида — Деянира, дъщерята на калидонския цар Ойней, наречена така по родния й град Калидон.

Калидонски — прилаг. от Калидон: калидонски властелин. Калидонският мъж, е Мелеагър, калидонското царство, е царството на Диомед, чийто род произхожда от етолийския град Калидон, също и самият той (Тидид като син на Тидей).

Калимна — един от Спорадските острови в Егейско море, северно от о. Кос.

Калиопа (гр. „хубавогласа“) — майката на тракийския певец Орфей, най-възрастната от деветте музи, богиня на епическата и на всяка друга поезия. В състезание с пиеридите пяла за грабването на Прозерпина от Дит.

Калироя (гр. „прекрасно течаща“) — изворна нимфа, дъщеря на речния бог Ахелой. Овдовяла, измолила от Юпитер да израснат преди време синовете й, за да отмъстят на синовете на Фегей, убийците на техния баща Алкмеон.

Калисто (гр. „най-хубавата“) — аркадска („нонакрийска“) нимфа от ловната свита на Диана. Дъщеря на Ликаон, прелъстена от Юпитер, който я доближил под образа на Диана. Разгневена, истинската богиня я прогонила, защото престъпила целомъдрието си, а ревнивата Юнона я превърнала в мечка, въздигната после от Юпитер на небето като съзвездието Голямата мечка (Арктос). И заедно със сина й Аркад, родоначалника на аркадците, който бил превърнат в Малката мечка или в близкото съзвездие Воловар. Юнона дори слязла в морските дълбини, за да моли тамошните богове да не допускат двете съзвездия да се потапят в океана. Понеже Голямата и Малката мечка са разположени в студения пояс, те са „мразните мечки“. На атинския Акропол били издигнати статуите на двете нимфи, превърнати в животни — на Ио и Калисто.

Калхант — прочутият гадател на гърците при похода им срещу Троя, син на Тестор. Предсказал в Авлида, че докато не бъде

принесена в жертва Ифигения, дъщерята на Агамемнон, няма да задуха попътен вятър за гръцката флота, и пред Троя, че войната ще продължи десет години, че без присъствието на Ахил крепостта не ще падне, посочил причината на чумата сред войската.

Камени — пеещи и предсказващи изворни нимфи, отъждествявани от римските поети с музите.

Канахта (гр. „шумната“) — една от хрътките на Актеон.

Канента (лат. „певица“) — нимфа, дъщеря на Янус и Венилия, предана съпруга на Пик. Когато любимият й съпруг бил превърнат на кълвач, защото не искал да накърни брачния си съюз, изтощена от скръб и скиталчество, се стопила без следа във въздуха. Местност с име Канента, не е известна.

Каноп — град в Египет, между Александрия и западното устие на Нил, прочут със своя разкош и разюзданост. Смисъл в стиха: напразно Клеопатра заплашва, че египетската безнравственост и изнеженост ще надвие римската мощ.

Капаней — един от Седемте срещу Тива, когото според мита Юпитер поразил с мълнията си, защото заявил, че и против неговата воля може да се превземе градът.

Капет — цар на Алба Лонга.

Капис — цар на Алба Лонга.

Капитол, Капитолий — крепостта на гр. Рим („твърдината“) на Капитолийския хълм с храмовете на Юнона и на Юпитер Капитолийски, в по-широк смисъл самият Капитолийски хълм, стар политически и културен център. След победни битки пълководците повеждали триумфално войската си от Марсово поле до Капитола, там принасяли жертва на Юпитер Капитолийски и полагали венците си пред статуята му. В 387 г. пр.н.е., както предава Ливий, при едно нощно нападение на галите на Капитола крясъкът на гъските в храма на Юнона разбудил римските стражи. Юпитер нарича Капитола свой.

Капрея (лат. „кози остров“) — малък остров на брега на Кампания, дн. Капри.

Кари — жителите на областта Кария в Югозападна Мала Азия.

Карпатски — произхождащ от Карпат, остров в Егейско море между Родос и Крит. Карпатски пророк е Протей, който има седалище на острова.

Картейски — принадлежащ на Картея, град в цикладския остров Кеос (Кея): картейска крепост, картейски нимфи.

Касандра — дъщеря на троянския цар Приам и Хекуба, Аполон й вдъхнал пророческа дарба („жрицата на Феб“), но след като отблъснала любовта му, направил никой да не вярва в предсказанията й. При превземането на Троя малкият Аякс я насилил в храма на Палада, където потърсила убежище. За накърненото право на убежище богинята преследвала гръцката флота при завръщането й. При подялбата на троянската плячка се паднала пленница на Агамемнон, и била умъртвена заедно с него в Микена от Клитемнетра и Егист.

Касипа (Касиопея) — съпруга на етиопския цар Цефей и майка на Андромеда, оскърбила с гордостта си нереидите и с това станала причина за нещастието на дъщеря си, по-късно възнесена на небето като съзвездие.

Касталски — принадлежащ на Касталия, свещения на Аполон и музите извор при Делфи в планината Парнас, с чиито води се миели или ръсели поклонниците на бога, преди да пристъпят към светилището му: Касталската пещера — от която блика изворът.

Кастор — син на спартанския цар Тиндарей и на Леда, смъртният брат на безсмъртния Полукс (гр. Полидевк), един от двамата Тиндариди (гр. диоскури, „синове на Зевс“), смел конеукротител и ездач, с когото би могъл да се сравнява красивият кентавър Цилар, „ако би бил целият кон“.

Каструм (лат. „лагер“) — античен град на рутулите, на морското крайбрежие в Лациум.

Каун — внук на Феб, син на Милет и на Цианея, отблъснал греховната любов на сестра си Библида, поради нея избягал от родината си Милет и основал Кария, на югозападния бряг на Мала Азия, град, на който дал името си. Внук и на речния бог Меандър, бащата на Цианея.

Кафарей — скалист нос в Южна Евбея, където гръцката флота под предводителството на Агамемнон при завръщането й от Троя претърпяла корабокрушение, подмамена от тамошния цар Навплий.

Квирин — древно италийско божество на войната, по-късно неговият култ се слял с култа на Ромул след неговото обожествяване. Народът на Квирин, родът на Квирин, са римляните. Хълмът на Квирин, е Киириналът, един от седемте хълма на Рим.

Квирити — прозвище на римските граждани, вероятно произлязло от името на древното италийско божество Квирин.

Кебрен — малка река в Троада, Мала Азия, и богът на реката, бащата на нимфата Хесперия.

Кейк — син на Луцифер, цар на Трахин, съпруг на Алциона, дал гостоприемство на изгнаника Пелей, и му разказал за превръщането на брат си Дедалион в ястреб. След като на път за оракула на Аполон в Кларос претърпял корабокрушение и вълните изхвърлили трупа му на родния бряг, той и преданата му Алциона, образец на съпружеска вярност и любов, били превърнати в птици — морски рибарчета. Нарича се звезден, като син на Луцифер, цар етейски, защото градът му Трахин е разположен на планината Ета.

Кейски — произхождащ от о. Кея: племето на Кипарис.

Кекропид — потомък на Кекропс: неговият внук Егей, неговият правнук Тезей.

Кекропийци — потомци на Кекропс, синоним на атиняни.

Кекропс — 1) първият (митически) цар на Атика, основател на атинската крепост Акропол, хтоническо божество — получовек-полузмей, затова се нарича двоякият Кекропс. Баща на Херза, Пандроза и Аглавра. Градът на Кекропс, е Атина, 2) син на Ерехтей. Негови правнуци са Клитос и Бутес, „кекропийски рожби“.

Кекропски, кекропийски — 1) произхождащ от Кекропс, синоним на атински: кекропска крепост, кекропински залив, 2) произхождащ от Кекропс: Клитос и Бутес, кекропийските рожби.

Келмис — едно от джуджетата, на които се приписва откриваното и обработката на металите още преди Вулкан (гр. Хефест), като придружители на майката на боговете Рея гледачи на малкия Юпитер. Келмис бил превърнат в стомана, понеже разпространявал слуха, че Юпитер бил смъртен.

Кентаври — легендарни същества от гръцката митология, полухора-полуконе — с човешка горна част на тялото и с конско туловище (затова двутелесни, двутели), рожби (освен Хирон) на царя на лапитите в Тесалия Иксион и на Нефела, облак, който приел пред Иксион образа на Юнона. Първоначално били чудовища, нападнали Херкулес в пещерите на Фол, но героят ги отблъснал с главни и стрели. Поканени на сватбата на лапита Пиритой с Хиподамея, се

опитали да отвлекат невестата, от което пламнала жестоката битка между ланити и кентаври, на която били надвити.

Кентавър — съзвездие, което Овидий описва, като хемонийски, т.е. тесалийски, лък и което изобразява пренесения на небето след смъртта му кентавър Хирон в позата на стрелец.

Кенхреида — съпруга на кипърския цар Кинирас, майка на Мира.

Керамб — стар овчар, който, подпомогнат от нимфи, избягал преди потопа на Девкалион и се спасил на пл. Отрие, но бил превърнат от тях на рогач (гр. „керамбикс“). Другояче според Никандър предава разказа Антония Либерал: овчарят пасял стадата си из пл. Отрис под закрила на нимфите, които забавлявал с песните и свирнята си. Предупреден от Пан да напусне планината, не се вслушал в съвета му и се присмял на нимфите, че не били щерки на Юпитер, че някога Нептун ги бил превърнал в тополи, додето се позабавлява с някоя от тях, и едва след това им възвърнал образите.

Керан — ликиец, противник на Одисей пред Троя.

Керасти (гр. „рогати“) — митическите жители на о. Кипър, който първоначално се наричал поради многото си носове Керастис. Според Овидий самите кипърци носили рога, те били превърнати от Венера в бици, защото принасяли в жертва на Юпитер хора. Митът не е предаден на друго място.

Керкион — великан, прочут разбойник по пътищата край Глевсин, принуждавал пътниците да се борят с него и ги убивал, но бил победен и убит от Тезей.

Керкопи (гр. „маймуни“) — коварно и грабливо племе, обещали подкрепата си на Юпитер срещу Сатурн, но когато получили исканата цена, му се подиграли, затова превърнати в маймуни.

Кефас — 1) река, която извира от пл. Парнас при гр. Лилея във Фокида и се влива в Копското езеро в Беотия дн. Макро Неро, 2) богът на тази река, баща от нимфата Лириопа на Нарцис. Неговата внучка Пракситея родила на атинския цар Ерехтей осем деца, едно, от които по неизвестни причини било превърнато от Феб в тюлен.

Кефисийски — принадлежащ на р. Кефис в Атика.

Кея — един от Цикладските острови, първоначално Ксос.

Кибела — фригийска богиня, Великата майка на боговете и на всичко живо на земята, на възраждащата се природа и на нейното

плодородие, честване на планински върхове с оргиастични мистерии под звъна на медни чинели и флейти. Богинята обединявала в себе си двата пола, в знак на това нейните жреци се кастрирали сами. Култът ѝ, широко разпространен в Мала Азия, се слял с култа на гръцката Рея и в Рим с богинята Опс. Изобразява се с кулообразна корона, седнала на колесница с впряг от лъвове — преобразените в тия животни Аталанта и Хипомен. Нейно свещено дърво е пинията, в която преобърнала любимия си Атис, спътника на нейния култ. Превърнала корабите на Еней в наяди, за да ги спаси от огъня на Тури.

Кидонски — произхождащ от Кидония, град на северозападното крайбрежие на о. Крит, дн. Ханя.

Киконски — принадлежащ на киконите: тракийско племе по крайбрежието около устието на р. Хебър (дн. Марица), срещу остров Тасос, синоним на тракийски: киконско племе, киконска земя, киконски невести, киконска река.

Кикън (гр. „лебед“) — 1) лигурийски цар, син на Стенел, родственик и страстен почитател на Фаетон, от скръб по него из пътя за гроба му се превърнал в лебед (птицата запазила името му) и се възнесъл като звезда на небето, 2) красиво, но капризно момче, син на Аполон и Хирия, поискало от приятеля си Филий да му укроти без оръжие лъв и да му улови с голи ръце два грамадни орела, накрая да му доведе див бик. Филий изпълнил всичко, но когато по съвета на Херкулес отказал да му даде бика, от яд се хвърлило от висока скала в морето, където Феб го превърнал на лебед.

Кила — градче в равнината пред Троя с прочут храм на Аполон, завладяно от Ахил.

Килена — планина в Североизточна Аркадия, където се родил Меркурий (гр. Хермес).

Киленец, киленец — прозвище на Меркурий по името на планината Килена, където е роден.

Киленски — произхождащ от планината Килена: „мечът киленски“ е гегата, която Персей получил от Меркурий, прозвище на Меркурий: „киленският мироносител“.

Киликийски — принадлежащ на Киликия, крайбрежна област в Южна Мала Азия, римска провинция.

Кимерийски — принадлежащ на кимерийците, които за Овидий са Омировото митическо племе в крайния Север, забулени във вечна

мъгла и мрак.

Кимол — един от Кикладските острови в Егейско море.

Кинирас — 1) митически асирийски цар, чиито дъщери отказали да почитат Юнона и били обърнати от нея в храмови стъпала, 2) син на Пафа и внук на Пигмалион, според мита първият цар на о. Кипър. От кръвосмесителната любов на дъщеря си Мира, която се доближила до него със съдействието на своята дойка и под прикритието на нощния мрак, баща на миловидния Адонис.

Кипарис — красиво момче, любимец на Аполон, превърнато от него в дървото кипарис, понеже тъгувало безутешно по своя елен, който неволно наранило смъртоносно с копието си.

Кипър — голям остров в източния край на Средиземно море, срещу бреговете на Киликия и Сирия, главно средище на култа на Афродита, известен с плодородието си и с медните си рудници. Наричан с прозвището Офиуса (гр. „змиярник“).

Кирка (Цирцея) — вълшебница, красива морска нимфа, дъщеря на бога на слънцето Сол (Хелиос), затова наричана също Титанида, и на океанидата Перса. Според Овидий живеела заедно със своите нимфи на самотния остров Еея, затова еейска, ейска нимфа. Нейният хълмист бряг, обрасъл с омайни билки, бил опасен за моряците, защото превръщала попадналите на острова корабокрушенци във всякакви животни. Венера, задето всезрящият Сол издал любовната й среща с Марс, вдъхнала в гърдите на дъщеря му несподелена любов към Главк. Кирка пък превърнала милата девойка Сцила, заради която Главк я отблъснал, в морско чудовище. Гост на ейската нимфа бил Одисей, след като той я принудил да възвърне човешкия образ на превърнатите в прасета негови другари, живял щастливо заедно с нея на острова още година. По-късно Сцила от омраза към Кирка лишила Одисей от негови другари, Кирка пък превърнала Пик, който я отблъснал поради любовта си към нимфата Канента (лат. „певица“), в шарен кълвач. Предсказала на Одисей опасностите, които го очакват в по-нататъшния му път към родината.

Китера — остров южно от Пелопонес, с прочуто светилище на Венера, един от центровете на нейния култ, на чийто бряг според Хезиод богинята излязла, след рождението си в морето, от морската пяна.

Китерея — прозвище на Венера, от острова Китера.

Китерон — планина в Южна Беотия, нейната граница с. Атика и Мегарида, възпявана като средище на Бакховите оргии. Една от пещерите й обитавали китеронските нимфи пророчици.

Китерски — произхождащ от о. Китера: китерската богиня, е Венера, а китерският герой — Еней, син на Китерея.

Киторски — произхождащ от Китор, град и планина на северното крайбрежие на Мала Азия на Черно море, богати с чемшир и прочути с изделията от чемшир.

Китън — един от Цикладските острови в Егейско море.

Кланис — 1) противник на Персей от свитата на Финей, 2) кентавър, убит от Пелей на сватбата на Пиритой.

Кларос — малък град в Иония, Мала Азия, между Ефес и Колофон, прочут с храма и оракула на Аполон, дн. развалини при Зилс.

Клена — малък град в Арголида, на пътя от Коринт за Аргос, дн. Кленяс.

Клеопатра — последната царица на Египет, „египтянка“.

Климен — противник на Персей на сватбата му с Андромеда, убил Ходит.

Климена — дъщеря на Тетия, съпруга на етиопския нар Меропс, любимка на Сол (Феб) и майка от него на Фаетон, обезумяла търси навред по света разбития труп на сина си, майка също на скърбящите за своя брат Хелиади.

Клит — воин от дружината на Финей, противник на Персей на сватбата му с Андромеда, убит от героя.

Клитий — брат на Кланис, противник на Персей от свитата на Финей.

Клития (гр. „прочутата“) — нимфа, дъщеря на Океан и на морската богиня Тетия, любимка на Аполон, но когато издала съперницата си Левкотоя на баща й, Феб я превърнал на хелиотрониум — синкаво цвете, което обръщало цвета си към слънцето, според Плиний земеделците познавали по него дневните часове. То сигурно е различно от слънчогледа (helianthus), който е внесен от Америка.

Клиторийски — принадлежащ на Клиторион, град в Северна Аркадия, в чиято околност бликал от скала Клиторийският извор. Според мита неговата вода предизвиквала гнусота към виното, защото Амитаон хвърлил във водите му питието, с което излекувал Претидите от тяхната лудост.

Клитос — син на Палант и брат на Бутес, атинянин в свитата на Цефал. „Кекропийска рожба“ като правнук на Кекропс.

Книдос — пристанищен град на края на носа Триопион в Кария, Мала Азия, срещу остров Кос, прочут като търговско средище, с култа на Венера, и със статуята на Венера Книдска от Праксител.

Кносос — един от най-старите градове на о. Крит с постройки от XX до XVI в. пр.н.е., седалище на цар Минос, с построения от него Лабиринт. Значителни разкопки показват високата цивилизация на минойската култура. Разкрит е дворецът на кносоския владетел със стенописи, фаянсова статуетка на богиня със змия.

Кнососки, гнозийски — принадлежащ на критския град Кносос, синоним на критски.

Козички — вж. Хеди.

Кокал — сицилийски цар, дигнал се с оръжие за защита на намерилия у него убежище Дедал, който бил преследван от Минос.

Коленичилият образ — небесното съзвездие Херкулес.

Колхи, колхидци — жителите на Колхида. Колхидката е царската дъщеря Медея.

Колхида — древна област на източното крайбрежие на Черно море, известна с похода на аргонавтите и с Медея (дн. Грузия).

Колхидски — произхождащ от Колхида.

Комба — майка от етолийското племе офии. Митът за нейното превръщане, загатнат от Овидий, не е известен от друг автор.

Корикийски нимфи — нимфите, които според мита заедно с Пан обитавали Корикийската пещера над Делфи в планината Парнас, на вис. 1420 м.

Коринт — град в Арголида, разположен върху Истъм — провлака, който съединява Пелопонес с останала Гърция, затова „град на двете морета“. Прочутият коринтски бронз съдържал мед, сребро и злато.

Корит — 1) мармариканец, участник в боя между Персей и Финей, 2) син на Парис и Енона, убит от баща си, защото го обичала мащехата му Елена. Бащата загинал при защитата на Троя от раната, която му нанесъл с отровна стрела Филоктет, и бил погребан на пл. Ида до Троя. 3) млад лапит, убит на сватбата на Пиритой от кентавъра Рет.

Короней — митически цар на Фокида, чиято дъщеря била превърната от Палада във врана, за да се спаси от преследването на Нептун.

Корони — според Овидий двамата младежи, които били въздигнати от божествата на смъртта Дит и Прозерпина из пепелта на самопожертвалите се за спасението на гр. Тива дъщери на беотийския ловец Орион, при връхлетялата чума Менипа и Метиоха, вслушали се в гласа на Аполоновия оракул, се проболи с вретената си, самите те били превърнати в комети на небето, беотийците издигнали в Орхомен храм на двете девойки, превърнати в Корони, където принасяли всяка година изкупителни жертви.

Коронида (гр. „врана“) — 1) дъщеря на тесалиеца Флегий, майка от Аполон на Ескулап. Преди да го роди, почувствувала влечение към хемонийския младеж Исхис. Издадена на Аполон от неговата доверена птица гарвана, била убита от бога, който спасил нероденото й дете и го предал да го отгледа добрият кентавър Хирон, 2) дъщеря на фокидския цар Коронен, която Палада превърнала във врана, за да я спаси от преследването на Нептун. Поради неуместен донос изпаднала в немилост пред богинята, която я прогонила от храма си. Тази етиологична легенда обяснява защо враната страняла от Акропола, а според Плиний и от града на богинята.

Кос — град на едноименния остров срещу югозападното крайбрежие (Кария) на Мала Азия, наричан Еврипилов град по името на Нептуновия син, царя Еврипил.

Коски — принадлежащ на гр. Кос на едноименния остров. Коските невести били превърнати от Венера в крави, защото се смятали по-красиви от богинята.

Костус — индийско храстовидно растение (Costus arabicus), от което приготвяли скъпа помада.

Крагалей — съдник в спора между Аполон, Диана и Херкулес за град Амбракия, вкаменен от Аполон, защото се произнесъл в полза на Херкулес.

Крагос — предпланина на пл. Тавър в Ликия, Югозападна Мала Азия, дн. Яндаг.

Крантор — заложник, даден от долопския цар Аминтор на Пелей, на когото станал оръженосец. Пелей отмъстил за убийството му

през време на битката между лапити и кентаври на сватбата на Пиритой.

Кратеида (гр. „силната“) — нимфа, майка на Сцила.

Кратис — река в Южна Италия, дн. Крати, чиито води още според Еврипид притежавали свойството да изрусяват косите.

Креней — кентавър, умъртвен на сватбата на Пиритой от лапита Дриант.

Креуза — първата съпруга на Еней.

Кримиза — нос в Южна Италия.

Крит — най-големият остров в Средиземно море, в източната му част, в предгръцко време център на високата критско-микенска (минойска) култура, от която митовете са запазили спомени за цар Минос (разкопки в главните му градове Кносос и Фестос). Островът е люлка на Юпитер, който бил отгледан в критска пещера като младенец, кърмен от козата Амалтея и хранен от пчелите с меда им. В Крит намерил убежище в изгнанието си атинският архитект и строител Дедал.

Критски — принадлежащ на о. Крит или произхождащ от него: критската флота, критските сто племена. Критският бик, убит от Тезей, е същият, който Херкулес укротил по заповед на Евристей, но бил отново освободен от него при Маратон.

Критяни — жителите на о. Крит. Критянката е Телетуза, майката на Ифис.

Крокала (гр. „морски бряг“) — нимфа от свитата на Диана, която подрежда косите на богинята.

Крокус — младеж, влюбен в девойката Смилакс. По неизвестни причини двамата били превърнати — той в шафран (жълт минзухар), тя в увивното растение кукувича прежда.

Кромиона (гр. „лукова градина“) — местност, източно от Коринт на Саронския залив, опустошавана от глиган, който Тезей убил.

Кротон — 1) селянин, оказал гостоприемство на Херкулес, който от благодарност основал на мястото на дома му града Кротон, 2) град в Южна Италия, една от най-богатите гръцки колонии там.

Ксант, Ксантос — 1) река при Троя, наричана още Скамандър, дн. Мендерес. Ще гори още веднъж през време на Троянската война, затова „в нов пожар да гори отреден“, 2) река в Лидия, Югозападна Мала Азия.

Ктеат — Акторид, като син на Актор.

Ктезила — дъщерята на Алкидам, превърната след смъртта си на гълъб.

Куме — най-старата гръцка колония в Италия, на брега на Кампания (Средна Италия), близо до Неапол, наричана „евбейският град“. Кумейската жена е Сибила, жрицата — предсказателка от местното светилище, което се помещавало в близка пещера.

Кумейски — принадлежащ на Куме: кумейският бряг, прозвище на жрицата — гадателка Сибила: кумейска дева.

Купидон (лат. „желание“) — прозвище на бога на любовта Амур.

Курес — прадревен град, главен на сабиняните, родина на цар Нума, дн. селото Корезе.

Курети — демонични същества, по-долни от боговете, почитани с оргиастичния култ на Зевс (Юпитер) на о. Крит: растителните сили на земята, родени от дъжда, спътници на Рея, когато тя търсила място да роди Зевс тайно от Кронос (Сатурн), който искал да изяде рожбата си. След раждането заглушавали плача на детето с войнствените си танци и с дрънкане на щитовете.

Куретски — принадлежащ на куретите. Куретските брегове са брегове на Крит, където били почитани куретите.

Лабиринт — постройка при гр. Кносос на о. Крит с дълги кръстосани ходове, от които мъчно могло да се намери изход, изградена от Дедал за чудовището Минотавър, — късен спомен за сложната постройка на двореца в Кносос, главния град на Крит, издигнат през 2000–1500 г. пр.н.е.

Лабър (гр. „вихър“) — един от хрътовете на Актеон.

Лавиниум — град, разположен южно от Рим в Лациум, дн. Пратика, основан от Еней и наречен по името на съпругата му.

Лавиния — дъщерята на древния италийски цар Латин, който я дал за съпруга на Еней, защото според предсказание очаквал зет пришълец. Заради нея избухнала войната между Еней и предишния й годеник царя на рутулите Турн.

Лаврентски, лаврентийски — произхождащ от Лаврентум, град южно от Рим в Лациум, прозвище на Сатурновия син Пик, принадлежащ на Лаврентум: лаврентски поля, лаврентийски бряг.

Ладон — 1) приток на р. Алфей в Аркадия, 2) един от хрътовете на Актеон.

Лаерт — син на Аркизий, баща на Одисей („синът на Лаерт“, Лаертиад), владетел на о. Итака.

Лаертид — Одисей като син на Лаерт.

Лай — цар на Тива, съпруг на Иокаста (у Омир Епикаста), баща на Едип, наричан затова Лаяд — „син на Лай“. Понеже му било предсказано, че ако роди син, той ще убие баща си и ще се ожени за майка си, подхвърлил младенеца Едип чрез овчар на планината Китерон. Въпреки това по-късно предсказанието се изпълнило.

Лакон (гр. „спартанецът“) — един от хрътовете на Актеон.

Лаконски — произхождащ от Лакония, област в Пелопонес с главен град Спарта.

Ламос — син на Нептун, цар на людоедите лестригони, митически основател на гр. Формие в Кампания.

Лампетид — певец на сватбата на Персей.

Лампеция (гр. „светещата“) — една от дъщерите на Хелиос (Хелиади), сестра на Фаетон.

Лаомедон — цар на Троя („фригийски властник“, син на Ил, баща на Антигона, на Хезиона, Приам и Титон. Получил помощта на Аполон и Нептун, при издигане стените на Троя, но отказал да ги възнагради, затова Нептун наводнил страната и изпратил огромно морско чудовище, жадно за човешки жертви, на което трябвало да се принесе Хезиона. Херкулес убил чудовището и спасил дъщерята на царя, но и на него Лаомедон отказал обещаната награда — безсмъртните коне, които някога Юпитер дал на дядо му Трос в отплата за похитата на Ганимед, затова героят заедно с други герои, между които бил Теламон, завладял страната, убил измамника и дал дъщеря му за жена на Теламон.

Лапити — митическо племе от великани около пл. Олимп и Пелион в Тесалия, известно с кентавромахията, избухнала на сватбата на лапитския цар Пиритой. Поканените кентаври се опитали да отвлекат невестата, но лапитите с помощта на Аполон и най-силните герои на Елада ги надвили и прогонили из страната. Разпалилата лапитската битка, е невестата Хиподамея, която се опитал да отвлече кентавърът Евриг.

Лапитски — принадлежащ на лапитите.

Лариса — главен град на Тесалия, на реката Пенен.

Латин — 1) син (по италийско предание) на Фаун, цар на Лациум, дал дъщеря си Лавиния за съпруга на Еней, обещана преди това на вожда на рутулите Тури, 2) цар на Алба Лонга, втори наследник на нейния цар Асканий.

Латински — 1) принадлежащ на Лациум, 2) синоним на римски, понеже Рим се намира в Лациум.

Латона — дъщеря на титана Цей (гр. Койос), затова титанка, майка от Юпитер на Аполон и Диана, („двете Латонини рожби“, „Близнашките рожби“). Когато предстояло да ражда, никоя страна на земята, ни небето, ни морето й дали подслон от страх пред ревнивата Юнона, накрая над родилката се смилил остров Делос, там в подножието на планината Цинт под палма богинята дала живот на двамата близнаци. Оскърбена от тиванската царица Ниоба, която се осмелила да разгонва народа от олтарите й и да се сравнява с нея, чрез Аполон и Диана изтребила седемте й синове и толкова дъщери. Оскърбена от ликийските селяни, Латона ги превръща в жаби. Свещен на богинята е остров Калаврея.

Латония — прозвище на Диана като дъщеря на Латона.

Латрей — кентавър, убил македонеца Халес на сватбата на Пиритой, но с високомерието си предизвикал Ценей, който го убил.

Лахна (гр. „вълнено влакно“) — една от хрътките на Актеон.

Лацийски — принадлежащ на Лациум, латински.

Лацинийски — принадлежащ на Лациниум.

Лациниум — нос при Кротон в Южна Италия с прочут храм на Юнона.

Лациум (лат. „широка земя“, „равнинна земя“) — 1) област в Средна Италия с главен град Рим. 2) синоним на Рим.

Лаяд — прозвище на Едип като син на цар Лай.

Леарх — синчето на Атамант и Ино, което убил баща му в пристъп на безумие.

Лебинт — един от Спорадските острови в Егейско море, източно от Наксос, сега Левита.

Левкада — остров в Йонийско море, пред западното крайбрежие на Гърция, първоначално свързан чрез провлак с континента, смятан от археолога В. Дьорпфелд за Одисеевата Итака.

Левкип — участник в Калидонския лов.

Левкозия — малък остров южно от Пестум в Тиренско море, дн. Пунта Ликоза.

Левкон (гр. „белият“) — един от хрътовсте на Актеон.

Левконоя — една от трите дъщери на Миний, превърнати в прилепи за незачитане култа на Бакх (тъкали на неговия празник и си разказвали истории).

Левкотея (гр. „светлата богиня“) — името на Ино, дъщерята на Кадъм и Хармония, след като станала морска богиня.

Левкотоя (гр. „бялата бегачка“) — дъщеря на персийския цар Орхам и на океанидата Еврином, затова нимфа. Любимка на Сол, който проникнал до нея под образа на майка й. Заровена жива от баща си, но превърната от бога на слънцето в тамяново растение.

Леда — според мита дъщеря на столийския цар Тестий, съпруга на спартанския цар Тиндарей, родила от Юпитер, който я прелъстил в образа на лебед, Елена и Полукс (гр. Полидевк), единия от двамата Диоскури (Тиндариди), докато близнакът му Кастор е син на смъртния Тиндарей. Антични изображения на Леда и лебеда върху вази, лампи, саркофази, мозайки, стенописи, прочута статуя от Тимотей.

Лелап (гр. „вихрушка“) — 1) един от хрътовете на Актеон, 2) кучето на Цефал, което нямало равни на себе си по бяг, но било вкаменено заедно с тевмеската лисица.

Лелег — старец от Нарикс в Локрида, Средна Гърция (затова нарицийски), като младеж живял в гр. Трезен при Питей (затова и трезенски герой), родоначалник на лелегите, участник в Калидонския лов. Разказал историята на Филемон и Банкида като пример за величието на небесните сили.

Лелеги — пеласгийско племе, което живеело на много места в Мала Азия, и Гърция. В град Алкатоя (старото име на Мегара, близо до Атина) се нарича лелегски.

Лелегски — принадлежащ на лелегите: лелегските нимфи, лелегското племе, вместо лелегите.

Лемниец, лемнийски бог — прозвища на бог Вулкан, който обитавал о. Лемнос, имал ковачница в загаснал вулкан на острова и бил на особена почит.

Лемнос — плодороден остров в Северно Егейско море, поради вулканичната си природа (вулканът на пл. Мозихъл изригвал до времето на Александър Велики) главен център на култа на Вулкан

(„Вулкански Лемнос“). На острова гърците изоставили Филоктет при похода срещу Троя.

Леней (гр. „мачкач на грозде“) — прозвище на Бакх, бога на виното и винарството. На празненствата Ленеи през м. януари в Атина пред Ленеон, един от двата главни храма на бога, освен устройваните шествия и пиршества били представяни и трагедии.

Леински, лернейски — принадлежащ на Лерна, град, и блатиста местност южно от Аргос в Арголида, където обитавала лернейската хидра (гр. „водна змия“), потомка на Тифоей и Ехидна, с многото змийски глави, от които едната безсмъртна, и с отровно дихание. Хидрата била убита от Херкулес, който с помощта на Иолай изгарял всяка от нейните рани, защото иначе на мястото на всяка отсечена глава израствали две нови. Героят потопил стрелите си в отровната ѝ кръв и така ги направил смъртоносни. Лернейската отрова е отровата от кръвта на лернейската хидра, ядът на лернейската хидра — дрехата на кентавъра Нес, напоена с нейната отрова.

Лесбийски — принадлежащ на о. Лесбос.

Лесбос — голям плодороден остров в Егейско море срещу западното крайбрежие на Мала Азия с главен град Митилена, родно място на Сафо и Алкей.

Лестригони — митическо племе от исполини людоеди, според римляните живели при Формие (близо до Гаета) в Лациум.

Лестригонски — произхождащ от лестригоните: царят им Ламос.

Летейски — принадлежащ на Лета, реката на забравата в подземното царство: щом душите на мъртвците пиели глътка от нея, забравяли всякакъв спомен от земния си живот. Преносно: еднакъв по въздействие с водите на Лета — летейка билка, летейска влага.

Летея — фригийка, която си навлякла нещастие с гордостта си: била превърната в камък. Вкаменен бил също съпругът ѝ Олен, като искал да поеме вината ѝ върху себе си. Митът не е известен от друго място.

Летойски — 1) свещен на богиня Лето (гръцкото съответствие на Латона) остров Калаврея, 2) произхождащ от Лето, неин син: летойският бог, т.е. Аполон.

Либер — староиталийски бог на оплодяването и засаждането, отъждествен по-късно с бога на виното Бакх.

Либиец — жител на Либия.

Либийски — 1) принадлежащ на Либия, 2) прозвище на Амон, защото храмът му бил издигнат в оазиса Сивах и Либийската пустиня.

Либия — област в Северна Африка, крайбрежната ивица на Сев. Африка, западно от р. Нил.

Ливия — съпругата на Август, от първия си брак майка на император Тиберий.

Лигдус — критянин, съпруг на Телетуза, баща на Ифис.

Лигурски — прилаг. от лигури, могъщо племе в Северозападна Италия, около гр. Генуа.

Лидийски — принадлежащ на Лидия. Също мигдонийски.

Лидия — област в Западна Мала Азия с главен град Сарди, наричана също Меония.

Лией (гр. „освобождаващ от грижи“) — прозвище на бога на виното Бакх.

Лик (гр. „вълк“) — 1) кентавър, убит от Пиритой, 2) другар на Диомед, превърнат в птица, 3) приток на р. Меандър в Голяма Фригия, Мала Азия, дн. Чуруксу.

Ликабант (гр. „вълчи ход“) — 1) тиренски моряк, който настоявал да се плени и да се продаде Бакх, превърнат за светотатството си в делфин, 2) асириец, приятел на индиеца Атис и противник на Персей, убит от него, 3) кентавър на сватбата на Пиритой.

Ликаон (гр. „човек-вълк“) — митически цар в Аркадия, баща на Калисто. Осмивал вярата на аркадците в боговете, превърнат от Юпитер във вълк, защото, подобно на Тантал, му поднесъл на трапезата ястие с месото на собствения си син. Поради неговото безбожие и кръвожадност, свойствени и на другите хора от неговото време, боговете решили да унищожат чрез потоп човешкия род. Митът произлязъл във връзка с човешките жертви, каквито според Платон били принасяни чак до IV в. пр.н.е. в аркадската „вълча планина“ на Зевс Лицейски. Според Овидий Юпитер не желаел такива жертви. Внук на Ликаон е Аркад, синът на Калисто.

Ликиец — принадлежащ на Ликия, в ликийска земя вместо Ликия. Латона превърнала в жаби ликийските селяни, които ѝ попречили да утоли жаждата си от водите на едно блато.

Ликиска (гр. „вълче“) — една от хрътките на Актеон.

Ликия — плодородна област в Югозападна Мала Азия, между Кария и Памфилия.

Ликопес — кентавър, опитен в хвърляне на копие.

Ликорма — 1) старото име на р. Евен в Етолия, 2) участник в битката на сватбата на Персей.

Ликтейски — синоним на критски, от името Ликт, град на остров Крит: ликтейска флота.

Ликург (гр. „създател на светлина“) — митически цар на тракийското племе едони, понеже разгонил спътниците на Бакх, бил наказан с безумие: насякъл със секира своя син, като го помислил за лоза.

Лилибей — нос и едноименен град в Западна Сицилия, дн. Капо Боес и Марсала.

Лимира — град на едноименна река в Югоизточна Ликия, на южното крайбрежие на Мала Азия.

Лимнея — нимфа, дъщеря на речния бог Ганг, майка на Атис.

Линк — скитски цар, който пожелал да убие Триптолем, затова превърнат от Церера в рис.

Линкей — 1) един от петдесетте синове на Египт, съпруг на данаидата Хиперм(н)естра, която единствена от петдесетте дъщери на Бел не погубила мъжа си през първата брачна нощ. Линкидът („потомък на Лннкей“) е Персей, 2) син на Афарей, участник в Калидонския лов.

Линкестийски — принадлежащ на македонското племе линкести: линкестийска река, приток на р. Вардар в Горна Македония, на чиито води древните приписвали упоително въздействие.

Линкид — потомъкът на Линкей: Персей.

Лириопа (гр. „лилия“) — морска нимфа, майка на Нарцис.

Лиркейски — принадлежащ на Лиркеум (гр. Лиркелон), планина на границата между Аркадия и Арголида, от нея извира р. Инах: лиркейски поля.

Лирнески — принадлежащ на Лирнес, малък град в Троада, Мала Азия, завладян от Ахил.

Литерн — град в Кампания северно от Куме, дн. Патрия.

Лихас — служител на Херкулес, по него Деянира пратила на героя дрехата, напоена с отровната кръв на Нес, затова преди смъртта си Херкулес го хвърлил в морето и там той се превърнал в скала.

Лицей (гр. „вълча планина“) — планина в Югозападна Аркадия, седалище на бог Пан, дн. Диафорти.

Лицейски — принадлежащ на Лицей: лицейската украса е Аталанта от Тегея.

Лицет — привърженик на Финей, убит от Персей.

Лицеум (гр. Люкайон) — гимназион (спортно игрище) извън Атина, със свещения лес на Аполон Лицейски, място за беседите на перипатетиците, където поучавал Аристотел (384—322 г. пр.н.е.), Овидий го пренася анахронично в митически времена.

Лицидас — кентавър, поразен на сватбата на Пиритой от Дриант.

Лотида — нимфа, която се спасила от преследването на бога на плодородието Приап, като се превърнала в лотос. Когато Дриопа се опитала да откъсне клонче от него, и тя се превърнала в същото растение.

Лотос — име на много растения: 1) нилска водна лилия (Nymphaea Alba L.), символ на плодородие и свещено растение на египтяните, използува се за орнамент в старогръцкото изкуство, 2) дърво в Арабия и северното крайбрежие на Африка (Zizyphus Lotus), със сладък ароматичен плод, от който носи името си племето лотофаги, 3) у Овидий вероятно дървото (Diospyros Lotus L.), вид абаносово дърво.

Луна (лат. „блестящата“) — римската богиня на луната, дъщеря на Латона и сестра на бога на слънцето Сол, отъждествена с гръцката Селене. Подобно на брат си се вози по небето на колесница, теглена от коне, но в по-тесен кръг около земята. Често се слива с Диана, която като богиня на луната се нарича Феба. Лат. „лунни рогове“ отговаря на нашия израз „лунен сърп“. Медея призовава богинята пред своите вълшебства. Притежавала храм на Авентина и на Палатина в Рим.

Луцина (лат. „която извежда на бял свят“) — италийска богиня на родилната помощ, съответствие на гръцката Илития, твърде рано отъждествена с Юнона. Омъжените римлянки чествували ежегодно на 1 март празника й Матроналии. Помогнала за раждането на Адонис из дървото.

Луцифер (лат. „носител на светлината“, превод на гр. Phosphoros) — планетата Венера, звездата Зорница, Денница, сияе най-ярко от всички звезди на небето, пропъжда нощта, извежда Аврора — Зората, кани на труд хората, и сетен напуска небето. Като бог е баща на Кейк,

след чиято смърт се помрачило лицето му. Помътняването му било прокобяване на убийството на Цезар.

Лък (Хемонийски) — вж. Кентавър.

Маворс — старинно и поетическо име на Марс.

Магнезия — местност в Източна Тесалия, обитавана от магнетите.

Макарей — 1) бащата на Иса, която Феб Аполон прелъстил под образа на пастир, 2) лапит, който на сватбата на Пиритой убил кентавъра Еригдуп, 3) итакиец, другар на Одисей, изостанал доброволно от свитата при гр. Каета в Южен Лациум, където разказва на Еней премеждията на завръщащите се гърци при Еол, лестригоните и в земята на Кирка, а той слуша мита за Пик.

Македония — област северно от Егейско море, между Тесалия и Тракия, населена с македонски племена, близки по етнически произход с гръцките племена в Тесалия, отчасти с илирийците и траките. Постепенно разширява територията си и укрепва връзките си с гръцките градове, докато при Филип Македонски и Александър Велики (IV в. пр.н.е.) става център на огромна държава. Наричана първоначално Ематия.

Македонско копие (сариса) — по-дълго от метателното копие на Омировите герои, ударното оръжие на македонските фаланги.

Мани (лат. „добри“) — душите на мъртвците в подземното царство, обожествявани от древните римляни.

Манто — гадателка, дъщеря на тиванския гадател Терезий.

Маратон — селище, разположено на около 40 км северозападно от Атина, известно с победата на гърците под предводителството на Милтиад над персите през 490 г. пр.н.е., от него излязъл атинският бегач, пратен от Милтиад да съобщи радостната вест на съгражданите си, изминал разстоянието до Атина с бягане (оттук „Маратонско бягане“, от 1896 г. олимпийска дисциплина) и паднал мъртъв, след като изпълнил поръката. В Маратон героят Тезей убил критския бик, който Херкулес преди това укротил, но освободил.

Маретски (марейски) — разположен край езерото Мареота (Марея), близо до Александрия в Египет, дн. Мариуг.

Мармариканец — жител на Мармарика, област в Африка между Египет и Киренайка.

Марс (старинно и поетическо име: Маворс) — син на Юпитер и на Юнона, италийски бог на плодородието и войната, олицетворение на законното отмъщение, и свирепата войнственост, отъждествен с гръцкия Арес, първоначално тракийски бог, той е баща на тракиеца Терей, на него е посветен март — първият месец на годината, през който спирали мразовете и почвали войните на древните. Главната му слабост е богиня Венера, чрез нея той е баща на Хармония, съпругата на Кадъм, но самата богиня на любовта събужда у него пориви и към други жени. Според един мит той е баща от Алтея на Мелеагър, чрез Илия е баща на Ромул, и на Рем, така станал родоначалник на римския народ и покровител на военната му мощ: на Маворс мъжете, са римляните. Марс иска и получава от Юпитер обожествяването на Ромул. Кадъм убил свещения му дракон, голям колкото Дракона (съзвездието), който се е протегнал на небето между Голямата и Малката мечка, за което богът на войната не е простил на своя зет. Тиванците, произлезли от посетите зъби на този страшен дракон, били потомци на Марс. „Скалата на Марс“ и Атина (превод на гръцкото Ареопаг — „хълм на Арес“), се свързва от Овидий с Акропола, макар че всъщност тя се издигала западно от него. „Свещеното поле на Марс“ (Арес) в Колхида, е аналогично с Марсовото поле в Рим, място за военни упражнения и народни събрания. Прозвището на Марс Градив е свързано с произхода му от Тракия.

Марсий — сатир от малоазийска Фригия, бог на едноименна река, изкусен свирач на фригийска флейта, предизвикал Аполон на музикално състезание, но Аполоновата лира надвила над неговата флейта и богът за наказание му свлякъл кожата. От сълзите, които пролели за него полските божества, нимфи и пастири, бликнала едноименната река, приток на Меандър. Над пещерата, от която извира, имало окачена кожа, която древните смятали за кожата на сатира.

Мастикс — ароматична светложълта смола от мастиковото дърво Pistacia lentiscus, което вирее на о. Хиос, в Индия и Африка и днес се употребява в Изтока като дъвка.

Мая — най-голямата от плеядите, планинска нимфа, дъщеря на Атлант и Плейона, от Юпитер майка на Меркурий. Съзвездието Плеяди, гледано от Олимп, минава над Финикия.

Меандър — 1) река в Иония, Западна Мала Азия, извира във Фригия, влива се в морето при гр. Милет, лъкатуши в много посоки — ту се спуска към морето, ту отново се насочва към извора си, дн. Голям Мендерес в Турция. Затова така се нарича в изкуството геометричният орнамент във вид на начупена, или крива линия с извивки, 2) богът на реката, баща на Цианея, негов внук е Каун.

Мегара — градче в областта Мегарида, съседна на Атина. Наричана с поетичното име Алкатоя.

Мегарей — внук на Нептун, син на Онхест, който основал едноименния град в Беотия, затова наричан онхестиец, баща на Хипомен („сина Мегареев“).

Медея — дъщеря на цар Еет от Колхида, могъща магьосница. Влюбена в предводителя на аргонавтите Язон, му помогнала да завладее златното руно, след това избягала с аргонавтите от Колхида и се оженила за него. В гр. Йолкос по молба на Язон подмладила с чародейните си билки баща му Езон, гледачките на Бакх, и подмамила дъщерите на цар Пелий да насекат на парчета баща си, така отмъстила на него — чичото на Язон, задето отстранил от властта и прогонил баща му. Успяла да се изскубне от наказание, като избягала заедно с Язон върху колесницата си, теглена от крилати дракони, в Коринт. Там била отблъсната от Язон, който пожелал да се ожени за Креуза (или Главка), дъщерята на цар Креонт, но си отмъстила, като пратила на съперницата си сватбен дар — дреха, напоена с разяждаща отрова, подпалила царския палат, и убила със собствените си ръце своите двама сина от Язон. Драмата на Медея се разказва в „Метаморфози“ накратко, защото Овидий разработил същия сюжет в своята трагедия „Медея“, която не е запазена. След това Медея отлетяла на колесницата си в Атина, където я приел и направил своя съпруга цар Егей. Там направила опит чрез царя да отрови неговия син и наследник Тезей, но била разкрита и прогонена от Атина.

Прозвища: колхидка според родината ѝ Колхида, фасидка по реката Фасида, която тече през Колхида.

Медон — 1) тирански моряк на Ацет, превърнат от Бакх в делфин, 2) кентавър, тежко ранен в борбата с лапитите.

Медуза — най-страшната от горгоните.

Медузки — произхождащ от Медуза: 1) медузкият извор, е Хипокрена в пл. Парнас, защото избликнал от удара на копитото на

крилатия кон Пегас, който произлязъл от трупа на Медуза, 2) медузкият звяр, е триглавото куче Цербер, което било родено от Тифоей и Ехидна, която е дъщеря на Хризаор, сина на Медуза.

Мелампп (гр. „чернокрак“) — един от хрътовете на Актеон, 2) гадател, син на Амитаон.

Меланей — 1) един от хрътовете на Актеон, 2) кентавър на сватбата на лапита Пиритой.

Мелант — тиренски моряк на Ацет, превърнат от Бакх в делфин.

Меланто — морска нимфа, дъщеря на Девкалион, която прелъстил Нептун под образа на делфин.

Меланхета (гр. „с черен косъм“) — едно от псетата на Актеон.

Мелас (гр. „черна“) — река в североизточната част на тракийски Херсонес.

Мелеагър — син на калидонския цар Ойней, затова наричан също Ойнид (или на Марс), и на Алтея, брат на Херкулесовата съпруга Деянира, участник в похода на аргонавтите и в Калидонския лов. Влюбен в Аталанта, която също участвувала в лова и първа ранила глигана, той й подарил главата и кожата на убития от него звяр. В произлезлия по този случай спор с вуйчовците си двамата Тестиади, които искали трофея за семеен спомен, в пристъп на гняв ги убил. Майка му отмъстила за своите братя, като хвърлила в огъня дълго потулваната от нея главня, от чисто догаряне според орисницата зависел животът на сина й, едновременно с главнята угаснал и той. Митът отразява отношения от времето на матриархата.

Мелихерт — син на тиванския цар Атамант и на Ино. Майка му се хвърлила заедно с него в морето, подгонена от изпадналия в безумие свой съпруг.

Мемнон — рано загиналият красив етиопски цар, син на Аврора (Зората) и Титон, брата на Приам, който затова е негов чичо. Притекъл се на помощ на троянците в Троянската война и паднал от ръката на Ахил. Юпитер удовлетворил молбата на Аврора: от кладата из неговата пепел излетели новите птици мемнониди, вид ястреби, които всяка година се завръщали в Троя и почвали яростни битки над гроба му. Майката плаче безутешно — капките утринна реса са нейните сълзи.

Менади (гр. „беснеещи“) — прозвище на вакханките, почитателките на бога на виното, които с разпуснати коси, в дълги

дрехи и с надянати сърнешки кожи вилнеели в екстаз из гори и планини далеч от мъжете.

Меналей — привърженик на Персей в борбата му срещу Финей.

Меналон — планина в Югоизточна Аркадия.

Меналонски — прилаг. от пл. Меналон.

Мендес — град в Египет, разположен в делтата на Нил, родно място на Целадон.

Менелай — по-младият син на микенския цар Атрей (затова назоваван Атрид), и на Аеропа, брат на Агамемнон, като съпруг на Елена цар на Спарта. След нейното отвличане от Парис призовал гърците на поход срещу Троя. При обсадата проявил голяма храброст, той е между най-смелите гръцки герои. Заедно с Одисей напразно уговаря троянците в лагера им да предадат без война хубавата Елена. Убил Евфорб, един от най-храбрите троянци, когато той наранил Патрокъл.

Менефрон — аркадец, живял в кръвосмешение със своята майка.

Менойтес — ликиец, съюзник на троянците, когото Ахил поразил с копието си.

Мента — нимфа, превърната от Прозерпина или от Деметра в едноименното растение, защото се влюбил в нея богът на подземното царство Дит.

Меонийка, меонка — прозвище на Арахна като жителка на Меония, т.е. на Лидия, лидийка.

Меонийски, меонски — принадлежащ на Меония: меонийски бряг, меонийски край, т.е. Меония вместо Лидия, меонски моряк е Ацет.

Меония — местност в Лидия, Мала Азия, преносно: Лидия.

Мера — неизвестна жена, която била превърната в кучка.

Мерион — критянин, сродник и боен другар на Идоменей, един от най-храбрите герои пред Троя.

Меркурий — син на Юпитер, и на най-старата плеядка Мая, внук на Атлант (затова наричан Атлантиад) и Плейона, първоначално аркадски бог на ветровете и дъжда, затова вестител на олимпийските богове и глашатай на Юпитер, негов помагач, като изпълнител на божествените поръки владеел изкусната реч, съпровождач на душите на покойниците в подземното царство (Психопомпос), бог на търговията, измамата и съобщенията, покровител на крадците,

отъждествен с гръцкия Хермес. Неговите атрибути са крилата на високите му сандали — символ на пъргавината му, крилатата пътническа шапка — шлем и вълшебният жезъл, с който може да приспи или събуди всеки бог или смъртен („жезлоносец“), или като съпровождач на душите на мъртвите — магическата пръчка, а оръжието му е сърповидният меч. По поръка на Юпитер освободил превърнатата в крава Ио, като убил стоокия й страж Аргус. Откраднал кравите на несъщия си брат Феб и превърнал в скала издайника Бат, когато той издал скривалището им на техния стопанин. Обикнал Херза и превърнал в черен камък Аглавра, която взела от него злато, за да го въведе в спалнята на сестра си. Персей му издигнал олтар. Меркурий е баща на Пан и на Хермафродит. Превърнал се в птицата ибис, когато чудовището Тифоей подгонило боговете, той и Юпитер странствували по земята в човешки образи, приети радушно от Филемон и Бавкида. Обикнал Хиона едновременно с Феб, тя родила от него хитреца Автолик, който е дядото на Одисей. Предал на Одисей магьоническото биле „моли“, което предпазило божествения страдалец от магиите на нимфата Кирка.

Прозвища: Атлантиад като внук на Атлант, киленец, килениец, защото е роден на планината Килена в Аркадия, според атрибута си крилоног, бързоход.

Мермер — кентавър, бърз на бяг, получил рана в битката с лапитите.

Меропс — митически етиопски цар, съпруг на Климена, която според мита била майка от Сол (Феб) на Фаетон.

Меропсов — произхождащ от Меропс: син.

Месана — по-късно име на гр. Занкла в Сицилия.

Месански — принадлежащ на гр. Месана (Месена, Месина), по-рано наричан Занкла, град в Сицилия на Месинския проток.

Месапски — принадлежащ на месапците, жителите на Месапия в Южна Италия.

Месена — главният град на областта Месения в Гърция.

Месенски — принадлежащ на областта Месения в Южен Пелопонес.

Местра — дъщеря на Еризихтоп, любимка на Нептун. Нейният баща бил наказан от Церера с неутолим глад. След като проял цялото си имущество, почнал да продава и нея, за да се прехранва, но тя все се

завръщала в бащиния дом под образа на различни животни (дарбата за превращения получила от Нептун).

Метимна — град, разположен в северното крайбрежие на Лесбос.

Метион — баща на убития от Персей негов противник Форбас.

Мечка — вж. Голямата мечка.

Мигдонийски, мигдонски — принадлежащ на Мигдония, област във Фригия, чиито жители минавали за преселници от Тракия, затова синоним на тракийски: реката Мелас, или на лидийски: мигдонийски невести.

Мида(с) — митически цар на Фригия (страната на берекинтийците в Мала Азия, затова „берекинтийски герой“). Върнал при Бакх заблудилия се негов възпитател Силен, затова богът изпълнил желанието му да превръща в злато всичко, до което се докосне. Но след като и храната, и виното в устата му се превръщали в течно злато и той насмалко щял да умре от глад, помолил бога да му отнеме фаталния дар. По негова заповед Мида се потопил в реката Пактол и там се освободил от последиците на глупавата си алчност, но оттогава пясъците на реката почнали да носят злато. На музикално състезание между Аполон и Пан, между лирата и овчарската тръстика, глупаво оспорил присъдата на съдника — планината Тмол, в полза на Аполон, за наказание богът на музиката направил да му израснат магарешки уши. Мида се опитал с чалма над слепоочията да прикрие белега на позора си, но тайната била разкрита по чуден начин.

Мизен — тръбачът на Еней, син на повелителя на ветровете Еол.

Мизийски — принадлежащ на Мизия, област в Северозападна Мала Азия.

Микала — 1) нос в малоазийска Иония срещу остров Самос, дн. Самсундаг, 2) майка на лапита Ориос, тесалийка, която според мита могла чрез заклинания да свали и луната на земята — тесалийските магьосници били прочути в древността.

Микена — крепост и град в Северна Арголида, Пелопонес, у Омир седалище на цар Агамемнон, през втората половина на II хилядолетие пр.н.е. средище на микенската култура. От развалините й сега са разкрити „Вратата на лъвовете“ от градската крепост, царската куполна „Гробница на Атридите“, в шахтови гробници златни и сребърни съкровища и оръжие, надписи върху глинени плочки.

Микенка — жителка на гр. Микена: Ифигения, дъщерята на микенския цар Агамемнон.

Микон — равнинен цикладски остров в Егейско море, близо до Делос.

Милет — критянин, син на Аполон и Дейона, митически основател на едноименния град в Мала Азия, баща на близнаците Каун и Библида (наричана „дъщерята на Милет“).

Милон — борец от Кротон, пословичен с необикновената си сила, живял през времето на Питагор, побеждавал шест пъти на олимпийските игри и 25 пъти на други национални игри.

Минерва — староиталийска богиня на мъдростта и изкуствата, покровителка на занаятчиите, лечителите и учителите, от времето на Пуническите войни отъждествена с гръцката Палада. „Любимият край“ на Минерва, е Атика и нейният главен град Атина, „тайният кош“ на Минерва, крие Ерихтоний — младенеца, когото богинята предала на трите сестри Кекропиди да го пазят и когото отгледала, „трудът на Минерва“, е обяснен в следните стихове: богинята е покровителка на женската сръчност и вълнарството, тя самата е изкусна тъкачка. Маслината, плодът й („зърната на Минерва“) — двуцветен, защото отначало е зелен, после почернява, и маслото от маслинения плод („течността на Минерва“) са свещени на богинята. „Нос Минерва“, е Пунта Кампанела. Статуята на Минерва, която Одисей отвлякъл от Троя, е фригийска заради местонахождението й. Почитана заедно с Юпитер и Юнона като божествената троица на Капитола.

Минервин — принадлежащ на Минерва, отъждествената с Атина Палада.

Миниади — трите дъщери на цар Миний, които били превърнати от Бакх на прилепи (на лат. vespertiliones, на гр. nycterides — „вечерници“), защото отхвърляли неговия култ: тъкали и си разказвали истории на неговите празненства, когато тиванките честувували бога, Овидий пренася действието на разказа си в Тива.

Миний — основател и цар на беотийския град Орхомен, митически родоначалник на минийците, баща на Миниадите Левконоя, Арсипа и Алцитоя.

Минийци — древно племе в Беотия, получило името си от своя митически родоначалник Миний, част от тях се поселили в Тесалия,

откъдето тръгнали към Колхида аргонавтите, които често се назовават с тяхното име.

Минос — цар на остров Крит, колкото справедлив, толкова и могъщ, с неговия мит е свързано морското владичество на острова, син на Юпитер и Европа, съпруг на Пазифая, баща на Федра, Андрогей, Девкалион, Главк и Ариадна, събрал голяма войска и кораби, като спечелил и съюзници по островите на Егейско море срещу атиняните, защото убили сина му Андрогей, Егина му отказала помощта си. Обсадил най-напред близкия до Атина град Мегара (Алкатоя), Сцила, дъщерята на цар Низ, се влюбила в него, и му предала града, но била презряна от него. Победил и атиняните и им наложил суров данък, завърнал се в Крит и поръчал на прочутия архитект Дедал да построи там Лабиринта за чудовището Минотавър, на който атиняните след поражението си били задължени да пращат като жертва всеки девет години по седем юноши и седем девойки. От този данък ги избавил Тезей, като с помощта на Ариадна убил Минотавъра. Накрая Минос, грохнал от старост, се плаши от Милет. След смъртта си съдник заедно с брат си Радамант и с Еак в подземното царство. Според Платон Радамант съдил мъртвите от Азия, Еак — от Европа, а Минос се произнасял при ревизия на присъдите.

Минотавър (гр. „бик на Минос“) — получовек-полубик („двояк уроден образ“), рожба на противоестествената страст на Пазифая, съпругата на критския цар Минос, към пратения от Нептун морски бик. За да прикрие позора на своя дом, Минос го затворил в средата на построения от Дедал Лабиринт и го хранил с юношите и девойките, които атиняните след своето поражение се задължили да му пращат като кръвен данък на всеки девет години. След две такива доставки, смелият Тезей, доброволен участник в третата смяна, го убил, като намерил лесно изхода на Лабиринта с помощта на Ариадна, която се влюбила в героя.

Минтурна — град на устието на р. Лирис в Лациум, в тресавищата в неговата околност се крил през време на гражданската война Марий (156–86 г. пр.н.е.).

Мира (или *Смирна*) — дъщеря на кипърския цар Кинирас. От Фуриите докарана в безумие, пламнала от неестествена любов към собствения си баща, до когото се доближила със съдействието на своята дойка и под прикритието на нощния мрак, от която връзка

добила миловидния Адонис. След голяма душевна мъка и безкрайна скръб превърната в сълзящото ароматично дърво смирна.

Мирмидонци (от гр. мирмекс, „мравка“) — ахейско племе в Тесалия, откъдето колонизирали остров Егина. Според един мит, след като островът бил обезлюден от страшна чума, Юпитер по молба на Еак превърнал мравките в човешки същества, наречени по произхода си. Сражавали се упорито срещу Троя под предводителството на Ахил.

Мисцел — син на Алемон, затова наричан още Алемопид, гражданин на Арголида, по внушение на Херкулес, който му се явил насън, построил град Кротон, гръцка колония в Южна Италия.

Митридат — шест царе с това име владели Понт на Черно море, последният (111—63 г. пр.н.е.), неприятел на римляните, завладял голяма част от Мала Азия, едва бил победен в три големи войни от Л. Лицииий Лукул и от Гней Помпей, след което сам сложил край на живота си.

Мнемосина (гр. „памет“) — титанка, дъщеря на Уран (Небето) и Гея (Земята), отначало олицетворение, после богиня на паметта, майка от Юпитер на деветте музи.

Моли — вълшебно биле с бял цвят и черен корен, средство против магиите на нимфата Кирка.

Молоски — прилаг. от молоси: племе, което обитавало Източен Епир. Царят на молосите Муних и неговите деца били превърнати от Юпитер в птици, за да се спасят, когато разбойници ги нападнали и опожарили дома им.

Молпей — привърженик на Финей срещу Персей.

Моних — вожд на кентаврите в битката им с лапитите.

Мопс — лапит, син на Ампикс, (затова Ампинид), гадател, участник в Калидонския лов, и в битката с кентаврите на сватбата на Пиритой, при която убил Ходитес, и показал превръщането на лапита Ценей в птица.

Мопсопски — синоним на атически, от Мопсопия, прозвището на Атика по митическия цар Мопсоп. „Мопсопският момък“ е атинянинът Триптолем, „Мопсопската крепост“ — крепостта на гр. Атина.

Морфей (гр. „създател на образи“, „оформител“) — бог на сънищата, който можел да приема образите на всички хора, един от синовете на бога на съня Хипнос. Явил се на Алциона в съня й под образа на нейния съпруг Кейк.

Мразовитата мечка — вж. Голямата мечка.

Музи — първоначално три, по-късно девет дъщери на Юпитер и Мнемосина („Паметта“), затова наричани Мнемониди, богини на музиката и поезията („сътруднички на певците“), през времето на Овидий и на науките. Разграничението им по области на знанието и изкуствата е станало едва у по-късните автори. Девици, макар че тракийският певец Орфей и тракийският цар Рез са синове на музи. Техни средища са планините Парнас и Хеликон в Беотия (затова хеликонски музи, аониди, т.е. беотийки, аонийски деви), теспийски богини по гр. Теспия в Беотия, където се издигало тяхно светилище. На Хеликон разказват на Палада за нападението на Пиреней и за надпяването им с Пиеридите. В състезанието с Пиеридите музата на епическата поезия Калиопа пее за Церера и разказва за грабването на Прозерпина. Калиопа призовава в началото на песента си Орфей с обръщението „музо и майко“.

Мулцибер (лат. „леяр“) — прозвище на бога на огъня Вулкан.

Муних — молоският цар.

Мунихийски — синоним на атински, по Мунихия, предградие и пристанище на Атина.

Мутина — град в Северна Италия, дн. Модена, където Антоний обсадил Децим Брут, убиеца на Цезар, а Октавиан като пропретор, още в съюз със сенатската партия, след сражение с Антоний, го освободил през 43 г. пр.н.е.

Мълвата — вж. Фама (лат.).

Набатейски — принадлежащ на Набатея, поетически синоним на арабски.

Набатея — земята на набатеите, първоначално номадско племе, по-късно развило оживена търговия в Северозападна Арабия, източно от Синайския полуостров, поетически синоним на Арабия.

Навилий — цар на Евбея, баща на Паламед. Подмамил с огньове гръцката флота при завръщането ѝ от Троя да мине край скалите на нос Кафарей и да претърпи крушение, за да отмъсти за убийството на сина си.

Назамонски — принадлежащ на назамопите, племе в Либия, Северна Африка, източно от дн. Триполи.

Наксос — по-късното име на Дия, най-големият от Цикладските острови в Егейско море, населяван от йонийци, прочут с мрамора и

виното си, на него Тезей изоставил Ариадна, която намерил и за която се оженил Бакх, затова на острова се тачил култът на бога на виното и веселието.

Напа (гр. „гориста долина“) — една от хрътките на Актеон.

Нар — река в Умбрия, приток на Тибър, дн. Нера.

Нард — индийско растение, от чиито класовидни цветове приготвяли силно ароматично нардово масло.

Нарикийски — принадлежащ на Нарикс, главен град на източните локри в Северна Локрида, синоним на локриец: Лелег, родоначалникът на локрийските царе, и Аякс, синът на цар Оилей.

Нарция — прозвище на локрийската колония в Южна Италия, произведено от името на гр. Нарикс, главния град на локрите.

Нарцис — красив момък, син на беотийския речен бог Кефис. Понеже отблъснал нимфата Ехо, бил наказан от Венера да се влюби в собствения си образ, който видял на повърхността на планински извор. Чезнещ по себе си, се превърнал в едноименното цвете, символ на безсърдечна красота, което и сега расте изобилно на мястото на мита. Понеже е превито надолу, древните вярвали, че то продължава да се оглежда във водата.

Наяди (от гр. nao — „тека“) — нимфи на водите, обикновено на сушата — на извори и потоци, по-рядко океанидите и нереидите. Красиви млади девойки — полубогини, хранителки на растенията, покровителки на благосклонните за хората и животните природни сили, притежават пророческа и лечебна сила, отдадени на танца и песента. Наяди (речни нимфи) са сестрите на Ио. Хесперийски наяди зарили тялото на Фаетон. Наяди жалят сестрински за Нарцис, превръщат с биле и песни младежи в риби, откърмят на планината Ида Хермафродит. Наяда е влюбената в Хермафродит Салмацида. Група наяди са превърнати в островите Екинади, защото при жертвоприношение забравили речния бог Ахелой. Наяди пълнят рога на изобилието, превръщат в извор сълзите на Библида, отглеждат младенеца Адонис, скърбят за смъртта на Орфей. В морски наяди се превръщат корабите на Еней.

Неапол — градът, който се наричал поетично Партенопа.

Неброфон (гр. „еленов убиец“) — един от хрътовете на Актеон.

Недимн — кентавър, когото убива Тезей на сватбата на лапитския вожд Пиритой.

Нектар — питието на безсмъртните, затова в техните жили течала течност, различна от човешката кръв.

Нелеев — произхождащ от Нелей: Нелееви синове, Нелей — цар на Пилос (сграда на Нелей) в Елида, син на Нептун и Тиро, баща на дванадесет сина, между които е Нестор.

Нелиди — дванадесетте сина на нилоския цар Нелей.

Немезида — богинята на възмездието, наричана още рамнунтска богиня.

Немейският звяр — лъвът, който опустошавал гористата долина на гр. Немея югозападно от Коринт в Арголида. Понеже бил неуязвим, Херкулес го удушил с ръце. Героят носил кожата му, която одрал със собствените си нокти, вместо мантия, и в спомен за този си (първи) подвиг основал в долината пред храма на Юпитер Немейските игри с гимнастически, конни и музикални състезания.

Неоптолем — синът на Ахил, наричан още Пир, принесъл Поликсена в жертва над гроба на баща си.

Нептун — италийски бог на течащите води, отъждествен с гръцкия Посейдон, син на Сатурн, по-млад брат на Юпитер, и втори след него по мощ, брат на Гея (Земята), съпруг на Амфитрита, с която обитава дворец в дълбините на Егейско море, бог на моретата и водите, стои над Нерей и нереидите, получил своите владения по жребий, вместо жезъл държи тризъбец, с него предизвиква вълненията и бурите и наводнява сушата. Когато Юпитер пратил големия потоп, по-малкият му брат помогнал с водите си, но после уталожил морето, защото може да укротява и най-свирепите бури. При състезанието си с Палада с удар на тризъбеца накарал да бликне солен извор от скалите на Акропола, но боговете отсъдили първенството на Палада заради маслината, която тя дала на града. Като бог на постоянно менящата се повърхност на многоликото море Нептун е автор на много метаморфози. Той направил Ино и Мелнкерт морски божества, превърнал любимата на Ахелой в остров. И великият бог на моретата и земетръсите е подвластен на любовта. Той обичал Коронида, която превръща във врана, насилил Медуза в храма на Минерва, (превъплътен в птица), и Мнестра, която надарил със способността да си превръща образа, превърнал по нейно желание насилената от него Ценила в мъж, когото направил неуязвим. Върху килима си Арахна втъкала различните любовни приключения на различно

превъплъщавания морски бог: той се явил като юнец пред Канака, като речния бог Енипей пред съпругата на Алоси, като овен пред Бизалтида, като кон пред русата Минерва, като птица пред змиекосата Медуза, като делфин пред Меланто. Нептун е баща на много герои, великани и чудовища, негови синове са Цигън, превърнат от бога в лебед, Нелей, родоначалникът на Нелидите, едноокият великан Полифем, когото Одисей ослепил и с това си навлякъл омразата и преследванията на бога, Нептун превърнал в скала кораба на Алкиной, с който се завръщал героят, крилатият кон Пегас е също негова рожба, а Хипомен — негов правнук. Тезей се нарича Нептунов герой, защото смъртният му баща Егей се отъждествява с Нептун. Богът на моретата заедно с Аполон построил стените на Троя, но понеже цар Лаомедон отказал да му изплати уговореното възнаграждение, го наказал жестоко. Той намразил и Ахил, понеже гръцкият герой удушил сина му Цигън, и накарал Аполон да го убие.

Прозвища: морски бог, морски властник, морски владетел, морска сила, бог на водите, бог на моретата, бог на морската бездна, властният цар на водите. Негов постоянен атрибут е тризъбецът — риболовно копие с три остриета, оръжие и символ на мощта му.

Нептунов — произхождащ от Нептун: 1) Тезей, защото смъртният му баща Егей се отъждествява с Нептун, 2) правнукът му Хипомен.

Нереев — произхождащ от Нерей: Нереевият младеж е Фок, синът на нереидата Псамата.

Нереиди — морски нимфи, петдесетте дъщери на Нерей, — (от него е прозвището им.) и на Дорида, миловидни обитателки на морето, благосклонни към моряците, често ги забавлявали с веселите си игри и танци по вълните или им помагали в моменти на опасност. Между тях са съпругата на Нептун Амфитрита, преследваната от Полифем Галатея и Тетида, майката на Ахил, която ухажвал сам Юпитер, и Псамата. Касиопа ги оскърбила и станала причина за нещастието на дъщеря си Андромеда. Нереиди влизали в свитата на магьосницата Кирка.

Нерей — 1) син на Гея (Земята) и Понт (Морето), морски бог, подвластен на Нептун. Кротък и мъдър старец, олицетворение на спокойното и красиво море, като всички морски божества притежава дарбата да предсказва и да се превъплъщава. Съпруг на Дорида, преди

всичко баща на 50-те нереиди, които го придружават навсякъде, с тях се крие в пещерите при световния пожар, предизвикан от Фаетон, в храмовете му из свещените крайморски лесове те са част от култа му, 2) преносно: морето.

Неретум — град в салентинската област в Южна Италия, източно от Тарент.

Неритски — 1) принадлежащ на остров Нерит, който спада към владенията на Одисей, 2) синоним на итакийски, по планината Нерит на Одисеевия остров Итака, прозвище на Макарей от Итака, другар на Одисей. Неритският кораб е корабът на Алкиной, който откарвал Одисей към родината му.

Нес — кентавър, син на Иксион, пренасял пътници през реката Евен в Етолия. На сватбата на лапита Пиритой гадателят Астил му предсказал, че ще бъде убит от Херкулес. Той убил лапита Цимел. Опитал се да отвлече Деянира, съпругата на Херкулес, но бил умъртвен от него със стрелата, потопена в отровната кръв на лернейската хидра. Преди смъртта си предал на Деянира своята вече напоена с отровата дреха уж като магьосно средство за възвръщане на разколебана любов.

Нестор — син на Нелен, цар на Пилос (затова се нарича пилиец), прочут оратор, мъдър съветник, много по-стар от другите гръцки герои — царувал над три човешки поколения, участник в Троянската война, когато пред Троя неговият кон бил ранен от Парис, му се притекъл на помощ Диомед, напразно викал Одисей, там той разказва за участието си в кентавромахията, в която се бил на страната на лапитите, и надвил четири кентавъра. Също как Херкулес убил единадесетте му братя, между които Периклимен. През време на Калидонския лов, в който участвал също преди Троянската война, бил още млад, спасил се от глигана върху клона на близко дърво.

Нефела (гр. „облак“) — 1) нимфа от свитата на Диана, 2) първата съпруга на беотийския цар Атамант, от когото родила Фрикс и Хела.

Нефелсида — прозвище на Хела като дъщеря на Нефела.

Низ — митически цар на Мегара (Алкатоя), баща на Сцила, която, докато спял, му отрязала пурпурния кичур на темето, от който според ориста зависел неговият живот и съдбата на държавата, и го предала на врага Минос. Превърната в морски орел.

Низей — прозвище на Бакх по планината Низа, на която той бил отгледан от нимфите.

Низейски — принадлежащ на пл. Низа, която се локализира първоначално в Тракия, после на различни места на Бакховия култ, също в Индия. Там в пещера планинските нимфи отгледали малкия Бакх.

Никтей — 1) митически тивански цар, баща на Антиопа, майката от Юпитер на „двойния плод“ — близнаците Амфион и Зет, 2) другар на Диомед, превърнат в птица.

Никтелий (гр. „нощният“) — прозвище на Бакх, произлизащо от нощните му празненства Никтелии.

Никтимена (гр. „нощната“) — дъщеря на цар Епопей от о. Лесбос. Понеже опетнила бащиното ложе, от срам се скрила в горския мрак. Превърната там от Палада в кукумявка (свещената птица на богинята), продължава да се крие в тъмнината от човешки очи, а когато денем се покаже, бива преследвана от другите птици. Легендата обяснява защо тази птица води нощен живот.

Нил — главната река на Египет. През време на световния пожар, предизвикан от Фаетон, побягнал накрай света и там си зарил главата, (изворите му в Южна Етиопия били открити едва през XIX в., напразно имп. Нерон пращал експедиция да ги издирва). Макар че днес реката се влива в морето през девет големи и много малки устия, за древните тя се разклонявала на седем ръкава (свещеното семитско число), или на седем „рога“, заради което се нарича „седмоустиият Нил“. След четиримесечно разливане Нил се прибирал през есента в коритото си, като отлагал голямо количество тиня, по която плъзвали много мишки, жаби и други животинки. Древните при оскъдните си познания по зоология вярвали, че те се зараждат от тинята. Нил се изпречил срещу Ио като естествена преграда в нейното странствуване. Цезар преплава реката в Александрийската война и победил египетския пълноводен Ахилас през 47 г. пр.н.е.

Нилей — мним потомък на речния бог Нил, привърженик на Финей срещу Персей, от когото бил вкаменен.

Нимфи (гр. „зрели девойки“, „невести“) — дълговечни, но не винаги безсмъртни красиви девойки полубогини, олицетворение на животворните сили на природата, често дъщери на Юпитер, живеели в извори, реки и езера (наяди), в горски дъбрави (ореади), в самите

дървета (дриади, хамадриади), те умирали заедно с дърветата или се преселвали от едно дърво в друго, но все пак умирали), в моретата (нереиди, океаниди), по планини и пещери, по ливади, дори в подземното царство. Вечно млади, водели безгрижен и весел живот, отдадени на танци, песни и игри, техният глас се долавял в ромола на изворите и потоците или в шумола на листата. По-лични нимфи са: Дафна, Сиринга, Лириопа, гласната, гласовита Ехо, Левкотоя, Салманида, Орфия, Хесперия, Галатея, Капента, Помона, Егерия. Свита от нимфи придружава Диана, богинята на лова: по-личните от тях по имена: Аретуза, нейната оръженоска, Крокала (гр. „морски бряг“), Нефела (гр. „облак“), Хиала („кристал“), Фиала („чаша“), Ранида („роса“), Пескада („капка“), всичките нимфи обитават Корикийската пещера на пл. Парнас, планината Низа, където в пещера отглеждат Бакх, подземното царство (Аверн), областта на гр. Картея на о. Кеос, където закрилят елена със златните рога на Кипарис, лозята на пл. Тмол в Лидия, откъдето отиват да се наслаждават на изкуството на Арахна, земята на лелегите, където с прегръдка привдигат отмалялата Библида, обслужват трапезата на речния бог Ахелой, свиват венци от цветя в двореца на Кирка, други са морски същества. Хесперийски наяди заравят трупа на Фаетон. С нимфите обича да се забавлява Юпитер тайно от Юнона, нимфи са арбитрите в музикалното състезание между хеликенските музи и Пиеридите, заедно със сатири и фауни оплакват Марсий, превръщат Керамб в рогач, за да го спасят от потопа на Девкалион, оплакват със сълзи обезводнените извори в Тива, превръщат в маслина дивачка апулийски пастир, който ги прогонил от пещерата им.

Нин — митически цар на Асирия и Вавилония, съпруг на Семирамида, погребан до стените на Вавилон.

Ниоба — дъщеря на фригийския или лидийския цар Тантал и на хиадата Диона, следователно внучка на Атлант, и сестра на Пелопс, съпруга на тиванския цар Амфион, следователно снаха на Юпитер. Възгордяла се от многобройната си челяд — седем синове и седем дъщери, и забранила на тиванките да честват двудетната Латона, която при това не са виждали с очи. Аполон и Диана отмъстили за майка си, като изпънали лъковете си и избили той всички синове, а тя всички дъщери на гордата парица, самата Ниоба, вкаменена от скръб, била

пренесена от вихър на върха на родната ѝ планина Силил в Лидия, Мала Азия, като скала тя продължила да сълзи.

Ноемон — ликиец, съюзник на троянците, убит от Одисей пред Троя.

Нонакрийски — принадлежащ на Нонакрида, планина и град в Северна Аркадия, в Овидий поетически синоним на аркадски, употребяван за красивите девойки Сиринга, Калисто, и Аталанта.

Норийски — произхождащ от Норикум, римска провинция южно от Дунав и източно от Ин в източната алпийска област, дн. Каринтия в Австрия, прочута в древността със своето желязо.

Нотос — гръцкото съответствие на южния вятър Аустер.

Нума — сабинец, легендарният втори цар на Рим, водил политика на мир, според преданието от него водят начало римски закони, религиозни обреди и жречески колегии, вслушвал се в съветите на своята съпруга нимфата Егерия.

Нумидийци — африканско племе в Нумидия, в древността западната половина на африканското крайбрежие на Средиземно море, дн. Алжир с част от Тунис, след победата над Юба и привържениците на Помпей от Цезар (46 г. пр.н.е.) римска провинция.

Нумитор — цар на Алба Лонга, баща на Юлия (Рея Силвия). Свален от престола от брат си Амулий, но възвърнат от внуците си Ромул и Рем.

Нумиций (Нумик) — малка река в Лациум, влива се в Тиренско море, дн. Нумико.

Овен — съзвездието, в което слънцето навлиза в началото на пролетта — в края на м. март.

Одисей (лат. Уликсес) — находчивият гръцки герой, участвал в Троянската война и странствал по море след нея, митически цар на Итака, син на Лаерт, според по-късен мит на Сизиф и на Антиклея преди брака ѝ с Лаерт. Противно на образа му, изграден от Омир, следомировата поезия го рисува като користолюбив хитрец. В неблагоприятна светлина го показва и Аякс в язвителната си реч при състезанието за оръжието на Ахил. За да се отклони от участие в Троянския поход, се бил преструвал на луд (започнал да сее на нивата сол с впрегнати в един ярем вол и магаре), но бил изобличен от Паламед, заради което (най-страшното обвинение от античността срещу героя) Одисей по-късно го обвинил в измяна, като подставил

злато в шатрата на изобличителя си, и въз основа на лъжливите улики станал виновник за съдебното му убийство. Аякс го обвинява, че по негов съвет гърците изоставили на о. Лемнос самонаранилия се или ухапания от змия Филоктет заради зловонните му рани и нетърпими вопли, че не се притекъл на помощ на Нестор на мястото на сражението. В защитната си реч, Одисей се представя в познатия ни образ. Заради общото дело убедил Агамемнон да преодолее бащините си чувства пред жертвоприношението на Ифигения. Предрешен като търговец, открил в дома на Ликомед на о. Скирос облечения в момичешки дрехи Ахил, където го скрила майка му богинята Тетида, за да осуети предсказанието на Калхант. На края на войната довел пред Троя Филоктет, защото градът нямало да падне без стрелите на Херкулес, които се намирали в ръцете на Филоктет. Задигнал от Троя Паладион — статуйката на Палада, от която зависела съдбата на обсадената столица. Промъкнал се сред троянците заедно с Диомед, който го придружавал в много от набезите му, и посякъл тракийския цар Рез, съюзник на троянците, заедно със свитата му (анахронично Овидий представя Одисей като римски триумфатор), убил разузнавача Долон, и пленил гадателя Хелен. Заедно с Менелай бил изпратен в крепостта да преговаря за мирно разрешение на спора. Намесил се да върне бегълците от гръцката войска, когато Агамемнон за изпитание предложил войската да се завърне в родината. По решение на военния съвет получил оръжието на загиналия Ахил. След превземането на Троя на него била отдадена като пленница Хекуба, съпругата на Приам. По обратния път за Итака странствал десет години и преживял много изпитания, стигнал до брегове на Сицилия, попаднал със спътниците си в пещерата на Полифем, ослепил циклопа и успял да се измъкне с оцелялата част от хората. С това си навлякъл гнева на Нептун, богът на моретата го преследвал неотстъпно, докато той едва успял с помощта на Палада да се добере до родния остров. По-късно Еней се срещнал с неговия земляк и спътник Макарей, изостанал случайно в страната на циклопите. Одисей гостувал на магьосницата Кирка, след като я принудил да възвърне човешкия вид на превърнатите в свини негови другари. Морското чудовище Сцила грабнало от корабите няколко от спътниците на Одисей, за да си отмъсти на магьосницата Кирка. Едва се спасил от лестригоните, които му потопили почти всички кораби ведно с мъжете. След

корабокрушение успял да слезе сам на острова на феаките, там цар Алкиной му предоставил кораб, да го отведе след двадесетгодишното отсъствие в Итака при вярната Пенелопа.

Одриски — 1) принадлежащ на голямото тракийско племе одриси, живяло по долното течение на р. Марица и долината нар. Еркене, 2) синоним на тракийски: одриският княз е Терей.

Озирис — египетски бог на умиращата и възкръсваща природа, съпруг на Изида, отъждествен с Дионис. На траурното му празненство жреците представяли ритуална драма: след убийството му от неговия брат Сет (семитски: Сатана) Изида търси трупа му — мъже и жени го оплакват, като се удрят в гърдите, и накрай го намира под ликуващите възгласи на участниците. Понеже честването и „търсенето“ се повтаряло всяка година, той е „бог винаги дирен“.

Оилеев — произхождащ от Оилей, локрийски цар, бащата на Аякс.

Ойбал — у Овидий бащата (или дядото) на Хиацинт („момчето на Ойбал“).

Ойбалов — произхождащ от Ойбал: Ойбаловият син е Хиацинт.

Ойнеев — принадлежащ на калидонския цар Ойней: Ойнееви нивя.

Ойней — цар на Калидон в Етолия, син на Партаон, съпруг на Алтея, баща на Мелеагър (затова наричан Ойнид), Тидей и Деянира, дядо на Диомед (наричан също Ойнид). При жертвоприношение оставил без жертви олтара на Диана, затова, разгневена, богинята изпратила огромен глиган да опустошава калидонската област.

Ойнид — потомък на калидонския цар Ойней: 1) Мелеагър неговият син, 2) Диомед, неговият внук, синът на Тицей.

Океан — 1) титан, прародителят на боговете, син на Уран и Гея, брат и съпруг на Тетия, която му родила 3000 сина и толкова дъщери, реки и океаниди, живеел в морските дълбини, 2) Световното море, което според представите на древните опасвало земята.

Октавиан — прозвище на Гай Октавий, бъдещия император Август, което получил при осиновяването му от Цезар и приемането му в Юлиевия род, когато почнал да се нарича Гай Юлий Цезар Октавиан.

Олен — 1) фригиец, вкаменен заедно със съпругата си Летея заради нейна вина, която той искал да поеме върху себе си. Митът е

малко известен, 2) бащата на лапита Тектаф.

Оленски — произхождащ от гр. Олен в Ахея: Оленската коза е Амалтея, кърмачката на Юпитер в пещерата на о. Крит, превърната после от него в звездата Капела и поставена върху рамото (гр. „олене“) на съзвездието Колар.

Олиар — малък Цикладски остров в Егейско море при Парос.

Олимп — 1) най-голямата и най-високата планина в Гърция, на границата между Тесалия и Македония, вис. 2918 м., свещена за древните като обиталище на главните богове „олимпийци“. Господарят на Олим, първият негов владетел, е Юпитер. Преносно: небето, религията, 2) фригийски свирач на флейта, ученик на сатира Марсий.

Онетор — овчар от Фокида.

Онхестиец — жител на беотийския град Онхест.

Опс (лат. „богатство“, „власт“) — древна римска богиня на посевите и плодородието, отъждествена с Рея, съпругата на Кронос, затова съпруга на Сатурн.

Оргийни тайнства — буйни екстатични празненства, свързани с тайните култове на някои богове, особено на Деметра (Елевсинии), Бакх (Вакханалии) и малоазийската Кибела, на които присъствували само посветени, били устройвани нощем в планини и гористи долини, съпровождани с факелни шествия, музика и танци, при които се стигало до диви изстъпления, затова днес думата „оргии“ означава разюздани пиршества.

Ореада — планинска нимфа.

Орезитроф (гр. „отгледан на планината“) — един от хрътовете на Актеон.

Орест — син на Агамемнон и Клитеместра, отмъстил за баща си, предателски убит при завръщането му от Троя от своята съпруга и нейния любовник Егист. За пролятата майчина кръв бил преследван от богините на възмездието, докато по съвета на Аполон донесъл в Ариция, на италийска почва, от страната на таврите Скития култовата статуя на Диана и довел оттам сестра си Ифигения, през това време жрица на Диана Скитска.

Орибас (гр. „катерач по планините“) — един от хрътовсте на Актеон.

Орион — великан от Беотия, прочут ловец и красавец, син на Нептун. Еос (Аврора) се влюбила в него и го похитила, но от ревност

Диана го поразила със стрелите си. След смъртта му Юпитер го превърнал заедно с кучето му в съзвездие близо до Плеядите.

Ориос — лапит, когото на сватбата на Пиритой убил кентавърът Гриней.

Орития (гр. „спускаща се с ярост в планината“) — дъщеря на атинския цар Ерехтей, отвлечена от тракийския бог Борей в неговата сурова страна, където му родила близнаците Калаис и Зет(ес).

Оркус — 1) римският бог на смъртта и подземното царство, отъждествен с Дит, 2) самото подземно царство.

Орней — кентавър.

Оронтес — река в Сирия, дн. Нахр ел Аси.

Ортигийски — 1) произхождащ от Ортигия: ортигийската светла богиня е Диана поради произхода и от о. Ортигия (Делос), 2) принадлежащ на Ортигия: Ортигийският край.

Ортигия (гр. „пъдпъдъченият остров“) — 1) по-новото име на остров Астерия и по-старото на Делос, 2) островче пред Сиракуза, влязло в пределите на града.

Орфей — тракийски певец, маг и лечител, основател на религиозното тайнство орфика, поради родината си Тракия (обикновено земята на киконите) родопски певец, родопски герой, син на Аполон, когото сам нарича баща, или на тракийския речен бог Еагър, владетеля на Хемус (Стара планина), и на музата Калиопа, която зове с обръщението „музо и майко“. Предал Бакховия култ и на фригийския цар Мида. Най-великият пост и музикант, живял някога: вълшебната му песен, съпровождана от звуците на лирата му заставяла дървета и растения да се свеждат пред него, дори раздвижвала скалите и укротявала дивите зверове. Древните виждали при гр. Зона в Беломорието застинали в танцови фигури планински дъбове, както ги бил оставил той. Още в деня на сватбата му неговата невеста Евридика била ухапана смъртно от змия. За да си я възвърне, Орфей слязъл в подземното царство, където пред песента му не останал равнодушен никой. Очаровани, неумолимите иначе Дит и Прозерпина му позволили да изведе любимата си при условие да не се обръща към нея, докато стигне царството на светлината. Но той се извърнал с копнежен поглед към Евридика и тя полетяла обратно. Зашеметен от повторната й смърт, Орфей се завърнал в Тракия, където отблъсвал всяка женска обич. За пренебрежението му към жените бил убит с

камъни и разкъсан от развилнелите се вакханки, тогава цялата природа — тълпи от животни, ята от птици и цели гори го оплаквали. Главата и лирата му били отнесени от вълните на родната му река Хебър (дн. Марица) до остров Лемнос.

Орфна (гр. „тъма“) — авернска (от подземното царство) нимфа, майка на Аскалаф.

Орхам (гр. „предводител“) — персийски цар, съпруг на Евринома, баща на Левкотоя.

Орхомен — античен град в Източна Аркадия.

Оса — гориста планина по крайбрежието на Тесалия, вис. 1978 м., на юг от Олимп, близо до пл. Пелион, дн. Кисавос. Според мита в борбата си срещу боговете гигантите я покачили върху Пелион.

От — великан, един от двамата сина на гиганта Алоей, които неговата съпруга Ифидамея родила от Нептун.

Отрис — планина в Южна Тесалия.

Офелт — тиренски моряк от свитата на Ацет.

Офийка — жена от етолийското племе офийци (несигурно).

Офион — баща на кентавъра Амик.

Офиуса (гр. „змиярник“) — прозвище на много гръцки острови в на Кипър.

Оцироя (гр. „бързо течащата“) — дъщеря на кентавъра Хирон и на нимфата Харикло, притежавала пророческа дарба. Предсказала съдбата на Ескулап и на баща си, но понеже разкрила премного бъдещето, Юпитер я превърнал в кобила.

Пагасейски, пагаски — 1) принадлежащ на Пагаса, пристанищния град на гр. Йолкос в Южна Тесалия, където бил построен корабът „Арго“ и откъдето аргонавтите поели за Колхида, 2) синоним на тесалийски.

Пад — днешната река По в Северна Италия.

Пазифая — дъщеря на бога на слънцето Сол, съпруга на критския цар Минос, майка на Андрогей, Ариадна, Федра и др. Подмамила свирепия бик, подарен на съпруга й от Нептун, под дървения образ на крава, който й изработил ваятелят Дедал. От неестествената си връзка родила Минотавър, който имал човешко тяло, а глава на бик.

Пактол — малка река със златоносен пясък близо до гр. Сарди в Лидия, Мала Азия, извираща от пл. Тмол, дн. Сартчай.

Пактолски — принадлежащ на р. Пактол: пактолските нимфи.

Палада (гр. „девица“) — прозвище на гръцката богиня Атина и на идентичната с нея римска богиня Минерва, заета от етруските. Родена без майка, изхвръкнала с пълно въоръжение от главата на Юпитер, негова любима дъщеря. Девица, която блести с хубостта си, велика богиня на мъдростта, на науките и изкуствата, на войната и мира, изобразявана с щит и егида (гръдна броня), с шлем и копие. Почитана особено в Атина („града на Палада“), в която се издига крепостта й Акропол с три нейни храма, (най-видният: мраморният Партенон). В чест на Палада през четири години през средата на м. август се устройвали основаните от Ерихтоний общоатически Големи Панатинеи с жертвоприношения и музикални, гимнастически и конни състезания. Най-тържественият момент на празника било грандиозното шествие на целия народ, което минавало през града и се отправяло за Акропола, където в храма Ерехтейон обличали статуята на богинята с одежда, изтъкана от атинските девойки. Като богиня на мъдростта Палада закриля героите: Кадъм, своя полубрат Персей, Диомед, в кентавромахията закриля Тезей от кентавъра Демолеон. Като покровителка на творците, за да спаси Пердикс от Дедал, го превърнала в яребица. Предала затворен във върбова кошница неродения от майка получовек-полузмей Ерихтоний на дъщерите на Кекропс. Спасила девойката Коронида от преследванията на Нептун, като я превърнала във врана, но след неуместен донос от нейна страна я прогонила от храма си. Понеже в нейния храм Нептун насилил девойката Медуза, богинята я превърнала, макар невинна, в змиекосо чудовище, по-късно поставила главата й, отсечена и подарена й от Персей, върху своята егида. Посетила музите на планината Хеликон и поискала да разгледа извора на крилатия кон Пегас. Палада е богиня на женската сръчност. Лидийката Арахна я предизвикала на състезание в тъкачество. Между картините, които богинята втъкала в платното, главно място заема състезанието й с Нептун за властта над град Атина, С удар на своето копие тя прави да изникне из земята маслинената фиданка, която става свещено на Палада дърво, морският бог с удар на тризъбеца си прави да избликне от скалите на Акропола солен извор. Богинята навезва още истории, които поучават как се наказва надменността на смъртните, Арахна пък натъкала любовни приключения на богове, особено на Юпитер. Уязвена от изкуството на

лидийката, Палада я превърнала в паяк. При падането на Троя Аякс изнасилил в нейния храм пророчицата Касандра, за което богинята, разгневена, разразила буря върху гръцката флота близо до скалистия нос Кафарей, там Аякс бил поразен от мълния.

Паладин — свещен на Атина Палада: Паладино масло — маслиненото масло (зехтинът).

Паламед — син на евбейския цар Навплий, затова наричан Навилиад, умен и находчив гръцки герой. При избухването на Троянската война изобличил Одисей, когато той, за да се отклони от похода, се престорил на луд. Оттогава Одисей го намразил, чрез подкупен роб заровил в палатката му кесия със злато и го обвинил в предателство, поради което Паламед бил убит с камъни.

Палант — 1) син на Пандион, брат на атинския цар Егей, баща на Клитос и Бутес, 2) титан, у Овидий баща на Аврора, откъдето е нейното прозвище Палантиада, или Палантида.

Палантиада, Палантида — прозвище на Аврора като дъщеря на Палант.

Палантов — произхождащ от Палант: синовете му Клитос и Бутес.

Палатин (Палатинси хълм) = Палациум. Племето на Палатии, са предците на римляните, латинското племе, заселило хълма. Понеже на него се издигало жилището (дворецът) на Август и на следващите римски императори, в преносно значение палат.

Палациум (Палатин) — един от седемте хълма (Палатински хълм), висок около 50 м., на които е построен Рим.

Палемон — божественото име на Меликерт, сина на Атамант и на Ино.

Палена — вероятно западната издатина на Халкидика, дн. Касандра.

Палестинка — синоним на сирийка.

Палестинци — жители на Палестина, в древността част от Сирия, затова в широк смисъл синоним на Сирия.

Палилия — празник на 21 април в чест на древноиталийското божество Палес, под чиято закрила били пастирите и стадата. Чествува се и до днес като рожден ден на Рим, защото на него според мита Ромул положил основите на Вечния град.

Палинур — верният кормчия на Еней, който се удавил в морето край остров Инарима (Енария), затова корабът му „минава без кърмача“.

Палицейско блато — малко, но дълбоко блато с горещи серни извори в Югоизточна Сицилия, посветено на братята — близнаци Палици, синове на Юпитер и нимфата Талия.

Памфаг (гр. „всеяд“) — един от хрътовете на Актеон.

Пан (гр. — „всичко“) — син на Меркурий, гръцки бог на горите и пастирите, изобразяван с кози крака и уши и с рога. Седалището му била планината Лицей в Аркадия, където растяла елата, неговото свещено дърво. Изобретател на овчарската свирка сиринга, която нарекъл на нимфата, която обичал, но напразно преследвал. Надвит в музикално състезание от Аполон. С време овчарският бог се намножил в множество панове или паниски, отъждествявани с римските божества фауни.

Пандион — 1) син на Ерихтоний, митически цар на Атина, баща на Прокна (Пандионида) и Филомела, сродил се с тракийския княз Терен. Негов град е Атина. 2) едноименен цар, баща на Егей.

Пандроза (гр. „всеоросителната“) — най-важната от трите дъщери на Кекропс. Нейният Пандрозейон се намирал западно от Ерехтейона на атинския Акропол, в него растяла свещената маслина.

Паномфейски (гр. „всевещаещият“) — прозвище на гръмовержеца Юпитер.

Панопей — участник в Калидонския лов.

Панопски — принадлежащ на Панопа, античен град на границата между Фокида и Беотия, между Тива и Делфи.

Пантид — т.е. Евфорб, синът на Пантоус.

Панхейски — прилаг. от Панхея.

Панхея (гр. „цялата прекрасна“) — митическа страна в Изтока (Индия или Арабия), богата с ароматни растения.

Парасийка — жителка на областта Парасия в Югозападна Аркадия, синоним на аркадка: парасийка е Калисто.

Парасийски — синоним на аркадски.

Паретоний — град на северното крайбрежие на Африка, дн. Мерса Матрух в Египет.

Парис (*Александър*) — син на троянския цар Приам и Хекуба, брат на Хектор. Като пастир на пл. Ида в Троада трябвало да реши коя

от Юнона, Палада и Венера е най-красива. Разрешил спора в полза на Венера и получил от нея любовта на най-хубавата жена на света — съпругата на спартанския цар Менелай. С похищението на Елена и отказа да я върне на съпруга й навлякъл дълготрайна война на родината си. Освен като любовник се проявявал понякога и като храбрец — изкусен стрелец на лък. Феб му насочил ръката и с негова помощ той сразил със стрела героя Ахил. Палада и Юнона били враждебни към него, а Венера го покровителствувала, тя едва го спасила при двубоя му с Менелай.

Парки (гр. Мойри) — трите сестри, дъщери на Нощта, богини на вечния световен закон, които плетат жизнената нишка на всеки смъртен: Клото („предачка“), Лахеза („наречница“), Атропа („неотменна“), и я срязват в часа на смъртта.

Парнас (дн. Лякура) — многовръх планински масив във Фокида, Средна Гърция, висок 2458 м. — извисявал според Овидий два върха до звездите, в южните му поли са разположени гр. Делфи и в него храмът на Аполон с оракул. От него бликал свещеният на музите извор Касталия. Почитан, освен Хеликон, като планина на музите и символ на поезията. От обраслия му връх Купидон праща стрелите си, от него полита надолу Дедалион.

Парнаски — принадлежащ на пл. Парнас: прозвище на Темида (Парнаска), защото още преди Феб оракулът в Делфи бил неин. Парнаски е храмът на Аполон, бога на музиката и поезията и предводител на музите, защото бил издигнат в полите на планината. Парнаски бил лавърът, защото го донасяли в Делфи от долината на речния бог Пеней, бащата на превърнатата в лавър Дафна.

Парос — един от Цикладските острови в Егейско море, прочут с белия си мрамор.

Пароски — произхождащ от о. Парос: пароски мрамор.

Партаон — митически цар на Калидон, баща на Ойней, който затова се нарича „син на Партаон“.

Партенийски лес (гр. Партенион) — т.е. „девически лес“ (принадлежащ на Диана), планина на границата между Аркадия и Южна Арголида, където Херкулес уловил свещената кошута на ловната богини.

Партенопа — поетично име на Неапол според името на сирена, чийто гроб бил сочен в града.

Патара — античен пристанищен град в Ликия, Югозападна Мала Азия, с оракул на Аполон.

Патера (лат.) — плоска паница за жертвени излияния.

Патра — пристанищен град в Северозападен Пелопонес, дн. Патрас.

Патрокъл — приятел на Ахил, внук на Актор.

Пафа (лат. Пафос) — дъщерята на Пигмалион, която според Овидий дала името си на о. Пафос, всъщност основател на града се смята нейният син Кинирас.

Пафийски — принадлежащ на Пафос, прозвище на кипъреца Пигмалион („героят пафийски“) според кипърския град Пафос или според името на дъщеря му Пафа (лат. Пафос).

Пафос — 1) град на западния бряг на остров Кипър, 2) у Овидий име на о. Кипър.

Пахин — нос в Южна Сицилия, дн. Капо ди Пасаро при Пахино.

Пеан (или Пеон, гр. „лекуващият“) — 1) прозвище на всеки бог на лечението, особено на Аполон. 2) радостен химн в негова чест, изпълняван след отстраняване на беда или след победа.

Пеант — тесалиец, баща на Филоктет.

Пеантов — произхождащ от Пеант: Пеантовият син, е Филоктет.

Певцетийски — принадлежащ на Певцетия, област в Югоизточна Италия.

Пегас — крилатият кон, който се родил заедно с брат си великана Хризаор, от кръвта на Горгона Медуза, когато Персей й отсякъл главата. С удар на копитото си открил в планината на музите Хеликон извора Хипокрене (гр. „конски извор“), който съществува и днес под името Крио Пилади — „Студен кладенец“. Живеел при Юпитер, чиито гръмове и мълнии носел, свързан с култа на музите, затова след древността символ на поетическо вдъхновение. Според друг мит син на Нептун, който се явил пред Медуза в птичи образ, откъдето се обяснява произходът на крилата му.

Педас — участник в битката, избухнала на сватбата на Персей.

Пела — главният град на антична Македония.

Пелагон — участник в Калидонския лов.

Пеласги, пеласгийци — племе, което принадлежало на предгръцките обитатели на Гърция, синоним на гърци.

Пеласгийски — принадлежащ на пеласгите, синоним на гръцки.

Пелат — 1) либиец, участник в битката в палата на Цефей, 2) лапит, който на сватбата на Пиритой убил кентавъра Амик.

Пелей — най-старият син на егинския цар Еак (затова се нарича Еакид) и на Ендеида, внук на Юпитер, брат на Теламон, и несъщбрат на Фок, съпруг на нереидата Тетида, баща на великия Ахил, надживял Троянската война и умрял в дълбока старост. Участник в Калидонския лов, през време, на които се притече на помощ на Теламон. Оженил се за Тетида по повеля на Юпитер, който обичал морската богиня, но не я направил своя съпруга, защото според предсказание синът й щял да превъзхожда баща си. Синът му Ахил носи прозвището Пелид. Пелей и Теламон посекли несъщия си брат Фок, защото ги надвивал във всяко състезание, затова били изгонени от родината си и се поселили в Трахина при Кейк. Псамата, майката на Фок, пратила сред стадата на Пелей чудовищен вълк, но Тетида измолва прошка за съпруга си и превръща вълка в мрамор. Но и там Пелей не може да остане, той се насочва към Магнезия, където хемонийският властник Акаст го очиства от вината. В битката между лапити и кентаври отмъстил на Демолеонт за убийството на оръженосеца си Крантор. Надживял сина си Ахил, царството му се намира в тесалийска Фтия.

Пелетрониец — обитател на долината и града Пелетронион в пл. Пелион, Тесалия, синоним на тесалиец.

Пелид — прозвище на Ахил като син на Пелей.

Пелий — син на Нептун и Тиро, брат — близнак на Нелей. Отстранил от престола доведения си брат Езоп (син на Тиро и Кретен) и се възцарил над Йолкос, като изпратил неговия син Язон да му донесе златното руно от Колхида с надежда, че ще загине по пътя. Дъщерите му, подмамени хитро от Язоновата съпруга Медея, го нарязали на късове и го сварили в котел, уж за да го подмладят.

Пелийски — направен от дърво на планината Пелион: копието на Ахил, което кентавърът Хирон подарил на баща му Пелей на пл. Пелион.

Пелион — планина по източното крайбрежие на Тесалия, вис. 1618 м. В пещера на върха на планината живеел мъдрият кентавър Хирон.

Пелопиади — прозвище на Атрей и Тиест като синове на Пелопс. Тяхно седалище е Микена.

Пелопонес (гр. „островът на Пелопс“) — най-южната част на Гърция, полуостровът, свързан чрез Коринтския провлак с континентална Гърция. Описателно: полята на Пелопс.

Пелопс — племенен герой на Пелопонес, син на прословутия Тантал, брат на Ниоба, която единствен оплакал, баща на Атрей и Тиест. Баща му го насякъл на късове и го поднесъл в гозба на боговете, за да изпита всезнанието им. Те открили престъплението и не вкусили от месото, освен Церера, която, потънала в скръб за дъщеря си, изяла по невнимание част от едното му рамо. Боговете съединили късовете и съживили Пелопс, а на мястото на изядената част поставили слонова кост.

Пелор — североизточният нос на Сицилия, дн. Пунта дел Феро.

Пеменида (гр. „пастирка“) — една от хрътките на Актеон.

Пенати — римски, вероятно староиталийски, домашни божества, свързани с обожествяването на предците. Без лични имена и без типични образи, пазители на единството и целостта на семейството. В най-старо време поставяли дървените им статуйки над огнището, по-късно в отделни домашни олтари. Еней понесъл от горящата Троя към Италия своите пенати. Преносно: домашно огнище, роден дом, жилище.

Пеней — 1) главната река в Тесалия, която извира от пл. Пинд, тече между Олимп и Оса през долината Темпа и се влива в Егейско море, 2) богът на реката, баща на превърнатата в лавър нимфа Дафна, „реката велика“.

Пенейски — 1) принадлежащ на Пелей, 2) произхождащ от речния бог Пеней

Пенелопа — дъщеря на Икарий и на наядата Перибея, красивата съпруга на Одисей и майка на Телемах, олицетворение на съпружеска вярност и женско благородство, очаквала цели двадесет години отсъствуващия си съпруг, при наличието на множество женихи, които се надпреварвали за ръката й. Нейният свекър е Лаерт, бащата на Одисей.

Пентезилея — дъщеря на Марс, красивата царица на амазонките, след смъртта на Хектор се явила в помощ на троянците в Троянската война, но била убита от Ахил, който се влюбил в умиращата.

Пентей (гр. „мъж на скръбта“) — син на Ехион и на Агава, внук на Кадъм, тивански цар. Присмял се на Тирезий за пророческата му

дарба, напразно се възпротивил на екстатичния култ на Бакх и забранил на тиванките да участвуват в празненствата му, заповядал да убият Ацет, в чийто образ се криел самият Бакх, но го сполетяло ужасно наказание: разкъсали го менади, между които била и собствената му майка.

Пеонийски — прилаг. от Пеония: пеонийски мраз.

Пеония — област в Северна Македония по средното течение на дн. река Вардар.

Пеонка — жена от племето пеони, населявало Пеония.

Перг — езеро в Сицилия близо до гр. Хена(Ена), дн Перкуза или Лагително.

Пергама (гр. „крепост“) — крепостта на Троя, синоним на Троя.

Пергамски — принадлежащ на Пергама, преносно: на Троя.

Пердик — племенник и ученик на Дедал, надминал учителя си в майсторството — смятали го за изобретател на триона, пергела и грънчарското колело. От завист Дедал го блъснал от крепостта на Минерва в Атина, но богинята го подхванала и превърнала в яребица.

Перебец — жител на Перебия, област в Северна Тесалия.

Перебски — принадлежащ на Перебия в Тесалия: перебско племе.

Периклимен — син на пилоския цар Нелей и брат на Нестор, получил от Нептун, основателя на рода на Нелеидите, дарбата да приема всякакви образи. Наранен със стрела от Херкулес, след като напразно се превръщал в лъв, змия, пчела, накрая в орел.

Перимела (гр. „богата с дребен добитък“) — нимфа, любима на речния бог Ахелой, превърната от Нептун в един от островите Ехинади.

Перифант — 1) митически цар на Атика. Юпитер искал да го порази с мълнията си, защото бил почитан от народа наравно с него, но поради застъпничеството на Аполон само го превърнал на орел, царя на птиците, а съпругата му по нейна молба в грабливия морски орел, 2) лапит, който на сватбата на Пиритой убил кентавъра Пирет.

Перифет — син на Вулкан, разбойник, пресрещал пътниците и ги убивал с железния си боздуган. Тезей го убил и му присвоил боздугана.

Перс — титан, съпруг на Астерия, баща на Хеза.

Перса — майката от Хелиос (Сол) на Кирка.

Персей — златороден син на Даная, дъщерята на Акризий, и на Юпитер, несъщ брат на Палада, назоваван често с патронимика (производни от името на бащата, дядото и пр.): Агенорид като правнук на Агенор, Акризиониад като внук на Акризий, Абантиад като правнук на Абант, Линкид като потомък на Линкей, Инахид като потомък през девет поколения на Инах. На ходилата си носи крилати сандали, за оръжие му служи сърповидният меч, получен от Меркурий. Понеже на Акризий било предсказано, че ще загине от внука си, той затворил младенеца заедно с Даная в ракла и ги подхвърлил в морето (прочуто стихотворение на Симонид Ксоски „Плачът на Даная“). До Скалистия остров Сериф вълните ги изтласкали в мрежата на рибаря Диктис, който ги отвел при брат си Полидект, царя на острова. Той, за да може спокойно да задиря майка му, изпратил Персей, вече пораснал, да му донесе главата на Горгона Медуза, чийто поглед и допир вкаменявал. Персей излетял върху крилатия кон Пегас и се приземил в страната на Медуза, там с помощта на Палада и Меркурий откраднал едното око и единия зъб, с които си служели двете сестри Греи, срещу тях научил пътя към чудовището и отсякъл главата със сърповидния си меч, като пристъпял към него гърбом и гледал огледалния му образ в медта на щита си. Капките кръв от главата на Медуза се превръщали в змии по песъчливия африкански бряг. Героят вкаменил титана Атлант, който поддържал на края на земята върху плещите си небесния свод, защото отказал да го приюти. Морските растения, върху които оставил главата на Медуза, се втвърдили в корали. Овидий предава и друга версия за тяхното образуване: щом растенията останат на въздух. На връщане, когато летял към Етиопия, Персей съгледал дивната красавица Андромеда, дъщерята на цар Цефей, окована на скала и изоставена за жертва на морско чудовище. Персей го убил и освободил Андромеда, за която се оженил. На сватбения пир нейният чичо и предишен годеник Финей разпалил ужасна битка, на която Персей вкаменил с Медуза своя противник и оцелелите му съюзници. Вкаменил също Прет, който успял да отстрани Акризий от престола, и възвърнал дядо си. Накрай се изпълнило старото предсказание относно Акризий: на спортно състезание дискът, хвърлен от ръката на внука му Персей, се отклонил и го наранил смъртоносно. Героят наказал и Полидект, който не преставал да задиря Даная. След всичко подарил главата на Медуза на бойкиня Палада, която я поставила на егидата си.

Персефона — гръцката форма на името Прозерпина.

Пестум — античен град югоизточно от Неапол, прочут със своите розариуми, с три запазени, едни от най-хубавите гръцки храмове.

Петрей — кентавър, убит от лапита Пиритой.

Пигмалион — според мита прочут кипърски скулптор, влюбил се в изваяната от самия него статуя на девойка от слонова кост, на която по молбата му Венера вдъхнала живот. Назоваван с прозвището пафийски.

Пигмейски — принадлежащ на пигмеите (от гр. pygme, „юмрук“) — митическо племе от джуджета в Етиопия. Пигмейската майка Герана (гр. „жерав“) отхвърляла култовете на боговете, особено на Юнона, и била почитана от съплеменничките си като богиня. Затова Юнона я превърнала в жерав и посяла вечната вражда между тази птица и пигмеите.

Пиер — македонец, цар на Пела в антична Македония, баща на Пиеридите.

Пиериди — деветте дъщери на Пиер, „ематиди“, защото произхождали от Ематия (Македония). Дръзнали да се състезават с музите в певческото изкуство, но победени, били превърнати в свраки.

Пиза — предполагаем град при Олимпия в Елида, Гърция, откъдето извирала Аретуза.

Пизейски — произхождащ от Пиза: р. Аретуза.

Пизенор — кентавър.

Пик (лат. „кълвач“) — древен италийски цар, обикнал нимфата Канента и сключил брак с нея. Понеже отхвърлил любовта на Кирка, тя превърнала него в кълвач, а хората от ловната му свита в различни зверове.

Пилиец — прозвище на Нестор според родния му град Пилос.

Пилийски — принадлежащ на Пилос: пилийски поля.

Пилос — име на два града в Пелопонес, единият разположен на западното крайбрежие на Месения срещу о. Сфактерия, другият в Елида. Кой е „градът на Нелей“ и седалище на сина му Нестор, не е окончателно установено.

Пинд — планина в Северна Гърция, между Епир и Тесалия, владение на Аполон.

Пир (с прозвището Неоптолем) — синът на Ахил и Деидамея, дъщерята на цар Ликомед на о. Скирос. Извикан след смъртта на Ахил в гръцкия лагер пред Троя, защото според предсказание войната нямало да свърши без неговото участие.

Пира — титанка, дъщеря на Епиметей, затова Епиметида, внучка на титана Япет, съпруга на братовчеда си Девкалион, който я зове с обръщението „сестро“. Двамата съпрузи оцелели единствени от световния потоп, те създали новото поколение хора.

Пиракмес — кентавър, убит на сватбата на Пиритой от Ценен.

Пирам — вавилонски юноша, помислил, че любимата му Тисба е разкъсана от лъвица, предпочел смъртта пред раздялата с нея. Също река в Киликия, в която се превърнал младежът.

Пиреней — митически тракийски княз, който поискал да насили музите, но при опита си да ги настигне намерил смъртта си.

Пиренски — принадлежащ на Пирена, извора на музите в Коринт.

Пирет — кентавър, убит на сватбата на Пиритой от лапита Перифант.

Пирея — пристанищен град на Атина, отдалечен на около 6 км., и свързан с нея чрез „Дългите стени“.

Пиритой — син на Иксион, (или на Юпитер), цар на лапитите, приятел на Тезей, участник в Калидонския лов, гостувал на Ахелой, когото осмял заради вярата му в боговете. Понеже на сватбата му с Хиподамея поканените кентаври се опитали да отвлекат невестата и другите лапитки, избухнала жестоката кентавромахия, на която самият младоженец убил пет кентавъра.

Пирой (гр. „огненият“) — един от конете на бога на слънцето.

Пироп — огнен бронз, метална смес от три четвърти мед и една четвърт злато.

Питагор — „мъжът от Самос“, прочут гръцки философ от остров Самос, живял през втората половина на VI в. пр.н.е. След пътешествия в Египет и Вавилония, отвратен от тиранията на Поликрат, се установил до края на живота си в Кротон, Южна Италия. Там основал философско — политическата си (Питагорейска) школа с аристократическа насока. Според него на хармонията във вселената трябва да съответствува хармония в обществените отношения и човешката душа трябва да се стреми към хармония чрез особен начин

на живот. Отхвърлял яденето на месо като чуждо за златния век и дошло от убийството на дивите зверове и от жертвоприношенията, застъпвал учението за прераждане на душите, спомнял си, че сам той живял през време на Троянската война в тялото на война Евфорб. Не може да се смята, че Овидий е изложил цялостно и точно учението му, което не е напълно изяснено. В словото му поетът е примесил и чужди, особено Хераклитови мисли.

Питана — античен пристанищен град в Еолия, Западна Мала Азия. Митът за дракона вероятно се отнася до споменатия в дракон на Лесбос, който остров се намира близо до брега на Еолия.

Питей — син на Пелопс, цар на Трезена в Източна Арголида.

Питейски — прозвище на град Трезена по името на царя Питей.

Питекуза (от гр. pithex, „маймуна“) — маймунският остров в Неаполския залив, наричан още с поетическото име Инарима, дн. Ишия. Овидий употребява двете имена самостоятелно.

Питийски игри — общогръцки празненства, устройвани от VI в. пр.н.е. на четири години в равнината Криса край Делфи в памет на победата на Аполон (Питийски) над дракона Питон, на който била представяна с музикален съпровод на флейти и борбата с дракона. Отначало със съревнование между поети и флейтисти, по-късно и с атлетически игри и надбягвания с колесници. Победителите били увенчавани с лаврово клонче.

Питон — огромен дракон, роден от Гея (Земята) и пазач на нейния оракул при Делфи на пл. Парнас. Аполон го убил, основал на същото място своя делфийски оракул и получил прозвището Питийски.

Плеврон — античен град в Южна Етолия, роден град на Акмон, другаря и земляка на Диомед.

Плейона — една от океанидите, съпруга на Атлант и майка на плеядите, от които най-известната е Мая, майката на Меркурий, който следователно е внук на Плейона и Атлант.

Плексип — един от Тестиадите (синове на Тестий), вуйчо на Мелеагър, който го убил.

Плеяди — седемте дъщери на Атлант и океанидата Плейона, преследвани дълго от беотийския ловец Орион, затова превърнати от Юпитер в небесно съзвездие. Плеяда е Мая, майката на Меркурий, майката на Ниоба и сестрата на плеядите е Диона. Съзвездието

Плеяди, гледано от Олимп, минава над Финикия. Според тях се наричат Плеяда („седмозвездие“).

Плутон (гр. „богатият“) — гръцкият бог на земните дълбини, съпруг на Персефона, с когото бил отъждествен италийският бог на смъртта Дит.

Полидамант — троянски герой, приятел на Хектор.

Полидегмон — един от съюзниците на Финей, противник на Персей и убит от него.

Полидект — цар на цикладския остров Сериф, където брат му рибарят Диктис извадил с мрежата си от морето подхвърлената ракла с Даная и новороденият Персей. След време, за да може необезпокояван да задиря майката, пратил израслия Персей да му донесе главата на Горгона Медуза. С нея Персей го вкаменил.

Полидор — най-малкият син на Приам, негов любимец. Преди падането на Троя Приам го изпратил заедно с богатите си съкровища на владетеля на Тракийски Херсонес Полиместор. Тракийският княз го убил заради съкровищата и захвърлил трупа му в морето.

Полидоров — принадлежащ на Полидор.

Поликрат — тиранин на о. Самос (около 537–522 г. пр.н.е.). Проявил се, от една страна, като персийски деспот, от друга страна, като покровител на наука и изкуства — при неговия двор живеели поетите Анакреон и Ибик, лекарят Демокед и философът Питагор.

Поликсена — дъщеря на Приам, и Хекуба, обещавана за съпруга на Ахил. След падането на Троя сянката на Ахил поискала да бъде упокоена с нейната кръв. Жертвоприношението изпълнил на европейския бряг на Хелеспонт синът му Неоптолем.

Полиместор — тракийски (исмарски) владетел, цар на одрисите, на Тракийски Херсонес, съпруг на Приамовата дъщеря Илиона, при когото Приам пратил тайно пред самото падане на Троя най-малкия си син Полидор заедно с богати съкровища. Той убил госта и заграбил богатствата, но не останал неотмъстен: Хекуба убила децата му, а него ослепила.

Полинейк — син на Едип, един от Седемте срещу Тива и срещу брат си Етеокъл, който нарушил споразумението за поредно управление на града.

Полипемон — 1) баща на разбойника Скирон, който хвърлил в морето за разгулния й живот дъщеря си Алциона и там тя се

превърнала в птицата морско рибарче, 2) разбойник в Атика с прозвището Прокруст.

Полит — един от другарите на Одисей, превърнат от Кирка в прасе.

Полифем — най-известният от циклопите, син на Нептун и нимфата Тооса. Исполин с едничко око насред челото, обитавал с овчето си стадо планинска пещера. Обичал нереидата Галатея и от ревност смазал любимия й Ацид, който след това се превърнал в едноименната река. Според Омир затворил в пещерата попадналите в нея Одисей и спътниците му, от които нагълтал шестима. Одисей го напил с вино, той и останалите живи с нажежен прът му изтръгнали окото и се измъкнали през изхода навързани под търбуснте на грамадните му овце. Преди това нехаел за предсказанието на Телем. Всява страх у Ахеменид, въпреки слепотата си преметнал в морето отломена от планината скала и едва не потопил кораба на Одисей.

Полукс (гр. Полидевк) — един от Диоскурите (другият е Кастор), участник в Калидонския лов.

Помона (от лат. pomum, „плод“, „овошка“) — латинска хамадриада, богиня на градините и овощията, непреклонна красавица, обикната от бога на градините Вертумн, който можел да приема различни образи и предрешен като старица, я склонил да му стане съпруга.

Помпей — 1) Гней Помпей (106–48 г. пр.н.е.) — изтъкнат римски пълководец, честолюбив, но неспособен държавник. Очистил Средиземно море от пиратите, завършил в Мала Азия войната срещу Митридат Евпатор. В борба със сената през 60 г. пр.н.е. сключил с Цезар и Крас първия триумвират, скоро застанал на страната на сенатската републиканска партия, напуснал Италия, но бил разбит през 48 г. при Фарсал, избягал оттам в Египет, където бил убит по заповед на египетския цар. 2) Секст Помпей, по-младият син на Гней Помпей, след убийството на Цезар установил самостоятелно управление на о. Сицилия, но след дълги борби през 36 г. пр.н.е. претърпял поражение при Миле от Марк Агрипа, пълководец на Октавиан (Август). Наричал се Сукстус Магнус („велик“).

Понт (гр. „Черно море“) — Понтийско царство, държава от източно-елинистически тип в Североизточна Мала Азия, на южния бряг на Черно море, царството на Митридат, направено от Помпей

римска провинция. Митридатовият син Фарнак се опитал да възвърне самостоятелността на Понт, но бил победен през 47 г. пр.н.е. в Североизточна Мала Азия от Цезар (тук той произнесъл знаменитите думи: „Дойдох, видях, победих“).

Посейдон — гръцкият бог на водите и моретата, от римляните отъждествен с Нептун.

Прет — митически цар на Арголида, брат на Акризий, с когото водил борба за царската власт. Прогонил брата си, но бил вкаменен от Персей с погледа на Медуза. Баща на трите Претиди: Лизипа, Ифиноя и Ифианаса.

Претиди — дъщерите на цар Прет, отхвърлили култа на Бакх, за което били наказани от боговете с безумие, излекувани от гадателя Меламп.

Приам — последният цар на Троя, най-младият син на Лаомедон, съпруг на Хекуба, баща на петдесет синове и на много дъщери, между които най-известните Хектор, Дейфоб, Парис и Касандра, след тях гадателят Хелен („син на Приам“), Есак, превърнат в гмурец, Полидор, и дъщерята Поликсена. Загинал при падането на Троя пред олтара на Зевс от ръката на Ахиловия син Неоптолем.

Приап — бог на градините и оплодителната сила в природата, изобразяван с прекомерен фалос, отначало малоазийско божество, после се разпространил по цяла Гърция и Италия. Задирял нимфата Лотида. Карикатурни негови статуи, често от дърво, боядисани в червено, били поставяни по градините и лозята главно като плашила за птиците.

Пританис — ликиец, убит от Одисей пред Троя.

Прозерпина — дъщеря на Церера от Юпитер, богиня на плодородието и пролетното цъфтене на природата. Влюбилият се в нея от пръв поглед Дит я отвлякъл от Сицилия на огнената си колесница в подземния свят и я направил своя съпруга и царица на мъртвите. За да не опустее земята от скръбта и недоволството на Церера, Юпитер позволил Дит да върне Прозерпина, при уговорка да не е яла нищо в подземното царство. Но понеже тя вече вкусила няколко нарови зърна, символ на неразривността на брака, Юпитер и Церера се споразумели: едната половина от годината да прекарва в дома на Дит — тогава на земята е студ и мраз, а през останалото време при майка си на земята — тогава всичко в природата цъфти и зрее. Аскалаф, издайникът за

наровите зърна, бил превърнат от нея в бухал. Юпитер се сближил с нея под образа на пъстър змей. Тя самата превърнала любима нимфа на Дит в ароматното растение мента. Като богиня на подземното царство царица на Ереб. Нарича се още Деоида (по Деб, другото име на Церера). Овидий употребява и гръцката форма на името й: Персефона.

Прока — цар на Алба Лонга.

Прокна — дъщеря на атинския цар Пандион, съпруга на тракийския цар Терей. За да отмъсти на мъжа си за неговото престъпление спрямо сестра й Филомела, заедно с нея убила собствения си син Итис и му го поднесла в гозба, подгонена от Терей, била превърната от боговете в ластовица.

Прокрида — дъщеря на атинския цар Ерехтей, сестра на Орития, любима и любеща съпруга на страстния ловец Цефал, не могла да устои на изпитанието за вярност, на което той я подложил. От своя страна заподозряла в изневяра Цефал, била убита от него неволно, когато го следяла скрита в горски шубрак.

Прокруст (гр. „разтегач“) — прозвище на атическия разбойник Полинемон (или Дамаст), който просвал жертвите си на легло, по-късите разтягал до дължината му, а на по-дългите режел краката. По същия начин Тезей смалил неговия ръст.

Прометей (гр. „прозорливец“) — титан, син на титана Япет, и на Климена, брат на Атлант и Епиметей, баща на Девкалион. Откривател на изобразителното изкуство, създал от пръст и вода хората по подобие на боговете, и като борец за напредъка на човечеството откраднал за тях огъня от Олимп или от ковачницата на Вулкан. Кражбата предизвикала гнева на Юпитер, който кроял други планове за смъртните, той заповядал на Вулкан да го прикове на скала в Кавказ. Там денем орел му кълвял дроба, който нощем израствал отново, докато след хилядолетия Херкулес убил орела. В полза на Прометей се отказал от безсмъртието си кентавърът Хирон.

Пропетиди — момичета от о. Кипър, понеже отричали божествеността на Венера, тя ги вкаменила.

Прорей (гр. „помощник-кормчия“) — тиренски моряк от свитата на Ацет.

Протезилай — съпруг на Лаодамея, участник в похода против Троя, пръв скочил от корабите на троянския бряг и според

предсказанието пръв от гръцките войни бил убит.

Протей — подчинен на Нептун морски бог, който притежавал способността да приема различни образи, мъдрост и пророческа дарба, имал седалището си на остров Карпат, затова се наричал карпатски пророк, известил бъдещата съдба на Тетида, и на Пелей.

Протоенор — съюзник на Персей, убит на сватбата на героя с Андромеда.

Прохита — остров в Неаполския залив, дн. Прочида.

Псамата (гр. „момичето от пясъчния бряг“) — морска богиня, една от нереидите, сестра на Тетида, майка на Фоколо. За да отмъсти за убийството на сина си, пратила бесен вълк сред стадата на Пелей. След молбата на Тетида за милост към съпруга й Пелей вкаменила звера.

Псекада (гр. „капка“) — нимфа от свитата на Диана.

Псофида — град в Аркадия, наричан първоначално Фегия, западнал след завладяването му от Филип Македонски.

Птерел (гр. „крилатият“) — един от хрътовете на Актеон.

Пунически — синоним на пурпурен. Пунийци са финикийците, които почнали първи да произвеждат червеникавовиолетова боя от сока на пурпурния охлюв.

Радамант — син на Европа и Юпитер, брат на Минос, заради своята мъдрост и справедливост след смъртта си един от тримата съдии в подземното царство.

Рамнунтийски — принадлежащ на атическия град Рамнунт, дн. Оврио Кастро, свързан с култа на Немезида (рамнунтийската), богиня на възмездието.

Ранида (гр. „капка“) — нимфа от свитата на Диана.

Рак — зодиакално съзвездие.

Региум (гр. Регион) — пристанищен град в Южна Италия, край Месинския проток, дн. Реджо.

Рез (Резос, вероятно във връзка с лат. rex, „цар“) — тракийски цар на областта по долна Струма, който на десетата година от Троянската война се притекъл на помощ на троянците с вълшебно белите си коне. Одисей и Диомед го убили и му отвлекли колесницата с конете, защото според предсказанието Троя не могла да бъде превзета, додето те са на паша пред Троя и пият нейната вода.

Резов — принадлежащ на тракийския цар Рез.

Рейн — реката.

Рексенор — другар на Диомед, превърнат в подобна на лебеда птица.

Рем — брат-близнак на Ромул.

Ремул — един от царете на Алба Лонга, син на Тиберин и брат на Акрота, поразен от мълния.

Рет — 1) съюзник на Финей срещу Персей, убит от него, 2) кентавър, убит от Дриант на сватбата на Пиритой, след като поразил много лапити.

Ретейски — намиращ се при Ретеум, нос и градче в Троада на Хелеспонт.

Рея Силвия — другото име на Илия, според римския мит майка на Ромул и Рем и родоначалннчка на римляните.

Рим — главният град на Лациум по бреговете на р. Тибър, първоначално община в древна Италия, след това робовладелски град държава, по негов образец Овидий описва небесното селение: сред него се издига палатът на гръмовержеца, преддверията са изпълнени с посетители, от двете страни на главната улица са разположени дворците на знатните богове, а по-надалече къщите на долустоящите. Митически основател на Рим е Ромул, потомъкът на Еней, затова се нарича дардански, т.е. троянски. Неговото величие е предсказал още Питагор.

Римлянин — жител на древния Рим. През време на чумата в Лациум римляните пренасят в града бога на лечението Ескулап.

Римски — който се отнася до древния Рим. Римският цар е Ромул, римският пълководец е Антоний.

Рифей — кентавър, убит на сватбата на Пиритой от Тезей.

Родан — река в Галия, дн. Рона в Швейцария и Франция.

Родопа — планина в Тракия, огласяна нощем от виковете на вакханки и звъна на техните чинели. Тя била митическата тракийска царица, сестра на Хемус. Двамата се обичали и се наричали с имената на върховните богове Юпитер и Юнона, за наказание боговете ги превърнали в планини, които останали обърнати една към друга.

Родопски — 1) прилаг. от Родопа: родопската вис вместо Родопа, 2) произхождащ от Родопа, синоним на тракийски: певецът родопски, героят родопски, е Орфей.

Родос, Рода (гр. „розов остров“) — 1) нимфа на средиземноморския остров Родос, любимка на бога на слънцето, 2) самият остров, принадлежащ на бога на слънцето и родина на много митове, център на култа на бога на слънцето — на входа на пристанището му бил издигнат „Родоският колос“ — бронзова статуя на Хелиос (Сол), висок 37 м., едно от седемте чудеса на античния свят.

Рометиум — непознато място в Южна Италия.

Ромул — митическият основател и пръв цар на Рим, син Марс и на Илия, дъщерята на царя на Алба Лонга Нумитор, брат-близнак на Рем. Техният чичо Амулий отстранил брат си от престола и заповядал да подхвърлят в Тибър новородените близнаци. Изхвърлени от вълните на брега, те били откърмени от пратена от Марс вълчица (Капитолийската вълчица). Когато пораснали, отмъстили на Амулий и върнали на Нумитор властта над Алба Лонга, а на мястото, където ги намерила вълчицата, основали Рим (753 г. пр.н.е.). При издигането на стените му между братята избухнала свада, Ромул убил Рем и станал първият римски цар. Но римляните нямали жени, затова поканили на празненство своите съседи сабиняни и им грабнали дъщерите. Между двете страни избухнала война, която завършила с помиряване на бащите и мъжете на сабинянките и с подялба на властта между Ромул и царя на сабиняните Тит Таций. След неговата смърт Ромул останал единствен римски цар. Той бил обожествен по настояване на Марс пред Юпитер, и като бог получил името Квирин. Хвърлено от него копие върху Палатинския хълм пуснало корен.

Ромулов — принадлежащ на Ромул: Рим.

Рутули — древно племе в Лациум. Името на вожда им Турн подсказва сродство с етруските.

Рутулски — принадлежащ на рутулите: рутулска рат.

Сабейски — принадлежащ на Саба, ухайна област в Югозападна Арабия, поетически синоним на арабски.

Сабини, сабиняни — древно италийско племе, обитавало планинската област северозападно от Рим, съседно на римляните. Техните дъщери били похитени от първите римляни, но ги помирили с бащите си и станали майки на новото римско поколение, техният вожд Тит Таций царувал заедно с Ромул над Рим.

Сабински — отнасящ се до сабините, сабинското племе, вместо сабините.

Саламин — град на източния бряг на остров Кипър с прочуто светилище на Венера, различен от прочутия едноименен остров западно от Атика.

Салентински — принадлежащ на салентините, племе югоизточно от Тарент в Апулия.

Салмацида — 1) бистър и според мита със слабително въздействие извор в Кария, Югозападна Мала Азия, 2) наядата на същия извор, влюбила се страстно в красавеца Хермафродит, когато се къпел в извора й, била отблъсната, но по нейна молба боговете я слели с младежа в едно двуполово същество.

Самос — плодороден остров пред западното крайбрежие на Мала Азия, главно средище на култа на Юнона (Хера) с прочуто нейно светилище, и родно място на Питагор (средата на VI в. пр.н.е.), който го напуснал, недоволен от тиранията на Поликрат.

Сарди — прадревен главен град на Лидия в Мала Азия, на р. Пактол, днес в развалини.

Сарпедон — син на Юпитер и Европа, цар на Ликия и съюзник на троянците, убит от Патрокъл.

Сатири — полубожества, които живеят на земята и образуват свитата на Бакх, духове на дивата природа, олицетворяващи необузданата животинска плодовитост. Външният им вид издава похотливост, обичат танца и веселието, в ранното антично изкуство се изобразяват като хора с конска опашка или като полухора-полукози, по-късно животинските им белези изчезват, в Италия се уеднаквяват с фауните. Сатир е фригийският бог Марсий, когото жив одрал Аполон и оплаквали неговите братя. Сластните сатири се опитват да овладеят красивата хамадриада Помона.

Сатурн — стар италийски бог на посевите, рано отъждествен с гръцкия Кронос. Времето на неговото управление над боговете се смятало златният век на земята — векът на равенство, изобилие и вечен мир. Баща на Юпитер, Нептун и Дит, на Юнона, и Церера, затова Юпитер носи прозвището Сатурниец, а Юнона Сатурнийка, Сатурния, превърнат в кон пред океанидата Филира, станал баща на кентавъра Хирон. Като прадревен италийски бог е съпруг на родната си сестра, богинята на посевите и плодородието Опс, той е баща на Пик. Свален и хвърлен в Тартар от децата си и наследен от Юпитер.

Сатурниец — прозвище на Юпитер като син на Сатурн.

Сатурнийка — прозвище на Юнона като дъщеря на Сатурн.

Сатурния — прозвище на Юнона.

Семела — първоначално тракийско-фригийска хтонична богиня, преминала едновременно с култа на Дионис в Гърция, където се смята дъщеря на тиванския цар Кадъм, майка на Бакх от Юпитер, който се явявал пред нея като смъртен, защото не могла да издържи огъня на неговите мълнии. Преди да се роди Бакх, ревнивата Юнона, преобразена в бавачката Бероя, подучила своята съперница да поиска от Юпитер да се яви пред нея като бог. След обещание той не можел да й откаже и смъртната загинала от мълнията му. Юпитер спасил детето Бакх, което и по-късно се нарича син на Семела, Семелино чадо.

Семелин — произхождащ от Семела: Бакх, назоваван Семелино чадо.

Семирамида (асир. Шамурамат) — асирийска царица, дъщеря на богиня Деркета, съпруга на цар Нин, когото наследила, на нея се приписва построяването на стените на Вавилон и на прочутите „висящи градини“, едно от седемте чудеса на античния свят. Превърната в птица.

Сериф — един от Цикладските острови в Егейско море.

Сибарис — 1) богата гръцка колония в Лукания, Южна Италия, днес в развалини, 2) река в Лукания, дн. Сибари или Косчиле.

Сибила — гадателка, жрица на Аполон, В античността около десетина сибили гадаели от различни пещери, прочута била Сибила от Куме (кумейска Сибила), близо до Неапол, (кумейска дева). Пословична била нейната възраст — пресмятана на около хиляда години, защото по нейна молба Аполон й удължил живота, но тя забравила да си поиска и вечна младост.

Сигейски — принадлежащ на Сигеум.

Сигеум — нос и пристанищен град при Троя, дн. Кумкале.

Сидон — най-старият и най-главен град във Финикия, дн. Санда в Ливан.

Сидонски — принадлежащ на гр. Сидон във Финикия, синоним на финикийски. Страната Финикия остава отляво на Юпитер, когато той в разговора си с Меркурий се обърнал от Олимп към Гърция и Италия. Сидонският пришълец, е Кадъм, основателят на Тива, защото дошъл от Финикия. Неговата дъщеря Ино и в Тива е обкръжена от сидонски девойки (финикийки). Сидонски охлюв е пурпурът, защото

от сока му се приготовлявала тази багра. Сидонската жена, е Дидона, която била смъртно влюбена в Еней, но по повеля на Юпитер била изоставена от него.

Сиенец — жител на Сиена, град в Южен Египет, дн. Асуан.

Сизиф — цар и основател на Коринт, прочут като хитър и порочен разбойник, син на Еол, затова наричан Еолид, следователно от солийски произход. За наказание за своите дела след смъртта си избутвал в подземното царство тежка скала към върха на стръмна височина, но малко преди края тя пропадала и той трябвало да почне отново непосилния труд („Сизифов труд“). Според един мит той бил бащата на Одисей.

Саканийски, сикански — синоним на сицилийски.

Сикания — Сицилия, назовавана така по келтското племе сикани, преселено от Галия.

Сикионски — произхождащ от Сикион, главен град на Сикиония, западно от Коринт.

Сикулски — принадлежащ на сикулите, които са клон от сиканите, синоним на енцилински.

Силван (лат. „горан“) — полубожество, покровител на горите, полските посеви и стадата. Селяните му принасяли жертви веднъж на годината, от култа му били изключвани жените. Подобно на Пан, от единия Силван се намножили много силвани.

Силвий — цар на Алба Лонга, наследник на Асканий.

Силен — най-старият от сатирите, възпитател и неразделен спътник на Бакх, изобразяван като добродушен плешив старец, весел и постоянно пиян, възседнал магаре, защото не можел да се държи на краката си, но надарен с мъдрост и пророческо вдъхновение. Веднъж, изостанал от свитата на Бакх, бил заловен от фригийски селяни, но цар Мида отново го върнал на бога. Ухажвал Помона.

Симетски — принадлежащ на сицилийската река Симе, дн. Симето: 1) симетска нимфа е майката на Ацид, 2) симетски герой е самият Ацид.

Симоент — река в Троада, приток на Скамандър.

Симплегади — два малки скалисти острова на входа на Черно море от Босфора, които според мита били подвижни, постоянно се блъскали с неотразим тътен и разбивали корабите, попаднали между

тях. Юнона ги приковала за морското дъно, когато корабът „Арго“ минал оттам.

Синис (гр. „вредител“) — великан, разбойник в Коринтския провлак. Нападал, ограбвал и завързвал пътниците за наведени до земята два бора и после отпускал дърветата. Тезей го надвил и погубил по същия начин.

Синуеса — античен град в Лациум до границата му с Кампания.

Сипил — 1) планина в Лидия, Мала Азия, разклонение на пл. Тмол, дн. Маниса, 2) един от синовете на Ниоба, които Аполон избил със стрелите си.

Сир — един от Цикладските острови в Егейско море.

Сирени — дъщери на речния бог Ахелой, затова наричани Ахелоеви щерки, Ахелояди, с които дружала Прозерпина. Когато тя била похитена от бога на подземното царство, те я търсели навред по земята, пожелали да литнат и над вълните. Наистина боговете чули молбата им: превърнали ги в птици, но им запазили лицето и чудния глас. От скалистия си остров те омайвали с вълшебни песни, увличали и разкъсвали моряците.

Сирин — залив в Италия с неизвестно местонахождение.

Сиринга (гр. „тръстика“) — красива, но недостъпна памадриада от Аркадия, в която се влюбил Пан. За да се спаси от гонитбата му, речните й сестри я превърнали в тръстика, от нея, като съединил седем или девет цеви с различна дължина, богът изобретил овчарската свирка сиринга. Името наподобява издавания от свирката звук.

Сирта — плитчина до крайбрежието на Северна Африка, опасни вртопи.

Ситон — митът за него не е известен.

Ситонски — принадлежащ на ситоните, тракийско племе, също синоним на тракийски.

Сицилия — името на острова се замества с етнейски предели, или с имената: Тринакрия (заради триъгълната й форма), Сикания (по името на келтското племе сикани), сиканийска земя, сикулска земя (по сикулите, клон от племето сикани), сикулски край и др.

Скамандър — другото име на р. Ксант във Фригия, дн. Мендерес.

Скирон — разбойник, син на Полипемон, баща на Алциона, в околността на гр. Мегара. Заставял пътниците да му мият краката

върху скала над морето и ги блъскал в пропастта. По същия начин го хвърлил във вълните Тезей. Костите му се превърнали в подводни скали.

Скирос — остров в Егейско море при Евбея.

Скити — войнствени полуномадски племена в Северното Причерноморие между р. Дон и устието на Дунав.

Скития — земята на скитите, обширна територия между р. Дон и устието на Дунав, за древните — царство на студа.

Скитски — принадлежащ на скитите и на Скития. Диана се нарича скитска, защото Орест донесъл статуята й в Италия от страната на таврите.

Смилакс — любима на Крокус. Двамата били превърнати в цветя — тя в кукувича прежда, вид увивно растение, той в шафран (вид минзухар).

Сминтейски — отнасящ се до Сминтей (гр. „миши“), прозвището на Феб като хтонически бог.

Сол (лат. „слънце“) — син на титаните Хиперион, с когото често се отъждествява, и Тея, сам той се нарича титан, римският бог на слънцето, отъждествен с гръцкия Хелиос, затова дъщерите му, сестрите на Фаетон, се наричат Хелиади. Обитава в далечния Изток златен дворец, който Овидий описва по подобие на прочутия Августов храм на Аполон в Рим, от него излиза всяка сутрин с румен щит, на ослепително блестящата си колесница, теглена от четири крилати огнедишащи коня, и изминава дневния си път по небесния свод, а вечерта потъва в океана в крайния Запад, където се стелят конските паши не от трева, а от амброзия, там Атлант приема колесницата за нощен отдих. През годината изминава пътя си през дванадесетте съзвездия на зодиака, за да отмерва годишното време. Сол е баща на Фаетон, след неговата смърт богът ненавижда светлината, изгрява без блясък, изоставя колесницата си. От него нищо не остава скрито, той вижда прелюбодейството на Венера и Марс, и го съобщава на мамения съпруг Вулкан. Затова богинята на любовта преследва и него, и любимките, и потомките му: Левкотоя била жива заровена от баща си, а нейната издайничка Клития, също любима на Сол, била отблъсната от бога. Медея, внучката му, на която подарил колесницата със змийския впряг, била изоставена от Язон, убила децата си от него, а по-късно била прогонена и от атинския цар Егей, по внушение на

Венера неговата дъщеря Пазифая пламнала от неестествена страст към бика, дъщеря му Кирка, която произнасяла името му при магиите си, била нещастна в любовта си към Главк и Пик.

Сомнус — вж. Сънят.

Спарта — град държава в областта Лаковия в Пелопонес, Гърция.

Спартански — произхождащ от Спарта: кучешка порода.

Сперхий — река в Тесалия, Средна Гърция, която извира от пл. Тимфрест и се влива в Малийския залив, с красиви брегове.

Сперхионов — произхождащ от Сперхий: Лицет, син на Сперхий.

Стабие — градче на Везувий в Кампания, известно с лечебните си извори, разрушено през гражданската война в 89 г. пр.н.е. и затрупано заедно с Херкулан и Помпей от вулкана през 79 г. от н.е.

Стенел — 1) цар на Лигурия, баща на превърнатия с лебед Кикън, 2) цар на Микена, син на Персей и Андромеда, баща на Еврисей.

Стенелов — произхождащ от Стенел: синът му Кикън.

Стигийски — принадлежащ на реката Стикс, на подземното царство, или със значение „адски“.

Стикс (гр. „отвратителният“) — 1) според мита най-голямата река в подземното царство, която го опасвала с ленивите си води седем пъти. Клетвата в нея била свещена и за боговете, който бог я престъпвал, потъвал в едногодишен сън и бивал лишаван от амброзия и нектар, след което бил изгонван за девет години от Олимп. Според друга версия представлявала блато, 2) прочута река при гр. Феней в Северна Аркадия.

Стикта (гр. „петнистата“) — хрътка на Актеон.

Стимфалийски, стимфалски — принадлежащ на Стимфал, град и езеро в Североизточна Аркадия: стимфалийски лес. Близо до езерото се намирало свърталището на грабливите стимфалски птици (стимфалиди) с медни крила, кости и клюнове, които се хранели с човешко месо и поразявали с перата си като със стрели. Херкулес ги убил или разгонил.

Стифел — кентавър, убит на сватбата на Пиритой от Ценей.

Стримон — река в Тракия, гранична с Македония, дн. Струма.

Строфадски — принадлежащ към Строфади, малка островна група в Йонийско море, западно от Пелопонес, свърталище на

харпиите.

Сурентийски — принадлежащ на Сурентум, град на Неаполския залив, дн. Соренто, прочут с лозята и виното си.

Сфинкс — рожба на тиванския цар Лай, чудовището полулъв-полужена, което задавало пред портите на Тива на всеки минувач съдбоносната гатанка.

Схеней — беотийски цар, баща на Аталанта.

Сцила — 1) опасна за мореплавателите скала срещу вртопа Харибда на входа на Сицилийския проток. Според мита някога била красива девойка, дъщеря на нимфата Кратеида, желана от много момци, най-пламенно от рибаря Главк. Магьосницата Кирка я превърнала от ревност в морско чудовище, изобразявано от авторите след Омир с бесни псета около търбуха. За отмъщение Сцила грабнала няколко от другарите на нейния любим Одисей, за което Кирка я превърнала в скалата. 2) дъщеря на царя на Мегара Низ, чийто живот и държава зависели от пурпурния кичур на главата му. Влюбена в Минос, който обсаждал крепостта на града, отрязала съдбоносния кичур от главата на баща си, додето спял, и го предала на неприятеля. Минос превзел града, но отблъснал любовта на предателката, тя се хвърлила в морето след кораба му и се превърнала в птицата цирис, а баща й продължил да я преследва, преобърнат в морски орел.

Сцилацийски — принадлежащ на Сцилациум, гръцка колония в Южна Италия, дн. Скуилаче: сцилацийски брегове.

Сънят (гр. Хипнос, лат. Сомнус) — бог, олицетворение на съня, син на Нощта, брат-близнак на Танатос (Смъртта). Почива в тъмна планинска пещера сред безбройни съновидения. По волята на Юнона пратил помощника си Морфей при Алциона да й извести смъртта на Кейк.

Тавмант (гр. „богат на чудеса“) — 1) морско божество, син на Понт и Гея, брат на морския бог Нерей, баща на Ирида, служителката на Юнона, 2) кентавър.

Тавмантида — прозвище на богинята на небесната дъга Ирида като дъщеря на Тавмант.

Тавър — планина в Киликия, Югоизточна Мала Азия, дн. Торосдаглари.

Таг — река в Лузитания, Испания, дн. Тахо, в античността добивали злато от нейните пясъци.

Тагес — етруско божество, внук на Юпитер, момче на вид, а старец по мъдрост, изскочило внезапно пред орач из бразда на нивата — разказва Цицерон — и продиктувало на стеклата се Етрурия цялата харуспицина — учението за предсказване по вътрешностите на животните.

Тайгета — дъщеря на Атлант, една от плеядите.

Тамаски — принадлежащ на античния град Тамас, във вътрешността на Кипър, известен като металодобивен център.

Танаида — река в Сарматия, дн. Дон, в европейската част на Русия.

Тантал — 1) приказно богатият фригийски цар, син на Юпитер, баща на Пелопс и Ниоба, дядо на Агамемнон (Танталид). Любимец на боговете, бил удостояван да седи на тяхната трапеза. За да изпита всезнанието им, насякъл на парчета сина си Пелопс и им го поднесъл на блюдо. Боговете разбрали, съединили късовете и съживили младежа, а светотатника подложили в подземното царство на безконечни мъки (пословичните Танталови мъки): изгарял от вечна жажда, а стоял до шия във вода, която се снишавала, когато се навеждал, над него висели отрупани с плод клони, но те се издигали, колчем посягал към тях. Божественото проклятие тегнело и над потомците му, 2) един от синовете на Ниоба, погубени от стрелите на Аполон.

Танталид — Агамемнон като внук на Тантал.

Тарент — богат търговски град, спартанска колония („дъщерен лаконски град“) в Южна Италия, дн, Таранто.

Тарпейска крепост — целият Капитолийски хълм, не само Тарпейската скала.

Тарпея — млада римлянка от времето на Ромул, дъщеря на Спурий Тарпей, тя посочила на сабиняните, които обсаждали Рим, подстъпа към градската крепост. Нейното условие за предателството било да получи това, което носят на лявата си ръка. Тя си мислела за скъпоценностите — златни гривни и пръстени с безценни камъни, а неприятелите я прихлупили е щитовете си. По нея е наречена Тарпейската скала на Капитолийския хълм, от която хвърляли провинилите се спрямо държавата.

Тартар — 1) най-мрачното място в дълбините под подземното царство, далеч от земята колкото небето от земята, „възмездно място“

за изтезания. Там бил хвърлен Сатурн, 2) подземното царство на сенките на покойниците, мрачно и пустинно, в което властвува Дит.

Тартески — принадлежащ на Тартес, античен търговски град и околността му по бреговете на р. Бетис (дн. Гуадалкивир) в Южна Испания.

Таций — Тит Таций, сабински цар, след грабването на сабинянките обявил война на Рим, но след помирението на бащите със съпрузите станал цар заедно с Ромул на обединената римско-сабинска държава.

Тевкри — прозвище на троянците като потомци на Тевкър.

Тевкрийски — синоним на троянски според Тевкър.

Тевкър — 1) син на саламинския цар Теламон и на Хезиона, несъщбрат на Големия Аякс, най-добрият стрелец от гърците през Троянската война, на връщане от Троя се поселил на о. Кипър, и основал там нов Саламин, 2) критянин, зет на Дардан, прадядо на троянските царе.

Тевмеската лисица — бързата като вятъра хищница, която ядяла хора, но подгонена от кучето на Цефал, била вкаменена заедно с него от Темида. Наречена по името на планината Тевмес, североизточно от Тива.

Тевтрантеец — жител на града и областта Тевтрания в Мизия, Мала Азия (дн. Айос Илиос), която се нарича по името на митическия цар Тевтрант.

Тегейски — произхождащ от Тегея, град в Югоизточна Аркадия, роден на Аталанта: момата тегейска, тегейската дева, участничката в Калидонския лов, която първа поразила глигана и получила кожата му като дар от Мелеагър.

Тезей — национален атически герой, син на атинския цар Егей, и на трезенската царска дъщеря Етра, съпруг на Ариадна, по-късно на Федра, баща на Иполит. Израснал при дядо си в Трезен, Акарнания. Когато възмъжал и се завърнал в Атина непознат за баща си, Медея придумала Егей, втория си съпруг, да го отрови чрез приготвено от него питие, но бащата овреме познал сина си. На празненството при посрещането на сина-герой се пеят химни за делата му: убил Маратонския бик, който Херкулес укротил и на чийто гръб преплавал от о. Крит, убил глигана при Кромион, разбойниците Перифет, Прокруст, Керкион, Синис, Скирон. Отпътувал за Крит заедно с

отредените за жертва на Минотавъра атински юноши и девойки и надвил чудовището с помощта на царската дъщеря Ариадна, чиято любов спечелил, взел я със себе си при завръщането си, но по пътя я изоставил на о. Наксос. Участвувал в Калидонския лов. На връщане гостувал в дома на речния бог Ахелой, участвувал в кентавромахията, опазил невестата на приятеля си Пиритой от похитителя кентавър, убил други шест кентаври, предупреден от Палада, се спасил от смъртоносен удар. Прогонил от дома си и проклел собствения си син Иполит, който не отвърнал на престъпната любов на своята мащеха, но бил наклеветен от нея. Прозвища: Егид като син на Егей, Кекропид като правнук на Кекропс, Нептунов герой, защото смъртният му баща Егей се отъждествява с Нептун.

Тектаф — син на Олен, лапит, убит при кентавромахията от кентавъра Феокомес.

Теламон — син на Еак (затова наричан Еакид), и на Ендеида, брат на Пелей, участник в Калидонския лов заедно с брат си, който му се притичва на помощ в опасен момент, баща от Перибея на Аякс, който затова се нарича Теламонов, Теламонид (теламонец). Посякъл заедно с Пелей брат си Фок, затова двамата били изгонени от родината. Придружава Херкулес в първия поход срещу Троя, след завладяването на града получил като плячка царската дъщеря Хезиона за съпруга. Участвувал в презморския поход на аргонавтите до Колхида.

Теламонид — прозвище на Аякс като син на Теламон.

Телебоант — кентавър, убит на сватбата на Пиритой от Нестор.

Телем — син на Еврим, гадател на циклопите, предсказал на Полифем, че ще го ослепи Одисей.

Телест — критянин, баща на девойката Янта.

Телетуза — критянка, съпруга на Лигдус и майка на превърнатата в мъж Ифис, почитателка на богиня Изида, която й помогнала със съвет и дело.

Телеф — син на Херкулес, цар на Мизия в Мала Азия, и на Авга. Според поемата от Омирово време „Киприя“ се опълчил срещу гърците при първия им поход срещу Троя и ги отблъснал, но Ахил го ранил с копието си. След като раната дълго не зараствала, при завръщането на гръцката войска по указание на Аполоновия оракул бил излекуван с ръжда или стърготини от същото копие.

Телус — древноиталийско божество. Земята, богиня на земята, великата родителка.

Телхини — жреческа фамилия от пеласгийски произход на о. Родос. Изкусни в добива и обработката на метали, първи изваяли статуи на боговете, но били злобни и враждебни, затова били хвърлени от Юпитер в морето.

Темеза — античен град, разположен на о. Кипър или в Южна Италия, според Овидий само там, известен с медните си руди. Древните вярвали, че лунните затъмнения се причиняват от зли демони, които могат да бъдат прогонени с викове и с шума от медни чинели („медта от Темеза“).

Темида (гр. „закон“, „право“) — титанида, дъщеря на Уран и Гея, съпруга на Юпитер преди Юнона, майка от него на хорите и парките, богиня на божествения и природния ред, на нравствеността, правото и законността, като съветница на върховния бог изявявала неговите повели, затова също богиня на предсказанието, притежавала преди Аполон делфийския оракул и се наричала Парнаска, защото Делфи е разположен на планината Парнас. Тя посъветвала чрез оракула Девкалион и Пира, единствените смъртни след световния потоп, как да създадат новото поколение. Пратила тевмеската лисица в Тива като възмездие за гибелта на Сфинкса, предсказала братоубийствения поход на Седемте срещу Тива.

Темпа — 1) живописна долина в Тесалия между планините Олимп и Оса, през която тече реката Пенен, 2) преносно всяка живописна долина, в долина в Беотия.

Тенарид — момчето от Тенар, синоним на спартанец: Хиацинт.

Тенарски — принадлежащ на Тенар, средния най-южен нос на Пелопонес, където според мита се намирал в пещера най-известният вход („Тенарската порта“) за подземното царство.

Тенедос — остров в Егейско море пред крайбрежието на Троада с прочут храм на Аполон Сминтейски, дн. Бозкаада.

Тенос — един от Цикладските острови в Егейско море.

Теофана — дъщеря на Бизалт, затова наричана Бизалтида.

Терей (Tereus) — митически тракийски цар, на обл. Давлида във Фокида или на Мегара, първоначално тракийски бог, син на Марс, съюзник на атинския цар Пандион, съпруг на дъщеря му Прокна. Насилил сестра й Филомела и за да не го издаде, й отрязал езика. След

ужасното отмъщение на двете сестри бил превърнат в папуняк. Овидий поставя действието в същинска Тракия, според Тукидид то се е развило близо до Атина, където някога живеели траки. Митът свързва наивно името на Терей с основателя на тракийската държава Терес.

Терей (Thereus, гр. „ловец“) — кентавър, който ловял живи мечки из планините, убит на сватбата на Пиритой от Тезей.

Термодон — река в античния Понт, Северна Мала Азия, дн. Термечай, по чиито брегове живеело митическото племе от войнствени амазонки. От „златото на Термодон“, бил изкован коланът на амазонската царица Хиполита, белегът на превъзходството й над другите жени, който й отнел Херкулес (подвиг).

Термодонтски — принадлежащ на р. Термодон или на амазонките. „Термодонтската двойна секира“, е оръжието на тяхната царица Пентезилея, която се явила с отряд амазонки в помощ на Приам през последната фаза на Троянската война, но била убита от Ахил.

Теродамант (гр. „укротител на дивеч“) — един от хрътовете на Актеон.

Терон (гр. „ловец“) — един от хрътовете на Актеон.

Терсит — прост войник от гръцката войска пред Троя, който защищавал правата на народа срещу своеволията на знатните — дръзнал да сипе нападки срещу Агамемнон и други вождове, но Одисей го принудил с жезъла си да млъкне. Изобразен от Омир в карикатурен вид — куц, грозен, бърборко.

Тесалиец, тесалийка — жител(ка) на Тесалия.

Тесалийски — принадлежащ на Тесалия: живописната долина Темпа.

Тесалия — област в Северна Гърция, голяма низина (Темпа), обградена от планини. Известна от древността като житница на Гърция и като коневъдна област (според мита там било седалището на кентаврите, които първи обуздали конете), с главен град Лариса. Наричана първо Хемония.

Теспийски — принадлежащ на гр. Теспия, разположен в полите на беотийски град Хеликон, където музите имали свои светилища: тесиийски богини.

Тестиади — прозвище на Токсей и Плексип, братята на Алтея, като синове на Тестий, участници в Калидонския лов. Искали да отнемат от Аталанта кожата на убития глиган, затова Мелеагър, техният племенник, в пристъп на гняв ги убил.

Тестий — цар на гр. Плеврон в Етолия, баща на Леда и Алтея, (с прозвището Тестиада), и на Тестиадите Токсей и Плексип.

Тестор — бащата на Калхант, гадателя на гърците пред Троя.

Тесцел — съюзник на Финей и противник на Персей.

Тетида — дъщеря на Нерей и Дорида, най-видната от петдесетте нереиди, като морска богиня „лазурната майка“. Харесвана от Юпитер и Нептун, които не встъпили в брак с нея, защото според предсказание синът й щял да превъзхожда баща си. Юпитер заповядал на своя внук смъртния Пелей, да се ожени за нея. Тетида му се противила, превръщала се в птица, дърво и тигрица, но накрая с помощта на морския бог Протей той успял да я овладее. Измолила от сестра си Псамата милост за Пелей, който убил нейния син. Тетида е майка от Пелей на Ахил. Понеже прозряла гибелта му в Троянската война, тя го преоблякла в женски дрехи и го скрила сред дъщерите на царя на о. Скирос, но Одисей го открил с хитрост. Тетида успяла само да го предупреди да не стъпва пръв на троянския бряг, защото щял веднага да загине.

Тетия (*Тетис*) — титанка, дъщеря на Уран (Небето) и Гея (Земята), сестра и съпруга на Океан, майка на всички реки и на океанидите, сред които е Климена. Посреща при залез колесницата на Сол в морските глъбини и при изгрев отново я издига. Нейна питомка е Юнона, която търси помощта й. Превърнала правнука си Есак в гмурец, когато от скръб по загиналата си любима той се хвърлил в морето.

Тиберий — Тиберий Клавдий Нерон (42 г. пр.н.е. — 37 г. от н.е.), син на Ливия Друзила, третата съпруга на Август, от нейния брак с Тит Клавдий Нерон. Осиновен от Август и обявен за негов сърегент, който да споделя всичките му грижи, и наследник. След осиновяването наречен Тиберий Юлий Цезар. Император от 14 г. от н.е., когато прибавил към името си титлата Август.

Тиберин — цар на Алба Лонга.

Тибрис — погърчената и като поетическа предпочитана от Овидий форма на името Тибър — реката, която извира от Апенините и

се влива в Тиренско море, по чиито брегове на 25 км. от устието е издигнат Рим. На неин остров бил построен храм на пренесения от Епидавър бог Ескулап.

Тибър (погърчена форма: Тибрис, дн. итал. Тевере) — най-голямата река в Средна Италия, край която на 25 км. от устието е разположен Рим, а южно от него до самото й устие на Тиренско море бил издигнат гр. Лавиниум, дн. Пратика.

Тива — 1) главен град на Беотия, основан през микенската епоха според мита от Кадъм (затова „Кадмейска крепост“), укрепен със стени от Амфион (който карал с вълшебната си лира каменните блокове сами да се подреждат), затова крепост на Амфион, наричан онийски, за разлика от другите едноименни градове (у Овидий не се среща египетската Тива), известен със седемте си врати, („седмовратна Тива“). Свързан с легендите за Кадъм, Едип, Антигона, Седмината срещу Тива. Темида предсказва братоубийствената война. След като Едип си избол очите и напуснал града, синовете му Етеокъл и Полинейк се споразумели да управляват на смени от по една година, но Етеокъл нарушил споразумението и Полинейк започнал войната за властта. Той получил поддръжка от тъста си аргоския цар Адраст и от петима други герои, между тях били аргивецът Капаней и гадателят Амфиарай, който бил принуден да участвува в похода от предателството на користолюбивата си съпруга Ерифила. След продължителна обсада двамата братя се погубили взаимно в двубой, самонадеяният Капаней бил поразен върху градските стени от мълния на Юпитер, който поразил и Амфиарай заедно с конете му, но го направил безсмъртен, 2) град в Мизия, Мала Азия, близо до Троада, разрушен от Ахил.

Тигрида (гр. „тигрица“) — една от хрътките на Актеон.

Тидей — митически цар на Етолия, син на Ойней и баща на Диомед.

Тидид — прозвище на Диомед като син на Тидей.

Тиестов — произлизащ от Тиест, син на Пелопс и брат на Атрей: Тиестова гозба. При свада посякъл двамата сина на Атрей и поднесъл на бащата ястие с техните меса.

Тимол — друга форма на името Тмол.

Тиндарей — митически цар на Спарта, син на Ойбал, съпруг на Леда, баща на Тиндаридите Кастор и Полукс (гр. Полидевк), и на

хубавата Елена, съпругата на Менелай.

Тиндариди (гр. Диоскури: „синове на Зевс“) — двамата близнаци, едноутробни синове на Леда: Кастор от съпруга й Тиндарей, а Полукс от превърнатия в лебед Юпитер. Кастор станал смел конеукротител и ездач, но останат смъртен, а страшният в юмручния бой Полукс бил дарен с безсмъртие. Двамата били свързани с неразделна дружба: заедно участвали в Калидонския лов, и в похода на аргонавтите. След смъртта на Кастор Полукс пожертвувал половината от живота си за своя брат. През ден и двамата я прекарвали в подземното царство, през ден излизали над земята. Като награда за братската им обич Юпитер ги направил съзвездието Близнаци (лат. Гемини).

Тинийски — принадлежащ на античната област Тиния, синоним на Витиния, на азиатския бряг на Босфора, тинийски обитател.

Тисней — прозвище на Бакх според Тиона, гръцкото име на майка му, която се наричала Семела по тракийско-фригийските си прадеди.

Тир — финикийски търговски град, известен с добива на стъкло и пурпурна боя, дн. Сур в Ливан. Родина на Кадъм, основателя на Тива. Остров до завладяването му през 332 г. пр.н.е. от Александър Велики, когато бил свързан с континента чрез бент.

Тирезий — тивански гадател, най-прочутият гадател на древността, седем години живял превърнат в жена. Привлечен за арбитър в спора между Юпитер и Юнона, кой изпитва повече наслада в любовта — мъжът или жената, се произнесъл против Юнона, затова тя го ослепила, но в замяна Юпитер му вдъхнал пророческа дарба. Според друга версия зрението му отнела Атина, която видял в банята. И в царството на мъртвите запазил напълно разума си. Овидий го представя в сана на римски авгур. Сбъднали се предсказанията му за красавеца Нарцис и за Пентей, който не вярвал на думите му. Пророческата дарба на Тирезий преминала и в дъщеря му Манто.

Тирения — гръцкото име на Етрурия в Северна Италия, населявана от етруските, дн. Тоскана.

Тиренски — етруски. Тиренски вълни, са вълните на полузатвореното Тиренско море, което мие бреговете на Сицилия, Сардиния и Италия.

Тиренци — гръцкото название на етруските, които според сведенията на античните писатели, потвърдени от най-новите езиковедски изследвания и археологически находки, се преселили от Северозападна Мала Азия — Троада, Мизия й Северна Лидия, в назованата по тяхното име Етрурия — Северна Италия, дн. Тоскана. Тиренци са моряците на Ацет, които се превръщат в делфини. Прочути гадатели, изкуството да се гадае по вътрешностите на жертвените животни било за тях наука, която според мита им продиктувало етруското божество Тагес.

Тирийка — жителка на финикийския град Тир, синоним на финикийка. Разблудната тирийка, е Европа, която Юпитер под образа на бик отвлякъл от Тир.

Тирийски, тирски — 1) произхождащ от финикийския град Тир, затова поетически синоним на финикийски. Пурпурът е тирийски, защото боядисването на тъканите с този цвят било изобретение на финикийците, по-скоро на жителите на Тир, 2) поетически синоним на пурпурен: тирийска одежда, пурпурна одежда. Тирийски е котелът, защото в него се приготвяла боята от слузта на пурпурни охлюви.

Тиринтец — прозвище на Херкулес по гр. Тиринс, в който царувал баща му Амфитрион.

Тиринтийка — прозвище на Алкмена по гр. Тиринс, в който царувал съпругът й Амфитрион.

Тиринтски — произхождащ от гр. Тиринс, разположен източно от Аргос в Пелопонес, дн. в развалини. „Героят тиринтски“ е Херкулес, неговите отровни стрели, които предал от кладата на Филоктет, също са тиринтски.

Тиро — майка на Пелей и на Пелин. Вж. Енипей.

Тирс — тояга, обвита с бръшлян и лозови листа, която носели и размахвали Бакх и вакханките (менади) при буйните си веселия.

Тисба — красива девойка от Вавилон, любима на своя съсед младежа Пирам. При нощната среща извън града Пирам помислил, че тя е разкъсана от лъвица, и се пробол. Когато Тисба видяла трупа му, рухнала върху неговия меч. Кръвта й напоила корените на близката черница и нейните плодове почервенели. Легендата е разказана само от Овидий.

Тисбейски — принадлежащ на Тисба, крайбрежен град в Западна Беотия, известен още на Омир с многото си гълъби („тисбейски

гълъби“).

Тисифона (гр. „отмъстителка на убийствата“) — една от трите фурии (гр. еринии), дъщери на Нощта и обитателки на подземното царство, със змии в косите, около ръцете и на кръста, размахва факел, придружавана от Ужас, Уплаха, Скръб и Лудост (олицетворения). По повеля на Юнона вдъхва лудост в гърдите на Ино и Атамант.

Титан — богът на слънцето Сол като син на титана Хиперион, с когото той често се отъждествява от римските поети.

Титани (гр. „стремящи се“) — боговете под управлението на Кронос, деца на първата небесна двойка Уран и Гея, олицетворения на природните сили. По-главните: Кронос (лат. Сатурн), Океан — водната стихия, Тетия — влагата, която подхранва всеки живот, Хиперион и Тея — божества на небето. Цей — на светлината, Япет, Темида — на нравствеността и законността, Мнемосина — паметта. Възцарили се, като свалили от власт баща си Уран, тяхното време се знае като златния век на Сатурн. Били надвити от Юпитер и по-младото поколение богове в титаномахията — острата борба за власт над света. Сатурн бил свален и повечето титани били хвърлени в Тартар, продължили божествеността си Темида, Океан и Тетия. Синовете на Сатурн си поделили света чрез жребие: Юпитер получил небето, Нептун морето, Плутон подземното царство. Титани се наричат също потомците на децата на Уран и Гея.

Титанида — потомка на титан, прозвище на Кирка (Цирцея) като дъщеря на титана Сол (Хелиос) и внучка на Хиперион.

Титанка — богиня, потомка на титан: Пира като дъщеря на Епиметей, внучка на титана Япет, Латона като дъщеря на титана Цей, Диана като дъщеря на Латона и внучка на Цей, Кирка (Цирцея) като дъщеря на титана Сол и внучка на Хиперион.

Титански — произхождащ от титан: колесницата на Медея, защото я получила от своя дядо, титана Сол (Хелиос), Цирцея Кирка), защото е рожба на титана Сол и внучка на Хиперион.

Титий — титан, син на Юпитер и Гея. Посегнал на Латона, затова бил поразен от нейния син Аполон и хвърлен в Тартар, там лежал прострян на земята и два лешояда ръфали черния му дроб, който все израствал отново.

Титон — красивият син на троянския цар Лаомедон, брат на Приам и Хезиона, похитен от Аврора, за когото тя измолила от

Юпитер безсмъртие, но забравила да поиска и вечна младост.

Тифоей (Тифаон, Тифон) — прадревен сторък великан с необикновен ръст, син на Гея и Тартар, съпруг на Ехидна, баща на Цербер и Хидра, чудовище със сто змийски глави, из които бълвало огън, олицетворение на подземните вулканични сили. Въстанал срещу боговете, те не устояли пред него и избягали в Египет, където се спасили под образи на различни животни, Накрая Юпитер го победил, като хвърлил върху него вулкана Етна. Скован под планината, той не престава да бълва оттам огън. Отъждествяван е с египетския Сет, неприятел на боговете и бог на смъртта.

Тлеполем — син на Херкулес и Астиоха, изгнаник от родината си Аргос, се поселил на о. Родос, където основал много градове. В Троянската война участвувал с девет кораба и предвождал родопските бойци.

Тмол (Тимол) — планина южно от гр. Сарди в Лидия, дн. Боздаг, и според мита богът на планината, който като съдник в музикалното състезание между Аполон и Пан се произнесъл в полза на Аполон.

Тоакт — оръженосец на цар Цефей, съюзник на Финей срещу Персей, убит от него.

Тоант — цар на Лемнос, син на Андремон, баща на Хипсипила, която го подпомогнала да избяга в Кипър, когато лемнийките избили всички мъже на острова, защото предпочитали пред тях робините си.

Тоон — троянец, противник на Одисей, който го убил.

Тоос (гр. „бързият“) — един от хрътовете на Актеон.

Траки, тракийци — в античността основното население на Тракия и населението на отделни места в същинска Гърция. От Фокида или Мегара е жестокият тракийски цар Терей. Трак е не по-малко жестокият Диомед, цар на тракийското племе бистони при Абдера, който хранел кобилите си с човешко месо и с когото се справил Херкулес. Тракийка е царската девойка Родопа, както и нейният брат и любим, тракийският цар Хемус, трак е Полиместор, владетелят на Тракийски Херсонес.

Тракийски — принадлежащ на антична Тракия и на населението ѝ. Тракийският певец е митическият Орфей, на когото се приписва пренасянето на Бакховия култ чрез Евмолп в Гърция. Тракийският властник е царят на одрисите Полиместор, на когото Хекуба избола

очите, задето убил сина й Полидор, с това той осквернил тракийския бряг.

Тракия — областта и източната половина на Балканския полуостров между долното течение на Дунав, Егейско море и Черно море и река Струма, наречена по името на населяващите я траки.

Трахант (Тарацина) — град в Лациум, дн. Терачина.

Трахин — град на пл. Ета в тесалийската област Фтиотида, затова хемонски (т.е. тесалийски) град, седалище на цар Кейк и известен със смъртта на Херкулес, затова Херкул(ес)ов.

Трахиниец — жител на гр. Трахин: царят му Кейк, синът на Луцифер.

Трахинийски, трахински — принадлежащ на гр. Трахин. Трахинският цар е Кейк, съпругът на Алциона.

Трезена — град в Източна Арголида, в която царувал митическият Питей, син на Пелопс.

Трезенски — прозвище на Лелег, който като младеж живял известно време при Питей в Трезена.

Тривия (лат. „кръстопътната“) — прозвище на Диана (Феба) като богиня на луната и вълшебствата, почитана по кръстопътищата и оприличена на Хеката.

Тринакрия (гр. „триъгълната“) — прозвище на о. Сицилия заради характерната му триъгълна форма или заради трите му носа — Пелор, Лилибей и Пахин.

Триопас — тесалийски цар, баща на Еризихтон („синът на Триопас“) и дядо на Мнестра.

Триптолем — царски син от Атина (затова мопсопски момък), когото Церера снабдила със семена и го изпратила на собствения си змийски впряг по цялата земя да учи хората на земеделие и на нейния култ. Скитският цар Линк се опитал да го убие коварно и да му открадне дара, но Церера го превърнала в рис.

Тритон — низше морско божество, син на Нептун и Амфитрита, с човешко тяло, с враснали по плещите пурпурни миди и делфинова опашка, с тризъбец в ръката. Известява волята на Нептун, като духа в ечаща раковина, с нейните звуци уталожва или вълнува морето.

Тритонидин, тритонски — 1) произхождащ от Палада, по прозвището й Тритонида, Тритония: Тритонидин съвет, 2) принадлежащ на Палада: Атина, градът Тритонидин, тритонска

твърдина, или Тритонидина крепост. Тритонска свирка, е фригийската флейта, която Палада открила, но я захвърлила, защото при свирня загрозявала лицето й, а сатирът Марсий я взел от земята. Митическото Тритонско блато, с неустановено местонахождение, притежавало чудотворна сила: който се потопял в него девет пъти, се превръщал в птица.

Тритония (Тритонида) — прозвище на Палада с неизяснено значение.

Троади — поетически синоним на троянски. Троя (Илион, Пергама) — древен град в Северозападна Мала Азия, областта Троада, близо до морето върху възвишение между р. Скамандър и притока й Симоент, основан още през каменната епоха през IV хил. пр.н.е., многократно разрушаван и отново заселван, достигнал до висок разцвет през II хил. пр.н.е, разкрит чрез разкопки през 1868 г. от археолога. Шлиман. Седмият от многото разкрити пластове представя развалините на Омирова Троя, разрушена и опожарена според антични сведения през XII в. пр.н.е., след като девет години отстоявала напора на гръцките войни, които желаели да си възвърнат хубавицата Елена, похитена от троянския царски син Парис. Аполон и Нептун помогнали на цар Лаомедон при изграждането на градските стени, за отказ на обещаното възнаграждение Нептун наводнил страната, (Херкулес, още преди Троянската война, завладява Троя заради клетвопрестъпничеството на цар Лаомедон), последен цар е Приам, загинал при падането на града. Покорител на Троя е Агамемнон, предводителят на всички гръцки войски в похода. Наследник на Троя е Рим, който става ново отечество на дарданеца Еней и оцелелите негови близки според по-раншно предсказание на троянския гадател Хелен.

Троянски (дарданski, фригийски) — Троянка е богиня, защото, както съобщава Вергилий, богинята на домашното огнище и свещеният огън били пренесени от Троя от Еней.

Троянци (тевкри) — жителите на Троя. Троянецът е царският син Есак, Цигън и Еней.

Турн — син на Даун и нимфата Венилия, цар на Ардея и племето рутули, бивш годеник на Лавиния, дъщерята на цар Латин. Опитал се да подпали корабите на Еней, но богомайката Кибела, за да ги спаси, ги превърнала в наяди. Макар и подпомаган от Юнона, паднал убит.

Тускийски — принадлежащ на туските, другото име на етруските, които населявали Етрурия, северозападната част на Апенинския полуостров, дн. Тоскана. Тускийско море, е Тиренско море, наречено по името на племето, тускийската река е Тибър, до който на юг се простирали владенията на етруските, преди те да бъдат покорени в нач. III на в. от римляните.

Уран (гр. „небе“) — най-старото гръцко божество, олицетворение на небето, родоначалник на гръцките богове. От брака му с Гея (Земята) се родили титаните, олицетворения на природните сили. Осакатен, лишен от оплодителната си сила и свален от властта от сина си Кронос (лат. Сатурн).

Урания (гр. „небесната“) — една от деветте музи, музата на астрономията.

Фаетон (гр. „лъчащият“) — син на бога на слънцето Сол (Хелиос), и на океанидата Климена, приятел на Епаф. Понеже се съмнявал в произхода си от Слънцето, отишъл в неговия дворец, и след като бащата обещал да изпълни желанието му, поискал за залог да му отстъпи за един ден слънчевата колесница. Но буйните коне усетили неопитния колар, излезли извън пътя си и опожарили голяма част от земята. За да спаси света, Юпитер го поразил с мълнията си. Фаетон паднал в река Еридан. За него скърбят Слънцето, майка му, сестрите му Хелиади се превръщат на тополи, а сълзите им на янтар. Родственикът му Кикън.

Фаетонска птица — лебедът, защото в него се превърнал Кикън — синът на Стенел и приятелят на Фаетон.

Фаетуза (гр. „светещата“) — най-голямата от Хелиадите — дъщерите на Сол и сестрите на Фаетон.

Фана (лат. „мълва“) — олицетворение на мълвата като богиня. В нейното жилище обитават Доверчивостта, Заблудата, Празната радост, Страхът, Вълнежът и Шепотът.

Фамес (лат. „глад“) — олицетворение у римляните на глада.

Фантаз (гр. „привидение“) — един от боговете на сънищата.

Фарос — египетски остров пред пристанището на Александрия, свързан с континента чрез бент, прочут със своя фар.

Фарсалия — околността на античния град Фарсал в Южна Тесалия, където в 48 г. пр.н.е. Цезар победил Помпей. Овидий я

свързва с Филипи, който отстои на 260 км., но и двата града били в римската провинция Македония („край ематийски“).

Фарфар — малка река, приток на Тибър, наричана още Фабарис, дн. Фарфа.

Фасида — река в антична Колхнда, южно от Кавказ, дн. Рион.

Фасидка — прозвище на Медея като жителка на Колхида, през която тече р. Фасида.

Фаун (Фавън) — 1) праиталийско божество на полята и горите, покровител на стадата и пастирите, изобразявано с кози крака и рога. Фаун бил бащата на Ацид. По-късно римляните вярвали в съществуването на много фауни — земни полубогове. 2) древен цар в Лациум, син на Пик, внук на Сатурн и баща на Латин.

Феакски — принадлежащ на митическото мореплавателско племе, което обитавало щастливо о. Схерия, отъждествяван с Керкира (Коркира, дн. Корфу), и дало гостоприемство на Одисей след корабокрушението му.

Феб (гр. „блестящият“) — 1) поетическото прозвище на Аполон като бог на светлината, слънцето (със светилище на о. Родос) и чистотата, титан, син на Юпитер и Латона, брат на Диана. Далечният му произход според митовете трябва да се търси в Мала Азия: в Троянската война бил на страната на троянците, заедно с Нептун служил на цар Лаомедон и издигнал непристъпните стени на Троя. Първоначално хтоническо божество, за което говори вероятно прозвището му Сминтей („миши“), свързано със земеделието. Понеже светлината на Феб може да разпръсва мрака, той е бог и на предсказанието със светилища на много места в Гърция, от които най-известното, с прочут оракул, е прорицалището му в Делфи, където всеки четири години се устройвали свещените Питийски игри в памет на победата на Феб над дракона Питон. Покровителствува гадателите: негов жрец е Аний, богът дал на сина му пророчески дар. На Сибила, жрицата си от Куме, удължил живота. Мопс, синът на гадателя Ампинс, търси помощта му.

Оракулът на Феб дава съвети на Кадъм, съветва Еней да потегли за Италия, вдъхва пророческа дарба в жрицата си Касандра, но когато тя отблъснала любовта му, направил да не вярват в предсказанията й. Бог е на музиката и изкуствата, затова е баща на родопския певец Орфей, вкаменява змея, който иска да налапа главата на певеца след

смъртта му. Побеждава и одира жив сатира Марсий, който дръзнал да се мери с него в музикалното изкуство, побеждава в музикално състезание и пастирския бог Пан, и посажда магарешки уши на фригийския цар Мида, защото оспорил присъдата на планината Тмол в полза на Аполоновата лира пред тръстиковата свирка на Пан. Като бог на лечението зован на земята „помагач“, жителите на Лациум търсят помощ при избухнала чума от оракула на Аполон, който ги отправя към сина си Ескулап, но едновременно е бог и на смъртта, бог „лъкодържец“, поразява безпогрешно със стрелите си: насочената от него и метната от Парис стрела простира на земята Ахил. Пронизал с невидимите си стрели седемте сина на Ниоба, задето обидила майка му Латона. Твърде често сам той става прицел на стрелите на властния Амур: нещастна е първата му обич към пенейската нимфа Дафна, която завършва с нейното превръщане в лавър — свещеното дърво на Феб. Любимка на Феб е още Коронида, майката от него на бога на лечението Ескулап, но за нейната измяна той я умъртвил, като спасил детето, и обагрил в черно перата на гарвана, който му донесъл за изневярата. Гарванът бил свещената му птица — по нейния летеж и грак древните предсказвали бъдещето. При бягството си от Тифоей самият Феб се превърнал на гарван. Върху килима си Арахна извезала сцените на превъплъщения на бога пред ухажвани жени, особено пред Иса, той насилил още ехалийката Дриопа, син на Дейона от него е основателят на малоазийския Милет, негова дъщеря, внучка на Феб, е Библида. Феб обичал още Хиона, която му родила делфийския поет и певец Филамон, превърнал баща й в ястреб, когато той посегнал на живота си от скръб по нея. Превърнал внука на речния бог Кефис в подпухнал тюлен, своя любимец Кипарис в едноименното дърво, би отнесъл любимеца си Хиацинт, младежа от Амикла, на небето, след като го убил неволно при игра на диск, в негова чест основал тридневните празненства Хиацинтии. Император Август обявил Феб Аполон за свой патрон, и основал в негова чест Столетните игри (Ludi saeculares), които траели три дни и три нощи в Палатинския храм на Аполон и Диана и завършвали с изпълнение на Столетния химн (Carmen saeculare), съчинен при Август, от Хораций). 2) Преносно: Слънцето (Сол), 3) отъждествява се със Сол като баща на Фаетон.

Прозвища: като син на Латона (гр. Лето) летойски бог, по месторождението си о. Делос — делиец, делийски бог, по мястото на

главното му прорицалище — делфиец, делфийски бог, по мястото на другия му оракул — бог на Кларос, като бог на лечението Пеан, като Слънцето (Сол) отъждествен със своя баща Хиперион, като хтонически бог на земеделието сминтейски бог.

Феба (гр. „лъчащата“) — 1) прозвище на богинята на лова Диана (гр. Артемида), което получила като богиня на луната, след като брат ѝ Аполон бил отъждествен с бога на слънцето и бил наречен Феб. 2) Олицетворение на луната. 3) самата луна като небесно светило.

Фебов — 1) изхождащ от Феб: Фебов огън, Фебов подарък, Фебов е Ескулап, неговият син, в превърнат в „змията на Феб“, 2) притежаван от Феб: Фебов оракул.

Фегейски — принадлежащ на Фегей, царя на Псофида в Аркадия, или на синовете му: фегейски меч, с него синовете на Фегей убили Алкмеон, който напуснал сестра им Арсиноя, а се върнал да си иска обратно подарената златна огърлица.

Фегия — по-старото име на гр. Псофида в Аркадия.

Федим — един от седемте синове на Ниоба, поразени от стрелите на Феб.

Федра (гр. „светлата“) — дъщеря на Минос и Пазифая, сестра на Ариадна, втора съпруга на Тезей, мащеха на Иполит.

Фена (гр. „морски орел“) — съпругата на Перифант, която по нейна молба Юпитер превърнал в морски орел, за да не се отделя от превърнатия в орел свой съпруг.

Феней — античен град в Северна Аркадия. Наблизо от скала на пл. Килена извирала реката Стикс, чиито води според мита били нощем смъртоносни.

Феникс — 1) син на Аминтор, участник в Калидонския лов, отгледал Ахил и го придружавал до Троя, 2) приказна птица, почитана от египтяните в Хелиополис, която според мита живеела 500 години, самоизгаряла се и отново от пепелта си се възраждала. Символ на подмладяването и прераждането.

Феокомес — грамаден кентавър, на сватбата на Пиритой убил лапита Тектаф, но бил поразен от Нестор.

Ферециад — прозвище на участника в Калидонския лов Адмет като син на Ферес, митически цар на гр. Фера в Тесалия.

Фестос — античен град в Южен Крит, дн. в развалини, с открити чрез разкопки дворец и гробници от микенско време.

Фиала (гр. „чаша“) — нимфа от ловната свита на богиня Диана.

Филамон — един от старите тракийски певци, син на Аполон и Хиона, баща на Тамирис.

Филеец — жител на античния град Филос в Тесалия, синоним на тесалиец — прозвище на Ценей.

Филей — син на елидския цар Авгий в Калидонския лов.

Фалемон — старец от Фригия, който живял дълги години в съпружески сговор със своята връстница Бавкида. Единствени Филемон и Бавкида приели в бедната си хижа пътуващите по земята предрешени Юпитер и Меркурий. Негостоприемните им богати съседи станали птици, местността потънала в блата, а благочестивите старци останали жрец и жрица в храма на боговете, който се издигнал на мястото на дома им, докато, сломени от годините, се превърнали двамата едновременно в съседни дървета — той в дъб, тя в липа.

Филий — приятел на Аполоновия син Кикън, по чието капризно желание извършил три тежки подвига: убил лъв без оръжие, уловил живи два лешояда и довлякъл с голи ръце бик от олтара на Юпитер. Когато отказал да предаде бика на Кикън, той се хвърлил от яд в езерото Конопа.

Филипи — град в антична Македония, „край ематийски“. В битката при Филипи през 42 г. пр.н.е. триумвирите Антоний и Октавиан разбили Цезаровите убийци Брут и Касий. Според Овидий проливането на римска кръв се повтаря на полесражението на Фарсалия, но двата македонски града отстоят един от друг на 260 км.

Филира — нимфа, майка от Сатурн на кентавъра Хирон.

Филирейски — произхождащ от нимфата Филира. Понеже синът й Хирон обитавал Пелион, прозвище и на планината.

Филоктет — син на тесалиеца Пеант. Запалил кладата, на която се самоизгорил Херкулес, и наследил лъка и отровните стрели на героя. В похода към Троя (Херкулес веднъж преди това я разрушавал, затова „стрелите му ще видят троянското царство втори път“) бил ухапан от змия и гърците, като не издържали на стенанията му и на зловонието на раната, по съвета на Одисей го изоставили на о. Лемнос. Доведен бил след десет години пред Троя, защото според оракула Приамовият град не можел да падне без стрелите на Херкулес. Убил в двубой Парис.

Филомела (гр. „приятелка на песента“) — дъщеря на атинския цар Пандион, изнасилена от тракийския цар Терей, съпруг на сестра й Прокна. За да не го издаде, й отрязал езика, но тя съобщила грозната вест на сестра си чрез везба върху платно. За отмъщение двете насекли Итис, сина на царя, и му го поднесли в гозба. Когато Терей ги подгонил, боговете превърнали Филомела в славей, Прокна в ластовица, а него в папуняк.

Финей — 1) брат на етиопския цар Цефей, чичо и годеник на Андромеда. Когато Персей спасил царската дъщеря от морското чудовище и тя му била отстъпена за жена, на самата сватба Финей нападнал със свитата си героя, но той го надвил и вкаменил с лицето на Медуза, убил или вкаменил и другарите му, 2) митически цар на тракийския град Салмидес, ослепил двамата си сина, подбуден от тяхната мащеха, затова бил наказан от Юпитер със слепота, при която полуптиците — полужени харпии му отнасяли или замърсявали със смрад храната. Освободили го от тях бореадите Калаис и Зет, след като той научил аргонавтите как да преминат през скалите Симплегади.

Финикийски — принадлежащ на финикийците: град Тир.

Финикийци — семитско племе, населявало Финикия, на източното крайбрежие на Средиземно море (днес крайбрежната територия на Ливан и Сирия), с главни градове Тир и Сидон. Като смели мореплаватели и опитни търговци основали свои колонии далече от островите и бреговете на Средиземно море, от тях най-важен е градът — държава Картаген, като център на посредническа търговия станал съперник на Рим, затова разрушен през 146 г. пр.н.е. от римляните. Финикийци участвуват в свитата на Кадъм.

Флегетон (гр. „горящата“) — една от реките в подземното царство.

Флегий — съюзник на Финей в битката на сватбата на Персей.

Флегийци — разбойническо племе в Беотия.

Флегмон (гр. „горящият“) — един от четирите коня на бога на слънцето Сол.

Флегон (гр. „пламтящият“) — един от четирите коня, които Сол впрягал в небесната си колесница.

Флегрей — кентавър, когото на сватбата на Пиритой убил Пелей.

Флегрейски поля (гр. phlegra — „пожарища“) — вулканична хълмиста област, родно място на гигантите, където се разразила

гигантомахията, според Овидий близо до гр. Куме — Путеоли, западно от Неапол.

Фобетор (гр. „ужасяващият“) — един от боговете на сънищата, наричан така от хората, а от боговете — Икел („подобният“).

Фок — син на егинския цар Еак, и на нереидата Псамата. Понеже винаги побеждавал на състезания несъщите си братя Пелей и Теламон, по подбуда на майка си те го посекли. За отмъщение неговата майка пратила бесен вълк сред стадата на Пелей.

Фокейски — принадлежащ на Фокея, пристанищен град и областта му край Смирненския (Измирския) залив в Мала Азия: фокейски охлюв, от неговата слуз в древността извличали пурпурен екстракт за багрене на тъкани.

Фокида — област в Средна Гърция при Делфи и Парнас.

Фокидски — принадлежащ на обл. Фокида.

Фокиец — жител на обл. Фокида.

Фол — кентавър.

Форбас — 1) лапит, съюзник на Финей в борбата му с Персей, убит от него, 2) цар на злосторните флегийци, 3) лапит, който на сватбата на Пиритой пробол с копието си унесения в дълбок сън Афидас.

Форкинида — прозвище на Горгона Медуза и на нейните сестри Греи, като дъщери на морския дракон Форкин.

Форкинидин — прозвище на лика на Медуза, дъщерята на Форкин.

Формие — град в Лациум, означен като град на лестригонския цар Аитифат.

Форонида — потомка на митическия цар Фороней, който в други автори е син на Инах, а в Овидий негов баща. Форонида е Ио, която иначе е сестра на Фороней.

Фортуна (лат. „щастие“, „съдба“) — римска богиня, олицетворение на щастието и съдбата, отъждествена с гръцката Тюхе. Тя може да носи и нещастие. Нейна дъщеря е богинята на изобилието, която раздава щедростта си от рога на изобилието — рога на Ахелой, откъртен от Херкулес. Изобразявана с кормило, рог на изобилието и колело или върху кълбо, или с крила, символи за превратността на щастието.

Фригийски — 1) принадлежащ на областта Фригия в Мала Азия. 2) троянски, Ганимед е фригийски син, като троянец, Минерва се нарича фригийска, заради нейния храм в Троя и заради раншното й покровителство на този град, фригийският жрец, е Приамовият син Хелен, фригийският съпруг е Еней, който се оженил за Дидона, но по-късно я изоставил по внушение на Меркурий.

Фригийци — синоним на троянци.

Фригия — област в Западна Мала Азия, към която спада и Троя.

Фриксов — принадлежащ на Фрикс, сина на митическия беотийски цар Атамант и на Нефела, брата на Хела. За да не бъде принесен от мащехата си Ино в жертва, той избягал със сестра си на гърба на овен със златно руно. Хела паднала и се удавила в протока, наречен по нея Хелеспонт, а Фрикс стигнал сам при цар Ет в Колхида (дн. Грузия). Там по повеля на Меркурий принесъл овена в благодарствена жертва на Юпитер, а руното подарил на царя, който го провесил на дърво в свещения лес на Марс Затова в „златното Фриксово руно“.

Фтия — област и град в Южна Тесалия, владение на Пелей и родина на Ахил.

Фурии (лат. „беснеещи“) — латинско съответствие на ериниите, трите сестри Алекто, Мегера и Тисифона, дъщери на Нощта, всяващи ужас с изгледа си, изобразявани с бичове и със змии в ръцете, в косите и около кръста. Отмъстителни богини от подземното царство, наказвали за всяко престъпление, особено за провинение спрямо кръвните връзки и за отцеубийство: преследват сина на Амфиарай Алкмеон, убиеца на своята майка. Като мъчителки внушават чрез стигийска възбуда и змийска отрова у Мира противоестествената любов към баща й. Тракът Терей ги зове срещу Филомела, единствен Орфей извиква сълзи в очите им. Като Евмениди ги зове Алтея за мъст против сина си Мелеагър, убиеца на нейните братя.

Халес — македонец (затова „боец ематийски“) от страната на лапитите при сватбата на Пиритой, убит от кентавъра Латрей.

Халий — ликиец, убит от Одисей пред Троя.

Халкиопа — сестра на Медея.

Халционей — мъж от Бактра, привърженик на Финей и борец срещу Персей.

Хамадриади — горски нимфи, неразграничавани от дриадите.

Хаонийски, хаонски — 1) произхождащ от Хаония: стволът хаонски — свещеният дъб в леса в Додона, 2) произлизащ от Хаония: Молпей Хаонийски.

Хаония — 1) крайбрежна местност в северната част на Епир, 2) област в Северна Сирия.

Хаос (гр. „зеещият“) — 1) според космогонията на стоическото учение зеещо пространство, запълнено с някаква първична материя от мъглявина и мрак, 2) безкрайна пуста зееща дълбочина, синоним на подземното царство.

Харкс — лапит, убит на сватбата на Пиритой от кентавъра Рет.

Харибда — опасен морски вртоп в Сицилийския проток срещу скалата на Сцила, чудовище, което смучело в алчната си паст морските води заедно с корабите и с цялото им съдържание и отново ги избълвало.

Харикла — нимфа, съпруга на кентавъра Хирон и майка на Оциоя.

Хармония — дъщеря на Марс и Венера, съпруга на Кадъм.

Харон — лодкарят на мъртвите, който пренасял душите им през р. Ахеронт в подземното царство.

Харопс — противник на Одисей пред Троя, убит от него.

Харпал (гр. „хищник“) — един от хрътовете на Актеон.

Харпии — грабливи птици с глави на девойки. Отнасяли или замърсявали храната на Финей, колчем посягал да яде.

Харипия (гр. — „хищница“) — една от хрътките на Актеон.

Харпократ (егип. Хар-пе-хрод, Хор като дете) — египетски бог на слънцето и на мълчанието, изобразяван с десния показалец на уста, йероглифния знак за непълнолетие.

Хеба — дъщеря на Юнона, родена без баща, гръцката богиня на младостта и вечната красота, млада девойка с венец от цветя и със златна чаша в ръка, поднасяла нектара и амброзията на боговете в Олимп, съпруга на обожествения Херкулес, по негова молба подмладила братовчеда му Иолай.

Хебър — главната река в Тракия, дн. Марица, в древността пословична със студените си води, според мита край бреговете на Хебър вакханките разкъсали Орфей и му хвърлили главата и лирата в реката.

Хеди (лат. „козлета“, „козички“) — двете най-ярки звезди в лявата страна на съзвездието Колар, избледняването им през зимното слънцестоене в края на м. октомври предвещавало за древните бурно време.

Хезиона — дъщеря на троянския цар Лаомедон, която Херкулес спасил от пратеното от Нептун морско чудовище, но я дал за съпруга на бойния си другар Теламон, след като царят не изпълнил обещанието си да възнагради героя с безсмъртните си коне.

Хеката — дъщеря на титана Перс от Кария, Югозападна Мала Азия, магьосница с власт над тайнствените природни сили, богиня на нощните привидения, броди в безлунни нощи по гробове и кръстопътища — местата на нейния култ, посрещана от воя на кучетата — нейните свещени животни. Нарича се трителесна, триглава, богинята с трите лица. Призовават я за магиите Медея, и Кирка.

Хекатин — прилаг. от името на магьосницата Хеката.

Хектор — първородният син на Приам и Хекуба, най-храбрият герой в защитата на обсадената Троя, почитан от съгражданите си като бог, убит от Ахил. Съпруг на Андромаха, баща на Астианакс. Пронизал с копието си, както било предсказано, първия ахеец, стъпил на троянския бряг — тесалиеца Протезилай (гр. protos — „първи“). Когато Ахил се оттеглил от битките, Хектор нападнал гръцкия лагер и насмалко щял да опожари изтеглените на брега вражески кораби. Встъпил в двубой с Аякс и се отдалечил от него без рана. След като убил Патрокъл, паднал от ръката на неговия приятел и отмъстител Ахил, който привързал трупа му зад колесницата си и го влачил около градските стени пред погледа на троянците.

Хекуба (гр. Хекаба) — дъщеря на фригийския цар Димант (затова Димантнда), съпруга на цар Приам, на когото родила 19 деца — синове и дъщери. При разрушаването на Троя преживяла гибелта на всичките си близки, спасила само костите на сина си Хектор. При подялбата на пленничките се паднала робиня на Одисей, отведена на брега на Тракийски Херсонес, избола с пръсти очите на трака Полиместор, който убил най-малкия й син Полидор. Накрай превърната в кучка.

Хела — дъщеря на Атамант и Нефела (затова Нефеленда), сестра на Фрикс. Морето, в което се удавила, е наречено по нея Хелеспонт

(гр. „проток на Хела“).

Хелен — син на Приам и Хекуба, брат на Хектор, прочут троянски гадател. Като пленник предсказал на Одисей и Диомед, че Троя може да бъде превзета само с помощта на Неоптолем (Пир) и Филоктет и че съдбата на града зависела от Паладион — дървената статуя на Палада. След падането на Троя откаран заедно с Андромаха, съпругата на Хектор, в робство от Пир в Епир, където се оженил за нея (у древните съществувал обичаят левират — след смъртта на по-големия брат за вдовицата му се оженвал по-младият брат). Когато Пир умрял, получил част от земята му и на нея построил град по образеца на Троя. Там дал гостоприемство на Еней и му предсказал, че ще основе далеч от първата си родина могъщ фригийски град.

Хелеспонт (гр. „морето на Хела“) — дн. протокът Дарданели. Наречен по Хела, която паднала в него от овена със златното руно, когато тя и брат й Фрикс бягали от своята мащеха.

Хелиади — дъщери на бога на слънцето Сол (гр. Хелиос, откъдето произлиза името им) и на Климена, сестри на Фаетон. От скръб по брат си се превръщат в тополи. („Хелиадски стволи“), а сълзите им в янтар (гр. electron — „слънчев блясък“). Овидий споменава Фаетуза (гр. „лъчезарната“) и Лампеция (гр. „блестящата“, „сияйната“).

Хелидра (гр. „костенурчина змия“) — вид отровна смрадлива змия.

Хелик — младеж, съюзник на Финей, противник на Персей и убит от него.

Хелика — 1) друго име (гр. „въртящо се съзвездие“) на Голямата мечка), 2) крайбрежен град в Ахея с храм на Нептун, потънал в морето при земетресение през 373 г. пр.н.е. (дълго време след Питагор).

Хеликон — планина в Западна Беотия, Средна Гърция, висок 1750 м., седалище на музите, затова „момински сбор“, „планина на музите“, а музите се назовават хеликонски, синоним на поетичен дар.

Хелиопол — „слънчев град“, градът на Хиперион в Долен Египет.

Хелиос — Слънце, гръцкото име на бога на слънцето Сол, баща на Хелиадите и на Фаетон.

Хелопс — кентавър, убит от Пиритой в битката между лапити и кентаври.

Хемонийски, хемонски — тесалийски, от старото име на Тесалия. Хемонският младеж, е Язон, синът на тесалийския цар Езон, хемонският град, е Трахин. Ахил ехемониец като владетел на родния си град Фтия в Тесалия.

Хемонийци — тесалийци, от Хемония.

Хемония — старото име на Тесалия, което извеждали от името на цар Хемон, бащата на Тесал.

Хемус — планина в Тракия, дн. Стара планина в България. Според мита Хемус и Родопа били брат и сестра, които се обичали греховно и се назовавали неблагочестиво Юпитер и Юнона, затова били превърнати от боговете в планини с лице една към друга.

Хена — град в Средна Сицилия, с прочуто светилище на Церера, дн. Етна, където според един мит станало отвличането на Прозерпина от Дит.

Хера — гръцката върховна богиня, на която съответства латинската Юнона, царица на небето и богиня на брака.

Херакъл — гръцката форма на името Херкулес.

Херза (гр. „роса“) — една от трите дъщери на Кекропс, на които Минерва поверила в затворено ковчеже младенеца Ерихтоний, пазен отвътре от дракон, с поръка да го съхраняват, без да го отварят. В нея се влюбва Меркурий, омаян от хубостта й.

Херзидамант — противник на Одисей, убит от него пред Троя.

Херкулан („град на Херкулес“) — град в Кампания, засипан от Везувий през 79 г.

Херкулес (гр. Херакъл, „прославен чрез Хера“) — беотийски народен герой, най-храбрият от всички елински герои, син на Алкмена (гр. „най-силната“) и на Юпитер, който я прелъстил под образа на съпруга й Амфитрион, съпруг на Деянира, след обожествяването му — на Хеба. Когато предстояло да го роди Алкмена, Юпитер се заклел, че детето, което през този ден види бял свят, ще владее над целия род на Персей. Но Юнона, която преследвала сина на своята съперница, забавила раждането му, а вместо него се родил преждевременно друг потомък на Персей — Евристей. Още докато Херкулес бил в люлката, Юнона му пратила две змии, но младенецът задушил всяка от тях с по една ръка. Бил възпитан от мъдрия кентавър Хирон, когото по невнимание наранил с отровна стрела и му причинил такива болки, че раненият пожелал да се откаже от безсмъртието си в полза на

Прометей и да умре. Когато друг път пожелал да слезе на брега на о. Кос и островитяните го помислили за морски разбойник и отблъснали, убил царя им Еврипил. За да спечели Деянира за съпруга, надвил в двубой съперника си речния бог Ахелой. Убил кентавъра Нес, когато той се опитал да отвлече жена му, със стрелата, потопена в кръвта на Лернейската хидра. За отмъщение кентавърът предал на Деянира своята вече напоена с отрова дреха, уж като средство за възвръщане на разколебана любов. След време тя решила да си послужи с нея пред Херкулес и така причинила мъчителната му смърт — от нетърпими страдания той се самоизгорил, след като хвърлил в морето Лихас, приносителя на убийствения подарък.

Пред смъртта си Херкулес припомня на боговете прочутите си подвизи, които извършил в служба на Евристей и по внушение на Юнона: 1. Удушил с ръце Немейския лъв, защото той бил неуязвим, кожата му взел за мантия, а главата му за шлем. 2. Умъртвил Лернейската хидра с многото змийски глави, от които едната безсмъртна, и потопил стрелите си в отровната й кръв, за да станат смъртоносни. 3. Уловил в Партенийския лес в Аркадия бързата като вятъра Керинейска кошута, като я гонил цяла година. 4. Избил или прогонил с подарено му от Палада кречетало Стимфалските птици. 5. Уловил в мрежа Еримантския глиган, който се криел в планината Еримант и опустошавал с набези полята на Аркадия. Героят го гонил до върха на планината, където звярът затънал в дълбокия сняг. На път за Еримант бил нападнат в пещерата на кентавъра Фол от неговите събратя — родените от Нефела („облак“), но прогонил едни от тях с главни, други със стрелите си, 6. Изчистил пословично замърсените Авгиеви обори в Елида, като пуснал през тях течението на една река. 7. Укротил дивия критски бик и на гърба му преплавал морето до Маратон. 8. Надвил тракийския цар Диомед, който давал за храна на кръвожадните си кобили попадналите на неговия бряг чужденци, конете откарал в Микена, където Евристей ги принесъл в жертва на Юнона. 9. Грабнал златния пояс или колан на царицата на амазонките Хиполита и го поднесъл на Адмета, дъщерята на Евристей. 10. Отвлякъл от западния край на света стадата от крави на триглавия великан Герион. 11. Отнесъл трите златни ябълки от градината на Хесперидите, които пазел вечно зрящ дракон, като с хитрост накарал гиганта Атлант да му ги откъсне, додето Херкулес поел за малко на

раменете си небесния свод. 12. Най-тежкият подвиг: извел от подземното царство триглавото куче Цербер, което пазело вратите на Тартар. Междувременно Херкулес убил кръвожадния египетски цар Бузирис, задушил във въздуха либийския великан Антей. След дванадесетте си подвига бил освободен от служба при Евристей. По-късно убил изпратеното от Нептун морско чудовище и спасил от него дъщерята на цар Лаомедон Хезиона и завладял Троя, когато царят не изпълнил обещанието си да го възнагради с конете си, които получил от Юпитер за похитения негов син Ганимед. Преди да легне на кладата на върха на планината Ета, Херкулес поверил лъка и стрелите си на Филоктет, сина на Пеант, а пленницата си Иола дал за жена на сина си Хилус. От пламналата клада героят бил възнесен от Палада на Олимп, там Юпитер го дарил с безсмъртие и го ощастливил с нова съпруга — миловидната Хеба, и Юнона престанала да враждува с него.

В Нестор разказва на Тлеполем, сина на Херкулес, как баща му завладял Елида и Пилос и убил единадесетте нелеиди. Още на връщане от Герион Херкулес гостувал на Кротон, и обещал да издигне на мястото на дома му град, което извършил по-късно чрез Мисцел. Според преданието основал в Кампания града, наречен по негово име Херкулан.

Прозвища: по своя пастрок Амфитрион се нарича Амфитрионов потомък, по името на неговия баща, своя дядо Алкей — Алкид, по родния си град Тиринс — тиринтец, тиринтски герой, понеже според друг мит се родил в Беотия, в се именува аониец, поетичното име на беотиец, като народен герой е „земен освободител“, заради отличителния си атрибут — „мъжът с боздугана“.

Херкулов — на Херкулес, епитет на град Трахик, разположен в полите на пл. Ета, на чийто връх се самоизгорил героят.

Хермафродит — красивият син на Меркурий (гр. Хермес) и на Венера (гр. Афродита), наречен по гръцките имена на двамата, като внук на Атлант зован Атлантиад, отблъснал любовта на влюбената в него изворна нимфа Салмацида, но когато се къпел в извора й, по нейна молба боговете слели двамата в едно двуполово същество.

Хермес — гръцкият бог, който бил заимствуван от римляните под името Меркурий.

Херос — герой от полубожествен произход или смъртен, извършил необикновени подвизи, обожествен след смъртта си,

полубог.

Херсилия — една от похитените сабинянки, съпруга на Ромул, след неговото обожествяване въздигната на небето и съединена с основателя на Рим като богиня Хора.

Хеспер (гр. „вечер“, „запад“) — звездата Вечерница.

Хесперид — „вечерни“, „западни“ нимфи, сладкогласните дъщери на Нощта (три, четири или седем), обитавали остров в океана на западния край на земята, където притежавала чудна градина със златни ябълки, пазени от стоок дракон, които Гея подарила на Юнона за сватбата й с Юпитер.

Хесперийски — разположен на запад, обитаващ Запада: хесперийски бряг, т.е. брегът на западния океан, където са границите на земята, хесперийски потоци, хесперийски наяди, хесперийско небе, хесперийски залив.

Хесперия — нимфа, дъщеря на речния бог Цебрен. Умряла, ухапана от змия, когато бягала от влюбения в нея Есак.

Хефест — гръцкият бог на огъня и ковашкото изкуство, с когото било отъждествено в Рим италийското божество Вулкан.

Хиади (гр. „дъжделините“) — седем нимфи, дъщери на Атлант, звезди в главата на съзвездието Телец, изгревът им в Гърция на небето през м. май означавал дъжд.

Хиала (гр. „кристал“) — нимфа от свитата на Диана.

Хиантски, хиантейски — синоним на беотийски според митическите прадревни жители на Беотия хианти. Аганипа хиантска е извор в Хеликон, посветен на музите. Хиантският герой, е тиванецът Актеон, хиантейски се нарича също Иолай.

Хиацинт — красив младеж от Амикла при Спарта (затова Амиклид), син на Онбал, наричан още Тенарид от пелопонеския нос Тенар, любимец на Аполон. При задружна игра богът го наранил смъртно с диска си и в скръбта си направил да пръкне от кръвта му тъмночервеното цвете хиацинт (или перуника). На дъното на чашката му върху листата древните различавали буквите AI AI (АЙ АЙ) — жалостните стонове на Аполон. В същото цвете се превърнал след смъртта си и гръцкият герой Аякс. При него същите резки се тълкували като първите букви от името му (гр. AIAC).

Хиацинтии — тридневни годишни празненства в чест на прадревно божество на пролетта, оприличено по-късно на Хиацинт.

Чествували го спартанците, през първия ден принасяли жертви, през следните два дни устройвали весели шествия с бръшлянови венци и състезания, най-вече на хвърляне на диск и надбягване.

Хил, Хилус — най-старият син на Херкулес и Деянира, съпруг на Иола. След смъртта на баща му Евристей пренесъл дивата си омраза към него.

Хила — град в Беотия.

Хилактор (гр. „лаяч“) — един от хрътовете на Актеон.

Хилей — участник в Калидонския лов.

Хилей (гр. „горският“) — един от хрътовете на Актеон.

Хилес — кентавър, убит от Пелей на сватбата на Пиритой.

Хилонома (гр. „горска обитателка“) — красива кентавърка, любима на кентавъра Цилар.

Химен, Хименей — олицетворение на сватбената песен, затова син на Аполон и музата Калиопа, красив младеж в шафранова дреха, крилат, носи венец от риган, който е свещен и на Венера, в дясната ръка държи факел, а в лявата було, с което забулва невестата. Призоваван със сватбени химни хименей.

Хименеи (епиталамии) — сватбени хорови песни, предимно в хекзаметри, които пеели в навечерието на сватбата и при въвеждането на невестата в дома на младоженеца.

Химера (гр. „коза“) — митическо чудовище от Ликия в Мала Азия, което изригвало огън, според Омир представяло отпред лъв, в средата коза и отзад дракон.

Химет — планина в Атика, прочута не толкова със своя мрамор, колкото с медоносните си билки.

Химетски — произлизащ от пл. Химет.

Хиона (гр. „снежната“) — Филонида, дъщеря на Дедалион, обикната едновременно от Меркурий и от Аполон, родила от двамата синове-близнаци, които наследили бащините качества: хитреца Автолик от Меркурий и делфийския певец и поет Филамон от Аполон. Диана й пронизала езика със стрелата си, защото тя подценила нейната хубост.

Хиос — голям остров в Егейско море срещу малоазийския бряг, прочут със своето вино, затова в него Бакх бил на особена почит.

Хипалмон — участник в Калидонския лов.

Хипан — река в Скития, дн. Буг в Украйна.

Хипас — 1) участник в Калидонския лов, син на Еврит (затова наричан Евритид), разкъсан от глигана, 2) кентавър, когото убива Тезей на сватбата на Пиритой.

Хипепа — малък град в южните поли на пл. Тмол, южно от Сарди в Лидия, Мала Азия.

Хиперборейски (гр. „живеещи отвъд Борея, през планините“) — прилаг. от хиперборей — митически народ, който живеел във вечно щастие в крайния Север и почитал Аполон в един от ранните му образи, синоним на северен.

Хиперион (гр. „горният“, „горе вървящият“) — титан, син на Уран и Гея, баща на бога на слънцето Сол (който се нарича син на Хиперион). Често се отъждествява със самия Сол. Градът на Хиперион е Хелиопол в Долен Египет с прочут храм на бога на слънцето Хелиос.

Хипермнестра — една от петдесетте белиди, която единствена от тях пощадила съпруга си Линцей през първата брачна нощ.

Хиподам — баща на нимфата Перимела.

Хиподамея, Хиподама — годеницата на царя на лапитите Пиритой (наричана още Деидамея и Исхомаха), заради която избухнала битката между лапити и кентаври.

Хипокоон — цар на Амикла в Лакония, брат на Тиндарей, изпратил синовете си да участвуват в Калидонския лов, от тях Овидий споменава Енесим, който бил промушен от глигана.

Хипокрена (гр. „конски извор“) — изворът на музите в Хеликон, който бликнал след удар от копитото на крилатия кон Пегас. Съществува и днес под името Крио Пигади (гр. „Студен извор“).

Хиполита — царицата на митическите войнствени амазонки, които живеели на бреговете на р. Термодон в Северна Мала Азия. Херкулес й отнел вълшебния пояс или колан (подвиг).

Хипомен (Меланион) — беотийски младеж, син на Мегарей, правнук на Нептун, с хитрост, на която го подучила Венера, надвил в надбягване Аталанта и така я спечелил за съпруга, но богинята превърнала двамата в лъвове, защото забравили да й благодарят.

Хипотад — прозвище на господаря на ветровете Еол като син на Хипотес.

Хипотес — баща на господаря на ветровете Еол.

Хипотой — син на Керкион, участник в Калидонския лов.

Хипсей — един от свитата на Финей, противник на Персей.

Хипсипила — дъщеря на Тоант, царя на Лемнос. Когато през една нощ жените на острова избили всички мъже, защото предпочитали робините пред тях, единствена пощадила баща си и му помогнала да избяга, след това станала царица на женската държава.

Хирия — майка на Кикън. Помислила, че синът й загинал, от скръб се стопила в сълзи и се превърнала в езеро с нейното име.

Хирон — добър и мъдър кентавър, син на океанидата Филира, и Сатурн, с двояк образ, защото Сатурн се превърнал бързо в кон, когато съпругата му Рея го изненадала при нимфата. Живял в пещера на пл. Пелион в Тесалия, където поради изобилието от билки се зародила медицината, той бил първият лекар. Възпитател на герои и синове на богове, при него Ескулап изучил лечебното изкуство, от него бил възпитан и Херкулес. Дъщеря му Ociроя притежавала пророческа дарба, тя му предсказала бъдещето, по невнимание наранен неизлечимо от отровната стрела на Херкулес, сам пожелал да умре, за да се избави от ужасните болки, като се отказал от безсмъртието си в полза на Прометей.

Ходитцефен, когото гадателят Мопс убил на сватбата на Пиритой.

Хор — египетският бог на лятното слънцестоене, син на Изида и Озирис, оприличен на Харпократ.

Хора — римското име на въздигнатата на Олимп като богиня Херсилия, съпругата на Ромул.

Хори (лат. „часове“, гр. „времена“) — дъщери на Юпитер и Темида, благосклонни към хората красиви богини на редуващите се годишни времена, на цъфтежа, растежа и плодовете, помагачки на бога на слънцето Сол — те му впрягат конете.

Хриза — град в Троада, Мала Азия, със светилище на Аполон. При превземането му от Ахил, на Агамемнон се паднала като военна плячка Хризеида, дъщерята на Аполоновия жрец Хриз, за която по-късно възникнала свадата между двамата гръцки герои.

Хризаор — великан, син на Медуза и брат на крилатия кон Пегас.

Хромий — ликиец на страната на Троя, убит от Одисей.

Хромис — 1) съюзник на Финей в борбата му срещу Персей, 2) кентавър в битката между лапити и кентаври, когото убил Пиритой.

Хтоний — кентавър, когото на сватбата на Пиритой убил Нестор.

Цезар — прозвище на представителите на римския род на Юлиевците, които извеждали името си от дарданеца Юл, сина на Еней, и така произхода си от златната майка Венера. 1) Гай Юлий Цезар, пълководец, държавник и писател, стремял се към еднолична власт и към затвърдяване на робовладелската класа, описал военните си действия в Галия и походите си в Германия и Британия в „Записки за Галската война“, през 60 г. пр.н.е. образувал с Помпей и Крас т.нар. първи триумвират — съюз за взаимна помощ, след смъртта на Крас започнал борба за надмощие с Помпей, на чиято страна е сенатската републиканска партия, през 48 г. пр.н.е. разбива противника си при Фарсал, в „Записки за гражданската война“ се старае да оправдае действията си, довели до нея, като се представя за ревностен защитник на републиката. В резултат на съзаклятие, в което участвували над сенатори републиканци начело с Касий и Брут, бил убит в градската курия („светия дом“, в който сенатът заседавал и вземал решения), въпреки положението му на понтифекс максимус — върховен жрец, за какъвто бил избран още в 63 г. пр.н.е., преди военните му дела. Осиновеният му син Октавиан Август го наследил в държаните функции и осъществил в променен вид политическите му стремежи. За да не изглежда, че Август е произлязъл от смъртен род, Цезар две години след смъртта си бил провъзгласен за божествен по решение на сената и народа, на римския форум му издигнали храм, създала се легенда, че кометата, явила се в деня на смъртта му, била неговата душа, която пътувала по небето. Плиний, Плутарх и др. антични писатели предават, че цяла година след убийството слънцето било помрачено, лъчите му избледнели, мътен изгрявал Луцифер (Зорницата), кръгът на луната бил опръскан с кръв, появили се и други подобни явления. Овидий споменава забележителните военни дела на Цезар: два пъти — през 55 и 54 г. пр.н.е. стоварвал войската си в Британия и покорявал страната, през 48–47 г. пр.н.е. в Александрийската война превзел Египет, през 46 г. пр.н.е. победил в битката при Тапсус своя отявлен враг нумидийския цар Юба и с него привържениците на Помпей и направил Нумидия римска провинция, през 47 г. пр.н.е. при Зела удържал победа над Фарнак, сина на Митридат, и възвърнал под римска власт Понт като римска провинция. Заслужил много триумфи, но чествувал само няколко победи (от Галия, Египет, Понт, Африка и Испания). Биография от Светоний. 2)

Август, който по името на своя осиновител се нарекъл Гай Юлий Цезар Октавиан, а след него и всички римски императори си прикачвали към титлата Август прозвището Цезар. Когато през 12 г. пр.н.е. Август станал понтифекс максимус, вместо да живее в двореца на форума близо до кръглия храм на Веста, останал на Палатина, като построил в дома си ново светилище на богинята и така я приел в числото на домашните си богове.

Цей (гр. Койос) — един от титаните, баща на Латона, и на Астерия.

Целадон — 1) боец от свитата на Финей, когото поразява Персей. 2) лапит, когото убива кентавърът Амик.

Целенски урви — област в Южна Италия, с неустановено местонахождение.

Ценеум — нос в североизточната част на о. Евбея, срещу пл. Ета, с прочут храм на Юпитер, дн. Литада.

Ценида-Ценей — девойка от племето перебри в Италия, дъщеря на Елат. Насилена от Нептун и превърната в мъж с неуязвимо от оръжие тяло. Перебецът Ценей, гордост и чест за лапитското племе, участвувал в Калидонския лов, за което разказва Нестор, в битката между лапити и кентаври показва голяма сила: с двуострата си секира погубил пет кентаври, освен тях Латрей. Накрая кентаврите го обезвредили, като накамарили върху него стволове и скали, и го задушили, но изпод грамадата излетяла птицата с ръждиви крила, в която се превърнал храбрецът. Според Вергилий той в подземното царство се превърнал отново в девойка („Енсида“).

Цербер — кръвожадно триглаво куче, родено от Тифоей и полуженатa — полузмия Ехидна. Пазачът на входа на подземното царство, пускало всеки да влезе, но не позволявало никой да излезе. Погледът му бил страшен като погледа на Медуза, който вкаменявал, затова в е „медузки звяр“. От слюнката му, попита в земята, поникнало отровното растение аконитум. Херкулес го измъкнал от царството на сенките и пак го върнал (подвиг). Вкаменило с погледа си случаен минувач, когато го водил Херкулес. Сцила оприличава на него псетата по тялото си.

Церера — дъщеря на Сатурн и Рея, сестра на Юпитер, майка от него на Прозерпина, отъждествена с гръцката Деметра. Богиня на плодната земя и земеделието, затова покровителка на брака, приятелка

на мира и законодателка, милостива, блага богиня. Вози се на колесница с впрегнати два дракона. Първа браздила с рало земята и първа дарила плодове и блага храна на земята, нейният дар е житото и хлябът. Богинята на плодородието и гладът са несъвместими. Свещен на Церера е лесът, в който расте многолетен дъб, вътрешността на дървото обитава най-вярната й нимфа, когато Еризихтон го отсича, нейните нимфи дриади пристъпват пред Церера в скръбни одежди, тя наказва светотатния младеж с неутолим глад. Напразно моли Юпитер да подмлади любимия й Язион. Богът на подземното царство Дит похитил дъщеря й Прозерпина. Церера я търси навсякъде, изоставя земята, троши ралата, погубва безмилостно добитъка, докарва болести по нивите, унищожава семената, оплаква се и настоява пред Юпитер за неговата намеса. За да не опустее земята и да не изчезне земеделието, той връща Прозерпина на нейната майка за шест месеца от всяка година. Докато търси дъщеря си, Церера превръща дръзко хлапе, което й се присмяло, в гущер.

Предава семена на Триптолем и го праща на земята да научи хората на земеделие, превръща заради коварството му скитския цар Линк в рис, самата се превръща в кобила, за да избяга от гонитбата на Нептун, но напразно. Жрецът й Ампик носи обичайната за сана белоснежна повезка през челото.

Първият плод от жътвата се принася на Церера, на годишния празник на богинята на плодородието — в Атика Тесмофории, на о. Сицилия Антесфории — участвуват само омъжените жени, облечени в снежнобели одежди, те носят в жътварски венци плодовете от първата беритба, като се въздържат от досег с мъже девет нощи, център на култа на богинята е Елевсин, където се чествуват Елевсинските мистерии.

Цефал — красив ловец, син на Деион, внук на Еол. Като пратеник на атинския цар Егей моли в Егина за съюзническа военна помощ. Там със сълзи разказва историята си. Скоро след сватбата му с Прокрида го отвлякла Аврора. Понеже непрестанно тъгувал за Прокрида, богинята на зората го върнала при нея, но му променила лицето, за да изпита верността й. Неузнаваем, той успял с богати подаръци да я разколебае. Когато се разкрил, посрамената съпруга побягнала в планината и станала спътница на Диана. След дълги молби и разкаяния на Цефал тя се завърнала и му донесла от богинята

куче, което надминавало в бяг всички, и копие, което стигало неизменно целта си, като само се връщало в ръцете на ловеца. При един лов кучето се вкаменило заедно с тевмеската лисица, защото Темида пожелала да останат и двете животни непобедими. След време при лов Цефал пробол с копието си Прокрида, която го следяла из шубрак, а той помислил, че в храста шумоли дивеч. След разказа получил от Еак исканата военна помощ, и се завърнал обратно.

Цефей — митически цар на Етиопия, съпруг на Касиопа, баща на Андромеда, тъст на Персей. В избухналата свада между брат му Финей и Персей за Андромеда взел страната на зет си. Накрая превърнат в съзвездие заедно с Касиопа (Касиопея), Андромеда и Персей.

Цефейски — принадлежащ на Цефей: цефейски поля.

Цефени — митическо племе в Етиопия, подвластно на цар Цефей.

Циана (гр. „синята“) — извор и поток при Сиракуза, дн. Пизма, който се слива с реката Анапис малко преди тя да се влее в голямото градско пристанище. Също изворната нимфа, която напразно се опитала да попречи на Дит да отвлече Прозерпина и от жал по нея се саморазтопила в бистрите си води. Чрез знак посочила на майката Церера пътя на божествения похитител.

Цианея — дъщеря на речния бог Меандър, съпруга на Милет и майка на близнаците Библида и Каун.

Цигън (гр. „лебед“) — неуязвимият син на Нептун. Ахил, като не могъл да го умъртви с оръжие, го задушил, а баща му го превърнал в лебед.

Циклади — група острови в Егейско море, разположени в кръг около о. Делос.

Циклопски — принадлежащ на циклопите, еднооки исполини, синове на Уран и Гея, груби и недодялани, но сръчни ковачи. Били хвърлени от баща си в Тартар, но Юпитер ги освободил, за да помагат на бог Вулкан в ковачницата му. Затова изковали лъка и стрелите на Юпитер, и неговите мълнии. В „Одисея“ са синове на Посейдон (Нептун). „Циклопските паши“ са в областта край пл. Етна в Сицилия. Людоеди, враждебни на другарите на Одисей. Вж. Полифем.

Цимел — лапит, убит на сватбата на Пиритой от кентавъра Нес.

Цинифиец, цинифийски — синоним на либиец, либийски, по името на реката и областта Цинипс (Кинипс) в Либия. Нумидийският

цар Юба се нарича неточно цинифиец, защото нумидийците обитавали земите на днешен Алжир.

Цинт, Цинтус — планина на о. Делос, родината на Аполон и Диана.

Цинтия — прозвище на богиня Диана от името на планината Цинт (гр. Кюнтос) в Делос, на която се родила.

Цип — знатен римлянин, на когото според мита израснали рога, когато като претор излязъл вън от градската порта. Въпреки предсказанието, че ще получи царски сан, предпочел изгнание.

Цирис — неизвестна морска птица, в която била превърната Сцила. Овидий извежда името и от гр. keiro — „стрижа“.

Цирцейски — принадлежащ на Кирка (Цирцея): цирцейски бряг, цирцейски полета.

Цирцея — вж. Кирка.

Юба — цар на Нумидия, дн. Алжир (60–46 г. пр.н.е.), противник на Цезар, съюзил се с Помпей срещу него, но победен заедно с помпеянците при Тапсус през 46 г. пр.н.е., след което Нумидия станала римска провинция. Неточно наречен циаифиец.

Ювента (лат. „младост“) — римската богиня на младостта, олицетворение, съответствува на гръцката Хеба.

Южняк — вж. Аустер.

Юл — според мита син на Еней и Креуза, наричан още Асканий, дарданski, т.е. троянски, избягал заедно с баща си от Троя и основал в Италия Алба Лонга, родоначалник на римския род на Юлиевците. Издънка на Юл, е Цезар.

Юлий — прозвище на членовете на римския род Юлиевци, който според преданието произхождал от Юл, с най-видни представители Гай Юлий Цезар, и неговия осиновен син Гай Октавий, наречен Гай Юлий Цезар Октавиан.

Юнона — дъщеря на Сатурн (Кронос), затова Сатурнийка, Сатурнова дъщеря, и др., питомка на Океан и Тетия, едновременно сестра и съпруга на Юпитер, първоначално етруско божество, по-късно отъждествена с гръцката Хера, царица на олимпийските богове, като божествения си съпруг владее над небето, повелителка е на облаците и бурите, на мълниите и гърма, богиня на брака и съпружеската любов, покровителка на омъжените жени и помощница на бременните и родилките, пример на съпружеска вярност,

неумолимо строга спрямо престъпилите светостта на брака. Според гърците от свещения брак на Юпитер и Юнона произлезли боговете Хеба, Хефест (Вулкан) и Ейлития (Илития), още и Арес (Марс), който всъщност проникнал в Гърция от Тракия. Според римските вярвания потомство на небесната двойка остава единствен Марс: Хеба е само „Юнонина дъщеря“, тя излязла както Палада (Минерва) от главата на Юпитер, Вулкан е роден без баща, той е „Юнонина рожба“, а бащинството на Илития (Луцина) не е определено. Самата Юнона заявява не без огорчение, че едва, т.е. веднъж, й се удало да стане майка от Юпитер. Оправданата ревност на Юнона и семейните й крамоли са втъкани в много митове, гневно, често жестоко преследва съперничките си. За да укрие от нея Ио, Юпитер превърнал нимфата в крава, Юнона извадила очите от убития неин страж Аргус и ги поставила върху крилата на пауна (свещен на богинята вероятно защото птицата прелетяла от Азия в Европа през о. Самос, острова с прочутото светилище на небесната царица). Превърнала Калисто в мечка, и когато Юпитер възвел аркадската нимфа на небесния свод като съзвездие, Юнона слязла в морските дълбини, за да моли тамошните богове да не я допускат до водите си. Ненавистта си към похитената от Юпитер Европа пренася върху целия род на Агенор, баща й. Под образа на нейната кърмачка подучила Семела да иска от Юпитер да се яви пред нея в истинския си блясък, гибелен за смъртните. Отнела на планинската нимфа Ехо способността да говори. Подбужда в ада фурията Тизифона да всее безумие в гърдите на Ино и съпруга й Атамант. Превръща дружките на Ино в камъни и птици, една пигмейка в жерав, Антигона, дъщерята на Лаомедон, в щъркел, дъщерите на Кинирас в храмови стъпала. Пред гиганта Тифоей се превръща в крава. Опитала се да попречи на Латона да намери място на земята, където да роди Феб и Диана, след раждането им продължила да ги преследва. Пратила чума на остров Егина, задето носи име на нейна съперница. Преследва Херкулес, сина на Алкмена от Юпитер: още в утробата на майката забавя раждането, праща в люлката му две змии, внушава по-късно на Евристей да изисква от героя свръхчовешки подвизи. С недобро око гледа на Ганимед, младия виночерпец на Юпитер. Като не искала да слуша просби за мъртвци, натоварила чрез Ирида бога на съня да яви на Алциона гибелта на съпруга й Кейк. Вместо да прегърне Юнона, гигантът Иксион

прегърнал облака Нефела. В Троянската война помага на гърците, след като Парис на планината Ида отсъдил златната ябълка — първенството в красотата, на Венера, преследва Еней, сина на своята съперница. Но проявила състрадание над царица Хекуба заради незаслужената ѝ съдба. Накрая прекратява враждата си към потомците на Еней и праща вярната си служителка Ирида да съобщи на Херсилия обожествяването на съпруга ѝ Ромул. За нечинно отношение и незачитане на достойнството ѝ отнела зрението на Тирезий. С всевластната в Олимп Юнона се сравнява Прозерпина („Авернска Юнона“) в подземния свят. Най-прочути статуи: колосалната мраморна глава „Юнона Лудовизи“ и загубената хризелефантинна скулптура от Поликлет. По-важни нейни светилища (херайони): в Самос, Аргос, Лациниум, в Олимпия, в Пестум.

Юпитер — върховен римски бог, отъждествен с гръцкия Зевс. Владетел на небето и земята, бог на всички небесни или атмосферни явления, от които зависи плодородието — праща росата, дъжда и снега, мята мълниите, въдворява ред и хармония сред природата, застъпник на божествената справедливост в държавата и семейството. Син на Сатурн (Кронос), затова се нарича Сатурниец, и на Рея, владетел на света след падането на Сатурн през сребърния век, властител над боговете, по-велик от своя родител, макар че се подчинява на съдбата, негови братя са Нептун, който получил от Сатурновото наследство морето, Дит, получилият подземното царство, негова сестра е Церера. Родното място на върховния бог е остров Крит, а тронът му е сред седалището на боговете, върха на Олимп, негово оръжие е мълнията, свещеното му дърво е дъбът, негова сестра и съпруга е Юнона, но съпружеството на Юпитер не е безукорно: докато само Марс е синът му от този брак, той има много деца от други богини, нимфи и смъртни жени. Някои митове за любовните приключения на върховния бог са създадени на генеалогична основа, да изведат произхода на царе и благороднически родове от Юпитер.

Синове
Феб Аполон от Латона
Меркурий от плеядата Мая
Бакх от Семела
Епаф от Ио

Аркад от Калисто
Персей от Даная
Тантал, според Ниоба, внучка на Юпитер
Амфион и Зет от Антиопа
Еак от Егина
Минос от Европа
Херкулес от Алкмена
Радамант от Европа

Дъщери
Диана от Латона
Прозерпина от Церера
Венера от Диона (или родена от морската пяна)
Минерва, родила се от главата на Юпитер

Внуци и правнуци
Еней като син на Венера
Одисей, синът на Лаерт, който е син на Аркизий, сина на Юпитер
Аякс, внукът на Еак, бащата на Теламон, е трети потомък на Юпитер
Пелей, синът на Еак, е внук на Юпитер.

Сътворил четирите годишни времена, надвил змиекраките гиганти, които искали да завладеят небето, превърнал във вълк аркадския цар Ликаон, който дръзнал да осмива божествеността му, изпратил потоп на земята да затрие покварените хора, превърнал в крава любимата си нимфа Ио, за да я укрие от ревността на Юнона, после й възвърнал човешкия образ, с мълния поразил Фаетон, за да предотврати световния пожар, след това се грижи за обгорилата земя, под образа на Диана насилва нимфата й Калисто, а когато Юнона, разбрала, я превръща в мечка, Юпитер я въздига в съзвездие на небето, поразява с мълния Ескулап, защото съживявал мъртвци, обикнал смъртната Семела, но поради хитростта на Юнона се явил пред нея със своите мълнии и гръмове, на които тя не устояла, спасил само неродения младенец Бакх, като го вшил в бедрото си, дал на Тирезий пророческа дарба в замяна на отнетото му от Юнона зрение, проникнал до затворената в подземна кула Даная във вид на златен

дъжд, когато Гея изпратила срещу боговете чудовището Тиф Юпитер се превърнал на бога Амон с козите рога, посредничил между Дит и Церера за похитената Прозерпина, превърнал в планини Родопа и Хемус заради тяхното дръзновение. Арахна извезала върху платното си любовните похождения — сцени с Европа, Астерия, Леда, Антиопа, дъщерята на Никтей, Алкмена, Егина, дъщерята на Азоп, Даная, Деоида — дъщерята на Део (Церера) Прозерпина, Мнемосина. Юпитер хвърлил магесниците телхини в морето, въздигнат му бил като на „бог на всичките гърци“ храм на най-високия връх на о. Егина, и в Додона, където по шумола на листата на свещения дъб жреците долавяли неговия глас, по молба на Еак възобновил народа на обезлюдения му остров Егина, като превърнал мравките в хора, възнаградил благочестивите старци Филемон и Бавкида за оказаното му гостоприемство, а наказал техните богати, но коравосърдечни съседи, направил героя Херкулес безсмъртен и го приел между олимпийците, поразил с мълния Капаней, един от Седемте срещу Тива, заради самохвалството му. Послушал Калироя и направил да израснат преждевременно невръстните й синове. Несъща дъщеря и едновременно снаха на Юпитер е Хеба, която подмладила Иолай, братовчеда на Херкулес, сред общия ропот заявил пред боговете, че и той като всички тях е безсилен пред съдбата. Орфей възпява борбата на Юпитер с гигантите, и отвличането на Ганимед. Върховният бог въпреки влечението си към богиня Тетида отбягнал близост с нея, защото според предсказанието синът й щял да превъзхожда по сила баща си, а я оженил за своя внук Пелей, бащата на Ахил. Пред Троя според обещанието, което дал на Тетида, помагал на троянците срещу гърците, когато Агамемнон нанесъл обида на сина й Ахил. Подвел чрез сън Агамемнон да постави на изпитание гърците с предложение да се завърнат по домовете. По молба на Аврора удостоява с особена чест загиналия пред Троя неин син Мемнон. Великанът Полифем се съмнява в неговото превъзходство, в го хули, превърнал в маймуни керкопите заради коварството им, възвежда в божество Еней, и Ромул, посочва на Венера съдбините на Рим след смъртта на Цезар. Овидий отправя молитви към Юпитер Капитолийски (по храма му на Тарпейската крепост — Капитолийския хълм) за възвеличаване на Август.

Прозвища: като бог на небесните явления гръмовержец, гръмовник. По обителта на боговете господар на Олимп, пръв владетел на Олимп, всемогъщ, всемощен, челник на боговете, властител над боговете, господар, баща на небесните, като закрилник на правото на гостоприемство гостоприемник, паномфейски, т.е. „изпращащ всички знамения“.

Изобразяван като Зевс в достойна стойка и брадат, с владетелски жезъл и със сноп от светкавици. Прочута хризелефантинна статуя от Фидий в храма на Зевс в Олимпия (едно от седемте чудеса на античния свят, представа за нея се добива само от изображенията й върху монети), от запазените най-известна статуя е т.нар. „Зевс от Отриколи“.

Язион — критянин, любим на Церера.

Язон — син на Езон, царя на Йолкос (затова наричан Езонид, Езонов), тесалийски (хемонски) герой. Пратен от вуйчо си Пелий в Колхида да му донесе оттам златното руно, оглавил похода на аргонавтите с огромния кораб „Арго“ („бързи“). За да получи от цар Еет руното, трябвало да впрегне в плуг два медноноги бика с огнени дъхове, да разоре с тях нива, в нея да посее зъбите на дракона, убит от Кадъм, и да надвие въоръжените воини, които ще поникнат от посетите зъби. С помощта на царската дъщеря Медея, у която Венера разпалила страстна любов към героя, изпълнил условията на Еет и овладял златното руно. Отплувал за родния Йолкос заедно с Медея, която подмладила с чудодейните си билки бащата на Язон, и подмамила дъщерите на Пелий да насекат на парчета баща си. Изгонен от Пелиевия син Адраст, Язон избягал с Медея в Коринт и живял там дълго време с нея щастливо. По-късно заради Креуса, дъщерята на коринтския цар Креонт, изоставил Медея, но тя си отмъстила жестоко: подпалила града, погубила с отровни дарове съперницата си и убила двете си деца от Язон. Героят участвувал и в Калидонския лов.

Ялизов — прилаг. от Ялиз, град на о. Родос.

Янта — красива девойка от критския град Фестос, дъщеря на Телест, която след превръщането на Ифис от девойка в момък станала негова щастлива съпруга.

Янус (лат. ianua — „врата“) — старо италийско божество, бог на всяко начало и на всеки край, страж на всеки изход, изобразяван с две сраснали противоположни лица, защото гледал не само към бъдещето,

но и към миналото. Баща на нимфата Канента, наречен от Овидий „йонийски“ за съзвучен ефект.

Япет — един от титаните, баща на Атлант, Прометей, и Епиметей. Поради участие в бунта срещу Юпитер хвърлен заедно с другите титани в Тартар.

Япигец, япигски — производни от Япигия.

Япигия — местност в Италия (Апулия), получила името в от Япикс.

Япикс — син на Дедал, поселил се в Италия (Апулия) и дал името си на местността Япигия.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

http://chitanka.info

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.